

05

V-54

VIATA ROMÂNEASCĂ

REVISTA A UNIUNII SCRITORILOR DIN R.P.R.
Apare sub conducerea unui comitet de redacție

Biblioteca Municipiului Deva
SALA DE LECTURĂ

45

88

10

Biblioteca Județeană
"OVID DENSUSIANU"
Hunedoara - Deva
Nr. Inv. P/544701

24

* P / 5 4 4 7 0 1 *

IV OCTOMBRIE

1 9 5 1

CUPRINSUL

	Pag
MIHAI BENIUC: Fiul Patriei (fragmente)	5
VERONICA PORUMBACU: Doina Craiovii	17
FLORIAN SAIOC: Spune-mi, mândră	26
ION PETRACHE: O pâine cât roata de car	30
ELISABETA COSTIN: Recunoștință	33

VICTOR TULBURE: Versuri despre tânărul strungar	35
LEȚIȚIA PAPU: În noapte scria o muncitoare	41
ALFRED-MARGUL SPERBER: Inscripție pe mormântul unui ostaș al Revoluției din Octombrie	43
VIRGIL TEODORESCU: Luptăm alături	44
MIHAI NOVICOV: Răzbunare !	46
MIHU DRAGOMIR: Mitraliera	4
CRISTIAN SÂRBU: Lăptăreasa lui Morrison	50
H. A. STOLPER: Ascultă-mă, prietene (În românește de Demostene Botez)	52
ALEXEI SURCOV: Povestea unui soldat de gardă (În românește de Mihu Dragomir)	57
SURI-SU-GEN: Să apărăm patria (În românește de Tudor Măinescu)	60
LIN BO: Dacă patria mă chiamă (În românește de Tudor Măinescu)	61
LIUI TIAN: Cântec de luptă al poporului coreean. (În românește de Al. Philippide)	63
STANISLAV WIGODZKI: Cântecul frăției (În românește de Al. Philippide)	64

EUGEN JIANU și DUMITRU MIRCEA: Sfat prețios	65
---	----

AUREL MIHALE: Ogoare noi (Partea a doua)	77
--	----

TEORIE ȘI CRITICĂ

+ DAN DEȘLIU: Perspective deschise literaturii noastre de articolele și cuvântările tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej	210
EUGEN LUCA: Zorii comunismului	223

	Pag
PAUL GEORGESCU: Cu mii de cai putere	234
VERA CĂLIN: Din problemele marelui poem epic	267
SICĂ ALEXANDRESCU: Caragiale și editorii săi	293
ALEX. ASSAN: Drumul victorios al literaturii chineze	308

RECENZII

DAN GRIGORESCU: Taina victoriei	325
ANA GĂTLAN: Chezășia păcii	327
ȘTEFAN CRISTEA: Oamenii sovietici transformă natura	331
M. VLAD: « Marea școală »	334
AL. OPREA: Ultimele nuvele ale lui Alex. Jar	336
EM. VASILIU: Puterea exemplului	342

BIBLIOGRAFIE	347
------------------------	-----

FIUL PATRIEI

— *Fragmente* —

Hei, voi plaiuri, plaiuri
Ale țării mele,
Inflorite Maiuri,
Toamne coapte, grele,
Jărăgaie vara,
Iarna viscol, nea —
Asta este țara,
Asta-i țara mea!
Munți cu ghebu'n păcle,
Râuri spumegoase,
Codri — mândre bucle —
Șesuri de mătase;
Miez de fier, cărbune,
Mult cât nu poți spune,
Zac grămezi în ea —
Asta-i țara mea!
De-ai privi-o 'n zare
De departe foarte
Cu căciula-i mare
Dată într'o parte,
Cum o 'mbrână râul
La mijloc de-a latul —
Dunărea e brâul,
Cușmă e Carpatul —
Zău că-ți vine-a zice:
Să trăiești, voinice!
Hei, voi plaiuri, plaiuri
Ale țării mele,
Fost-ați voi și raiuri

Și iad cu zăbrele.
Raiuri pentru domn,
Iaduri pentru om.
Pentru cel sărac,
Ce-a luptat prin veac,
Cu jugul târît
Prin veac mohorât.
Pe-atuncea la gât,
De dor, de urât,
Ileana purta-re
Nu mărgăritare,
Ci lacrimi amare!

Pe feciorii săi
Greu mi-i mai munciră
Pân' ce-i nimiciră
Sângeroși călăi.
Pe Doja secuiul
Mi l-au fript ca puiul
În tron pironit
De fier înroșit.
Și i-au pus coroană
Pe fruntea 'n broboană
Tot din flăcări scoasă,
Să-l frigă, să-l arză.
Și s'a 'ncins atunci
Peste munți și lunci
Curcubeu de pară
Pe întreața țară.

Curcubeu de ură,
 Nu de 'mpăcăciune,
 Pentru cei ce fură
 Ș'asupresc în lume!
 Lui Horea-i zdrobiră
 Trupul cu o roată,
 Doar i se răsfiră
 Răzvrătirea toată.
 Mi l-au hăbucit,
 Norodul să-l vadă,
 Ș'apoi l-au menit
 Păsării de pradă.
 Și-i cărară faima
 Vulturii în zare,
 De-i cuprinse spaima
 Pe stăpâni mai tare!

Dar în Tudor, mări,
 N'au înfipt ei junghiul,
 Ca să-i pună țării
 Greu pe piept genunchiul?
 Ș'apoi ca să frângă
 Mintea lor nătângă
 Vrerea lui de stâncă
 Il svârliră ei
 În fântân' adâncă,
 Domnii cei mișei...
 Ci din fundul apei,
 Sorocită groapei
 Crunt mi-a isvorit
 Isvor mohorât
 Cum e chiagul serii, —
 Apa răzbunării!
 Apoi cel pe care
 Acum pomenescu-l,
 Cu vârtutea-i tare,
 Neculai Bălcescu,
 Nu tot cei haini
 Mi-l gonesc și-l pun
 Să plece 'n străini,
 Să moară 'n surghiun?
 — Slavă ție, slavă,

Bărbat învățat!
 Inima ta bravă
 În noi s'a păstrat.

Nu căuta mormântul
 Unde zac eroii!
 — L-a șters oare vântul
 Și apele ploii?
 — Nu l-a șters nici vântul
 Nici apele ploii,
 Dar nu e mormântul,
 Unde zac eroii.
 Nu e stâlp de peatră
 Cu slove frumoase;
 De mușcăți nu-i vatră
 Pe dâmb, să miroase.
 Nu-i copac la creștet
 Care trist își cerne
 Frunzișul său veșted, —
 Semn al păcii-eterne.
 Dar de nu-s morminte
 Câți au fost eroi,
 Aduceri aminte
 Au rămas în noi.
 Nu le 'mprăștiară
 Cele patru vânturi.
 Ei trăiesc în țară,
 În oameni, în cânturi,
 Chiar dacă 'n izvoade
 I-a 'nglodit minciuna,
 Dârzele noroade-i
 Pomenesc într'una.

— Decembre să spună
 Cel din optsprezece!
 Parc'aud pe strună
 Călcând moartea rece...
 Vorba se sugrumă

In gâtlej, — nu cântă,
 Ci cu sânge 'n spumă
 Parcă se frământă.
 Să spună asfaltul
 La Teatru 'n piață
 Cum s'a scurs vieață
 De-alungul, de-alatul
 Pe stradă la vale
 Cu sângele 'n valuri.

Lupenii să spună, —
 Când în două 'șinouă
 Moartea goarna-și sună
 Și gloanțele plouă.
 Minerii-i ucise
 Prefectul din Deva —
 Ei! dar nu se stinse
 Cu aceasta greva.

★

— Oare nu se cade
 Să oprim o clipă,
 Clipă fără pripă,
 Pentru cel ce șade,
 Dormind somnul său,
 La Mausoleu?
 Lenin, mare geniu,
 Cum nu fuse altul
 In vr 'un alt mileniu,
 Ne 'ndrumă spre 'naltul
 Vieții de lumină,
 Ne 'nalță din tină!
 El fu mintea-soare
 Ce căli Partidul,
 Clasa muncitoare
 Să doboare zidul
 Zidul de 'nchisoare
 Ridicat să ție
 Bietele popoare
 Roabe pe vecie.
 Cum ascute cutea

Ascuțișul coasei,
 Ascuți vârtutea
 De-a lupta a clasei.
 Și, urmat de Stalin,
 Primul brazdă trase
 Și deschise cale 'n
 Era luminoasă!
 Nu stă el acum
 In mânăta pace
 Ce-o dăruie huma
 Celui care zace
 Colo 'n cimitir
 Subt flori sau sub pir.
 Moscova — cetatea,
 Vieața, lumina,
 Nu singurătatea,
 Ii păzesc hodina.
 Bate 'n turnul Spaski
 Mult iubitul ornic,
 Ca el să cunoască
 Că noi mergem spornic,
 Fără ghes și pauză,
 Prin opreliști crunte,
 Pentru marea cauză,
 Cu Stalin în frunte
 Cu Stalin, iubitul
 Și nebiruitul !

★

Crește zvon de luptă
 Cu sgomot de vihor,
 Crește și se 'ntinde,
 Țara o 'mpânzește
 Munți și văi cuprinde,
 Focuri cresc pe creste.
 Nu e primăvară,
 Dar e cald în țară.
 Nu e cald afară,
 Ci 'n inima-amară.
 Căci e pară vie,
 Foc de bărbăție,

Ațâțat în piepturi
 Pentru sfinte drepturi.
 Dar acel ce cheamă
 Frații, cine-i, frate?
 — Om de bună seamă,
 Om și jumătate!

 — Oare cine-i, cine?
 Tie-ni-l norocul!
 Că strunește focul
 Lupte tare bine!
 — D'apoi om de-al nostru
 Trebuie să fie,
 Că prea bine-i știe
 Vieții noastre rostul.
 Ai! ce n'ar da câinii,
 Ca să ni-l înșface!
 Mici bucăți l-ar face,
 Ș'ar rânji stăpânii!
 Cu mânie oarbă
 Ar dori să-l soarbă'n
 Lingură de apă —
 Dar nu pot, și crapă!
 Că nu știu pe unde
 Tainic se ascunde
 Și deși stă tainic
 Pare că-i un crainic
 Ce spune pe față
 Tot ce vrea 'n piață.
 Vezi pe cei ce-ascultă
 Și e lume multă,
 Că-i norodul însuși —
 Dar nu-l vezi pe dânsul!
 — Unde este, unde?!
 Cine mi-l ascunde?
 — Poți să 'ntrebi tu, nene,
 Oameni fără număr...
 Toți privesc sub gene
 Și clătesc din umăr
 Ori îți spun vr'un nume
 Cum sunt multe 'n lume:
 Pavel, Petru, Ion,

Gheorghe, Solomon...
 — Cum e? Nalt, subțire
 Negru sau bălan?
 — N'avem nicio știre,
 Parcă-i moldovan,
 Căci în viersul vorbii
 Bine mai grăiește!
 Când ne lămurește,
 Parcă văd și orbii!
 — Unde se ascunde!?
 — Nimeni nu răspunde!...
 Scormonesc jandarmii,
 La vale, la munte,
 Cu pumnii pe arme,
 Cu sudori pe frunte.
 Caută pe sub paturi,
 Caută prin păreți,
 Svârl bătrâni în laturi,
 Fete și băeți.
 Blide 'n zid aruncă,
 Rup oghealuri, perne —
 Cu fulgii s'așterne
 Taină mai adâncă.
 Arestează Ioni,
 Paveli, Solomoni...
 Dar de ăștia țara
 Plină-i peste tot,
 Nu poți pune 'n fiară
 Intregul norod!
 Mai vine și-o veste
 De unul Gheorghiu...
 — ăsta-i, ăsta este!
 Hai să-l prindem viu.
 — Viu sau mort, să-l prindem
 Curse să-i întindem,—
 Domnii hotărîră,
 Cu venin, cu ură!

 — Poate'n vreo pădure
 Cumva să s'ascunză...
 Ș'ascultau ușure
 Șopotul de frunză.

Freamătul se stinse,
Pasărea tăcu,
Pace grea se 'ntinse
Pe păduri acū...

— Poate ştie lanul
Ce foşneşte 'n vânt...
Şi pândeă duşmanul
Intins pe pământ.
Holdele-amuţiră,
Muri orice boare,
Spicele sclipiră —
Suliţi drepte'n soare!

— Dacă nu vrea grâul,
Poate ştie riul
Cu limpedea-i undă
Unde-atât de tainic
Poate să s'ascundă
Omul ăsta lainic?
Şi priviră 'n valuri
Aplecaţi pe maluri
Haidamacii, sbirii,
Lotrii stăpânirii.
Scoase riul valuri
Tulburi de noroi
Şi-a izbit în maluri
Şi-a pornit puhoi.

— Poate ştie norul,
Norul călătorul,
Unde-o fi Gheorghiu,
De-a fi mort ori viu?
Şi priveau dulăii
Norul sus pe cer
Şi-au văzut călăii
Norul ca de fier
Şi trăsnii de-odată
Fulgerul în beznă,
Şi ploaia vărsată
Creştea peste gleznă!

— L-au căutat în neguri
L-au strigat în vânturi,
I-au oprit înecuri,
În atâtea rânduri,
I-a oprit furtuna,
Câmpul, fiara, pomul,
Şi întotdeauna
Stavili le-a pus omul.
Căci simţea poporul
Cine e Gheorghiu,
Că i-au dus ei dorul
Din tată în fiu.
Îl doreau de ani
Oamenii sărmani,
Femeile, pruncii,
Toţi oamenii muncii,
Oraşul şi satul,
Dunărea, Carpatul!

★

Hei, voi plaiuri, plaiuri
Ale ţării mele
Fostu-mi-aţi voi marturi
Multor lupte grele.
Rîurile noastre
Şi-au văzut adesea
Undele albastre
Roşii ca cireaşa.
Gros curgea de sânge
Apa spumegată,
Valul şi azi plînge
De ce-a fost odată.
Plugu-adesea 'ntoarce
Firmituri de oase,
Iar pentru mioarce
Ierbile mănoase
Sug din ţărna udă
Sânge de voinic
Ce-a murit cu trudă
La umbră de spic.
Iar dacă stejarii,

Multisecularii
 Din străvechi păduri,
 Ar grăi din guri,
 Câți din ei n'ar spune
 Cum proptit de trunchiu,
 In prag de-a apune,
 Căzut în genunchiu,
 Vr 'un viteaz al țării,
 In ceasul pierzării,
 Săruta pământul
 Cu foc desmierdându-l,
 Cu sânge udându-l...
 Peste fața lui,
 Fără seamăn pală,
 Creanga codrului
 S'apleca domoală
 Și mi-o mângâia,
 Și frunza-l bocea.

De pe-atunci în sâhlă,
 Dacă hăulești,
 Iți răspund din pâclă
 Voci nepământești;
 Glas de oameni mulți,
 Larmă de bătaie —
 Suflarea ți-o taie
 Când stai de ascuți.
 Fiecare șchioapă
 Ce-o 'ntinzi pe pământ
 Trece peste-o groapă,
 Ori peste-un mormânt,
 Peste-un loc în care
 Fără giulgi voinicii,
 Fără comândare,
 Drept hrană furnicii
 Corbului mâncare,
 Vulpiei ospățare,
 S'au topit în lut,
 In necunoscut.

Iată cum se face
 C'asa mult ne place

Țarina, pădurea
 Mai mult ca aiurea,
 Dealul, valea, piatra,
 Casa, omul, vatra,
 Calul, iarba, vita,
 Cântul, vorba, pita —
 Toate, toate cele
 Ale țării mele.
 Iată cum se face
 Că fâșii am face
 Vrajmașii din țară,
 Dușmanii de-afară
 Și-am muri cu drag
 Sub al țării steag.
 Iată cum se face
 Că în treize' și trei
 Grivița desface
 Steagul luptei ei.
 Steagul ce de-atunce
 Neclintit a stat,
 De oamenii muncii
 In slăvi ridicat;
 De Partidul nostru
 Dus prin lupte crunte,
 Să-i dea țării rostul,
 Cu Gheorghiu în frunte!

Când sună în zare
 Din cornul sirenii
 Clasa muncitoare, —
 Zăpezile iernii
 Dogoare le'ncinse,
 Iar străzile ninse
 Se cutremurără —
 Se trezea buimacă
 Din somn țara 'ntreagă,
 Parcă'ntâia oară!
 Și răsună cânturi
 Bărăbătești pe stradă,
 Muncitorii rânduri

Trec peste zăpadă.
Un cazan e Grandul,
Fierbe să plesnească,
Omul e ca bradul
Sus pe'nalta creastă !

Sirena'nfășoară,
Ca un steag ce sună
Sbătut în furtună,
Inimi, oameni, țară.

Și stăteau la jar
Muncitorii roată
Ca'n veac legendar
Voinici de-altă dată.
Și la focul viu
Vorbeau de Gheorghiu.

Da'mprejur nu fagi
Nici izvoară dragi,
Ci ateliere
Stăteau în tăcere.
Fier, curent, mașină
Strung, motoare, șină, —
Toate ale cui?
A dușmanului.
Ele sug din brață
Sânge și vieată.
Și schimbă'n dolar
Pentru cămătar
Truda noastră, chinul
Și lasă veninul
Pentru omul muncii,
Să-și hrănească pruncii.
La Grivița, mări,
Muncitorii țării
Cumplit au murit —
Și nu s'au bocit.
Ci în loc de ramuri,
Ii plângeau dinamuri,

Și'n loc de izvoară
Ii boceau motoară,
Și țipau cu vaer
Trenurile 'n aer,
Și plângea sirena
Din toată puterea,
De rupea tăria
Cât e România !
Iar Gheorghe Gheorghiu,
Tovarășul Dej,
Cu alți fii viteji,
A fost prins de viu.

L-au purtat, purtat
Pe Gheorghiu, legat,
Legat, ferecat,
Setos, nemâncat,
Prin temniți de bezne
Cu lanțuri la glezne,
Prin temniță udă
Cu ziduri ce-asudă;
In straie vărgate,
Cu mâini cătușate,
Cu pază la spate.
Doisprezece ani
Cărat de dușmani
Tot prin temniți rele,
Din rele în grele !
Șerpii din undrele
S'au făcut vergele,
Au crescut grinzele,
Groși ca trupu'n șele.
Erau șerpi și scorpii
Ca'n temnița Corbii
Și erau bălauri
Cum nu se mai știe
Decât pe coclauri
In neagra pustie.
Erau șerpi cu față

Și vorbă de om
 Și rupeau din viață
 Cu colții de domn.
 Și unde era
 Temnița mai grea
 Băgau pe Gheorghiu
 Tot mereu crezând
 Că l-au pus de viu
 În negru mormînt.
 Dar unde-l băga
 Flacăra tășnea.
 Și venea popor
 Ades la'nchisori
 Să vază de-i viu,
 De-i teafăr Gheorghiu,
 Să nu-mi îndrăznească
 Domnii să-l ucidă,
 Că au să plătească
 Cu moarte'nsutită!
 Tot în închisoare
 Veni vîntul mare
 Și veste aduse
 Că jalea'ncepuse,
 Războiul, turbatul,
 Cel aprig, cel crunt,
 Cum n'a mai fost altul.

Hei, voi plaiuri, plaiuri
 Ale țării mele,
 Nu-s destule naiuri
 Să vestești cu ele
 Bucuria toată
 Ce-a cuprins o țară
 Când întâia dată
 O eliberară.

Tulnice cât brazii
 Fost-ar fi de lipsă
 Ca să trâmbițeze,

Când lumină'nfipse
 Steagul libertății,
 Steagul dreptății
 În pământul care,
 Nouăspre'ce veacuri,
 Umbră-avu'mbrăcare —
 A robiei steaguri.
 Țelină de jale,
 Negre bălării
 Se'ntindeau agale
 Peste muguri vii.
 În umbră, o floare
 Adăsta sorocul
 Să iasă la soare,
 Roșie ca focul!...
 Când peste decenii,
 Peste veacuri poate,
 Fiii Cosânzenii
 Le-or afla pe toate,
 Rău o să le pară
 Că n'au fost și ei
 Când veni în țară
 August două'strei.
 Nu știai anume
 De ce să te bucuri —
 Se'ntâmplau pe lume
 Așa multe lucruri!
 A intrat Partidul
 În legalitate,
 Suna răsăritul
 Marea libertate,
 Murea dictatura
 Călcătă'n picioare,
 Câmpul și pădurea
 Slobode în soare
 Murmurau un cânt
 Nou pe-acest pământ,
 Peste-acest meleag
 Murmurau cu drag.
 Și veneau, fârtate,
 Armate, armate,
 S'auzea cum bat

Tunuri înfundat,
 Cum vin mai aproape
 De nemți să ne scape,
 Cum veneau ca vântul
 De vuia pământul,
 Cum veneau ca marea
 De clocotea zarea,
 Și fugea vrăjmașul
 Incurcând făgașul
 În câmp rătăcit,
 De-aproape'ncolțit.
 În silha adâncă,
 În munte, în vale, —
 Veniră soldații,
 Oștenii lui Stalin
 Veniră, veniră, —
 Și când poposiră
 Zîmbiră ca frații!
 Luară în brațe
 Copiii cu drag,
 Zîmbiră ca frații
 O clipă pe prag,
 Și iară, și iară
 La luptă plecară.

Ci pentru vrăjmași
 Fostu-mi-au ei nași,
 Când li cununară
 Cu moarte amară,
 Pentru jalea toată
 De dușman lăsată,
 Pentru marea jale
 Ce-au lăsat-o'n cale
 În țara lui Stalin.
 Că evărliră'n lume
 Chinuri fără nume,
 Vitejeasca oaste
 Scoase din robie
 Plaiurile noastre —

Preamărite fie
 De-acum pe vecie!

★

Vezi, pe-acest ogor,
 Cu arme arat,
 Cu sânge udat,
 Răsări cu spor
 Pruncilor și nouă
 Grâu de viață nouă!
 Pe țarina-aceasta,
 Curățind năpasta
 Și lumea bolnavă,
 Au putut cu slavă,
 Frate, comuniștii
 Noui lumini să iște.
 Pe acest ogor
 Cu arme arat
 Cu sânge scăldat
 Intregul popor,
 Sub steag purpuriu,
 Porni pe nou drum,
 Drumul de acum —
 În frunte Gheorghiu!

Fiul patriei,
 Zdrobind pe mișei,
 Pentru țara nouă,
 Ce ni-i dată nouă,
 De-acum înainte
 Deveni părinte!

El vă știe, plaiuri,
 Ale țării mele,
 Când n'ați fost voi raiuri
 Ci iad cu zăbrele —
 Iar el după ele,
 Cu lanț la picioare,
 La mâni cu cătușe,
 În beciu fără soare,

Cu pază la uşe.
 Şi tot el vă ştie,
 Când întâia oară
 Veni rază vie,
 Slobodă, pe ţară.
 Rupt-a el pingele
 Tot pe drumuri grele,
 Cu alţii în grupă,
 Cu lanţuri în dubă.
 Dar tot el le rupse
 Lanţurile astea
 Şi lovi năpasta
 Celor ce ne supse.

Apoi mi-a purces,
 La munte, la şes
 De partid trimes.
 Şi mi-a tot umblat
 Prin păduri de brad
 Cu ape ce cad,
 Prin falnic făget
 Cu lemn berechet,
 Prin câmp înverzit
 Cu grâu înfrăţit,
 Trimes de Partid;
 Prin oraş, prin sat
 Pân'mi-a colindat
 Țara 'n lung şi lat.
 Şi fu în uzină,
 Coborî în mină
 La Jiu sub pământ
 Unde-i greumânt,
 La scos de cărbuni,
 Dar ortacii buni,
 Cum e Kopetin,
 Se luptă, se ţin.
 Cunosc Bicaşul
 Unde-o fi talazul
 Ce-o să dee, frate,
 Electricitate,
 Ce-o s'ajungă hăt
 Până 'n Bărăgan,

Să crească bugăt
 Grânele în lan,
 Cu ape în spume
 Aduse anume.
 A bătut tot malul
 Dunării şi mării,
 Unde-o fi Canalul —
 Spre mândria ţării!
 Pe unde trecea
 Mai domnea pustia —
 Greu se mai trezea
 Din somn România!
 Dar a stat la sfat
 Blând şi părinteşte
 Cu omu din sat,
 Cu cel de pe creste,
 Cu omul din mină,
 Cu cel din uzină,
 Cu juni, cu bătrâni,
 Cu 'ncercaţi rumâni,
 Cu vechii grevişti,
 Cu oamenii noi,
 Cu buni comunişti,
 În pâlce, ori în doi
 Cu mari cărturari,
 Cu dârji oţelari, —
 El cu toţi a stat
 De vorbă, la sfat.
 Mări, s'a vorbit
 Şi s'a sfătuit
 Cu ei împreună
 Ca ţării să-i pună
 Nouă temelie
 Să ţie 'n vecie!
 Şi mi-au pus la cale
 Cu'nvăţ dela Stalin
 Ca ţării să-i dea
 Mai bună tocmeală,
 Nouă rânduială
 Şi o nouă stea.
 — Hei, voi plaiuri, plaiuri
 Ale ţării mele,

Fi-veți mândre raiuri
Cum n'au fost sub stele
De când se știu ele,
Cum n'au fost sub soare
Pe-aceste hotare
De când el răsare !
Că de-acum 'nainte
E cin' să v'alinte,
Cine să vă crească, —
Și să vă 'ngrijească.
Căci oricare loc
Oricât de pustiu
Dac'avu noroc
Să-l umble Gheorghiu
(Și-o să aibă toate
De n'avură, poate)
El le-a semănat
Cu gându-i bogat
Și gândul cresc
Pe unde trecu
Și crescură oameni,
Oameni noi și zdraveni.
Ei munții-i înfruntă
Și valea ți-o mută.
Din câmp secetos
Fac ogor mănos.
Ei balta ți-o seacă
Și-o seamănă 'ntreagă.
Că plugul lor ară
Tot cu șapte fiară,
Șapte brazde lasă
In țarina grasă,
De'n Râpciune roada
N'o birue lada,
De se lasă podul
Când pui în el rodul,
De geme hambarul
Când arunci cu carul
In el păpușoiul
Și vîpt de tot soiul.

Ei stânca mi-o sapă
Și scot foc din apă.
Pe locuri deșerte
Ei 'nalță orașe,
De ochiul se pierde,
'Ntre case trufașe.

De 'ncerci în cântare
De Bicaz să zici,
Poți să zici că'n floare
Visul lui Ilici
In creier de munte
Sub piscuri cărunte.
Nici în broada minții
N'au visat cândva
Moșii, nici părinții
Că mi s'ar putea
Cununa câmpie
Cu stâncă pustie,
Insura vr'odată
Muntele de piatră
Cu țară de jos
Cu păr mătăsos
Tot din grâu spicos.
Muntele e munte
Cu păduri pe frunte
Bun a haiduci
Pe coamele lui
Prin silhe silhii,
Pe drumuri pustii
Calea s'o ații
La boieri cu pungă
Și cu mână lungă.
Bun pentru bejenii
In cumpăna vremii.
Bun pentru doinit
Când te-ai rătăcit
Și pentru 'noptat
Cu mândre din sat
Subt frunze, subt stele —

Hoi ! dragile mele
 La sân cu mărgele !
 — Bun pentru boieri
 Să-și facă averi,
 Să taie pădurea
 S'o care aiurea,
 Să lese peleg
 Muntele întreg.
 Cu isvoare sterpe —
 Să fugă și cerbii !
 — Dar spun cântăreți
 Că sunt semne bune
 C'o să se cunune
 Muntele semeț
 Cu țarina 'n iie,
 Cu mândra câmpie, —
 De deochi nu-i fie !
 Iar cununa, mare,
 Nu va fi din floare,
 Ci tocma din foc —
 Să 'mpietrești pe loc !
 Focul strecurat
 Din rîul curat
 Chiar din Bistrița —
 Uite chiar așa !
 Dudue Bicazul
 Cîntecul său nou,
 Pregătesc talazul
 Slobozi muncitorii
 Și-auzi un ecou
 Când s'arată zorii.

Apele'n vârtej
 Vor stârni scîntee,
 Raze o să dee,
 Beznă să nu fie,

Numai bucurie, —
 Slavă, slavă ție,
 Gheorghe Gheorghiu-Dej !

Totuși n'o să pot
 Prinde'n cântec tot.
 Nu-și găsește versul
 Cărări și poteci
 Să-și ridice mersul
 Pe acea colină
 Unde stă'n lumină,
 La anii cincizeci,
 Privind înainte,
 Al țării părinte.

Nu cîntarea grea
 I-o aduc în dar
 Ci dragostea mea
 Fără de hotar.

Cîntecul cel mare
 Insuși el îl scrie:
 Țara mea'n urcare
 Vremea ce-o să vie;
 Vremea de lumină,
 De belșug și pace,
 Patria — grădină
 Ce floarea-și desface.
 Patrie cu floarea
 De el semănată,
 Asta e cîntarea
 Cea adevărată.
 — Tu cîntarea mea
 În marea cîntare
 Te vei revărsa
 Ca un râu în mare !

DOINA CRAIOVEI

I

1.

1544701
Foaie și-o lalea,
tu, Craiova mea,
cu cuiburi de șerpi
pitite în ierbi,
viespar de conace
cu viespi în găoace,
cu clești de răgace!
Rău te-a judecat
cine-a numărat
oamenii 'n oraș
după boiernași,
după ucigași.

Foaie și-o lalea,
tu, Craiova mea,
ești de când lumea
leagăn haiducesc
în cuib boieresc,
în câmp oltenesc!
Și ți s'a trimes,
— să vezi, să nu crezi —
pe Gheorghiu-Dej
aici la proces
în căși
tăinuite,
de norod
ferite,

de jandarmi
păzite.
Pe Dej ți l-au dus
legat
ferecat
noaptea să nu-l vadă
tovarășii 'n stradă,
târgul cu grămadă, —
legat nu cu funii
din fir
de arnici,
împletit în cinci;
strâns cu lanțuri grele,
în loc de obiele.
...Ce-aș face din ele
lațuri pentru domni,
să spânzur în pomi
în piață 'n oraș,
câțiva boiernași,
câțiva ucigași;
ploaia să-i răsbească,
vântul să-i lovească,
arșița-i usuce
în pieți, la răscruce,
și lumea să-i vadă,
târgul cu grămadă!

Foaie și-o lalea,
 în Craiova mea,
 leagăn haiducesc
 în cuib boieresc,
 în câmp oltenesc,
 l-au adus pe Dej
 aici la proces.

Și'n oraș spre margini,
 lăsate 'n păragini,
 pe-o cale săracă,
 au aprins o faclă.
 Facla pâlpâia,
 smoala se topea,
 flacăra juca

pe luciul
 fierului,
 pe-oglinda
 lanțului,
 pe drumul
 Craiovei,
 de-ai fi spus că duc
 la moarte-un haiduc,
 plopilor că mi-l plâng!

2

Ai, voi neam de câini,
 voi câini de stăpâni,
 dacă l-ați fost dus
 la Craiova sus,
 dacă l-ați trimes
 la noi la proces,
 din oraș, spre margini
 lăsate în păragini,
 din oraș departe,
 doar-doar l-o desparte
 câmpul nesfârșit
 de noi, de partid,
 rău ați judecat,
 greu v-ați înșelat,
 ai, voi neam de câini,

voi câini de stăpâni!
 Poți să 'mprejmuești
 și să despărțești
 codrul,
 de frunză,
 firul,
 de pânză,
 vadul,
 de Jii,
 muma,
 de fii,
 noaptea,
 de stele,
 cu-un gard de nuiele?

Foaie și-o lalea,
 în Craiova mea
 iacă vin și vin
 oamenii pe trin.
 Cine i-a ales,
 cine i-a trimes
 la Gheorghiu-Dej
 martori la proces?
 Mecanici din Iași,
 acari din Arpaș,
 Și pe câte știu
 fierari din Sibiu,
 fochiști mai bătrâni,
 hârșiți la stăpâni,
 cu rane pe mâni,
 și mai tinerei
 abia cu tulei,
 cu pumnii de stei,
 din atelier
 la drumul de fier,
 de la Grivița
 până 'n Craiova,
 și țărani cărunți,
 cu nouri pe frunți,
 fără încălțări,
 dar dreپți în spinări?
 Iacă; la poruncă,

jandarmii se-aruncă,
 pe unii-i gonesc,
 pe alții-i lovesc,
 de mi-i podidesc,
 dar tot vin și vin
 martori noi pe trin,
 prieteni și streini,
 și din alte zări,
 și din alte țări,
 și din depărtări,
 de peste hotar,
 unde-i traiu-amar,
 și-omul biet se bate
 pentru dreptate.
 Vin martori loviți,
 martori hăituiți
 pe străzi și uliți,
 pe cari nu-i oprești
 cu pumni soldățești
 nici bătuți cu pietre,
 nici cu baionete,
 că 'nfruntă ostași
 și intră 'n oraș,
 că 'nfruntă jandarmi
 și intră 'n cazărmi,
 Și vin în zăpor
 la judecători
 nu spun de-un om,
 spun de viața lor
 de foamea
 din traistă,
 de prunci,
 de nevestă,
 și de ura noastră.

Jandarmii 'n cazărmi
 de-ar fi priceput
 ce grăiește 'n câmp
 foaia de porumb
 și ce spun foșnind
 plopilor de argint,
 și teii 'n oraș,

și dealul cu fagi,
 s'ar fi aruncat
 și mi-ar fi tăiat
 pân 'și codrii deși
 ce vorbeau de Dej !

3

Foaie și-o lalea,
 în Craiova mea
 aduceau odată,
 pentru judecată,
 câte-un oltenaș
 prins de poterași,
 plâns de cei rămași.
 Dar erau puțini
 printre mărăcini,
 la oraș streini:
 ca 'ntr'un câmp sălbatec,
 un foc singuratec,
 iute prăvălatec,
 un vânt dinspre munte,
 cu pale mărunte,
 ceată fără frunte.

Foaie și-o lalea,
 în Craiova mea
 fost-a altădată
 altă judecată,
 la boieri la curți,
 cu haiduci în furci.
 Deși fi e geamănă,
 a lui Dej nu-i seamănă,
 cum nu seamănă
 pârâul
 cu marea,
 Martie
 cu vara,
 fereastra
 cu zarea !
 Pe-un haiduc cândva
 dacă mi-l prindea

de viu, potera,
 flacăra-i pălea,
 ea lumânarea,
 faima-i rămânea,
 pe-alții aprindea !

Acum nu mai duc
 pe drum, un haiduc,
 au în fața lor
 un conducător.
 Dej oriunde-a mers
 urma nu s'a șters.
 La Galați, la Dej,
 ori la București
 inimi aprindea
 ca și cremenea
 născând scânteia,
 nu doar le-aprindea
 ci le 'nmănunchia
 mănunchi
 oțelit,
 mănunchi
 de partid.

Nu, azi nu mai duc
 pe drum un haiduc.
 ci-i în fața lor
 un conducător.
 Oamenii nu plâng,
 gem, dar nu se frâng,
 rândurile-și strâng.
 Dacă nu au flinte,
 flinte ghintuite,
 și măciuci cu ținte,
 roibi cu pată'n frunte,
 avem azi în lupte
 și puteri mai multe
 și ură mai cruntă,
 putere fruntașă,
 în fabrici de strajă
 în marile-orașe,
 putere-oțelită,
 nu doar mugurită,

gata pregătită
 chiar de-i prigonită.
 să ia până'la urmă
 cârma țării'n mână.
 Și pe Dej l-avem,
 fiul astei vremi,
 și-apoi are Dej
 tovarăși viteji,
 dascăli fără greș,
 și cuvântul lui
 nu e doar al lui,
 e-al partidului,
 visul lui nu-i vis,
 ci cu faptul scris,
 La greu, la bejanii,
 ne vorbea de Stalin,
 și-avea mărturie
 altă temelie:
 altă zidărie,
 țara fără domni,
 unde omu-i om.

4

Mai marii-i aduc
 ca unui haiduc
 vină peste vină
 moartea ca să-i vină.
 — Tu Gheorghiu, spune,
 ce porți multe nume,
 să-ți pierzi urma'n lume.
 pe unde pornești,
 numai s'asmuțești
 și să răscolești?
 — Doar boerii 'n lume
 au mai multe nume.
 Eu atâta știu
 că din tată 'n fiu
 Gheorghiu ne spune
 și nu am alt nume.
 Și sunt muncitor
 din zori până'n zori.

... M'ați mutat mereu
dela locul meu
în altul mai greu,
că unde-am găsit
om obijduit
și om flămânzit,
și unde-am dat de frați
la greu încercați,
cu foamea'nvățați,
înapoi n'am dat
și le-am arătat
cine i-a trădat,
și i-am luminat
tot de ani și ani
cine li-s dușmani.
Domniî mă urăsc
și mă penegresc
și mă prigonesc,
mie nu mi-e teamă:
ura lor înseamnă
că sunt și acum
pe drumul cel bun !

Ce-l mai trec fiori
pe judecător !
Un vânt rece umblă
și-i bate la tâmplă.
Mai — înfricoșat
și mai — mâniat
el cu vorbă grea
jandarmii chema,
dar Dej nu tăcea:
« Ați luat dela noi
bani pentru război.
Ne-ați tăiat din plată
nu numai odată:
și amenzi cu ploaia
și scăderi cu droaia.
și oricât ați strâns
nu v'a fost de-ajuns.
Dar noi am răspuns:
rândurile-am strâns,

pe soare sau ger,
și 'n atelier,
la drumul de fier,
la Grivița
și în Prahova,
la cărbuni
sub pământ
și pe arșiți
pe câmp,
și'n Galați,⁷ și'n Dej,
și la București
ai să ne găsești.
N'o fi după legi !
... Dar ce legi s'alegi,
viața te învață
viața de năpastă,
nu pravila voastră. »

Iar mi-l trec fiori
pe judecător.
Un vânt rece umblă
și-i bate la tâmplă.
Mai înfricoșat
și mai mâniat —
la Dej se uita
el cu vorbă grea
jandarmii chema
dar Dej nu tăcea:
Că Dej a grăit
nu ca 'nvinuit.

Ca nepot
al haiducilor
la vremea
răscucilor,
ca urmaș
al lui Horea,
Ca urmaș
al lui Tudor,
ca judecător
stă în fața lor.
Și pentru Tudor domnul,
pentru Horea Ursul

pe roată trasul,
 și pentru haiduci
 spânzurați în furci,
 pentru câți au răbdat
 și au însetat
 și câți s'au bătut
 și câți au căzut

la greve
 împușcați
 și în sânge
 înecați,
 Dej fără sfială
 cere socoteală:
 — «Asta nu-i proces!
 Să vezi, să nu crezi.
 Locul l-ați schimbat,
 rându-ați răsturnat,
 că pe bănci n'a stat
 cine-i vinovat,
 cine-a împușcat,
 cine s'a scaldat
 până'n brâu
 în sânge
 și tot nu-i ajunge.

... Chiar dac'aș vedea
 pe deasupra mea
 lațul
 atârând,
 legănat
 de vânt,
 tot nu m'aș opri
 și tot aș grăi:
 Curând o să stați
 voi ca vinovați,
 c'avem azi în luptă
 și ură mai cruntă
 și puteri mai multe,
 putere fruntașă,
 în oraș de strajă,
 ce n'o vor abate
 nici tunuri și-armate

nici grele lăcate,
 nici sentințe date!
 Craiovă, ăst glas
 ție ți-a rămas,
 și el va să-ți fie
 în veci mărturie,
 slavă și mândrie.

5

Foaie și-o lalea
 tu, Craiova mea,
 ți s'a 'ncurcat
 ochiul tău curat!
 ... De când l-au luat
 pe Dej judecat,
 l-au întemnițat
 în temniți,
 sub munte,
 unde nu pătrunde
 nici soare
 cu dinți,
 nici raze
 fierbinți,
 unde nici nu vezi
 de-i floare'n livezi
 ori câmp sub zăpezi,
 unde 'ntre pereți
 când sufli, îngheți.
 Dar și de sub munte
 el a fost în frunte,
 c'au fost lângă Dej
 tovarăși viteji
 și lângă el
 judecați
 și la greu
 încercați,
 și'n fabrici, și'n gări
 și la drum de fier
 și săpând
 sub pământ,
 și pe arșiți

pe câmp,
mănunchi de partid
de el oțelit,
că nu'nțarcuiești
și nu despărțești
firul
de pânză.

codrul
de frunză,
noaptea,
de stele
cu-un gard de nuiiele,
și nici de popor
pe conducător !

II

1.

Foaie și-o lalea
tu, Craiova mea,
tot cu mândrii fii,
cine ți-ar veni
oaspe într'o zi,
nu mi te-ar mai ști,
că ți s'a schimbat
ochiu 'nourat,
obrazu 'ntristat
de lacrimi brăzdat.
Bătrâne oraș,
vitejii ostași
din țara
cea mare,
țară fără domni
unde-i omul om,
nu mi te-au uitat,
mi te-au deslegat
din lanțuri amare,
dela închisoare.

Oraș încercat
un's'au adunat
când l-au judecat
pe Gheorghiu-Dej
martori la proces,
— martorii să lupte,
greul să-l înfrunte ! —

Oraș încercat,
de boieri scăpat,
tu Craiovă-a mea,
din toată țara
tu iarăși îmi strângi
de sus, dintre stânci
și de peste lunci
și din văi adânci
tot fii și copii
la tine, la Jii:
unii mai bătrâni,
nu cu răni la mâni,
slobozi și stăpâni,
alții ucenici
numai în opinci,
unii ingineri
nu de azi de ieri,
alții tinerei
abia cu tulei,
cari au învățat
tocma 'n Leningrad,
meșteșugu 'nalt !

Foaie și-o lalea
tu, Craiova-a mea
la tine-ai chemat
și-ai înmănunchiat
iarăși lângă Jii
tot fii și copii
din oraș

la margini,
unde-au fost păragini,
în fabrica 'naltă
cum n'a mai fost altă,
de Dej
îndrumată,
de el
învăţată,
de unde vă vin
pe vagoane 'n trin
noile maşini
să vă dea lumini
ca floarea 'n grădini,
din Craiova mea
în toată ţara
până sus
printre stânci
şi în sate pe lunci
unde-s ape adânci.

2

Floarea de pe Jii,
tot cu mândri fii,
de nopţi n'ai dormit
de nopţi te-ai gândit
şi te-ai sfătuit
ce daruri îi plac
la jumate veac
lui Gheorghiu-Dej
dela fii viteji?

Ori să-i dăruiască
scoarţă oltenească
cu dragostea noastră?
Ori nişte sulfină
culeasă 'n grădină,
miere din stupină?
Ori o carte groasă
cu scoarţă aleasă,
cu fir de mătăasă,
unde poţi să vezi

drumul la proces,
cum îl scriu bătrâni
cu stângace mâini
care l-au văzut
şi l-au cunoscut
şi abia învaţă
să scrie'n viaţă.

Foaie şi-o lalea,
tu, Craiova mea,
ştii ce i-o plăcea
şi l-o bucura:
Dă-i tu şi o scoarţă,
scoarţă oltenească
cu dragostea noastră,
dă-i tu şi sulfină
culeasă 'n grădină,
miere din stupină;
dă-i şi-o carte groasă
cu scoarţă aleasă,
cu fir de mătăasă,
în care să vezi
pe Dej la proces.

Şi să-i dai şi-un dar,
dar ales şi rar:
în fabrica 'naltă
cum n'a mai fost altă,
să nu te opreşti
cât nu pregăteşti,
cât nu isprăveşti,
cu grijă lucrate,
cu migală
încheiate,
— nu mari cum sunt ele,
ci mai mărunţele
ca pentru un dar,
dar ales şi rar —

un motor anume,
să trimită'n lume
râuri fără spume,

râuri de lumină,
tot cu apă lină
spre-a țării grădină,
spre câmp și uzină.

Și-un transformator
să 'mpartă ușor
Dacă e prea plină
albia de lumină,
cursul ei în două,
în două, în nouă,
cum ne trebui'nouă.

Foaie și-o lalea
și Dej o vedea
în motoru-anume
ce trimite 'n lume
râuri fără spume,
și 'n transformator, —
gândul arzător,
gândul tuturor.
Foaie și-o lalea,
și el o vedea
— chiar de-s mărunțele
motoarele mele —
se-i spunem în ele,
ce-i făgăduim:

grădini
de lumini,
până sus
printre stânci,
și în sate
pe lunci,
unde-s ape adânci.
Și cum vezi
în pârâu
marea,
în Martie
vara,
și 'n fereastră

zarea,
și Dej ți-o zări,
floarea de pe Jii,
fața ta schimbată,
peste ani
înălțată,
prin fabrica 'naltă,
cum n'a mai fost altă !
Daru-ți fi-va dar
dintre cele mari.
Și va povesti
c'aici lângă Jii,
pe drumu'ncercat,
cu sânge 'nsemnat,
pe calea urcată
cătred judecată,
cresc astăzi lalele,
pe străzile mele.
Și-unde se auzea
în Craiova mea
lanțul
răsunând,
lovit
de pământ,
alt cântec s'aude,
un cântec de lupte.

Daru-ți fi-va dar,
dintre cele mari
și va povesti
c'aici lângă Jii
urcă fii viteji
pe drumul lui Dej.
Și că n'au uitat
glasu-i răspicat
când l-au judecat,
glas ce va să-ți fie
în veci mărturie,
slavă și mândrie.

FLORIAN SAIOC

SPUNE-MI, MÂNDRĂ...

— Coase mândra, coase 'ntr'una,
Se 'mplinește săptămâna
Și ea coase și tot coase,
Cu arnici și cu mătase.
Cântă într'una, coase 'ntr'una
Și nu știu ce coase.

Ziua-i cu brigada 'n luncă,
Seara-acasă nu se culcă,
Coase singură 'n pridvor...
Eu cobor de pe tractor,
Cum vin seara dela muncă
Și-o aștept cu dor...

O aștept să-mi iasă 'n poartă,
Mlădioasă, cum se poartă,
Dar ea cântă liniștită,
Și-al ei cânt inima-mi pică...
O aștept să-mi iasă'n poartă,
Mlădioasă, subțirică.

Spune-mi, mândruliță, spune,
Pentru cine coși anume
Seri întregi și nopți dearândul,
De mă lași singur cu gândul
Și cu doru'n piept frângându-l,
Spune-mi mândră, spune...

Mie nu mi-ai spus vreodată,
Că ești, mândră, supărată.

Și tu mie nu mi-ai spus,
Că iubești pe sub ascuns,
De-mi iubești pe altul, fată,
Dece nu mi-ai spus?

Spune-mi mândră că te-ascult
Ce voinic iubești mai mult... »
— « Eu iubesc, bădiță, da,
A mea dragoste și-a ta.
O iubesc și cos și cânt
Că tu nu te-oi supăra...

...Bădiță cu ochi de mură,
Dor mi-i dor de fraga-ți gură
Bădiță cu vorbe line,
Vino în pridvor la mine,
Să vezi mândra cusătură,
Bădiță vecine »...

Și voinicul trece pragul,
Să-și aline dorul, dragul.
Voinicu'n pridvor pătrunde,
Fata coase, nu-l aude,
Păru-i mângâie obrazul,
Tâmpilele-i bătânde.
Și văzu voinicu-o frunte,
Frunte 'naltă, vârf de munte,
In mătase-era cusută,
Frunte bine cunoscută...

Și sub frunte, sub sprâncene,
Doi ochi negri-umbriți de gene.
In arnici negru cusuți,
Doi ochi bine cunoscuți
De voinic și de popor,
De besna'nchisorilor,
Și de șoimii munților
Și de lanul luncilor
Și de-albastrul cerului,
Sunt ochii poporului,
Că'n ei ard lumina lui.
Arde ura neîmpăcată

Din moși și strămoși purtată
Impotriva regilor,
Domnilor, boierilor...
Ura ce-a crescut, o mare,
Până a dat peste răscoare...
Peste ce-i ce ne'njugară
Ce'n războaie ne purtară
Să-și îngrășă burțile
Și să-și umple pungile...

Fata coase și tot coase
Cu arnici și cu mătase.
Și voinicul o privește
Inima în pieptu-i crește,
Că el vede 'n ochii-acești,
Nu voinicii din povești,
Ce făceau păduri din perii,
Ce sfărmau munții puzderii —

Și flăcăul vede oameni
Ca'n poveste, să-i asameni
Și cu smei și cu voinici
Feți frumoși, ce-s azi aici,
Lângă el în largul luncii,
La Bicăz, în munții 'nalții
— sfarmă munți și 'nalță alții, —
Frânând apele 'n turbină
Să-i dea patriei lumină.

Și zâmbind el trece pragul:
— Las'să coasă chipul, dragul.
În cuvinte eu nu pot,
Să-i spun dragostea ce-i port,
Dar de ziua lui i-om spune,
Fără vorbe spuse-anume
Și eu și mândruța mea,
Inima și dragostea...

Și voinicul cu-acest gând,
Iese 'n uliță cântând:
— Măine 'n zori, să-mi iau tractorul,
Să străbat în lung ogorul.

Să străbat în lung și 'n lat,
Drag ogoru-mi fără hat,
Să-mi rotesc ochii pe luncă
Și brigada ei la muncă,
Când o trece, -oi chiui
Și cu dragoste-oi doini:
...«Coase mândra și tot coase,
Cu arnici și cu mătase.
Coase mândra fără greș
Chipul lui Gheorghiu-Dej.
Să mi-l dea de ziua lui,
Lumină căminului»...

Zilele trecură 'n sbor,
Lungi trecură nopți de dor,
Și pe uliți trec în cete
Spre cămin, flăcăi și fete,
Trec bătrâni cu brumă'n plete,
Trec bărbați și trec femei,
Pionerii'n rând și ei
Dela școală vin cântând.
Și din drum părinții lor,
Li privesc cu drag și râd.
Salutând pe 'nvățător...

Sala geme, plină-i toată.
Unii stau grămadă 'n prag;
Și toți ochii se îndreaptă
Spre rama 'n arnici brodată,
Unde-i chipul scump și drag,
Căci crescuse-un glas de fată
Și de-aplauze, vârtej,
Vocea-aceasta fu urmată;
Se părea că țara toată
Cheamă, strigă 'nflăcărată:
«Trăiască Gheorghiu-Dej!...»

ION PETRACHE

O PÂINE CÂT ROATA DE CAR

Pe'ntinsul albastrului cer
Aleargă-o dără de fum,
Iar trenul pe calea-i de fier
Se'ntrece cu vântul la drum.

Din trenul ce'n vale tot mână
Prin câmpuri arate mărunt,
Privește la geam o bătrână
Cum satele'n zare se-ascund.

În suflet își simte iar rana
Deschisă, și-un dor arzător:
Pe dealuri se vede Doftana
În care-i pierise-un fecior.

Pe vremuri, tăcută și pală,
La fiu-i cu-o turtă venea,
Spunându-i cu vorba domoală
Lui Dej jumătate să-i dea.

Și-acea jumătate primită,
nici când pentru el n'o păstra,
Din mână în mână'mpărțită,
spre ceilalți tovarăși trecea.

Și trenul aleargă în seară.
Bătrânii-i surăde un gând
Când trenul ajunge în gară,
Cu greu din cazan răsuflând.

Vârându-și dăsaga sub șal,
Pe-un om bătrânica opri:
Fii bun, «Comitetul Central»
Nu știi cam pe unde o fi?».

Căzuse'ntunericu-afară.
— Pe drumul acesta s'apuc?
— Păi, căile toate din țară,
Mătușă, 'ntr'acolo se duc.

Ce albă e casa și naltă,
La care bătrâna sosi.
Și sprinten opinca îi saltă
Pe largile scări de aci.

La ușa ce-i fu arătată
Bătrâna bătu ușurel.
Tovarășul Dej de îndată
Veni să-i deschidă chiar el.

Când intră bătrâna pe ușă
Ii spune tot el surâzând:
— Poștește, poștește, mătușă,
Noi doi ne cunoaștem — decând !

Ce cald ochii lui scânteiază !
Ne'nvinși, au trecut vijelii.
Sub gene îi arde o rază
A vremii acesteia, vii.

— Te-aduce vreo grijă de-acasă,
Și vrei s'o 'mpărțim împreună?
Hai spune-o, măicuță. Și lasă,
Găsi-vom noi calea cea bună !

— Nu, maică, gândiși cam departe
Femeia c'un zâmbet i-a spus.
La noi, colectiva răzbate !
Nu grija la voi m'a adus.

Apoi din dăsaga ei grea
O pâine îi dete în dar,
Mai albă ca albul de nea
Și mare cât roata de car.

— Recolta a fost de nădejde.
Hambarul abia de-o încape.
Și dacă dușmanul pândește,
Noi nu l-om lăsa să ne scape.

... Pe-urmă-și vorbiră-amândoi,
De sat și de lume, de viață.
De-ți vine să crezi că ei doi
Azi unul pe altul se'nvață.

Cu pâinea cât roata în mână,
Prin vreme cu gându-au pornit
Spre-o lume cu fruntea senină,
Spre-o viață cum nici n'au gândit.

Se uită bătrâna la pâine
Și-și spune: — Vezi, ea a crescut
Din lupta lui Dej. Fi-va mâine
O pâine cum n'am cunoscut.

ELISABETA COSTIN

RECUNOȘȚINȚĂ

Las tocul să aștearnă pe hârtie
Simțirea mea și gândul meu curat,
Să creasc'n slove calda mulțumire
Către acel ce zări mi-a luminat.

Privesc în jur: e'ntr'una primăvară.
Văd oameni noi ce munți din loc clintesc,
Ce'naltă azi în fapte Cincinalul
Și stavili grele'n drumul lor sdrobesc.

Atunci, mai arzătoare-mi crește'n suflet
Chemarea vieții, tinerescul dor,
Și'n școala-mi dragă, câmp de bătălie,
M'avânt să lupt mai dârz și mai cu spor.

Cu sete sorb din slove'nvățătura,
Adânc, în lumea tainelor pătrund,
Pentru-a putea cu rodul muncii mele
Patriei dragi cu cinste să-i răspund.

Tu, zorile luminii socialiste,
Pe care le trăiesc mereu mai viu,
Din temniță, de pe cimentul umed,
Le-ai pregătit, tovarășe Gheorghiu !

În luptă avântat-ai muncitorii,
Și'ncredere 'n izbânzi le-ai dăruit ...
Azi țelul tău trăiește 'n munca noastră,
În cântul vieții noi ce-a răsărit.

La piept eu strâng carnet de-aprinse flăcări,
Pâlpâitor de sânge utecist,
și el îmi dă puteri, el mă avântă,
În lupta mea de tânăr utemist.

Și-ți jur să-l apăr chiar cu prețul vieții,
și-l voi cinsti, i-oi da noi străluciri,
și voi păși cu el pe calea-ți dreaptă,
Cu fruntea sus, și soare în priviri.

Dar gândul și voința mea de luptă
Și 'ntreaga, calda mulțumire-a mea,
Pe care 'n versuri nu le pot cuprinde
Ți le trimet în dar de ziua ta.

Tu largi aripi mi-ai dat să sbor spre 'nalturi,
Și-un nou avânt, ca-al apelor vârtej,
Și'n versul meu plăpând, recunoștința
N'o pot cuprinde, drag tovarăș Dej.

VICTOR TULBURE

VERSURI DESPRE TÂNĂRUL STRUNGAR

*Strungarului utemist Dumitru Niță,
dela fabrica Electroputere din Craiova*

La masă șade tânărul strungar —
atent, înșiră slove pe hârtie.
Peste tavanul proaspăt dat cu var
și-aruncă lampa umbra ei târzie.

Pe plic adresa este scrisă clar —
cu litere 'negrite de cărbune:
«Tovarășul stahanovist strungar
Bortchevici.

Moscova.

In Uniune ».

Spun slovele: «... în viață n'am prea scris.
Scrisoarea asta poate că-i a treia.
Cuvintele plăpânde știu că mi-s,
dar scapără în miezul lor scânteia.

Gazetele-mi vorbesc de dumneata.
In lume faptele ți-s cunoscute.
Și eu muncind la strung, sporit aș vrea
întreaga-mi trudă pacea s'o ajute.

Cum oare mânuești vestitu-ți strung
că spor atâta poate să îți deie?
Aș vrea să'nvăț, fruntaș aș vrea s'ajung,
ca alții, pildă, munca mea s'o ieie ».

Nu-i simplă î şirare de cuvinte
ci gândul bun şi inima fierbinte.

Nu-s simple slove. Fapte sunt şi gânduri.
Viaţă de om e strânsă-acolo'n rânduri.

Măruntă ploaie picură pe geam.
Condeiu od fuge pe hârtie.

Tresaltă umbre'n colţuri de tavan.
Spre miezul nopţii e.

Strungarul scrie :

« Fir de măghiran,
m'am născut oltean,
pe pământ doljan,
sub poale de dâmb,
m'am născut în câmp;
scutec mi-a fost brazda
şi ogorul gazda.
Neam de neamul meu
a muncit din greu;
neam de sărăcani
de pălmaşi ţărani.

Măghirane, zi:
cum trudeau din zi,
cum trudeau cumplit
până'n asfinţit,
cum trudeau mai ieri
pe la cei boieri.

Spune,
pelin amărui,
cum l-a dus în groapă,
cu pământ pe pleoapă,
vremea blestemată
pe sărmanul tată.
Cum l-au frânt cu parii
domnii şi jandarii.
Focu'n foc să-i ardă
cum l-au frânt sub joardă.

Maică-mea săraca,
să nu-i ieie vaca,
biru' — perceptorii,
se scula cu zorii
și trudea amar
palma de hotar.
Biata bătrânică
se făcea mai mică,
zi de zi mai mică,
pân' s'a rupt pe sapă
și-a intrat în groapă.
Și n'a vrut să-i cânte
popa, s'o'normormânte
pân' n'am dat joiana
să'mplnim pomana.

Fost-am cărd de frați,
de pământ legați,
la stăpân băgați.
Și jandari, de sus,
ordin au adus:
ordin de oștire
dela stăpânire.
Ordinile verzi...
Bieții frați au mers
pentru domni, să moară,
departe de țară.

...Și acuma nu-s.
Dorm sub cucuruz...

Singur am rămas
fecior de pripas,
pe pământ doljan,
fecioraș oltean,
fără de suman
și n'aveam, n'aveam,
cușmă de-astrăgan
nici spătos mundir
înflorat în fir
peste lat chimir;
nici ițar lănos

doar cuțitu'n os,
doar o țăndră spartă
de amară soartă,
doar opinci de tei
din amar și ei.

Jalea s'o mângâi
am rămas să-mi mâi
pașii încotrova
în târg, la Craiova,
unde ucenic
am intrat de mic
la domnu' Becher
în atelier.

Zece ani aveam:
sculele ungeam,
geamuri le spălam.
curtea măturam;
dis de dimineată
mă duceam la piață
coșnițe să car
dela măcelar,
la patroana Roza
grasă cât batoza...

La masă șade tânărul strungar
atent înșiră slove pe hârtie.
Despre trecutul lui, despre amar
vorbește el. Și despre bucurie.

Paharul cu durere l-a băut.
Un vânt amar în suflet mai adie —
aminte când și-aduce de trecut
de anii crunți, de grea ucenicie.

Ar fi dormit și astăzi în șopron:
(Păduchii. Foamea. Frigul. Și sudalma...)
Și azi nelegiuitul de patron
i-ar fi sdrobit obrazii supti, cu palma,

de nu venea o vară de văpăi
să ardă temelia veche-a țării,
de nu veneau sovieticii flăcăi
ca să despice bezna înnoptării.

De-atunci avem un rost și-un căpătâi
ne bucurăm de soare și de pâine.
De-atunci strungaru'n muncă-i cel dintâi,
și niciodată'n urmă n'o rămâne.

Desprinde'n cărți adâneul adevăr
că ne-a fost dat să'nfrângem putregaiul
și să ucidem viermele din măr,
să făurim pământenește raiul.

Azi pragul suferinții e trecut
și dincolo de geamuri cântă țara.
De vor război vrăjmași cu chipul slut,
le vom stâlci și rânjetul și ghiara.

Puternicele noastre, aspre, mâini
— pumni lângă pumni — se strâng în rânduri dese.
La strunguri, pe tractoare, în uzini,
e patria, cu mânece sumese.

O vreme strungurile au tăcut.
Drapelele învăluiau uzina.
Pe pieptul salopetei desfăcut
medaliile răsfrângeau lumina.

Și secretarul de partid, ușor,
auci la radio butonul. Pânza
vibră precum un zumzet de motor.
Stăteau toți ochii ațintiți pe dânsa.

Și inimile parcă'n loc au stat
când se-auzi un glas tovărășește:
« Aici

e

Moscova !

La aparat

Bortchevici, peste-o clipă vă vorbește ! »

Și Bortchevici cu drag le-a amintit
scrisoarea ce-a primit-o din Craiova,
De patru ori răvașul l-a citit...
Și inima i-a răvășit-o slova ;

... și vede parcă un întreg popor
pornit să'nfrunte, să învingă piedici;
... că pentru fericirea tuturor
vărsat-au sânge mulți strungari-sovietici...

Și le-a mai spus de strung, de munca lui...
Cușitele cum trebuie să vie
și unghiul de tăiere cum să-l pui
la două sute tare peste mie.

Dar cum îl ascultau acei strungari!
Mâini harnice notau în carnețele.
Era uzina—clasă de școlari,
era și front de luptă sub drapele.

Și parcă din adâncuri, din ciment
vrea liniștea tavanul să-l ajungă.
Ca un solemn, tăcut angajament
toți se vroiau de-acum frunțași în muncă.

Și când în cuvântare, spre sfârșit,
a pronunțat Bortchevici, vorba Stalin,
motoare duduiau nestăvilite
și strunguri se porniră'n lungul halei.

Și cifrele notate în carnet
oțel erau și faptă grăitoare.
Era strungarul doar un ochi atent
In brațe foc avea. In suflet soare.

Urale izbucneau din piept, aprins —
drapele flutura întreaga hală
ca o armată mare, de ne'nvins,
de parcă Stalin ar fi fost în sală.

IN NOAPTE, SCRIA O MUNCITOARE

Au adormit răsând cu fața 'n perne
Cei doi copii: se mișcă mama 'ncet.
Lumina lămpii, blândă, se așterne
Pe chipul ei plecat peste caiet.

În fabrică suveica-i alergase
Mai iute decât ziua din ferești.
Cu-aceeași grijă, 'n slove migăloase
Înseamnă ea cuvintele rusești.

În seri târzii stă limba s'o învețe
(Ușor foșnește foaia când o miști).
Ea vrea să prindă faptele 'ndrăsnețe
Ale vestiților stahanoviști.

Iar azi îi crește 'n inimă căldura
Simțind că înțelege, pas cu pas,
Din graiu 'n care Zoia și cu Șura
Și-au luat dela măicuța bun rămas !

Ce cântece le spuse mama oare
Când sta, ca ea, de veghe lângă pat ?
Cu tânăr mers, cu fața zâmbitoare
Pe drum de slavă dragii i-au plecat.

Stă muncitoarea: gândurile-i zboară,
Copiii ei visează surâzând.
Târziu, muie penița 'n călimară
Și-a prins cu sârg să scrie, rând cu rând:

« O mamă de departe-ți mulțumește,
Și-ar vrea să urmărească tot ce faci,
E 'ntâia mea scrisoare pe rusește,
Cuvintele se 'nșiruie stângaci.

Ca să ajung în graiul tău a-ți scrie,
Am învățat cu râvnă seri întregi.
Ci dincolo de vorbe și hârtie
Cu inimă de soră mă 'nțelegi.

Și dacă-s smulși din ghiarele nevoii,
Micuții mei cu răs nevinovat,
E fiindcă de departe maica Zorii
Și pentru noi copiii și i-a dat... »

Spre patul alb se 'ntoarse înc'odată
Pe gânduri, țesătoarea și privi.
Ce moale e şuvița răsfirată;
Ce liniștit e somnul de copii.

Și ca pe-o pânză îi răsar în minte,
Depart, prunci cu trupul sfârtecat,
Hârtia parcă-i tremură 'nainte
Când mâna strâns pe toc s'a încleștat:

« Iar dacă mâine vor să 'ntoarcă'n țară
Dușmanii vieții, iarăși anii grei,
Așa cum fiii tăi ne învățară
Vor ști atunci să lupte și ai mei. »

INSCRIPTIE PE MORMANTUL UNUI OSTAŞ
AL REVOLUŢIEI DIN OCTOMBRIE

Am fost un Rus. Un muncitor ca alţii
Luptând şi pentru pâinea mea şi-a ta.
Şi Revoluţia mi-a dat viaţă.
Eu am căzut în luptă pentru ea.

Da, am murit — ca omul pe vecie
De om să nu mai fie asuprit
Şi ţarina să-şi sature copiii,
Şi pacea să domnească în sfârşit.

Mai aprig să te baţi când vei citi
Aceste rânduri scrise. Glonţul care
M'a doborât, ţi-era 'n aceeaşi zi
Şi ţie hărăzit cu 'nverşunare.

Şi din ţărâna mea s'or ridica
Oraşe răsunând şi noi uzine.
Şi 'nalt va lumina aceeaşi stea
Ce 'n luptă mă conduse şi pe mine.

Şi când veţi fi la ultima izbândă,
Şi tot pământul fi-va liberat,
Pe roşia mătase fluturândă
Va fi şi-un strop din sângele-mi vărsat.

LUPTĂM ALĂTURI

Tovarăşului Li-Lin

La Ateneu, sub bolta sălii, largă,
distanţe uriaşe stau alături:
atâtea depărtări tu le înlături,
o, Stalin, nume scump în lumea 'ntreagă.

Urale nesfârşite şi cuvinte
fierbinţi ca focul, dârze ca de piatră...
Şi sala este o imensă vatră,
iar oamenii o flacăra fierbinte.

Şi iată 'n faţa mea, cu ochii-i oblici,
trimisul Chinei Noi. L-am auzit
spunând cum se ridică 'n răsărit
poporul lui peste duşmani şi piedici.

« Mao Tze-dun — Gheorghiu-Dej » — a spus.
Alături, dintr'odată ne-am simţit,
Şi numele acestea de granit
legară răsăritul de apus.

Ți-erău cuvintele: înalte poduri
întinse peste fluvii nesfârşite,
furtuni peste păduri încremenite,
sau răsunau ca nişte-adânci acorduri.

Atunci când ne vorbeai de ţara ta,
de China care 'nfrânt-a asuprirea...
Dar am văzut: ți-era de-oțel privirea
când de călăii ei ai spus așa:

« Am biruit. Dar lupta ne e trează.
Dușmanii stau la pândă. Vor război.
Poporul și Armata Chinei Noi
depe ne'nfrântu-i meterez, veghează ! »

Parcă vedeam întinsul tău pământ
muiat în sângele atâtor lupte,
soldați suind pe drumurile-abrupte,
prin Munții Lunii, răvășiți, de vânt.

Și voluntarii Chinei liberate
parcă-i vedeam pe țărmul coreean
svărlind în valul mării pe dușman.
Peste Yang-Pei, fără de sfârșit, armate

de muncitori și de țărani trecură.
Și apele ce-au curs, sălbătecite
se adunau în diguri, liniștite,
pământului dând hrană cu măsură.

...Și parcă truditarii fără număr
cei care azi își luară 'n mână soarta
și sfărâmară închisorii poarta, —
erau cu noi, aici, umăr la umăr.

Alătura suntem, de mult ne știm:
aprig luptăm pentru aceleași fapte,
iar spațiul năsfârșit nu ne desparte
și suntem frați, tovarășe Li-Lin.

Nu floare de cireș, nici albul spumii,
ți-era cuvântul. Vălvătaie 'naltă
să mistuim în luptă, laolaltă,
dușmanii păcii și dușmanii lumii !

RĂZBUNARE !

Simt pumnul-mi strângându-se ghem de granit.
Privesc și aievea răsare...
Din slove de ziar se înalță 'nmiit
Un singur cuvânt: răzbunare !

Și gândul aleargă spre zări înspumat
Cum vântul frământă oceanul...
Iar pietrele ard. Pe un câmp sfârtecat
A fost altădat' Phenianul.

Femeia-mi apare în cale. Zăresc
Și pruncul lipit de spinare.
Femeia e moartă. Dar ochii vorbesc.
Un singur cuvânt: răzbunare !

Ea scoate din piept baioneta, spunând:
« Poete, nu cer indignare.
Repetă prin versu-ți-un singur cuvânt,
Cuvântul de foc: răzbunare !

Privește oțelul și spune ce-a fost.
Copilul ce-ți spune, ascultă.
Cuvintele multe aici nu au rost,
Povestea e simplă și scurtă:

Din inima mea, până 'n inima lui
Oțelul făcu o cărare...
Cât sânge a curs... Nu asta s'o spui...
Tu scrie atât: răzbunare !

Vezi vârful oțelului? E înnegrit...
E sânge de prunc... ca și sângele țării.
Și pierе femeia... Spre ziaru 'nroșit
Privesc în tăcerea 'nserării...

Da, știu. Cât în pieptu-mi simți-voiu arzând
A inimii vii frământare,
Nu, n'am să 'ncetez să repet un cuvânt,
Cuvântul cel sfânt: răzbunare !

MIHU DRAGOMIR

MITRALIERA

Copiii, tot jucându-se, - au intrat
In crângul moale de pe malul apei.
Plutea pe fluviu-un soare 'nvălurat,
Săreau, să prindă câte-o găză, crapii.

Și parcă'n jocul viu, copilăresc,
râdeau acum toți moșii lor, țăranii.
Și prin obraji, un soare omenesc
vedeai cum, cald, le luminează anii.

Trecea un șir de șlepuri, spre Galați,
și împletea un zumzet prin răchite.
Pe cellalt mal, o trupă de soldați,
fumau, într'un repaus pe sfârșite.

Strigând, i-a salutat ceata de puști.
(Doar se 'ntâlneau în toată săptămâna!)
De lângă piramidele de puști
soldații le-au răspuns, făcând cu mâna.

S'au desbrăcat copiii 'n tăărăboi,
svârlind ce-aveau pe ei, pe-o tufă deasă.
Și s'a ivit ceva din mușuroi,
adăpostit de frunze ca 'ntr'o leasă.

Ce animal murise 'nghemuit?
Ca un schelet rămas din altă eră,
cu gâtul lung, c'un singur ochi, scobit,
zăcea pe-o rână o mitralieră.

Spinarea se 'ndoise și de-abea
mai amintea de cruda lighioaic.
Deasupra, însă, tot se mai vedea
o cruce 'ncârligată, ștearsă 'n ploaie.

Soldații, re'ncepând instrucția, - au văzut
din crengi mitraliera cum se-arată.
Și cu această armă-a apărut
trecutu 'ntreg, în fața lor, de-odată.

Atâtea piepturi, doar, a secerat
până-a ajuns în lut să ruginească,
până-a trecut înnoitoru-asalt
al oștilor cu stele roși pe cască.

Acum, puieți străbat prin laba-i grea
și peste țeavă broaștele se-avântă.
Un puști sburlit s'a cățarat pe ea
și dă c'un bici de creangă 'n fier, și cântă.

În ochii lui e soare, și e cer.
Și parcă nu doar el — ci 'ntreg poporul,
cu talpa 'n ceafa monstrului de fier
privește, cu un cântec, viitorul.

Și ca să nu învie monstru-ascuns,
să nu-și mai poarte iar războiul, pașii, —
cântarea întregind-o, dau răspuns,
în mânăuirea armelor, ostașii.

LĂPTĂREASA LUI MORRISON

E-aproape ziuă. Londra-i grea de ceață.
John Smith acum din somnu-i s'a trezit.
Șomer e. Și ca 'n orice dimineată,
se scoală parcă și mai istovit.

Pe masă, în odaia friguroasă,
stă desfăcută-o foaie de jurnal:
« Englezii-s liberi. Numai lăptăreasa
le bate 'n uși, — ori factorul poștal ».

E un articol apărut și 'n Pravda.
Citește: îl semnează Morrison.
Englezii-s liberi? ... Însă iată 'n strada
pustie, se aude-acum un svon.

Bătăi în ușă. Zice Smith: — La mine,
Femee, nu mai bate în zadar.
Să cumpăr lapte, vrei? Tu știi prea bine
Că lirele-s la alții 'n buzunar !

Și iată polițiștii dau năvală.
— Sir Morrison, e lăptăreasa ta?
Ii răd în nas: — Vezi, Smith, e-o socoteală.
Strângi lumea'n parc și crezi că merge-așa !

Te-ai plâns de trai. O să tot ai de toate.
Ești orator? Ai să vorbești cât vrei
între zăbrele; și-o să ai și lapte,
de poți din umezeală să ți-l iei !

Și polițiștii fulgeră și tună.

...Smith pentru pactul păcii a semnat;
și 'n Hyde Park, cri, vorbise la tribună,
de-un trai ce nu mai poate fi răbdat.

— Mă arestați, le spune. (Ca tăciunii
aprinși, sclipiră ochii 'n coridor).
Dar tot nu veți avea destule funii,
ca să legați cu ele un popor !

Și-l duc.

Iar în odaia friguroasă,
au mai rămas, aici, unde-a stat John,
sub farfuria goală de pe masă,
minciunile lui Mister Morrison.

H. A. STOLPER *)

ASCULTĂ-MĂ, PRIETENE

Vecine, frate,
Bun prieten și tovarăș,
Ori cine-ai fi,
Îți răscolește amintirea iarăș
Și vei găsi
Undeva 'n ființa ta întreagă,
Vechea suferința ce ne leagă.
Poate năpădită-acum de praful
Vremei care a trecut,
Poate 'năvăluită în cerceaful
Voinței de-a nu-ți aminti.
Ia vălu-acesta și,
Rupe-l cu putere, omeneste,
Și după ce l-ai rupt
Te uită-apoi 'năuntru și vin de-mi povestește
Ca unui bun prieten cunoscut
Care-a supt,
Ca și tine
Amarul lapte-al suferințelor haine:
Acolo este vechea ulicioară
Cu case mici și gârbovite
Și cu ferestre strâmbe, înegrite,
Așa precum au fost odinioară.
Părinții noștri, ca din vizuină,
Precum o știi, precum o știu,
Și-au strâns a ochilor lumină
Pândind din dugheniță-un mușteriu.

*) Poet de limbă idiș din R.P.R.

Acolo am simțit întâia dată
Cureaua unui dascăl bătrânel.
Vino, tu, tovarășe cu mine,
Privește 'n jur și amintește-ți bine
Cum rătăceam prin micul orașel,
Cum mama deseori ne trimetea
La Reb Volf, bogătașul din oraș,
Și la Reb Vainer, mare arendaș;
Cum ne duceam la ei
Să ne'mprumute câțiva lei
De sâmbătă;
Casa lor scăldată în noiene
De lumini, ca nici o casă,
Și pe albul fețelor de masă,
Cozonaci ce se umflau în pene...
Vaze de cristal pe etajere,
Și, poate, știi,
Aminte dacă-ți mai aduci,
De rumenele lor felii
De turta dulce și cu multă miere.
De torturile cele mari cu nuci...
Cu zâmbetul pe buze, amândoi,
Ne-au spus, și mie ca și ție,
Că nu ne dau, că n'avem garanție
Pentru acei vreo câțiva lei
Pe care îi cerusem dela ei.
Și astfel noi
Iar ne-am întors acasă în tăcere,
Ținând în mână bine
Desaga plină numai cu durere.
Și suflutele 'n noi de ură pline,
Nici n'am simțit cum ploaia se strecoară
Prin hainele ce se lipeau de noi,
Nici cum, mergând grăbit spre ulicioară
Ne încălțam cu-o talpă de noroi.
Din prag deodată mama ne-a 'ntrebat
(Și cum lucea speranța 'n ochii ei!)
Cum își întreabă-o mamă pe băiat
Dacă-am adus acei vreo câțiva lei.
Pricep acum lacrimile grele,
Rostogolite ca niște mărgele,
Pe o pestelcă veche, cenușie...

Mama vroia atunci să nu se știe
Că dinții foamei crude și păgâne
Au ronțăit în casa cea săracă
Și ultimele fărâmturi de pâine,
Și-a înțeles să tacă.

Ioan al Floarei doar, țăranul
Ce locuia cu noi, vecin,
Din toată sărăcia lui
Rupea și pentru noi puțin.
Dar pe ascuns, ca să nu știe
Boierul Gruia că în târgul lui,
e cineva ce-a dat lipie
Unui ovrei al nimănui.

Pe vremuri, tatăl tău deschise
Intr'o magherniță, dugheană, —
Din care-și făurise vise
Să-ți duci viața ta sărmană.
Cu toate că-l invidia
Pe Moise Resner, cel din Piața Mare,
Din când în când și el vindea
Vopsele, var, fitil sau sare.
Dar n'ajungea mărunțul lui câștig
Să deie la copii câte-un covrig,
Și parcă tot mai mic, prin ploaie,
Se cufunda tot târgul în noroaie,
Și trecătorii gârbovi, până'n gleznă
Se înfundau într'un ocean de beznă.
Și am plecat din târgușor, cum știi,
Spre frații cei din fabrici și câmpii.
De-acolo știu acum, vecinul meu,
Că nu e Dumnezeu
Cel ce-a 'mpărțit cu amândouă mâini
Comorile din lume la stăpâni.
De-acolo învățat-am, frățioare,
Că omul, timpul biruește
Și că pământul poate fi silit
Să dea acelui ce muncește
Și fructul pomului rodit

Și-a muntelui comoară nepătrunsă
Ca și lumina care stă ascunsă
Atât de-aproape
În clocotul sonor al unei ape.

Republica-ți întinde mâna ei.
Ca un copil iubit, s'o prinzi, s'o iei,
Și să n'o dai
Pentru minciuna învelită 'n grai
Ce ți-o întinde-acum, înveninat,
Reb Alter Vainer cel bogat
Ce niciodată n'a avut știință
Ce gust amar se-ascunde 'n suferință.
Mai are el nevoie, frate,
De-a ta sudoare, pentru-a lui palate,
Și fabrici și-avuții de faraon
În Israelul lui Ben Gurion.
Aicea țara i-a închis acum
Ori și ce drum!
În Israel mai stă la sinagogă 'n loc de frunte
Și vrea și azi să fie cel mai mare,
Și primul la ieșire.
Când se închină el
Samsarul, la Dumnezeu-dolarul.
De-acum, acolo 'n Israel
Vrea sângele să-i dai pe ani și ani
Să i se umple casa lui de bani
Cu briliante și cu acțiuni.
Nu te încrede în nebuni!
Vrea brațele, să-i construești șosele
Să ducă lin pe caldarâmul tare
Ale lui Truman tancuri grele
Spre țara Sovietelor, în care
oricare om trăește
Ca liber cetățean, egal, frățeste
Cu celelalte mari popoare;
Acolo unde Stalin stă de pază
Și pacea lumii o veghează.

Vino dar, vecin, tovarăș
Tânăr de-i fi sau bătrân,
Cel cu care-am împărțit amarul
De nu vrei să suferi iarăș,
Rupe chiar azi formularul !
Tu muncește, luptă și creiază,
Pentru pacea țării tale,
Plină astăzi de furnale,
Pentru răsul de copii,
Pentru țăr ni și câmpii
Pentru holda lor bogată,
Pentru lumea asta toată,
Din uzini, de pe ogoare,
Pentru viața, pentru soare,
Pentru toate cât ți-a dat,
Și-ți va mai da
din pământul ei bogat
Patria asta, a ta.

In românește de Demostene Botez

POVESTEA UNUI SOLDAT DE GARDĂ

Aceasta'n patru'și-unu s'a'ntâmpat,
în fața Moscovei. Veneau grămadă
dușmani spre noi. Și viscolul turbat
acoperea tranșeea cu zăpadă.

Sub bombe, viu, pământul tremura,
urlau mereu obuze grele, tancuri.
Iar regimentul nostru se topea
oprind cu pieptul zilnic șapte-atacuri.

Și neamțul ne-apăsa... De după deal,
cu turnurile lungi în pâcla-albastră,
până la lacrimi dragă, se 'nălța
măreață, Belocamenaia *) noastră.

Când în tranșei, apoi, intrară toți,
în ceas târziu de veghe și tăcere,
eu, care nu dormisem de trei nopți,
am ațipit, lângă mitralieră.

Și iată 'n noaptea-aceea ce-am visat:
Ger aprig. Bate crivătu 'n neștire,
iar eu, bătut de viscol, stau culcat
cu mitraliera, într'un crâng subțire.

Prin sloii albi ai crengilor zăresc
cantonul gol, bariera și șoseaua.
De-acolo, dinspre Moscova, pornesc
doi inși spre mine, fără s'atingă neaua.

*) Nume dat Moscovei, însemnând „cetatea de piatră albă“

De-alungul sârmei, lângă bradu 'nalt,
prin vânt încep alături să pășească.
Unu 'n palton, chipiu. Iar celălalt
într'o manta și șapcă soldățească.

Și inima mi-a stat. Bătea sărit.
Lângă taluzul lins de vijelie
cei doi drumeți, deodată, s'au oprit.
Vorbeau de nemți, de noi, de bătălie.

Privind o pâlnie de bombă 'n nea,
pe unde vântul vârtejea zăpada,
strângând sprincenile, Ilici spunea:
— «Tovarăș' Stalin, oastea este gata?

E timpul să dai ordinul întreg?
E pregătită cursa pentru fiare?
Privește-acum spre noi pământu 'ntreg,
stă lumea și sperând, și temătoare.»

Și Stalin l-a privit pe Lenin, drept,
și-a spus: — «In noi ești tu, într'una.
Un viscol greu poporu-a luat în piept,
de fier, de neuitat, a fost furtuna.

Poporul pentru luptă-i pregătit,
spre fapte mari se 'ndreaptă, mai departe.
Și, mândros, s'o năpusti cumplit,
și va plăti dușmanilor cu moarte.

Iar de uitat, ruini și bombe nu-s,
cine-o trăi, în minte-o să le ție.
Dar iată în tranșee-aici un rus.
In sfatul nostru-al treilea să fie.

Cu sângele, de trei ori a jurat,
lăsându-și, pentru țară, prunci și casă.»
Și Stalin către mine, biet soldat,
infanterist din gardă, ochii-și lasă:

— « Lui Ilici, mie, spune-ne: — a bătut
acuma ceasul să sdrobim dușmanii? »
Eu strig — de crivăț nici n'am mai știut —
— « E timpul să-i gonim, tovarăș' Stalin ! »

Și m'am trezit... Rafale, șucrând,
în clipa-aceea se goneau, în față.
Un ordin străbatea, din rând în rând:
« Vin întăriri. Atacul, dimineață ! »

Spre răsărit, din fum zarea ieșea,
spre-apus ca iadul sta întunecată.
A șasea zi 'n decembrie era
când am visat, pe Shodnea înghețată.

In românește de Mihru Dragomir

SĂ APĂRĂM PATRIA

Intinsele holde, doar noi le-am arat.
Orașele noastre, doar noi le-am clădit.
Strămoșii trudiră aici ne'ncetat,
Destinul noi singuri ni l'am făurit.
Popoare-ale Chinei, uniți-vă-acum,
Sdrobiți fără milă dușmanii din drum !

Ar vrea să ne vândă și azi Ciang-Kai-Șec.
In veci trădătorul va fi blestemat !
Dușmane-avioane deasupra mai trec,
Și vase la pândă, oceanu-l străbat.
Popoare-ale Chinei uniți-vă acum,
Sdrobiți fără milă dușmanii din drum !

Zidim China nouă pe câmp și 'n uzine,
E liber poporul și țara bogată,
A noastră e casa și nu 'ngăduim
In ea să ordone yancheii vreodată.
Popoare-ale Chinei uniți-vă acum,
Sdrobiți fără milă dușmanii din drum !

In românește de Tudor Măineacu

DACĂ PATRIA MĂ CHEAMĂ

Pacea este țelul oricărui popor.
Dacă însă mâine patria mă cheamă
Imi pun uniformă, neșovăitor,
Și iau arma 'n mână, fără nicio teamă!

Zece ani trecură decând, vrând s'alung
Pe niponi din China, — pe jefuitori —
Spus-am maicii mele, biete, rămas bun
Și schimbai cu-o armă biciul de păstor.

Cât de sbuciumată și neîntreruptă
Ai fost tu cu mine,
Cale grea de luptă!
Eu luptam și anii treceau val de val!
Biruind
Venit-am în satul natal.

Cu mâini înăsprite în luptele date,
Mâini obișnuite ieri pe puști să stea,
Ridicăm acuma sate minunate
Unde-odinioară se 'ntindeau tranșee.

Am umplut cu roade goalele hambare
Oamenii îmbracă astăzi haine noi.
Nu-și mai poartă pașii pe uliți murdare
Maică-mea bătrână, prin arșiți și ploi,
Spre templu să meargă — rugăciuni să 'ngâne
La masa cu taine și cu profeții.

*) Poet chinez.

Azi rănilile țării merg spre vindecare.
Sânge de prieteni, n'ai curs în zadar!
Bucuria crește până 'n depărtare,
Zile însoțite se-arătară, — dar
Trece iar în zare stolu 'ntunecat!

Fiarele acestea cu bot ascuțit
Le întrec pe-acele care au pierit.
Guri nesățioase, lacome de sânge
S'au deschis asupra bunilor vecini.
Labele scăldate în Coreea 'n sânge
Înspre poarta noastră astăzi se întind.

Inimile voastre sus acum, eroi!
Celor ce vând moartea niciodată noi,
Pacea n'om cerși!
Spre vecinii noștri, frați de veșnicii,
Nu putem cu ochii liniștiți privi,
Când cotropitorul, nesătulul monstru,
A ajuns și până la hotarul nostru,

Pacea este țelul oricărui popor.
Dacă însă mâine patria mă cheamă
Bun rămas iau iarăși dela blânda mamă,
Imi pun uniforma, neșovăitor,
Și iau arma 'n mână fără nicio teamă.

Cu această armă în niponi am tras.
Hocardele lui Ciang-Kai-Şek le-am nimicit.
Ea lovește fiara în Coreea azi
Și-apără pământul Chinei mult iubit.

În românește de Tudor Mănescu

CÂNTECUL DE LUPTĂ AL POPORULUI COREEAN

Cel ce-a ieșit dintr'un noian de sânge
Nici când în sânge nu s'o 'ntoarce iară;
Cel ce-a sfârșit odată cu robia
N'o să mai cadă rob a doua oară.

În preajma casei noastre-acum dușmanii
S'au pus s'aprindă focuri ticăloase,
Dar vajnica poporului mânia
Din ei nici urmă n'are să mai lase.

Chiar apele blajine-ale Coreei
Se umflă, se înalță, ies din maluri
Și pe dușman năprasnice-l înfruntă
Cu mânioase, spumegânde valuri.

Se 'nalță 'n fața noastră Tepecsanul
Cu codri — baionete 'n orice ram;
Țășnește foc din orișice redută
Și gloanțe ies din fiecare geam !

În românește de Al. Philippide

*) Poet chinez.

CÂNTECUL FRĂȚIEI

Cel care-a mers cândva dela Lenino
Spre Vistula și Odra, străbătând
Ținuturi numai jale și ruină,
Sub ceru-albastru, liniștit și blând,
Cel care-a fost de vântul luptei dus
Tot mai departe 'n trăsnete de-clubuz,
Cărui i-au ars fasciștii casa, știe
C'o va clădi pe-o nouă temelie.

Cel ce-a privit în urmă și-a văzut
Ruini și lagăre, moloz și zgură,
Și luna ca o mîche de secure
Și, rupt de bombe, vreun copac căzut,
Acela știe că n'a fost un joc
Acest drum greu prin vifore de foc;
Dar apărându-și patria lui dragă
El a salvat o omenire 'ntreagă.

Și când s'a 'ntors acasă din război,
A luat ciocanul, a strunit mașina,
A ridicat voios crașe noi
Și-a scos din minereu, lucioasă, șina.
El știe că această libertate
I-a dat-o un tovarăș și un frate,
Rus și Polon. Și-acuma cu 'ndârjire
Veghiază pentru 'ntreaga omenire.

In românește de Al. Philippide

*) Poet polonez

SFAT PREȚIOS

Soarele scăpătase spre asfințit. Invârtindu-se, bulgăr de jărat, încondeia cu roș-auriu marginile zimțuite ale norilor. Parcă venind de sub soare, vântul serii se stârni sușotind în salcâmi, în foile uscate ale porumbului, în tufele de măcieș de pe lângă drum... Un car trecu scârțâind pe drumeag. Omul așezat pe un snop de coceni asvârlit peste bostanii din dric, duse mâna la pălărie, salută agale și roti biciușca spre sat:

— Hai acasă, tovarășe director. De-acuma, tot una-i...

Drumeagul trecea printre tarlalele gospodăriei agricole de stat. În dreapta se întindeau, urcând ușor panta colinei, cele zece hectare de bumbac ale gospodăriei. Nu departe de drum, printre tufele mărunțele, pășea și iar se oprea, un om îmbrăcat în salopetă. Era Stelian Bota, directorul gospodăriei de stat. Răspunse binevoitor la salutul celui din car, dar nu zise decât « mai stau »... Carul trecu dincolo de colină, se mai văzu o clipă capul omului. Pe urmă nimic... Doar desfășurarea pământurilor, vălurate pe clinele colinelor, și mai încolo, întinse lespede până 'n zarea unde se înfundase jumătate soarele... Inserarea cobora încet, parcă iscându-se din pământ.

Stelian Bota urcă spre culmea colinei. Ajuns acolo se trânti jos, aprinse o țigară și oftă... Răzimat într'un cot, avea în față tarlalele desmiriștite unde nu demult duduia combaina, lărmuiau oamenii la lucru, se legănav spicele bogate... Strânsese în medie două mii de kilograme la hectar! A fost scrisă asta și'n « Scânteia » iar directorul S.M.T.-ului îl felicitase cu căldură. În seara aceea au desfumat o sticlă de vin vechiu...

— Te lauzi bine cu treaba, a spus directorul S.M.T. Bravo, așa băieți îmi plac mie. Am trecut și pe la porumb. Strașnic! Câte sape i-ai dat? Trei? Aha, ca la carte... Și sfecla, și tutunul. De roșii nici nu vorbesc! Poți hrăni tot Bucureștiul numai din recolta ta! Ce mai încoace-încolo, se cunoaște unde punem noi mâna, mână de muncitor... Dar cu bumbacul cum stai?

— Bine...

Așa răspunsese atunci... Pe-atunci era bine, cum ru se putea mai bine. Agronomul însuși se mira cât de frumos se desvoltă; bumbacul se săltase binișor din tulpină. Nu-i mai tulbura somnul. Erau la prima lor încercare de acest fel.

Omul culcat între două rânduri de bumbac, asvârli țigara și spuse cu năduf:

— Bine-am mai dres-o, fir-ar a dracului de treabă! Ce-i de făcut acuma?

De câteva zile se muncea; cum avea o clipă liberă se repezea la tarlău cu bumbac, și de fiecare dată se întorcea mai mohorât. Agronomul nu-l întreba nimic. Atâta doar că se scărpină la ceafă, dându-și șapca mult înainte pe ochi, după obiceiul lui. Directorul nu îndrăsnea să-l privească în ochi pe agronom. Și nici nu mai avea cui să ceară sfat...

— Dacă s'ar pricepe tovarășul secretar la bumbac! spuse el tare, întorcându-se de pe-o coastă, săltându-se să șadă.

«Tovarășul secretar» era departe, la fabrică... De-atâtea ori i-a cerut sfatul... Și de-atâtea ori l-a primit...

Învăluit de umbrele serii, omul își lăsă gândurile să pornească înapoi...

Era pe la mijlocul lui Martie 1949. La sfârșitul schimbului fu anunțat că-l cheamă secretarul. Bătu la ușă, intră și rămase în picioare.

Secretarul îl pofti să șadă, îi întinse țigările.

— Cum stai cu treaba?

— Două sute la sută.

— Dar asta, asta ai citit-o?

În «Scânteia» larg deschisă pe birou, Stelian Bota recunoscuse numai decât Rezoluția apărută de curând. Dădu afirmativ din cap, după felul lui de om tăcut.

— Ai citit... Ei, iată ce-i. Partidul te-a ales să fii director la o gospodărie de stat. Ce zici?

— Dumneata știi ce-o să zic, nu? zâmbi Stelian Bota către secretar. Dacă trebuie să mă duc, mă duc!

— Greutățile familiare nu te împiedică? Nu te trage inima spre oraș? Nu...?

— Ce să mai vorbim, tovarășe secretar! Înțeleg că-i o sarcină de partid.

Secretarul îl bătu pe umăr, îi strânse brațul cu putere, îl scutură.

— ...adu-ți aminte totdeauna că din conacul boieresc, noi, clasa muncitoare, am făcut gospodărie de stat, școală, exemplu pentru țărănimea muncitoare, o pârghie pentru întărirea alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare. Te duci acolo, dar să știi că noi vom fi mereu alături de tine. Totdeauna. Și asta s'o știi pe de rost! — spuse secretarul punând palma pe ziarul desfăcut. Totul trebuie să meargă așa cum scrie la Rezoluție...

— Fii pe pace, tovarășe secretar. Are să meargă!...

Au mers toate. Când avea o greutate prea mare, cerea sfat. Cereea adesea și dela «tovarășul secretar»... Iar când a plesnit pistonul unui tractor, cine i-a lucrat piesa? Fabrica, «Ior». Când s'a hotărât încercarea bumbacului pe cine a întrebat?

— Încearcă! i-a spus și secretarul.

A și dat răspuns la Minister că gospodăria de stat e de acord cu planul de muncă, vor face tot posibilul, nimic nu-i sperie: ... Și nici nu i-a speriat.

Pe la sfârșitul lui Aprilie, tractoarele au intrat în brazdă. Directorul Stelian Bota măsura cu mâna lui adâncimea arăturii.

— Să nu-mi coborîți sub 28 de centimetri că vă tai urechile ! I-a amenințat el pe brigadier. Brigadierul a râs, și-a bătut palmele una de alta, a mirare:

— Nouă, tovarășe director ?

Agronomul se învârtea încoace și încolo, lua temperatura pământului, venea la director:

— Facem o arătură clasa 'ntâia. Pământul e îngrășat ca la carte: cu cianamidă, cu gunoi. Dacă nu s'o face, să nu-mi spuneți Spirică.

Directorul așezat între șiruri, întinse mâna spre o tufă de bumbac. Prinse o capsulă între degete și o strânse încetiușor. Capsula nu era mai mare ca o nucă. Zâmbi amar:

— Acuma să-i spun sau nu Spirică ?

Trebuia să-i spună pentrucă, încolo, agronomul era om priceput și n'avea nicio vină.

Făcuseră arătură, strat nu alta. Au intrat apoi cu cultivatorul în ea.

— La *cinci* centimetri, tovarășe brigadier. Așa să știi ! Vă tai urechile !

Și iar spusesese tractoristul, zâmbind la gluma lui nea Stelian: « Nouă, tovarășe ? ».

Când să samene însă, s'au împotmolit. Brigadierul șef spunea poate a suta oară:

— Am zis, de câte ori n'am zis, că n'are ce căuta bumbacul aici. În regiunca noastră toamna vine ca dracu ! Numai ce te pomenești cu bruma pe căciulă. Ba, iară, primăvara-i schimbătoare, când cald de să dai sumanul cât colo, când e frig de să 'mprumuți încă unul dela vecini... Cum să pui bumbac ?

Vorbele brigadierului șef parcă găseau răsunet și la agronom. Acesta se scărpină în cap, meru, tot la a patra vorbă, cerceta cărțile și număra pe degete: Mai, una, Iunie, Iulie, August, Septembrie, Octomvrie... Hm ! În Octomvrie-i frig, tremuri. Faci foc în cuptor. Bumbacul are o perioadă de vegetație lungă... De unde să mai scot o lună de căldură ? Nu, hotărît nu se poate... Hai, să scriem la minister.

— Cum să ne luăm vorba înapoi, tovarăși ? îi răspundea ca de obicei directorul. Da, primăvara-i primăvară, toamna-i toamnă, vin când le e sorocul. Sorocul acesta însă îngăduie să crească bumbacul. N'o fi bumbac de record, dar ceva o să scoatem, ce dracu ! Și asta-i mult pentru noi. Incercăm. Il muncim după carte. Că doar, planu-i plan ! Și dacă prevede, apoi se bazează pe realitate, fraților. Cum să-l dai peste cap ?

Muncitorii căutau unii spre alții, cu neîncredere. S'a ridicat unul și-a spus:

— Mai anii trecuți, a încercat Dușcă ăsta, chiaburul. Era război și se plătea cu aur bumbacul. A pus. I-a crescut bumbac, ca vai de capul lui ! N'a făcut nimic...

S'a iscat gălăgie.

— Ce ne pui, bre Onisie, cu chiaburul ? Treaba lui ! Ce știe el de agrotehnică ? Avea el puterea noastră ? Avea el cărți de știință sovietice ? Ei, măi Onisie !

— De, da omu' a încercat... Mai luăm învățătură și dela alții...

— Dela chiaburi !

—Păi bre, taman așa de proști îi crezi? Parcă poartă și ei un cap pe umeri, cât îs de chiaburi!

—Hei, lăsați vorbele acolo, intervenise directorul. Da, chiaburului nu i-a reușit, dar câte altele nu le-au reușit chiaburilor? Nu-s proști, că dac'ar fi nu ne-am lupta cu ei așa cum ne luptăm. Un bobârnac și gata! Inșă, care spuneți de știința sovietică? Ei, iacă eu după ea mă iau, și rămân la propunerea mea. Zece hectare... dacă se face, vă dați seama cât contribuim la creșterea puterii noastre? Dacă nu, vedem dece nu s'a făcut... Invățăm. Dar nu, asta nu se poate! Noi să ne dăm toată oste-neala.

Când să-l semene, au văzut că-i bucluc. Trebuia semănătoare specială. De unde s'o scoți? Doar n'ai să-l sameni ca grâul. «Experiență, experiență, dar de făcut tot trebuie s'o facem» —spunea directorul. S'au sbătut ei acolo, meșterii dela atelier, cu directorul, au făcut planuri peste planuri. Până la urmă au transformat o semănătoare obișnuită, i-au pus un cuțit în față, i-au pus tuburi speciale. Merge...

În ziua de 2 Mai, agronomul veni la director și fără să-i spună nimic începu să-și scarpine ceafa. Măsura biroul încoace și încolo.

—Ce-i, Spirică?

—Tovarășe director, alt bucluc. Bumbacul ăsta are să-mi scoată peri albi. La toamnă, ca el o să fiu de alb.

—Ei?

—Iaca, la semănatul bumbacului, pământul trebuie să aibă 12 grade temperatură.

—Știu. Și?

—Acuma-i perioada lui: între 1 și 10 Mai. Azi nu putem. Pământul are 7 grade și 5 linii. Iar la radio s'a anunțat temperatură staționară.

—Pământul nu-i aer, tovarășe. Il mai frige și soarele. Anume am ales panta aceea în fața soarelui.

A doua zi, mai frig. Solul 7 grade. A treia zi s'a mai încălzit. 9 grade.

—Trec zilele, își spunea amărit directorul, privind cu neliniște pe geam. Trec a dracului de repede. Ce ne facem dacă întârziem cu semănatul?

La orizont se adunau nouri. Directorul își luă șapca, puse termometrul în buzunar și ieși afară. Începuse să adie un vânt răcoros care înfiora minunatele lanuri de grâu. «Ce ți-e și cu plantele astea! Ia, grâul râde, nici nu-i pasă. Și eu tremur de grija bumbacului» —își spuse directorul cu ciudă, pășind întins spre tarlăua pregătită pentru bumbac. Infipse termometrul în pământ. Așteptă. Opt și cinci linii. Infipse în alt loc; iar așteptă. Aceeași temperatură. În alt loc nouă; în altul iar nouă. «Poate și mai înainte tot nouă a fost, dar m'am grăbit eu,» —își zise directorul înciudat. Când ajunse la fermă, primii stropi de ploaie cădeau cu sgomot, plescăind și răpăind pe pământ.

A plouat apoi toată ziua și până noaptea târziu. Directorul își scosese nevasta din sărite:

—Stelică maică, tu n'oi fi cumva bolnav?

—Nu-s.

—Ce-i cu tine, atunci?

Îcșise peste noapte de cinci ori în pridvor să vadă de nu cumva se sparg norii, nu se dau în vre-o parte... Abia hăt, târziu, a zărit o stea

mititică ițindu-se sfioasă. Directorul răsuflă ușurat. Adormi îndată, lucru care o făcu pe nevastă-sa să scuture din cap și să-l acopere grijulie cu plapuma. Cu toate astea, nici nu se crăpă bine de ziuă, că directorul fu în picioare. Se căută în buzunare după termometru — îl purta cu el acum — și porni întins prin noroi, spre tarla. Degeaba. Nici n'apucă soarele să urce bine pe cer, și iar dă-i cu ploaie...

— Bună-i ploaia, și ne trebuie, își zicea directorul amărît, dar nu mai știm cum să le potrivim. Zece o cer și unul nu. Și ăla-i cel mai buclucaș!

A doua zi însă cerul se limpezise ca un ochi de copil. Soarele parcă se juca de vesel ce era, și se făcuse tare cald, o căldură de parcă-ți venea să muști din văzduh, de dulce ce părea a fi. Directorul măsură temperatura pământului. Privi termometrul: nouă și șapte linii.

— Ah, fir-ai tu să fii, îi spunea el pe urmă agronomului, care zâmbea tăcut. Uite, așa-i am zis.

— Pământul se încălzește mai greu, tovarășe director. Aerul e cald, e plin de vapori, de... mai așteptăm.

— Măine-i ultima zi, frate.

— Ce să-i faci. Drept spunea brigadierul Toma că primăvara noastră-i cu toane. Că te silește să ții sumanul pe-aproape. O să semănăm când s'o putea...

Așa s'a făcut, c'au semănat mai târziu cu o săptămână, peste timpul prevăzut în hartă.

S'a ridicat un bumbac frumușel. Oamenii din sat treceau pe drumeag, se opreau, intrau printre șire. Nici un fir de buruiană, pământul otova, făină nu alta. Clătinau din cap, țâțâiau.

— Frumoasă treabă!

A trecut pe acolo și chiaburul Dușcă. L-a căutat și el cu luare aminte, l-a cercetat la rădăcină, i-a numărat frunzele, i-a pipăit ochiurile dela subțiori.

— Așa a fost și-al meu, spunea el cui îl asculta. Cât a ținut vara credeam că mi-a pus Dumnezeu mâna drept în chică. Eh, pe urmă; pe urmă știți și voi... S'a dus dracului bumbacul, ce să mai vorbim. Știu eu și-am mai spus-o: comuniștii ăștia se cred mai cu moț ca toată lumea!

Conducerea gospodăriei și directorul aflaseră ce se spunea prin sat. Înțelegeau ei toate. Directorul Stelian Bota știa însă că va da peste cap vorbele dușmanului. Spunea tuturor, și muncitorilor, și agronomului, și brigadierului șef:

— Toamna, măi fraților, toamna se numără bobocii.

Inceput de Iulie. Pe tarlalele gospodăriei se legănau încetișor, unduindu-se valuri, valuri, grâul bogat. Așa frumusețe de grâu nu mai văzuseră oamenii.

— Cum l-ați lucrat, tovarășe director? Întrebă un bătrânel, sprijinindu-se în toiagul lustruit. Am auzit în toamnă tractoarele robotind, am văzut din sat cum l-ați plivit... Oamenii vorbesc una și alta, lucruri de-a mirare, și-am venit să mă uit. Ce-i drept e drept! Un grâu ca ăsta, bun e Dumnezeu, dar n'am mai văzut!

— Asta-i știința, moșule. Hai și-om fuma o țigară.

Bătrânul a plecat într'un târziu. Pe urmă a aflat directorul că nu mai contenea cu vorbele de laudă. Își îndemna mereu feciorii: « Să mergeți acolo la director și la agronom. Ce?... Ce-am văzut și ce-am auzit, n'am văzut și n'am auzit de când fac umbră pământului. Ce grâu!... Dar să vedeți ce bumbac!!! »

Grâul trebuia strâns în pripă. Toate forțele pentru recoltare. Dar de unde forțe? Își zicea Stelian Bota, îngrijorat. I-a sosit un pluton de soldați care lucrau din zori până 'n noapte, ca la război. Au venit și vreo cincisprezece muncitori, din fabrica lor. Ce te faci însă cu oamenii ăștia la cele șase sute de hectare cu grâu? A colindat satele, a bătut în sute de porți, și el, și agronomul, și brigadierul-șef. Și tot nu avea brațe de-ajuns.

Tocmai atunci se nimeri ciupitul și cârnitul bumbacului. Ii venise vremea după carte. « Ei, acu-i acu. Toate brigăzile bat la grâu. De unde să mai scoți oameni? » A convocat pentru seara o ședință fulger, cu tot personalul gospodăriei.

—Tovarăși, numai două vorbe. Iacă, ne-au năvălit treburile. Și oameni nu-s. Fac următoarea propunere: întreg personalul, funcționari, mecanici, paznici, să se reducă la un sfert. Doi oameni de pază. Un om, meșterul Gheorghiade, în atelier. Un contabil. Ceilalți, formăm o brigadă în frunte cu mine. Tot așa să se facă la grajduri, la oi. Și vă cer cât mai multă străduință. E vorba doar de pâinea noastră. Iar cei care au lucrat la bumbac, mâine de dimineață să fie la tarla, la dispoziția agronomului. Ce aveți de spus?

S'au înălțat mâini. Numai unul a rostit cu jumătate gură că: « N'o să se scuture bumbacul, el poate să mai aștepte, ce dracu! Acu grâul ne arde la degete ».

Directorul își aminti ce-a fost apoi în zilele următoare. Știe că a dormit pe câmp, cele trei ceasuri de odihnă de peste noapte, laolaltă cu muncitorii, două săptămâni încheiate. Muncitorii dela bumbac făceau noaptea legători, alături de ceilalți. Utemistul Gavrilaș, tractorist, își formase o echipă de tineret care avea deviza: « Nici o clipă irosită » și era mereu în fruntea tuturor. În urma secerătorilor, duduiau tractoarele la desmiriștit. După cele două săptămâni cât a ținut seceratul, oamenii erau storși, dar de nicăieri nu s'au auzit plângeri; pe fețe strălucea bucuria unei victorii... Iar Stelian Bota s'a culcat și a dormit douăsprezece ore în șir.

Au trecut toate. A trecut și vara... Grâul a luat drumul silozurilor, hodinește în hambare. Iaca, a început semănatul. Numai bumbacul e încă verde, cu capsulele crude, mici, mici. Doar ici-colo, câte o capsulă plesnise și scosese sfioasă un puf alb-alb. Dar erau atât de rare, încât piereau înecate de lanul verde... Agronomul se scărpină veșnic în ceafă, încurcat:

—Dă bruma peste noi, tovarășe director.

Și nu era zi în care directorul să nu iasă pe tarla. Pe la mijlocul lui Septembrie, a venit vremea cu vânt răcoros de care toți se temeau. A ținut vremea asta mai multe zile. Bumbacul s'a închircit, parcă s'a strâns într'o găoace. Stă. Nu mai face nimic... E pipiriu și sbârcit și amărît. Amărâți îl priveau ocolindu-și ochii, directorul și agronomul.

—Dăunători, nu-s pe-aici, spunea Spirică, scărpinându-și ceafa ca de obicei. Doar am luat o postată fir cu fir. Dacă nu l-am fi lucrat, lua-l'ar dracul. Și uite, parcă-i lan de ciulini, nu altceva!

— Poate n'am făcut noi, tocmai-tocmai după instrucțiuni.

— Ba exact așa, tovarășe, se încludase agronomul. Dar, poate instrucțiunile nu se potrivesc cu regiunea noastră. Să mă ia dracu, tovarășe director, dar în viața mea — și am practică destulă — n'am stat cu termometrul în mână după o plantă, cum am stat după bumbacul ăsta, fir-ar afurisit. Ne-am ținut toți după coada lui, de-am pățit drept ca 'n zicală, cu copilul cu multe moașe; tușește cel dintâi !

Era noapte. Stelele străluceau limpezi pe bolta cerului ca niște picături de aur. Incepea să se simtă răcoare, chiar frig. Directorul Stelian Bota se ridică greoi dintre tufele închircite de bumbac, își scutură salopeta de țărână, își aprinse o țigară și porni cu pași grei, spre conacul din coasta satului, unde era sediul gospodăriei de stat.

2

Peste câteva zile, înainte de amiază, la ușa biroului cineva bătu încetișor, cu sfială parcă. Intră fără să aștepte invitație:

— Bună ziua, tovarășe director.

Directorul recunoscu pe bătrânelul cu care sporovăise o vreme lângă tarlăua de grâu, mai în vară.

— A, moș Metodie, să trăești taică ! Ei, cu ce necazuri pe la noi ?

Moșul se așează pe jumătate de scaun, sprijinindu-se în toiegele lustruit. Nu răspunse îndată și se uită lung la director. Pe urmă parcă luă curaj:

— Nu știu dacă ai vreme cu mine, tovarășe... Că de, vremea omului e bani de aur.

— Uite că tocmai am. Ia o țigară, moșule.

Moș Metodie trase din țigară, luminându-se la obraz.

— În vară, mi-ai spus multe și frumoase vorbe; îmi plac mie vorbele de un om înțelept... d'aia, venii acum încoace. Adică se poate una ca asta ? Stai că spun... Aseară, m'am coborât și eu de pe cuptor să iau o lecuță de aer, vezi doamne. Zic, hai până la cooperativă. Fecioru-meu de colo: — Nu te du, taică, nu vezi că-i noapte ? De, zic, ce dacă-i ? Mi-a venit așa, să ies, și ies. Vreu să-mi aduc un pac de tutun... Eh, și mă duc.

La cooperativă, ca la cooperativă, de... Oamenii. Se mai îngână cu o țuică, mai răsucesc o țigară, mai vântură de-ale lumii. Intr'o parte, câțiva de-aici, dela dumneavoastră. Iau tutunul și mă nimeresc pe laviță lângă ei. Nu-mi place mie să fur vorbele oamenilor. Dar de, fudul de ureche nu-s. Și parcă nici ei nu se fereau de urechea mea. Zicea unul: « Ei, mai lasă-i și pe-ai noștri. Dacă n'am lucrat noi ca diavoli, atunci cine ? Am muncit de ne-am spetit, și acu, gata, ni se taie prima, jumătate ». N'am priceput eu ce-i aceea primă. Ce-i prima, tovarășe director, leafă ?

— Nu, moșule, prima-i o răsplată peste leafă, pe care o dă statul.

— Aha ! zise moș Metodie. Mă dumiresc eu acum mai bine ca aseară. E, și ce-a mai fost ? Zicea un altul: « L-a apucat hachița pe director. I s'a făcut de bumbac, a dracului. Numai bumbac a cântat toată primăvara, toată vara. Dă-i cu plan, cu economie națională, cu mai știu ei ce-au zis ». De, ca oamenii amărâți. Că tare mi-au părut a fi amărâți. Cică, din pricina ăștuia, a bumbacului, le-ai scos sufletul. Și acu, cică dacă n'au împlinit nu știu ce plan aveți, li s'a tăiat prima. Adică cum vine asta, tovarășe

director, că eu nu mai înțeleg ? ! Doar îmi spuneai în vară, că ferit-a sfântul să se facă strâmbătate cu legile astea, noile. Așa știi și eu, că mai văd prin lume ce-i. Apoi cum ?

Directorul Stelian Bota, se ridică dela birou, îngândurat. Parcă-l rușinaseră vorbele bătrânului Metodie. Începu să se plimbe prin cameră, urmărit cu atenție de ochii stăruitori ai moșului, așezat acum de-a-binelea în scaun, cu toișelul lustruit între genunchi.

— Poate că au dreptate oamenii, moșule. Poate că sunt de vină și eu. De, mai greșește omul. E drept că nu ne-a reușit cu bumbacul. Dar prima, nu-i drept că s'a înjumătățit. Am primit atâta cât ni se cuvenea.

— Adică alea erau vorbe spuse de obidă, zici dumneata ?

— Așa cred.

— De, așa am crezut și eu, tovarășe, dar s'a făcut să mai aflu eu ceva aseară. Am ieșit dela cooperativă cu gândul să viu dimineată glonț aici. În drum, câțiva oameni. Între ei Dușcă. Dau binețe, mă opresc la sfat. Dușcă tocmai contenea vorba. D'aia nu mai vor oamenii să lucreze la stat. Le făgăduiește marea cu sarea și pe urmă le dă... De, a făcut așa, a vorbă slabă, să iertați, tovarășe director. Zicea Dușcă: « Parcă eu n'am pus bumbac ? S'a făcut ? Nu s'a făcut ! Apoi ce cred ei — adică dumneavoastră — că numai ei știu ce-i pe lume ? Se bat în piept că le spun rușii, că-i învață, că răstoarnă pământul... Na, dar bumbacul de ce nu-l trag de vârf să crească ? Mergeți acuma și-l vedeți. Vai de mama lui bumbac !. Asta-i. Nu mai știu cum să ne stoarcă, uite așa ne storc comuniștii și pe mine și pe voi, cum i-au stors pe proștii ăștia care-au muncit la gospodărie. Ei, nu aduc bumbac din America ! Cică-s dușmani. Apăi ce dușmani ne-au fost ? Nu era mai înainte bumbac pe toate gardurile ? Bani să fi avut ! Ce dușmani ? Că nu se'mpacă ei cu comuniștii ? Apăi cum să se împace cu ăștia ? »

— Asta o spunea Dușcă ?

— Păi ! Cum am luat-o, așa o vând.

Directorul părise la început mohorît. Pe urmă și-a venit în puteri, s'a luminat la chip și a început să-i spună bătrânului Metodie, multe de toate. Ce i-a spus, ce nu, destul că bătrânul s'a întors acasă și a grăit către fecioru-său, care bătea un sac de fasole :

— Măi băiete, înțelept și minunat om, directorul asta dela gospodărie. Uite-așa parcă mi-a deschis o fereastră în cap. Când o să faceți colectivul, să-l întrebați și pe el că are minte pentru șapte împărați...

A doua zi seara, directorul Stelian Bota stătea de vorbă cu agronomul. Convocase îndată după sfatul cu moș Metodie o adunare generală unde s'a lămurit și povestea cu prima, și cea cu bumbacul, și cea cu Dușcă. Nu mai erau nemulțumiri. Prima n'o tăiașe nimeni, dar dacă reușea bumbacul, ar fi fost mai mare. Asta era toată tărășenia. Iar cu Dușcă trebuiau să fie mai atenți.

Agronomul se scărpină la ceafă, ca totdeauna când era încurcat. Indreptă privirile spre director.

— Hei, facem raportul ?

— Hm... știu eu ! ?

— Eu mi-am așternut pe hârtie toată observațiile științifice. Am argumente solide. Nu merge bumbacul în regiunea noastră, asta-i concluzia.

Să-l semănăm mai repede, nu se poate. Să întârziem toamna, iar nu se poate. Apăi, spune tovarășe director, ce-i de făcut?

— Nimic, zise directorul, desfăcându-și brațele în lături, a neputință. Fir-ar a dracului să fie! Mi-e ciudă că n'a reușit, dar și că Dușcă are acum un argument foc, nu alta. Asta-i, Spirică!

După plecarea lui, directorul se hotărî să scrie « tovarășului secretar ». Iși plecă peste hârtie capul cu părul bătând în argintiu. Nu mai avea ce face. Trebuia să recunoască prima lui înfrângere.

3

S'a întâmplat însă a doua zi, ceva la care niciunul nu se aștepta. Directorul era pe teren la însămânțat. Agronomul cerceta cu atenție dacă tratamentul semințelor se făcuse după toate instrucțiunile lui. Începuseră ultima tarla, cea mai întinsă; ultima sută de hectare.

Gâfâind, ștergându-și sudoarea de pe frunte cu căciula, paznicul dela telefon, Vasilescu, abia putea să vorbească.

— ... dela Minister, tovarășe... colhoznicii din U.R.S.S.... vin. Mi-a spus că sosesc mâine, sau poate chiar azi...

— Colhoznicii! spuseră într'un singur glas și directorul și agronomul.

N'au sosit în ziua aceea. Seara, sala clubului era plină de oameni. Furnicau. Luaseră hotărîrea să înjghebeze o expoziție cu produsele gospodăriei. Și cum totul fusese proiectat, — o expoziție voiau oricum să facă pentru satele din jur — nu le rămânea decât s'o închege. Peste tot răsunau ciocane, se făceau lozinci, se aranjau vitrinele.

— Lucrăm toată noaptea, tovarășe director.

— Bine, fraților.

În cabinetul agrotehnic era deasemenea lume multă. Sfătuiau:

— Cum de ne-au ales pe noi?

— Dece să nu ne alegă? Grâu am recoltat record? Recoltat. Sfeclă am recoltat? Porumb este pe-aici ca al nostru? Nu-i! Dar tutun? Nici tutun! Apăi celelalte, caii și vitele, și oile, și păsările noastre. Ce să mai vorbim? Nu-i așa, tovarășe director?

— Așa-i! Tovarășii colhoznici trebuie să vadă toate și să ne arate cum să facem mai bine, să avem noi succese, să producem mai mult. Toate trebuie să le vadă.

— Și bumbacul?

Întrebarea agronomului căzu grea. O vreme, în cabinetul agrotehnic nu se auzi decât sgomotul respirației oamenilor, și câte-o tuse înăbușită în pumn.

— Și bumbacul, hotărî Stelian Bota, trecându-și palma peste ochii albaștri.

— Parc'ar avea ce vedea acolo. Stricăm toată fața gospodăriei cu el, tovarășe director. Ce să le spunem tovarășilor colhoznici? Oricum, e o încercare nereușită și încă nu știm...

— Ce nu știm, învățăm, îl întrerupse directorul. Nu-i chiar atât de rău să nu știi. E rău de tot să nu vrei să știi.

— Dar bumbacul nostru-i așa de slab că...

— Tocmai de aceia, tovarăși. Colhoznicii au experiență la bumbac. Ei strâng mii de kilograme la hectar, au cea mai bună calitate de bumbac din lume. Să le arătăm și bumbacul nostru, fraților.

Directorul și agronomul eșiră afară. De pe cerul negru, se desprinsese stea, o luă agale din locul ei știut între celelalte și din ce în ce mai repede trase o linie de aur fulgerătoare, căzând cam în dreptul tarlalei de bumbac. Cei doi o urmăriră o vreme acolo, ascultând țărâitul tomnatic al greurilor.

— Măine o să avem de auzit multe, nea Spirică.

Colhoznicii se arătară foarte interesați. Năpădeau cu întrebările. « Asta de ce-i așa, asta de ce, cum ați făcut » și câte și mai câte. S'au oprit la roșii îndeosebi și l-au felicitat pe agronom. Spirică roșise de plăcere.

— Frumos, foarte frumos, spusese colhoznicul Alexei Scerbina. Dacă o duceți tot așa înainte, faceți o treabă strașnică.

Ultimul loc pe care mai voiau să-l vadă era via. Dela vie, însă, pe drumul întoarcerii spre conac, se găsea tarlaua buclucașă.

În cea dintâi mașină, directorul și agronomul-șef stăteau alături de conducătorul delegației.

— Aici ce aveți? Mâna oaspei arăta drept către tarla.

— Bumbac! rosti directorul răsucindu-se spre agronom, care întorsese stânjenit privirea într-o parte.

Interesat, colhoznicul făcu semn să oprească și sări cel dintâi din mașină. Stopară și celelalte mașini.

— Ceadașvili, strigă conducătorul delegației. Ia vino, că tu ai crescut pe valea Ferganei.

Un gruzin spătos, cu umerii largi, scund și ager în mișcări, se apropie. Douăzeci de oameni pătrunseră în câmpul de bumbac. Directorul se aținea lângă gruzin și vedea cum i se adâncește cuta dintre sprâncenele împreunate deasupra nasului. Cultivatorul de bumbac mirosea frunzele, despica din în când câte-o capsulă, cerceta felul cum fusese ciupit; smulse un fir și stătu multă vreme studiindu-i rădăcinile cu o lupă mică, pe care o scosese dintr'un buzunăraș. Mormăia într'una, aruncând priviri întrebătoare directorului, care nu pricepea nimic. Agronomul era când roșu, când galben ca foile moarte ale tufelor.

— De ce-a rămas așa? întrebă într'un târziu Ceadașvili, cu ajutorul translatorului. Atât directorul cât și agronomul — mai ales aceasta — ridicară din umeri.

— Am făcut tot ce ne-a stat în puteri.

Consfătuirea cu colhoznicii avu loc în sala clubului unde se înfiripase expoziția. Vorbea Alexei Scerbina, care de douăzeci și cinci de ani era președintele colhozului Cicalov. Avea o vorbă domoală și cumpănită. Parcă fiecare cuvânt era așezat cu rânduială la locul cuvenit.

— Tovarășul director și tovarășul agronom au spus că au făcut tot ce le-a stat în puteri. Eu nu-i cred. Iată, de pildă, nu ne-au scris nouă. Și dacă nu ne-au scris, am venit noi cu cuvântul. N'ați făcut tot, tovarăși. Și ca să vedeți că n'ați făcut tot, dau cuvântul cultivatorului nostru Ciadașvili, care a crescut odată cu bumbacul....

Tovarășul Ciadașvili și-a orânduit în față trei tufe de bumbac smulse de pe câmp. A tușit și a început cu voce blândă:

— În Egipt, care-i țara bumbacului, cea mai bună fibră are 22 de mm. În Valea Ferganei la noi, fibra are 32 de mm. În Egipt și'n America e socotit record 4.500 de kg. la hectar. La noi, în Uzbekistan, în Azerbaidjan, sunt cultivatori care scot regulat peste 10 mii de kgr, la hectar. Recordurile noastre se urcă la 15 mii de kgr. la hectar.

— Tt̃t̃ — tt̃t̃-tt̃t̃ ! exclamă oamenii.

— Ce-am făcut noi? răspunse colhoznicul la întrebarea mută care stăruia în sală. Iată, la noi în Valea Ferganei, de bumbac nici nu se pomenea. Era pustiu. Numai scorpioni, șerpi veninoși și nisip. Dune mișcătoare de nisip. Aveam însă temperatură potrivită. Am făcut irigație, am alungat scorpionii și șerpii... Am fertilizat pământul. He, dar bumbacul are doi dușmani: ori secetă prea mare, ori apă prea multă. La noi, însă, toate au mers binișor. La început scoteam 1.200 cel mult la hectar. Era ceva. Dar era prea puțin. Uite așa era, ca asta. (Și colhoznicul scutură o tufă de bumbac). Bumbacul are nevoie cam de cinci-șase luni de temperatură constantă, ca să se desvolte și să dea rod. La noi însă, pe la sfârșitul lui Septembrie, veneau niște vânturi fierbinți — așa cum vine la voi frigul — care ardeau și rădăcina bumbacului. Ce strângeam până atunci, cu aceea ne alegeam. Dar câtă pagubă aveam? Și ne-am pus pe treabă. Opt ani ne-am chinuit. Opt ani de cercetări.

— Auzi? îl înghionti directorul pe agronomul care scria de zor într'un carnet. Opt ani, Spirică. Și noi dăm cu nasul de pământ după o singură încercare.

— Ce să-i fi făcut? continuă cultivatorul. Vânturile nu le puteam schimba, așa cum și voi nu puteți spune frigului: nu veni că încă nu ni s'a copt bumbacul. Ce s'au gândit atunci savanții noștri? Ia să-i scurtăm perioada de vegetație, adică timpul de dezvoltare... Ușor de zis, dar cum? Și iar cercetări peste cercetări. Până când le-a venit în minte să folosească iarovizarea.

— Ce? Iarovizarea? izbucni agronomul, ridicându-se de pe scaun, cu toate că directorul îl trăgea cu putere de haină.

— Da, iarovizarea la bumbac. După cum bine știți, bumbacul încolțește la temperatura normală în 22—25 de zile, aproape o lună. Adevărat, tovarășe agronom?

— Intocmai.

— Iarovizată, sămânța încolțește în două-trei zile.

— Extraordinar! exclamă agronomul, întorcându-se entuziasmat spre director. Câștigă o lună întreagă.

— Așa câștigam exact atâta cât ne trebuia până la venirea vânturilor fierbinți.

— Și ați aplicat imediat metoda? îl întrerupse nerăbdător agronomul. Uitase să se mai scarpine la ceafă. Ochii îi fugeau dela gruzin la translatoare și iar la gruzin.

— N'a fost chiar așa! La început, făceam iarovizarea cu apă rece. De, ziceam, la temperatura solului. Nu aveam rezultate bune.—Pe urmă am făcut iarovizarea la cald, după sute de experiențe.

— La cald! exclamă iar agronomul, urmărit cu curiozitate de cei din sală, care nu înțelegeau toți acești termeni de specialitate.

— La cald. Adică, ce facem acum. Încălzim apă în căldări mari, până la temperatura care ne trebuie, după felul bumbacului, între 60—80 grade. Punem sămânța într'un ciur metalic și o ținem două minute în apa fierbinte. Dar numai două minute; o scoatem, o vânturăm să se usuce, și-o punem la încolțit. Adică acum a o semănăm. În două zile, mult trei, e afară. Și uite așa ne-am străduit cu bumbacul. În 1938 bumbacul din Valea Ferganei, Valea Diavolului, a luat premiul întâi la expoziția mondială de bumbac de la Chicago. Cu un an mai târziu, echipa Alieva din Azerbaidjan a scos 151 de chintale de pe un hectar. Și astăzi, noi avem cel mai bun bumbac din lume, tovarăși.

Colhoznicul Ciadașvili se așează, frecându-și mâinile mulțumit, în aplauzele celor de față. Agronomul își regăsise ceafa și se scărpină acum de zor, șoptind repezit directorului:

— Am nevoie de o seră specială, am să crap și eu și ceilalți dacă trebuie, dar nu ne lăsăm, Auzi, domnule, iarovizarea la bumbac ! Și noi să nu știm nimic de asta ! Ia te uită ce treabă, nea Stelică.

Au mai discutat ei multe acolo. Pe urmă delegația și-a luat rămas bun și s'a dus. La plecare, Ceadașvili i-a spus directorului Stelian Bota:

— Noi am încercat opt ani, sute de experiențe. Nu, n'ai greșit că ai semănat zece hectare, căci dacă reușea, ai fi scos o avere neprețuită. Și mai ales că aveai toate șansle ! Uite adresa mea. Scrie-mi despre tot. De cum puneți bumbacul la primăvară și până-l culegeți. Colhoznicii noștri o să vă ajute... Că suntem în același front, doar, nu ?

Seara, directorul Stelian Bota a rupt raportul către minister, a rupt scrisoarea către « tovarășul secretar »... Și-a început alta. Iar a doua zi, trecând spre câmp, l-a luat pe bătrânul Metodie de acasă. L-a urcat în mașină și l-a plimbat mult, vorbindu-i toată vremea... Iar când s'a întâlnit bătrânul Metodie cu Dușcă — îl căutase anume — i-a spus împungându-l în piept cu bățul lustruit:

— Ascultă, bre... Să-ți închizi gura cu măgăriile despre bumbac. Ce știi tu cu capul tău sec ce-i acela bumbac ? Ai auzit tu despre *iazovinare* Ai ? N'ai auzit ! Apoi să știi că iazovinarea te fierbe'n apă și smoală. Tălharule, umbli să strici capul oamenilor, ai ? Ce, crezi că are să-ți meargă cum vrei tu ? Să rămânem săraci și la cheremul tău ? E-te-te, al dracului ! Ce te holbezi așa la mine, ai ? Ce ? O să avem bumbac aici, uite aici, și'n drum o să avem, dacă vrem noi. Așa ! Și dacă n'om avea, să nu-mi spui mie Metodie.

A râs directorul veselindu-se mult, când i-a povestit Metodie cum i-a închis gura lui Dușcă... Și iarăși, întorcându-se acasă, bătrânul spuse feciorului său, răsucind între degete o țigară de la director:

— Măi băiete, ți-am mai spus-o: grozav om directorul ăsta. Nu se dă, măi, nu se dă. Are să facă iazovinare cu bumbacul. Și aud că-ți încheagă colectivul. Să-l întrebați și pe el, fraților, că are minte pentru șapte împărați.

OGOARE NOUI *)

PARTEA A DOUA

V

I

Pe drumul câmpului dinspre Adâncata se apropia de cuibul tractoriștilor un călăreț. Cu frâul slobod, calul mergea la pas, ridicându-și și împlântându-și ușor în pulbere, copitele-i mici, scurte și rotunde, muntenești. Mișcarea înceată a șoldurilor, precum și svâcnetul moleșit al pieptului, dădeau mersului său o arcuire largă, iar călărețului — o legănare, ca de luntraș pe valuri. Îngust și prăfuit, drumul se întindea în fața lor ca o punte albicioasă, desfășurată la nesfârșit peste apele molcome și tăcute, negricioase, ale întinderilor Bărăganului.

Călărețul merse un timp îndelungat cu capul întors numai într-o parte, măsurând parcă nemărginirea stepei, căutând în trecerea-i printre ogoare, să cuprindă cât mai mult, să vadă și să înțeleagă cât mai mult. Nu se grăbea. Luarea aminte nu-i scădea. Cu fiecare arătură întâlnită, cu fiecare semănătură depășită, cu fiecare ogor încă neîntors, uitat sau ocolit în aceste frumoase începuturi de primăvară, față sa căpăta o altă înfățișare. Parcă zâmbea unuia, parcă se îmbufna către celălalt. Se întoarse apoi în partea pământurilor pe lângă care trecuse cu spatele până acum. Vederile porneau să-i cerceteze din urmă și se apropiau încete, până în dreptul și apoi înaintea calului. În partea aceasta, cele mai multe dintre pământuri erau întoarse și semănate; dar se mai găseau încă și destule nearate. Nu era timpul trecut; Martie abia sărise în a doua jumătate; însă mișcarea de pe câmp, slabă la vremea asta a zilei, nu-l îndreptătea să creadă că în curând și fața lor se va schimba. Plugurile erau destul de rare, tractoarele băteau departe. Pe drum sau pe ogoare, ici și colo — câte un om.

Apucă și smuci ușor curelele frâului; calul își săltă capul și-și iuți pașii. În dreapta sa, începu desfășurarea arăturilor făcute de tractoare, întinse până sub fluturarea steagului. În stânga, locurile așteptau întoarcerea tractoarelor care băteau acum în fund, dincolo de vișon. Cu ochii după nouașii de colb stârniți de fiarele plugurilor, călărețul își ridică și apoi își reazăză cu mișcări domoale șapca-i prăfuită. Era un om de vârstă mijlocie; trăsăturile feței rotunde nu-i trădau în nici un fel povara anilor. Calm și siguranță, liniște și adâncime sufletească, fire de gânditor — aces-tea-ți spuneau ochi-i mari despre dânsul. Dar firișoarele de păr alb, ieșite

*) Vezi « Viața Românească » Nr. 9, Septembrie 1951.

din strânsătura șepcii în dreptul tâmpelor, îți arătau totuși o prea timpurie încărunțire și-o grabnică maturizare. Era îmbrăcat cu o bluză de postav suriu, încheiată cu nasturi la mâneci și la gât, cu buzunare mari în părțile pieptului. Strânsă pe mijloc, bluza cădea larg peste betelia pantalonilor făcuți din același material. În picioare purta bocanci țintuiți, albiți de pulberea drumului.

La capătul primului ogor pe care ara unul dintre tractoare, călărețul îl găsi pe Iliuță stând locului, îmbufnat. Opri calul, descălecă și înaintă spre el cu frâul întors pe braț. Ucenicul îl primi cu capul plecat, fără-mițând în mâini un bulgăre de țărână.

— Noroc !

— Bună ziua ! — îi răspunse Iliuță, mirat de prezența drumețului.

După ce-l cercetă bănuitor, din creștet până'n tălpi, își întoarse fața de la el spre țărâna din pumn. O frântură de zâmbet, ascunsă și fugară, flutură pe buzele și'n privirile călărețului. El așteptă până ce ucenicul termină măcinarea bucății de pământ în liniște, nestingherit. Apoi aruncă pana frâului pe greabănul calului și se apropie de dânsul. Cu mișcări încete, părințești, îi apucă salopeta prea mare și largă din dreptul soldurilor și i-o săltă până spre mijloc. Îi desfăcu și îi legă iar cordonul, mai strâns, împingând încrețiturile pânzei în părți. După aceasta îi trase în jos, peste cordon, bluza umflată în fața pieptului și la spate. Se depărtă ca la un pas de dânsul și-l privi cu dragoste, gândindu-se mai mult la tăcerea și frământarea nemărturisită a copilului. Se apropie din nou, îi luă șapca de pe cap, și-o scutură de colb. I-o așeză tinerește, plecată puțin pe o parte a capului, cu calota ridicată. Ochelarii de praf i-i prinse deasupra cozorocului cu elasticul întins pe după ceafă.

— Așa, Iliuță ! Așa, mai zic și eu. E, ia spune acum... s'a întâmplat ceva ?

Mirarea ucenicului crescuse. « De unde-l cunoaștea streinul ăsta ? » — Își ridică ochii nedumeriți spre el, cântărindu-l încă odată în balanța privirilor. Nu și-l amintea; nu-l mai văzuse niciodată. « Streinul » însă, îi zări buza de jos răsfrântă a plâns și-i mângâie cu o mână bărbia catifelată.

— Eh, păi așa tractorist vrei să fii tu ?... Se poate ? !

— Lasă, că nici n'am să mai ajung să fiu ! — îi răspunse Iliuță cu glas scăzut.

— Dece ?

Ucenicul își întoarse capul spre el cu privirile schimbate.

— Dar cine ești dumneata ?

Întrebarea lui rămase fără răspuns. Lângă ei sosise și Mihai. Încă din mers, dela câțiva pași, brigadierul strigă cu bucurie:

— Noroc, tovarășe Bădină !

— Noroc, Mihai !

Iliuță înțelese acum, că și « streinul » trebuie să fie un tovarăș din partid, ca și tovarășul Andrei. Își duse mâinile pe lângă corp și-și pipăi cutele așezate de dânsul; parcă se temea să nu i se fi stricat vreuna. După ce dădu mâna cu brigadierul, Bădină, secretarul comitetului de partid al plășii, se întoarse iarăși spre ucenic.

— E, acum, poți să spui. Dece ?

— Dacă neica Buciu nu mă mai lasă pe tractor !

— Așa ?... Cum vine asta ?

— ...toată dimineața m'am rugat de el să-mi dea și mie să conduc; dar m'a dus cu vorba, că zicea: — Lasă, Iliuță, îți dau după prânz, mă! Acuma trebuie să-i dăm zor, să nu pierdem întrecerea!

— Și?

— Uite că nu mi-a dat! Zice că-mi dă, dar mai pe seară... Înșă ce, eu nu știu că tot n'o să-mi dea? Nici azi, nici mâine, și cât va ține întrecerea...

Bădină își ascunse cu greu zâmbetul ce-l încerca. În cugetul său, brigadierul era convins că Buciu chiar așa făcuse.

— ...parcă numai el e în întrecere; noi, nu! — grăi muștrător Iliuță.

— Lasă, Iliuță, c'o să-ți dea! — îl asigură secretarul. — Uite, stau eu aici și nu plec până ce nu vei conduce și tu... dar știi?

— Tii, numai să vedeți! — răspunse cu hotărîre și mândrie ucenicul.

Secretarul îi bătu ușor umărul și se întoarse către Mihai Zaharia. Iliuță păși puțin în arătură și se opri cu ochii ațintiți asupra tractorului care venea. Când Buciu ajunse în dreptul lor, Bădină îi făcu semn să oprească. Iliuță se apropie de tractor cu teamă și îndoială.

— Tovarășe Buciu, — grăi secretarul, — întoarce și vino să stăm puțin de vorbă! — Apoi adăugă cu fața spre ucenic: — Lasă, tura asta o face *elevul* Iliuță!

Auzind acestea, Iliuță o sbughi de lângă dâșii ca din prastie și ocolindu-l pe Buciu, sări mulțumit pe tractor. Se așeză în scaun mândru, plin de încredere, vioi și cu fața îmbujorată. Cu mâinile pe volan, se mai uită odată înapoi, zâmbind cu subînțeles secretarului. «Dac'ar fi tovarășul ăsta în locul lui neica Buciu — gândi el, — ar lăsa tractorul numai pe mâna mea!» La pornire însă, tractorul smuci dintr'odată, parcă sărind în sus, zăngănind în această neașteptată opintire toate fiarele plugului.

— Hei, Roibule, — strigă Buciu către ajutorul său, ai grijă de tractor!

Un timp, priviră toți trei cum tractorul se depărta; în spatele ucenicului abia zărit din scaun, Costică Roibu sta în picioare, cu atenția împărțită și la plug și la motor.

— Bine, mă Buciule, — începu brigadierul întorcându-se spre tractorist, — Iliuță nu-i din echipa ta, nu se află și el în întrecere?

— Este, Mihai; însă orice întrerupere din lucru sau încetinirea lui este în desavantajul întrecerii... am să mă ocup și de el, ceva mai târziu.

— Dar mai târziu, însemnează la tine după întrecere, adică după ce-om termina campania? Răspundem de Iliuță ca și de îndeplinirea planului, ca și de tractoare. Trebuie să facem din el un bun tractorist și asta cât mai curând... și știi că avem din ce!

Bădină tăcuse tot timpul. Când discuția dintre Mihai și Buciu se termină, îi întrebă despre felul cum au organizat și cum se desfășoară întrecerea. Buciu îi arătă tăcut drapelul înfipt pe creasta vagonului.

— Știu asta, — răspunse secretarul. — Numai că, steagul poate flutura tot atât de frumos și la brigada de aci, dela Adâncata, a lui Ciobanu. Ei spun, că vi l-a lăsat săptămâna asta numai așa, ca să-l aveți acum, la început... c'o să-l doriți apoi, toată campania.

— O să vedem! — se repezi Buciu.

— Ei cum stau? — întrebă cu interes brigadierul.

— Până'n seară, — răspunse gânditor Bădină, — ei fac cel puțin jumătate din angajamentele săptămânii... și azi e miercuri.

— Hm, să fie sănătoși, — grăi cu mândrie Buciu; — noi am făcut asta dela prânz !

— Nu se știe, Buciule, — îl avertiză secretarul cu degetul ridicat, — până sâmbătă mai e ceva și nici ei nu stau degeaba... Tu cât ai ajuns să faci pe zi ?

— Ieri am făcut cinci hantri; astăzi sâr și peste ăștia.

— Ccilați ? — îl întreabă secretarul pe Mihai.

— Guju și Marin Oproiu, câte patru; Pitcoace, norma.

Socotind în gând, Bădină înțelese că brigada lui Mihai era înaintea celor pe care le văzuse până acum. Apoi, vorbi:

— Încă nu-i destul; mă tem, că veți pierde întâietatea...

— Noi, tovarășe Bădină ? — se împotrivi Buciu. — Niciodată !...

Bădină privi din nou arăturile. Cu Mihai și Buciu după dânsul, înaintă până în dreptul ultimelor brazde. Le cercetă adâncimea și reîncepu cu alt ton:

— Uite, săptămâna viitoare vom face o adunare a tractoriștilor frunțași la plasă, la Bădeni. Dacă steagul rămâne la voi, voi o să vorbiți cei dintâi despre metodele voastre de lucru... Ce zici, Buciule, cât o să faci până atunci pe zi ?

— Am să văd... poate am să ating chiar șapte hantri !

În timpul acesta, tractorul mânat de Iliuță își încheiase tura. Acum îl întorcea la cap, Costică Roibu. Buciu se desprinsese de lângă Bădină și Mihai și se urcă la volan. Iliuță îl primi răsând strengărește, sprijinit de rama parbrizului cu sticla pătată de ulei și praf.

Rămas cu Mihai, secretarul se așează pe marginea arăturii și-i făcu și lui un semn să stea.

— Mihai, — începu el, — ședința aceasta pentru organizarea schimbului de experiență se va ține de duminică asta într-o săptămână. Și cred, că chiar la voi, la stație. Vor veni și tractoriștii frunțași dela stațiunea din Ciulnița și poate din tot județul. Vom vedea. Tu vei face o expunere asupra metodelor pe care brigada voastră le aplică în lucru. Vă veți întâlni acolo cu alți brigadieri și tractoriști frunțași, care vor vorbi și ei despre metodele lor. Să te pregătești de pe acum...

Ziua se apropiase de sfârșit când secretarul își încălecă iar căluțul și se lăsă către Podeni, pe la Alexe. Pe drum, privirile sale cercetară iar fața pământului. Și în partea aceasta, mișcarea de pe câmp a oamenilor era la fel de slabă. « Va trebui să întărim munca și a organizațiilor de partid și a comitetelor provizorii », — cugetă el. Iși scoase un carnetel și-și notă ceva în mersul calului. Apoi se răsuci în șea și rămase un timp cu ochii la vagonul lăsat în urmă. Pe creasta lui, flutura neîntrerupt pânza steagului, ca aripile unei păsări apărute la orizont. « Iată semnul muncii socialiste în inima câmpiei... semnul stăpânirii noastre peste Bărăgan. Da, brigada lui Zaharia reprezintă aici un post înaintat al puterii noastre, al victoriei pe care o clădim ».

După plecarea lui Bădină, tractoarele trăseseră întins până în faptul înserării. Se întoarseră la bază pe rând, odată cu risipirea peste țarine a primelor valuri surii de întuneric. Tractoriștii le parcară în linie,

aproape de vagon, cu boturile spre drum. Când și cel din urmă motor amuți, liniștea întinderilor se întregi de jur împrejur, până în depărtările ascunse de neguri. Tractoriștii coborau tropăind, scuturându-se de colb. În ultimele zile, întoarcerea brazdelor isca din ce în ce mai multă pulbere lutoasă care se lipea de motoare, de pluguri, de hainele și de fețele tractoriștilor într'un strat fin, alb-gălbui, făinos. Căldura motoarelor ce dogoreau — mânate fără întrerupere din zori — se simțea până la doi pași în față și în părți. Deschise, radiatoarele fumegau ușor, ca niște hornișoare cu focul amorțit.

Traian Buciu mângâie radiatorul, săltă capota și pipăi motorul; frigea. Il gonise azi, mai mult ca niciodată și mai ales, după ce Bădină le anunțase ședința tractoriștilor frunțași. Nu-i dăduse nici măcar o clipă de răgaz. Ca să vorbești frunțașilor, trebuie ca tu însuși să fii frunțaș între dânsii. Buciu știa asta și de aceea reîncepu munca într'o încordare necunoscută încă. Precupețise timpul, minută cu minută, folosise puterea de fier a motorului la maximum, împărțise sarcinile pe tractor. El conducea; Roibu răspundea de plug, iar Iliuță de grapă. Se plecă și cercetă adâncimea uleiului; mai rămăsese ca la o treime din porțiunea de până la semn a tijei. Trebuia altul, mai proaspăt. De motorină, era sigur că-i rămăsese numai pe fundul rezervorului. Dela motor se întoarse la plug. Cu degetele întinse în răspărul tășurilor, încercă ascuțișul fiarelor. Parc'ar mai fi mers ele la câteva pogoane, dar însemna să le schimbe a doua zi, în timpul lucrului. Nu era tocmai bine și apoi, de mâine, fiarele vor trebui să taie ca niște cuțite; acum nu trebuia să-i mai împiedice nimic.

— Hai, Buciule !

Se ridică, auzind din spate vocea lui Oproiu.

În drum, îl așteptau Mihai, Moise Coman și ceilalți tractoriști. În seara asta, brigadierul veni cu o nouă regulă în organizarea muncii lor: recunoașterea terenului ce-l vor ara a doua zi, de către fiecare tractorist în parte. În zori nu se vor mai întreba unde bagă plugurile, ci vor intra cu ele direct în brazdă, pe locurile cunoscute din ajun. Moise Coman mergea înainte cu compasul sprijinit pe umăr, Mihai și cu tractoriștii după dânsul. În lipsa lor, la bază, ajutorii de tractoriști curățau motoarele. La tractorul lor, Iliuță mătura cu un ciot de mătură podina cabinei. Tot praful era împins la spate, între roți. Șterse apoi cu o cârpă volanul, schimbătorul de viteze, frâna, aparatul de comandă și sticla cabinei. Costică Roibu curăța motorul. Terminase partea din dreapta și trecuse în stânga. Migălea acum la pompa de injecție.

— Gata, Iliuță? — îl întreabă el pe ucenic. — E, atuncea, uite ce mai faci: scoate capșonul filtrului de aer și scutură-l mai într'o parte, că s'a făcut ca pâsla. Il pui la loc și ștergi și rezervorul de motorină pe deasupra, ca să putem face plinul.

Pe lângă celelalte tractoare, ajutorii de tractoriști se învârtteau la fel de preocupați.

Ajunși la marginea arăturii, tractoriștii se opriră. Moise Coman întinse compasul și începu să măsoare. Brigadierul se întoarse spre Traian Buciu.

— Cât îți măsurăm, Buciule ?

Tractorul își cumpăni o clipă răspunsul și-apoi vorbi scurt:

— Șase... șase hectare.

Ceilalți se opriră din mers cu fața către dânsul. Moise Coman își încetini măsuratul. Brigadierul reveni:

— Cât ai făcut azi?

— 5,3 hantri.

— Și-ai mânat, nu glumă! — adăugă Oproiu.

— Măsoară-i, Moise! — hotărî Zaharia.

Normatorul mai ridică de câteva ori ghiarele compasului și se opri:

— Aici.

Cu călcâiul bocancului săpă o gropiță în marginea ogorului, svârlind pământul către drum. Pe locul ei, Traian Buciu înfipse un băț uscat de floarea soarelui, însemnându-și astfel cea de a doua margine a celor șase hectare.

— Altul, — strigă Moise Coman.

— Cinci — pentru mine, — ceru Guju.

Măsurară.

Tot cu cinci hectare se angajă și Marin Oproiu.

— Noi cât luăm, Pitcoace? îl întreabă Mihai pe ultimul dintre tractoriști.

— Păi, eu știu?

— Măsoară-ne și nouă cinci, tovarășe Coman! — hotărî brigadierul pentru amândoi.

Când se întoarseră la bază, ajutorii lor făceau alimentarea. Infipseseră în burțile rezervoarelor pâniile mari, căptușite cu site metalice și răsturnau cu îngrijire în ele gălețile cu motorină. Moise Coman supraveghea căratul motorinei și-și nota cantitățile ridicate. Traian Buciu se apucă de schimbatul fiarelor. Iliuță ajunsese cu ștersul prafului tocmai la stegulețul pe care tractorul lor îl avea pe cabină. Era stegulețul brigăzii; pe acesta îl purta tractorul care arase în ajun cel mai mult. Dela începutul întrecerilor însă, el nu le fusese smuls de nici unul dintre ceilalți tractoriști. Iliuță îi mângâia pânza roșie, micuță, tăiată în triunghi, cu o mulțumire nemărturisită. «Tot noi, cu neica Buciu o să-l păstrăm; n'o să ni-l poată lua nimeni, nimeni... până la sfârșit».

— Mai ai, Iliuță?

— Gata, neică Buciule, — răspunse Iliuță smuls gândurilor.

— Adă felinarul dela vagon că s'a întunecat de tot și nu mai văd.

Iliuță sări de pe capacul motorului, lăsă cârpa și într-o clipă se și întoarse cu felinarul. Il așeză pe pământ, în spatele cormanei la care Buciu strângea cu nădejde șuruburile. Bătute de lumina joasă, brăzdarele își aruncau umbrele înapoi, întinse și lăpăte, până spre celălalt tractor. Iliuță urmărea cu interes munca tractoristului; Buciu strângea fiarele din spatele cormanelor cu mișcări pornite dinăuntru în afară, pentru a nu-și scăpa mâna în gura tășurilor. Din când în când, încerca clătinarea cuțitelor, până ce acestea nu se mai clinteau. Când se mutară la ultimul brăzdar, sosi lângă dânsii și Costică Roibu.

— Filtrele le-ați spălat? — îl întreabă Buciu.

— Nu, le-am lăsat pe mâine seară...

Traian Buciu tăcu până ce termină strânsul celui din urmă șurub. Apoi se ridică, luminat de razele felinarului de jos în sus. Intinse cheia lui Iliuță, luă felinarul și se întoarse spre Roibu:

— Eu cred că acum trebuie să le spălăm în fiecare seară. A început prăfăria... până și între dinți îți troznește nisipul, dar la filtre. Eu mă duc să le desfac; tu adă motorină.

Le găsiră într'adevăr îmbâcsite; praful era așezat pe ele într'un strat lipicios, terciuit de umezirea motorinei.

— Ei, ce făceam dacă ajungea zoaia asta la pompa de injecție? Mai puteam mâna mâine până la șase hectare?

După ce Buciu le scutura într'o parte, Roibu le clătea în motorină și i le întindea iar. Iliuță purta felinarul în dreapta sau în stânga lor, după cum era nevoie. Cu aceasta, terminară îngrijirea zilnică a tractorului. Mâine dimineața doar vor sări pe el și-i vor da drumul.

Mihai Zaharia trecuse de la un tractor la altul până ce se opri la Marin Oproiu. Bătrânul sta cu mâinile în buzunare, cu spatele la motor și ochii pe drum. Din privirea-i posacă și tristă, se vedea că mintea-i macină ceva ascuns celorlalți. Se opri lângă dânsul și-l întrebă.

— De ce ești amărît, nea Marine?

Oproiu tăcu un timp, apoi răspunse.

— Mă, Mihai, eu m'aș repezi în noaptea asta până acasă...

Brigadierul rămase pe gânduri. Marin Oproiu era singurul din brigadă care avea familie: soția și-un copil. Nu mai trecuse pe la dânsii de la începutul campaniei. Plecarea lui însă punea în cumpănă succesul brigăzii.

— ...în zori, sunt înapoi, — adăugă tractoristul.

Mihai știa, că noaptea nu-i ajunge decât pentru drum.

— Du-te, nea Marine; lasă c'am să-ți conduc eu tractorul... vino mâine seară.

Marin Oproiu își scutură șapca de colb, ieși la drum și porni în faptul inserării cu pasul mare și legănat.

Târziu, în liniștea ce pusese stăpânire pe toate întinderea Bărăganului, la cuibul tractoriștilor nu se mai auzea decât cântecul din muzicuță început de Costică Roibu. Inceată, melodia părea mai mult un murmur abia înțeles al firii și al pământurilor răscolite.

Traian Buciu se strecură neobservat și porni grăbit pe drumul către sat. Știa că dacă nu ajunge la timp, pe urmă îi va fi mai greu să intre deadreptul la Lică Mătase. Își scutură șapca și hainele din mers, tropăi câțiva pași de-și alungă pulberea și de pe picioare și se uită îngrozit la mâinile pline de unsori și țărână. La marginea satului se opri la prima fântână. Își scoase apă rece și după ce bău, se spală bine pe față și pe mâini.

În Podeni, la vremea asta a muncilor de primăvară, la un ceas după căderea serii, totul se liniștea. Și oamenii și vitele, cădeau obosiți de munca câmpului, cuprinși de un somn din care abia a doua zi, în zori se ridicau. Focurile se stingeau repede, ochii luminați ai ferestrelor se închideau acoperiți de noapte. Pe ulițe, în ogrăzi și case, pretutindenea se așteau tăcerile.

Numai în poarta Voiculesei se mai șoptea. Buciu trecu pe mijlocul drumului odată în sus — și-odată în jos, cu ochii ațintiți într'acolo. După aceea, se opri în umbra pomilor de la colțul uliței și așteptă. Timpul trecea încet; dar mai curând decât se așteptase, auzi pași ușori pe cărarea de lângă garduri. — Ea este, — își zise el și ieși din ascunzătoare. Frusi-

nica venea de la Floarea Voiculcsei, îndreptându-se spre casă. În fața lui se opri speriată.

— Ah, tu erai, Buciule...

— Eu, — răspunse tractoristul și-i apucă brațul. — Hai, să te duc acasă.

3

A doua zi, încă din primele ceasuri ale dimineții, brigadierul conduse tractorul lui Marin Oproiu. Bătrânul veni la prânz; urcă liniștit pe tractor luă locul lui Mihai și-i dădu drumul.

— Cum îi? — îl întrebă brigadierul.

— E bine, Mihai.

De la dânsul, Mihai Zaharia plecă la Ionel Pitcoace. Aici brigadierul se așeză pe aripa din dreapta și privi cu atenție felul de lucru al tractoristului. Pitcoace nu conducea tractorul, ci parcă chiar el trăgea plugurile; așa muncea. Sta numai pe marginea scaunului, gata să se ridice în orice clipă. Mișca picioarele și când trebuia și când nu trebuia, într'o zădarnică risipire de efort. Se lăsa pe volan cu brațele, cu pieptul, cu trupul întreg. Era când cocoșat peste dânsul, când depărtat sau plecat în părți, de parcă se temea să-l stăpânească. Tractorul șerpuia, smucea, bufnea și răbufnea, asemenea unui cal care-ar fi vrut să-și arunce călărețul sau povara. Mișcările lui Pitcoace erau silite, neorânduite, lipsite de meșteșug. Ele nu ajutau motorul, ci îl pisau într'o vrăjmășie încrâncenată. El nu simțea pulsul motorului ca pe al unei inimi vii, plină de viață și nici nu-l mânuia așa, ca să-l grăbească sau să-l încetinească după voința sa și greutatea plugului. El nu ușura mersul tractorului după svâcnutul și opintirea roților sau după cântecul motorului, pentru că nu simțea și nici nu cunoștea acestea. Față de ceilalți tractoriști, el era ceea ce este un cârpaci pe lângă un cismar, un vâslaș pe iazuri mărginite de păpuriș și maluri gloduite — pe lângă un lup de mare.

Da, Pitcoace era asemenea luntrașului care mișca lopetele și-și purta barca peste ape — și pe timp frumos — la fel ca pe furtună. Care nu cumpănea puterea și drumul valurilor, care nu ocolea și nici nu cunoștea adâncimea și pericolul vârtejurilor iscate din adânc, care nu simțea din depărtare mugetul temut al furtunii deslănțuite în larg și care nu știa, că, deși fără de urmă, și apele au drumuri către zarea lor. Care nu se pricepea cum să îmblânzească puterea vânturilor, când umflându-i pânzele desfășurate pieziș sau deacurmezișul, să-l poarte din țărâm în țărâm într'o alunecare și o legănare lipsite de efort.

Mihai Zaharia înțelese că Pitcoace furase meseria, de ici, de colo, din toate părțile câte ceva. Și acum, în loc să învețe mai departe, să-și ridice calificarea, el o cârpea; cu ce putea, cum putea. Prins în iureșul întrecerilor, se muncea să-și completeze lipsurile meșteșugului printr'un efort la fel de desorganizat. Pitcoace trebuia ajutat să învețe, dar în același timp să-și îmbunătățească și atitudinea în muncă. După numai câteva ture, broboane mari de sudoare îi apăruseră pe frunte, pe lângă ochelarii de praf și pe obraji. Sufla greu și se vedea, că și mintea îi era cuprinsă de aceeași încrâncenare.

— Ai obosit, Pitcoace, — îi zise prietenește brigadierul. — Dă-mi să mai conduc și eu !

Își schimbă locurile cu mișcări încete. Mihai se așează în scaun liniștit, ca la o masă de scris. Calm, își întinse mâna spre volan și-l prinse într'un gest și cu o mișcare arcuită, de adevărat artist. Când degetele-i simțiră netezimea lemnului, parcă tresări, parcă o lumină nouă, vie și caldă, aprinsă undeva în suflet sau în inimă, îi licări în adâncul privirilor; parcă un zâmbet plin de bucuria vieții îi flutură pe buze. Mihai trăia trecerea fiecărei clipe la volan, ca pe cel din urmă minut al vieții: cu toată simțirea, cu toată puterea minții, cu toată dragostea și mulțumirea pe care Pitcoace nu le avea.

Tractorul porni pe nesimțite, dulce și încet, alunecând. Parcă nu mergea, parcă nu trăgea; plutea. Brigadierul conducea liber și netulburat, nesilit, dar cu o siguranță din care se vedea, din care se simțea că posedă meșteșugul. Fiecare mișcare a picioarelor, a mâinilor, a capului, era făcută în liniște, bine calculată și cu o tărie de sub care mașina scrâșnea numai, cu pricepere stăpânită. După rostogolirea sau împintenarea roților, după încordarea fiarelor plugului, după melodia atât de cunoscută a motorului, Mihai știa, simțea, când trebuie ajutat sau înfrânat tractorul, când trebuie împins prin clocotul nestăvilit al gazelor — să rupă împotrivirea pământului, când trebuie să treacă cu dușmănie peste haturi sau să sboare cu toată tăria puterii lui peste întinderile negricioase. El nu sâcăia motorul, și totuși îl stăpânea; nu-l fugărea, și totuși îl zorea, așa încât nici cele mai mici putințe ale lui să nu rămână nefolosite. Mihai Zaharia conducea cu privirile ochilor îndreptate înainte, în lungul brazdelor, spre capătul abia zărit al acestora; parcă privea nu la mărginirea locurilor ce-i vor întoarce drumul tractorului, ci undeva, departe, spre orizonturile străvezii și înSORITE ale Bărăganului, în viitor.

Mihai era asemenea luntrașului care stând cu hotărîre, cu pricepere și curaj la cârma luntrei sale, o îndrepta cu toată siguranța și încrederea ce o avea în drumul său, pe deasupra valurilor, spintecându-le, lunecând pe crestele lor și chiar împotriva rostogolirii lor. Care știa să ocolească vârtejuirea apelor, care simțea apropierea furtunii din zborul și cântul pescărușilor, care se ferea din calea ei, — dar dacă trebuia înfruntată, o înfrunta și se întoarce — cu tot potopul apelor — cu luntrea întregă la țarm. El stăpânea și apele și vânturile mării, seninul sau furtuna ei.

Pitcoace nu-și luase ochii nici o clipită dela brigadier. Simțise și el, că într'adevăr, cu totul altfel conducea Mihai. Fusese furat de măestria felului său de muncă, de siguranța cu care stăpânea motorul. Privind înfățișarea și calmul brigadierului, știa că tractorul nu putea face nici un pas împotriva voinței lui. Și-apoi și arătura... era neîntrecută !

Dela un timp, Mihai tot trăgea cu coada ochiului la Pitcoace, urmărindu-i când încruntarea, când înseninarea frunții. Ii simțea interesul trezit; dorința de a lucra la fel, ațâțată. De aceea se străduia să are cât mai bine, să conducă cât mai frumos, să-și arate toată dragostea pe care o avea pentru mașină.

Ionel Pitcoace făcu mai întâi un pas mic, apropiindu-se de dânsul. Brigadierul simți că vrea să treacă la volan; opri tractorul și se ridică în spatele scaunului pe care se reasează Pitcoace. Sub supravegherea sa, tractoristul încerca cu destule stângăcii, dar cu oarecare bunăvoință, de

a conduce asemenea lui. Mihai înțelese că trebuia să stăruie mereu, cu fapta și îndemnul, pe lângă el. Pitcoace încă nu conducea și încă nu ara mai bine ca înainte; dar parcă se întrezărea dorința vie de a face aceasta. Brigadierul privea pe deasupra tractorului în golul zărilor. Vezi, — își zicea el, — fiecare om are pentru sufletul lui o chee anume potrivită; unora ea rămâne a le fi singurul secret. Dacă o ai, descui și intri; poți să le modelezi sufletul după cum vrei. Altora însă, cu greu le poți dibui acest secret. De aceea încerci pe rând mai multe chei, până ce nimerești una — singura — care se potrivește. Se pare, că astăzi am găsit o cheie bună și pentru Pitcoace...»

Mai înapoia lor, dincolo de Guju și Oproiu, ara Traian Buciu. Din zori și până la timpul acesta al zilei, Buciu nu oprise tractorul niciodată; nici măcar pentru scuturatul grăpei. El nu se mai uita înapoi; gonea înainte, grăbind motorul cu mișcări repezite, necruțătoare. El storcea mașinei până și ultima-i putință de energie nefolosită în muncă. Nu dădea nici un răgaz; nici sie-și, nici motorului. Înainte, mereu înainte; din ce în ce mai repede, din ce în ce mai mult. Buciu cunoștea și meseria și tractorul; dar tractorul lui parcă era un cal ce nu știa să meargă decât în galop. El îl mânia, ca și când din spate, l-ar fi amenințat uriașe și distrugătoare revărsări de ape. Mereu încordat, ca un arc ce ar fi vrut să săgeteze, Traian Buciu parcă turna din clocotul vieții sale nestăvilite sânge aprins în măduarele motorului. Parcă nu-l mai purta pe fața pământului; parcă în orice clipă, motorul trebuia să se ridice din ogor, să zboare.

Traian Buciu semăna unui luntraș încercat, mereu în fierbere, nestăpânit, care cunoștea toate tainele drumurilor și adâncurilor mării. Care nu se temea de înălțimea și puterea valurilor, care se avânta în larg numai după simțul inimei și care se încumeta să încerce căile cele mai îndepărtate ale apelor, fără de șoapta minții. Care simțea deslănțuirea și apropierea furtunii, dar care nu se îndrepta spre țărm decât când nouri și valurile ei, cu crestele ridicate cutezător spre cer, se ivea la orizont. Abia atunci gonea și el către uscat; pe urmele lui se apropia fulgerător urgia furtunii. Și asta îi plăcea; trăia cu adevărat. Mîntea îi devenea mai limpede, brațul mai vânjos decât oricând. Beția muncii victorioase asupra tuturor împotrivirilor, aceasta îl împingea pe Buciu către zbor. El fugea gonit de furtună măsurându-se cu puterile ei, dar niciodată furtuna n'ar fi isbutit să-l ajungă. Când primele valuri prevestitoare potopului vor clipoci la țărm, un asemenea luntraș, va aștepta furtuna în ușa colibeii sale zămbind, cu pletele fluturate de vânt, cu brațele deschise spre larg: — ei, și-acuma țî-am scăpat!

— Neică Buciu! — îl întrerupsese Iliuță într'un timp, — nu schimbăm apa, că uite, radiatorul fierbe?... Oprim?

— Nu, — îi răspunse Buciu preocupat numai de mersul tractorului. — Roibule, sări jos și du-te și adă o găleată cu apă dela bază; ne aștepți cu ea la cap. Tu, Iliuță, pășește pe cutia de scule, întinde-te peste motor și desfă radiatorul.

Așa era Buciu; de aceea îndeplinirea normelor sau a angajamentelor nu fusese niciodată pentru el o problemă. Făcuse din primele zile norma de 3,8 hantri, iar de șapte-opt zile depășise și angajamentul pe care și-l luase în întrecere de 5,2 hantri. Acum gonea spre șase, șapte hantri; însă,

din loc în loc, arătura sa încă mai rămânea cu fundul brazdelor desgolit, cu praguri de pământ neîntoarse, acoperite numai cu țărână sau cu clinuri ocolite de fiarele plugurilor.

4

Când să iasă din ogradă, Lazăr Lungu se mai opri o clipă în fața tufei de liliac care i se pripășise de mai mulți ani aici, lângă gard. Primii muguri îi crescuseră mari, cât niște buburuze verzi, scăldați și înviorați de roua dimineții. Unuia, îi pipăi vârful pufos, îl rupse și-l frământă între degetele-i calde ca pe un petec de pânzișoară scorțoasă. Un miros tare de iarbă proaspătă, strivită sau tunsă de coasă, îi gădilă nările și-i aminti de aroma ierburilor de luncă sau pădure. Iși vârî mâna în desișul smocului de crenguțe și-i primi răceala și asprimea înfiorându-se.

— Eu zic, — începu Ioana, sosită lângă dânsul cu pașii încetiniți, — că să-l lași dracului pe Filică, Lazăre ! Ce ne trebuie nouă, mă, scandalul și rușinea satului... Ne-au arat tovarășii de la stație pământul de aicea, dela Plopșor și ni l'or ara și pe cel dela Pănoiu. Ne-or semăna și orzul și poate și porumbul cu mașina; ne-om lucra fără grijă locurile și-om face rod bogat, ca niciodată până acum... Auzi tu, dușmanu ! Să meargă la câmp și să stea cu plugurile în căruță și cu trăistile de grăunțe în boturile cailor ! Faptă de om cinstit, e asta ? De ce te leagă și pe tine de bucluc ?

Lazăr Lungu parcă nici n'o auzea. Privea peste așezările satului, înspre inima acestuia, către casa lui Filică. Până acolo, căsuțele țăranilor săraci — lălăie și strâmbe ca și a lui; ogrăzile lor goale, pustie întinderea bătăturilor lor. Numai din loc în loc, câte una mai arătoasă ca a lui Vasile Glonț, Udrea, Rădoi sau Lică Mătase și a altor câțiva mijlocași. A lui Filică însă, mare, de zid gros, acoperită cu tablă vopsită roș, împrejmuită de grădină și pomi, cu ograda plină de hambare, grajduri, cotețe și șuri, ca la nimeni altul... Cu cine era el ? Cu Filică și cu cei de teapa lui ? Ce interes avea ?... Sau cu sutele celorlalți, care unindu-și greul și sărăcia s'au strâns în întovărașiri cu gândul la belșug și fericire ?

— Oamenii, — continuă Ioana mânioasă, — satul întreg, nu știe cum să termine mai degrabă, să semene la timp, și el așteaptă... Ce așteaptă mă, să ne răpuie foamea ?... duce-s'ar de gât cu ea, să nu-l mai vedem ! Să nu te tragă după el, mă omule... mai știi, ce urmărește câinele ?

— Ei, și tu... să nu mă tragă după dânsul ! Da' ce-s Măria să mă ducă de mânecă ?... Lasă ! — Lazăr își ridică privirile spre ea și apoi și le îndreptă spre casa lui Ilie Zăganu. — Am să trec și pe la Zăganu; i-oi spune și lui, că e din partid...

Ieși din ograda sa și trecu într'a lui Zăganu, de-alături. Ii bătu în ușă din mers și intră de-adreptul, neașteptând răspunsul. Ilie Zăganu era acasă; nu plecase încă nicăeri. Înăuntru căsuței lui, ca și la dânsul; paturile joase, vărâte în colțuri, cu scândurile acoperite cu niște țoluri aspre, o masă cu un scaun în mijloc și încolo, gol. Era însă curat și luminos, proaspăt aerisit și liniște deplină. Ilie Zăganu tocmai se pregătea să plece către comitet.

— Te-oi duce până mai încolo, frate Ilie ! — îi spuse Lazăr, după ce urase ziua bună.

Zăganu înțelese că degeaba nu venise el; ieșiră, întâi Lazăr Lungu și apoi dânsul. În ogradă se opriră.

— Măi, Ilie, ăștia dela comitet, alde Leahu, au trecut ieri pe la Filică și l-au scos la câmp, cu plugurile. Am fost și eu cu el și vreau să-ți spun acuma, că degeaba l'au pornit. De aici, am plecat noi pregătiți pentru arătură; că nu s'a mișcat Leahu din curte până ce nu ne-a văzut ieșind pe poartă, dar...

— Și ce, nu-i bine... sau te doare de el? îl înțepă Zăganu.

— Stai, mă, nu te pripi; ai să vezi! La câmp însă, desham eu și încerc să dau plugurile jos. — Mă, Lazăre — mă oprește el, — e timp destul toată primăvara... ce știi ei cum se ară? Om începe săptămâna viitoare! Dar câmpul e plin de pluguri, — zic eu; — tractoarele au început să bată de peste trei săptămâni — Ei, și ce-ți pasă, mă? Tu ți-ai arat pământul; acuma stai și ziua-ți merge! Ce, nu-i bine, nu-ți convine? — Și-am stat toată ziua. Caii au ros grăunțe și fân, i-am adăpat la prânz și atât. El s'a tolănit sub car, iar eu am măsurat câmpurile și văzduhul cu ochii.

Ilie Zăganu își mușca încet buza de sus, frământându-o înciudat. Din când în când, prindea și câteva fire din mustața blondă pe care le strângea până ce le reteza.

— D'aia zic, — reîncepu Lazăr, — că voi degeaba îi scoateți cu surle și sgomot din sat, dacă acolo, pe câmp, ei dorm fără teamă; ar trebui, ca voi să controlați ogoarele după nume și puteri, nu ogrăzile. Și cum l'oți prinde pe vre-unul de-alde Filică și Velicu codindu-se, să-l și trageți în fața judecăți... Altfel, tot degeaba!

Pe deasupra dușmăniei și căinoșiei chiaburului, Ilie Zăganu înțelese ceva ce-i bucurase inima; văzu cum Lazăr Lungu începuse să priceapă și rostul luptei lor.

— Măi, Lazăre, — grăi Zăganu după multă judecată, — e drept ce spui tu, că n'am făcut destul pentru țărkuirea chiaburilor și-om merge de-acuma și pe câmp, pe urmele lor. Dar bine, mă, se poate să-l lași tu pe Filică să-și facă mendrele? Păi, ce vrea el? Să ne păgubească pe noi toți și statul de roada pământurilor ce le are... se cade să-l lăsăm?

Lazăr Lungu tăcea și se gândea la ziua când primise să argățească din nou la chiabur. Că n'are pe ce munci pe cât îi e dorința și puterea și mai ales nevoia, c'apoi, nu l'ar mai fi prins Filică în ograda lui... Dar tot o să găsească el pe undeva de lucru, să-și înece puterile în muncă.

— Știi ce, mă Ilie, Ioana zice să plec dela Filică...

Ilie Zăganu tresări. Peste paloarea feții îi coborî un soiu de umbră vineție. Fără Lazăr în curtea sa, Filică și-ar fi făcut de cap; și-ar fi ticluit și mai bine și mai nestingherit uneltirile. Firele urzelilor lui ar fi plecat necunoscute în toate părțile satului și multe le-or rămâne ascunse, din faptele lui.

— Și tu ce crezi, e bine?

— Păi, cum să fie bine? Ar rămâne Filică singur, să facă ce-o vrea.

— E drept, frate Lazăre, — grăi Zăganu; — nu poți să pleci! Tu ești de-ai noștri, mă; ești ochiul și puterea noastră în curte la chiabur! Tu stai acolo, ca un spin înfipt de noi, toți săracii, în inima lui Filică!... Cum să pleci? Și chiar acuma, când trebuie vărâtă sămânța în pământ? Tu trebuie să-l tragi pe chiabur să-și semene ogorul până la o brazdă, după plan. Să nu pornească nici la stânga, nici la dreapta, fără ca tu să nu-i cunoști mișcărilor. Altfel, ne va scăpa din mâini și râde de noi, tâlharul!

Lazăr Lungu se codea totuși, cât de cât. Se gândea cu teamă la încurcăturile în care l'ar putea atrage Filică, la grija ce trebuia s'o aibă, la răspunderea ce n'o cunoscuse până acum.

— Eu știu că ți-ar fi mai ușor să pleci dela Filică, — reîncepu Ilie Zăganu când îi simți gândurile, — dar nu se cade, mă; lupta nu se părăsește! Și asta ar vrea și chiaburul, să fie singur, să nu te mai simtă iscoadă în ograda lui. Eu zic să pleci tu cu plugurile și să le bagi în pământ chiar și fără voia lui... Și-apoi, lasă, vom avea noi mai multă grijă de dânsul!

Lazăr se întoarse și porni tăcut, cu pașii mari și rari, cu capul în pământ. Fel și fel de gânduri îi treziseră în minte vorbele lui Zăganu. — E luptă și lupta nu se părăsește niciodată; mai ales atunci, când ești cu mâna în gâtul dușmanului! — Pașii începură să i se miște mai repede, mai viu. Gândurile i se ridicau acum luminate și mai mult de împotrivirea ce trebuia s'o aibe față de Filică. — «Păi, tu ești de-ai noștri, mă; ești ochiul și puterea noastră în curte la chiabur». — Iși ridică privirile; pe undeva, printr'o fereastră a minții deschisă și mai larg de Zăganu, năvăleau acum în stoluri nesfârșite gânduri noi. Se îndreptă spre casa lui Filică. Chiaburul îl aștepta cu plugurile în căruță și caii înhămați, gata de drum. Când îl văzu, începu să râdă, parcă și în batjocură și în dușmănie.

— Hai, mă Lazăre... hai, să arăm și noi! Astăzi trebuie să terminăm; să fim cu planul gata mai înaintea comuniștilor...

Filică râdea sfidător, hâindu-și gura, micșorându-și ochii cenușii și cu o poftă din care nu-i vedeai decât dușmănia ce mocnea în el. Cu o mână se ținea de leucă, iar cu cealaltă purta pana hăturilor. Privirile lui Lazăr însă, deveniră oțelite, tăioase. El se urcă în spatele lui Filică fără să-i răspundă. Chiaburul simți dintr'odată că altceva îi rumegau cum gândurile argatului.

— Mă, — vorbi Filică — dacă nu ți-i de arat astăzi, poți să rămâi! Ce să fac? O să ar eu singur, cu amândouă plugurile... — și începu să râdă ascunzându-și ura. — Mai mergi?

Argatul pricepu că Filică vrea să scape de dânsul.

— Merg, bre! — îi răspunse apăsător și se așeză și mai bine pe brațul de fân.

Porniră. Până la câmp nu mai schimbară nici o vorbă. Lazăr se uita cu bucurie peste întinsul grânelor ridicate ca de patru degete și recunoștea ogoarele în care abia ieri dimineață intrase plugul. Rar, din loc în loc, pluguri de oameni săraci, trase de mârțoage betege sau de plăvani slăbuți, zgâriau pământul în derădere. Mai într'o parte însă, tunelele tractoarelor băteau văzduhul ca niște tunuri cu repetiție. Pe dunga însoțită a zării, li se vedeau siluetele negre, ca a unor bivoli uriași, încrâncenați în opintirea ce răsturna pământurile. Filică se uita la ele mofluz, cu ochii umbriți și fălcile strânse.

— Ruginile alea mai mult fac șgomot, decât treabă! — grăi el arătându-și parcă părerea de rău. — Eh, le mână copiii în latul haturilor, stricând rânduiala veche...

— Da' ară, nu ca noi! — i-o reteză argatul.

Tăcură iar. Chiaburul mâna încet, ca pe un drum pe care l-ar fi dorit fără sfârșit. Ajunseră totuși la ogoare, mai înainte ca soarele să se fi ridicat prea sus. În partea aceasta, la hotarul dintre Plopșor și fosta

moșie a lui Pănoiu, Filică avea zece hectare — toate la o brazdă. Le cumpărase în toamna lui '44, când începuse să se vânture ideea reformei. Cu dânsul, mai cumpărase atunci câte alte zece, și Durbac din Adâncata, și Bodonea din Năeni. Le aveau cu toții, alăturate.

Căruța fu trasă cam pe mijlocul lotului, la o sută de pași de drum. Desfăcură mai întâi caii și-i legară pe rând de loitre. Lazăr Lungu luase fânul de peste pluguri și-l întinse în partea din față a căruții. Dădu apoi să descarce plugurile.

— Ce faci, mă, — îl opri speriat Filică, — tot n'ai învățat cum arăm noi?

A gătit însă, parcă nici nu-l auzea. Coborî tăcut roțile și se munea acum și cu unul dintre cele două grindee. Filică înțelese cu ciudă nemărturisită că Lazăr nu se mai lăsa jucat.

— Ia ascultă, mă, ce, te-ai și făcut stăpân? — îl întrebă chiaburul amenințător. — Io-te, la el! Ce-i, pământul tău, îs caii și plugurile tale, sau îi crăpa tu de foame în locul meu? — Chiaburul, apucă grindeiul și-l apăsă înapoi, în căruță. — Și-apoi, pentru ce să ar, mă, pentru comuniști? Da' n'am dece! Abia se mai odihnește și pământul până vin ăia!

Lazăr Lungu tăcea; își întoarse numai privirile-i înghețate către chiabur și-l privi cu o ură de parc'ar fi vrut să-l bage în pământ. Un fior rece îl străbătu pe Filică și-un gând iscat din teamă îi șopti: — Sunt sirguri cu ăsta, aici, în mijlocul câmpului; îmi dă una, mă îngroapă sub brazdă și gata. — Apăsarea mâinilor lui începu să slăbească; Lazăr ridică plugurile și le așeză jos, lângă căruță. Le împereche, le potrivi în lanțuri și cuie și le prinse de proțap răscurile. Dădu să aducă și caii. Când colo, ce să vezi? Plugurile erau fără cuțite. Alătura de dânsul, Filică râdea prosteste, mândru de ceea ce făcuse.

— Am avut eu grijă și de asta! — grăi el.

Lazăr Lungu înțelese acum cu toată puterea inimii și a minții lui că într'adevăr, Filică le era dușman. Mânia și ura îi ascuți vederile și-i întări pumnii, ca în fața unei încăerări neașteptate. Ii venea să-l apuce pe chiabur de mijloc și să-l tot dea cu capul de șina căruții. Cu mare greutate își strânse dinții, oprind înjurătura cu care l-ar fi plesnit pe Filică drept în față. Se întoarse, deslegă un cal și încălecă.

— Am să răstorn toată casa și tot am să le găsesc... scrâșni el.

În urma lui, supărat și oțărît, Filică striga și înjura, amenințându-l. Când se liniști, se lurgi pe o cerigă întinsă în umbra căruței. Pe tâmpale, vinele-i umflate svâcneau în bătaia sârgelui întăritat. — Tii, mi-am găsit beleaua și cu ăsta! Dracu' m'a pus să-l aduc din nou în curte? O să mă judece și-o să mă piseze de-acum mai rău decât comuniștii... Da' lasă, că nu-i mai dau nimic, nimic; mâncare și atât... eh, da' și când l'oi prinde! Pe drum se auzi șgomot de căruță. Filică se ridică mai întâi într'un cot și apoi în genunchi. Văzând-o destul de aproape, se repezi la pluguri, făcându-și de lucru cu fierăria lor. Căruța își încetini mersul chiar în dreptul său; nici nu se uită la ea; sucea în batjocură un cui înțepenit în rugină, cu ochii numai asupra lui. Dela drum, căruța coti pe locul său și trase chiar lângă a lui. Când își ridică privirile, din ea cobora Nelu Durbac.

— Ptiu, drace! — își scuipă îngrijorarea Filică. — Tu erai, mă?

— Eu, — răspunse Durbac întinzându-i mâna grăsulie. — M'au speriat, mă! Cu ăștia nu mai e de trăit, m'au dat afară din sat! Nu și nu,

că să ies la plug. C'o fi, c'o păți, că mă duc mâine, poimăine, că n'am fiare și calul mi-i beteag... nimic! Ce să fac, am ieșit!

— Phă, phă! — începu să rădă Filică. — Și tu chiar vrei să ari, nu?

— Vreau, pe dracu... da' ce să fac?

— Păi, eu de ieri ar într'una... ia, te uită! — și-i arată pământul tolocit și uscat, nici măcar brăzdat.

— Na, că la asta nu mă gândii! — se minună Durbac — Atunci să ar și eu ca tine, nu? — Și luându-și caii de dârlogi, își întoarse căruța cu oiștea spre drum, în rând cu cealaltă. Apoi îi deshăcă și-i legă pe laturile ei, să roadă la fân. După aceasta se așeză lângă Filică, pe cerga din umbra căruței.

Nelu Durbac răsufală prelung și-și întinse picioarele printre roți, de-i pocniră dela genunchi. Filică îi povesti mai întâi despre împotrivirea argatului. După asta, porniră să hârăe împreună:

— Ce mai știi, mă, ce-ai mai auzit?

— Nimic nou, — răspunse Durbac. — Aștept vorbă dela conu Alecu, să mă duc să-l iau dela gară... așa, că să te pregătești. — Apoi grăi încet, răsucindu-se spre celălalt: — Ce facem, bre, nea Filică? Ne strângăștia, de-or scoate și untu' din noi... mai prindem noi curaj, ba cu una, ba cu alta, da' parcă tot degeaba... dăm din ce în ce în mai rău... tot mai rău... până când?

— Ei uite, vezi, asta nu-mi place mie... tu vrei așa dintr'odată, să ne pice ca din cer!

Tolăniți în umbră, chiaburii tocău din buze nestingheriți. Din ascunzătoarea lor, se auzeau când șoapte, când râsete. În acelaș timp însă, trei pluguri stăteau cu luciul cormanelor în soare pe locurile ce le așteptaseră până acum, în mijlocul primăverii.

În drum spre sat, Lazăr Lurgu trecu și pe la tractoare și-i povesti brigadierului despre toate cele puse la cale de chiabur. Tocmai atunci sosiră din sat și Lică Mătase cu Ilie Zăganu. Le spuse și lor, la fel de supărat, fără să descalece. Apoi, el plecă după fiare — iar Mihai, Lică și Zăganu spre locurile dela Pănoiu, să-l prindă pe chiabur.

5

Spre seară, în fața căminului cultural, se înfiripase ca din senin o adunare neașteptată. Gazeta de stradă a organizației de partid și a comitetului provizoriu apăruse într'o formă nouă. În jurul ei, se strâneau mereu bărbați și femei, flăcăi și fete, copii de toate vârstele. Cei care puteau pătrunde până la ea, coteau și plecau apoi să ducă veștile celorlalți, de pe margine.

— Scrie de Filică, bă! — îi spunea un băețas altuia — care abia acum se munea să străbată rândurile.

— Ce?

Dar nu i-a mai putut răspunde; valul camenilor s'a mișcat odată în loc și a răbufnit cu putere către stâlpii ce susțineau cutia gazetei. Vreo câțiva au pătruns repede până lângă ei; ceilalți însă, au fost repeziți spre margine, mărind învălmășala.

— Na, nu pot vedea nimic de copiiiăștia! — se plângea o băbuță neauzită de nimeni. — Ce, parcă-ți mai respectă cineva bătrânețile!

Impinsă când dintr'o parte, când într'alta, băbuța se trezea mereu tot către margini. Totuși, nu se lăsa; intra iar în clocotul oamenilor, se apuca cu strășnicie ba de haina unuia, ba de a altuia și deodată,—hop! —de unde ajunsese până lângă stâlpi, se trezea pealtă latură cu spatele spre ei.

—Ptiu! Usca-var sfântulețul mâinile, maică! —și pocni cu vârful bățului capul unui copil repezit în ea. —Rea lume, bre!

Băbuța ieși mai înspre drum și se uită chioris în jur, poate va cunoaște pe cineva, s'o ia și să-i ajute să răsbească; dar nu găsea pe nimeni.

—Ai văzut, scrie și de tata! —se mândrea un țânc, altuia mai mic ca dânsul.

—Ce scrie, maică? —îl întrebă ea, ciulindu-și urechile.

—C'a ieșit la plug printre ăi dintâi! —îi spuse copilul aproape de-o ureche.

—Da' ho, mă, că nu-s surdă! —se oțărî baba. —Și cât zici că se dă?

—Ce să se dea, bre? —strigă copilul și mai puternic.

—Zacăr, maică... nu spuneți voi, că se dă zacăr la cooperativă?

Copiii izbucniră în râs; temători, o tuliră care încotro de frica babei care-i urmărea cu bățul ridicat, mânioasă și întunecată.

Hărmălaia se liniști tocmai acum. Dintre cei de acolo își ridicase glasul Ilie Zăganu:

—Tovarăși... tovarăși...

Cuvântul lui întinse coarda liniștii, ca'n așteptarea unui cântec cu nota de început prinsă sub arcuș. Alături de dânsul, oamenii-l zăriră și pe brigadier. Zăganu se sprijinea cu o mână de unul din stâlpi și în timp ce vorbea, arăta cu cealaltă articolele scrise. Cu fețele îndreptate spre gazetă, ca spre o tablă de școală, oamenii îi urmăreau mișcările și înțelesul cuvintelor, așteptând. Cercul liniștii se lărgea tot mai mult, cuprinzând și marginile adunării. Zăganu se opri asupra articolului din centrul gazetei: —*Cum ară chiaburul*, —iscălit de Lică Mătase.

—... asta făcea Filică, tovarăși! Din sat, ieșea cu plugul în căruță, pregătit să are. Noi îl credeam dus pe ogor, ca pe fiecare dintre noi, cu gândul să răscolească mai de grabă pământul. Ori el, se întâlnea acolo cu Durbac din Adâncata, se întindeau pe cergă la umbră și stăteau cu plugurile în căruță și cu caii cu trăiștile pline de grăunțe în cap... apoi, treabă de om îi asta?

—... de dușman! —strigă o voce din mulțime.

—Așa e, de dușman! —continuă Ilie Zăganu. —Ce altceva l-ar fi făcut pe el să se ridice împotriva rostului ăsta nou, decât dușmănia?

Mai departe, Zăganu le arătă cum zi de zi scosese răchizi minciuni peste minciuni în sat... că tractoarele nu-s bune, că comuniștii-s împotriva oamenilor și le doresc răul, că războiul e gata, că cooperativa e vaca de muls a celor din comitet și câte și mai câte.

După dânsul, începu a vorbi Mihai Zaharia. Brigadierul își aruncă numai pentru o clipă privirile pe articolul lui Gheorghe Soare: —*Să grăbim pregătirea însămânțărilor*, —așezat în stânga, sus, și-și întoarse fața către oameni. Fetele se înghionteau pe ascuns și se uitau pizmașe la Frusinica, înroșită ca de para focului.

—... vreau să vă spun tovarăși, că săptămâna viitoare noi vom termina de arat pământurile celor dintre dumneavoastră care au intrat în întovărășirea dela Ploșor...

— Și ale celor intrați în urmă?

— Și, — reluă Zaharia; — pe toate, dela o margine la alta. Pe urmă vom începe semănatul aicea, la Plopșor, și aratul dincolo, la Pănoiu. Asta înseamnă că trebuie să vă organizați munca de pe acum: cine cară sămânța, cine o tratează, cine vine să meargă după semănătoare și toate cele ce vor mai trebui. Să nu ne întârziati, tovarăși, nici cu sămânța, nici cu socotirea întinderilor ce le-aveți de semănat după plan...

— La toamnă intru și eu! — șopti îrgândurat unul dintre oameni.

— ... ați văzut, — vorbi mai departe brigadierul despre Filică, — ce-ar fi vrut să facă chiaburul cu pământul lui... să nu-l are, să lovească astfel în puterea noastră muncitorească. Păi, de-ar fi să ne fie nouă mai rău, ce l-ar durea pe Filică să ne poarte de grijă, traiul ăl bun? Nu! Și nici pentru c'o să ne fie mai rău, sabotează el însămânțările. El știe că noi luptăm să nu mai fie nimeni rob!

Adunarea se risipi cu sămânța vorbeii aruncată și dusă în sat.

Lângă stâlpii gazetei rămăsese numai bătrânica. Sprijinindu-se cu încordare în băț, se apuca de marginea de jos a cutiei și se chioria prin geam să vadă, că de citit tot nu știa.

— Ce faci, bre? — o întrebă un țănc.

— Mă, tu mergi la școală?

— Merg.

Bătrâna îi puse o mână peste umăr și-l trase mai aproape. Pe lângă negrul straelor ei, culoarea roșie a cravatei pionerului părea ca o uriașă floare de mac. Cu bățul ridicat, ea îi arătă înșiruirea negricioasă a scrisului.

— Ia citește, ici!

Copilul se ridică pe vârfuri, tuși sec și începu:

— ... *Cum ară chiaburul... Astăzi, l-am prins pe chiaburul Filică...*

— Ai? — întrebă bătrâna. — Zi mai tare, mă!

Copilul își întări glasul.

Chiar dacă nu auzea tot, tot, bătrâna pricepu totuși, despre ce era vorba. Când înțelese că Filică a fost dat pe mâna judecății, izbucni:

— Tot l-a ajuns blestemul, maică! Mânca-i-ar pământu' inima... că el l-a băgat și pe ăla bătrân în mormânt, după ce ne-a luat locurile dela Plopșor cu japca și cu judecată ticluită... Hei, de-ar fi trăit moșul să vadă că tot este o dreptate... — și pleoapele băbuței se înrouară de lacrimi.

6

În dreptul pământurilor răscolite de tractoare, Filică trase hățurile și încetini mersul cailor. Se întorcea dela plug. Avea fața mai întunecată ca inserarea care se lăsa. Cu ochii ciondănoși, cerceta arăturile ca un vătaf. Peste ele, un sirgur tractor mai bătea acum, ceva mai înaintea lor, grăbind să-și încheie cele din urmă brazde.

— Io-te, bă! — sări chiaburul într'un timp, arătându-i lui Lazăr arătura cu codiriștea biciului. — Io-te, cum ară tractorul!.. Îți place, mă?

Tăcut, Lazăr Lungu își întoarse privirile spre ogor. Partea asta era într'adevăr arată prost; capetele erau doar șgâriate; din loc în loc se mai vedea câte-un fund de arătură desgolit, sau câte un petecut de loc bătătorit, ocolit de tractor.

— E, acum nu zici nimica, ai? — îl înțepă chiaburul.

Căruța-i scutura încet, forfecând cu șgomotu-i înfundat tăcerea dintre dânșii.

— Păi, ce să zici?! — răspunse tot Filică. — Tu știi numai să te duci și să-i asmuți asupra mea! Ai uitat... te-am scos din atâtea ierni... te-am ajutat ca pe un frate... când ți-a lipsit, la mine ai alergat... mă-măligă ți-am dat, mă; dar tot ți-am dat ceva, nu te-am lăsat... Eh, așa-i omu': numai când are nevoie și-i miroase a bine, lîrg; când îi pute, scui-pă. Da' nici Dumnezeu nu doarme, mă... să știi asta!

Lazăr tot tăcea; parcă nu știu cum îi venea, așa, când să ridice vorbă blândă spre chiabur — când, aducându-și aminte de minciunile ce spunea, să-l sudaie, să sară din căruță și să-l părăsească pentru totdeauna. Filică însă, gândea ascuns la oamenii care au locurile aici unde-i arătura proastă... o vorbă-două numai, scăpate în fugă, dar cu grijă la urechea lor de Nică sau de Leahu și gâlceava-i gata... Poate s'or și întoarce între ei... sau cine știe ce altceva mai poate să iasă și din asta?! Filică-și strânse ochii înțelegând ce are de făcut. Apoi se întoarse iar spre Lazăr:

— Așa, mă! Ce-o să-mi facă? O să mă dea la sabotaj... și-am să plătesc amenda, și-am să fac și închisoare dacă mi-o da, că-i timpul comuniștilor acum. Da' nu la asta mă gândesc, ci la obraz... la omenie, mă. Imblânzindu-și ochii cenușii, Filică își împurgea cu un deget pielea sbârcită a obrazului: — Dece mă, să nu trăim noi ca mai înainte, fără zăzanie, fiecare cu ale lui...?

7

În dimineața zilei a cincea din cea de a patra săptămână a campaniei, graficul brigăzii lui Mihai, făcut și prins în peretele vagonului de către normator, arăta astfel: Traian Buci, realizase 120 de hantri; Marin Oproiu, 104 hantri; Mircea Guju, 100 de hantri; Ionel Pitcoace, 91 de hantri. În total brigada realizase 415 hantri.

După plecarea tractoarelor spre cgoare, brigadierul și cu Moise Coman, rămaseră un timp cu ochii pe grafic.

— ...415 hantri, — repetă cu vocea înceată Mihai, — asta ar veni vreo patruzeci de procente din totalul suprafeței contractate... nu, Moise?

— Cam așa ceva, — răspunse gânditor normatorul.

— ...și cam tot atâta din timp, — adăugă ceva mai târziu brigadierul, bineînțeles, dacă socotim întreaga lună Aprilie, până la 1 Mai.

Privirile lor urmăreau absente întretăierea liniilor ridicate spre colțul din dreapta al hârtiei, ca o pornire de fulger neterminat.

— Suntem tocmai pe muchie, — glăsui Coman, — orice întârziere, sau orice întrerupere, ori cât de mică, pun în cumpănă îndeplinirea planului pe întreaga campanie.

— Da, ne-ar trebui un avans de trei-patru zile de lucru... de șapte zeci, o sută de hantri.

Se întoarseră cu fața spre tractoarele ce băteau ceva mai în stânga vagonului. Tăcuți și gânditori, le priviră un timp mersul încrâncenat. Deasupra lor, pânza stergului foșnea neîntrerupt, unduindu-se în vânt ca un capăt de țesătură nesfârșită, în continuă desfășurare.

— Dacă facem săptămâna aceasta cei o sută douăzeci și cinci de hantri planificați, pentru săptămâna viitoare o să ridicăm angajamentele la o

sută treizeci sau chiar o sută treizeci și cinci...și așa cu fiecare săptămână.

— Da, dar cum? Cu aratul pe tarlale măsurate fiecărui tractorist, cu recunoașterea cgoarelor decuseară și cu organizarea alimentării, am câștigat din timp. Trebuie să facem și acum ceva... de pildă, curățirea asta a haturilor de măracini și spini, astuparea gropilor și șanțurilor care ne ia cam jumătate de ceas pe zi, ar putea-o face și tovarășii intrați în întovărașire; am putea deasemenea lucra și în timpul prânzului, schimbându-ne pe rând.

— Apoi, toate tractoarele să tindă spre șase hantri, cât face Buciu; Pitcoace abia s'a ridicat peste patru.

— Eu zic, — reluă Zaharia — ca să discutăm despre asta în ședința de astă seară. Pregătește-te să expui situația așa cum se prezintă... se vor face propuneri. Cu motorina cum stăm?

Moise Coman tăcea.

— Să vorbești și despre motorină... și despre ulei, benzină. Cerce-tează toate carnetele de bord, fă totalul, gândește-te la propuneri.

Brigadierul porni spre tractoare; după câțiva pași se opri și se întoarse:

— Eu mă duc tot la Pitcoace; trebuie să-l ridicăm la nivelul celorlalți. Până la prânz, treci pe la Oproiu și spune-i, că deseară poate vorbi despre îngrijirea tractoarelor o jumătate de oră, cât mai amănunțit... o să-l bucure asta. Se îngroașă praful și a început să-l spulbere și vântul; dacă pătrunde la motoare, ne-am ars; un sirgur tractor căzut pe brazdă, ne răstoarnă toate socotelile.

Mihai ieși în drum și intră în arătura de dincolo de el, îndreptându-se spre tractorul lui Pitcoace.

— Ei, ce facem, — îl întrebă el pe tractorist, după ce sărise lângă dânsul, — trecem și noi de cinci hantri?

— Trecem, tovarășe brigadier, — îi răspunse cu siguranță Pitcoace.

— Imi mai dai și mie?

— Deocamdată, nu; acum, numai îndreaptă-mă... arată-mi așa din mers.

Pitcoace rămase la volan. Brigadierul se așează pe aripă; privea atent la felul cum conduce, la arătură, asculta motorul. Străduința ce o depusese pe lângă tractorist nu fusese zadarnică. Pitcoace prinsese ceva. Era mai sigur în mișcări, mai calm, mai atent la mersul motorului, mai socotit în împovărarea lui.

— Uite, Pitcoace, zise Mihai apucându-i cu blândețe umărul, — mergi cu roata din dreapta mai aproape de pragul brazdei...așa...ține-o mereu așa...ia, uite-te acum înapoi!

Tractoristul se întoarse pe jumătate spre frământarea pământului dintre cormane. Brazdele cădeau mai aproape, lipsite de goluri.

— Tu ai pentru fiecare lucru un secret, — vorbi Pitcoace mai deschis ca niciodată.

— Am, — răspunse brigadierul zâmbind; — și-o să ți le spun pe toate dacă vrei.

Pitcoace se suci pe scaun și-și îndreptă privirile înaintea tractorului. După un timp, glasul i se auzi, plin de tristețe:

— Acolo unde am fost, toți comandau; cel care striga mai tare era cel mai bun... Iși băteau joc de oameni!

Mihai simți, cum în sufletul tractoristului o coardă tremura mișcată. Iși duse mâna încet, pe după gâtul lui:

— Lasă, mă Pitcoace... Uite-i! Sau îți pare rău c'ai venit la noi?

— Nu, — mărturisi tractoristul. — Muncesc cu drag acum.

Tăcură. Brigadierul rămase cu mâna pe umerii lui. Tractorul îi purta liniștit, cu mai puține smucituri, brazdele erau mai drepte, fața arăturilor mai netedă. În privirile lui Pitcoace, parcă se întrezărea acum și mândria și încrederea în sine, în munca și mașina lui.

Intr'un timp, mersul motorului, cântarea lui, scrijili urechea brigadierului asemenea unei viori desacordate. Iși întări auzul.

— Auzi, Pitcoace... motorul?

Pitcoace își întări auzul, atent la bătăile motorului. Degeaba; nu deosebea nimic. Nelămurit, se întoarse întrebător spre brigadier.

— Bate sec și spart... ia, ia ascultă!

Totuși, urechea lui Pitcoace nu era învățată să simtă aceasta.

— Schimbă vitezele... așa; acum pricepi?

Parcă începuse să simtă și Pitcoace diferența, dar nu mai avu timp; tractorul se opinti, motorul tuși de câteva ori și stătu. Tractoristul privi speriat spre brigadier.

— ...pompa de injecție! — îl lămurii Mihai. — Asta-i secretul... ai cheile?

Săriră în stânga motorului. După ce praful stârnit de roți și pluguri se mai liniști, brigadierul începu să scoată șuruburile dela capacul pompei. Înăuntru, găsiră firișoare mici de colb și alte necurățenii de-ale motorinei. Două din cele patru pistonase se blocaseră.

— Cum stai cu filtrele, — întrebă Mihai; — când le-ai spălat ultima dată?

— Aseară.

Mihai Zaharia începu să curățe înăuntru, atât cât îi permitea deschizătura capacului. Curățirea totală a pompei de injecție și mai ales controlul funcționării ei nu se putea face decât la Centrul Mecanic.

— O să încercăm să mai lucrăm așa, până ce ne-o veni alta; am să telefonez la stație. Motorina însă nu-i bine filtrată.

După montarea capacului, tractorul porni ușor, într'un mers normal. Brigadierul știa însă, că problema filtrării motorinei trebuie altfel și repede rezolvată. Întâmplarea cu motorul lui Pitcoace nu era decât un semnal de alarmă. În ultimele zile, plugurile ridicau nouri întregi de praf, pe care vânturile îi purtau peste cgoare dela un tractor la altul. Se întoarse îngândurat la baza de alimentare. Cercetă cu atenție sitele metalice lipite pe fundul pâlniilor. Nu era nici una spartă, nici una deslipită. Găurile lor, destul de dese și de mici.

— Ce-i, — îl întrebă Moise Coman, sosit lângă dânsul.

— A început praful... e prăpăd; tractorul lui Pitcoace a stat.

— Filtrele?

— Sunt bune; altceva trebuie să facem... să filtrăm de afară și mai bine motorina. De pildă, dacă am pune o pânză peste sita pâlniei... ce zici? Notează-ți pentru ședința de diseară și problema asta a filtrării motorinei... am să fac eu propuneri.

La prânz, cei din comitetul provizoriu — Mătase, Voiculeasa, Ion Leahu, — ieșiră împreună în uliță și de aici se îndreptară fiecare spre casa lui. De pe la jumătatea drumului însă, Ion Leahu se întoarce. Vorbise de cu seară cu Filică despre procesul de sabotaj ce-i încheiaseră acestuia în ajun și despre arătura proastă a tractoarelor și ațățarea oamenilor. Către sfârșit, chiaburul îi șoptise iar despre cele cinci pogoane: — Mă, îi ceruse el, dacă faci ceva, fă acum... mâine, poimâine. Pe urmă, tot degeaba; știi, că Marțea viitoare am procesul... — Toată noaptea se svârcolise Leahu cu gândul la cele cinci pogoane. Avea dreptate Filică. Războiul poate începe dintr'o zi în alta... praful o să se aleagă din tot ce-au făcut ăștia. O să se ducă și comuniștii... ce i-a rămas de la ei? Așa, o să aibe cel puțin pământul ăsta, cinci pogoane — Dece să-l scape din mână? — își zicea Leahu, în drum spre comitet. — Curând o să-i ia lui Filică și pământurile... cel puțin, să-mi rămână mie părticica asta!

Intră înăuntru cu pași ușori. Prin geamul ușii dela secretariat, zări la masa de lângă telefon pe vătășelul care moțăia. Incolo, nimeni; pustiu. Deschise ușa celeilalte camere și pentru un timp rămase în pragul ei, cu ochii la vătășel. Acesta nu-l simți. O închise cu grijă și mai așteptă și aici alte câteva minute. Nici o mișcare, de nicăeri. Își trase scaunul, își scoase niște hârtii ca pentru lucru și se așeză cu simțurile încordate. Își auzea bățiile inimii întărite. Ochii însă, gândirea și înfățișarea îi erau limpezi, mișcărilor calme, calculate. Se ridică. Deschise ușa dulapului. Privirile i se opriră dintr'odată asupra registrului acela mare, cu scoarțe verzui dungate, cu legătura cotorului în pânză tare, alb-cenușie. Cu mâna pe el, ascultă un timp liniștea amiezii și a încăperilor comitetului; apoi îl trase. Greutatea lui îi iscă în trup fulgerătura unui fior pornit din vârful degetelor. Se întoarce cu el la masă și-l așeză peste hârtii. Il răsfoi cu grijă, purtându-și privirile în fugă peste numele oamenilor scrise în capătul filelor. La partida lui Filică de dinaintea recensământului se opri. Citi. Intoarse filele următoare, una câte una — peste palma mâinii stângi, rămasă ca semn. Găsi partida lui Filică încheiată după declarațiile lui la recensământ. Citi și aici. Socoti în gând repotrivirea cifrelor. Lipseau din partea asta zece pogoane. — Asta e! — gândi Leahu, — trebuie să scot de aicea, dela început, zece pogoane și să le vâr în partea asta, le mine și la Nică Crețu — câte cinci. Se așeză. Luă tocul și-l întinse cu mișcări sigure în gura negricioasă a călimării. Când să-l ridice însă, se auzi de afară sgomot și hărmălaie, pași grei și îndesiți în tindă. Rămase cu tocul în călimară, cu mâna stângă între filele registrului, ascultând.

— Cine e pe aici? — striga un glas străin, către vătășel.

Răspunsul acestuia însă, nu-l mai putu prinde.

— Păi sigur, — mai auzi el, — tovarășii din comitet numai ne-au împins ca să intrăm la tractor... încolo, ce le pasă?

Pașii se apropiau de ușa încăperii în care se afla.

Intr'o clipă închise registrul, îl ridică și-l vârî la locul lui, în dulap între celelalte. Tocmai răsucea cheia în încuietore, când cei intrați înăuntru își și repeziră vorbele, întărâtați:

— Aia-i bătaie de joc, nu arătură!

— Voi, ăștia din comitet, stați numai ca domnii la birou, dar... Leahu se întoarse spre ei cu mâinile în buzunarele pantalonilor, cu fruntea ridicată. Înțelese că Nică Crețu lucrase destul de bine. Venise rândul lui acum.

— Ce e, mă, — le strigă el, — cine v'a călcat pe coadă?

— Dracu'! — îi răspunse oțărându-se Ion Vârlan. — Ce, voi știți cum ară copiii ăia dela tractoare? Să vezi numai cum mi-au stricat pământul... au trecut numai pe deasupra cu plugurile, s'a și ridicat buruiana în urma lor.

— De ce ne-ați împins la tractoare, dacă...

— Lasă, — îi întoarse Leahu vorbele, — că nu te-a tras nimeni de mânecă; voi v'ați îmbulzit.

— Bă, voi ce s'țeți aicea, văcari? — îi strigă amenințător un munte de om, ieșit din spatele celorlalți.

Cu cei opt-zece oameni, încăperea se umplu; mai rămaseră și în tindă alți câțiva. Fiorul temerilor lui Leahu se spulberă; uitase de registru. Ceva și mai însemnat avea să facă acum. Oamenii erau porniți pe sfadă și împotrivire; el nu trebuia decât să-i cârmească la dreapta sau la stânga și să-i îndrepte după dorința lui și-a lui Filică, unde-or vrea.

— Mă uit așa la voi... reîncepu Leahu. — Da' ce să fac eu dacă arătura-i proastă? Am eu tractor să-l trag ca s'o îndrepte? Tractorul ară și mai așa, nu numai frunte de ogor, că doar n'o fi...

— Bă, — se răsti uriașul la dânsul, — tu nu ești din comitet?

— Sunt... ei și?

— Cum apărați voi interesele noastre?

— Ei, aș! Vezi, numai grija ogorului tău o am eu... ehei! — și Leahu își întinse o mână pe deasupra capului, arătându-se atât de îngrijorat și de împovărat, de parcă el ar fi răspuns de gospodărirea întregii țări.

— Stai, că nu e așa, mă, Leahule! — îl luă cu vorba blândă Ion Vârlan. — Eu am fost acolo și-am văzut... e proastă arătura.

— D'a ce-am zis eu, că e bună? De ce n'ai vorbit cu brigadierul?

— Nu erau pe-aproape; ei se lăsaseră mai într'o parte.

Ion Leahu își prinse bărbia în pumn și se prefăcu că gândește tare adânc, deși știa încă de-aseară ce are de făcut. Când își săltă capul, cu-prinse în bătăile privirilor tot grupul de oameni.

— Câți sunteți, câțiva! Cum o să merg eu numai pentru atâția la tractoare?

— Mai sunt și-afară...

Leahu căzu iar pe gânduri.

— Haidem! — zise el dintr'odată și trecând printre ei ieși în fruntea tuturor.

Oamenii se înșiruiră după dânsul grăbiți, lăsând ușile larg deschise. Din tindă li se mai alăturară vreo trei, patru; de afară, alți câțiva. Trecură prin sat, pe-o uliță ce ieșea deadreptul în câmp, în văzul celorlalți țărani. În urma lor, și pe aceștia îi cuprinse îngrijorarea că la tractoare se ară prost.

9

Virgil Lungeanu pedala de zor către Podeni. Venea dela «Drum nou» unde pornise semănatul orzului. Cauciucurile roților se îngropau ușor în praful drumului, foșnind. În urma lui, se ridica un nouraș de colb, pe care vântul îl împrăștia încet peste ogoare.

Când ajunse la brigada lui Mihai, o parte dintre tractoriști prânzeau; cealaltă parte mîna tractoarele. Lucrau fără întrerupere. Descălecă de cum intră printre arături. Mergea cu ochii întorși către largul ogoarelor. Din loc în loc se mai oprea, lăsa bicicleta culcată în drum și pătrundea adânc pe arătură, cercetînd-o. Cu o vergea de fier încerca adîncimea stratului de țărână răsturnată; pe linia încheerii brazdelor zăbovea mai mult, controlînd îngemănarea tarlalelor fie către un cap, fie către celălalt. — Destul de bine! — gîndi Lungeanu înforcîndu-se la drum. Își ridică bicicleta și se îndreptă spre vagonul de cîmp. În jurul acestuia zări de departe pe tractoriștii veniți la masă. — Vor să-și păstreze steagul! — cugetă el.

Deodată însă, privirile i se opriră mirate asupra unei părți din arătură slab încheiată, pe-alocuri desgolită, cu brazdele când depărtate — când înghesuite. Se vedea cât de colo, că-i altfel arătura asta față de cea din jur. — Ei, nu se poate! — își spuse agronomul. — Au lăsat pe copii să mîne tractorul! — Socoti mărimea întinderii: trei-patru hectare tot erau.

Până la vagon cercetă și mai atent restul arăturii; dar un alt ogor la fel de prost arat, nu mai descoperi în nici o parte.

Tractoriștii îi răspunseră la salut cu gura plină. Erau cei patru ajutori și cu Ionel Pitcoace.

— Unde e Mihai?

— Pe tractorul meu, — îi răspunse Pitcoace; — cel mai din fund.

Agronomul se întoarse spre tractorul cel mai îndepărtat. Nu văzu decât un val gros de praf albicios, ridicat într-o continuă răbufnire purtată de vînt. Parcă un vîrtej viu aluneca în linie dreaptă peste arături. Mai încoace, la fel arătau și celelalte trei. Porni către brigadier, cercetînd din mers și fața celorlalte ogoare. Ajuns la el, sări pe tractor și-i strânse mîna prinsă pe volan. Il întrebă direct:

— Mihai, tu ai mai controlat arăturile?

— De câteva zile, de când lucrez cu Pitcoace, nu. Dar ce-i?

— Aveți acolo un petec destul de prost întors... va trebui să-l arați din nou.

Brigadierul mîna tractorul mai departe, gîndind. — Da, de câteva zile n'am mai controlat; — dar Pitcoace a arat cu mine... Guju și Oproiu? Nu! Te pomenești, că tot Buciu i-a dat peste cap!

— Cine-a arat în partea aceea? — îl întrebă agronomul.

— Trebuie să mergem acolo, ca să știm precis; uite, că ne vine schimbul.

Ieșiră la drum. Aici, așteptară pe ceilalți tractoriști: pe Buciu, pe Guju și pe Oproiu. Mihai îi luă după dînșii, spre ogoarele din urmă. În mijlocul arăturii prost făcute, se opriră. Agronomul tăcea; însă le-arăta din când în când, cu degetul întins fie un fund de brazdă desgolit, fie un petecut de loc neîntors, fie niște brazde încălcate.

— Vă place? — îi întrebă el într'un târziu.

Nu-i răspunse niciunul dintre ei. Desigur, că nu le plăcea. Pe fețele lor coborî ca din senin, tristețea. Se uitau în jur, spre capetele locului, de-alatul arăturilor.

— Aicea, tu ai arat, Buciu! — zise cu siguranță Guju.

— Eu, — încuviință Traian Buciu. Apoi adăugă, nedumerit. — Și ce, parcă-i o taină sau o crimă? Mai face omul și mai bine și mai rău... petecuțul ăsta a ieșit mai prost.

— Să știi că e o crimă, tovarășe Buciu! — îl întrerupse Lungeanu.
— Și nu-i un petecuț... sunt patru hectare.

— D'ăia alerga Buciu așa de ușor spre șapte hantri! — grăi Oproiu, domol. — Cu gândul la mărire și la steag...

— Arătura nu poate rămâne așa, — grăi Lungeanu.

— Refaci arătura, Buciu! — hotărî Mihai. — Mănânci și te întorci cu tractorul aici; dacă ari până'n noapte, poți termina și astăzi; pământul a fost odată răscolit, e mai ușor acum.

Traian Buciu clătină din cap, împotrivindu-se.

— Dece? — îl întreabă scurt brigadierul.

— Astăzi vreau s'ating șapte hantri; dacă intru cu tractorul aici, rămân numai cu cei patru, făcuți până acum. Nu pot!

— Dar trebuie, Buciu!; nu înțelegi? Ce-or să zică țăranii din sat, când vor vedea o asemenea arătură?

— Lasă, că nici cu plugulețul lor nu arau mai bine.

Ceilalți doi tractoriști se uitau întrebători când la Mihai, când la agronom. Buciu își întoarse fața într-o altă parte a Bărăganului. Tăcerea ivită între dâșii îi îndepărtase parcă.

— Hai la masă, acum; vom mai discuta acolo, — grăi Mihai. — Nu vii, tovarășe agronom?

— Nu. Trebuie să trec și pe la Adâncata, pe la brigada lui Ciobanu.

Tractoriștii se întoarseră tăcuți la vagon. Parcă se fereau să înceapă iar discuția întreruptă. Guju și Oproiu aruncau câte o privire piezișă spre Buciu, care mergea înaintea lor cu capul plecat. Brigadierul rămase cu Lungeanu în capătul locului.

— Ce-i cu Buciu, Mihai?

— Dracu' știe, ce! — răspunse supărat Zaharia. — Uite așa își dă el câte-odată în petec... răbufnește din când în când gândirea mijlocașului din el, dorința de a ajunge, de a fi peste tot în frunte. Are grijă mai mult de sine... îngust... individualist.

— Păi cu rezolvarea chestiei asta, aveți prilejul să-l lecuiți.

— Vom încerca... Are ștofă bună în el... muncitor și priceput, entuziast și săritor, ca nimeni altul. Până la urmă, tot vom reuși; vom scoate din el un bun brigadier.

Mihai își întrerupse vorba. Dinspre sat, se apropiau de dâșii vreo douăzeci de oameni; mergeau în pas vioi, strânși în grup cu fețele săltate. Curând, brigadierul recunoscu în fruntea lor pe Ion Leahu.

— Sunt de aici, dela Podeni, — îl dumiri el pe agronom.

Așteptară.

Țăranii se abătură pe petecul de arătură prost făcută. Pășeau grăbiți, arătând cu mâna într-o parte sau alta, scormonind pământul cu vârful toegelor. Își vorbeau cuvinte neauzite și-și ridicau pumnii în aer, spre tractoriști. După ce făcură un ocol larg până spre mijlocul ogorului, se întoarseră și porniră furtunoși spre dâșii. Se apropiau desfășurați pe câteva rânduri largi, în desordine. Fața brigadierului se întunecă; agronomul parcă înghețase. Li se înțelegeau acum și strigătele de ocară, li se vedeau bine trăsăturile fețelor încruntate. Se opriră gălăgioși, drept înaintea lor. Ochiul le străluceau aprinși de involburare, mușchii obrazilor le svâcneau, pumnii li se strângeau pe lângă coapse. Unul mai făcu un pas și ajunse doar la o palmă de pieptul lui Mihai.

— Asta-i arătură de tractor, mă?

Alături de dânsul sosi și muntele de om. Il privea pe Mihai de sus în jos, drept în creștet. Scrâșni.

— De ce vă bateți joc, mă, de pământurile noastre?

Ceilalți începură toți deodată, apropiindu-se și mai mult.

— M'ați ademenit ca pe-un prost, c'o să fie bine la tractor, — strigă Ion Vârlan. — Iată, asta-i binele! — și țăranul rămase cu degetul întins spre arătură.

— Ne-ați mințit, asta e! — spuse unul printre dinți.

— Ce mi-i tractorul, ce mi-s plugul sau rarița... tot un drac!

— Gata, ieșim dela tractor! — hotărî pentru toți ceilalți muntele de om.

— Cu capetele de doi stâneni nearate, — reîncepu Ion Vârlan, — cu brazdele încălțate sau rărte și ogorul neîncheiat — așa cum îi aicea, eu nu mai vreau tractor... n'am nevoie!

Tăcerea lui Mihai și-a agronomului însă, îi puse într-o oarecare încurcătură. Pornirea lor se mai domolise. Incet, pe nesimțite, Leahu se desprinsese din grup și trecu pe linia semetiștilor. Simți însă, într-o rece și înfiorătoare teamă, fulgerătura privirilor brigadierului întoarse spre dânsul. Degetele mâinilor vârâte în buzunar începură să-i tremure, gândurile să i se risipească. Se simți încolțit.

Mihai Zaharia nu făcu decât un pas, dar intra drept în mijlocul țărănilor. Vorbi tare, cu glasul apăsător și sigur:

— Așa e, mă, tovarășilor, — e proastă arătura... aveți dreptate! Dar tractorul nu ară ca aicea, ci așa cum se vede pe tot restul întinderii celorlalte sute și sute de hectare. Tractorul străbate pământul până'n fund și-l întoarce și-l mărunțește cum nu face nici plugul, nici rarița. Iată, veniți să vedeți! — Și brigadierul îi trase spre partea arăturii bune: — ...îi ca o brazdă de grădină tot ogorul, pufos și moale, neted, numai bun s'arunci sămânța în el... așa ară tractorul. Dar aicea, — și se întoarseră iar pe arătura făcută în grabă de Buciu, — aicea, nu se cheamă c'a arat tractorul... ogorul nu-i bun. Ați mai văzut pe toată întinderea asta, unul la fel?

Țăranii rămaseră cu privirile pironite în largul uriașului ogor al întovărășirii dela Plopșor. Așa ceva nu mai văzuseră.

— Spuneți! — le ceru cu tărie Mihai.

— Nu, n'am mai văzut! — răspunseră câțiva, clătînând din cap.

— Și nici nu veți mai vedea! — continuă brigadierul cu aceeași siguranță care furase pe țărani. — Dece e asta prost? Pentru că nu ne-am dat osteneala să fie bun... asta e!

Luată pe neașteptate în felul acesta, țăranii se simțiră dintr'odată fără de cuvânt, cu toate vorbele urite și îndârjite aruncate tractoriștilor, uitate, spulberate. Numai Vârlan mai îngăimă, a întrebare:

— Atunci?

— Iți vom ara pământul din nou, tovarășe Vârlan! Va fi la fel ca celelalte... și asta, azi, mâine. Hotărîsem să refacem arătura chiar acum; d'aia stăteam aicea cu tovarășul agronom.

— Fiți fără grijă, măi tovarăși, — vorbi în sfârșit și Lungeanu, că nici eu nu-i iert cu una cu două... ca la carte le cer să are... bine, să vă placă și dumneavoastră.

— Da'aicea, tot i-ați scăpat! — grăi aspru și cu subînțeles Vârlan.

— Da'ce, — se repezi Leahu în țaran, — n'ai auzit că tovarășii se sfătuiseră înaintea noastră? Ce, nu înțelegeți?

Și semetistii, și țaranii, îl înțepară cu niște priviri severe, pline de dispreț. Ion Leahu reveni, căutând scăpare:

— Lasă, bre, nea Ioane... că doar nu s'a făcut gaură 'n cer! O să ți-l are iar.

— Sigur c'o să-l are, dar nu de asta mi-e ciudă... e vorba să se facă lucru bun, că d'aia am intrat la tractor...

Ceilalți își îmblânzeau privirile încet, încet, liniștindu-se.

— Eh, ați avut noroc, — zise muntele de om și-și aruncă bățul.

Mihai îi purtă din nou peste arătura bună, arătându-le cum o să fie a doua zi și-a lui Vârlan. Dar, din când în când, tot mai murmură câte-un țaran.

După aceasta, ieșiră împreună la drum. Agronomul se despărți de dâșii, salutându-i și încredințându-i încă odată de grija pe care o va purta ogoarelor lor. La plecarea țăranilor, Mihai stătu un timp în cumpăna gândurilor. Le urmări îndepărtarea cu inima îndoită; ceva încă neînțeles, ca o bănuială numai, îl făcea să vadă nepotrivită întoarcerea lor la sat — în frunte tot cu Leahu. Vru să mai strige ceva tractoriștilor, dar se răsuci repede pe călcăie și alergă după nouașul de colb stârnit de mersul încetinit al țăranilor.

— Merg și eu până la sat, — le zise el și pătrunse între dâșii, suflând grăbit și întretăiat; — la comitet... să vedem, dacă sunteți gata de semănat, dacă ați tratat sămânța și să vă cerem și o leacă de ajutor la curățatul haturilor și la astupatul gropilor și al șanțurilor. Vom câștiga timp prin asta...

La comitetul provizoriu, Mihai Zaharia găsi și pe Alexe și pe Mătase. Cu dânsul, intră și Ion Leahu — cu pași mărunți și târșiiți, cu teama din inimă ascunsă și cu ochii scânteind, ca de cotoi. Dar numai ce închise ușa, că brigadierul s'a și întors înfuriat la el, gata să-l apuce de piept.

— Ia ascultă, mă... ce-ai căutat la tractoare cu atâția țărani? Ai? Spune! Cine te-a trimes?

Luat așa dintr'odată, Ion Leahu se zăpăci. Inima parcă-i stătuse; pierduse șirul gândurilor. Parcă era lăsat să cadă de undeva de sus, într'un gol fără de fund. La început, obrazul îi înălbise; apoi își recăpătă culoarea, iar Leahu — stăpânirea.

— Stai, tovarășe brigadier, că nu-i așa. Eu am vrut să liniștesc oamenii, să-i lămuresc, să le arăt arătura bună... ce dracu!

— Ce să stau, mă... ce să stau? — se repezi Zaharia în el, parcă și mai pornit. — Ai adunat oamenii din sat și ai venit să faci agitație împotriva noastră... asta-i adevărul!

— Eu, tovarășe Mihai? — strigă Leahu cu mâna pe piept. — Unul mi-e Dumnezeu sus în cer, dacă... ptiu, drace! — reveni apoi stingherit: — Dac'au venit aicea, peste mine, și m'au împins cu sila, ce puteam să fac? Am mers!

— Mă, dece n'ai venit tu numai cu Vârlan, care avea pământul prost arat? Dece-ai luat cu tine alți douăzeci, ca să se'ntoarcă'n sat cu vorbe? Spune!

Acum însă, Leahu nu se mai temea; prinsese curaj.

— Tovarășe Mihai, dar partidu' nu cere să ne ascundem greșelile...

— Nu cere... și nici n'am făcut asta; dar tu ai vrut să dai aceste greșeli pe mâna și în gura dușmanului.

— Ei, asta e acum! Despre care dușman vorbești, frate, despre cine?

Brigadierul nu-i mai răspunse. Se'ntoarsese cu fața spre geam și privea afară, gânditor. Se liniștise. — Mi-am dat și eu în petec! — gândea.

— Trebuia altfel luat, urmărit, incolțit când nu se aștepta, când știam cu siguranță ceva. Așa... dacă-i bandit, o să ne mai scape un timp, se va feri; dacă nu-i, am jignit un om.

— Gata, v'ați liniștit acum, — începu Alexe, care la fel ca și Lică asculta numai. — Hai, spuneți-ne și nouă ce-a fost, cum a fost.

Ion Leahu se așeză la masă cel dintâi, între Lică și Alexe. Mihai Zaharia rămase încă la fereastră, întors spre dânsii. Parcă se ferea să întâlnească iar ochii lui Leahu. Intrase prea repede'n om... așa, dintr'o părere numai. Tăcut, asculta și dânsul, ca și ceilalți doi, spusele lui Leahu. Acesta vorbea sigur de sine, destul de stăpânit, c'o liniște care-ți alunga orice bănuială.

10

Peste Podeni se lăsau și se întăreau tăcute, umbrele și răcoarea amurgului de primăvară. Vântul bătea dinspre sud, din părțile îndepărtate ale Dunării, mânănd din urmă turmele nourilor bolovănoși și negricioși către miazănoapte. Văzduhul devenise vinețiu și greoi, ca de plumb. Printre crengile copacilor, prin stuful streășinilor, prin curți și uliți, suflarea aerului șuera ușor, involburându-se din când în când într'o vârtejuire iute și trecătoare. Pe coama unei case, alături de cuib, o barză singuratică toca din plisc. Intorși din țarine, oamenii treceau pe lângă pluguri spre ogrăzi.

— Poate plouă, — grăi moș Gheorghe Soare către brigadier; — primăvara s'arată destul de secetoasă.

— Da, e nevoie de apă, că-i praful — ca vara pe câmp; dar nu-i timpul trecut.

— Nu-i, — îl aprobă moș Gheorghe; apoi continuă vorbirea întreruptă: — Cum îți spuneam, aici, la cooperativă, am strâns toată sămânța; hambarele sunt noi și mari, cât niște magazii. Acum o prioră; peste o zi, două, terminăm și cu asta. Rămâne numai să ne spuneți ziua semănatului, ca s'o tratăm la timp.

Mergeau pe marginea uliței către cooperativă, Moș Gheorghe Soare — cu un pas mai înainte, sprijinindu-se în toiag, legănându-se. Ii plăcea munca asta nouă pe care i-o dăduseră țăranii întovărășiți; el trebuia să răspundă de aducerea semințelor de la « Frăția », de curățarea și de tratarea lor. Pe-alături de el, păsea brigadierul. Ieșiseră din ședința ținută la sfat, în care se hotărise cine și când curăță răzoarele, cine astupă gropile și șanțurile, cine cară apă și care va fi rânduirea întovărășiților la munca de pregătire a semințelor. Mihai parcă uitase de întâmplarea cu Ion Leahu; dar nu-i ieșea din minte purtarea lui Buciu, înfumurarea, goana după mărire și întâietate, fața arăturii prost făcute. Refacerea celor patru hectare însemna cu tot atâta mai puțini hantri realizați în această săptămână... timp pierdut, motorină consumată.

Văzându-l abătut, bătrânul căuta să-l smulgă gândurilor.

— E, vezi că nu ți-am spus... astăzi ne-au venit citațiile... și mie și la toți ceilalți treizeci de țărani din tarla. I-a venit și lui Filică; a trecut cu ea pe la mine, milogindu-se. — Ce faci, mă, nea Gheorghe — mi-a zis; — dece mă dușmănești? Cu ce ti-am greșit eu? Acum, că-s comuniștii la putere și mă lovesc, loviți și voi; ați tăbărat cu toții pe mine, să mă dați la fund. E păcat de Dumnezeu, mă! Toți mă hăituiesc; când mă lasă unul, mă ia altul... viață-i asta? — și plângea, așa bătrân cum este, de ți se frângea inima... dracu să-l ia! Parcă tot ți-e milă, bre... om ești!

— Ce milă, moș Gheorghe? — sări brigadierul. Milă pentru dușman? Nu! Intre noi și Filică se duce o luptă grea... care — pe care... el, Filică, hoțomanul care v'a furat o viață întreagă — sau dumneavoastră, cei treizeci, care-ați fost furați?

Pentru un timp, bătrânul tăcu. Gândea. Mergea cu capul în jos, plecat peste toiag, lovind din când în când cu vârful opincii pietricelele ieșite în cale. Mihai Zaharia trăgea cu coada ochiului, urmărindu-i îngândurarea. Parcă tot nu se lăsa convins, moș Gheorghe.

— Asta așa e, mă, băte... că și el lovește. De furat din pământul nostru, ne-a furat; de arat și însământat ca toată lumea, n'a făcut-o decât după ce-a fost strâns; de spumegat, spumegă și cârtește împotriva noastră și-a stăpânirii noastre, a muncitorilor și țăranilor... dușman, al dracului... până la sânge. E, mă, dar vezi tu, tot un suflet de om e și dânsul!

— Uf, sufletul lui de câine! — își scapă înjurătura Mihai. — Dar, ia gândește-te, moș Gheorghe, — și brigadierul îl opri apucându-i umărul, — dac'ar fi fost Filică'n locul dumneavoastră, a ăstora peste treizeci de inși, sau a satului... ce-ar fi fost? Ia, spune!

— Ne-ar fi sfâșiat, — răspunse bătrânul pe neocolite; — uite-așa, ca pe-o zdreanță! — Și mâinile lui se mișcară în fața pieptului, ca'n sfâșierea unei pânze nevăzute. — El nu ne-a iertat niciodată... de când îl cunosc.

— Asta-i legea luptei, moș Gheorghe!

Porniră iar.

— Ziceam și eu așa; mă gândeam, că ce-a fost s'a dus... acumai-altă viață, de înțelegere și de dreptate pentru om. S'a schimbat rânduiala, puterea e'n mâinile noastre...

Brigadierul pricepu că gândurile și cuvintele astea nu-i puteau aparține în întregime lui moș Gheorghe. După câțiva pași, când bătrânul se arătă mai liniștit, îl opri din nou, cercetându-l:

— Moș Gheorghe, cu cine-ai mai vorbit despre asta?

— Cu Leahu, — îi răspunse bătrânul fără de niciun gând ascuns; — a fost pe la mine aseară.

— Și despre ce ați mai vorbit?

— Numai despre procesu'ăsta... vezi, el mi-a adus citația.

— Aha!... Ei, așa e, moș Gheorghe... știi, e o vorbă: pe cine nu lași să moară, nu te lași să trăiești... Este?

— Este, mă, băte!... Iacă-tă, ajunserăm și la cooperativă.

Trecură șanțul. Mihai știa că moș Gheorghe tot se mai îndoia. Va trebui să se îngrijească toți și de proces și de Leahu... eh, asta tot bandit este! De-aici, o să se'ntoarcă pe la Alexe...

Înăuntru, moș Gheorghe îl duse sub un șopron unde se triora sămânța. Pe niște rogojini întinse pe jos era așezat un trior, de sub sitele căruia sămânța curgea în trei grămăjoare mici. La manivela lui învărtea Voica lui Goglează cu-al lui Flueraș; alte două fete cărau sămânța din hambar la trior. Brigadierul se aplecă, luă un pumn de grăunțe din prima categorie și le vântură în palmă. Grele, semințele zornăiau plin, înfundat. Bobii erau mari și rotunzi, curați, ca de orez.

— Ii bună, ha !? — își arată mândria bătrânul.

— Bună, moș Gheorghe; rămâne s'o tratați.

— Ți-am spus; anunță-ne când începeți semănatul și-i gata. Atâția flăcăi și fete câți avem în sat, doar asta așteaptă, — și moșul zâmbi pe sub mustața-i sură la a lui Goglează. Celelalte fete chicotiră.

— Ei, ce facem, terminăm până diseară? — le întrebă Gheorghe Soare.

— Lasă, moș Gheorghe, — îi răspunse Voica lui Goglează. — Frusinica lui nea Lică ce-o să facă mâine, că-i de rând?

— Te pomenești că vine să-i ajute și tovarășul brigadier, — adăugă cealaltă, care încărcă sămânța curățată.

— Ei, și tu... — vorbi pornită Voica lui Goglează, — de ce să vină tovarășu'brigadier, când îl poate trimite pe Buciu?

Fetele bufniră într'un răs reținut, uitându-se fiecare în altă parte.

— Păi, cine-ar mai putea să-i țină locul?... Fac cu schimbu'!

Mihai tresări; încercă să zâmbească, dar se opri, cu mișcarea buzelor înghețată. Tăcut, își ascunse lucirea ochilor în suriul și mai întunecat al înserării de sub șopron. Fetele râdeau din plin, cu privirile în semințe. Alături de dânsul, zâmbea și Gheorghe Soare. Când fetele tăcură și trio-rul începu din nou să cârâie, brigadierul se întoarse spre moș Gheorghe cu mâna întinsă:

— Eu te las, moș Gheorghe, mă duc să nu m'apuce noaptea... La revedere, fetelor!

Brigadierul ieși de sub șopron și plecă îngândurat. În urma lui, ciupită de-al lui Flueraș, Voica lui Goglează chicoti scurt, mai mult așa, spre ciuda celorlalte fete. Apoi vorbi:

— Săracu', o crede pe Frusinica ușă de biserică și ea stă'n poartă seri întregi cu Buciu.

— Și-acuma-i la ea, — îi întări spusele al lui Flueraș; — când veneam încoace, m'am întâlnit cu Buciu printre grădini.

— Păcat că brigadieru' se duce la tractoare... c'ar da de ei!

— Ei, parcă el a spus unde pleacă, — se împotrivi alta. — Acolo se duce!

În uliță, Mihai o apucă în sus, spre Sandu Alexe. Mergea cu capul în pământ, mai mult simțind poteca. Buimace, gândurile i se învălmășeau în minte, hărțuindu-l nemiloase. Iși aminti, cum în ultimul timp, Buciu lipsise mai multe seri de la brigadă. Vasăzică, lui îi spunea că se duce în sat ca să lămurească oamenii, dar aicea venea, la Frusinica. Jarul inimei îi înfierbântase pieptul care ardea, frigea. Iși descheie dela gât în jos câțiva nasturi dela salopetă. Vântul i se furișă ușor sub pânză, răcorindu-l. Totuși, împunsătura din inimă îl ustura, îndoiala și mâhnirea îi creșteau; se simțea părăsit, cu bogăția sufletului pustiiată. Dacă va fi așa, ce va face?... Nu-și putu răspunde dintr'odată. Merse mai departe, cu capul plecat, cu fața și privirile întunecate.

— Mihai... se auzi strigat într'un timp.

Își ridică ochii din pământ, încetinindu-și mersul. În fața porții lor, Frusinica sta de vorbă cu Buciu, peste gard. Fata îl întâmpină sfioasă, cu pumnii strânși la piept, tăcută. Ca niciodată altcândva, atât de luminoși și de frumoși îi străluciră ochii. Brigadierul se opri, îi privi un timp, se întunecă și mai mult la chip și fără de cuvânt își lăsă iarăși capul în pământ. Se întoarse și plecă încet, la fel precum venise.

O clipă, Frusinica rămase pe loc, încremenită. Ochii i se micșorară și i se întunecară repede, un fior de ghiață îi străpunse inima. Apoi sări la porțiță și după ce-o deschise, alergă în urma lui Mihai, strigându-l:

— Mihai... Mihai...

Degeaba însă; brigadierul mergea nestingherit. Pașii Frusinicăi se încetiniră; după alți câțiva ea se opri, urmărind speriată și încurcată depărtarea lui. Simțea cum ceva deosebit se prăbușește în sufletul ei, cum puterea care-i strângea degetele în pumni îi slăbea, cum toate îi păreau lipsite de înțeles. Deodată însă, se răsuci și se întoarse la Buciu, vorbind infuriată:

— Ți-am spus să mă lași în pace! Du-te... și intră în curte trântindu-i poarta în nas.

Traian Buciu se uită după ea până ce dispăru în casă. Apoi își coborî privirile la poarta care se bălăbănea scârțâind.

— Eh... oftă el; — vasăzică, așa?

Își înfundă șapca și mai mult pe cap, își vârî mâinile în buzunarul salopetei și plecă.

Pe Sandu Alexe, brigadierul îl găsi citind. Era așezat la măsuta lipită de peretele din fund al casei, pe unul dintre cele două scaune. Sta cu tâmplele proptite în podurile palmelor, cu privirile ațintite răbdător asupra slovelor cărții deschise. Le o palmă de fruntea lui, lampa sfârșia neîntrerupt, parcă murmurând înțelesul semnelor de pe filele ce le lumina galbui, de sus în jos. La intrarea lui, secretarul apăsă cu un deget începutul unuia dintre rândurile cărții, își ridică ochii și-i arătă scaunul:

— Stai, Mihai; o clipă numai, să termin partea asta.

Brigadierul nu se așează; se îndreptă spre Măria care ședea pe pat împletind la cârlige și-i întinse mâna. Femeia își desfăcu firul de lână de pe degetul arătător și-i strânse stângace mâna negricioasă. Alături de ea, copilul — care se sbenguise în pat până atunci — îl privea mirat și temător.

— Nu te cunoaște, — îl lămurî Măria. Apoi se adresă copilului: — E nenea Mihai, mamă; el ne ară pământurile.

Răduca nu putea înțelege și nici vorbi mai mult decât câteva cuvinte; totuși, întinse spre dânsul mânuțele-i albe, dolofane, pline de zvâcnit. Zâmbea. Doi dințișori mici, ca de șoricuț, îi apărură străvezii și stingheri în partea de sus a gurii.

— ...ta-ta!

— Nu e tata, mamă! Uite-l colo pe el, învață. — Măria se întoarse iar spre Mihai: — Pentru el, toți oamenii-s tata. Stai, Mihai... hai, Alexe, c'ăi citi pe urmă!

Mihai Zaharia se așează pe pat, prinzând într'un pumn mâinile copilului. Măria începu să lucreze mai departe. Dela masă, se auzi încet foșnetul unei file întoarse.

— Dar, ce mai lucrezi Mărie, acum când vine vara ?

— Pentru el, Mihai, — și arată copilul. — A început să se ridice. Ce crezi, mâine-poimâne îl vezi pe uliță.

— După fete, Mihai, — zise Alexe ridicându-se. — Il învață tata pe el. Brigadierul zâmbi trist.

— Of, Alexe, tu iar începi cu năzdrăvăniile tale ! — îl muștră Măria.

— Ce, nu-i așa ? Eu cum băteam ulițele după tine ?

Începură cu toții să râdă; luându-se după dâșii, acelaș lucru făcu și Răducu, adâncindu-și gropițele din obraji.

— Tu, Alexe... vezi că Mihai așteaptă.

Secretarul se întoarse și își trase un scaun aproape de pat.

— Gata, Mihai; spune !

Ochii brigadierului se întoarseră spre Măria. Alexe înțelese și vorbi rugător soției sale:

— Mărie, vrei să pregătești masa ?

Femeia se ridică și își lăsă lucrul pe pat, pe locul unde stătuse. Mihai și cu Alexe își apropiară capetele și începură a-și șopti gânditori. Intr'un timp, numai brigadierul vorbea; secretarul asculta liniștit, înegurându-și ochii ca de o umbră stăruitoare peste întins de ape. Copilul se apropie și mai mult de dâșii și-și săltă căpșorul până la înălțimea bărbiiilor lor; parcă participa și el la consfătuirea asta. Secretarul îi aranjă în fugă zulfii de pe lângă urechiușele-i albicioase și-i mângâie ușor fruntea. Mihai vorbea mai departe, ochi în ochi, cu Alexe.

În spatele lor, Măria trase masa în mijlocul casei și aduse din tindă blidele. Agăță lampa de cuiul din perete și aranjă acum linguri pe trei din laturile mesei.

La sfârșit, Alexe, vorbi mai tare:

— Trebuie să veghem, Mihai. Am să mă înțeleg și cu Lică și cu Zăganu... Dacă-i așa, până la urmă tot vom pune mâna pe el, tot vom prinde firul.

Brigadierul se ridică.

— Rămâi la masă, Mihai ! — îi zise Măria.

— Nu pot, Mărie ! Sunt plecat dela prânz din brigadă; m'așteaptă tovarășii... și-avem de discutat astă seară !

— Știi ce, Mihai, — îl întrerupse secretarul — merg și eu... mă iei ?

— Desigur, hai !

Sandu Alexe luă în mână un coltuc de pâine de secară și-l frânse în două. O bucată i-o întinse lui Mihai, iar din cealaltă mușcă dânsul cu poftă.

Pâinea atâță foamea brigadierului care nu mâncase nici la prânz. Gustul ei i se păru mai plăcut și mai dulce ca niciodată. Măria simți aceasta și li se postă în fața ușii.

— Rămâneți mai întâi la masă !

— Zău nu pot, Mărie. Și-așa e cam târziu... hai, Alexe !

Ieșiră înfulecând din pâine. Afară, vântul se liniștise. Nici nouri nu mai erau pe cer. Stelele sclipeau mărunț, risipite pe toată nemărginirea bolții. În sat, se zăreau din loc în loc lumini întârziate. Tăcerile nopții păreau de nepătruns. Întors, Alexe strigă din poartă, Măriei, care-i privea de pe prispă:

— Să nu m'aștepți, Mărie. Mănâncă și culcă-te... cu bine !

Femeia le urmări umbrele până ce se topiră încet în adâncul întunecimilor.

Pe tractoriști îi găsiră strânși în cerc, așezați împrejurul focului. Costică Roibu le zicea din muzicuță, întorcând cu înflorituri și sunete întretăiate o sărbă săltărească. În liniștea și pustietatea Bărăganului, cântecul se lipea de tine, săpa în inimă și suflet, ca prietenia unui tovarăș bun și drag. La sosirea lor, numai Moise Coman, normatorul și înregistratorul brigăzii, se ridică într-o întâmpinare; ceilalți se foiră pe locuri, surprinși de prezența secretarului. Ajutorul de tractorist își continuă nestingherit cântarea. Alexe îi salută și se așază alături de brigadier, pe niște lăzi de scule, într-un loc în care cercul tractoriștilor se deschisese și pentru ei. Când Roibu își curmă cântecul, tăcerea tractoriștilor deveni adâncă și apăsătoare. Parcă erau înaintea unei izbucniri așteptate cu teamă, dar de neocolit. Câțiva începură să se frământa nerăbdători; alții se uitau la brigadier cu încordare și nedumerire.

Alexe observă, că pe cei din jur tăcerea aceasta îi neliniștea. Își scoase țigările și-și aprinse una dela jarul ridicat de normator. Apoi întinse pachetul deschis prin fața celorlați. În dreptul lui Iliuță, mâna i se opri stăruitoare:

— Fumezi?

Pe fețele și-n ochii tractoriștilor pâlpâi fugară o lumină de zâmbet. Iliuță însă nu se sfii: luă o țigară, o prinse între degete și-i pipăi cu îndemănare tăria pe toată lungimea ei. Nemulțumit, o vârî înapoi; plecat asupra pachetului își alegea alta pe care-o ascunse în pumnul mic. Zâmbetele celor din jur crescură. Viitorul tractorist trecu prin fața lor și-și întinse pumnul printre cei din primul rând.

— Ține, neică Buciule, că pentru tine o luai!

Tractoriștii izbucniră în râs. Ei l-au împins pe Buciule până lângă foc. Înalt, cu fața unsuroasă și cu praf depus în pufușorul gălbui de sub nas și-n barbă, Buciule îl cuprinse pe Iliuță pe după gât cu mișcări stinghere. Alexe îi întinse bucuroș țigara pentru foc. Tractoristul trăgea cu sete din țigare, suflând fumul peste roșeața jarului ce se topea.

Într-un timp, Mihai Zaharia se întoarse către normator:

— Cum stăm azi, tovarășe Moise?

Până ce Moise își răsfoi carnețelul, tractoriștii se așezară mai bine pe locuri, așteptând. Câțiva mai aduseră pentru foc, iar Iliuță clădi peste jar un purcoiaș de ciocălăi.

— Cel mai mult, — începu normatorul, — are Buciule: șapte hantri; Guju, cu nea Marin Oproiu, au câte 5,8 hantri, iar Pitcoace a îndeplinit pentru prima dată norma cu care ne-am angajat în întrecere: 5,2 hantri; n'avem nici unul sub norma mărită.

Tractoriștii își îndreptară privirile spre Alexe și brigadier. Pe fețele lor, focul se juca cu umbrele. Atunci când îi lovea din plin, li se vedeau ochii aprinși, frunțile încruntate, mușchii obrajilor strânși. Când lumina scădea, în spatele întunecimilor tăcerea și încordarea lor păreau și mai adânci.

— Și așa Buciule, — începu Mihai de parcă și-ar fi continuat o mustrare întreruptă, — fuga la șapte hantri... arătura din urmă nu ne mai privește... că d'ăia au venit tovarășii din sat — mânați poate de mână de dușman, să ne spună că nu mai vor tractor. Așa cum sunt arate cele

patru hectare, puteau să are și ei cu rarița. Ne-ați mințit, spunea Ion Vârlan, dece ne-ați mințit?... Nu mai vrem tractor! —Și-aveau dreptate, Buciule. Da, asta le-am spus-o: aveți dreptate, tovarăși!

Focul pâlpâia asemenea unei uriașe lumânări bătute de vânt. Brigadierul scurmă țărâna cu un bețișor, gândindu-se. Mai roșii ca jarul păreau obrajii tractoriștilor.

— Tu, Buciule, n'ai mai vrut să refaci arătura. Si totuși, eu le-am promis tovarășilor că mâine va fi gata!

— O refacem noi, — sări Pitcoace.

Buciu îl privi cu o umbră de dispreț.

Frământarea tractoriștilor crescuse.

— Nu, — răspunse cu hotărîre Zaharia. Apoi se întoarse iar la Buciu: — Tot tu o să refaci arătura, Buciule! Trebuie să dovedești și lui Ion Vârlan, că știi să ari. Dece să se lege, mă, alde Filică și Velicu de munca noastră? O brazdă dac'o'ntorcem bine, e'ntoarsă în gura lor. Dar așa cum ai arat tu acolo, Buciule...

— Tovarășe brigadier, — încercă Buciu să vorbească.

— Lasă, frate Buciule, că știu ce vrei să spui! Mi-ai mai spus-o: nu odată, ci de mai multe ori. O să vedem noi de mâine încolo ce-ai învățat din asta. Altfel, o să te'nvețe Ion Vârlan cum să-i ari. Și să știi că el nu glumește! Vrea omul să-i ari pământul așa cum scrie la carte; îi dreptul lui. Dacă a intrat în asociație, apoi trebuie să-i și arăm pământul după dorința lui. Dece să-i pară rău omului că a intrat? Dacă-i vom zgâria locul mai rău de cum o făcea singur înainte, atunci degeaba se cheamă că facem lucrul cu tractoarele, că semeteul îi ajută. Mă, Buciule, printr'o arătură proastă îngropi în necinste munca celorlați tovarăși din brigadă, din stațiune și din toată țara. Vrei tu asta? Nu! Atunci ară, frate, așa — ca să-i fie drag lui Ion Vârlan de ogorașul lui! Să spună și să arate și altora, că tot îi mai bine la tractor; să crească dorința oamenilor de a-și uni pământurile.

Buciu asculta îngândurat, cu bărbia sprijinită în palmă. Iliuță se desprinsese pe nesimțite de lângă dânsul și trecuse lângă Mihai și Alexe. Câțiva dintre tractoriști mai aruncară un rând de ciocălăi pe foc. Flăcările îi cuprinseseră flămânde, domolindu-și pentru o clipă pâlpâirea. Un fum gros și înecăcios ieșea subțindu-se din vatra jarului acoperit. Mai apoi, lumina țâșni vioaie, tăind întunecimea. Cei din primele rânduri își descheară cojoacele la piept și-și prinseră genunchii în legătura brațelor.

Din spatele lor, Oproiu vorbi așezat:

— Eu zic, că Buciu nu mai poate merge la ședința tractoriștilor fruntași. Acolo, în adunare, vor fi și țărani din Podeni și poate chiar Ion Vârlan. Cum o să vorbească Buciu în fața tuturor, ca tractorist fruntaș... așa, numai de fala lui? Asta nu-i drept!

Traian Buciu îl privi cu ochi răutăcioși, întunecați.

— Și eu cred, — spuse Guju, — că Buciu nu mai poate fi trimis în numele brigăzii, la ședința dela plasă!

Până să răspundă Mihai, Buciu se ridică dintre dâșii supărat, murmurând ceva neînțelese. Făcu câțiva pași mai într'o parte și rămase în picioare cu fața spre întunericul de nepătruns al nopții.

— Despre asta ,vom vedea... vom mai discuta... — vorbi Mihai.

— Dar nu-i drept ! — strigă Buciu, întorcându-se spre brigadier. — Eu am trecut peste normă cu aproape douăzeci la sută. Lor, nu li-i îndemână să urce cu mine la nouăzeci, la o sută de procente peste normă... e greu, nu ? Sigur că da ! Și atunci, hai cu toții pe mine, să mă tragă neapărat înapoi. Păi, voi atât ați așteptat: să zică Vârlan sau altul ceva, și ați și bulucit asupra mea, să nu mai pot nici sufla. Dacă nu-i chip să mergem cu toții în sus, atunci niciunul deasupra voastră. Cu toții în jos... hai, cu Buciu la fund... asta e ! Invidia și neputința v'a făcut să mă...

— Buciule ! — strigă brigadierul.

— Ce, ai vrea să zici că nu-i așa, Mihai ? Atunci de ce faci atâta zarvă dintr'o greșeală de-a mea ?

— Pentru că răspund de arătură și'n fața țăranilor și'n fața stațiunii.

— Nu mai mult decât fiecare dintre noi. Tu ai stat până acum să-mi vânezi greșeala !... Parcă ce, eu nu știu de ce faci atât gălăgie ? Dar aia este o problemă a noastră, nu a brigăzii !

— Nu-i adevărat, — strigă Mihai. De câte ori ți-am arătat că nu așa se ară ? Dar ce, tu te-ai gândit la asta ? Tu ai gonit mai departe după norme și ai uitat de calitate.

— Atunci, să facem un hectar pe zi cu migală și pierdere de timp și-om termina aratul spre seceriș.

— Nici una, nici alta; cu amândouă deopotrivă, înainte... așa trebuie, așa vom face !

— Să facă dracu'... că eu nu mai fac !

Buciu le întoarse spatele și se îndreptă înfuriat spre vagon. Tractoriștii nu mai grăiră niciun cuvânt. Iliuță rămase cu ochii ațintiți în urma lui. Brigadierul arăta celorlalți sarcinile pe a doua zi. Se organizează apoi și paza de noapte și se ridicară. Trecură pe rând, îngândurați și triști, pe lângă ușa vagonului; aici primeau pâinea și brânza împărțite de normator. Incepură să mănânce în picioare, plimbându-se fiecare pe un drum al lui, cu capul plecat, cu gândurile risipite. Nu vorbea nimeni; toți mestecau tăcuți, parcă mai mult în silă. Secretarul îi urmărea pe rând, gândind la viața asta, frumoasă dar și grea, a tractoriștilor.

După ce se mai liniști, Mihai Zaharia se ridică și-l conduse pe Alexe câteva sute de pași pe drumul satului.

— M'am cam grăbit cu Buciu, — își arătă brigadierul gândurile ce-l frământau; — poate era mai bine altfel...

— Da, — încuviință secretarul. — Încearcă să vorbești cu el, așa, ca dela om la om... doar sunteți prieteni !

Încă o altă porțiune din drum, merseră și mai tăcuți. Alexe trăgea dintr'un muc de țigară prins în cleștele degetelor. În lumina acestuia, buzele și nasul, bărbia, deveneau viorii, aprinse. Brigadierul parcă nici nu-i simțea apropierea, așa de îngândurat mergea. După ce svârli capătul țigării, secretarul se întoarse spre Mihai:

— Mâncăți numai mâncare rece, Mihai ?

— Mai întotdeauna, Alexe; rareori, când se poate, ni se trimite dela stație și mâncare caldă... mai mult duminica. Altfel, e greu; suntem prea depărtați aici.

— Știi ce m'am gândit, Mihai ? Să vorbesc cu Voiculeasa, să vă facă ufederistele noastre mâncarea; voi să le dați alimentele... de foc și loc de bucătărie, om găsi noi.

— Ar fi bine, Alexe; am îmbunătăți traiul oamenilor.

— Acum altceva, — reîncepu Sandu Alexe după un timp. — Vezi, Mihai, după încheierea contractelor și spargerea haturilor, noi am cam lăsat oamenii... i-am cam părăsit. D'aia s'au și putut prinde așa de repede de vorbele chiaburilor, d'aia a putut aduce Leahu peste douăzeci de oameni la un petecuț de loc arat mai prost. Ce-ai zice, dac'am începe să discutăm mai des cu ei, despre tractoare, despre arături, despre colectiv?

— Vom face, Alexe; sigur, că trebuie să facem. Uite, eu trebuie să fiu mâine seară la stație; poimăine, mă'ntorc pe la organizație și-om discuta mai pe îndelete... e bine?

— Este, Mihai!

După alți câțiva pași se despărțiră.

Întors la vagon, brigadierul găsi pe ceilalți tractoriști culcați de multă vreme. Felinarul era stins. Numai Traian Buciu rămăsese singur, lângă foc. Sta cu coatele sprijinite pe genunchii îndepărtați, cu privirile îndreptate în pământ, cu palmele împreunate în pumn, gânditor. Arăta tare amărît. În fața lui, uitat, focul își retrăsese limbile flăcărilor sub cenușă. Jarul rămas se topea încet, încet, acoperindu-se treptat de rugina scrumului. Când boarea răcoroasă și iute a nopții îl lovea din coastă, îi desgolea roșeața ascunsă; în întunec, tăciunii licăreau vii, ca niște ochi strălucitori în freamătul clipirii.

Mihai Zaharia se apropie de dânsul și pentru un timp rămase cu mâna pe umărul lui, fără de cuvânt. Buciu nu se mișcase. Brigadierul se așeză alături și-și mută încet mâna de pe umărul pe genunchii tractoristului.

Un timp, tăcerea parcă ogoise trecerea clipelor. Amândoi priveau în jos, pregătindu-se, așteptând fiecare un început. Parcă fiecare dorea să deschidă celălalt o porțiță necunoscută. În liniștea nopții, glasul brigadierului răsună plin de frământarea din sufletul său:

— Nu știu ce gândești, tu, Buciu!; dar uite, mă, pe tine nu te doare dacă îți vezi munculița ta, a noastră, luată în bătaie de joc? Tu ai făcut astăzi șapte hantri... mai mult decât ne-am gândit... poate mai mult decât oricare alt tractorist de pe Bărăgan...

Traian Buciu se ridică mormăind:

— Lasă-mă, Mihai! Tu numai vorbești despre asta, însă de fapt te gândești tot la Frusinica...

După aceea, Buciu ieși la drum, iar Mihai rămase singur, întristat și amărât, lângă foc.

Noapte. Cuibul tractoriștilor era scufundat în întregime în întuneric. De nicăeri nici o mișcare. În vagon, întunecimea și mai opacă, liniștea și mai adâncă. Doar răsuflările calde ale tractoriștilor se auzeau când prelungi, când întretăiate, pline de sănătate, însetate de dulceața odihnei. Decuseară, adormiseră cu greu în paturile tari, gândind la purtarea lui Buciu, la rușinea ce pățiseră în fața țăranilor din sat. Dintre toți însă, numai unul nu dormea: Iliuță. Până acum, în cumpăna celei de a doua jumătăți din noapte, el veghiase neîntrerupt, îngrijorat să nu-l fure somnul mai înainte de a porni să facă ceea ce gândea.

Intr'o vreme, socoti că trebuie să înceapă. Se ridică într'un cot și ascultă liniștea din vagon. Prin ușa acestuia, prin ferăstruici, se vedea pânza și mai subțire a nopții de afară. Ieși încet de sub pătura în care îl înfășurase cu grijă brigadierul, își luă hainele și salopeta de sub cap, legate pe ascuns într'un sul strâns și răsucit ca un vâlătuc și coborî ușor, parcă neatingând celelalte paturi de sub el. De jos, își luă și bocancii și tiptil făcu câțiva pași nesimțiți până la patul lui Costică Roibu. Il scutură pe mutește, șoptindu-i mai apoi, cât o părere numai:

— Gata... hai!

Ajutorul de tractorist își luă și el îmbrăcămintea legată la fel, bocancii și se furișară afară tăcuți, fără de niciun sgomot. Aici se îmbrăcară și se încălțară în grabă, pregătindu-se de lucru ca în orice dimineață.

— ... neica Buciul tot nu s'a întors! — grăi Iliuță.

— ... unde-o fi?

Ucenicul își ridică doar umerii în semn de necunoaștere. Roibu sta în picioare lângă el, așteptându-l să-și încheie bocancii.

— ... mă, Iliuță, — zise dânsul, — dar noi nu ne-am gândit... bubuitul o să-i trezească pe toți.

Iliuță rămase un timp cu mâinile pe șireturile unuia din bocanci, cu ochii ridicați spre Roibu. Pentru câteva clipe încercarea lor îi păru zădărnicită.

— ... știi ce zic eu, — continuă ajutorul de tractorist, — luăm o pătură și înfășurăm țeava de eșapament până ce ne îndepărtăm de vagon.

— ... îhî! — îl aprobă Iliuță. — Mă duc să iau pătura.

Costică Roibu îl așteptă afară. Iliuță urcă scările vagonului, ca un fur. Păși încet până la patul său, se ridică pe-al lui Buciul care era dedesubt și-și trase pătura. Când să coboare însă, picioru-i alunecă și căzu grămadă pe podea, bocănind cu bocancii țintuiți. Nu mai așteptă nici o clipă; se sculă și o tuli în fugă către ușă. În prag însă, o mână întinsă repede dintr'un pat îi apucă pătura și-l opri.

— Ce-i?

Era brigadierul.

La început, Iliuță tăcu; întâmplarea⁷ aceasta neașteptată îi spulberase orice încredere în reușita lor. Trăgând de pătură, Mihai îl apropiă până lângă patul său. Când îl văzu îmbrăcat, uimirea brigadierului crescuse.

— Ce s'a întâmplat? — îl întrebă el în șoaptă.

Ucenicul se plecă la urechea lui și-i murmură un răspuns cu neputință de înțeles. Mihai coborî din pat, își încălță bocancii și ieși cu el de mână, afară. Costică Roibu îi întâmpină înmărmurit.

— Ce-i cu voi? — îi întrebă și mai nelămurit, brigadierul.

Ucenicul și cu ajutorul de tractorist schimbă priviri desamăgite, pline de tristețe. În cele din urmă, Iliuță îngăimă:

— Voiam să refacem noi arătura.

Pentru un moment, liniștea nopții se reîntregi parcă și mai adâncă. Mihai Zaharia rămase gânditor, uitându-se, când la dânsii, când la pătura din mâna sa. Ceilalți doi așteptau cuvântul lui, nerăbdători.

— Și cu asta ce făceați? — îi întrebă iar, arătându-le pătura.

— Înășuram țeava de eșapament, — șopti Iliuță cu ochii în pământ.

— Aha! — înțelese însfârșit brigadierul.

Tăcerea se așternu iarăși între dânsii. Dinspre tractoare, se apropie de ei și ajutorul lui Pitcoace, care era de pază. Mihai Zaharia întinse pătura ucenicului. :

— Ardeai pătura... du-o înapoi !

Iliuță luă pătura și porni cu ea către vagon, trist și cu capul plecat.

— Stai, — îl opri brigadierul, — lasă, c'o duc eu.

După ce M.hai dispăru cu pătura în vagon, Iliuță se alătură de Roibu și-i șopti oftând:

— ... n'am făcut nimic; am pândit o noapte întreagă degeaba !

— ... cum te-a prins ?

— ... am alunecat...

— ... acum eram cu tractorul în brazdă.

— ... mde !

Măhniți, Roibu și cu Iliuță căutau să se rescumneze. Lângă ei, ajutorul lui Pitcoace îi asculta tăcut, neînțelegând prea multe. Noaptea își tremura luminile nepăsătoare, peste toată liniștea pământurilor. Intinsurile Bărăganului dormeau.

Curând însă, scărița vagonului scârțâi sub greutate. Brigadierul cobora îmbrăcat, gata de lucru.

— Hai, — le zise el, — merg și eu cu voi !

Inveseliți pe neașteptate, Roibu și cu Iliuță săriră înaintea lui și o zbughiră către tractoare. Ucenicul aprinse felinarul pregătit și piti sub scaun, iar ajutorul făcu contactul. Mihai învârti manivela și motorul porni duduind. Conducător de brigadier, tractorul se îndreptă spre locul celor patru hectare ce trebuiau din nou întoarse și răscolite... și mai bine... și mai adânc.

13

Către dimineață, picioarele refuzară să-l mai târască. Obosit, Traian Buciu se așeză pe o margine de ogor alăturată drumului. Haosul gândurilor, purtate ca o povară grea în tot restul celei de a două jumătăți de noapte, pe tot întinsul locurilor și drumurilor dela Ploșor, prindea acumă margini și câteva puncte de reper. Târzie, o slabă rază de lumină îi apărură sub fruntea zbuciumată. Gândurile-i prindeau viață, dar încă mai treceau ca și trecerea clipelor, fără de urmă. Și totuși, nestăpânita învălmășeală a minții i se lumina treptat, ca de-o fiacărue ce creștea undeva, departe și în afară de el. Intorsătura lucrurilor și neașteptatele critici ale tovarășilor din brigadă i se păreau nedrepte. Se simțea străin, parcă plutind în gol, ca un fulg, pierdut de-o pasăre fugară. De aceea se zgâța neputincios de firul celui din urmă gând:

— ... nu, nu mai stau aici ! Plec, la oricare dintre brigăzi, oriunde. Aici, de ce să stau ? Să fiu de râsul tuturor, eu, tractorist fruntaș ? ... Mihai gândea cu fața ridicată, socotindu-se parcă înaintea brigadierului; — Am dorit, ca brigada noastră să fie fruntașă, să ne îndeplinim argajamentul luat la începutul campaniei, să dovedim că totuși vom face cei peste o mie de hantri, să... dar nu mai pot, așa, nu mai pot lucra... plec ! — Își frecă iar fruntea înfierbântată. — Oare nu-mi fac datoria pe deplin ? Cine ară mai mult ? S'a întâmplat să iasă și lucru prost... ei, și ce ? De ce atâta zarvă ? ... Din cauza ei, desigur...

Umbra negurilor din mintea sa îi acoperise iarăși flacăra conștiinței. Simți numai, cum pierdea gândurile, unul după altul. Nu se mai regăsea. Parcă se risipise pământul, ca o pulbere neînsuflețită, părăsită de vântul adormit.

Trecură alte clipe pe lângă el, fără să le simtă înlănțuirea.

Noaptea se destrăma.

Intr'un timp, sări ca înțepat. Un gând nou i se ivi în minte, plin de împotrivire.

— Auzi! Ingâmfat... individualist... tendință de țaran mijlocăș pornit spre închiaburire... nesocotire a criticei. N'ai dreptate, Mihai, tu te-ai lăsat furat de vorbele celorlalți! Ai făcut asta pentru că m'ai văzut cu ea!

Își lăsa capul pe nodurile pumnilor. Apăsarea lor parcă îi făcea mai bine. Cu ochii tulburi, privea mâhnit în pământ. Se ridică. Gândea mâniat acum:

— Cum să mă învețe ei pe mine să ar, când am ajuns să fac de două ori cât... adică, tot am să plec, că uite, nici Mihai nu mai e de înțeles!.. Dar Frusinica?

Se așeză din nou și mai obosit. Își simțea picioarele ca de plumb. Parcă avea legați de ele butuci grei, ce trebuiau târiți odată cu povara gândurilor. Înțepături dese, ca de perie, i se ridicau din tălpi către genunchi, furnicându-i mușchii și oasele. Își întinse picioarele pe rând și le scutură stângaci, asemeni unei scuturături de noroi și sloată. Se cuibări pe brazdă, ceva mai liniștit, ca pentru multă vreme. Rămase așa, nemișcat și gânditor, într-o așteptare mută, fără de sfârșit.

Târziu, un zgomot de tractor îl trezi ca dintr'un vis. Săltă privirile din pământ și privi întunecimile din jur, adunându-și gândurile. Își pironi ochii înapoi, acolo unde credea că a lăsat vagonul și tractoarele. O luminiță mică, îndepărtată, se mișca încet într-o parte și alta, parcă alunecând. Motorul ce-l simțise duduia slab, ca o amintire numai. Dar cântecul bătailor lui îi flutura o chemare de neocolit. Se ridică. Își încheie nasturii salopetei, aranjându-și-o pe la mijloc și solduri, își așeză mai bine șapca pe cap și porni. Cu puteri regăsite își stăpâni tusea ce-i umflase pieptul. Gustul leșietic care i se urcă pe gât deveni amărui, greoi, ca după băutură. Incețoșați, ochii îi priveau șters spre luminița de care se apropia.

În capătul locurilor pe care ara tocmai tractorul său, îl găsi pe Iliuță. Se simți stingherit, ca de-o întâlnire nedorită. De pe ogor, luminița purtată de tractor creștea. Bătăile motorului, deasemenea. Alături, niciun alt tractor; numai întuneric și liniște. Iliuță se apropie de dânsul cu inima îndoită, cu vorba-i șoptită blând:

— Neică Buciule, am început să refacem noi arătura!

Traian Buciul nu-i răspunse. Simți însă că tăcerea sa îl pusese în încurcătură pe ucenic. Iliuță rămase în fața lui plin de amărăciune, trist, cu buza îndoită a plâns. Răceala lui Buciul îl durea. Se întoarse cu spatele la el și se așeză tăcut pe-o brazdă. De sus, tractoristul nu-i vedea decât umbra chircită, ștearsă de întuneric. Instrăinarea copilului îi aduse în inimă o înfiorare dureroasă. Ar fi vrut să se așeze lângă el, dar picioarele nu-l ascultară. Tuși sec și slab. Ucenicul își săltă fruntea și-l privi peste umăr, îndurerat. Apoi se ridică. Se apropie și mai mult de dânsul, cu pași

șovăitori, nesiguri. Prinse palma tractoristului în pumnul său și începu să i-o mângâie ușor, cu teamă. Obrajii și ochii îi ardeau. Murmură:
— Neică Buciule...

Tăcu. Tractorul se opri drept în fața lor, luminându-i. Traian Buciș își duse o mână pe după gâtul lui și-i prinse pielea obrazului cald și umezit între vârfurile degetelor. Apoi înaintă cu fruntea plecată, lovit în creștet de lumină. Cu mișcări încete, urcă în cabina tractorului și rămase în spatele brigadierului, în picioare, fără de cuvânt. Pentru o clipă, amândoi simțiră trecerea timpului, neasemuit de apăsătoare și de grea.

Mihai Zaharia se ridică din scaun și coborî la fel de tăcut alături de tractor. Buciș se așază pe locul lui, își încordă brațul pe volan, trase manșa vitezelor și apăsă puternic pedala de sub picior. Tractorul răbufni într'un duduie întăritat și plin, scrâșni, fiarele plugului trosniră și porni ușor pe drumul brazdelor începute de brigadier.

Buciș ară fără întrerupere din noapte până'n noapte; întorsese astfel nouă hectare. Dar patru dintre ele erau acelea ale arăturii refăcute. Pe graficul brigăzii, lui nu i se trecură decât celelalte cinci hectare. Linia tractorului coborîse astfel dintr'odată, drept în jos, sub toate celelalte, ca o săgeată căzută într'un zbor frânt.

Seara, după încetarea lucrului, brigadierul se pregăti ca la orice sfârșit de săptămână, să plece la stațiune. În carnetul său își notă totalul suprafețelor întoarse, pe oameni și tractoare, totalul combustibilului consumat, propunerea lui Alexe pentru organizarea conferințelor agrotehnice și pregătirea mâncării în sat și alte câteva probleme. După aceea, coborî steagul mare al stațiunii de pe vagon și-i răsuci pânza de mătase în jurul mânerului. (Întâietatea întrecerii și decernarea steagului stațiunii se discutau în ședința de producție din fiecare sâmbătă seara). Luă drapelul la subțioară, salută pe tractoriștii strânși în jurul său și plecă.

Traian Buciș îl petrecu cu privirile-i îndoelnice până dincolo de întinderea întovărășirii dela Ploșor. Cine putea să garanteze, că a doua zi, Mihai se va întoarce cu steagul larg desfășurat, fluturat din depărtare într'un salut de victorie și de luptă?

VI

I

A doua zi, de dimineață, cu toate că fiind duminică și tractoriștii mai puteau întârzia în paturile tari, ei se sculară totuși ca de obicei, la vremea zorilor. Se îmbrăcară numai mai în voie, cu mișcări încete, cu gândurile întoarse spre adâncurile cugetelor, cuprinși de așteptarea chinuitoare a brigadierului. Totalul arăturilor făcute în săptămâna aceasta era micșorat de numărul celor patru hectare arate din nou de Traian Buciș. Se'ntoarce sau nu se întoarce Mihai cu steagul? — aceasta era frământarea tuturor. Nici Pitcoace, care rămăsese treaz sub pătură și nesilit de nimeni să coboare din pat, nu putea gândi la altceva. Cei mai mulți dintre tractoriști se tot învățiră pe lângă tractoare, fără de niciun gând, cu mâinile'n buzunare, stingheri, parcă neîndrăznind să se apuce de ceva. Deaceia unul câte unul se întoarseră în vagon.

Singur, Marin Oproiu — nu mai puțin frământat ca ceilalți — încercă într'un timp să curețe motorul. Dar vântul pornit către ziuă dinspre nord, se întărise și mai mult și venea purtând valuri întregi de colb. Pe toată întinderea pământurilor Bărăganului plutea praful albicios-gălbui, stârnit de pe fața arăturilor. Se ridicase astfel până în inima văzduhului — ca o răbufnire neogoită de zăpadă murdară, amestecată cu pulbere de lut, puternic spulberată. Uneori, valurile se îngroșau, deveneau negricioase și alunecau ca o coloană de fum spre zările întunecate din sud. Nisipul și pulberea izbeau în geamurile vagonului, vântul țiuia, iar căsuța de lemn a tractoriștilor se clătina pe roate, scârțâind. Din când în când, câte un vârtej înfipt în țărână și cu viață de fulger, se isca pe neașteptate și gonea răsucindu-se deschis spre cer, deasupra dreptul peste drumuri și arături. Văzduhul și prăfăria răscolite neconținut, păreau ca o mare cuprinsă de furtună. Orizonturile câmpiei, așezările Podenilor, nesfârșita întindere a ogoarelor noi, — toate — își ascundeau înfățișările înapoia acestei perdele mișcătoare de colb și vânt, pornită ca o urgie a forțelor naturii.

— Nu-i chip să faci mai nimic! — zise cu ciudă Marin Oproiu intrând în vagon. — Îți vâra praful până și'ntr-o dinți. Asta-i moartea motoarelor. Păi, când eram eu la boier...

— Liniște, nea Marine! — îi ceru unul dintre tractoriști.

Oprit în ușa vagonului, Marin Oproiu își aruncă privirile spre tractoriștii așezați în rând, câte doi-trei, pe marginea paturilor de jos.

— A, citeați! Bine, ascult; am să vă povestesc altă dată... — și se așază și el pe un pat.

Citea Mircea Guju pentru toți. Intors spre lumina slabă a ferăstruicii, ținea în mână o cărțuie nouă, încă necunoscută de tractoriști. Ii spunea *Brigada de tractoare în luptă pentru o recoltă bogată* — și era scrisă de un tractorist sovietic — erou al muncii socialiste: — ... *pentru ca tractoarele și mașinile agricole să lucreze fără întrerupere, trebuie îngrijite zi de zi, cu multă atenție... un rol foarte important îl joacă curățenia exemplară a motorului, filtrarea îngrijită a carburanților...*

— E, vedeți, e bine să trecem motorina prin pânză; altfel ce te-ai fi făcut cu praful ăsta? — vorbi Pitcoace, cu capul scos de sub pătură.

— Dar tu de ce stai acolo, mă, clocești? — îl întrebă Oproiu.

— E duminică, nea Marine... am dreptul!

— Ai, zise Oproiu și se întoarse către ceilalți: — Păi, când vă vorbeam eu despre îngrijirea tractoarelor, voi săreați cu gura...

— Zi-i, Gujule! — ceru cu tărie un ajutor de tractorist.

Mircea Guju reîncepu lectura. Tractoriștii ascultau tăcuți, urmărind cu interes înțelesul cuvintelor. De-afară, se auzea vânzoleala vântului care se opintea puternic în vagon, de parc'ar fi încercat să-l răstoarne. Prin ferestre, văzduhul se vedea galben-pământiu, cu orizonturile închise, ca de zăpadă viforită. Privind prin geam, Traian Buciul asculta absent, cu ochii îndreptați spre drumul câmpului, cu gândurile la Mihai. Părea trist, prins fără de scăpare în plasa lor, îndepărtat de șoapta și viața tovarășilor din brigadă.

— Dacă și arătura celor patru hectare era bine făcută, aveam mai mult cu - atâta, — gândea el. — Oare cât o fi făcut brigada lui Ciobanu?... Mai mare rușinea să pierdem steagul tocmai acum, doar la două săptămâni după ce l-am avut... — se știa vinovat, cu toate că în privința nu-

mărului hantrilor sta cu mult în fruntea tuturor. Intr'un timp, Iliuță se ghemui lângă dânsul, simțindu-i frământarea. Restul tractoriștilor discutau aprins cele citite. Vorbea tot Oproiu:

— Asta e, dacă tractorul nu-i bine îngrijit, s'a terminat... îți cade pe brazdă și gata... urmează schimbarea picșelor sau intră'n reparație. Inchipuți-vă că ni s'ar întâmpla una ca asta acum, în toiul campaniei... ce facem cu planul, cu angajamentele?

— Eu zic, — grăi normatorul, — ca să facem și noi, așa cum scrie aici, un grafic al îngrijirilor ce trebuie date fiecărui tractor: când le curățăm, când le ungem, când le revizuim...

— Păi, tu trebuie să-l faci, Moise! — sări Oproiu, — Să treci de pildă, așa: în fiecare seară curățirea și revizuirea motoarelor, în fiecare duminică o curățire și-o revizuire generală și amănunțită... când punem ulei, când ungem... Nu-i bine?

Propunerea normatorului și a lui Marin Oproiu fu acceptată de către toți ceilalți. Incepu apoi Guju:

— Eu mă gândesc la praful ăsta... — și-și întoarse fața spre fereastră. — Dacă pătrunde la injectoare și'n cilindri, ne-am ars. Motorina și așa-i murdară... trebuie s'o filtrăm și mai bine. Să punem pâna prin care o trecem în două, în trei, în patru. Așa oprim toate impuritățile, tot praful.

— Nu-i rău, dar se pierde timp; trebuie să stai să aștepți. Alimentarea unui tractor o să ne ia o jumătate de oră...

Cel care vorbise, Costică Roibu, exprimase de fapt îndoiala tractoriștilor față de tot ceea ce le cerea timp și migăleală. Tăcerea lor la obiecția ajutorului de tractorist dovedea aceasta. Ce să mai câptușești pâlnia cu pânză, să aștepți să se scurgă motorina în rezervor, să scuturi și să speli pâanza, când poți foarte ușor și repede turna numai prin sita de metal?

— Când lucrăm la boieri, — vorbi cu convingere Oproiu, — nu mă durea paguba lor; puneam motorina și fără pâlnie, doar cu găleata. Când o aveam, pâlnia sta mai mult aruncată prin praf, noroită și murdară... Acum nu-i așa! Tractoarele-s toate ale noastre.

— Am înțeles, — îl întrerupse Pitcoace, care se'mbrăca în pat, — ești pentru filtrarea motorinei.

— Da, sunt pentru.

Ceilalți tractoriști tăcură. Problema rămase astfel îngropată aici, netrasă la liman. În tăcerea aceasta, Moise Coman se ridică și scoase din dulap o seamă de alte cărți și cărțulii, ziare și reviste. Apoi trecu cu brațul prin fața tractoriștilor, îmbiindu-i să-și aleagă.

În curând, liniștea din vagon fu întreruptă de foșnetul neregulat al filelor; capetele se plecară asupra cărților deschise, ochii căutau atenți șirul scrisului slab luminat de afară. Vagonul părea o sală de clasă în care se studia adânc, cu interes și dragoste. Tractoriștii erau preocupați de prinderea înțelesului cărților și numai vântul vuia nestăpânit și aspru, ca într'o seară târzie de iarnă.

Marin Oproiu citea mai greu ca ceilalți și nici ochii nu-l prea ajutau. Își lăsă cărțulia deschisă pe pat și se apropie de Buciu.

— Nu se vede?

— Nu, — răspunse tractoristul cu ochii în fereastră.

Doar ei și cu Iliuță nu citeau.

— Dacă am avea instalație de radio, cum au tractoriștii sovietici, — continuă Buciu, — într-o clipă am lua legătura cu stația sau cu brigada a cincea și-am ști într'un fel; dar așa... stăm, așteptăm cu sufletul la gură.

— O s'avem și noi... nu mai e mult! — îi răspunse Guju, auzindu-le șoapta.

Mulți dintre ceilalți tractoriști rămaseră cu degetele întinse-semn, la capetele rândurilor. Cei de lângă fereastră își întoarseră privirile spre câmp. Băraganul părea un pustiu cuprins de iureșul furtunilor repezi dar trecătoare. Pe drumuri, de nicăieri — nimeni. Își coborîră privirile din nou pe fața cârților, dar gândurile le goneau la stație, acolo unde se cântărea munca lor.

— Dacă am primi și-acum steagul, apoi chiar că nu-l vom mai da... vom ști cum să-l păstrăm, — vorbi Pitcoace, desvăluind parcă gândurile celorlalți.

— Hei, dacă... — grăi cu îndoială altul.

Tăcură, ca sub o muștrare grea; trecerea timpului deveni chinuitoare. Răsfoirea cărților nu le mai putea amăgi gândurile. Părea că totul era pierdut, că puterea brigăzii lor se destrăma. Câțiva începură să se plimbe pe culoarul strâmt dintre paturi cu cărțile în mâini. Alții se lungiseră peste pături și rămaseră așa, cu ochii în tavan. Peste liniștea apăsătoare din vagon, multă vreme domni atotstăpânitor, șuerul vântului. Într'un timp însă, Iliuță — care nu-și deslipise niciun moment privirile din fundul zărilor, izbucni:

— Neică Buciu! vine!

— Vine! repetă Buciu, repezindu-se spre ușă.

Toți ceilalți svârliră cărțile pe paturi și se'nghesuiră în prag, nerăbdători. Unii săreau alături de scărița vagonului, alții pe deasupra ei. Se adunară într'un semicerc cu fața spre drum, deschis în bătaia vântului. Celor mai mulți, mișcarea aerului le flutura părul, răvășindu-l, lăsându-le în el o parte din pulbere. Nisipul le înțepa obraji și le bruma grăbit frunțile și genele plecate peste ochii întredeschiși.

Brigadierul nu se mai vedea. Drumul era acoperit, învăluit într'un nor de praf care stăruia pe toată lungimea lui. Ochii tractoriștilor rămaseră ațintiți în partea aceea, ca spre un gol de mare în care trebuia să apară catargul așteptat. Inimile le băteau grăbit, în ciuda răsuflărilor întretăiate. Parcă împietriseră în bătaia vântului, în sborul neostoit al tinei pulberate. Așteptau.

Curând însă, din valul pulberii, se desprinsese umbra lui Mihai Zaharia. Părăsise drumul și o apucă de-a-dreptul peste arături. Deasupra capului său însă, nu se mai vedea pânza steagului. Când se'ntorcea altădată dela stațiune, de cum intra pe locurile întovărășiților, Mihai desfășura larg drapelul și-l ridica în sus — cât putea de sus, pentru ca tractoriștii să-l poată vedea din cea mai depărtată zare. Venea spre ei cu ochii sălțați spre svonirea de cântec a mătășii purpurii, cu mâinile încheștate pe mânerul rotund, cu pasul vioi și hotărît, cutezător. Cu ochii scânteind, înflăcărați de bucuria luptei câștigate, tractoriștii goneau atunci spre el și-l înconjurau ca o gardă a steagului, conducându-l spre vagon.

— ... e fără steag! — murmură întristat Iliuță, cu ochii spre Traian Buciu.

— ... fără!

Tractoriștii amuțiră. Până acum parcă tot mai sperau, că drapelul întrecerilor socialiste va fi și de data asta al lor. Parcă nu le venea să creadă; parcă tot vedeau din când în când pânza steagului, parcă tot auzeau ca o chemare freamățul fluturării lui. Cu toate acestea, nu se clintiră de pe locuri. Ar fi dorit ca apropierea brigadierului să nu se termine decât atunci când îi vor da din nou în mâini steagul pe care-l pierduseră.

Cel mai întunecat la chip era Traian Buciu. Când se încredință că Mihai înainta fără să poarte steagul, își întoarse ochii spre creasta vagonului, unde locul acestuia aștepta gol. — Din cauza mea l-am pierdut! — gândi el cu amărăciune. Dinții îi scârțâiră de apăsarea fălcilor, pumnii se strângeau în buzunare, împietriindu-se. Un sentiment de ciudă ascunsă și de neputință îl încerca. Oftă. O moleșeală oarbă îl împingea pe panta deprimării.

Iliuță îi apucă strâns brațul încordat. În fața lor se opri în acelaș timp, hotărât și dărz, Mihai Zaharia. Privirile lui, deopotrivă de calde și de severe, se întâlniră fulgerător cu cele întunecate ale tractoriștilor. Vântul șuera printre ei cu dușmănie, parcă.

— Ni l-a luat brigada a cincea dela Adâncata, — vorbi brigadierul. — Au făcut cu două hectare mai mult.

Câțiva dintre tractoriști își plecară privirile. Abia acum înțelese Mihai tăcerea și frământarea lor. Privirile ochilor săi trecură grăbite dela unul la celălalt. Apoi vorbi, poruncindu-le:

— Capul sus... așa! Mai sus, Buciule! Săptămâna asta îl vom aduce înapoi... I-am și spus lui Ciobanu, că li-l dăm numai ca să-l vadă și ei... să-i mângâie pânza.

2

Sedința ținuse până spre prânz. Tractoriștii discutaseră cu aprindere felul de lucru al brigăzii, cauzele care au făcut să piardă întâetatea în întrecere, propunerile ridicate pentru o mai bună organizare a muncii și a îngrijirii tractoarelor. Problema care iscase cele mai vii discuții a fost aceea a înlăturării pericolului cu care îi amenința pătrunderea prafului la motoare.

— ... cu graficul pentru curățirea, revizuirea și ungerea tractoarelor, — vorbi în încheiere brigadierul, — rămâne așa cum ați propus. Tovarășul Moise Coman răspunde de aceasta... Vreau însă să ridic alte probleme... — Un timp creioanele poposiră pe filele carnetelor, așteptând. Mihai ascultă o clipă domolirea vântului. Perechi, perechi, ochii tractoriștilor îl priveau dintre paturi, nerăbdători. — Mai întâi, e vorba de felul cum lucrează fiecare tractor... nu e de ajuns, ca numai Buciu să facă șapte hantri... adică unul — oricare altul — să fie în fruntea frunții... e necesar, ca toți să luptăm pentru a realiza cât mai mult din angajamentele noastre... nivelul de creștere a suprafețelor întoarse de fiecare tractor, trebuie să progreseze în mod general, pentru toate cele patru tractoare. Ia, gândiți-vă, dac'am ajunge să facem toți câte șase-șapte hantri! Înმანarea steagului se va discuta din nou, sâmbătă. Dacă vom reuși să-l smulgem iar, duminică tot noi vom deschide ședința tractoriștilor frunțași... Tovarășul Bădină ne-a promis asta.

— Il smulgem, tovarășe brigadier! — se repezi Iliuță.

— Da' ce crezi, că ei dorm? — grăi Oproiu. Abia l-au apucat; acumă să vezi luptă! Dacă îngrijim însă tractoarele, le putem cere oricât; nu ne vor lăsa.

— Ne-ai mai spus-o, nea Marine.

— Și-am s'o mai spun... uite așa!

— Stați, — îi opri brigadierul. — A doua problemă este aceea a filtrării motorinei. Pericolul cel mai mare care ne așteaptă este într'adevăr acela al prafului: întreruperi în funcționarea pompei de injecție și a injectoarelor, uzura pretimpurie a cămășilor și șemierților, intrarea tractoarelor în reparație înainte de sfârșitul campaniei... Problema-i serioasă, tovarăși. Un singur tractor scos din brigadă ne-ar da planul peste cap. Săptămâna trecută tractorul lui Pitcoace a stat din cauza aceasta; furtuna și praful de astăzi, vânturile care-au început să bată, timpul secetos, vor mări pericolul. Ce facem?... Îngrijirea deosebită a motoarelor și filtrarea motorinei — lege pentru fiecare tractorist. Altfel, nu mai vedem steagul înapoi. Tocmai pentru asta, iată ce am adus!

Dintr'un pachet cu care venise dela stație, brigadierul desfăcu un val mare de vată, albă și pufoasă, ca zăpada proaspăt așezată. Tractoriștii o priveau uimiți, fără să înțeleagă prea mult. Cei mai apropiați își înfundară mâinile în moliciunea ei, neîncrezători. Mihai Zaharia rupse dintr'o margine cât putu să apuce într'un pumn și se îndreptă spre ușă.

— Haideți acum afară, să vedeți!

Furtuna se potolise. Trecuse spre părțile de jos ale Bărăganului, spre Dunăre. Acolo, văzduhul se arăta încă gălbui, întunecat, același dela pământ la cer. Zarea dinspre nord se inseninase într'o strălucire rece și sticloasă, pătată din loc în loc de norii alburii, subțiri și înalți. Vântul venea acum uscat și rece, slab, mirosind a secetă primăvăratecă. Praful se așezase peste fața negricioasă și întinsă a ogoarelor ca un păienjenis rar și suriu.

Se strânsă în jurul tractorului lui Marin Oproiu. Acesta se pregăti pentru alimentare, așa cum făcea deobicei. Cu atenție încordată, curăță partea de sus a rezervorului, ștergând-o de praf și de motorină scursă. Deschise rezervorul suflând în jurul capacului rotund. Apoi puse pâlnia. Peste sita metalică lipită de fundul ei, întinse o bucată de pânză obișnuită. Apucă găleata cu motorină și-o ridică să toarne.

— Stai, nea Marine — îl opri Mihai. — uite, ce vom face de acum încolo, tovarăși! Peste pânză, vom pune un tampon de vată, ca acesta... — și întinse lui Oproiu bucata de vată arătată și întoarsă pe ambele fețe sub ochii tractoriștilor: — pe urmă vom pune altă pânză. Pune, nea Marine... așa... acum toarnă!

Șuvoiul motorinei, negru-albăstrui, porni să curgă în pâlnie, potrivit cu grijă de tractorist. Ceilalți așteptau tăcuți, ascultând țârăitul lichidului în rezervor. Oproiu mai răsturnă alte două gălci. Săltă apoi pâlnia; motorina bătea marginea deschizăturii. Puse capacul, răsucindu-l strâns. Plinul era făcut cu motorină filtrată.

Mihai Zaharia ceru pâlnia și se întoarse cu ea în mijlocul tractoriștilor.

— Uitați-vă, tovarăși, — zise el, arătându-le fundul ei; — iată ce murdărie pătrundea la motor... moarte curată, nu altceva!

Într'adevăr, fața pânzei se înegrise ca păcura. Degetul brigadierului tras pe deasupra, săpă un șanțuleț prin drojdia de praf și murdărie reținută

din motorină. Tractoriștii făcură ochi mari, plini de uimire. Mihai Zaharia ridică apoi pânza și de sub ea apăru și mai negricioasă, vata. Cele mai fine impurități fuseseră oprite de stratul ei, îndesit ca o păslă.

A doua zi, la prânz, mâncară destul de repede; o sticlă cu apă trecu din mână'n mână, până se goli. Iliuță, care o purtase dela unul la altul, o umplu din nou dintr'o căldare păstrată în vagon. Veniseră la masă numai tractoriștii; ajutorii continuau să are fără întrerupere. Prinse într'o încrâncenare necunoscută încă, tractoarele băteau cu îndârjire din prima clipă a zorilor. Curățirea și revizuirea din ajun, motorina filtrată, le ușurase mersul. Stăpânite de tractoriști, trăgeau plugurile cu semetie, roind de-a-lungul și de-a-latul pământurilor alăturate. Tractoriștii le mănără fără răgaz; niciunul dintre ele nu-și slăbise nici măcar o sirgură clipită duduital plin, înaintarea neogoită. Erau mereu zorite, mereu împintenate. Lupta pentru steag era dusă într'o însuflețire reînnoită, dârză.

Primul care se ridică fu Mihai Zaharia. Mai întâi își purtă privirile spre tractoare, gânditor, urmărindu-le mișcarea. Când se întoarse spre tractoriști, le văzu fețele prăfuite, frunțile întunecate. Își mâncau grăbiți, în tăcere, ultimii ămiciți de pâine. Ceva neînțelea mocnea înapoia privirilor lor. Parcă se găseau în toiul unei lupte care nu-și arătase încă urgia. Parcă și mestecau într'o pornire de oameni nedeprinși să stee la popas.

— Ce facem, — îi întrebă Zaharia, — meștem?

— Gata, cred că e timpul, — și se ridică și Buciu.

Până să iasă ei la drum, îi ajunseră din urmă și ceilalți trei. De aici, tractoriștii porniră către tractoare. Mihai le urmări îndepărtarea, mulțumit. Lupta pentru îndeplinirea argajamentelor luate de brigadă intrase într'o fază hotărîtoare. Dacă săptămâna aceasta vor înfrânge împotrivirea tuturor pământurilor ce le mai rămăseseră aicea, la Plopșor, vor realiza peste jumătate din contractări. — Poate c'a fost bine venită și pierderea steagului, — gândi el, — ne-a mai trezit o leacă! Dinspre tractoare, se apropiau de bază ajutorii și cu normatorul. Trecură pe lângă dânsul la fel de grăbiți și de tăcuți.

Brigadierul se îndreptă spre Oproiu, pe care nu-l controlase înainte de prânz. Arătura proaspăt întoarsă era neagră și lucioasă, umedă, deosebită de restul arăturilor prăfuite de furtuna din ajun. Se opri în dreptul locurilor răscolite de Marin Oproiu, în fața tractorului care venea. Din ochi, socoti în fugă felul arăturii. — Ară bine, bătrânul, — cugetă Mihai. Când tractorul trecu pe lângă dânsul se sprijini de rama cabinei și sări lângă Oproiu. Tractorul reintră apoi în brazdă, smucind plugul, întărindu-și tunetul.

Despre Marin Oproiu, ceilalți tractoriști spuneau că ară «încet și urgent». Intr'adevăr, așa cum stătea în scaun, cum mănua volanul și cum urmărea lucrul plugului, Marin Oproiu părea că se gândește prea puțin la mașină și la calitatea arăturii. Nu făcea nicio sforțare în plus și niciodată nu supunea puterea motorului sub greutăți prea mari. Conducea liber, de parcă s'ar fi plimbat cu tractorul peste câmp; parcă nu răscolea cu plugul straturi adânci și nesfârșite de pământ. Măinile-i alunecau pe lemnul volanului, ca într'o joacă; vorbea în acelaș timp, fără să fie cu nimic stingherit. Dar ceea ce te izbea dela început, era siguranța pe care o avea

în mișcări, încrederea în puterea și svâcnetul mașinii, dragostea față de motor, curățenia exemplară în care îl ținea. Marin Oproiu iubea tractorul cu patimă.

— Pe el îmi câștig pâinea, — spunea dânsul; — și nu mai este nici al lui Pănoiu, nici al lui Dodè. Ei, păi când eram eu la boier...

În orice împrejurare, Marin Oproiu își arăta că altfel o dusesese, greu și amărât, în timpul vieții cârmuite de boieri și fabricanți. Era o fericire pentru dânsul că putea munci liber pe pământurile țăranilor, jefuiți în trecut de-alde Pănoiu. De aceea, Marin Oproiu lucra oriunde și oricând, stăpânit de bucuria muncii. Când încăleca scaunul tractorului i se aprindeau lumini în ochii îmbătrâniți înainte de timp, fruntea i se însenina, buzele uscate și prăfuite i se întindeau într'un zâmbet cald. Ii plăcea și meseria. Parcă nu conducea; parcă stătea la cârma unei corăbii care înainta ușor, ca în vis, pe oglinda liniștită a apelor mării. Da, Marin Oproiu era mai mult cârmaciul care se lăsa în voia plutirii nestânjenite a vasului, pe care-l fura liniștita lui alunecare.

Brigadierul cunoștea toate acestea; privindu-l, se gândea și acum — ca de atâtea alte ori — cum l-ar putea trezi și smulge din liniștea atitudinii lui de pașnică și plăcută mulțumire, cum l-ar putea activa pe linia acelorași valoroase aptitudini pe care le avea. — Cu experiența și îndemânarea lui și cu elanul lui Buciu, ai putea întoarce tot Bărăganul! — gândea Mihai.

În acest timp, Marin Oproiu își îndrepta tractorul pe o nouă brazdă; motorul tuși spart, fiarele răzuiră pământul, scrijelind ca'n piatră.

— S'au uscat locurile, — grăi Oproiu cu ochii la brigadier și mâna pe volan, — e nevoie de-o ploică... măcar așa, să se mai umezească praful.

— Ar trebui, nea Marine, uscăciunea ne'ngreuiază și lucrul. ... și-acum, după ce pierdurăm steagul, este cum e mai rău.

Marin Oproiu își aruncă o clipă privirile înainte, strânse și suci volanul și se întoarse cu fața la Mihai.

— Cum merge Buciu?

— Gonește mereu; arătura-i mai bună, făcută mai cu cap.

Ochii tractoristului priviră iarăși înainte, mâinile i se încheștară pe volan, împingând jocul plugului pe o porțiune de hat ascunsă de buruieni. Apoi grăi iar, cu fața spre Mihai:

— Buciu-i drac gol... nu-i chip să-l prinzi.

— Ai încercat? — îl luă din scurt brigadierul.

— Nu. El are ceva mai mult: tinerețea; tinerețea mea mi-au supt-o boierii. Am îmbătrânit, Mihai. Eh, dacă eram eu mai în putere...

Brigadierul începu să râdă, cu gând nemărturisit.

— Ce vorbești, nea Marine, matala te temi de bătrânețe? Ei, las'o'ncolo!

— Eh, și tu... nu că mă tem, da' nu mai pot ține piept unuia ca Buciu.

— Dar ce, trebie să fugi peste arătură? Nu! Stai și de aici, din scaun, ceri motorului mai mult... cât mai mult... cât mai repede... asta e! Și n'am să te învăț eu cum să-ți faci meseria!

Tăcură. Tractorul îi ducea gâfâind. Din urma plugului, praful se ridica într'un val neîntrerupt. Purtate de vânt, bățiile celorlalte tractoare ajungeau până la ei când mai tare, când mai încet. Marin Oproiu murmură gânditor:

— Am să 'ncerc, Mihai.

Dela Marin Oproiu, brigadierul trecu pe la Mircea Guju și apoi rămase lângă Pitcoace până'n seară. Când s'au întors cu tractorul lângă vagon, pentru parcare, găsiră în mijlocul celorlalți tractoriști pe Andrei Hurdea.

— Nici nu-mi mai vine să trag la voi, — vorbea secretarul parcă îmbufnat; — am să las să vă aducă altul motorina. Când veneam înainte, de drag mânam încoace; dela Podeni îmi flutura înainte steagul larg desfășurat deasupra ogoarelor astea... parcă mă chema. Acum însă, gata să nu vă mai găsesc; cât pe-aci să mă rătăcesc pe drumuri.

— O să-l aducem înapoi, tovarășe secretar, — strigă un tractorist.

— Phă, dar ce credeți voi, că brigada a cincea s'a culcat la umbra lui? Păi, acumă să vezi acolo, ce luptă... ziceau că să vă luați gândul dela el!

— Până sâmbătă mai e, tovarășe Andrei, — sări Pitcoace.

— Ia uite mă, voi încă mai sperați c'o să-l aduceți înapoi! Ce zici Iliuță?

— L-aducem, tovarășe Andrei! — răspunse cu curaj ucenicul. — O să vedeți. Da' nu-l mai dăm, niciodată... până la sfârșit.

— Dar ce, parcă eu am zis că n'ați vrea să-l vedeți iar pe creasta vagonului nostru... cine nu vrea asta? Și cei din Năieni, și cei din Bojdeanca, Cosmeni și din toate părțile... toți vor. Ei, dar cum să-l smulgi? Pentru asta trebuie cap și muncă... și suflet... și luptă... Aveți astea?

— Avem, — răspunse în locul tuturor, brigadierul.

Secretarul zâmbi. Cu privirile-i prietenești cercetă fețele tractoriștilor strânși în jurul său. Andrei văzu cum pe frunțile și pe gâturile lor, praful sta de parcă l-ar fi turnat cu mâna. Incutările pielei de pe sub fălci săpaseră în stratul lui șențulețe adânci, alb-roșietice. În jurul ochilor apărați de rama înaltă și sticla groasă a ochelarilor, pleoapele le păliseră. Doar ochii le mai scânteiau plini de hotărîre și elan. Mișcărilor le erau însă moi, vorba lipsită de vlagă. Semne de adâncă oboseală vedeai la fiecare. — Mihai ori i-a gonit ori nu... le-a scos sufletul! — cugetă Andrei. Buciu și Pitcoace arătau și mai rău.

— Cum stai, Buciu!

Traian Buciu își plecă fruntea, stingherit.

— Bine, — mărturisi Zaharia, — astăzi a întors șapte hantri și jumătate.

— Tu, Pitcoace?

— Șase hantri, tovarășe Andrei!

— Ce vorbești, mă! — se minună secretarul. — Ai rămas de căruță, nea Marine!

— Nu, — se opuse cu îndârjire bătrânul brigăzii. — Am șase și jumătate, la fel ca Guju.

— Ei, am să vă mai car motorină și săptămâna asta... poate-o să reușiți s'aduceți steagul înapoi...

Mulțumiți, tractoriștii se foiră înveseliți.

— Dar, — continuă secretarul, — am să spun celorlalți că trebuie să se grăbească. Lor le-au căzut astăzi două tractoare; le-a pătruns praful la pompa de injecție și la injectoare. Sunt tare amăriți.

— Să fie sănătoși! Noi putem spune de pe acum că steagul e al nostru; nouă, nu ne-ar cădea tractoarele niciodată.

— Nu se știe, Pitcoace!

Iliuță apucă mâna secretarului și-l trase până ce acesta își apropie urechea de gura lui. După câteva șoapte, Andrei se ridică.

— Ce vorbești, mă Iliuță, care metodă!? Ia, spune!

Ucenicul se întoarce spre Mihai Zaharia, parcă temător că le desvăluise secretul, parcă cerând încuviințarea să vorbească până la sfârșit. Pleoapele brigadierului se pleacă afirmativ.

— Știi, tovarășe Andrei, păi noi filtrăm motorina, — se mândri Iliuță.

— Ce spui, mă?! Și cum faceți? — îl iscodi mai departe secretarul.

În câteva cuvinte, Mihai Zaharia descrie pe scurt noua metodă întrebuințată de brigada sa pentru filtrarea motorinei. Arată avantajele acesteia, posibilitățile practice ale aplicării ei, materialele puțin costisitoare întrebuințate.

— ... La ședința de duminică viitoare a tractoriștilor fruntași, vom demonstra practic necesitatea aplicării ei pe tot Bărăganul, în toată țara, — sfârși Mihai.

Secretarul rămase gânditor. — Minunat! — își zicea. — În urma furtunii de ieri, pe timpul asta secetos, când praful troenește motorul și îngroașă motorina, metoda-i bine venită... Asta e, d'ăia i-au stat tractoarele lui Ciobanu! — Își săltă apoi privirile spre tractoriști.

— Acum, cred și eu c'o să câștigați întrecerea... — vorbea el cu subînțeles. — Două din tractoarele brigăzii lui Ciobanu au căzut. Măine va cădea încă unul... la fel vor păți și celelalte brigăzi. Și veți rămâne voi singuri-singurei, cu toate tractoarele în brazdă. Sigur, într'un lac fără pește și racu-i pește!

Dintru început, numai brigadierul simți unde vrea să bată secretarul. Metoda trebuia răspândită fulgerător pe întreaga stațiune. Brigada lui Ciobanu, care avea acum steagul și cu care ei se luptau pentru întâietatea în întreceri, trebuia ajutată. — Nu mai e vorba de concurență... progresul trebuie să fie general — își aminti Mihai înțelesul învățaturii lui Lenin.

— Tovarășe Andrei, — vorbea cu hotărîre Zaharia, — unde pleci acum?

— La stație.

— N'ai vrea să trecem pe la brigada a cincea mai întâi? Să le arătăm și lor metoda!

Andrei Hurdea nu se gândise la o rezolvare atât de rapidă. Ii apărură dintr'odată în minte frământarea tractoriștilor de la Adâncata, care vor sta în noaptea asta neputincioși pe lângă tractoare. Își stăpâni cu greu bucuria produsă de propunerea brigadierului. — Ce băieți minunați avem! — gândi el.

— Mergem, Mihai, — vorbea secretarul apucându-i brațul. — Dar voi sunteți de acord cu asta? — îi întrebă el pe tractoriști.

— Suntem, tovarășe Andrei, — răspunseră tractoriștii.

— Ca să nu se spună pe urmă, că n'am avut cu cine lupta, — rosti Buciuc.

— Nu vă temeți c'o să vă...

— Noi? Niciodată!

Secretarul și Mihai se îndreptară spre mașinuță în același pas vioi și hotărît. Curând însă, Andrei Hurdea se întoarce spre grupul tractoriștilor, gânditor.

— Mă, parcă... parcă... îmi vine și mie să cred că tot voi o să câștigați întrecerea!

Apoi plecară.

Tractoriștii prinseseră aripi; parcă foc și nu sânge le pompa inima, în mădulare. Parcă începuseră un zbor cu neputință de înfrânt. Iși simțeau puterile înzecite, încrederea în succesul lor — de stâncă. Da, vom câștiga întrecerea! — așa gândea fiecare dintre dâșii, urmărind în noapte luminile mașinuței care gonea prin întuneric, către Adâncata.

În fuga mașinei, secretarul îi vorbea lui Mihai Zaharia cu ochii îndreptați înainte, în căutarea drumețului ascuns în noapte. Numai din când în când se întorcea pentru o clipă spre brigadier, observându-i prin întuneric trăsăturile feței. Altfel nici nu puteai bănuî, că în același timp conducea cu atâta pricepere motorul.

— ...starea de spirit a brigăzii e dintre cele mai bune, Mihai. Citești în ochii oamenilor dorința de a izbândi. Și să știi, că aceasta este principalul. Sunt sigur că până la urmă, tot vei aduce steagul înapoi. Dar ceva tot nu e bine, Mihai! Tu ești comunist. Se poate să nu te gândești la oameni, să le iei așa, dintr'odată, suflul? I-ai văzut cum arată; numai ochii și zâmbetul le-au mai rămas la fel. I-ai topit, mă! Cad de oboseală. L-ai văzut pe Pitcoace? E frânt!

Brigadierul asculta gânditor. Andrei mânuî volanul grăbit, întorcând mașina pe loc, pe linia altui drum. Apoi continuă:

— Ce te faci peste o săptămână, peste două, în tot restul campaniei? Ori, tu i-ai gonit din prima zi pe toți, la șapte hantri. Eu nu zic să mergeți mai încet. Dar dacă pentru Buciu e mai ușor, lui Pitcoace nu-i poți cere asta dintr'odată. Brigadierul, dragă Mihai, trebuie să-și cruțe oamenii! Ce, ai uitat învățătura lui Stalin, că în primul rând, ei — oamenii decid succesul oricărei acțiuni? Dacă tu macini forțele brigăzii tale de pe acum, cum vei mai face față angajamentului de peste o mie de hantri?

Mașina intră în aceeași fugă printre arăturile brigăzii a cincea. În bătaia farurilor, coamele drepte ale brazdelor își aruncau umbrele alun-gite înainte, în negrul pământurilor. Praful lăsat în urmă sub formă de norișori, se simțea numai după fâșăitul cauciucurilor și după miros.

— Întrecerea, vorbi mai departe Andrei, — înseamnă în primul rând organizarea procesului de producție, repartizarea justă a forțelor, întrebuintarea de mijloace și metode noi care să ridice productivitatea muncii. Voi v'ați gândit la asta... aveți realizări frumoase. Iată, de pildă, metoda asta a filtrării este minunată... totuși nu e de ajuns.

În lumină, le apără deodată vagonul tractoriștilor. Lângă el, în jurul a două tractoare, oamenii roiau. Un timp, rămăseră în picioare, întorși cu fețele gălbui spre faruri. Mașinuța se opri la numai câțiva pași de dâșii. Când îl văzură din nou pe secretar, însoțit acum și de Mihai, tresăriră. O astfel de vizită, la vremea asta, părea de neînțeles.

— Ce-ați mai făcut, — vorbi Andrei, coborînd din mașină — sunt gata?

— Aproape, răspunse Ciobanu.

Mihai Zaharia strânse mâinile tractoriștilor și se apropie de unul din motoare. Cercetă la lumina felinarului câteva din injecțiile întinse pe-o cutie. Praful și drojdia motorinei le întipăiseră. Buba era aceeași.

— Uite,ăștia dela brigada a șaptea nu se tem deloc de voi! — grăi secretarul. — Eu știu că steagul tot aicea va rămâne; dar ei au făcut ceva care ferește motoarele de praf... au filtrat motorina. Nisipul nu mai

ajunge la pompa de injecție și la injectoare. Tractoarele lor merg ca ceasul ! Ia, arată-le tu, Mihai... explică-le, cum ai făcut !

Tractoriștii brigăzii a cincea se grămădiră buluc în jurul tractorului la care lucra Mihai. Curiozitatea și uimirea ce le-o produsese această dorință a brigăzii a șaptea de a-i ajuta, îi pusese ră pe gânduri. Se uitau cu ochii mari la Zaharia și gândeau cu teamă la tăria brigăzii lui. Îi ascultau vorbirea caldă și-i urmăreau tăcuți mișcările încete și largi. Abia când el își scoase din buzunarul salopetei un pumn de vată pe care o pături frumos și o așeză pe fundul pânicii, între pânze, pricepură simplitatea noiei metode. Ingrijorarea lor dispăru ca prin minune. De-acum înainte, nu le vor mai cădea tractoarele din cauza prafului; lupta lor pentru păstrarea steagului li se părea în parte câștigată... Ei, dar ce te faci cu un așa adversar, care vine și te ajută cu tot ce are mai bun ? !

La plecare, Mihai Zaharia urcă în mașină și rămase un timp în picioare cu ochii la steag, ca într'un fierbinte salut al revederii. Foșnetul mătăsii fluturate de vânt îi amintea un cântec cunoscut. Tăcerea tractoriștilor întărise această melodie a muncii lipsită de lanțuri. În noapte, freamătul acestui cântec svonea mereu a luptă.

— Mă, — grăi Mihai zămbind, — v'am ajutat ca să-l păstrați. Totuși, noi tot o să vi-l smulgem. Sâmbătă îl vom aduce înapoi ... să știți asta !

3

— Ce faceți, tovarășilor, nu mâncați ? Sau poate, nu vă place bucatele noastre ! — vorbi Frusinica tractoriștilor.

— Ei, na ! — răspunse Marin Oproiu întorcând capul spre ea. — O clipă doar, numai o clipă, Frusinico neică !

Abia sosiți de pe tractoare, tractoriștii se opriră mai întâi în fața gazetei de perete « Zorile Roșii », proaspăt venită dela stațiune. Hârtia ei era prinsă în laturile unei rame mari, bine încheiată, acoperită cu geam curat și agățată pe unul din pereții vagonului, la înălțimea ochilor. Tractoriștii citiră în fugă titlurile articolelor, ca și când ai frunzări o carte. Despre *Folosirea rațională a timpului de lucru* scria Ciobanu — șeful brigăzii a cincea, dela Adâncata. Articolul *Legătura permanentă cu țărani întovărășiți — sarcină centrală a tractoriștilor* — era iscălit de Andrei Hurdea. Și Mihai Zaharia avea un articol, scris în centrul gazetei, încadrat într'un chenar roșu: *O nouă metodă de filtrare a motorinei*. Mai erau câteva note și graficul pe brigăzi al producției din ultima săptămână. Ochii tractoriștilor întârziară cu deosebire asupra acestui grafic.

— Rămâne, să dăm bătălia cu cei dela Adâncata, — vorbi Buciu, privind pe deasupra celorlalți.

— Da... și n'ar fi așa de greu; dar ce te faci cu cei dela Bojdeanca ? Oricât ne-am duce noi înainte, ei tot ne trag înapoi, — își arătă îngrijorarea Mircea Guju.

— Mă, se răsti Frusinica, oprită în spatele lor, — voi mai mâncați astăzi sau ne întorcem cu blidele la sat ?

Tractoriștii se răsuciră deodată pe călcăie, ca la comandă. Buciu clipi șiret din ochi și-și ridică palmele la înălțimea umerilor, parcă predându-se:

— Gata, am terminat.

Apele ochilor Frusinicăi luciră, luminate din adânc.

— Mă... Mă... chibrit, nu alta! — se minună Guju.

Zâmbetul Frusinicăi însă, însoțit de săltarea sprâncenelor negricioase, se întări odată cu mișcarea pletelor svârlite peste umeri.

— Acuma, eu comand!

— Păi tu, chiar c'ai fi bună pentru asta; eu unul nu m'aș da în lături, ca...

— Gura!

Răsetele lor, ale tuturor, izbucniră puternic, nestăpânite.

— Dar de ce fugiți de noi? — le întrebă Pitcoace.

— Ei, nu c'am fugi, dar ni-i de grabă! — răspunse cealaltă fată, Floarea Voiculesei.

Tractoriștii se îndreptară spre ele cu gamelele întinse. Dintr'o oală mare cât un ceaun, Frusinica puneă fiecăruia din mâncare, după cât poțtea. Floarea Voiculesei le împărțea lingurile pe care le curățase în pripă cu apă și cenușă.

— Măi, Floare, — zise Oproiu, primindu-și lingura, — bine că i-ai scos tu fața... eu de-o săptămână n'o mai spăl.

Începură să râdă iar, împungându-se din ochi.

— Cine mai vrea? — îi întrebă Frusinica trecând încă odată cu oala aburindă prin fața lor.

Nu-i răspunse nimeni. Lăsă oala jos, o acoperi și se îndreptă spre gazeta de perete. După ce aduse găleata cu apă din vagon, acelaș lucru făcu și Floarea Voiculesei. Ceeace le reținea atenția era tocmai graficul producției, împletitura încurcată a liniilor lui frânte.

— Hm, bună mâncare! — grăi Buciu într'un timp, făcând cu ochiul celorlalți tractoriști.

— Ehei, acuma e și nu-i așa... dar să vedeți când veți aduce steagul înapoi, cât de bună o vom face!

Vorbele Frusinicăi loviră în plin. Buciu își strânse ochii sub muștrare, iar ceilalți înfulecară mai departe, gânditori. Numai Marin Oproiu își clătină capul în spatele ei, de parc'ar fi spus: — Amarnică femeie, bre! Târziu răspunse tot Buciu.

— O să-l aducem, n'aveți grijă! Săptămâna viitoare o să-l vedeți din nou aicea, fluturând.

— Paște murgule iarbă! — zise Frusinica, apropiindu-se de ei. — Păi, ce fel de oameni sunteți voi, mă? L-ați avut în mână, de ce l-ați pierdut?

Tractoriștii tăceau; mestecau pe îndelete, înmuiați de căldura mâncării. Schimbară priviri piezișe între ei, pline de subînțelesuri. Din când în când, câte unul își ridica privirile din gamelă către fete și zâmbea.

Într'un timp, tractoriștii pufniră în râs; chicoteau înfundat, cu gura plină.

— O să vă punem în rând ca la cazarmă! — spuse cu o prefăcută autoritate Frusinica.

— Zău, Frusinico, — începu Buciu să-i explice, — el e de vină, —și-l arătă pe Pitcoace.

În fața acestuia, Floarea Voiculesei aștepta cu cana întinsă.

— Bei?

Râsul tractoriștilor crescă și mai mult și mai întărit; râdeau și fetele. Îl știa cu toții pe Pitcoace destul de rușinos în fața lor. Dar sușo-

teala pe care o dusesese un timp cu Floarea Voiculesci le atrăsese atenția și se înghiontiră până ce izbucniră în râs.

Cu o mână, Pitcoace își ținu gamela sprijinită pe genunchi, iar cu cealaltă luă bårdaca și privi în ea.

— Ce-ai pus în apă?

Speriată de întrebare, fata se fâstâci. Curioși, tractoriștii așteptau.

— Nu vezi? — o întreabă iar, Pitcoace.

Floarea Voiculesci își aplecă privirile spre fundul întunecat al câinii. În oglinda apei, numai ochii săi o priveau nedumeriți, plutind mișcători, ca dintr'un clipocit de unde clătinate. Înțelese gluma tractoristului și începu să zâmbească ștregărește, amenințându-l cu degetul lipit de buze.

— N'ai grijă, că nu-i otravă!

Pitcoace sorbi apa îndulung, privind-o insistent pe sub sprâncene. Pentru ceilalți, convorbirea lor rămase necunoscută. Tractoriștii își treceau grăbiți cana golită din mână în mână și-i priveau nelămurii fundul smălțuit.

— Dar terminați odată, că mor ceilalți de foame! — îi zori Frusinica.

— Să știi că da; el n'a mâncat de-aseară! — vorbi Buciu, îmbufnat, parcă pentru nimeni. Înțelesesă însă, că era vorba de brigadierul care mâna acum tractoarele cu ajutorii de tractoriști și râsul se porni iarăși, cu ascuțișul îndreptat spre Frusinica.

Tractoriștii se despărțiră cu greu de fete. Era a doua zi decând uferistele din Podeni, îndemnate de Alexe, începuseră să le pregătească mâncare caldă pentru la prânz. Câte două dintre ele făceau acest lucru pe rând, timp de câteva zile. Cele dintâi se oferiseră Frusinica lui Mătase și Floarea Voiculesci.

În al doilea schimb au venit la masă restul tractoriștilor cu Mihai Zaharia. Brigadierul așteptă până ce fetele serviră pe toți ceilalți și abia apoi își primi și el mâncarea. Mesteca tăcut, bucurându-se de mulțumirea celorlalți. Mai tineri decât cei plecați, ajutorii de tractoriști mâncau parcă rușinați sub privirile mândre ale fetelor.

Frusinica se uita la brigadier cam încurcată; o neliniștea tăcerea lui. Ochii-i de lăstun îl priveau zger, scânteind. Zâmbetul pornit să prindă viață i se stinse înainte de timp. Un amestec tulburător de liniște și freamăt, de viață încă netrăită și de dragoste aprinsă, de siguranță și de îndoială, o chinuia neîndurător. Din seara aceea, nu-l mai întâlnise pe Mihai. Parcă n'o durea atâta faptul c'o zărise cu Buciu, cât tăcerea și plecarea neașteptată a brigadierului.

Nu mai puțin se chinuise și Mihai; dar gândurile lui nu răscoliră adâncul lucrurilor. Ele se opriră la judecata fugară a faptelor și poate chiar mândria îl ținuse aici. Nu și-ar fi putut-o niciodată nchipui pe Frusinica alături de altcineva. Și totuși, de-atunci nu o vedea decât în poarta lor, față'n față cu Traian Buciu. De altfel, nu degeaba se vorbește și în sat de asta. Fumul nu ieșe din senin. Ceva, cât de cât trebuie să fie la mijloc. Și acest ceva, oricât de neînsemnat era, el nu-l putea ierta.

În cele din urmă, Frusinica se apropie și se așeză tăcută lângă dânsul, pe aceeași cutie de scule. Îi urmări mișcarea liniștită a mâinilor și a fălcilor, clipitul obosit al pleoapelor. Ochii brigadierului priveau nemișcați în

gamela pusă pe genunchi. Inimile amândorura le băteau întărâtate de aşteptare. Coardele simţurilor le tremurau întinse. Unul dintre ei trebuia să înceapă.

Frusinica ridică mâna şi-i luă şapca, trăgându-i-o spre ceafă. De sub marginile ei — în jos, părul era pudrat de colb. Pe frunte, pe deasupra semnului cât un bob de linte de lângă sprinceană dreaptă, câteva pete de unsoare pătrunseseră în piele.

Brigadierul tăcea ca un motan sub mângâiere.

— Cum merge treaba, Mihai?

Intrebarea ei atinse nevăzutele strune ale tăcerii dintre dâşii.

Brigadierul îşi întoarse faţa întunecată spre ea, dar încruntarea i se topi în căldura zâmbetului ei luminos, parcă pornit pe sfadă. Totuşi, undeva, în adâncul inimii, împotrivirea încă mai mocnea.

— Vreţi un raport mai amănunţit sau poate numai aşa, în linii mari, în general?

În mintea Frusinicăi o aripă de gând flutură îndoliată. În acelaşi timp, îşi simţi tresărirea inimei ca pe o durere ascunsă, înăbuşită. Dar nu cedă:

— Cât mai amănunţit, tovarăşe brigadier! — îi ceru ea cu o prefăcută seriozitate.

Mihai tăcea.

Ceilalţi — copiii — zâbeau în linguri şi-şi trăgeau cu coada ochiului spre dâşii. Floarea Voiculesei se plimba printre ei, purtând bărdaca dela unul la altul.

— De pildă, — vorbi iar Frusinica — ai putea să ne spui, de ce tractoristul Pitcoace e mereu codaş? — şi în acelaş timp privi şiret, făcând semn către Floarea Voiculesei.

Nemaiputându-se stăpâni, Mihai începu să râdă; dar râsul său era umbrit de aceeaşi tristeţe nemărturisită.

— Ştii, tovarăşe brigadier, — continuă cu seriozitate Frusinica, — noi trebuie să spunem brigadiei din sat ce spor aveţi, ce vă mai lipseşte, dacă v'a plăcut mâncarea...

— Pentru asta am să merg şi eu la sat, — răspunse îmbufnat Mihai.

— Te luăm, — se grăbi să răspundă Floarea Voiculesei, cu oarecare mândrie.

Când sfârşiră masa, fetele îşi strânseseră blidele şi le aşezară frumos în coşurile acoperite de ştergare albe, înflorate cu arnici. Brigadierul o porni înainte cu Frusinica; fata i se alătură tăcută, roasă de îndoială. Floarea Voiculesei mai întârzie o clipă; ea ceru celorlalţi să-i arate cum se citeşte graficul. Sărise Iliuţă; el îi arătă mai întâi cât de mult ar se tractorul pe care lucra, adică al lui Buciu şi abia apoi realizările lui Pitcoace. Fata văzu cu mâhnire că într-adevăr, Pitcoace era în toate zilele cel mai din urmă; el era codăşul brigăzii. Plecă cu capul în pământ, întristată, mânăta parcă în neştire de o strângere de inimă.

Pe drum, înaintea ei, Frusinica îl tot încerca pe brigadier.

— Ce ai, Mihai?

— Eu? — întrebă el mirat. — Nimic!

— Nu se poate! Ce, eu nu văd, nu simt? — insistă Frusinica.

Mihai îşi întoarse privirile spre ea. Peste lucirea ochilor ei de noapte, văzu plutind îngrijorare. Lumina de zâmbet ce-i licărea pe buze era

adumbrită de uşoare întunecări, iar aripioarele sprâncenelor i se ridicaseră spre tâmpile, a întrebare adânc răscolitoare.

— Lasă, ştii tu; parcă mai trebuie să-ţi spun eu... — murmură Mihai. — Trebuie să aflu dela alţii sau să vă prind eu ca pe nişte copii...

Frusinica îi prinse braţul cu putere.

— Tu, Mihai, la ce te gândeşti?

— Vrei s'o terminăm?... o terminăm şi gata!... nu m'ai văzut, nu te-am văzut!

— Vai, Mihai...

Tăcură. Din urmă, îi ajunse Floarea Voiculesei. Frusinica îşi întrerupsese vorbirea, însă degetele i se strângeau şi mai puternic pe braţul lui. Pleoapele ei clipeau des, gonindu-i lacrimile ce-i umeziseră ochii. Mihai călca apăsător, drept pe mijlocul drumului, privind în depărtare revărsarea pestriţă a satului. În dreapta şi în stânga sa, grăbindu-se, fetele mergeau în pas cu dânsul, rumegându-şi fiecare gândurile ce le frământau.

Aproape de sat, Floarea Voiculesei nu mai putu răbda:

— Mihai, nu-i aşa că tractoru-i vinovat, că Pitcoace-i mereu codaş?

— Doar n'ai vrea să fie toţi frunţaşi ca Buciu!

Frusinica vorbi cu răutate prefăcută şi c'un anume gând.

Brigadierul zâmbi cu amărăciune.

— Nu e codaş; pe staţiune e printre frunţaşi — răspunse Mihai.

— Ieri a făcut şase hantri; încă puţini tractorişti au reuşit aceasta. Aici însă, s'a întâlnit cu tractorişti mai buni cu care trebuie să lupte, nu glumă!

Floarea ar fi vrut să-l întrebe şi altceva; dar pătrunseseră în sat şi aici, drumurile lor se despărteau. Îşi întinseră mâinile.

— Măine, o să vă vizităm de dimineaţă; vrem să facem din vagonul vostru o căsuţă care să vă placă, — îl anunţă Frusinica. Mihai tăcea. Floarea Voiculesei se depărtase câţiva paşi. Frusinica şopti rugătoare: — Tot mai eşti supărat Mihai?... Te-aştept diseară... ai să vii?

Dar întrebarea ei rămase fără răspuns. Tăcut, brigadierul o apucă pe uliţă în sus, către comitetul provizoriu.

4

Peste aşezările Podenilor, umbrele serii coborâseră încet, pe nesimţite. Trecerea vremii tescuia grăbită noaptea care se revărsa din înălţimi şi dinspre zări, desfăşurându-şi întunecimile parcă mai negre ca oricând. Suriul negurilor plutitoare se prinsese mai întâi de pomi şi case; acum se întindea uşor peste ogrăzi şi'n largul uliţelor, ca o apă negricioasă a văzduhului. Stăpânirea nopţii creştea cu fiecare clipă.

Din spatele porţiţei, Frusinica scruta întunericul până acolo unde tăria ochilor ei putea să bată. Arareori mai trecea câte-un drumeţ întârziat spre casele de dincolo de-a lor. În mersul unora, parcă simţea apropierea lui Mihai şi-atuncea, tresărea în svâcnetul neliniştit al inimei. Dar streinul se depărta şi ochii ei se întorceau din nou pe drum, încrezători. Cu fiecare foşnire a copacilor, cu fiecare şgomot îndepărtat al nopţii se ridica amăgitoare părerea întoarcerii lui. Degeaba însă; chipul brigadierului nu stăruia decât în mintea sa. Stelele de pe cer licăreau neîntrerupt, îndepărtate şi reci. Frusinica se întrista cu fiecare aşezare mai grea, mai adâncă a

tăcerilor. Intunecimile nopții îi pătrundeau până și'n cele mai ascunse unghere ale sufletului.

Intr'un timp, își lăsă fruntea pe palmele sprijinite de uluci. In minte, începură a-i prinde glas și viață amintirile. Il vedea aievea în fruntea tractoarelor ce pătrunseseră în Podeni în toamna trecută... cutreerând în lung și'n lat satul — iarna — pe viscole și ger... vorbind țăranilor despre binele și fericirea vieții noi — risipindu-le neîncrederea, întărindu-i în lupta împotriva lui Filică și Velicu... sau acolo pe câmp, peste întinsul ogoarelor noi. Iată, de pildă astăzi... dar din toate nu-și aminti decât de despărțirea lor:

— ... te-aștept diseară, Mihai... ai să vii?

Chipul lui îi apără pe nesimțite. Parcă-l vedea venind; zâmbea. De departe, mâna-i flutura chemări. Pașii îi băteau grăbiți, aproape tot mai aproape. Doar pulberea uliței îl mai ascundea, învăluindu-l într'o pânză jucăușă. Il simți dintr'odată lângă dânsa, așa cum era: bine legat, cu ochii blânzi dar vii, cu mâinile și fața înegrite, cu mirosul de motorină în strae. O mână i se opri în păr, mângâind-o. El era.

— Tu, Mihai, — șopti Frusinica, — știam că vei veni!

Își ridică ochii aprinși de lumina dragostei. În fața ei însă, întunerecul nopții îi apără și mai opac și mai adânc. Imprejurul său, toate erau pe locurile lor, nemișcate. Gura de noapte a uliței — deschisă până'n fund. Zarea — plină de stele. Satul — adormit, iar Mihai — nicăeri.

Atunci, ca un nour de colb plutind amenințător peste întinsuri pârjolite, se lăsă asupra sufletului Frusinicăi îndoiala. Se simți deodată singură, părăsită și uitată. Gândurile-i forfoteau haotic, besmetice, într'o încălcire dureroasă. Puterile-i scădeau încet, încet. Parcă o apă neagră o cuprinsese până sus, amenințându-i răsuflarea. Parcă cobora undeva, într'o alunecare fără sfârșit. Parcă se risipea. Înțelese că Mihai nu mai venea.

Se trezi cu mâinile strânse puternic pe vârfurile ulucilor. Ochii-i deslușiră iarăși stăpânirea nopții. Drumul era pustiu. In minte nu mai păstra decât amintirea acestei fulgerări. Hotărâtă, se întoarse și plecă.

În urma ei, timpul înainta mai departe într'un mers neostoit, întunecimile creșteau. Satul se afunda și mai adânc în liniștea somnului. Ferestrele își goniră luminile gălbui și numai de pe boltă stelele vegheau.

Peste așezările Podenilor, noaptea își depăna tăcută trecerea clipelor.

5

... se făcea că tractoarele brigăzii sale înaintau în fruntea unor alte sute și mii de asemenea tractoare, pe un ogor larg și nesfârșit, câtu-i zarea Bărăganului. Motoarele băteau întărâtate, gonind cu semeție, întorcându-se către un capăt care nu se vedea. Haturile, buruienșurile și hățșurile lor, erau întoarse de la o margine la alta, amestecate — una cu pământul. Dar nu mai putu pricepe cum, de la un timp, tractoarele sale parcă se târau, parcă nu înaintau, așa de încet mergeau. Pe lângă el trecură atunci ca într'un sbor, tractoarele brigăzii lui Ciobanu. La cabina primului dintre ele, flutura ca o vâpaie de foc mișcată de vânt, pânza steagului. Grăbiră și ei motoarele; se cutremura văzduhul de tunetul lor. Înaintau. Dar parcă tot mai greu se lăsa la întors pământul din urma lor și tot mai în urmă rămăneau. Făcea semne disperate lui Buciu și Oproiu, lui Guju și Pitcoace,

să treacă fulgerător în fruntea celorlalți. Dar din cabina lui Buciu, îi apărură alături de dânsul, sus lângă volan, chipul Frusinicăi. Stătea cu mâinile pe umerii lui, cu gura aproape de urechea lui. — Mână Buciu!... mai repede... așa! — Ochii-i de lăstun purtau aceeași strălucire neobișnuită. Zâmbetu-i de lumină creștea odată cu înaintarea avântată a tractoarelor. Și dragăstoașă îl cuprinse pe tractorist de după gât, apăsându-l în scaun. Apoi se întoarse spre el și-i auzi șoapta muștrătoare: — Te-am așteptat Mihai... de ce n'ai venit?

— Mihai... auzi, Mihai!

Brigadierul se trezi lac de nădușeală. Simți în umăr strânsura unei mâini; deschise ochii. În interiorul vagonului, întuneric. Alături de pat, Buciu.

— E ziuă, Mihai.

Se ridică într'un cot, desvelindu-și pieptul înfierbântat. De-afară, se auzeau bătăile motoarelor pornite pe benzină. Capul îi vâjâia. Iși frecă ochii somnoroși, cu nodurile degetelor întoarse; dar întunericul din față tot nu dispărea.

— Ce fel de ziuă este? — îngână el.

Buciu începu să râdă înăbușit, cu buzele strânse. Ii dădu bocancii să-i încălze, îi luă hainele și-l apucă de braț, purtându-l ca pe un rănit.

— Hai, afară; acolo, ai să vezi!

Pe-alături de dânsii, alții tractoriști ieșeau tiptil, furișându-se. Doar lipăitul picioarelor desculțe se auzea; încolo nici un sgomot. În vagon domnea o liniște și-o întunecime care te speriau.

Afară însă, pe brigadier îl întâmpină lumina zilei, puternică, întăritoare. Zarea răsăritului ardea. Răcoarea dimineții îl înfiora plăcut, ca un șuvoi de apă rece pătruns pe sub cămașă. Minte i se limpezi cu desăvârșire; totuși, nu înțelegea de ce tractoriștii se îmbrăcau pe tăcute și-și vorbeau prin semne, de ce tractoarele băteau mutate ca la o sută de metri de bază, de ce uneori câte unul bufnea într'un râs nestăpânit. Când se întoarse spre vagon, văzu geamurile de la ferestruici și ușă oblonite pe dinafară cu pături îndoite'n patru.

— Ce e, mă, de ce tăceți? — întrebă el însfârșit.

— Auzi, Mihai; ne-am gândit să-l lecuim pe Pitcoace și de somn. Știi, azi vin fetele din nou, acum de dimineață, să ne curețe vagonul. Mă, el doarme ca Bim-Pașa; de-o deschide cumva ochii, va zice că-i încă noapte și s'o întoarce pe cealaltă parte... Când vor da fetele de el, să vezi atunci ce halima!

Și tractoriștii râdeau în pumni, care de care mai entuziasmat. Râsul lor îl cuprinse și pe Mihai. Brigadierul parcă stătea în cumpănă; se gândea.

— Lasă, Mihai... n'o să fie nimica rău, mă; o joacă de-a copiilor care-i bună la ceva... hai! — și Oproiu îl apucă de braț, conducându-l spre tractoare.

Traian Buciu îl lăsă pe Costică Roibu pe tractorul său, iar el trecu pe-al lui Pitcoace. Curând, toate cele patru tractoare intrară în brazdă, ca în fiecare dimineață. Tractoriștii erau cu ochii îndreptați când în spre vagon, când în spre Podeni. Incet, încet, ziua creștea; soarele se ridica pe bolta tot mai sus, întărindu-și căldura și lumina.

Cam la un ceas, două, din vremea dimineții, fetele apărură pe drumul câmpului. În dreptul tractoarelor își fluturară băsmăluțele roșii, ca un salut cuminte al tinereții. Trecură grăbite spre vagon, urmărind din mers

înaintarea fiecărui tractor. Ochii tractoriştilor nu-şi mai întorseră privirile din urma lor.

Fetele ajunseră repede la vagon.

— Ia te uită, Floare, cum au oblonit ferestrele ! — se minună Frusinica.

— Li-i frică de soare; nici o rază să nu pătrundă, se tem că vor rămâne fără purici !

Îşi lăsară coşuleţele jos şi întinzându-se pe vârful picioarelor traseră păturile din ferestre. Urcară apoi scăriţa, deschiseră uşa şi pătrunseră înăuntru. Toate paturile erau în neorânduială. Numai într'unul din fund, aşternutul mişca în ritmul unei răsuflări încete.

Fetele se privă speriate.

Floarea Voiculesei mai făcu un pas.

Sforăitul celui de sub aşternut se auzea mai clar, mai adâncit în somn.

Frusinica nu mai putu răbda; întinse mâna şi smulse pătura. Pitcoace mustăci din buze şi îmbufnat se întoarse pe cealaltă parte, mormăind:

— Mă, ce oameni... iar vă sculaţi cu noaptea'n cap !

Fetele izbucniră într'un râs cristalin, neaşteptat, cum nu mai auziseră niciodată pereţii vagonului. Pitcoace se trezi. Cu ochii lipiţi de somn privea buimac în jur, lovit din plin de lumina zilei. Văzu în jur paturile răscolite, prin ferestruici soarele arzând, iar în faţa lui fetele chicotind. Înţelese că e târziu; râsul fetelor se mai potoli, bănuind însfârşit gluma tractoriştilor. Floarea Voiculesei amuţi, încruntându-se. Pitcoace se înroşi până'n vârful urechilor.

— Ce, aţi şi venit cu prânzul ? — le întrebă el, săltându-şi capul.

Râsul fetelor reîncepu şi mai puternic.

Pitcoace începu să-şi adune pe lângă dânsul straele.

— Apoi aşa, nu mai vedeţi voi steagul niciodată ! — vorbi Frusinica, ieşind afară.

Floarea Voiculesei închise uşa în urmă-le.

— Au vrut ceilalţi să rădă de el, căuta ea să-l acopere pe Pitcoace.

— Ei, na; — i-o repezi Frusinica, — dar cine mai doarme până la vremea asta ?

Pitcoace ieşi îmbrăcat şi aprins la faţă, ca dintr'o bae. Tii, îl văzuse Floarea lenevind ! Asta nu le-o putea ierta în niciun fel tovarăşilor săi. Auzi, toate tractoarele au şi întors hectare întregi de arătură şi el doarme ! Trecu prin faţa Floarei cu privirile în pământ.

Tractorişti îl aşteptau în drum, râzând, sărind şi chicotind înveseliţi. Care de care se arăta mai mulţumit de isprava lor posnaşe. Il primiră pe Pitcoace la mijloc şi-i acoperiră vorbirea-i supărată c'o nouă revărsare şi mai nestăpânită de râs.

— Asta-i glumă, mă ? — îi înfruntă Pitcoace.

Râsul tractoriştilor crescă. Până la urmă însă, îl cuprinse şi pe el. Când se mai potoliră, Pitcoace începu zâmbind:

— Măi, mă trezesc eu într'un timp: înăuntru, mai întuneric ca noaptea; linişte de mormânt... eh, e miezul nopţii, îmi zic şi mă întorc pe cealaltă parte...

Către prânz, Mihai Zaharia trecu pe la vagon. Fetele scosese aşternuturile afară, la soare şi la aer, le scuturaseră, măturaseră şi spălaseră podeaua până ce dăduseră de albul lemnului. Cu uşa deschisă, vagonul

se aerisea, așteptându-și locatarii. Frusinica și cu Floarea Voiculesei făceau acum cel din urmă lucru: puneau în ferestruici perdeluțe frumos brodate, albe ca laptele. Mihai se opri în ușa vagonului surprins și mulțumit totodată de starea în care se găsea interiorul lui. Parcă era un colț de farmacie. Se cunoștea cât de colo, că era la mijloc o mână pricepută de femeie.

— Așa, mai zic și eu, îmi place! — rosti el.

— Parcă dacă nu ți-o plăcea, crezi c'o să refuzăm răsplata? Nu! — vorbi Floarea Voiculesei, lungindu-și cuvintele.

Frusinica tăcea, adânc preocupată de întinderea perdeluței.

Brigadierul nu-și luă ochii de la ea nici o singură clipă. Nu știa cum să aducă vorba, astfel ca să nu-i mai răspundă doar Floarea Voiculesei.

— Te pomenești că v'ați speriat de Pitcoace, ai?

Frusinica își întoarse capul într-o parte, stăpânindu-și zâmbetul.

Floarea Voiculesei ocoli răspunsul.

— Lasă, c'o să-i prindă bine și asta! — adăugă Mihai.

— Ce, așa s'ajută oamenii între ei? — întreabă Floarea parcă pornită.

— Câteodată și așa.

Frusinica tăcea mai departe.

Mihai căută să-i întâlnească privirile dar nu reuși. — Să știi că face pe supărata! — gândi. Incepu să-și scuture bocancii de praf, pentru ca să intre și să-i ajute la prinderea perdeluței în țințișoare. Dar fetele terminară și coborîră tăcute din vagon, mai înainte ca să poată face asta. De jos, își mai întoarseră încăodată privirile cercetătoare, înăuntru; totul era în ordine. Frusinica se depărtă apoi, ca la șapte-opt pași și privi cu o adâncă părere de rău creasta vagonului.

— Dacă-i fără steag, tot degeaba, — vorbi ea, ca pentru nimeni.

— Păi ce, l-am pierdut? — sări brigadierul. — L-am dat ca să-i pipăe și alții pânza. O să-l aducem înapoi, de asta nicio grijă!

Dar Frusinica parcă nici nu-l auzise, așa se purta. Își ridică coșulețul și dădu să plece. Floarea Voiculesei însă, nu se îndura.

— Nu mai stăm? — întreabă ea.

— Nu, răspunse hotărît, Frusinica.

— La revedere, Mihai! — strigă Floarea.

Brigadierul alergă după ele și prinse mâna Frusinicăi, oprind-o din drum. Fata își întoarse spre el privirile-i reci și așteptă.

— De ce faci asta? — o întreabă el.

— Păi, dacă trebuie s'o terminăm, s'o terminăm și gata... răspunse fata. Nu te-am văzut, nu m'ai văzut!

Apoi, își trase mâna dintr'a lui, se răsuci și plecă. Brigadierul rămase cu ochii pironiți în zare. Pe drumul câmpiei, Frusinica se îndepărta încet, ca o străină—văzută numai cândva. Ceva, încă nelămurit, se rupse dureros în el. Pierdută în zarea drumului, fata cu ochii de lăstun și zâmbetul de lumină se îndepărta mereu... din ce în ce mai departe... mai departe... mai încet.

Lupta pentru stegulețul brigăzii se îndârjise ca niciodată mai avan. Când se întâlniră la prânz, tractoriștii constatară că trei dintre dâșii. Guju, Buciu și Oproiu, araseră aceeași suprafață: câte 3,5 hantri. Pentru Guju și pentru Oproiu această situație era cu totul nouă și neașteptată.

— Ei, ce zici, nea Marine, — îl întreabă Mihai pe « bătrânul » brigăzii; — dacă până la prânz l-ai ajuns, până'n seară îl și întreceti, nu? — și clipi din ochi, neobservat de Buciu.

— Mă, — începu Oproiu, întorcându-se spre Buciu, — hai, să zicem că astăzi n'am să pot decât să mă țin de tine, uite așa: tu un pas, eu unul — tu un pas, eu unul... — Și tractoristul făcea câte un pas, când spre dreapta când spre stânga, asemenea unei înaintări cumpănite; — dar de mâine, să știi că te-am lăsat. Poți să-ți iei gândul de pe acuma de la steguleț!

— O să vedem, — răspunse Buciu zâmbind; — numai că, nici eu n'am să stau.

— Ei, lasă! — îl întrerupse Marin Oproiu, oprindu-l cu palma ridicată.

Se priveau pieziș, pe sub sprincene, zâmbitori.

— Voi certați-vă, — sări Guju, — până la urmă însă, tot eu o să câștig.

Se întoarseră la tractoare, gânditori. În afară de Pitcoace care realizase doar trei hantri, întâietatea în întreceri sta acum deopotrivă doar în puterea și priceperea lor. Fiecare se așeză în scaun, cu hotărîrea de a face mai mulți hantri decât ceilalți. Cu același gând conducea și Mihai Zaharia tractorul lui Pitcoace. Se încinsese astfel, pe mutește, o luptă neobișnuit de dărză. Tractoarele erau mâunate într-o aprigă pornire a tractoriștilor, împotrivirea pământurilor înfrântă cu clan. La nicio mișcare nu zăboveau mai mult decât era nevoie. Niciun pas din ogor nu era călcat de roțile tractorului în mers de melc; mai repede, — așa își spunea fiecare în gând, — cât mai repede!

Spre seară, se lăsă peste câmpuri o răcoare plăcută. De pe întinsul Bărăganului, aromele pământurilor răscolite și ale ierburilor mărunte și fragede, pluteau purtate de vânt către alte meleaguri. La asfințit, soarele scăpăta încet, mare și roșiatic, știrbit de linia orizontului, ca de un fund de mare. Se simțea apropierea înserărilor prelungi de primăvară.

Infiorarea firii luase în trecerea ei și ceva din oboseala tractoriștilor. Adierea aceasta răcoroasă descoperise noi puteri în brațele lor vânjoase. În cel din urmă ceas al zilei, lupta lor căpătase un svâcnet neobișnuit. Parcă fiecare socotea, că numai de lucrul ultimelor clipe va depinde și realizarea celor mai mulți hantri de arătură. Zorite și întăritate, motoarele duduiau și mai puternic, roțile își implantau mai grăbite pintenii lucitori în țarina uscată, iar brăzdarele aruncau și mai înverșunat pe sub aripile cormanelor, valuri nesfârșite și răsucite de pământ.

În fața ochilor liniștiți ai lui Mircea Guju, porțiunea de pământ cuprinsă între laturile arăturii sale se îngusta văzând cu ochii. Cu fiecare drum al tractorului, pe lățimea celor cinci brăzdare, pământul era mereu întors, alăturat fășie cu fășie întinderii negricioase. Guju măsură cu privirile această porțiune și socoti în gând, că chiar de-l va băga puțin în noapte, arătura trebuia încheiată. Întoarse în fugă la capătul locului și reintră în brazdă, grăbind motorul cu aceeași îndârjire.

Dar în curând, simți mirosul greu al unui fum gros suflat de motor în mod neobișnuit. Fumul era luat de vânt, amestecat cu praf și risipit peste ogoare.

— Tovarășe Guju, scoate fum — anunță ajutorul.

Mircea Guju încetini mersul motorului și-și aținti auzul. Cântecul obișnuit al exploziilor nu i se părea a fi cel normal. Undeva, un sunet mai pronunțat, parcă bătea în contratimp. Melodia țiuia ușor, întreruptă din când în când, ca de un scârțâit strein motorului.

Ajutorul de tractorist își întoarse fața dela plugul pe care-l supraveghea către Guju.

— Auzi?

— Aud, bate injectorul.

Tractoristul accelerează din nou motorul. Până la sfârșitul brazdei începute defectul acesta se accentuă; se auzea acum destul de clar, cum pompa de injecție mergea prost. La drum oprirea. Mircea Guju sări supărat în stânga motorului și-i cercetă în fugă pompa de injecție și celelalte mădule legate de dânsa. Pe-afară, nimic neobișnuit. Luă cârpa și, cu atenție, șterse motorul de praf și motorină. Apoi sui iar în scaun.

— Stai, să mai tragem o brazdă, — vorbi către ajutor, — poate numai s'a înfundat ceva.

Guju accelerează pe loc motorul, întărâtându-l cu întrerupere. Mergând în gol, parcă nu mai scotea atâta fum și parcă nici sgomotul acela străin nu mai bătea. Porniră. Pe brazdă încă, sgomotul reveni și mai puternic. Acum, urechea învățată a tractoristului simți însăși tunetul neuniform al exploziilor din cilindri. Pricepuse ce era.

— Ascultă, — vorbi el ajutorului, — galoapează motorul.

Mircea Guju oftă întristat. — Poate totuși reușeam să-l depășesc pe Buciu! — gândi el cu amărăciune. Ajutorul tăcea, simțindu-i îngrijorarea. De pe ogoarele alăturate, vântul le aducea tunetele celorlalte trei tractoare, mânate cu dârzenie, gonite mai mult. Dinspre orizonturi seara se apropia. Într-o parte a cerului, pretimpurie, luna își arăta talgerul alburii, tăiat ca dintr-o tablă străvezie de argint.

Când ieșiră la drum oprirea iar.

— Mergi cu el la vagon, — zise Guju ajutorului și-i dădu în același timp locul la volan. — Eu am să trec mai întâi pe la Mihai.

Mircea Guju mai privi un timp în urma tractorului, cu bărbia-i ascuțită puțin lăsată spre piept. Peste liniștea și albăstrimea apelor din ochii săi, îngrijorarea și ciuda care-l cuprinseseră îi ridicase ușoare adumbriri. Pompa de injecție nu se putea repara decât la Centrul Mecanic și asta va dura. Un tractor scos din brazdă însemna pentru brigadă cu 35% mai puține arături. Și până la urmă, întrecerea pierdută, steagul lăsat celorlalți... Nu. În noaptea asta va trebui să ajungă la Centrul Mecanic, ca să schimbe pompa. Se smulse locului cu hotărâre și o luă peste ogoare, către tractorul lui Pitcoace. Brigadierul, care-i văzuse tractorul mergând la bază, îl aștepta înveselit.

— Ai terminat, nu?

— Pe dracu, mi s'a stricat motorul.

Fața lui Mihai își schimbă dintr-o dată înfățișarea; ochii i se întunecară, umbriți de sprâncenele lăsate.

— Ce-are?

— Merge 'n trei cilindri, cred că la pompa de injecție-i defectul. Mihai Zaharia gândea.

— E nevoie de intervenția Centrului Mecanic, — continuă Guju, — ori chemăm echipa lor mobilă și asta înseamnă, că cel puțin mâine vom

ara cu trei motoare, ori ne repezim în noaptea asta unul din noi acolo.

— Ești sigur, că pompa-i defectă? — îl întreabă brigadierul. — Poate aprinderea, sau injectoarele, sau altceva...

Tractoristul nu-i răspunse.

— Hai, să vedem, vom verifica mai bine amândoi.

Porniră spre vagon. Mergeau tăcuți, gândind fiecare la o rezolvare cât mai grabnică a acestei noi încurcături. Praful, murdăria nu mai puteau fi vinovate. Motorina era filtrată, iar dela un timp, motoarele destul de bine curățate, unse și îngrijite. Ajunși la tractor, brigadierul cercetă mai întâi aprinderea, injectorul, pompa de motorină; toate erau în regulă. Făcu apoi semn ajutorului să accelereze și ascultă. Motorul mergea ca un cal șchiop, un cilindru nu mai bătea.

— Cred că ai dreptate, Gujule, — zise Zaharia.

Opriră motorul și începură să desfacă încet pompa de injecție.

Seara veni surie, albită de lumina lunei. Unul câte unul, tractoarele sosiră la bază, duduind înfierbântate, obosite parcă. Tractoriștii le lăsară în grija ajutorilor și se strânseră în jurul lui Mihai. Brigadierul ridicase pompa de injecție pe-un fund de butoi întors; cu o mână răsucea tamburul cu came, iar cu degetele celelalte pipăia galeții mari. Dintre aceștia, patru la număr, unul nu se mișca decât încet de tot, abia simțit în vârful degetelor.

— Asta e, — grăi el cu siguranță, — una dintre camele tamburului este tocită; înălțimea ei nu mai poate ajuta motorului, tamburul trebuie înlocuit.

Socotiră împreună, că cel mai bun lucru era să cheme mașina stației, să ia pompa de injecție și s'o schimbe în noaptea aceasta la Centrul Mecanic.

— Trebuie să pleci la sat, Gujule, să iei legătura cu stația, — hotărî brigadierul.

— Sunt gata, Mihai; dar când mă 'ntorc, până vine mașina, eu vreau să-mi închei arătura. E lună și cred c'am să pot lucra; hotărăște pe care dintre cele trei tractoare îl voi putea lua.

— Du-te; vom vedea atunci, pe care.

Mircea Guju își scutură șapca și salopeta de colb, își încinse mai bine mijlocul și plecă. Sub lună, drumul părea o fâșie de pânză alburie desfășurată drept, printre ogoarele nesfârșite ale întovărășiților. Liniștea luminată a Bărăganului parcă era din vis. Tabla vagonului, butoaiile de metal, tractoarele și mai ales oglinda cormanelor întoarse, luceau în lumină argintiu, ca fața unei ape.

Tractoriștii priveau încă în urma lui Mircea Guju.

— Nu se lasă; — vorbi Mihai cu admirație. — Ce-ar fi să băgăm toate tractoarele deodată... îi lumină, ca ziua; într'o jumătate de ceas nu ne-ajunge.

Intr'o clipă, tractoriștii erau din nou în scaune. Motoarele duduiră în noapte parcă mai puternic, mai întăritate. Smucite, plugurile zăngăniră scurt, iar cormanele sclipiră în bătaia razelor într'o lucire frântă. Primul care se avântă în pulberea drumului fu Traian Buciu; se înșiruiră după dânsul și Oproiu și Pitcoace. Intrară, unul după altul, pe brazdele neterminate. Cuțitele brăzdarelor fâșăiră înăbușite, aruncând în lumina lunei negrul pământului întors. Înaintea tractoarelor, pragul brazdei se vedea destul de clar; șina roții din dreapta, albicioasă, înainta pe lângă

el, condusă dela volan cu atenție mărită; arătura se încheia în urmă, lărgindu-se cu fiecare trecere umbrită a fiecărui plug. În liniștea câmpiei, tunetul tractoarelor hălăduia până dincolo de Podeni, spre Adâncata și Năeni.

Pe brigadier nu-l răbdă inima să rămână la vagon. Il lăsa pe Moise Coman cu ajutorii să cineze, iar el plecă după tractoare. Se opri în dreptul lor, în mijlocul drumului, proțăpit în colb. Le urmărea mersul ascuns de umbre, cuprins de mândrie și de mulțumire. — Cu asemenea oameni — tot vom câștiga întrecerea, tot vom întoarce și însămânța la timp cei peste o mie de hantri ! Când o s'audă Andrei. . . — Dar gândul îi fu întrerupt de-un sgomot apropiat. Pe drumul dinspre Podeni venea spre ei o mașină cu farurile stinse. Șoferul stopă chiar lângă dânsul. Era mașina stațiunii.

Din ea sări mai întâi Mircea Guju:

— Ne-am întâlnit aproape de sat, Mihai; tovarășul director venea spre noi.

— Noroc, Mihai ! — zise Ștefan Turcu și întinse mâna brigadierului

Își strânseseră mâinile tăcuți și se întoarseră apoi cu toții spre tractoare. Pe întinsul ogorului clăbucit de lumină, umbrele acestora se apropiiau.

— Aha, — începu Turcu, — vreți cu orice preț s'aduceți steagul înapoi !

— Sigur că vrem, — răspunse hotărât Mihai; — și-l vom aduce !

Directorul zâmbi, arătându-și în lumină o dunguliță din albul dinților.

Sosite la capăt, tractoarele întorceau pe lângă ei, reintrând în brazdă.

— Ce faceți, mă, voi nu mai dormiți ? — se adresă Turcu, tractoriștilor.

— Dormim, tovarășe director, — răspunse Pitcoace, ultimul din rând, dar vrem să-l scoatem și pe Guju la mal.

— Lasă, ieșea el singur, dacă nu-i cădea tractorul, — strigă brigadierul.

— Ei, așa, — reveni Turcu; — hai să vedem ce-i cu tractorul. O să iau pompa de injecție cu mine și-o să v'o trimit mâine, tot voiam să trec pe la Grigore.

Se îndreptară spre vagon. Ei înainte, cot la cot, pe toată lățimea drumului; mașina, după dânsii. Îi găsiră pe tractoriștii rămași aici, cinând. Se opriră în jurul butoiului pe care era desfăcută pompa de injecție. Mihai Zaharia explică pe scurt directorului care era defectul. Tamburul cu came trebuia schimbat, funcționarea pompei verificată.

— Da, — spuse Ștefan Turcu, — pentru o chestie d'asta trebuie să schimbi toată piesa. . .

— Eu m'am gândit cam ce trebuie făcut, tovarășe director, — sări Mircea Guju.

Directorul se întoarse spre tractorist, întrebător. Mihai Zaharia zâmbi îndepărtat, de parcă și cunoștea propunerea lui Guju. Il știa însă pătrunzător adânc al lucrurilor, gânditor și ager în puterea minții.

— Ia spune, Gujule ! îl îndemnă Ștefan Turcu.

Tractoristul luă tamburul cu came și-l ridică în lumina lunei, în fața celorlalți. Metalul lucea ca o oglindă cilindrică, umbrită pe-o jumătate. Directorul și brigadierul așteptau.

— Mie mi se pare că operația e simplă de tot și că o poate îndeplini foarte bine Centrul Mecanic, — începu Mircea Guju. — Cred că trebuie refăcut unghiul ridicăturii acesteia care s'a tocit; mai întâi, se împlinește cu metal și apoi se taie la strung cu deschiderea și la înălțimea celorlalte.

— Sigur, distribuția va fi din nou uniformă, — sări Turcu nerăbdător.

Mihai Zaharia gândea că într'adevăr, Guju avea dreptate; se făcea astfel economie de piese. După ce răsuci tamburul luat în mână, Ștefan Turcu continuă.

— Eu zic să mergi cu mine, Gujule; mâine dimineață, în zori, suntem la Grigore. Ai să-i explici și lui felul cum vezi tu recondiționarea piesei.

Mircea Guju strânse în grabă măruntaele pompei de injecție, îi prinse ușor capacul și plecă s'o ducă la mașină.

În timpul acesta, ceilalți tractoriști sfârșiră de întors fâșia de pământ rămasă lui Guju. Tractoarele veneau spre brazdă, înșiruite de asemenea în lanț. De cum sosiră, normatorul și cu ajutorii porniră să le curețe, să le ungă, să le alimenteze cu carburanți. În locul lor, luară loc la masă brigadierul, tractoriștii și cu directorul.

Ștefan Turcu observă că tractoriștii îl priveau tăcuți, oarecum stincheriți de prezența lui. În fața sa, așteptau pe o bucată de ziar câteva bucăți de pâine și de slănină. Mai într'o parte, tractoriștii întăriseră focul. Cei care terminau masa, plecau și se așezau în jurul lui. Dinspre tractoare ajutorii trecură gălăgioși tot într'acolo. Doar el cu brigadierul mai rămaseră pe loc. Se ridicară și ei, își luară pâinea și slăcina în mâini și începură să mănânce. Porniră încet către foc. Acolo se așezară alături, între Pit-coace și Iliuță. Vorba tractoriștilor se domoli.

— Eh, uitai să vă spun, — începu directorul — zicea Ciobanu să vă luați gândul dela steag...

— Vedeți, nu vă spuneam eu? — sări Buciu. — Aștia dela Adâncata ne cred legați de mâini și de picioare...

— Ei, na! — făcu Oproiu. — De frică zic așa, ca să ne sperie.

— Ți-ai găsit, vorbi Turcu, parcă spre a-i întărâta, — au și pe cine speria!

Tractoriștii începură să râdă. Directorul mai lăsă să treacă un timp și apoi începu să le povestească, zâmbind:

— Să vă spun una, dela noi din uzină, de când eram în întrecere.

Se opri un timp, își scoase o țigară și o aprinse pe îndelete, trăgând cu ochiul la tractoriști. Unii așteptau tăcuți, nerăbdători. Alții se așezară grăbiți pe locuri, întorcându-se cu fața spre dânsul. Costică Roibu svârli peste jar găteje și ciocălăi de porumb, scormonindu-l. Flacăra izbucni vioaie, slăbită de lumina lunii.

— ... în echipă la noi, era unul Melinte; bun tovarăș, iute la muncă, făcea uneori și câte două norme. Dar avea și un beteșug; cum auzea sirena, își lăsa sculele pe loc, mașina necurățată și pleca. Ne încurca așa; a doua zi, trebuia să așteptăm toți, gata de lucru, ca să-și caute sculele, să le curețe, să-și pregătească mașina. E, stai, dacă-i așa, — ne-am zis noi, — și ce credeți că am făcut?

Ștefan Turcu simți toate privirile tractoriștilor îndreptate spre dânsul. Trase un fum din țigară și-l suflă în bătaia flăcării, lungindu-le așteptarea. Alături, Iliuță înlemnise cu gura întredeschisă.

— ... într'o zi, îi ascundem toate sculele și nu-i mai curățăm mașina, cum făceam de obicei. Dimineața, ia sculele de unde nu-s; c'o fi-c'o păți, nimic; nu le găsea și pace... o băgase pe mânecă. Noi începem lucrul fără să-l mai așteptăm; ne priveam numai chiodărâș, zâmbindu-ne pe ascuns. El se duce la șeful de atelier... cineva mi-a luat sculele,

tovarăse... — Unde le-ai lăsat? — l-a întrebat șeful... Aici, l-a prins. Unde să-i spună că le lăsase — aruncate care încotro? — Ia-le de unde le-ai lăsat, tovarăse! — Șeful știa. L-am lăsat noi de-a fiert așa, ca la un ceas. Șeful de echipă îi coborîse linia graficului dintr'odată la nimic, la zero. — Știți că noi lucram după un grafic socotit pe ore. El să turbeze, nu alta; devenise cel mai codaș; simțeam, că-l frige la inimă chestia asta. Intr'un timp, unul din noi dă — așa ca din întâmplare — peste sculele lui, pitite după dulap. Ia vezi, mă, Melinte, poate astea-s! — zise el. — Astea-s! — sări Melinte. Noi am izbucnit atuncea într'un răs...

Ultimele cuvinte ale lui Ștefan Turcu fură acoperite de râsul tractoriștilor.

— Ai, ce-i spunea șeful? — vorbi Oproiu printre hohote; — ia-le de unde le-ai lăsat, Melinte!

— Ha-ha-ha!

— Așa i-am făcut și noi lui Pitcoace, tovarăse director! — zise Buciu.

— Cum îi, Pitcoace?

După ce râsul tractoriștilor se mai potoli, Pitcoace începu să spună fără sfială, cum l-au găsit fetele dormind, ziua'n amiaza mare. Tractoriștii urmăreau interesați impresia ce-o făcea asupra directorului fapta lor. Pitcoace povestea:

— mă trezesc eu într'un rând: înăuntru, mai întuneric ca noaptea; liniște de mormânt... Eh, e miezul nopții îmi zic și mă întorc pe cealaltă parte...

Curând după aceasta, mașinuța porni în noaptea luminată, acoperindu-se din urmă cu un nor de pulbere. Cuibul tractoriștilor fu repede cuprins de liniștea câmpiei adormite. Când toate sgomotele din jur se stinseră, Traian Buciu se furișă și luă drumul satului.

7

La Centrul Mecanic, directorul și cu Mircea Guju ajunseră în zori. Il găsiră pe Grigore Grigore în ședință cu colectivul de conducere. Ștefan Turcu nu se mai anunță și intră de-a-dreptul peste dâșii.

— Mă, tu tot turc ai rămas! — îl întâmpină Grigore ironic, ca deobicei. — Dealtfel, ne pare bine că ne deranjezi!

— Dacă altă dată nu v'a părut, acum v'asigur c'o să vă pară, — spuse Ștefan Turcu, strângându-le mâinile. — Am venit să vă propun o inovație!

— Ce spui, mă? — zise Grigore ridicându-se din scaun; apoi le făcu semn cu mâna: — Stați jos.

Turcu își trase un scaun pe lângă birou și se așeză. Mai în spatele lui, se așeză și tractoristul. Ceilalți așteptau.

— Hai, nu spui? — îl îndemnă Grigore Grigore.

— Cu o condiție, — zise Turcu, trăgându-și palma ridicată spre piept.

— Imi închipui, — îl zeflemisi directorul Centrului Mecanic; — cinci-zeci de procente din beneficiile exploatării brevetului aparțin stațiunii din Bădeni, nu?

— A, nu, pentru voi, îl las mai ieftin, — și Ștefan Turcu râse cu poftă.

— Spune.

— Mai întâi, dă dispoziție să ni se elibereze o pompă de injecție dela magazie, în foarte bună stare, verificată.

— E'n regulă... Ia notă, tovarășe inginer-șef! Dar ce are?

— Tamburul cu came s'a... — încercă Mircea Guju să răspundă, dar se opri la semnul directorului.

— Eh, iar tamburul! — își scăpă îngrijorarea șeful mecanic.

Ștefan Turcu zâmbi. — Aha, au nevoie de inovație; — gândi.

— Apoi, — continuă el, — dă dispoziție să ni se elibereze și motorul electric.

— Șantaj! — sări Grigore Grigore.

— Dacă vrei, da!

— Hârtia.

— Săptămâna viitoare o ai; dacă nu vine, trimitem după ea la București.

— Ți-l dau atuncea...

— Zău, Grigore, înțelege-ne! Duminică avem ședința pe plasă a tractoriștilor fruntași la noi, la stațiune. Am pus stâlpii, am făcut instalația... ni s'a acrit sufletul de lampă și plămâni de fum... așa, închipue-ți... tractoriști din toate stațiunile, lumină electrică, demonstrarea practică făcută la mașini mâinate de curent... stațiunea, atelierele, birourile, sala de ședință, scăldate în lumină... E păcat să ruginească în magazia voastră!

— Pardon, nu ruginește! — interveni inginerul șef.

—... să stea degeaba! — se corectă Ștefan Turcu.

Grigore Grigore își întoarse privirile-i calde spre membrii colectivului. Din căutarea ochilor căprui și mari, puteai simți că cedase. Câțiva din tovarășii săi își plecară capetele afirmativ.

— Ia-l, Turculeț! să scap odată de tine, mă, că m'ai...

— Să trăiești, Grigore!... Dela cine-l iau?

— Dela mine, — răspunse inginerul șef.

Ștefan Turcu se întoarse mulțumit spre Mircea Guju.

— Acuma, poți spune... ideea lui a fost! — îi lămurii el pe ceilalți.

Tractoristul își scoase din buzunarul de pe coapsă al salopetei, tamburul cu came. Arată, cum unul din cele patru unghiuri fusese pe jumătate șters de uzaj. Le explică apoi, cu curaj și hotărâre, propunerile sale pentru recondiționarea avantajoasă a acestor piese. Făcuse aceasta cu atâta convingere, încât stârni admirația celorlalți.

Grigore Grigore își întoarse mâna grea spre piept.

— Să știi, Turcule, că nu-mi pare rău că v'am dat motorul; dar el m'a câștigat, mă! — și-l arată pe Guju. — Ce ziceți, tovarăși? — se adresa el membrilor colectivului.

...Peste câteva clipe, mașinuța condusă de Bunea, cu Ștefan Turcu și Mircea Guju îngrămădiți în față și cu motorașul și pompa de injecție la spate, alerga nebună înapoi, către Bădeni.

Filică ieși din sala de judecată vânat de ciudă, supărat, de i se încrêțise carnea obrazului mai rău ca o smochină. Ochii-i cenușii străluceau căinoși, ca ai unei fiare încolțite. Coborî scărițele de piatră ale judecătoriei uitându-se în jos, mișcându-și grăbit picioarele sgârcite și porni pe stradă

în mersu-i arcuit, ca o arătare fugărită de oameni. Degetele mâinii drepte, uscate și sbârcite, strângeau puternic pânza unei trăști albe, înnodată la gură de mai multe ori. După dânsul, cam la un pas în urmă, mergea Nică Crețu. El nu se arăta așa de supărat, ci parcă ceva mai gânditor. Se uita din când în când după chiabur, să nu-i piardă urma și să rămână aicea, în Bădeni, cu buza umflată; privirile-i rătăceau pe străzi, furate de noua înfățișare a târgușorului.

Chiaburul însă, fierbea; amară îi mai fusese și ziua asta. — Tii, — gândea el; — ... mama lor de comuniști, în toate s'au vârit, bre! Acum nu-i chip să scapi, nici măcar la judecată... și-aicea au pătruns. Că, ce era mai înainte... eh, mai înainte, aicea îi înfundai pe sărântoci, la judecată! Ce, știau ei cum se învârt legile, cum să aranjezi cu avocații, ca oricum ar fi fost, tot tu să câștigi?... Și-apoi, nici piept nu-ți puteau ține mai mult de-un an, doi; că nu le puteau căra ăstora nici atâta bănet, nici atâtea plocioane. Tu începeai judecata... îi legai pe sărântoci la par și nici că-ți păsa... scoteai din pungă numai, și din hambar, și din ogradă. Dar acum, nici măcar nu se mai uită la tine c'ai fost cândva, cineva în Podeni. Nu, s'a terminat; ți-aplică legea comuniștilor... steaua ei de lege! Auzi, dacă nu vreau să-mi ar pământul, sabotaj; dacă nu vreau să-mi seamăn, sabotaj; dacă au găsit câteva brazde de pământ de-ale sărântocilor ăștia, în ogrorul meu, hoție! Plătește Filică pe douăzeci de ani în urmă roada de pe ele; plătește amendă pentru sabotaj; plătește pluguri streine ca să-ți are acum, în câteva zile, toată întinderea de pământ! Altfel, deschise îți sunt ușile închisorii... Ei, da' bine că scăpai de închisoare!

— Pe-aicea, bre... und'te duci? — îl opri din mers și din gândire Nică Crețu.

Filică se întoarse câțiva pași și intră după Nică Crețu pe poarta hanului. De vânzoleala gândurilor nici nu se mai uita pe unde calcă. Trecuse de han fără să știe când. În curtea acestuia, îl găsiră pe Lazăr Lungu pregătind căruța de drum. Argatul fusese chemat la judecată ca martor al lui Filică. Scăpase mai din timp și se repezise la han. Adăpase caii, îi înhămasse, aranjase scândurile peste care trebuia să steie și strângea acum fânul rămas în fundul căruței.

De cum îl văzu, chiaburul începu să tremure de necaz.

— Ce mai cauți aicea, mă, puturosule? — se repezi el în argat. — Să pleci!

Lazăr Lungu însă, își vedea tăcut de treabă.

— N'auzi, mă? — strigă Filică, ridicându-și ochii holbați spre dânsul. — Pleacă!

Argatul, înalt și osos cum era, se întoarse încet către chiabur și-l privi cu ură și scârbă, mai întâi de sus în jos și apoi de jos în sus. — Vezi, că de te pocnesc odată, te-amestec cu pământul! — părea a-i spune căutătura lui.

Filică simți împunsătura privirilor până'n inimă. Se uită la Nică Crețu tăcut, cerându-i parcă ajutor. Lazăr Lungu scoase hățurile de sub fân, le agăță de leucă și le desfășură încet, depărtându-se pe lângă cai. Tăcerea lui îl întărește și mai mult pe chiabur:

— Mi-ai mâncat pâinea de pomană... numai eu te-am ținut din moară... am rupt dela mine și ți-am dat!

— Ți-am muncit pentru asta, — vorbi Lazăr Lungu descurcând hăturile; — și încă mai îmi ești dator și din toamnă, și de acum, din primăvara asta.

— I-auzi, Nică, auzi! — se rățoi Filică, făcând un pas hotărît către argat. — D'aia ai depus, mă, mărturie mincinoasă împotriva mea?

— Am spus adevărul — mormăi argatul.

— Care adevăr, — strigă și mai întărâtat chiaburul, — adevărul comuniștilor, mă, pramatie?

— Adevărul adevărat... c'ai sabotat, — continuă Lazăr.

— Aha... și tu ești comunist?

— Nu sunt; da' dacă m'or primi, am să fiu.

Filică izbucni:

— Pleacă... pleacă, n'auzi?! Șarpe! Să nu te mai prind în băătura mea, că te îngrop; îți tai picioarele, sărăcie! Iată-al dracului...

Chiaburul se opri în fața lui cu traista ridicată, gata să lovească. Dar Lazăr Lungu îi apucă mâna dela încheetură și-o strângea, mereu, din ce în ce mai puternic. Degetele lui Filică se învinețeau văzând cu ochii. Traista se bălăbăni în aer, între dâșii, cam prin dreptul umerilor. Ochii le fulgerau. Peste o clipă, palma lui Filică se întinse și traista se prăvăli în țărână. De unde sta și-i privea numai, Nică Crețu se repezi și-o ridică, o scutură de colb, îngrijorat mai mult de ea decât de chiabur. Curând, Filică simți strânsura ca un tăiș ce-i reteza mâna. Răcni din adânc, asemenea unci fiare rănite.

— Căine, — scrâșni argatul și-i repezi mâna'n piept, moale, lipsită de viață.

Cu cealaltă, Filică-i smulse hăturile și se sui grăbit în căruță.

— Hai, Nică, — strigă el la Nică Crețu. — Pe el nu-l mai luăm; să-l ia comuniștii în căruța lor, alde Zăganu, alde Mătase... mama lor la toți!

Nică Crețu însă, veni lângă căruță și-i apucă strâns hăturile.

— Stai, unde pleci? N'a fost vorba că... — și-i arătă cârciuma hanului.

— Ai în traistă destul, — vorbi supărat Filică. — Haide!

— Nu! — i se împotrivi Nică Crețu. — Mi-ai promis; d'aia am și jurat pentru matală. Ce mi-oi da la Podeni, e altceva; acum mergem aici.

Nică Crețu lăsă hăturile și-l apucă pe chiabur de mânecă.

— Jos, o leacă numai; să ne mai încălzim, să mai uiți și matală... lasă, dai și gata! Ori cât ai da, tot nu se cunoaște!... Hai!

Filică coborî mai mult de frică, tras cu forța de celălalt. — Al dracului, tâlhar și ăsta... șnapan! — gândea el. — Credea că scapă așa, cu una, cu două... mare bandit! — își zicea și Nică Crețu. Impins din spate, chiaburul intră în cârciumă; Nică Crețu, după dânsul. El râdea și-și sugea buzele simțind aburul și mirosul drojdiei. Înăuntru, aproape pustiu; mesele goale. La una, se cînstău doi pierde-vară, șoptindu-și cu ochii pe fereastră. La alta, vârit într'un colț, bea Ion Velicu de unul singur. Fusesse și el la proces; îl căptușise și pe dânsul, la fel ca pe Filică. Incolo, nimeni.

— Ei, vezi, că nu suntem doar noi! — vorbi Nică chiaburului și i-l arătă pe Ion Velicu.

Se așezară la masa lui.

Afară, Lazăr Lungu ieșise în stradă gânditor. Trebuia să plece cu altcineva acasă. Brigadierul cu Ilie Zăganu, veniseră cu cărucioara cu un

cal al acestuia. Lică Mătase, cu Leahu și cu moș Gheorghe Soare — cu căruța lui Lică. Doar Vasile Glonț venise singur. Unde-or fi? Oricare dintre dâșii l'ar fi luat, cu siguranță. Rămase în poarta hanului, cu gândul să-i aștepte.

Nu trecu prea mult timp și din oraș, pe strada poduită cu pietre rotunde de râu, venea hurducăind o căruță. Din depărtare, parcă recunoscui caii lui Vasile Glonț. Și el fusese citat ca martor, tot de către Filică; dar și el depusese împotriva lui. Când căruța se mai apropie, zări în ea — unul singur. Peste o clipă se încredință că nu greșise. Vasile Glonț era.

— Măi, nea Vasile, — zise Lazăr ieșindu-i înainte, — mă iei și pe mine acasă?

— Te iau, de ce să nu te iau; suie! — și Vasile Glonț se dădu bucuros mai într-o parte să-i facă loc lângă el.

Când să urce, Lazăr Lungu își aduse aminte de caii lăsați în curtea hanului înhămați, gata de plecare.

— Mai stai puțin, o țără numai, — se rugă el de Vasile Glonț.

Alergă apoi la căruță, slobozi cailor ștreangurile din părți, le scoase din gură zăbăluțele și le aduse dinainte un braț bun de fân. Le bătu apoi cu palma gâturile întinse în jos și plecă, îndepărtându-se cu ochii întorși. În stradă, sui lângă Vasile Glonț și căruța porni.

În urma lor, trecură mai apoi alde Lică Mătase, Leahu și Gheorghe Soare, iar după dâșii — Ilie Zăganu cu Mihai Zaharia.

În cârciumă, Filică nici nu bea de amărit ce era. Se gândea într'una la bănetul ce va trebui să-l dea țăranilor săraci, în locul roadei lor, furată timp de douăzeci de ani. Socotea mereu, dacă suma cerută și hotărâtă la proces nu întrecea câștigul ce l-a avut de pe urma sutelor de brazde furate. Ieșea mai puțin; totuși, de unde să dea atât? Dacă ar scoate dintr'odată atâția bani, ăștia s'ar repezi și mai hulpavi asupra lui. Ca să nu dea, nu se putea; l-așteaptă închisoarea. Mai bine, să dea câte puțin; s'o lungască așa până'n vară, în toamnă, sau în cealaltă primăvară... Cine știe... poate până atunci vin americanii! Eh, dac'ar veni odată, că uite, i-a ajuns cuțitul la os; da' ei numai latră, ca și când i-ai spune unui înneecat: — așteaptă, mă, să mă desbrac! Pământie se făcuse fața lui Filică, așa de mult îl stăpânea amărăciunea.

— Ce stai și tânjești, te-ai înmuiat, ai? — îl întrebă scrâșnind Ion Velicu, — și-i întinse în față stacana cu țuică.

Filică o îndepărtă cu dosul mâinii, ca un om bolnav.

— Etete! — se minună disprețuitor Velicu. — Da'ce, o să jelim acum?... Nu! — și bătu cu pumnul în masă de jucară sirgure paharele. — Au câștigat ei procesu'; știai asta decând te-au prins... comuniștii nu te iartă! Atunci de ce să stăm, să așteptăm juvățul?... Nu!

— Nu! — repetă și Nică Crețu, turnându-și țuică.

Ion Velicu ridică stacana și-i umplu până'n buză paharul lui Filică.

— Bea, bre! Lasă, c'o să ne simtă comuniștii și mai puternic!

Filică parcă tresări; fața își recăpătă culoarea, ochii-i luciră argintiu, aprinși. Luă paharul și-l răsturnă dintr'odată, până'n fund. Se scutură și se'ntoarse spre Velicu:

— Mă, — începu el, arătându-și pumnul sgârcit, — tu ai dreptate! N'ai văzut, toți au jurat împotriva noastră: și Vasile Glonț, și Lazăr, ăsta mă, care-l țin de milă și până și...

— ... și până și el! — îi tăie vorba Ion Velicu, ferindu-se astfel, ca Nică Crețu să nu înțeleagă despre cine vorbeau.

Își ciocniră toți paharele ridicându-le deasupra mesei, în sus, cât ajurgeau cu mâinile.

... În drum spre casă, la răscrucea drumurilor dintre Podeni și Adâncata, Ion Velicu se abătu pe la fântână; Filică și Nică Crețu mână mai departe către Podeni. Chiaburul sta sigur pe leagănul din față. Cu mâinile întinse ținea hăturile din scurt, stăpânind cu greutate caii porniți pe joacă, grași-pepeni. Nică Crețu se așezase în fundul căruții, afundat în fân. Desfăcuse traista lui Filică și scoase din ea șipul cu licoarea gălbue de basamac. Inmuiat de băutură, Nică se bălăbănea de scuturătura căruții și ducea cu greutate șipul la gură. Dar abia-i potrivea gâtul între dinți și doar începea să sugă, că-l și scăpa întors pe piept. Sticla începea să-i gălgăie în sân, duhoarea de țuică să plutească în juru-le și'n urmă. Filică simți într'un timp mirosul de țuică; când se întoarse, Nică-i rânjea cu șipul întins.

— Bea!... îch!... Să moară comuniștii de necaz... na ... îch ... nouă nu ne pasă!

— ... du-te dracului! — îl înfruntă Filică murmurând. — Sigur, că ție nu-ți pasă... tu bei!

Intunecat, chiaburul reveni pe leagăn, strunind și mai puternic caii. Scormonind în traistă, Nică Crețu mai dădu și peste o bucată de slănină, groasă cât lățimea palmei. Lacom, începu să înfulece din ea, slinindu-se la gură până spre urechi, iar pe mâini până la coate. Bucata de pâine ce-o mai găsi pe fundul traistei o rupse în două și-o vârî în buzunare. Șipul îl ținea strâns între genunchi și doar din când în când îl ridica la gură.

În goana cailor, căruța durui scurt pe lângă teleguța cu un cal a lui Zăganu. Filică se înțepeni în leagăn, smuci hăturile și într'o sirgură clipită depășiră cărucioara, ca într'un zbor.

Mihai Zaharia și cu Ilie Zăganu își întrerupseră vorba și priviră tăcuți îndepărtarea căruții. Apoi continuară:

— Dar parcă Lazăr Lurgu nu mai era în căruța chiaburului...

— Nu era; să știi că l-a lăsat pe jos, caiafa! — grăi gânditor Ilie Zăganu. — Da' găsește el pe cineva, cu care să se întoarcă.

— Altfel, — vorbi iar brigadierul, — pare destul de hotărît. Trebuie să vă ocupați mai mult de el, să-l ajutați să înțelegă unde-i locul lui în lupta noastră, pentru ce luptăm.

— A fost mai neîncrezător într'un timp. Înainte de a veni voi cu tractoarele, ne ocolea; acumă însă, s'a deschis. Avem în curtea chiaburului ochii noștri.

— Frate Ilie, dar mi-a plăcut cum a vorbit: — «...eu dau să bag plugurile în brazdă, el nu, că nu-i pământul meu. Ieșim ca toți din sat, să'ncepem arăturile, dar plugurile fără fiare; el le-ascunsese în pod... » — ai, ce zici?

— Ce să mai zic, mi-a plăcut!

Ilie Zăganu își netezi cu dosul palmei ciolănoase mustăcioara ruginie și mișcă încet hăturile căluțului. Acesta merg a în trap potrivit, năunt și liniștit, mai mult în voia lui. Zăganu slăbi iară funia hățului și se întoarse spre Mihai:

— Ceva s'a întâmplat și cu Vasile Glonț, mijlocașul; la asta, chiar că nu m'așteptam să depună împotriva lui Filică. El a bătut mult timp bătătura chiaburului și tare îndărătnic a fost atunci, când cu întovărășirile...

— Și totuși, l'ai auzit! — «... eu știu, c'a avut la Plopșor numai optsprezece pogoane; celelalte două sunt din tarlă, dela ceilalți țărani...»

— Și Mihai Zaharia începu să râdă. — L'ai văzut atunci pe Filică?... Nu? Negru se făcuse, ca pământul; fierbea de ciudă.

— Daaa, s'a simțit Filică mai singur ca oricând; a rămas numai cu pramatia aia de Nică!

Brigadierul se ridică și se așază mai bine pe snopul de coceni, de sub dânsul. Zăganu își slobozi hățul legându-l de leucă, își scoase tutunul și-și răsuci o țigară. După ce scăpără și-o aprinse, suflă fumul și vorbe:

— Da', ai văzut, Mihai? În privința lui Leahu tot ne-am înșelat! El l-a înfundat cel mai mult pe chiabur.

— Dracu' să-l ia, — răspunse brigadierul, — nici nu știu ce să mai cred!

Mihai Zaharia își aruncă privirile peste câmpul înverzit de grânele pitice și apoi rămase gânditor.

— Frate Ilie, — reveni brigadierul, — mai bine-i că ne-am înșelat, decât să ne fi scăpat din mână... Nu?

— Este. Cred, c'a fost o rătăcire, o greșeală de-a lui, atunci. Nu l'ai auzit cum vorbea? «... Filică-i dușman și câine... Nu-i de ajuns cât ne-a furat și exploatat în trecut... acum sabotează însămintările...» — D'aia zic, — reluă Zăganu, — o fi el necugetat în fapte, dar unealtă, nu; nu este!

... Filică îi ajunse din urmă și pe alde Lică Mătase, moș Gheorghe Soare și Ion Leahu, aflați în căruța președintelui. În aceeași fugă necurmată a cailor clăbuciți de spumă, căruța chiaburului trecu pe lângă dâșii duruind, gonind către Podeni. Chiaburul mâna caii întărâtându-i, iar în spatele său, Nică suga din șip, parcă în necaz.

— Nici nu-i pasă, hoțului! — vorbe moș Gheorghe cu ochii după chiabur.

— Ei, nu! S'arată și el așa; dar fierbe, nu alta! — grăi Lică Mătase.

— Nu vezi, de-acuma, de când cu tractoarele, parcă-i turbat.

— Păi, cum să nu fie, mă? — reveni moș Gheorghe. — Când vede mândrețea ogoarelor noastre întoarse de tractoare, parcă le simte pe inimă... Ii stă în gât belșugul ce-om avea.

— Din dușmănie numai...

— Clonțos, ca un câine; eu arătam judecătorilor aștia noi, cum m'au bătut și m'au purtat cu procesele atâția ani pentru răzor și el, hoțomanul, cu hatul furat și mutat prin înșelăciune peste ogoarele noastre, gata, a și sărit împotriva... că nu m'a trimis el pe mâna avucaților, că nu m'am bătut cu el pentru pământ, că...

— Da' și când s'a repezit asesorul ăla negricios într'însul, — se mândri Mătase, — a și început Filică să se bălbăie.

Moș Gheorghe Soare se trase mai lângă președinte, îi apucă mâna prinsă pe hățuri și-i șopti cu evlavie, parcă destăinuindu-i ceva:

— Imi pare bine, mă, Lică, — vorbe el, calm și sincer, — c'am trăit și zilele astea. Am apucat, mă, ce n'am mai crezut niciodată c'o să văd... am apucat să ni se facă dreptate! D'aia zic că unii dintre voi, din partidul ăsta al vostru, aveți și păcate... stai, ascultă-mă acum!... dar partidul

— ... și până și el! — îi tăie vorba Ion Velicu, ferindu-se astfel, ca Nică Crețu să nu înțeleagă despre cine vorbeau.

Își ciocniră toți paharele ridicându-le deasupra mesei, în sus, cât ajurgeau cu mâinile.

... În drum spre casă, la răscrucea drumurilor dintre Podeni și Adâncata, Ion Velicu se abătu pe la fântână; Filică și Nică Crețu mână mai departe către Podeni. Chiaburul sta sigur pe leagănul din față. Cu mâinile întinse ținea hăturile din scurt, stăpânind cu greutate caii porniți pe joacă, grași-pepeni. Nică Crețu se așezase în fundul căruții, afundat în fân. Desfăcuse traista lui Filică și scoase din ea șipul cu licoarea gălbue de basamac. Inmuiat de băutură, Nică se bălăbănea de scuturătura căruții și ducea cu greutate șipul la gură. Dar abia-i potrivea gâtul între dinți și doar începea să sugă, că-l și scăpa întors pe piept. Sticla începea să-i gâlgăie în sân, duhoarea de țuică să plutească în juru-le și'n urmă. Filică simți într'un timp mirosul de țuică; când se întoarse, Nică-i rânjea cu șipul întins.

— Bea!... îch!... Să moară comuniștii de necaz... na ... îch ... nouă nu ne pasă!

— ... du-te dracului! — îl înfruntă Filică murmurând. — Sigur, că ție nu-ți pasă... tu bei!

Intunecat, chiaburul reveni pe leagăn, strunind și mai puternic caii. Scormonind în traistă, Nică Crețu mai dădu și peste o bucată de slănină, groasă cât lățimea palmei. Lacom, începu să înfulece din ea, slinindu-se la gură până spre urechi, iar pe mâini până la coate. Bucata de pâine ce-o mai găsi pe fundul traistei o rupse în două și-o vârî în buzunare. Șipul îl ținea strâns între genunchi și doar din când în când îl ridica la gură.

În goana cailor, căruța durui scurt pe lărgă teleguța cu un cal a lui Zăganu. Filică se înțepeni în leagăn, smuci hăturile și într'o sirgură clipită depășiră cărucioara, ca într'un zbor.

Mihai Zaharia și cu Ilie Zăganu își întrerupseră vorba și priviră tăcuți îndepărtarea căruții. Apoi continuară:

— Dar parcă Lazăr Lurgu nu mai era în căruța chiaburului...

— Nu era; să știi că l-a lăsat pe jos, caiafa! — grăi gânditor Ilie Zăganu. — Da' găsește el pe cineva, cu care să se întoarcă.

— Altfel, — vorbi iar brigadierul, — pare destul de hotărât. Trebuie să vă ocupați mai mult de el, să-l ajutați să înțeleagă unde-i locul lui în lupta noastră, pentru ce luptăm.

— A fost mai neîncrezător într'un timp. Înainte de a veni voi cu tractoarele, ne ocolea; acuma însă, s'a deschis. Avem în curtea chiaburului ochii noștri.

— Frate Ilie, dar mi-a plăcut cum a vorbit: — «...eu dau să bag plugurile în brazdă, el nu, că nu-i pământul meu. Ieșim ca toți din sat, să'ncepem zăturile, dar plugurile fără fiare; el le-ascunsese în pod... » — ai, ce zici?

— Ce să mai zic, mi-a plăcut!

Ilie Zăganu își netezi cu dosul palmei ciolănoase mustăcioara ruginie și mișcă încet hăturile căluțului. Acesta merg a în trap potrivit, năunt și liniștit, mai mult în voia lui. Zăganu slăbi iară funia hățului și se întoarse spre Mihai:

— Ceva s'a întâmplat și cu Vasile Glonț, mijlocașul; la asta, chiar că nu m'așteptam să depună împotriva lui Filică. El a bătut mult timp bătătura chiaburului și tare îndărătnic a fost atunci, când cu întovărășirile...

— Și totuși, l'ai auzit! — «... eu știu, c'a avut la Plopșor numai optsprezece pogoane; celelalte două sunt din tarlă, dela ceilalți țărani...»

— Și Mihai Zaharia începu să râdă. — L'ai văzut atunci pe Filică?... Nu? Negru se făcuse, ca pământul; fierbea de ciudă.

— Daaa, s'a simțit Filică mai singur ca oricând; a rămas numai cu pramatia aia de Nică!

Brigadierul se ridică și se așază mai bine pe snopul de coceni, de sub dânsul. Zăganu își slobozi hățul legându-l de leucă, își scoase tutunul și-și răsuci o țigară. După ce scăpără și-o aprinse, suflă fumul și vorbe:

— Da', ai văzut, Mihai? În privința lui Leahu tot ne-am înșelat! El l-a înfundat cel mai mult pe chiabur.

— Dracu' să-l ia, — răspunse brigadierul, — nici nu știu ce să mai cred!

Mihai Zaharia își aruncă privirile peste câmpul înverzit de grânele pitice și apoi rămase gânditor.

— Frate Ilie, — reveni brigadierul, — mai bine-i că ne-am înșelat, decât să ne fi scăpat din mână... Nu?

— Este. Cred, c'a fost o rătăcire, o greșală de-a lui, atunci. Nu l'ai auzit cum vorbea? «... Filică-i dușman și câine... Nu-i de-ajuns cât ne-a furat și exploatat în trecut... acum sabotează însămânțările...» — D'aia zic, — reluă Zăganu, — o fi el necugetat în fapte, dar unealtă, nu; nu este!

... Filică îi ajunsese din urmă și pe alde Lică Mătase, moș Gheorghe Soare și Ion Leahu, aflați în căruța președintelui. În aceeași fugă necurmată a cailor clăbuciți de spumă, căruța chiaburului trecu pe lângă dânsii duruind, gonind către Podeni. Chiaburul mâna caii întărâtându-i, iar în spatele său, Nică sugea din șip, parcă în necaz.

— Nici nu-i pasă, hoțului! — vorbe moș Gheorghe cu ochii după chiabur.

— Ei, nu! S'arată și el așa; dar fierbe, nu alta! — grăi Lică Mătase.

— Nu vezi, de-acuma, de când cu tractoarele, parcă-i turbat.

— Păi, cum să nu fie, mă? — reveni moș Gheorghe. — Când vede mândrețea ogoarelor noastre întoarse de tractoare, parcă le simte pe inimă... Ii stă în gât belșugul ce-om avea.

— Din dușmănie numai...

— Clonțos, ca un câine; eu arătam judecătorilor aștia noi, cum m'au bătut și m'au purtat cu procesele atâția ani pentru răzor și el, hoțomanul, cu hatul furat și mutat prin înșelăciune peste ogoarele noastre, gata, a și sărit împotriva... că nu m'a trimis el pe mâna avucaților, că nu m'am bătut cu el pentru pământ, că...

— Da' și când s'a repezit asesorul ăla negricios într'însul, — se mândri Mătase, — a și început Filică să se bălbăie.

Moș Gheorghe Soare se trase mai lângă președinte, îi apucă mâna prinsă pe hățuri și-i șopti cu evlavie, parcă destăinuindu-i ceva:

— Imi pare bine, mă, Lică, — vorbe el, calm și sincer, — c'am trăit și zilele astea. Am apucat, mă, ce n'am mai crezut niciodată c'o să văd... am apucat să ni se facă dreptate! D'aia zic că unii dintre voi, din partidul ăsta al' vostru, aveți și păcate... stai, ascultă-mă acum!... dar partidul

a făcut bine, mă ! Eu, pe unde m'am lovit de el, de stat, de bine am avut parte : sămânță am primit, tractoarele mi-au arat locurile, în '45, noru-mea — Ilinca — a primit și pământ. Acum mi s'a făcut dreptate și cu hotarul ăsta; a pus ordine și'n judecăți. Ții, că ce era mai înainte ! Păi, să-ți povestesc, mă, ce-am pățit odată la tribunal la București ! Eram cu procesu' cam într'al noulea an...

Lică Mătase asculta pentru a nu știu câta oară povestea luptei îndârjite pe care o dusesse bătrânul pentru dreptate. Il rodeau greu pe moșneag aceste amintiri. Trecutele judecăți își bătuseră joc de dreptul lui, de munca și de viața lui, risipite pe drumul Călărașilor sau al Bucureștilor și'n buzunarele avocaților. Il mai ardeau și acum la inimă suferințele îndurate, zădărnicia alergăturilor după dreptatea boierilor. De-aceea povestea cu patimă, cu durere în glas, cu obraji brăzdați de sbârcituri, învăpăiați, cu ochii umbriți de pleoapele-i albite, scânteind :

— N'am dorit nimic în viața mea, — spunea el, — decât să apuc această zi; nu gândeam să mi se dea roada furată înapoi, așa cum a cerut brigadierul; nu. Un singur lucru doream: să mi se spună, după lege, c'am avut dreptate. Și astăzi, mi s'a spus așa !

Grăbit și stângaciu, bătrânul își svânta cu mâneca sumanului boabele de lacrimi apărute în colțul pleoapelor. Barba-i tremura; glasul, dease-menea. Pumnul i se strângea sbârcit pe mâna președintelui.

— Voi ați adus binele...

— Atunci, care-s păcatele, moș Gheorghe? — îl întreabă Lică.

— Ei, și tu... spun unii, mă !

Se porniră amândoi pe râs, mulțumiți și înveseliți, ca dintr'o glumă.

În spatele lor însă, Ion Leahu stătea mofluz, încruntat, cu gândurile duse parcă pe altă lume. Impietrise, cu obraji nemișcați, cu privirile pierdute în golul zărilor. Când trecuse Filică pe lângă dâșii, sulită de de gând i se înfipse în cel mai ascuns ungher al minții: — ... cu asta i-am încurcat pe comuniști... că prea mă'ncolțise, atunci brigadierul. Erau înțeleși între ei; când au văzut însă că și eu lovesc în Filică, s'au uitat speriați unul la altul; nu le venea să creadă. Inseamnă, că mirosiseră ei ceva; m'au pus la încercare, d'aia m'au adus la proces... Hm, parc'aș fi fost copil, să nu pricep nici măcar atâta lucru ! Le-am scăpat printre degete. Numai Filică de-ar tăcea... când îl afundam mai tare, gata să se ridice și să desvăluie tot. S'a temut că ne pune la amândoi cătușele... Da, cu asta trebuie să-l sperii și să-l storc și mai departe; știe el c'am făcut așa, numai să scap din cursa comuniștilor.

...Pe-aproape de Podeni, Filică trecu și pe lângă Vasile Glonț și Lazăr Lungu, la fel de repede, ca un vârtej. Biciuți, cai săltau în hamuri, aruncându-și picioarele obosite într'un trap înalt, sforăind, cu spuma fluturându-le din boturi ca niște batiste albe, cu plasa curelelor jucându-le pe crupe în ritmul mersului. Filică-i mâna ca un hain, fără inimă. Peste fânul din mijlocul căruții, Nică Crețu dormea cu șipul strâns la piept.

— Le scoate sufletul până acasă, i-aprinde... — grăi Lazăr Lungu cu ochii după cai.

Vasile Glonț nu-i răspunse. Iși agăță hăturile de leucă și-și lăsă biciul la spate, în căruță. Caii își domoliră mersul, dând într'un pas ușor și liniștit; căruța nu-i mai scutura. În urma lor, tăcerea întinsurilor se reîntregea și peste drum.

— ... m'ai întrebat, dacă mi-a plăcut lucrul tractoarelor, Lazăre, — își continuă răspunsul Vasile Glonț, — mi-a plăcut, mă!

— Atunci, de ce n'ai intrat?

— De ce? — întreabă Glonț, parcă mirându-se. — Păi, din cauza ăștia, — și arată cu capul în urma lui Filică. — Știi și tu, cât ne-a dăscălit atuncea pe-amândoi, de era să ne bage și'n păcat. Când am văzut grâul frumos, arătura bună, n'am mai zis nimic. Puteai să zici ceva? Am plecat și-am dat pe la el; toată ziua m'a ciclăit: că tot nu-i bun tractorul, că rămân fără pământ și câte altele... și n'am intrat! Și când am ieșit din întovărășire, tot el m'a pus; d'aia zic, că am avut cap sec. M'au muncit gândurile tot timpul, ca să intru iară la tractor. Am văzut că Filică mă mințise; am fost și pe câmp și pe la tractoare; le-am urmărit mereu... dar degeaba! N'am mai îndrăznit să le cer tovarășilor ca să mă primească iar. Puteam eu să ling, unde-am scuipat? Nu; obraz, am!

Vasile Glonț rămase cu ochii plecați, cu brațele desfăcute în lături a neputință. Se vedea, că-și ușurase sufletul de necazul acesta. Zile de-arândul încercase să bage plugulețul lui în brazdă, dar caii nu i-l putură urni mai mult decât la trei-patru degete în pământ. Tractoarele se apropiau acum de sfârșitul arăturilor dela Plopșor și pământul lui va rămâne cu s'giranță neîntors.

— Mă, Lazăre, — reîncepu el, — la ăștia de-alde Filică, uite-așa le trebuie înțepată limba, de o mie de ori; și-apoi, sărată. Să li se umfle, cât o murătură. — Ochii lui Vasile Glonț ardeau și pătrundeau fără cruțare. — Să nu mai poată cere nici apă; că dacă vorbesc, numai venin și otravă ne toarnă în suflete... biserica mamei lor!

— Bre, nea Vasile, — grăi Lazăr Lungu gânditor, — matale vrei să te scrii din nou?

— Auzi, vorbă... sigur, că vreau!

— Atunci, am să vorbesc eu pentru matale; mă cunosc mai bine cu tovarășii dela tractoare.

— Faci tu asta pentru mine, Lazăre? — îl întreabă neîncrezător Vasile Glonț.

— Ce 'nseamnă, că fac? Vorbesc cu tovarășii sau cu Zăganu, și-i gata. Nicio grijă... dă-l în mă-sa pe Filică! Nu te mai ține de el, bre, că-i câine. N'ai văzut?

O lumină sfioasă licări pe fața și 'n ochii lui Vasile Glonț, înseninându-l. Își vedea aievea și ogorașul său răscolit de plugurile tractoarelor, alăturat ogorului aceluia nesfârșit al întovărășiților dela Plopșor. Era prea frumos ca să poată crede cu adevărat aceasta. Poate că tovarășii n'au uitat că el le încurcase lucrurile, mânat din spate de chiabur... cine știe? Dar un alt gând îl neliniștea acum și mai avan. Simțea că nu-l va putea ascunde până la sfârșit. Îi tot dusesese povara, căutând să-l uite, dar nu se putuse. De aceea, se hotărî să-i facă mărturisirea lui Lazăr Lungu:

— Măi, Lazăre, eu ți-oi spune ceva... tu să-i spui lui Zăganu sau lui Alexe, că-s dela partid, sau tractoriștilor.

— Spune, — îl îndemnă argatul apropiindu-se de dânsul.

— Atunci, pe iarnă, când s'a spart întovărășirea, Filică și Velicu au spart-o; adică, eu cu Nică Crețu. Chiaburii au avut toate listele celor înscriși până 'n seara aceia.

— De unde le aveau?

— Nu știu... asta e ! Tu, spune-i lui Zăganu; ei trebuie să afle de unde. Chiaburii au legături cu unu' de-ai lor, mă ! Trebuie să fie ceva la mijloc !

— Trebuie, — murmură Lazăr Lungu dus pe gânduri. El socotea că în afară de Nică Crețu nu prea mai călca picior de om străin în ograda lui Filică. Intrebă:

— Nică știa de liste ?

— Nu. Lui i le-a dat Velicu; ăsta le-a adus !

— Aha ! Am să le spun; chiar astăzi am să trec pe la Zăganu.

9

Lazăr Lungu și cu Vasile Glonț pătrunseră în sat odată cu căderea serii. Căii își reluară trapul liniștit, stărnind sub picioare nouași de praf. În dreptul lui Filică, Lazăr Lungu sări din căruță și intra la chiabur. Găsi căii legați de iesle, plini de apă și de colb. Filică îi lăsase înspumați, fără pături pe ei, așa cum îi oprise din alergătură. Șargul stătea cu capul plecat pe-alătura de iesle, suflând din greu. Celălalt își ridica picioarele de dinapoi, pe rând, de parc' ar fi avut răni sub copite. Pântecile li se mișcau grăbite și scurt, ca niște foale zorite. Ingrijorat, Lazăr Lungu își desbracă în fugă haina, își suflecă mânecile cămășii și-i șterse în treacăt de apa care-i îngheța, cu șomoioage moi de fân. Aruncă peste dâșșii câte-un țol, îi deslegă și-i scoase afară din grajd. Cu ei de dârlogi, începu să se plimbe prin curte într'un ocol larg și într'un mers liniștit, de voie. Lazăr zări într'un timp ochii de uliu ai lui Filică ațintiți asupra lui, dina-poia ferestrei dela casă. Se aștepta ca chiaburul să iasă înfuriat și s'o pornească iar pe ceartă. Filică însă s'a uitat un timp îmbufnat, de parcă sta să plesnească, dar n'a ieșit. Dispăru înăuntrul casei.

Când suflarea cailor se liniști, argatul îi întoarse în grajd. Ii mai frecă încă odată cu fân și le aduse paie bune pentru așternut. După aceasta, trebălui în fugă și pe la celelalte vite și orătării, slobozi zăvozii și plecă.

Pe Ilie Zăganu nu-l mai prinse acasă. Femeia acestuia îl înștiință că plecase împreună cu brigadierul la partid, după Alexe. Lazăr Lungu rămase un timp pe gânduri. Până acum, nu mai fusese niciodată la partid. Cunoștea sediul organizației, căci era așezat în mijlocul satului, în fosta cârciumă a lui Gheorghe Velicu, moșul hapsânului ăsta de azi. Gândurile-l mânău încet, parcă fără să știe cum, în sus, pe marginea uliței. În dreptul ferestrelor luminate ale casei partidului se opri. Ceva neînțeles îi întărise fiorul de îndoială ce simțea. Cum sta așa, cu ochii la lumini, ușa trosni și în prag apără Zăganu. Lazăr Lungu se trase mai într'o parte, până lângă gard. Ilie Zăganu ieși în uliță și de-aici porni spre casă. Din câțiva pași, Lazăr Lungu îl ajunse.

— Ce-i, Lazăre ? — îl întrebă Zăganu, întorcându-și capul.

— Vreau să-ți spun ceva, — murmură argatul.

Se opriră în mijlocul uliței, față 'n față. Lazăr Lungu îi șopti încet și repede despre dorința lui Vasile Glonț de a intra în întovărașire și despre mărturisirea acestuia în legătură cu listele.

— ...el spune că trebuie să fie unul, care vă vinde chiaburului !

Vestea aceasta îl întunecă pe Zăganu dintr'odată. Abia acum vorbise cu Alexe și Mihai, că bănuiala lor nu mai poate apăsa asupra lui Leahu. Atunci, care altul mai poate fi?

— Hai înăuntru, frate Lazăre; le-om spune și lor, lui Alexe și brigadierului.

Alături de Zăganu, Lazăr intră cu inima deschisă, hotărît. Pe pereții încăperii erau rânduite frumos, tablouri, lozinci și stegulețe; un dulap cu cărți era așezat mai într'o parte și o masă lângă geam, la care stăteau Sandu Alexe și Mihai Zaharia. Ilie Zăganu trase un scaun și-l arătă argatului.

— Șezi, Lazăre!

Lazăr Lungu își scoase căciula, se așează stângaci și așteptă.

— Aicea poți spune tot, frate Lazăre! Spune tare, n'ai de ce te teme, mă! — îl îndemnă Zăganu.

Argatul începu să le povestească și lor, ceea ce auzise dela Vasile Glonț. Secretarul și cu Mihai Zaharia ascultau tăcuți, sprijiniți în coatele proptite pe marginea mesei. Din când în când, își încrucișau privirile și-și plecau capetele, înțelegându-se din ochi. Lazăr Lungu povestea nestingherit, cu patimă; abia acum simțea că îndoiala din inimă-i dispăruse, că și Alexe și brigadierul sunt asemenea lui Zăganu, oameni de-ai lor.

— Tovarășe Lazăr, — vorbi Alexe, calm și așezat, — e bine c'ai venit. Acuma ai văzut și tu, că împotriva câinilor — în afară de luptă, o altă cale nu avem. E bine, că ne-ai spus; vom veghea împreună: tu acolo, în bârlogul lupului, noi în sat și pretutindenea.

— Cine mai vine pe la Filică? — îl întreabă brigadierul.

— Nică; el nici nu se mai ferește, intră ca 'n ograda lui.

— Altcineva?

— Pe altcineva n'am mai văzut, — răspunse argatul cu umerii ridicați.

Tăcură. Ilie Zăganu se plimba gânditor, trecând dintr'o parte în alta a mesei. Secretarul rămase cu bărbia sprijinită în căușul palmei, cu ochii plecați. Lampa-i lumina din perete, gălbui și slab. Lazăr Lungu se întoarse către brigadier și-l întreabă:

— Ce faceți, tovarășe, îi arăți și lui Glonț?

— Chiar mâine, pentru că doar săptămâna asta mai suntem la Ploșor.

— Da, Mihai, — începu secretarul, — noi am cam uitat de oameni. Unul ca Vasile Glonț trebuia întrebat de mai multă vreme și nici conferințele alea agrotehnice nu le-am început...

— E drept, Alexe, — încuviință brigadierul; — noi ne-am îndreptat eforturile mai mult spre câștigarea steagului.

— Cine ține prima conferință?

— Tovarășul Lungeanu, agronomul de sector; vom mai vorbi de asta. Lazăr Lungu dădu să plece.

— Stai, vecine, — îl opri Zăganu, — mergem împreună.

Cu dânșii plecă și Mihai Zaharia.

În urma lor, secretarul aranjă băncile în rând și împinse masa în fața lor. Era timpul, să se strângă cei ce aveau în seara asta cercul de studii al Istoriei Partidului Bolșevic. Se reasează la masă și începu să-și răsfășoare hârtiile pe care-și notase problemele cele mai mari.

În dreptul casei lui Lazăr Lungu, ceilalți trei se despărțiră. Brigadierul cu Zăganu intrară peste drum, la Vasile Glonț, iar argatul acasă.

Înăuntru, Lazăr Lungu o găsi pe Ioana, așteptându-l îngrijorată. Când îl văzu însă mulțumit și înveselit, inima femeii se liniști și ochii începură să-i lucească.

— Ce-i? — îl cercetă ea.

— Le-au dat să plătească toată roada ce-au furat-o pe douăzeci de ani în urmă... și-amendă la sabotaj... și poruncă să are și să samene, acum, câtu-i vremea bună.

— Aha, — își arată bucuria nevastă-sa.

— Parcă-i turbat Filică, așa-i acum!

Femeia tăcu. Se așeză alături de dânsul, pe marginea patului. Simți că acum e timpul să-i spună lui Lazăr și ceeace de multă vreme nu îndrăznise. Voiculeasa, de-alături de ograda lor, îi tot bătuse pragul în lipsa lui. Îi vorbise de lupta unită a femeilor muncitoare, de viața pentru care luptau s'o făurească celor mai necăjiți și mai săraci, cum erau și dâșii.

— Mă, Lazăre, — începu încet Ioana, — Voiculeasa zice că să mă duc și eu cu ele, acolo la ufedereu.

O liniște neînțeleasă se așeză între dâșii.

Ioana își simți inima svâcnind în sân, întretăind tăcerea.

Lazăr gândea.

— Ce fac, mă omule... mă duc?

Lazăr Lungu se ridică de pe pat, își vârî palmele pe sub betelia pantalonilor și începu să calce apăsător, într-o parte și alta, prin mijlocul casei. Femeia îl urmărea cu privirile blajine, încă neîncrezătoare, așteptând. Târziu, argatul se opri din mers, drept în fața ei.

— Du-te; altfel, nu se poate... împotriva câinilor trebuie să luptăm.

10

Mihai nu mai putu aștepta duminica, pentru ca s'o vadă din nou pe Frusinica. Vineri după prânz, plecă la sat fără de nicio altă treabă. Își făcu drum pe la comitetul provizoriu în legătură cu pregătirile pentru semănat și trecu pe la câțiva țărani care nu intraseră încă în întovărașire. Aștepta cu nerăbdare inserarea. Când ieși însă dela Vasile Glonț, căruia-i spusese că i-au arat pământul, se întâlni pe neașteptate cu Frusinica. Ea tocmai trecea drumul dela Floarea Voiculesei și o pornise pe uliță, în jos, spre casă. Grăbi pasul în urma ei, cu un fior de neliniște crescândă în inimă. O ajunse fără să știe când; fata nu-i răspunse la salut. Ochii-i luminoși scânteiau într-o ușoară muștrare, la fel de tulburători. Zâmbetul însă nu-i mai licărea. Mergea pe lângă el asemenea unei streine. Se vedea cât de colo, că este supărată. Brigadierul nu-și putea explica, dece și cum, dar îi îndreptăți pe loc purtarea.

— Frusinică... șopti el.

Fata însă mergea nepăsătoare înainte, de parcă nici nu-l auzise.

— ...puteai să-mi spui asta dinainte, nu s'o află dela alții! — adăugă încet, ca într'un murmur.

Nimic; Frusinica nici că-l băga în seamă. Mihai Zaharia își prinse mâinile în pumn și se grăbi să meargă în pas cu ea. Continuă rugător:

— ...auzi, Frusinică... m'au durut mult vorbele tale... m'am gândit mereu de-atuncea...

Fata tăcea.

— ...zău, Frusinico, trebuie să mă înțelegi!... și să știi că eu nu voi ceda! Hai, spune ceva!

Așa o dusesse până lângă porțiță. Aici se opriă.

— Ce să-ți mai spun, — vorbi Frusinica privind în pământ, — de-acuma tot degeaba...

— Dece degeaba?

— N'ai spus tu s'o terminăm?... o terminăm și gata!

— Frusinico... murmură Mihai.

— Ce, dacă ai puterea trebuie să lovești în oameni nevinovați?

Brigadierul înțelese că despre Buciu vorbea. Șopti muștrător:

— Vasăzică și serile trecute tot pe la tine a fost... a venit să se plângă mititelul... binee!

Tăcură.

— Și ce fel ai gândit despre mine... reîncepu fata într'un târziu.

— Să știi că m'ai jignit, Mihai!

Nu mai avu timp să-i răspundă; grăbită, Frusinica închise porțița ușor și dispăru. El rămase în uliță, părăsit, cu inima strânsă; gândi să intre după dânsa, dar picioarele nu-l mai ascultară. O vreme rămase în fața porțiței, parcă lipsit de viață. Intreaga lor iubire se risipea cu fiecare clipă ce trecea. Se smulse cu greu gândurilor dureroase care-l frământau și porni încet către tractoare.

Ajunse la Ploșor spre seară. Din drum se abătu pe la Marin Oproiu și plecă pe tractorul acestuia pe ultimele brazde. Amurgul deveni dintr'odată îngurat, cuprins dinspre miazănoapte de întunecimi neașteptate. Pe toată zarea din partea aceea năvăliră nori negricioși, înhăițați în nesfârșite turme, mari și bolovănoși, cât niște munți în continuă rostogolire, răsturnați în apele văzduhului. Furtună și ploaie prevestea cerul din partea asfințitului, vremuire lungă — sborurile joase, săgetate și tipetele ascuțite, repetate, ale lăstunilor. Se aștepta din clipă 'n clipă guduirea din temelii a cumpenilor cerului, involburarea înverșunată a înălțimilor, descătușarea fulgerărilor ascunse și ropotul îndesit și prelung al tunetelor. Fața soarelui lăsată spre orizont fusese acoperită cu o aripă de nori ca de-un oblon; lumina zilei scăzuse, atotstăpânitoare coborau întunecimile peste pământuri. Se părea că în curând, valuri uriașe de ploaie pustiitoare se vor revărsa ca un potop, înecând dintr'odată întinderile Bărăgînului.

Ajutorii de tractoriști fugiseră speriați la vagon; îi înfricoșase apropiata deslănțuire a mâniei cerului. Unii aranjaseră în fugă butoaiile de metal, grupându-le, alții înfundară în vagon tot ceea ce nu putea rămâne în bătaia ploii.

Tractoarele băteau întăritate, fără întrerupere.

— N'o să plouă nici azi, — grăi supărat Marin Oproiu, către brigadier. — Păcat de-așa înourare... Uite, vine furtuna!

Marin Oproiu își trăise toată viața, dela o zăpadă la alta a anilor, în mijlocul Bărăgînului. Cunoștea acum toate înfățișările stepei. În mijlocul norilor, descoperise o pată galben-pământie, întinsă și îndepărtată, de pulbere vânturată până 'n inima cerului. Cu trecerea clipelor, pata aceasta creștea îngălbenind fața norilor, se apropia. Indreptați într'acolo de tractorist, ochii lui Mihai priviră îngrijorați și se întoarseră

apoi spre celelalte trei tractoare. Cum sta așa, lărgă Oproiu, îl uimise liniștea cu care acesta își mâna neîncetat motorul. Brigadierul se gândea și la oameni și la mașini; ar fi vrut să dea semnalul încetării lucrului și al parcerii tractoarelor la bază.

— Ce facem, nea Marine, mai stăm? — îl întrebă el pe tractorist.

— Nu te grăbi, — îi răspunse Oproiu, rotindu-și ochii pe cer. — Mai este timp să vedem dacă nu-i decât o involburare trecătoare.

Sub plafonul coborât al norilor, sunetele tractoarelor se auzeau mai pline, mai puternice. Peste câmpie se lăsase o liniște grea, apăsătoare. Ca o nălucă trecu pe drum, către Podeni, într'o ncurmată fugă a cailor, o căruță înfășurată în colb.

Un vânt sec, rece și tăios, se porni pe neașteptate din partea norilor. De peste arături se ridicară valuri ușoare de pulbere albicioasă ca un vâl suriu, sfâșiat în aer. Picături mari, cât mazăricea, lucind asemenea argintului, cădeau piezișe, însulițând rar cgoarele. Un fior de ghiață străbătu văzduhul, mânat și întărit de vânt. Pata galbenă-pământie — rămasă în centrul înnegurării, una acum pământul cu întunecimea norilor. Urgia se apropiase. Zidul pulberii ajunse la marginea întovărășirii. Zarea din partea aceea nu se mai vedea. Ieșite din brazdă, tractoarele celorlalți gneau către vagon. Din spatele lui Marin Oproiu, ajutorul său sări alături de plug și fără să se mai uite înapoi, fugi tot într'acolo.

Calm, Marin Oproiu opri motorul și coborî la adăpostul tractorului.

— Vino'ncoa, Mihai! — îl strigă el pe brigadier. — S'au speriat degeaba ceilalți; — n'o să plouă... îi numai furtună... puternică, dar trece repede... stai, aici!

Își făcură amândoi loc, cu spatele lipit de capota motorului cald, așezați cu picioarele strânse sub dâșii. Picăturile se răriră și mai mult și gemând, zidul de pulbere, gros și înalt, vârtejuit de clocotul furtunii, se năpusti asupra lor, înfiorându-i. Intr'o clipă, brigadierul — care urmărea fuga tractoarelor, nu mai văzu în fața sa decât un întunerec gălbui, cu neputință de străpuns. Inchise ochii, lovit în față de sborul nisipului. Fără să vrea, mișcă un cot, până ce simți apropierea « bătrânului ».

— E'n stare, să te ridice de jos, nu alta; — mormăi Oproiu, scuipând din când în când nisipul. — Te pomenești, că ceilalți s'or speria; doar Guju-i mai cu cap acolo. Buciu-i cam zănatec... poate l'or fi oprit pe Iliuță lângă dâșii.

Brigadierul tresări; trebuia să fie în mijlocul celorlalți. Gândul îi stăruia mai mult asupra lui Iliuță. Își simți inima sguduindu-i pieptul, mâinile calde, obrații înfierbântați. Când deschise ochii, zidul de pulbere i se păru și mai des și mai opac. Alături de dânsul, zări prin plasa gnelor pe Marin Oproiu, ridicat ca un acoperământ peste el, cu ochii și buzele strânse, împotriva vântului.

— Eu mă duc după ei, nea Marine! — murmură Mihai, ridicându-se în g'nunchi.

Mâna tractoristului îi apucă umărul și-l apăsă în jos.

— Nu se poate, n'ai să vezi unde... rătăcești. Asta-i mai rău ca viscolul... te izbește de ceva, de nu te mai scoli. Stai jos, acumă trece!

— Știu unde-am văzut tractoarele în ultima clipă... plec!

Brigadierul se ridică și o porni prin furtună, aplecat înainte, strângându-și la piept și gât, pânza salopetei. Auzi din urmă, ca dintr'un fund de peșteră, strigătul tractoristului:

— Mihai... hai!

După aceasta, vuietul înăsprit al vântului, sborul nisipului și al pulberii, urgia de iad a deslănțuirii neogoite a forțelor naturii, îi acoperiră totul. Nu mai vedea și nu mai auzea nimic altceva. Înainta cu ochii închiși într-o direcție pe care numai în parte și-o amintea. Trebuia să învingă în acelaș timp puterea furtunii care-l bătea cu furie reînnoită dintr'o parte. Mersul prin arătură îl obosi curând. O involburare și mai puternică a vântului îl lovi cu strășnicie, ca un val înfuriat de apă și-l trânti la pământ, pe-o coastă. Cu o mână își acoperi un timp fața și ochii biciuiți de pulbere și-și pipăi fruntea și părul. Vântul îi sburase șapca; aici, între brazde, parcă era mai adăpost... și mai cald... și mai bine. Auzi însă duduie apropiat de tractor. Se ridică și grăbit, porni în partea aceea. Căzuse aproape de capăt; unul dintre tractoare bătea pe loc, părșit în mijlocul drumului. Cu greutate, întinse mâna la tabloul de comandă și-l opri. O luă apoi pe drum, înainte; furtuna încă vuia, dar zidul de pulbere parcă se mai destrămase. Găsi și-al doilea tractor. Il opri și pe acesta și porni iar. În fața sa, aproape, îi apărură umbra celui de al treilea; ăsta nu mergea; la adăpostul lui, dădu peste grupul tractoriștilor.

— Mihai! — îl strigă Buciu și apucându-l de mână îl trase între dânsii.

Brigadierul simți strângerea lui Buciu plină de căldură. Răsuflă greu, dar fața îi era cuprinsă de-o lumină mai puternică decât urgia furtunii. Zămbi. Ochii îi erau însângerați de izbitura nisipului și nu-i mai putea deschide. Cu mâinile întinse îi pipăi pe cei din jurul său, ca un orb.

— Sunteți cu toții? — îi întrebă el.

— Cu toții, — răspunse Guju, asupra căruia se opriseră mâinile sale; — ajutorii-s la vagon... au plecat înaintea noastră.

— ...dar Iliuță?

— Aicea sunt, tovarășe brigadier, — țipă ucenicul de sub tractor.

— Aha, e bine! — își spuse mulțumit Mihai. — Nicio grijă, — acumă trece; asta fuge, nu stă. Păcat că n'a plouat!

Intr'adevăr, peste câteva momente vârtejuirea trecuse de dânsii tot așa de repede precum venise. Furtuna alerga acum mai departe, peste întinsurile Bărăganului de dincolo de ei. Doar aerul se mai mișca într-o fluturare de vânt sărăcăcios, plin de uscăciune. Din văzduh, cea mai mărunță pulbere cobora liniștită în jos, ca o plasă de funigei de culoarea loesului. Pe cer, în locul norilor bolovănoși, rămăseseră alții, albi, subțiri și îndepărtați, ascunși de înserare. Peste arături, domnea din nou liniștea.

Numai în sufletele tractoriștilor ridicați lângă tractor mai stăruia încă înfiorarea dintru început. Privirile lor se rotiră dela vagonul de unde veneau ajutorii, peste arături, la tractorul lui Marin Oproiu — oprit în brazdă și de acolo, spre furtuna care abia se mai bănuia în fundul zării.

— Să oprim motoarele, — vorbi Pitcoace.

— Lasă, le-am oprit eu, — îi înștiință Mihai, frecându-și ochii.

Noaptea, târziu, Mihai își aminti de privirile de atunci ale tractoriștilor. Somnul care-l adusese în pat, îi pierise. Gânduri noi îl nelinișteau

acum. Hotărîseră împreună, ca săptămîna aceasta să termine de arat tot ce mai aveau aicea, la Plopșor, și de luni să înceapă semănatul. Cu restul tractoarelor se vor muta la întovărășirea dela Pănoiu. Dar întovărășirii i se mai adăugaseră în urmă și ogorașele lui Vasile Glonț și ale altor câțiva țărani, înscriși abia acum. Furtuna le furase de asemenea o bucată de timp. Seara nu mai putuseră prelungi lucrul pe lună, căci noaptea fusese înnegurată de nourii rămași după urgie. Mai aveau deci, aproape treizeci de hantri de întors și o singură zi: mîine, sîmbătă.

Îi era încă greu să vadă cum s'ar putea rezolva mai bine socoteala asta; căci, oricum, ea trebuia totuși rezolvată. Nu puteau rămîne aici, la un petecuț de loc și săptămîna viitoare. Ori pentru aceasta, trebuia ca fiecare tractorist să întoarcă în medie cîte 7,5 hantri; mai mult decît oricînd. Cu siguranță, că lucru-i va împinge 'n noapte. Trebuia să se asigure de lumini. Aproape toată dimineața meșterise la un dinam adus de Guju dela stație, dar nu-i găsise betesugul. A doua zi, el trebuia să continue repararea dinamului pentru ca seara, două tractoare să are pînă la sfârșit: unul la lumina farurilor și altul la aceea a felinarului. Gîndea cu ciudă la toată povestea aceasta a luminilor. Din toamna trecută, tractoarele rămăseseră fără dinamuri și așa-i apucase și primăvara asta.

În vagon, răsuflarea tractoriștilor se auzea ca un murmur ușor, caldă și prelungă, îmbietoare la somn. Deși obosiți, ei adormiseră cu greu, frămîntați de gîndul că brigada nu și-ar putea încheia a doua zi arăturile dela Plopșor. Până acum îndepliniseră angajamentele luate în întrecere; dar cine știe, dacă brigada lui Ciobanu nu făcuse mai mult?

Prin ușa deschisă a vagonului, brigadierul privi întunerecul de afară ca pe un dușman. — Trebuie să terminăm! — gîndi el. Nu se poate să dăm înapoi; dacă voi reuși să repar dinamul, succesul brigăzii este asigurat. Steagul va fi iar al nostru; vom avea peste angajamentele luate încă treizeci de hantri; mai mult ca niciodată, ca nicio altă brigadă în trecut.

Se ridică hotărît într'un cot, lăsînd să-i cadă pătura alături. Răcoarea nopții îi mîngâie pieptul ca o mână umezită. Coborî. Își trase salopeta, bocancii și ieși afară; întunerecul nopții era de nepătruns. Luă felinarul stins de sub vagon și porni către tractoare. Dintre ele, îi ieși în față Costică Roibu.

— Tu ești de pază, Roibule?

— Eu, tovarășe brigadier.

— Lasă, c'am să fac eu; mergi de te culcă.

Impotrivirea tractoristului nu-l putuse îndupleca să rămînă împreună. Roibu îi aduse pătura de pe pat, îi aprinse felinarul și plecă la vagon. Un timp, Mihai ascultă liniștea nopții cu gîndurile și ochii întorși în partea satului. Dincolo de cerul luminilor însă, noaptea domnea nestîngerită.

Întinse pătura în dreapta tractorului lui Buciu, la care încercase dinamul peste zi. Deschise cutia și-și luă sculele necesare. Incet, slăbi chingile dinamului și-l ridică de pe suport. Se așeză pe pătură, aproape de felinar și începu să-l desfacă cu atenție, rînduind piesele pe lîngă dînsul...

În zori, Iliuță alergă cel dintâi la tractor. Cercetă înălțimea apei în radiator, a uleiului și a motorinei și sui în scaun.

— Gata, neică Buciule! — strigă el către tractoristul care se apropia.

Traian Buciu învârti de manivelă de câteva ori, întorcându-și spatele ca un arc. Motorul icni înfrânt, suflă și apoi izbucni într'un tunet repetat și spart, de se cutremură toată liniștea dimineții.

— Iliuță, ia aprinde farurile, mă! — îi ceru Mihai.

Ucenicul suci întrerupătorul și farurile prinseră a clipi, luminând scurt și gălbui, răpuse de albul zilei. Buciu rămase uimit, cu ochii la lumină. Iliuță coborî înveselit și trecu în fața lor. Apoi, veniră pe rând și ceilalți tractoriști.

— Tovarășul Zaharia a făcut luminile, — grăi Roibu, azi noapte.

Toată ziua au bătut tractoarele, fără întrerupere. Au tras întins până în pragul înserării. Al lui Buciu, mânat pe rând de toți ceilalți tractoriști, a ciocănit până noaptea târziu, ca o inimă a câmpiei.

În timpul acesta, Mihai Zaharia raporta la stațiune, că brigada sa a depășit argajamentele sporite cu încă treizeci de hantri.

II

Limpede, ca o nemărginită cupolă de cristal albăstrui, părea toată întinderea cerului. Dimineata era caldă, plină de lumina unui soare puternic, ca în miez de vară. Semănăturile din toamnă, ridicate cam de câteva degete dela pământ, se desfătau ușor, tremurând involburate. Verdele lor pâlise, acoperit de pulberea adusă de furtună din laigul ogoarelor. Parcă le pârjolise seceta.

Printre ele, mașinuța stațiunii gonia urmărind șerpuirea drumului. La volan, era Mihai Zaharia; lângă dânsul, secretarul comitetului de partid al plășii, Bădină. Cu ochii pe drum, brigadierul lăsase motorul să bată în toată puterea lui, îndreptând numai fuga neîntreruptă a mașinei pe șleaurile îngropate în praf. Secretarul, închis până la gât în bluza-i de postav suriu, privea liniștit și gânditor peste desfășurarea câmpului. Pe lângă urechi, pe sub marginea șepcii, colbul îi brumase și mai mult firele de păr.

— Asta e, — vorbi el într'un timp; — dela voi, ar trebui să meargă toți tractoriștii; fiecare are de spus ceva în adunare. Buciu, despre lupta pentru timp, despre cum a reușit el să facă în medie 7,5 hantri zilnic; Marin Oproiu, despre îngrijirea tractoarelor; Mircea Guju, despre îngrijirea pompei de injecție, despre recondiționarea tamburilor; tu, despre filtrarea motorinei, despre organizarea și conducerea brigăzii în întrecere, despre păstrarea și întărirea legăturilor cu țăranii muncitori. Știi... adică, așa cum ar trebui să fie! — și-i zâmbi.

Mihai asculta, stăpânind în același timp motorul, cercetând drumeagul.

— Pitcoace, — continuă Bădină, — despre necesitatea de a învăța, despre faptul că învățând mai bine meseria a ajuns să fac în loc de trei, șase hantri. Vom sta acum cu fiecare de vorbă... Ce zici, nu-i bine așa?

— Este, — răspunse Mihai cu ochii pe drum, — dar cine va curăța tractoarele? Și tot astăzi trebuie să ne mutăm dincolo, la Pănoiu.

— Vor rămâne ajutorii cu Moise Coman; dincolo, o să vă mutați spre seară, când o să fiți înapoi.

Mașinuța coti, părăsind drumul câmpului; alerga acuma pe șoseaua pietruită cu capătul infundat în așezările Podenilor, ca într'o pădurice. Se apropiiau de sat, zburând.

— Ce faci M.hai, pe unde-o iei? — îl întrebă secretarul.

— Prin sat.

— Dece?

— Am eu o socoteală, — răspunse brigadierul.

Curând se dumiri și Bădină. M.hai Zaharia stopă mașina și coborî. Dela spate, luă steagul și-i desfăcu pânza împurpurată, brodată cu fir pe margini. Il ridică în vânt și grăbit, îl legă cu două sârmulițe de marginea parbrizului. Urcă. Mașinuța svâcni ca un obuz. Mișcată de năvala aerului, mătasea începu să fluture, foșnind a cântec. Măinile brigadierului se strânsă pe volan, picioru-i apăsă cu îndârjire pe accelerator. Intrară în sat ca o furtună. Claxonul suna cu întrerupere, din ce în ce mai des și mai viu, ca o chemare. Pe la porți, le ieșiră întru întâmpinare mai întâi copiii; apărură apoi femei și tineri, bărbați. În iureșul alergăturii, M.hai zări în cadra porților lui Mătase chipul Frusinicăi. Parcă și mai sălbatic fluturase atunci pânza steagului! — Așa; să știe că l-am luat, — gândi el și pe prima uliță o apucă la dreapta, urcând în sus, către tractoare.

Dela un timp, tractoriștii încetaseră să mai privească în golul zărilor. Brigadierul nu li se arătase nici cu steag, nici fără steag. Indoiți în inimi, se risipiră pe la tractoare și lucrau în silă la curățirea lor. Nu-și luaseră gândul de la steag; dar nu înțelegeau în nici un fel întârzierea lui M.hai. Singur Iliuță rămase cu ochii pe câmp, cercetând drumeagul în fiecare minut.

— Vine! — strigă el într'o vreme, cu ochii către sat.

Tractoriștii săriră de pe tractoare și năvăliră în drum.

Intr'adevăr, deasupra mașinuței ce gonia spre ei, flutura semeată pânza steagului. Ochii lor nu mai urmăreau acum, decât apropierea furtunoasă a drapelului. Bucuria le înflori dintr'odată în obraji și în zâmbete. Grupul lor, părea un singur om, cu privirile ațintite înainte, cu inima săltând și răsufierea întreruptă. Așteptau tăcuți, urmărind parcă ivirea și creșterea unui răsărit de soare. Intr'o clipă, mătasea învăpăiată a steagului se desfășură dintr'odată larg, mai larg ca cerul înroșind ca în flăcări toată zarea...

VII

I

Tractoriștii își mutaseră cuibul de pe întinsurile pământurilor de la Ploșor, pe acela ale întovărășiților dela Pănoiu. Primul răsărit de soare descoperise în largul câmpiei de aici, fluturarea înaltă a steagului. Arzând și mai aprins în focul razelor, mătasea lui părea o gură de flăcări nestinse, o solie a vieții noi, ținută în văzduh. Puterea muncitorilor și a țăranilor mocnea în svâcnetul și în cântecul său neîntrerupt.

Fosta moșie a lui Pănoiu era străbătută din loc în loc de perdele înguste de salcâmi, ridicate drept în pieptul crivățului. Ele domoleau puterea vântului, opreau nourii risipiți de iureșul furtunilor, zăgăzuiau viscolirea zăpezilor spulberate — îndulcind adăpostirea semănăturilor. Locurile întovărășiților din Podeni, primite la reformă din trupul moșiei boerești, erau cuprinse între două șiruri de acestea de salcâmi, orânduite pe două răstavuri, cap la cap. Dincolo de ele, se întindeau ogoarele gospodăriei agricole de stat « Frăția », cu inima feluritelor ei așezări chiar în vatra fostului conac.

Vagonul de dormit fusese tras la adăpostul salcâmlor. Butoaiele cu motorină și benzină, cisterna — rânduie printre copaci, ferite din calea plugurilor. Aproximarea salcâmlor dădea împrejurimilor o aromă de crâng ieșit din primăvară. De crenguțele desgolite și înegrite, mugurii ascunși în tăria lemnului — gata să crape, răspândeau un iz proaspăt de verdeață. Pe jos, printre vreascuri și foi, pătrunseseră primii colți îngălbeniți ai ierbii, iar pe lângă tufișurile de lăstăriș înghimpat, se arătaseră în pâlcuri mici, viorelele. În Bărăgan, unde pământul mereu întors de fiarele plugurilor nu se acoperă decât cu covoarele reînuite ale semănăturilor, aceste locuri sunt destul de rare. Pentruca să vezi lărgimea orizonturilor și a stepei, rețeaua drumurilor albite de colb și pata negricioasă a Podenilor, trebuia să treci dincolo de zidul salcâmlor. Se părea, că abia de acolo începe Bărăganul.

Trei din tractoarele brigăzii intraseră în brazdă încă din zorii zilei. Șirurile salcâmlor le întârea tunetul, ca într-o țarcuire de maluri înălțate'n jur. Al patrulea tractor, rămăsese la Plopșor cu Marin Oproiu, pentru semănat. Țăranii întovărășiți hotărâseră să semene o bună parte din tarlău lor cu păioase de primăvară; partea aceasta trecea cu puțin de o sută de hectare. După normă, un singur tractor trebuia să lucreze aici cam vreo zece zile.

După ce-și văzu tractoarele pe brazdă, Mihai Zaharia plecase grăbit la Plopșor. Supravegherea și controlul semănăturii era o problemă care atârna greu în cumpăna sarcinilor sale. Lipsa acestui control făcuse, ca în toamnă, grăul să fie semănat prea adânc și să răsară târziu, abia spre sfârșitul iernii. Tocmai de aceea putuseră chiaburii să cârtească împotriva tractoarelor!

Împreună cu Lungeanu și cu Moș Gheorghe Soare, pe care-i găsisese la Plopșor, urmăriră mult timp semănătoarea trasă de tractorul lui Oproiu. Agronomul controla, din când în când tuburile și arăta celor doi tineri care însoțeau semănătoarea, cum trebuie să vegheze la funcționarea ei. Mihai urmărea mai mult drumul drept al rândurilor, apropierea necesară dintre câmpurile semănătorii, înaintarea înceată și uniformă a tractorului. Moș Gheorghe Soare, împuternicit al întovărășiților la munca semănăturii, obosise alergând în urma lor; el se uita mereu în coș, la nivelul semințelor care cobora neîncetat, cu fiecare pas.

După mai multe drumuri, se opriră în capătul ogoarelor, lăsând tractorul să treacă mai departe. Poposiră lângă căruța vârfuită de sacii cu semințe alese și tratate, sprijiniți în coate de marginile ei. Agronomul deslegă un sac și-și afundă mâna într'nsul până peste cot. De acolo, din fund, scoase un pumn de semințe mari și frumoase, cu miros proaspăt de soluție. Iși arătă aprobarea și mulțumirea prin clătinarea capului.

— Toate-s așa, — îl asigură moș Gheorghe cu ochii la saci.

— E bună sămânța, — încuviință și Mihai, vânturând în palme, niște boabe luate dela agronom.

— E bună, — repetă îngrijorat moș Gheorghe, — dar o vâram în pământ uscat; decând s'a luat zăpada, un strop de apă n'a mai căzut. De'nțunecat, se întunecă cerul de nouri ca de potop; dar vine furtuna și-i risipește, îi duce la munte sau la baltă, unde bâhlește apa.

— Trebuie să plouă, — vorbi Lungeanu, — nu vezi, de câteva zile se tot încruntă cerul; dimineața-i mai frumos; după amiază, trec nourii în jos, se îneșură, începe vântul... sunt semne destule.

— Asta-i drept; — recunosc Gheorghe Soare. — D'aia mă gândesc, tovarășe agronom, c'ar fi bine să ne grăbim cu semănatul; când o veni ploaia să ne prindă cu bobii în pământ, la culc ușcald, mustind de apă. În câteva zile ogoarele și înverzesc.

— Păi, până'ntr'o săptămână-i gata, moș Gheorghe, — vorbi Mihai, — Oproiu mână, nu glumă!

Victor Lungeanu svârli în sac sămânța ce-o mai avea în pumn și'n timp ce-l lega, vorbi gânditor:

— Stai, să socotim... vasăzică, semănați acum toată partea asta, până'n drumul celălalt... câte hectare-s aicea, Mihai?

— Ceva peste o sută; după normă, zece zile de lucru; Oproiu însă le face în șapte zile...

Victor Lungeanu svârli în sac sămânța ce-o mai avea în pumn și rămase gânditor. Moș Gheorghe Soare își ridică ochii spre cer, cercetător. Pe deasupra lor, o cioară trecu într'un zbor grăbit, cărâind a iarnă; în urma ei, năvăliră apoi altele, și în rânduri din ce în ce mai dese; fugeau la sat. O aripă de nour se ridicase până'n dreptul soarelui. Dinspre îndepărtata Dunăre, se pornise un vântișor umed. Pe pânțele cailor legați de vârful oiștei, părul se sburlea ca de un fior.

— Se schimbă vremea, — mormăi Gheorghe Soare.

— Știi, Mihai, — începu agronomul, — mă gândesc că moș Gheorghe are dreptate. Noi, și-așa suntem spre sfârșitul perioadei acesteia de însămânțări; trebuie să ne grăbim. Voi v'ați îngrijit mai mult de arat și aicea, ați adus un sirgur tractor... e prea puțin.

— Asta-s forțele, tovarășe agronom, n'am de unde! Cu patru tractoare am întors până acum jumătate din pământurile contractate. La Pănoiu, nu avem decât trei tractoare; dacă mai scot încă unul, întârziem cu arătura până'n Mai. Ori asta, nu se poate!

— Da, da, — făcu Lungeanu gânditor.

Moș Gheorghe Soare își ridică doar sprâncenele, dând a înțelege că a priceput și dânsul.

— Adică, stai... — sări agronomul, — stai, că nu-i așa! Tot una e dacă semeni cu unul sau cu două tractoare... sau chiar cu toate; arătura va întârzia exact cu același timp, pentrucă pe urmă toate vor trece la arat. În schimb, însămânțăm mai repede, la timp... înțelegi, Mihai?

— Eu nu înțeleg, — vorbi nelămurit moș Gheorghe.

Lungeanu explică înc'odată, mai pe larg, socoteala pe care o făcuse. Bătrânul dădea din cap zâmbind, pe măsură ce adâncea judecata agronomului. Brigadierul reveni.

— E drept, cum spui; deci, tu ești de părere să mai aducem un tractor dela Pănoiu?

— Da. Și asta chiar acum.

— Astăzi nu se poate, n'avem semănătoare.

— Aducem noi semănătoare, — se repezi moș Gheorghe, — avem la cooperativă.

— E, atunci e bine! — hotărî Mihai. — Uite cum facem; dumneata moș Gheorghe, iei caii și pleci după ea; eu, până'n două ceasuri mă întorc cu tractorul.

Brigadierul plecă în pas întins spre întovărășirea dela Pănoiu. Departe, în fund, se zărea linia dreaptă, umbrită, a salcâmlor. Moș Gheorghe Soare, aruncă în fugă hamurile pe cai, înodându-le ștreargurile pe spate și opritorile de gât. Pa calul său, cel din stânga (însănătoșit acum) — întinse o pânză de sac golit, împăturită în două. Cu ajutorul agronomului se aruncă pe cal și o porni într'un trap sărit, călărind tinerește, cu coatele săltate. Virgil Lungeanu așteptă până ce tractorul sosi și întoarse iar la capătul ogoarelor. Făcu încă un drum pe lângă tinerii care supravegheau semănătoarea, incredințându-se că lucrul merge destul de bine. Apoi încălecă bicicleta și porni spre « Drum nou » și de acolo la Adâncata și Năeni.

Mergând către tractoare, gândurile lui Mihai Zaharia trecură dela grija semănatului și a arăturilor la tălmăcirea scrisorii lui Culai. În ajun, primise cartea poștală a fratelui său, acum în armată. Il bucurase faptul că acolo, Culai învăța meseria de șofer și că fusese înaintat la gradul de caporal. Dar nu asta îi frământa mîntea, ci muștrarea dreaptă a lui Culai. Din buzunarul dela piept își scoase cartonul îndoit al scrisorii și reciti din mers, câteva rânduri: . . . « *mama se plînge că ai uitat-o; din Februarie tu nu i-ai mai scris nici măcar un rând. Dece Mihai?* » — Dece? — se întrebă în sinea lui brigadierul. A uitat? — Nu; poate munca și răspunderea brigăzii l-au încurcat, nu i-au dat răgaz să-i scrie? Nu-i drept; într'o noapte, târziu, la lumina felinarului, i-ar fi putut însăila cel puțin un rând. . . Are dreptate, Culai: . . . « *noi ne-am risipit; mama a rămas singură cu amintirile vieții ce-am robît-o împreună la Pănoiu. Tu, ești cel mai aproape de casă; te poți repezi într'o noapte, s'o vezi. . . s'ar bucura mult, Mihai* » — Nu, într'o noapte nu se poate; dar sîmbătă seară, după ședința de producție dela stațiune, tot va pleca.

Între timp, văzduhul se întunecase; pe cer, pânza nourilor vineți și scămoși se întregise dela o margine la alta. Vântul încetase. În aer se simțea apăsarea vremurii și apropierea ploii. Mihai Zaharia iuți pasul cu ochii îndreptați spre linia salcâmlor. Lăsase în urmă mai mult de jumătate din drum.

Pe-acasă, nu mai fusese din Noembrie; campania de toamnă îl împinsese până la venirea înghețului și a zăpezii, iar iarna trecuse fără să știe când — împărțindu-și timpul între munca de reparare a tractoarelor și munca de lămurire dusă la Podeni. De atunci n'o mai văzuse pe maică-sa; ultima dată îi scrisese în ajunul plecării în campanie și tot atunci îi trimisese și ceva bani; atât.

Mihai știa că maică-sa n'o putea duce greu; avea patru pogoane de pământ primite acum, în '45; Petre, frățiorul cel mic, învăța cu bursă dela stat, la școală, la Călărași. Dar oricât, parcă îl durea înstrăinarea asta ușoară, îndepărtarea sufletească pe care n'o dorea. Cu trecerea timpului simțise, că și legăturile dintre dînșii se subțiau; dar nu era mai puțin

adevărat, că ele se adânceau pe linia unor simțăminte vechi, păstrate cu sfînțenie de amintirea vieții din trecut. Încă nu-și explicase cum, dar oridecâte ori îi apărea în minte icoana maică-si, ea venea însoțită de cele mai dureroase dar și mai scumpe amintiri. Mihai purta în suflet chipul mamei sale, așa cum i-l lăsase viața din timpul robiei pe pământurile lui Pănoiu.

Cu gândul la ea își încetini pasul; mergea cu ochii minții deschiși înspre adâncul sufletului, cu privirile încetoșate de-o lumină sfioasă, ca de vis.

... Iulie, 1942. Fierbea soarele în văzduh. Zăduf și duhoare încinsă peste Bărăgan. Gemea pământul de greutatea rodului ce-l purtau în valuri legănate, aurii, lanurile de pâine ale lui Pănoiu. Amiază. Rânduri dese, nesfârșite, de secerători palmași, doborâți de căldură și de osânda muncii la boier, înnotau în legănarea spicelor. Din urmă: vechilii trosneau din bice, mănându-i ca pe o turmă care reteza în fugă pășunea grânelor hapșanului. De pe frunțile oamenilor sudoarea amărue picura în țarină. Palmele aspre și bătucite le sângerău pe mânerul secerii. Sleși de viață, țineau sub greutatea de plumb a snopilor. De zile și nopți întregi, îi tot purtau peste ogoare, fără nici o clipă de răgaz; boabele trebuiau culese mai înainte de a se scutura. Aplecați de atâta timp, înțepeniră așa, frânți din mijloc și mergeau, parcă târându-se. Dintre femeile și copii care îngroșau rândurile se ridicau din când în când blesteme pline de ură și amărăciune. Bărbații ocoliți de front sau întorși betegi, mocneau, fulgerând din seceri.

Mihai și cu maică-sa, cot la cot cu ceilalți.

Pe ceață și la încheeturi, sudoarea ustura, ardea.

În fața lor, tăiate, spicele uscate cădeau sunând.

Înaintau cu greu în lan; oboseala și foamea îi doborau.

Atunci sosi dela sat Culai, fluturând în mână o depeșă bătută de telegraf. Maică-sa îl privi bănuitoare, cu ochii adumbriți. Rămase întoarsă spre el cu seceră și spicele în mâini, tăcută.

În fața ei, copilul aștepta.

— Ce-i, Culai?

— ... mamă... tata! —și-i arătă hârtia.

Secerătorii se opriră din mers. Din mâna maică-si, spicele alunecară ușor, căzându-i peste picioarele sgâriate de miște și rugi. Își întoarse capul spre zări, ferindu-și lacrimile. Buzele-i tremurau a plâns, umezite de apa nădușelii. Un pumn îl strânse pe mânerul secerii, iar altul și-l înfundă în capcana dinților, înăbușindu-și suspinele. Tatăl lor murise departe, într'un război nedrept pornit de moșieri și fabricanți.

— Ei, na! —sări vechilul, care nu mai auzise fășăitul secerilor.

— Morții, cu morții; vii, cu vii... gata!

Ceilalți se plecară peste seceri. Lanul începu să foșnească aspru, ca un frunzar. Maică-sa însă, rămase pironită în loc, cu ochii ridicați în sus, cu capetele copiilor îmbrățișate la piept.

— Hei, n'auziți?... aplecați-vă! —strigă înfuriat vechilul.

De stâncă au rămas.

Câteva lacrimi căzură fierbinți pe creștetele copiilor.

Intr'o înfiorare caldă, aerul mișcă pe tâmpile femeii părul pătat de colb.

Dar asta numai pentru o clipă, o singură clipită doar. După un șuer lung, harapnicul vechilului îi înfășură pe toți trei deodată, de mai multe

ori. Arsura biciului îi fulgeră, ca un tăiș ce-i pătrunsese până la os și'n creier.

— Ah, câine ! — scrâșnise maică-sa și apucând harapnicul cu o mână, svârlise cu cealaltă secera'n vechil. Vârful acesteia se înfipse adânc în spatele-i întors.

— Oamenii ne mor pe front și noi aicea... stai, câine !

Secerătorii săriră înfricoșați și-o opriră să împlante secerea până'n mână, s'o răsucescă și s'o tragă în sus, ca să-l sfășie...

Mihai își simți obrații umeziți. Din fața privirilor îi dispăruse păienjenishul amintirii și numai chipul maică-si îi rămăsese în minte clar, mai cald și mai apropiat. Ploua. Cu dosul palmei își șterse în fugă pleoapele. Zarea Bărăganului îi apăru acoperită de vinețiul ploii. În văzduh, se simțea mirosul prafului stropit. Până la șirul salcâmlor mai erau câteva sute de pași. Se auzea, ca un ecou, tunetul tractoarelor. Măruntă, ploaia cădea liniștit, îndesindu-se. Brigadierul simțea că apa îi făcea bine, că-l răcorește, că-l întărește parcă. Grăbi pasul, cu gândul deopotrivă îndepărtat și către tractoare și la semănat.

Până la salcâmi, ploaia îi udase șapca, umerii și pieptul, genunchii. Îmbăcsită ca o scoartă, salopeta îi apăruse un timp celelalte straie; peste pânza ei picăturile de ploaie alunecau ca niște mărgelușe. Mai apoi însă, se înmuiase și ea, slinându-se și îngreuindu-i mersul.

Brigadierul găsi toate tractoarele arând. Ploaia nu le împiedicase, ci dimpotrivă, parcă le înviorase înaintarea. În urma plugurilor, de sub stratul de țărână umezit, praful continua să se ridice în norișori gălbui, repede răpuși de apă. Mihai se opri la marginea salcâmlor, așteptând ca primul tractor să treacă pe lângă dânsul. La volanul lui era Buciu. Îi întâlni privirile schimbate, reci, parcă ferindu-se din calea căutăturii lui. Până acum, Mihai se forțase ca dragostea lui pentru Frusinica să nu întunece cu nimic raporturile lor de muncă. Și reușise cu dârzenie, să treacă peste orice explicație mai grea care ar fi dăunat mersului brigăzii. Dar din felul cum îi vorbise Frusinica, era de-acuma sigur, că Buciu tocmai acest lucru nu l-a înțeles. Îl durea și purtarea fetei și a tractoristului; hotărâse totuși, să-și înăbușe frământarea, să-și ascundă bătăile inimii aprinse de dragoste. Credea, că dacă va fi nevoie să-l înfrunte pe Buciu, nu o va face aici, ci acolo, în fața Frusinicăi.

— Cum merge, Buciuule ? — întrebă el prietenos.

— Merge, răspunse Buciu scurt și sec, repezit, cuprins de o răceală aspră.

Traian Buciu vorbise cu capul neîntors și trecu încruntat înainte, zorind tractorul. După aceea i se mai auziră și alte cuvinte, înlănțuite într'un murmur acoperit de sgomotul motorului.

Mihai simți astfel, că tocmai ceea ce căutase el să înlătore, părea acum de neocolit. Explicația cu Buciu și Frusinica se impunea; nu mai putea lăsa în seama timpului, rezolvarea ei. Mai privi un timp în urma lui Buciu și apoi o luă pe lângă salcâmi pe la adăpostul lor, către vagon. Mergea cu capul plecat, ferindu-și ochii și fața din bătaia ploii. Dela Buciu și Frusinica, gândurile îi trecură repede la semănat. Ploaia îl împiedica să trimită tractorul la Plopșor, chiar acum. Acolo n'ar fi putut intra pe arătura înmuiată, pe când aici, cel puțin până'n seară, tot va continua să are.

Pe Frusinica o prinsese înserarea tot la fereastră. Ploaia spulberată de vânt îi bătea în geam ușor, spălându-l într-o alunecare înceată și tremurătoare. Privea de ceasuri întregi în ulița năpădită de valuri subțiri de apă, pustie pe vremea asta. Ochii nu i se ridicaseră mai sus de vârfurile ulucilor, dar în mintea ei, gândurile forfoteau într-o necurmată frământare care se adâncea cu fiecare clipă. Îi stăruia în față de multă vreme chipul lui Mihai, rămas înaintea porțiței închise cu mândrie de ea. Își amintise și de felul cum plecase el, cu capul în piept și pașii târșâiți. Îi părea rău de asta și se mustra și nu-și putea ierta purtarea ei. Atunci închidea ochii încet și-i simțea îmbrățișarea dorită, strângerea brațului lui înlănțuit pe după mijloc. Își apăsa inima aprinsă și obrajii învăpăiați de goana sângelui întăritat într-o plăcută tulburare. Brațele și capul, picioarele, vetrele de jar ale pieptilor, erau străbătute de-un fior care-i întindea mușchii într-o încordare sălbatecă, care-i strunea viața spre o trăire necunoscută încă. Parcă era cuprinsă de-o patimă de care se temea — dar o dorea, pe care o căuta — dar n'ar fi trebuit ca s'o găsească.

Se trezi din această amăgitoare îmbinare de vis și cugetare, murmurând:
— Mihai... dragul meu...

Tresări. Afară, în curte, se auziră pași. O umbră trecu prin fața ferestrei, învăluită în ploaie și pânza înserării. Intr-o singură clipită zări silueta unei salopete strânse pe mijloc, lucind de apă. Sări la ușă. O deschise larg și așteptă pitită în spatele ei. Tinda se umplu de sgomotul tropăiturilor. Pașii începură să se apropie, inima să-i bată. Umbra pătrunse în casă și rămase în mijlocul ei, parcă speriată de întuneric. Frusinica țâșni din ascunzătoare ca o căprioară în faptul săriturii, dar se opri la o palmă de tractorist, cu mâinile întinse pentru îmbrățișare. Silueta părea în alt fel decât a lui Mihai.

— Bună scara, — zise tractoristul.

Era Traian Buciu.

Rămaseră pe locuri fără să-și mai spună ceva.

— Mă așteptai? — întrebă Buciu într-o încercare de zâmbet.

Frusinica tăcu. Se desprinsă apoi de lângă dânsul și se apropie de masă; căuta chibritul. Dintr'un singur pas, Buciu fu din nou lângă ea. Frusinica scăpără. La prima pălpăire a flăcărui, îi zări fața copilărească plină de apă, ochii lui albaștri scânteind. Intinse încet mâna cu chibritul aprins spre lampa din perete. Din spatele ei, Buciu suflă cu putere și în cameră năvăli din nou întunericul; era și mai adânc. Trecu o clipă, numai. Frusinica își simți umerii cuprinși între palmele lui. Încă o clipă. Pe ceafă o mângâie răsuflarea-i caldă și întretăiată. O înfiorare leneșă, ametoitoare, o încerca. Se răsuci pe loc, înviorată. Pe gât, i se scurgea încet o picătură de apă rece căzută din șapca tractoristului. Rămaseră față în față, tăcuți, privindu-se prin întuneric, așteptând. Frusinica îi întinse chibritul, se trase într-o parte și-i porunci:

— Aprinde lampa, Buciu!

Tractoristul șovăi un timp, mânat de gândul să se apropie iar de fată. Dar istețimea și repeziciunea în mișcări a lui Buciu se dovediră aici neputincioase. Frusinica îl zori din nou:

— Nici o lampă nu ești în stare s'aprinzi... dă'ncoa!

Cutia chibritului sună scormonită înăuntru și Traian Buciu trase supărat un bețișor. Aprinse. Săltă flăcăruia spre lampă și-o ținu pe feștilă sub sticla ridicată, până ce-i ajunse la degetele umezite, sfărâind. Lumina din perete creșcu puternică și vie, albă.

Un timp, Frusinica îl privi aspru pe sub sprâncenele-i negre și groase, sburlite de încruntare. Apoi se întoarse scurt cu spatele la el, scuturându-și pletele. Tăcea, cuprinsă fiind de-o împotrivire care mocnea gata să isbucnească. Privirile i se opriră pe geamul întunecat de noaptea de afară.

— Eh, tu mă fierbi fără apă... oftă Buciu.

Fata își întoarse fața spre el pentru o clipă numai. Tractoristul îi urmări pierdut strălucirea neagră a ochilor aprinși, mlădierea mijlocului subțire, mișcarea tulburătoare a părului. Ar fi vrut să se apropie din nou de ea, dar nu mai îndrăsnea să facă nici măcar aceasta. Amărăciunea ce-l cuprinsese n'o mai putea ascunde. Își trase un scaun și se așeză tăcut foșnind din salopeta udă. Apoi se aplecă încet, până ce coatele-i se sprijiniră pe genunchi. De pe șapca-i negricioasă, apa începu să picure scânteind. Intristat, își pironi privirile acolo, unde picăturile săpau în lutul de pe jos. — Își râde de mine... cugetă el. — *Lui i s'ar fi agățat de gât până acum...*

Frusinica stătu așa până ce plescăitul picăturilor de apă încetă. Se întoarse cu aceleași priviri tăioase în ochii întunecați. Dar când îl văzu așa de amărît, i se mai îmbună și inima și-și împlânzi și ochii încruntați. Parcă o cuprinsese mila, știindu-l că se frământă. Se apropie încet de el și-i ridică șapca. Buciu rămase cu privirile tot în pământ. Curând, o înfiorare dulce, amăgitoare, îi mângâie fruntea și tâmplele. Cu degetele-i subțiri, fata îi săltă şuvițele de păr căzute și-i netezi părul castaniu. Traian Buciu urmări un timp cum apa scursă din șapca lui se pierdea treptat-treptat în pământ. Apoi închise ochii și rămase nemișcat. Auzi pașii Frusinicăi și pricepu că-i scutură șapca de apă și i-o atârână în cui. Abia acum simți în spate greutatea și răceala straielor umezite. Ploaia îl pătrunsesse până la piele.

Frusinica se întoarse și se opri în fața lui. Vorbi cu căldură în glas:

— Mă, Traiane, dece nu vrei să înțelegi odată?

Tractoristul își ridică privirile încet și-o întreabă cu vocea sugrumată:

— Pe cine așteptai... pe *el*?

— Da, răspunse apăsător Frusinica.

— Nu vine, — adăugă Buciu.

— Nu poți să știi, — zise fata, — poate că totuși o să vie!

— Te temi c'o să ne găsească iarăși împreună?

— De ce să mă tem? Fac ce vreau, doar nu-i el stăpânul meu!

Pentru un moment, Buciu se gândi să se mute lângă ea, să-i simtă mai aproape vorbele, răsuflul și lucirea ochilor. Dar se răzgândi:

— Nu este, dar vezi că uneori o face...

— Atuncea tu ai fost vinovat, Buciu! Am vorbit și cu Alexe; și el mi-a spus că Mihai n'a vorbit cu patimă.

— Doar n'o să-mi dai mie dreptate!

— Cât am crezut c'o ai, ți-am dat-o.

Tăcură. Traian Buciu se ridică și cu pași mari și rari merse de-și lua șapca din cui. Se întoarse în fața ei, stingherit. Nervoase, degetele-i

se mișcau grăbite, mototolind postavul șepcii, strângându-l de început să picure iarăși apa. Frusinica îi văzu privirile aprinse, albastrul ochilor întunecați, obrații dogorind. Și parcă sentimentul acela de milă și de amărăciune o cuprinsese și mai mult.

—Traiane, trebuie să înțelegi!

Buciu oftă. Tot sufletul i se cutremură prin asta. Trase scaunul în fața ei și se așeză iar cu fruntea plecată. Când își săltă fața, Frusinica îi văzu înfățișarea și mai tristă.

—Ești obosit, Traiane... du-te de te culcă. Hai, pleacă! Frusinica îl apucă de mână și-l împinse spre ușă. Privirile lor se întâlniră din nou. Buciu își trase mâna și cuprinsese în pumn degetele ei. Murmură:

—Mi-ești dragă, Frusinico...

—Și mie mi-e drag Mihai... ce mai vrei? Du-te, Traiane!

Buciu își puse șapca pe cap, uitându-se în ochii ei. Apoi îi strânse degetele și mai mult și căută s'o apropie de el. Frusinica se smuci supărată, se repezi la ușă și după ce-o deschise, strigă:

—Pleacă!

—Vasăzică să nu mai viu! îngăimă Buciu o întrebare.

—Nici să nu te mai gândești la asta... poftim!

Traian Buciu se întoarse și plecă. În urma lui, ușile rămaseră deschise. Frusinica îl urmări din prag, până ce umbra îi fu înghițită de noapte și de ploaie.

Traian Buciu înainta cu greu prin întuneric, mergând în neștire pe drumul noroit. Apa ce-l pătrunse iar, îi răcori trupul înfierbântat și-l mări povara salopetei slinoase și aspre. Pe câmp, ploaia încetă; începu însă un vânt rece, care-i suflă din față până ce-l îngheță. Ajunse la tractoare tremurând. Urcă încet scărița vagonului și se desbracă, ferindu-se de agomot. Pe pipăite, trase pătura mai într'o parte și intră sub ea, chircindu-se de frig. Când totul se liniști, patul de-alături își foi așternutul și glasul celui care veghease îl întrebă șoptit:

—Ce face Frusinica, Buciu!

Era Mihai.

Buciu nu-i răspunse. Dar întrebarea brigadierului îi strecurase în suflet un nestrămutat sentiment de îndoială și de teamă. Mihai știa că vine dela ea, îl așteptase atât și încă mai avusese și tăria să-l întrebe liniștit și blând: —Ce face Frusinica, Buciu!

În întunericul vagonului rămaseră amândoi cu ochii deschiși, întorși către tavan și cu gândurile —toate, la Frusinica. Abia acum începu și Buciu să înțeleagă că trebuie să renunțe la ea.

3

A doua zi, Traian Buciu nu se mai sculă din pat. Fruntea și pieptul îl frigeau, capu-i vâjâia și-i trosnea sub chinga durerii, picioarele-i tremurau de-o răceală pornită din oase. Tractoriștii pusese ră pe el toate cojoacele aruncate în dulap și-l legară la cap c'un șervet înmuiat în apă. Apoi îl lăsară să geamă singur în vagon și ei plecară la tractoare. Dar nu putură intra cu plugurile pe ogoare decât înspre amiază. Și numai ce începură să tragă primele brazde, că ploaia se abătu din nou pe tot întinsul locurilor dela Pănoiu. Tractorul lui Buciu era mânat de Mihai. Încet,

încet se mai putea încă ara, până ce țărâna nu era adânc pătrunsă de apă. Trebuia însă să stăpânești cu strășnicie volanul și plugurile, pentru ca să nu te fure alunecarea pământurilor.

Intr'o vreme, Mihai văzu mașinuța stațiunii apropiindu-se de vagon. Era cu capota de pânză fumurie ridicată, spălată de sus până jos de ploaie. O urmări până ce dispăru în rariștea salcâmlor de lângă vagon. Il lăsă pe Roibu să conducă și el porni într'acolo.

În ușa vagonului îl aștepta Andrei:

— Aha, te-a făcut ploaia ciuciulete! — îl întâmpină secretarul. — Noi te-așteptăm aici, și tu...

Andrei Hurdea îi dădu mâna să-l tragă înăuntru. — Care *noi*? — cugetă brigadierul pe când își curăța bocancii de glod, lovindu-i de scăriță. Mihai sări apoi în vagon, scuturându-se de apă. Înăuntru, în mijlocul culoarului dintre paturi, îl aștepta maică-sa. Dinspre ferăstruică, o slabă rază de lumină cădea asupra ei. Îi văzu ochii scânteind:

— Mamă! — șopti neîncrezător brigadierul.

Înaintă înveselit, de parcă n'ar mai fi văzut-o de ani și ani. Îi luă dreapta asprită de muncă și vru să i-o sărute. Dar mai înainte de asta, maică-sa îi prinse cu stânga capul aplecat și-l sărută ea pe amândoi obraji.

— Așa, — grăi Andrei, el însuși mulțumit, — dacă nu merge sacul la moară, vine...

— Acuma am văzut, că poate nici munca nu i-a dat răgaz, — îl întrerupse femeia.

— Poate, — reveni secretarul, apoi adăugă stingherit: — Eu vă las un pic; vreau să trec și pe la tractoare... — Și ieși.

Brigadierul își scoase șapca, netezi cu mâna o margine de pat și-i făcu maică-si un semn, să se așeze.

— Stai, mamă... cum ai venit, ești sănătoasă?

— Sunt, — îi răspunse ea și începu apoi să-i povestească cum a ajuns la stațiune, la Bădeni și cum de-acolo o adusese încoace, Andrei.

În timpul acesta, Mihai observă cu oarecare strângere de inimă, noi încrețituri pe fața ei; parcă mai îmbătrânise; parcă se mai și împuținase la trup. — De cele mai multe ori, — cugeta el, — observi trecerea anilor și urmele lor într'un asemenea ceas: când întâlnești pe cineva pe care nu l-ai mai văzut de multă vreme. Semnele vieții din trecut, apăreau acum pretimpuriu, pe figura maică-si. Mustrarea ce-i răscolise sufletul în ajun, se ridică asupra-și și mai puternică, și mai neîndurătoare. Nu-și putea ierta că nu se gândise mai mult și la viața de acum a mamei sale. Nu se vedea a duce lipsa din trecut; era îmbrăcată cu o rochie nouă, pe cap avea o basma curată, iar în picioare — ciupicii de sărbătoare.

— ...voi v'ați risipit toți trei, — vorbi ea mai departe, cu privirile ochilor deopotrivă de umbrite; — am rămas singură; nu mai ani cu cine schimba o vorbă mai așa, mai grea.

Mihai bănuî că maică-sa venise la dânsul mânată de statornicirea unei hotărâri pe care trebuia s'o ia împreună. Se așeză alături de dânsa, tăcut și gânditor.

— Desbracă-te, Mihai, — își întrerupse ea șirul cuvintelor, — să nu răcești; lasă-ți asta să se usuce. — Și-i pipăi salopeta: — Uf, parcă-i de polog!

Brigadierul își scoase în grabă salopeta și-o atârna lângă ușă, în cui. Rămase în pantalonii încheiați jos, pe glesnă, deasupra bocancilor și într-o haină curată, vineție, ca de abă. Gulerul strâns al flanelului se ridica pe gât până sus, sub bărbie.

— Cum o duci, Mihai? — îl întrebă maică-sa, așa, dintr'odată.

— Bine, mamă, — răspunse brigadierul.

— E greu aici, așa-i?

— Oriunde, trebuie să muncești... sunt mulțumit!

Tinca tăcu un timp. Gândurile poate-i rătăceau acum în urma anilor, pe vremea când robiseră la Pănoiu, sau poate căutau numai firul cuvintelor.

— Spune, mamă! — o îndemnă Mihai.

— Așa, — reîncepu ea, — dacă am văzut că nu mai vii, m'am repezit eu încoace, la tine... că tu ești mai mare... — maică-sa își întoarse fața spre el, cu bărbia sprijinită în podul palmei. Continuă apoi, liniștit, cu pătrundere: — La noi în sat, se vorbește de colectiv, Mihai... se întocmesc acum și listele. Tu trebuie să știi mai bine, d'aia am venit! Ce facem, noi nu ne 'nscrim?

Brigadierul ar fi putut să-i răspundă repede că n'au ce aștepta, să-i arate chiar foloasele colectivizării, să-i amintească de viața și munca din trecut, robite lui Pănoiu... de războiul în care a pierit tată-său... de biciul vehilului... de vremea asta nouă... dar n'o făcu. Ceva neînțeles îi spunea că nu mai e nevoie de asta. De aceea, se ridică și-i prinse umerii în mâini; o privi apoi drept în luminile ochilor:

— Eu zic, să ne înscriem, mamă! Și-așa, e destul de greu; o s'o duci mai ușor în gospodărie!

— Cum, o s'o duci... da'ce, tu nu vii? Ai să fii tractorist acolo, mecanic, sau șef peste tractoare. Nu mai e niciunul în sat, ca tine.

Gândurile lui Mihai trecură în fugă dela brigada ce o conducea acum, la stațiune și se opriră apoi la Frusinica. Își lăsă mâinile pe lângă corp și privi prin ușa deschisă ploaia de afară. Abia acum desluși răpăitul mărunț și îndesat al picăturilor lovite de acoperișul și de pereții vagonului. Ploua la fel de liniștit, într'aceeași cernere neîntreruptă. Tractoarele băteau mereu, cu tunetul întretăiat.

— O să vedem, mamă! Stațiunea are nevoie de mine și nu știu, dacă...

— Eu mă gândeam, să te prinzi și tu de ceva; măcar de piatră, cum se prinde mușchiul. Să-ți faci un cuibușor, acolo, ca să nu mai umbli așa, ca cucul.

Brigadierul tăcea.

— ...cât o să mai stai holtei? E vremea să te însori și tu, că n'o să rămâi burlac o viață întreagă și eu fără nepoți.

Maică-sa începu să râdă cu ochii micșorați.

— De asta, să nu-mi duci grijă, — răspunse Mihai, zâmbind.

— Ți-am găsit și fata; te așteaptă, de când te-ai întors din armată. O să se usuce biata!

— Pe aia n'o iau! — îi tăie brigadierul vorba, scurt și neîmpăcat.

— Nu-mi place și pace! Ce vrei să mă însori cu sila?

— Ei, lasă, că încă n'am adus-o în casă; vorbesc cu ea numai pe uliță.

— Zău, mamă, — sări speriat Mihai, — matale, cine știe ce-ai făcut pe-acolo?

Maică-sa se opri din râs și vorbi cu adâncă seriozitate, ca să-l liniștească:

— N'am făcut nimica, măi băiete, vorbeam numai așa.

Brigadierul reveni, zâmbind cu înțeles:

— Nu te grăbi, am eu grijă și de asta! — Apoi tresări, furat de căldura unui gând, ivit așa, pe neașteptate. — Ei, vezi, poate c'ar trebui chiar să mă 'nsor! — Până acum nu se gândise niciodată atâta de adânc la asta.

Tăceau amândoi, cu ochii pe ușa vagonului, ascultându-și gândurile. Ploaia cădea neîncetat, împânzind zarea cu o țesătură vineție. Răceala adusă de ea, pătrunsese și în vagon. Mihai se sculă și luă din dulap două cojocel; unul îl puse pe umerii maică-si, iar pe celălalt îl îmbracă dânsul.

De-afară se auzi un tropăit de picioare și 'n ușa vagonului apărură Andrei.

— Plouă mereu, — zise el, scuturându-și șapca de apă, — și asta bate pământul încet, de-l pătrunde adânc, până sub brazdă. Imbelșugată recoltă o să scoatem anul acesta!

— Numai să țină mai mult, tovarășe Andrei... până 'ncolo pe seară, pe 'noptat. La noapte se mai scurge o leacă și mâine, hai! Mâine să vezi, cum vor sbura tractoarele!

— Dar ce-i cu Buciu, Mihai?

— Are temperatură... cred c'a răcit ieri.

Se apropiară toți trei de patul tractoristului. Brigadierul înlătură cojocel de peste el și Buciu le apărură cu fața înroșită, cu fruntea, cu mâinile și pieptul scăldate în nădușeală. Tınca îi deslegă șervetul uscat, îi pipăi fruntea și obrajii cu palma și începu să-l șteargă de apă.

— O să-l luăm la stațiune, — hotărî Andrei.

Tractoristul însă își scutură capul, împotrivindu-se.

— Atunci, trimitem medicul.

— Nu, nu-i nevoie, — murmură Buciu; — am să mă scol.

Îl acoperiră doar cu pătura și-i aruncară numai un cojoc peste picioare. Apoi se întoarseră iarăși la patul pe care stătuseră mai înainte.

Secretarul își netezi părul moale și blond, cu mâna umezită. Privirile ochilor lui albaștri păreau în obscuritatea vagonului ca două ochiulețe de cer senin. Se așeză alături de Tınca și nepricepându-le tăcerea, întrebă:

— Ce, nu v'ați înțeles?

— Ba, da, — îi răspunse femeia liniștită; — dar vezi, că 'n gospodărie vrea să intrăm, dar să se 'nsoare, nu!

Brigadierul zâmbi cu un anume înțeles către Andrei.

— Ei, are el un gând, nu se poate! — vorbi secretarul bănuitor.

— Păi, de când tot vântură el satele astea, de-a-lungul și de-a-latul, s'o fi lipit de vre-una... hai, Mihai, ce zici?

Proțăpăit în lumina ușii, Mihai Zaharia tăcea, privind gânditor afară.

— ...că nici perdelele astea, n'or fi venit aici sirgure! — continuă Andrei. — Se simte mână și suflet de femeie... ochi să ai!

Brigadierul izbucni într'un râs umbrat de amărăciune. Maică-sa foi sub cojocel și făcând cu ochiul secretarului, împinse întrebarea acestuia și mai adânc:

— Eh, n'am decât să-i spun celeilalte să nu mai aștepte; să-și aleagă și ea, că dela un timp prea mulți roiesc pe lângă dânsa.

— Spune-i, — hotări Mihai, întorcându-se spre dâșii. — Nu mă însor acum!

De sub așternut, Buciu-și ciuli urechile neîncrăzător.

În același timp însă, pe deasupra ropotului molcomit al ploii, se auzi de-afară huriit de roți. Brigadierul păși spre ferăstruică, îi șterse geamul aburit și privi în ploaie. Alături de vagon, oprise o căruță acoperită cu un coviltir de rogojină. Dinăuntru, nu se zăreau la început decât niște mâini întinse pe frâiele cailor. În locul lor, apărură repede Ilie Gănete, tânărul care nu înțelesese la înscriere ce-i aia întovărășire. Mihai zămbi, amintindu-și de răbufnirea de atunci a oamenilor.

— Ce e? — întrebă secretarul.

— O căruță dela sat, — răspunse Mihai și-și întoarse ochii iarăși în geam.

Ilie Gănete ridică un colț al rogojinii și de sub ea, săriră în ploaie, chicotind, două fete. Un fior neașteptat de bucurie și de îndoială simți Mihai în suflet. Un val de căldură îi răbufni în obraji, împurpurându-i. Inima începu să-i bată grăbit, gândurile să-i forfotească. Își lipi fruntea de sticla răcoroasă, de parcă nu-i venea să-și creadă ochilor că Frusinica se întorsese iar.

Maică-sa și Andrei stăteau pe pat, vorbindu-și în șoaptă.

Mihai rămase la fereastră.

Afară, Floarea Voiculesei scotea de sub rogojina peste care țuruiau stropii de ploaie, coșurile cu mâncare. Frusinica luă unul dintre acestea și porni spre vagon. Mihai îi zări ochii de lăstun ca într'o fulgerare numai, încadrați în roșul băsmăluței legată sub bărbie. Frusinica își plecă fruntea în fața ploii și dispăru după colțul vagonului.

Brigadierul își îndreptă nerăbdător privirile spre ușă; același lucru făcură și maică-sa și secretarul.

De jos, dintr'o parte a scăriței, Frusinica împinse coșul pe podea, fără să-și arate fața. Fata urcă apoi primele două trepte, întoarsă spre tractoare. În lumina ușii, apăruse întreagă, sveltă și mlădioasă ca o trestie.

Ochii lui Mihai se umplură de o lumină, căreia doar maică-sa îi bănuia puterea.

Frusinica își duse degetele la gură și-i trase un fluierat prelung, de jui încăperea vagonului și străbătu prin ploaie până dincolo de salcâmi.

— Hei, tractoriștilor, — strigă mai apoi, fluturându-și totodată, larg, mâna ridicată; — la masă!

Râsul Frusinicăi se auzi apoi un timp, clar și cristalin, ca un clinchet de zurgălăi în neconținută rostogolire.

Traian Buciu se ridică într'un cot, cu ochii întorși spre ușă.

Ceilalți pufniră, în ciuda străduințelor lor de a nu se trăda. Surprinsă, Frusinica se răsuci repede pe treapta scăriței, și-și acoperi gura cu palma întinsă. Ochii ei de agată își străluciră întunecimile, rotunjiți de mișcarea sprâncenelor ridicate a uimire. Roșeața ce-i încercă obraji trecu, ca o împurpura de jar purtat pe-alături. Vorbi fără sfială, mai înaintea celorlalți:

— Aha, vasăzică, avem și musafiri! — și zămbi luminos, întoarsă către Mihai.

— Și încă nepoftiți... ce spui? — o iscodi Andrei.

— Dacă sunt ai brigăzii, sunt și ai noștri! — hotărî fata. — Bună ziua!

Buciu se lăsă din nou sub așternut, acoperindu-se cu pătura până sub bărbie. Brigadierul se ridică și o conduse spre maică-sa și spre Andrei.

— Maică-mea, — o lămurii el, stăpânindu-și cu greu emoția.

Tăcută și serioasă, Frusinica întinse mâna cu hotărîre.

— Tovarășul Andrei, secretarul organizației de partid al stațiunii.

— Ne cunoaștem de astă iarnă. Noroc! — zise ea.

Ceilalți doi se așezară. Mihai începu să curețe fața dulapului de scule, iar Frusinica desvelă coșul mutat lângă dulap. Din oalele cu fiertură, aburii aromați și calzi ai mâncărilor năvăliră în vagon, gâdilându-le nările. Încăperea căpătase dintr'odată, aerul unui cămin liniștit și cald, îmbelșugat.

Din coșurile aduse de Floarea Voiculesei, desfăcură blidele și le rânduiau pe marginile mesuței, îndesindu-le. Brigadierul scoase dintr'un sertar al dulapului câteva pâini și începu să le taie pe îndelete, în felii mari, risipindu-le pe șervetul întins între castroane.

— Hei, bine c'am ajuns... bună ziua! — zise Ilie Gănete pășind în vagon. Fetele chicotiră, uitându-se cu subînțeles la el. — Intr'o clipă, am fost aici, — continuă dânsul. — M'au speriat... uita așa mă 'nghionteau din spate, fără răgaz: dă-i bice, mă; dă-i bice, n'auzi?... Tii, drace... popă; n'am să mai vin! — Acum izbucniră în hohote ceilalți; fetele bufneau numai, continuând aranjatul mesei. — Da' stați, fa, le ziceam; de plouat, nu vă plouă... caii, parcă-s smei... n'a fost chip! Mă, zicea asta, Frusinica — ori mâi, ori dacă nu, dă-mi mie; ni se răcește mâncarea cu tine! — Rădeau acum cu toții, deopotrivă; până și Gănete. — Ce să fac, m'am sculat de lângă ele, dela căldurică și-am mănât în picioare; d'ăia m'a plouat. — Și-și arătă straietele pătrunse de apă.

— Și, zi așa, tovarășe, — îi reluă Andrei firul vorbii, înveselindu-se; — mă, ori mâi, ori dă-te jos din căruță, că n'avem nevoie de tine...

— Așa, zău! — răspunse Gănete cu seriozitate, căutând parcă să-i convingă de adevăr. — Da' acuma, a venit și rândul meu... hai, ce facem mai stăm? — întrebă el fetele. — Vouă vi se răcea mâncarea, mie-mi răcesc caii, stau nădușiți în ploaie... mergem?

— Da' du-te, mă! — se oțărî Floarea Voiculesei la el. — Om veni noi și pe jos, că nu ne topește ploaia... nu suntem de zahăr.

— Hei, mai știi? — se întrebă Gănete, răsând cu ochii către Floarea. Apoi clipi șiret lui Andrei și se întoarse iar către ea. — Ai vrea tu să scapi, da'...

Floarea Voiculesei își întoarse spre dânsul ochii încruntați.

— Ei, lasă... — sfârși Gănete, — gata, plec!

— Chiar, așa! — vorbi Andrei Hurdea, ridicându-se de pe pat. — Noi tot o să ne întoarcem prin sat, spre stațiune; drumurile câmpului s'au noroit; vă luăm cu mașina. Dacă vreți să mergeți cu noi, lăsați-l să plece.

— Da', ducă-se, — izbucni mulțumită Floarea; — că doar, nu e legat de noi!

— Aaaa... vasăzică, așa stăm!? V'ați făcut treaba, ce vă mai pasă? Of, doamne! — își zise Gănete cu mâna pe piept; — N'oi veni tu Flo-

ricică-Floare, să te mai milogești vreodată?... Hai, mă Ilie-Iliuță-Ilișor, repezi-ne până la tractoare, că mor tractoriștii de foame, mă!... hei! — izbucni el întristat, lovind cu codiriștea biciului în podeaua vagonului, — Gata, plec; da să nu mă mai chemați!

— Ei, nu te mai chemăm! — îl asigură Floarea Voiculesei.

— Bună ziua! — zise Gănete, adresându-se celorlalți. Apoi se întoarse, coborî scărița și plecă. Huruitul căruții se pierdu repede în murmurul neîncetat al ploii.

Fiertura aburea în castroanele întinse pe masă, ca la praznic. Andrei cu Mihai și mama acestuia continuau să rădă, pătrunzând în același timp înțelesul întâmplării cu Gănete. Fetele își făceau de lucru, șușotind.

Apărură și tractoriștii. Scărița scârțâi de repetate ori sub apăsarea pașilor; vagonul se înfioră până'n fund, de răcoarea adusă în hainele lor.

Frusinica luă un castron dinainte rânduind și-l întinse Tincăi, tăcută și atentă. Servi apoi pe Andrei, pe brigadier și pe Iliuță. Mircea Guju se servi singur.

Floarea Voiculesei se îngrijea însă numai de Pitcoace. Ii dădea pe rând, tot ceace-i trebuia: lingură, pâine, sare, apă, tot, tot. Doar își sălta Pitcoace ochii spre ceva și ea era gata. Ii urmărea până și fiecare lingură ce-o ridica spre gură.

— Ai să-l înveți prost, Floare! — îi zise Guju, — Măine, te pune să-i mesteci!

Floarea Voiculesei se sculă de lângă Pitcoace, mânată mai mult de zâmbetele celorlalți.

Un timp, sgomotul lingurilor și al blidelor se auzi nestingherit. Secretarul își ridică privirile și cercetă pe toți cei din jur. Frusinica umplea blidele tractoriștilor pentru a doua oară. Băieții mâncau tăcuți, cu voia bună înflorită'n zâmbete.

— Mai vrei, tovarășe secretar? — îl întrebă Frusinica.

— Hei, — făcu Andrei, strângându-și buzele, — că bună a fost!... mai vreau! — Apoi vorbi cu ochii la Mihai: — Abia acuma înțeleg eu, de ce-ați putut aduce voi steagul înapoi. S'ar spune, că și ufedereul a contribuit la asta... ai, ce zici, Mihai?

Brigadierul și cu Frusinica își întâlniră privirile aprinse și strălucitoare, adânci, pe neocolite. Făceau aceasta pentru prima dată dela un timp încoace.

— După cât se vede, da! — recunosc Mihai.

Floarea aduna blidele golite și le clătea într'o oală cu apă, pregătindu-le pentru ceilalți. Tractoriștii începură să se ridice. Câțiva își aprinseseră câte-o țigară și pufăiau în picioare, cu ochii la ploaia care se întărise încă.

— Dacă mai ține așa, n'o să mai putem ara... grăi gânditor Guju. — Roțile din stânga au și început să se afunde în glod, plugul să ne fugă... o să se'nmoaie bine pământul.

— Trebuie să grăbim semănatul, — adăugă Mihai, — acolo mai este nevoie de încă un tractor... Ce zici, Gujule?

— M'oi duce, dar acuma nu-i chip să intri cu tractorul în arătură; o să așteptăm să treacă ploaia, să se mai sbicească un timp fața ogoarelor... măine, poate.

Tractoriștii își luară șepcile, își încheiară salopetele și ieșiră în ploaie. Mircea Guju privi cerul de jur împrejur. Nu se vedea nici un ochi de senin, nici măcar cât un bănuț de mic. Peste tot numai nouri de plumb și valuri liniștite, nesfârșite, de apă.

— Parcă-i toamnă, mă! — grăi el.

Ceilalți însă, se risipiră tăcuți, tăind-o fiecare către tractorul lui.

Înăuntru, fetele pregăteau masa pentru ajutori, sub ochii cercetători ai Tincăi. Brigadierul și Andrei se sfătuiau așezați pe un alt pat.

— ...săptămâna asta întorcem a șaptea sută de hantri, — vorbea Mihai; — trecem de jumătate...

— Să știi, Mihai, că ai ajuns în cumpăna campaniei... aș putea spune că sunteți într-o fază critică a ei. Săptămâna aceasta poate fi decisivă; dacă treceți cu succes peste ea *acum*, ați câștigat. Pe urmă vine timpul semănatului, care nu suferă amânări... adică ați și început. Și-apoi, ploaia va cere și ea să ne grăbim...

Mihai Zaharia tăcea. Gândea că într'adevăr, în primele șapte-opt zile vor trebui să rupă cât mai mult din suprafața pământurilor contractate pentru arat. Va trebui să explice aceasta și tractoriștilor, dar și oamenilor din sat, celor cu semănatul.

— Tovarășe Andrei, — începu el, — cred că acum trebuie să vină tovarășul Lungeanu să le vorbească țăranilor. Oamenii nu pot ieși nici la plug, nici la semănat; sunt ținuți de ploae numai în sat...

— Da, — răspunse Andrei. — Haidem, că ne-apucă seara și trebuie să vorbesc despre asta și cu Alexe.

Ieșiră să pornească mașina; se temeau că pătrunsese apa la motor. Ajutorii de tractoriști, sosiți între timp, mâncau tăcuți, sub ochii severi ai fetelor. Acestea nu mai chicoteau, așa cum făcuseră cu tractoriștii. Pe alde Costică Roibu îi socoteau copii.

De-afară, se auzi motorul mașinuței duduind.

— Hai, mă, da' terminați odată! — îi grăbi Floarea.

— Hei, n'avea grijă, — o înfruntă Roibu, — că nu rămâi pe jos.

Frusinica zâmbea, așezându-si oalele golite în coș. Coborî, dădu o fugă la mașina întoarsă spre drum, lăsă coșul și se întoarse iar. De jos, de lângă scărița vagonului, primi și al doilea coș întins de Floarea și se repezi cu el la mașină. Grăbiți, ajutorii de tractoriști, prânziră mai mult în fugă. Unul câte unul, începură să plece la tractoarele care băteau ceva mai spre dreapta. După tunetul lor se cunoștea că luptau acum cu pământul moale.

Andrei Hurdea luase loc în față, la volan. Într-o parte și alta a ușilor din spate, fetele așteptau în ploaie întoarcerea brigadierului plecat la vagon după maică-sa. Motorul duduia întărâtat cu socoteală de secretar.

— Asta e, mamă, — vorbea brigadierul cu maică-sa în ușa vagonului. — Să nu ne grăbim cu însurătoarea... ne'nsurat, n'am să rămân; am să-mi găsesc eu fată, ca să-ți placă și matale.

— Am văzut, — îi răspunse maică-sa zâmbind; — îmi place!

Un val de sânge năvăli în obrajii brigadierului, înroșindu-i.

— La colectiv poți să te înscrii, — căută el să schimbe vorba; — e bine.

— M'am înscris, Mihai! — îl întrerupse maică-sa. — Am vrut însă, să fie și cu voia voastră... pământul dela reformă se chiamă că e deopotrivă și-al vostru, al copiilor.

Ploaia nu contenise nici până'n zorii zilei următoare. Țărăise ziua întreagă, noaptea întreagă și nu se vedeau încă semne de întrerupere. Din alb lăptos cum fusese văzduhul în ajun, devenise vinețiu, cu înălțimile și mai joase, cu zările și mai apropiate. Parcă o păclă sau o negură argintie coborâse peste largul ogoarelor. Și mereu, fără răgaz, țesătura aceasta deasă se desfășura din caerul nourilor și intra în pământ. Burnița, ca și când revărsarea apelor cerului scăpase de multă vreme de sub rânduiala firii.

Alături de vagon, la adăpostul rărit al salcâmlor golași, aliniat, mute și înțepenite, tractoarele stăteau în ploaie, părăsite. Parcă și ele se ghemuiseră sub apăsarea vremuirii, ca niște bivoli cocârjați sub băta bouarului. În spatele lor, arătura începută în ajun, rămăsese neîncheiată.

Seara târziu, venise la bază și Marin Oproiu, cu cele două semănători. Nu mai fusese chip să bage tractorul peste arături; se afunda în țărâna noroiță până'n fundul brazdelor și nici semănatul nu se făcea în bune condițiuni. Tuburile începuseră să se încarce cu glod, șențulețele să rămână deschise, cu semințele risipite'n apă. Oproiu se întoarse tare amărât. Ploaia îi întrerupsese semănatul pe un timp, care nu știa cât se va lungi.

Tractoarele fuseseră curățate de noroi încă din ajun. Acum erau spălate de ploaia care aluneca de pe deasupra urmelor de unsori și motorină. Doar cormanele plugurilor și cuțitele îndreptate în jos, luceau, pline de apă.

Înăuntru, tractoriștii își făceau de lucru cu cine știe ce. Se sculaseră ca deobicei, în crugul zorilor, cu toate că știau că ar fi putut întârzia în aștenuturi după poftă. Cei mai mulți stăteau pe marginea paturilor, și curățau piesele scoase dela motoare, ținându-le pe genunchi. Câțiva cercetau o pompă de injecție prinsă în menghinea dulapului de scule. Alții spălau în ușă, într'o găleată cu motorină, filtrele. Mircea Guju meșterea la un dinam, adus de Alexe dela stațiune.

Mihai Zaharia frunzărea în fața ferăstrucii o cărțuție. Gândurile celor petrecute în ajun, nu-l mai preocupau în nici un fel. Grijă sa de căpetenie, fusese iscată de sfatul pe care i-l dăduse Andrei. Se găseau în faza decisivă a campaniei. Efortul brigăzii trebuia întărit, îmbunătățită organizarea muncii, mărită productivitatea tractoarelor. Dacă în primele șapte-opt zile treceau peste a șaptea și a opta sută de hantri, se puteau considera cu campania câștigată, încheiată la timp și în bune condițiuni. Dar din aceste zile, jumătate din cea de ieri, cea de alaltăieri, astăzi și mâine — când pământul trebuia să se mai sbicească, erau deja pierdute. Asta însemna, și brigadierul își scoase carnetelul și creionul și începu să socotească, — nici mai mult, nici mai puțin — decât peste cincizeci hectare de semănătură și aproape cincizeci de hantri de arătură... destul de mult. În trei zile, după o asemenea ploaie și'n plină primăvară, semințele încolțesc. Pierderea acestor zile le putea fi deci o piedică serioasă, o întârziere care atârna greu în cumpăna rânduelilor plugărești. Trebuiau deci să fie câștigate... Dar cum?

Brigadierul răsfoi mai departe cărțuia. Prin ferăstrucă, lumina bătea asupra filelor slab și prizărit, cu sgârcenie. Intorcea foile mai mult mecanic, cu ochii ațintiți în van asupra rândurilor negre ale literelor, cu gândurile prinse în aceeași frământare de care nu putea scăpa... Orice pierdere

de timp însemna încheerea întârziată a arăturilor, însămânțare în afara celor mai optime condițiuni agrotehnice, recoltă slabă, puterea mașinilor și a tractoarelor, avantajele întovărășirilor — puse la îndoială... Hei, dacă volumul de lucrări al brigăzii sale nu ar fi fost cel de peste o mie de hantri la care se argajaseră și pe care-i contractaseră, nici capul nu l'ar fi durut... Dar contractările trebuiesc respectate cu orice preț.

Mihai Zaharia închise cărțulia și-o lăsă pe pat. Se ridică și ieși în pragul ușii, întunecând vagonul. Cu mâinile vârâte adânc în buzunarele de pe coapse ale salopetei, privea șters și întristat pe deasupra câmpiei acoperită de valuri liniștite și nesfârșite de apă. Ba încă, i se păru că ploaia se întărește, că cerul se îngreunează mai mult și aevea, zări largul ogoarelor înecate și spălate de șuvoaie. — Plouă, parcă în dușmănie! — gândi Mihai. — Da, natura îți poate fi uneori și dușmană... praful, vântul și furtunile, gerul și viscolul, ploile nesfârșite, seceta... toate te pot lovi! Dar împotriva ei, poți lupta și trebuie să lupți! — își răspunse tot el. — De aceea ești om! Să gândești, să născocеști, s'o înfrânghi și s'o folosești pentru nevoile și binele tău!

Traian Buciu și cu Marin Oproiu se apropiară de dânsul tăcuți, respectându-i îngândurarea.

— Tot mai plouă, — grăi Buciu.

— Plouă mereu, — adăugă Oproiu.

Târziu, răspunse și Mihai:

— Da, plouă.

Urmăriră apoi câteștrei, cernerea ca de argint a ploii. Apa cădea mărunț, izbind pământul într'un murmur molcom și înăbușit, ridicat parcă din îndepărtate adâncimi. Umezeala năvălise și în vagon și-i pătrundea și pe dânsii prin haine și cojoace, până la trup.

— Ce facem, Mihai? — îl întrebă Buciu îngrijorat.

Brigadierul se întoarse către dânsii cu privirile schimbate, hotărât.

— Da, trebuie să ne gândim. — Porni apoi înăuntru vagonului. —

Hai, să ne sfătuim împreună!

În afară de Guju care tot învărtea la dinam, ceilalți tractoriști terminaseră lucrul. Se grămădiseră acum în jurul lui Moise Coman, care le împărțea ziare și cărți, planșe tehnice, broșuri. Mihai așteptă până ce tractoriștii se reasezară pe paturi și începu să le vorbească încet, cu greutate în glas:

— Știți, că noi ne-am angajat la o mie de hantri. Contractările făcute depășesc chiar și această cifră. Până acum am reușit să ne respectăm angajamentul. Am terminat de întors pământurile celor ce au mai intrat în întovărășirea de lângă sat, ale celor intrați în întovărășirea dela Plopșor și am trecut și aici. Acolo, la Plopșor, am început și semănatul; deci, un tractor mai puțin la arături... adică, două, pentrucă va fi nevoie de încă unul. Batem acum a șaptea sută de hantri; o să trecem în curând la a opta. Suntem, cum s'ar spune, în cumpăna succesului: dacă trecem în șase-șapte zile și de această suprafață, am câștigat; putem fi siguri, că vom termina campania la timp... Dar uite, că ne încurcă ploaia; a plouat ieri, alaltăieri, astăzi, și sunt semne c'o să mai țină.

— Ține, — îl întrerupse Oproiu; — abia s'a pornit!

— ... adăugați la asta și timpul necesar scurgerii apelor, sbicirii pământului; ar însemna să prelungim campania tot cu atâtea zile mai

mult. Ori, asta nu se poate; semănăturile nu pot aștepta. După ploaie, vor veni căldurile, dacă n'o să pregătim ogoarele la timp, recolta va fi slabă. S'ar putea zice astfel că noi, tractoriștii și semeteurile, n'am putut smulge pământurilor alăturate în întovărășire, mai multă roadă decât dădeau ele înainte... Deaceea, eu socotesc că trebuie să terminăm la timp. Cum? Tocmai la asta trebuie să ne gândim acum, împreună!

Înăuntru, se lăsase o liniște adâncă, de se auzea mai limpede ca niciodată lipăitul mărunț al ploii pe acoperișul și în geamurile vagonului. Tractoriștii rămaseră cu cărțile desfăcute pe genunchi, cu planșele și ziarele întinse peste paturi. În fund, sfârâi un chibrit și câțiva își aprinseră, dela flăcăriua lui, țigările scoase în grabă. Fumul împrăstie în vagon mirosul de tutun, împuținând în acelaș timp lumina. Vorbi Buciu, lipsit de voioșia-i obișnuită:

—Eu zic, să lucrăm mai mult. De pildă, noi, cei dela tractorul unu, ne luăm angajamentul să nu facem niciodată mai puțin de șapte hantri și jumătate...

Iliuță, care sta alături de dânsul, plin de seriozitatea clipei, urmărea cu interes fețele celorlalți tractoriști. Se vedea că angajamentul lor nu-i surprinsese cu nimic și asta îl dusea.

—Totuși, Buciule, —grăi brigadierul, —trebuie să ne mai gândim... mărimdu-și și ceilalți angajamentele, am putea scoate aceste patru zile cam în două săptămâni; dar ele trebuiesc câștigate acum, pentrucă însă-mântările nu pot aștepta... și ce te faci, dacă perioada ploilor se va lungi și mai mult?

Întrebarea rămase fără răspuns, plutind parcă în vagon, adâncind greutatea situației. Și cu cât timpul trecea, cu cât ploaia de afară se auzea mai clar, cu atât îngrijorarea tractoriștilor creștea, cu atât se pătrundeau mai mult de însemnătatea hotărârii ce trebuia luată.

—Eu cred, —începu Guju gânditor, —că nu ne putem aștepta la o rezolvare din senin, la ceva care să ne permită să câștigăm dintr'odată acest timp. Acestea fiind împrejurările, trebuie ca înlăuntrul lor să găsim scăparea și nu s'o așteptăm din afară... De pildă, eu propun să salvăm întâi semănăturile dela Plopșor; cum a trecut ploaia, intrăm cu tractoarele la semănat; în două zile terminăm. Ne întoarcem apoi, aici, și continuăm aratul. Pe urmă vom vedea noi, cum vom câștiga timpul acesta. Uite, eu am să termin astăzi dinamul; vom avea astfel două tractoare cu faruri... pământul va fi moale, va merge altfel...

Pitcoace se tot mișca pe loc, nerăbdător să ia cuvântul. Brigadierul îi făcu un semn cu degetul ridicat.

—Da, dar arătura se usucă mai greu și asta înseamnă să așteptăm mai mult decât dacă am începe imediat aratul.

—Stați, —vorbi Oproiu, —eu propun: în prima zi când vom putea intra cu tractoarele pe locuri, arăm aici... toată brigada. De a doua zi, mergem cu toții la semănat, la Plopșor. Peste alte două zile, suntem înapoi. E bine așa, Mihai?

Tractoriștii își îndreptară fețele spre brigadier.

—Deocamdată, da, —răspunse Iihai. Apoi se adresă normatorului: În cazul acesta, Moise, va trebui să pleci la sat mai de vreme. Mai înainte de a vedea cum e aranjată sala, treci pe la cooperativă; ne mai trebuiesc încă două semănători... alege-le!

Mihai Zaharia trecu apoi spre patul său și aduse cărțulia ce-o răsfoise mai înainte. I-o împinse lui Guju, desfăcută la o anumită pagină.

— Citește tare, Gujule, s'auzim cu toții!

Mircea Guju, care avea șapte clase primare, mai mult decât oricare din brigadă, citea cel mai frumos. Socotea în același timp mai bine ca toți, adâncea înțelesul lucrurilor, gândea și judeca, cu o pricepere de care ceilalți țineau întotdeauna seamă. Își aranjă mai întâi piesele dinamului, își roti privirile asupra tractoriștilor care așteptau tăcuți și începu, cu ochii în cărțutie:

— *Din experiența stațiunilor de mașini și tractoare din U.R.S.S. . . In timpul campaniei de primăvară, tractoriștii sovietici. . .*

Ceilalți îl ascultau cu privirile îndreptate spre ușă și ferăstruici pierdute în golul zărilor, urmărind cu întristare revărsarea înceată dar neconținută a apelor văzduhului. Așezat bătrânește, cu bărbia sprijinită în pumn, Iliuță gândea că tocmai de aceea s'au pornit așa de dușmănoase ploile, ca să-i împiedice pe ei de a rămâne în fruntea tuturor.

5

Până după prânz, Mircea Guju terminase de reparat dinamul. Când îi învărtea acum roțița, aparatul scânteia cu regularitate, luminând întunecimea vagonului. Mulțumit, îl luă și plecă prin ploaie să-l instaleze la motor. Il prinse pe suportul lui în chingile de metal, îl strânse în șuruburi și-i întinse și curelușa dela ventilator. Înainte de a porni motorul pentru ca să-l încerce, cercetă toate legăturile instalației electrice, care erau în bună stare. Când trecu însă la învărtitul manivelei, motorul nu pornea; nu se făcea aprinderea. — A pătruns apa la magnetou! — gândi Guju. Se întoarse și desfăcu din legături capacul fișier Bosch. Mircea Guju cunoaștea funcționarea magnetoului de multă vreme; noaptea de l-ai fi sculat din somn, știa că distribuția curentului se face circular, cu un singur distribuitor. Dar niciodată nu-i venise în minte ideea care-l oprise acum cu capacul în mână, proțăpît în ploaie. — Ei, asta-i bună! — cugetă el și-și zâmbi singur, privind capacul cu gândurile îndreptate spre altundeva.

După ce propusese Centrului Mecanic inovația pentru recondiționarea tamburelor cu came dela pompele de injecție, mintea lui nu se opri doar aici. Gândurile continuă să-i poarte multă vreme, imaginea acestei piese. În construcția ei actuală, pompa de injecție era o piesă care prezenta o serie întreagă de desavantaje: era prea grea, prea complicată, nu putea fi cercetată pe tractor, iar dacă se tocea unghiul unei singure came — tamburul întreg trebuia înlocuit, sau n cel mai bun caz, recondiționat. Se gândise tot timpul — cum s'ar fi putut, ca piesa aceasta să fie mai ușoară, mai simplă și altfel construită — nu ca tamburul acela lung și greu, voluminos... cu mai puține came.

Iată însă, că de data aceasta, construcția capacului fișier dela magnetou, distribuția circulară a curentului, făcută de un singur distribuitor, îi arată un drum nou. Pompa de injecție ar putea fi construită pe același principiu. În loc de tamburul cu patru came — un singur distribuitor, o singură camă deci — care, învărtindu-se circular, ar mișca galeții mari așezați și ei altfel: pe același plan, în cruce. Greutatea, mărimea, construcția

piesei, s'ar micșora la o pătrime. — Destul de simplu ! — gândi Guju cu ochii aprinși.

Grăbit, se întoarse în vagon cu capacul magnetoului în mână. Pompa de injectie pe care o curățaseră cei alți tractoriști nainte de prânz, era încă în menghină. O scoase și începu s'o demonteze încet, gândind din nou la rostul fiecărei articulații, a fiecărei piese oricât de mici. Se opri cu tamburul cu came în mâini. Și-l închipui dintr'odată tăiat la o pătrime din lungimea lui, cu o singură camă. În jurul său, așezați în cruce, cei patru galeți. Invârtindu-se, frântura acesta de tambur ar avea la timpuri egale, în galeții fixați la 90 grade. Motorina ar putea fi pompată astfel în mod normal în cilindri. Cam aceea se opriră gândurile lui.

Mircea Guju părăsi piesele desfăcute și scoase din dulap albumul tehnic al tractorului I.A.R. Se întoarse la patul său, gânditor. Deschise albumul. Pe carnețel, începu să-și facă diverse notări, să scrie cifre, să calculeze. De repetate ori încercă să-și schițeze schema vitoare, așa cum o avea în gând, a pieselor, a pompei de injectie. Ștergea; adăuga alte amănunte, alte linii. Se oprea pentru un moment cu privirile în gol, parcă rătăcite. Se apleca apoi din nou asupra carnețelului; schimba ceva. Își aduse piesele de pe dulap pe pat. Le cerceta, le aranja în minte așa cum ar fi trebuit să fie într'o altă formă. Revenea asupra unei schițe părăsite și pleca să-și întregască construcția pe alt drum. Incet, încet, viziunea acesta a unei pompe noi, mai bine construite, i se complecta, i se adâncea. Câte ceva aproape neînsemnat care venea să-i împingă și mai departe schița îl ajuta să se apropie și mai mult de înțelesul căutat.

În timpul acesta îi reveniră în minte avantajele noiei pompe... construcție redusă, simplă, cost de fabricație scăzut, simplificarea motorului, ușurarea muncii tractoriștilor, înlăturarea greutăților produse de vechea pompă, mărirea încrederii și siguranței tractoriștilor în motor, expunere redusă la praf și alte impurități...

Mircea Guju rămase gânditor, cu ața ridicată în sus și ochii întredeschiși.

O parte din tractoriști stăteau întinși pe paturi, cu mâinile întoarse sub cap, privind tavanul vagonului și ascultând șgomotul ploii. Ceilalți, așezați în dreptul ferăstruicilor sau în pragul ușii, urmăreau apropierea negurilor serii. Tristețea și îngrijorarea le stăpâneau gândurile. Ploaia nu mai contenea. Peste ogoare, apăruseră lăculețe, ochiuri mici de apă; pământul se săturase. Dinspre salcâmi, începuse parcă să adie miros de mucezure umedă. Un oftat prelung și dureros, auzit din fundul vagonului, fu repetat de mai multe ori de la un pat la altul. Câțiva se ridicară și începură să se plimbe printre paturi, mânăniți, cu mâinile în buzunare și ochii în podea...

De-afară, umbrele serii pătrundeau încet în vagon și parcă sfioase, mângâiau fruntea luminoasă a lui Mircea Guju.

6

De cum începu să se'ntunece, țăranii porniră răsleți către școală. Noaptea se lăsa peste sat întunecată, umedă și mohorâtă, închisă. Ploaia. Din ochii căsuțelor, licăreau gălbui luminile serii. Ulițele erau din nou desfundate și noroite, șanșurile pline de apă, iar potecile — bătute până acum — gloduite.

Când intrau în clasă, pe oameni îi isbea mai întâi tăria luminii; se simțea deasemenea mirosul de strae umezite și fumul de tutun. Își scuturau căciulile de apă și se așezau greoi și stângaci în băncile strâmte și mici. Mulți veneau acoperiți cu saci întorși în formă de glugă; apa le întărise și le scorojise pânza, de parcă erau făcuți din coajă de copac. După ce-i ridicau de pe cap și de pe spate, îi aranjau pe lângă perți, în picioare, ca să se scurgă.

Școala din Podeni nu avea decât o sală și o tindă. Înăuntru nu încăpeau mai mult de treizeci-patruzeci de copii și asta era prea mult pentru trecut. Copiii umblau atunci mai ales cu vitele chiaburilor sau intrau de cruzi la lucru, pe moșia lui Pănoiu. Acum însă, nu le mai ajungea școala. Cei mai mulți învățau într'un fost local de cârciumă, de două ori mai mare decât sala pitică și îngustă, șubredă, numită cu a-âta mândrie de către săteni, școală.

La măsuța din fața băncilor nu era încă nimeni. Sandu Alexe, Lică Mătase, brigadierul și cu Buciu, erau răspândiți printre cei aproape treizeci de oameni așezați în bănci. Mai într'o parte, n jurul secretarului și al ui Mihai, se strânseseră cei mai mulți; Moș Gheorghe Soare, Lazăr Lungu, Vasile Glonț, Ion Vârlan, Gheorghe Cucu, frații Cioacă și alții. Povestea moș Gheorghe Soare. Ceilalți ascultau.

—Iacă, uitasem de povestea asta și pace. Eu am apucat-o de la tata, iar el —moș Manole Soare —zicea c'o știe din bătrâni.

—Păi, nu ne-o spui? —îi întrebă Alexe, care simțea că moșneagul aștepta să fie rugat.

—Să v'o spun! De ce nu? Poate-oți învăța și voi ceva dintr'ânsa, cum am învățat eu, acum, la semănat...

—...Cândva, —continuă moș Gheorghe Soare cu glas ruginit și slab, un bătrân apucase să trăiască mult, mai mult de cât o viață de om. Trupul i se împutinase de ani, picioarele-i slăbiseră, puterile nu-l mai ajutau și dacă încerca să facă un pas, doi, prin casă, nu putea face decât în cărje și sprijinit de alții. Pierduse vederea. Peste ochi îi crescuseră mari și bogate, lungi, sprâncenele-i albe. Părul, deasemenea alb, îi cădea în plete până pe umeri, amestecându-se cu cel al bărbii care i se lăsa spre piept la fel de albă, ca de nea. Bătrânul acesta nici nu auzea. Traiul îi era destul de greu, trăit pe mâinile altora. Nu se putea apăra nici de muște, așa de nepunticios era.

Viața însă, îl învățase multe; mai bătrân și mai învățat ca dânsul nu mai era niciunul în cetate. Umblase pe meleaguri îndepărtate de țara lui, trecuse prin școli, deslușea slovele, schimbase meseriile pe rând după obiceiul locurilor pe care le călcase, rătăcise de-a-lungul și de-a-latul pământului, cunoscuse fel și fel de oameni și de peste tot și de la toți învățase câte ceva. Se întorsese acasă la ai săi, numai după ce cunoscuse tot și nu mai avusese de învățat nimic, de la nimeni.

Oamenii îl socoteau învățatul cetății. În cumpănă grea, la vremuri de bejenie, în timp de pace sau de războiu, poporul alerga la dânsul după sfat.

—Bătrâne învățător —cum l-o fi chemat pe el nu știu, —iată, asta-i situația... ce să facem?

—Faceți așa! —îi învăța el, deadreptul sau în pilde și le-arăta cum.

Pentru toate câte-l întrebau, avea câte-un răspuns și răspunsu lui era cel mai bun, cel mai drept; doar știa tot. Ajunsese așa de vestit, că

veneau la el trimișii noroadelor de pretutindenea. Deaceea poporul se îngrijise de el și-i aducea toate cele de trebuință și-l păstra ca pe cel mai de preț bun al lui. Dar într'o vară...

Pe ușa clasei, Voiculeasa intră c'un cârd de femei, cu sgomote și răs.

— Liniște! — strigă unul din frații Cioacă.

— Ia, uite la ele cum huzuresc! — se minună Gheorghe Cucu, mulțumit c'o văzu și pe Gherghina printre dânsese.

— Hai, găștelor, tăceți!

— Da'ce faceți acolo, mă, țineți ședință singuri? — îi înțepă Gherghina.

— Ținem, — sări Ion Vârlan. Apoi se întoarse spre bătrân: — Stai, moș Gheorghe, că nu mai aud nimic!

Înteruperea aceasta trezi și interesul celorlalți. Cei mai din fund se ridicară din bănci și veniră aproape de grupul în care povestea moșneagul. La fel făcură și femeile, înșiruindu-se pe lângă peretele alb. Când liniștea se reîntregi, Moș Gheorghe continuă, privind cu căldură fețele împietrite ale celor ce-l ascultau.

— Ei, mă băieți, într'o vară — cum ziceam, poporul a trebuit să pună un copil să-l apere de muște pe acest bătrân învățat; el nu le mai putea alunga. Voia să-i ușureze cele din urmă zile spre folosul lui.

Copilul stătea pe-un scaun lângă moșneag, c'o pană în mână; cum încercau muștele să se-apropie de dânsul, le și alunga; altceva nu făcea. A stat copilul o zi, două, trei, nouă. Se săturase de stat în casă, țeapăn, lângă bătrân. De-afară, se auzeau strigătele și cântecele celorlalți copii prinși în joacă. Intr'un timp, nu mai putu răbda și sări la fereastră. Bătrânul nici nu-l auzise, nici nu-l văzuse; simțise însă pișcăturile unei muște așezate pe nas și pricepu că plecase de lângă dânsul. Il strigă; copilul reveni dela geam și se așază iar lângă el, îmbufnat. Nu era chip să lipsească nici o clipă, dar mi-te să plece la joacă. Se frământa copilul dar n'avea încotro.

Aceasta până într'o zi, când bătrânul nu mai simți mângâierea penei mișcată de copil, însă nici muștele nu-l mai supărau. Il strigă crezându-l iarăși la fereastră; dar nu-i răspunse nimeni. Înțelesese, astfel, că copilul fugise la joacă; dar nu înțelegea cum îl scăpase de muște. L-a așteptat bătrânul toată ziua. Seara, copilul s'a întors pe furiș și s'a așezat liniștit la locul lui.

Când simți alunecarea penei peste obraz, bătrânul învățat tresări și-l întrebă:

— Unde-ai fost?

— La joacă, — murmură speriat, copilul.

— Dar cu muștele cum ai făcut de nu m'au mai ciupit?

Copilul se codi să răspundă; tăcea.

— Spune, vreau numai să știu! — îl îndemnă bătrânul.

Toți cei din jurul lui Moș Gheorghe așteptau cu gurile căscate, cu răsuflarea întretăiată. Privirile zecilor de ochi îndreptați spre dânsul, încremeniră într'o uitătură plină de interes. În liniștea clasei, numai sfârâitul lămpilor se auzea.

Moș Gheorghe înadins lăsă să mai treacă un timp și apoi continuă:

— Am uns pereții cu miere, — îl lămură copilul pe bătrân.

Toți ceilalți izbucniră în hohote.

— Copilu-i ca un spiriduș, bre... și născocoște, ce nici nu-ți trece prin minte! — vorbi Vasile Glonț, minunându-se.

— Ha, ce cap la el, — zise Gheorghe Cucu c'un deget ridicat la frunte, — auzi, cu miere!

— Și ce zicea bătrânul, moș Gheorghe? — întrebă Ion Vârlan printre râsete. — Unde dracu-s muștele, că nici copilul nu-i!

Gheorghe Soare își ridică palma spre ei și-i potoli. Apoi reîncepu:

— Credeam, — a vorbit bătrânul acela către copil, — că sunt cel mai învățat om de pe pământ și că altceva, înafară de ceea ce cunosc eu, nu mai poate fi. Astăzi însă, tu m'ai învățat un lucru nou pe care nu l-am cunoscut; cu asta și cu cele ce va trebui încă să mai învăț, voi deveni și mai înțelept. Am văzut, că înțelepciunea stă în a căuta să înveți întotdeauna dela cei ce știi mai bine și mai mult ca tine!

Gheorghe Soare își plimbă cu mândrie privirile peste fețele celorlalți. Toți gândeau acum la înțelesul adânc al pildei sale:

— Așa am pățit și eu, — reluă el mai apoi, — uitasem de povestea asta. Plugar mai învățat ca mine, nu credeam a fi. O viață întreagă m'am tot luptat cu pământul să-mi rodească mai mult... atâta puțin, cât am avut. Rosturile plugăriei le-am învățat dela moș Manole — iar acesta, dela bunicul lui și așa din moși-strămoși — de pe vremea plugului de lemn. Ce să mai învăț?... N'am ce! — îmi spuneam. Și d'aia m'am certat ieri cu Alexe și cu agronomul; pentru metoda aia nouă, sovietică, de semănat în cruce. Toată noaptea m'am gândit, m'am perpelit, ca pe un jar... mi-am adus aminte și de povestea asta. Spre ziuă, am încălecat calul și-am plecat pe ploaie la colectiv, la « Drum nou ». Hei, păi ce sunt locurile noastre din întovărășirea de-aci de lângă sat, da' să le vezi pe-ale lor... pădure bre, nu alta... stufăriș! Acolo să vezi, ce roadă or să scoată! Așa, că-i bine să 'nvățăm dela sovietici, că nu-i drept să rămânem la ce-am apucat din bătrâni... — Se întoarse repede către secretar, îndemnându-l: — Acuma, spune tu, Alexe, cum se schimbă lumea și cum trebuie să mergem și noi tot înainte, spre bine. Spune, cum îmi spuneai și mie ieri!

Sandu Alexe încălecă o bancă și se ridică puțin în mijlocul țăranilor. Rândurile oamenilor se strânseseră în jurul lui, îngrămădiți în bănci sau în picioare, pe lângă pereți. Cuvântul secretarului răsună așezat și greu:

— ...pentru unii, e de mirare cum de și-au creat țăranii sovietici o viață atât de îmbelșugată și de frumoasă; dar asta numai pentru cei care nu înțeleg, că munca în comun a pământurilor alăturate, cu mașini și tractoare și după metode noi, ca aceasta a semănatului în rânduri încrucișate, este tot secretul...

După Sandu Alexe vorbi brigadierul despre lucrul tractoarelor și al mașinilor pe întinderile mari ale colhozurilor sovietice. Unirea pământurilor ușurează lucrul mașinilor, mărește și îmbunătățește recolta, aduce fericire și belșug.

Între timp, intrase în sală și Lungeanu, adus dela comitet — unde se oprise cu mașina — de Ion Leahu.

— Hai, tovarășe agronom, că noi am și început, — îl întâmpină Alexe și făcându-i loc pe coama aceleiași bănci, alături de dânsul, adăugă: — Stai și spune-ne despre metoda asta nouă, sovietică, a semănatului în cruce... să 'nvățăm și noi, ca s'o putem folosi acolo, la Ploșcor.

Agronomul se așeză lângă Alexe, în mijlocul țăranilor, deschindu-și în același timp cojocul. Dintr'un buzunar își scoase un sul de hârtie, din care desfășură o planșă colorată; pe ea, ca pe un ogor se vedeau urmele semănătoarei purtată în lung și 'n lat. O întinse între dânsii și începu să vorbească blând, cu ochii negri-căprui îndreptați când la țărani, când asupra planșei peste care-și mișca degetul arătător.

Părăsită, măsuta la care-ar fi trebuit să se așeze și să le vorbească, fusese împinsă până 'ntr'un colț al clasei...

La sfârșit, rămaseră în sală, Alexe, Lică Mătase, Leahu, tractoriștii și agronomul. Discuția lor se îndreaptă dintr'odată asupra vremuirii acesteia care le oprise desfășurarea campaniei.

— Stăm pe loc, — vorbi Alexe. Apoi se întoarse către agronom: — Știința ce-are de spus despre asta?

— Eh, — își începu Lungeanu răspunsul, — pentru știință e simplu: Trebuie să câștigăm cel puțin zilele pierdute! După ploaie, apa și căldura vor grăbi vegetația, primăvara va înainta; de aceea e necesar ca într'un timp foarte scurt să potrivim ritmul campaniei cu starea timpului și a pământului. Altfel, nu mai putem însămânța în situația celor mai optime condițiuni, așa cum scrie la carte.

— Aha, — am înțeles, — grăi Alexe și se întoarse către brigadier: — în cazul acesta, totul depinde de tehnică. Ce-ai de zis, Mihai, putem să mergem în pas cu primăvara?

— Dacă-i chestia numai de tractoare, nicio grijă! — sări Ion Leahu. — Inseamnă, că nu ne cunoașteți brigada... e prima pe stațiune, pe plasă!

Secretarul și cu Lică Mătase își încrucișară fugar privirile, în timp ce-și sorbiră țigările prelung, cu capul lăsat pe spate. Brigadierul își scoase o mână din buzunar și-o strânse în pumn în fața pieptului, vorbind:

— Noi ne-am gândit la asta, azi am discutat. De fapt, se pune problema însămânțării la timp a celor o sută de hectare dela Plopșor și a câștigării acestor patru zile pierdute... asta se va putea; e greu, dar stă în puterea noastră și o vom face.

Apoi le arătă pe scurt hotărîrea luată de brigadă peste zi.

Secretarul se desprinsese din grup și porni printre bănci cu pașii rari și apăsați, gânditor. Când se întoarse, îl întrebă cu seriozitate pe brigadier:

— Noi, cu ce vă putem ajuta, Mihai?

— Deocamdată, cu nimic, Alexe.

— Și dacă ploaia ține mai mult... de pildă, și mâine, și poimâine, și toată săptămâna... ce faceți?

La început, brigadierul își înălță umerii în sus, a neputință, apoi adăugă:

— Vom vedea... trebuie să ne gândim.

— Da, să vă gândiți și voi, — zise Alexe cu ochii către tractoriști și agronom — și să ne gândim și noi, — și se întoarse spre Lică și Leahu.

Ochii lui Ion Leahu se micșorară neobservați, cu privirile-i rătăcite întoarse înăuntru. Un gând tainic aprinsese o lumină rea în cugetul său. Răsufală prelung, cu buza tremurată de un zâmbet ascuns, neomenesc.

Afară, noaptea-i primi umedă și rece, întunecoasă, plină de murmurul neostoit al valurilor de apă burnițată.

Agronomul îi salută, urcă în mașinuța care-l aștepta și porni spre stație.

Mihai și cu Buciu dădură să plece pe câmp.

—Doar n'oți vrea să vă duceți acuma, tocmai la Pănoiu! —îi opri Mătase. —Haideți, la noi; mai simțiți și voi dulceața culcușului și-a casei... hai, c'oți pleca mâine dimineată.

Ei porniră cu președintele în jos, iar Alexe și cu Leahu în sus, către marginea satului.

7

Mihai și cu Buciu stăteau la masă față 'n față. Mestecau tăcuți, cu ochii îndreptați în talerele de pământ ars, frământați de gânduri nemărturisite. Numai arareori, privirile brigadierului se ridicau spre creștetul lui Buciu și apoi se întorceau spre Frusinica. Fata-și cobora privirile stingherită și îngândurată, ascunzându-și întunecimile tulburate ale ochilor. Uneori, se ridica de pe pat și le mai aducea ceva dintr'ale mesei. Călca ușor și le întindea blidele cu pleoapele plecate, cumpănită în mișcări. Simțise că ceeace mocnise multă vreme între tractoriști, căuta tocmai acuma prilejul să răbufnească. Struna acestor așteptări luminate sau umbrite de patima dragostei, fusese întinsă neîndurător de mult. O singură atingere a ei ar fi dus dintr'odată la deslănțuirea unei furtuni pe care nimeni dintre dâșzii nu-o bănuia. De aceea neliniștea strecurase în sufletul Frusinicăi și un fior de teamă.

Privindu-i așa, se pomeni într'un timp, că-i cântărește în cumpăna gândurilor... Iată-l pe Mihai, puțin vorbăreț, gânditor, uneori aspru, tenace și hotărît, cu o voință de neclintit. În muncă sau în luptă își chibzuește acțiunile sau loviturile c'o exactitate care-i aduce mai întotdeauna succesul. Buciu însă, cugetă prea puțin asupra hotărîrilor pe care, luându-le grăbit, le și executa într'un fel de muncă repezit, necontrolat. Este însă ager, furtunos în acțiune... Dacă Mihai este asemenea unui șuvoi de apă care sapă cu răbdare la baza stâncii, din locul cel mai potrivit și cu siguranța că o va doborî, Buciu —dimpotrivă, este șuvoiul care plesnește repede și vijelios în stâncă, cu toată puterea, dar care se risipește fără prea mult folos. În fața greutăților și a primejdiilor însă, în muncă chiar, devine impulsiv. Acționează ca o săgeată ce nu cunoaște până la țintă, niciun drum ocolit... Frusinica se trezi din gânduri, cu privirile la Mihai. Inima ei nu-și mai putea ascunde bătaile pentru el. Mai întâi slab, dar apoi din ce în ce mai viu și mai puternic, zâmbetul începu să-i lumineze fața și ochii. Când Buciu o surprinse întoarsă către brigadier, nu se mai feri. Tractoristul înțelese și mai mult cât îl iuhea Frusinica pe Mihai și se aplecă asupra mesei și mai întunecat.

După cină, tractoriștii se culcară în același pat. Un timp, rămaseră tăcuți și nemișcați, cu fețele în sus, cu ochii deschiși în întunec. Fiecare știa că și celălalt se gândește tot la Frusinica. Lângă cot, în dreapta sa, Buciu simți cum inima brigadierului bătea puternic, dar regulat, plină de siguranță. A lui însă, ticăia ca un ceas, grăbită și neliniștită. El abia acum pricepu că Mihai căuta să ocolească discuția ce-o aștepta.

Brigadierul lăsase rezolvarea problemei dintre dâșii pe seama timpului, ferindu-se de a forța desfășurarea lucrurilor. Ori tocmai aceasta, Buciu n'o putea accepta. De când fusese alungat de Frusinica, pierduse toată răbdarea.

Șopti, cu glasul plin de frământare:

— Mihai, o iubești mult pe Frusinica?

Întrebarea i se păru străină, de parcă nu fusese a lui. Liniștea încăperii rămase netulburată. Inima brigadierului bătea la fel de regulat și de puternic.

— Mult... mult de tot... — răspunse Mihai.

— Și eu... adăugă Buciu.

Tăcură; rămaseră la fel de nemișcați și de gânditori. Buciu simți din nou svâcnetul stăpânit al inimii lui Mihai și își aminti cu teamă de hotărîrea cu care vorbise el. Lui, parcă și glasul-i tremurase; siguranța asta a brigadierului îl desarmase.

Tresări; Mihai începu să vorbească:

— Trebuie s'o lăsăm pe ea să hotărască...

— A hotărît, Mihai... îl întrerupse Buciu, cu glas tremurat.

— De unde știi? — sări brigadierul și se ridică într'un cot.

Deocamdată, Buciu nu-i răspunse. Mihai se adânci în gânduri, surprins de această știre. În noaptea aceea, niciunul dintre ei n'a mai putut dormi. Când Frusinica veni în zori ca să-i deștepte, găsi patul gol, răcit de multă vreme. Alături, jos, o grămăjoară de mucuri de țigări arăta cât de greu măsuraseră ei trecerea nopții.

8

Andrei își mutase măsuta până sub fereastră, căutând lumina. După amiaza adusesese în casă umbre subțiri, care îi stânjeneau dela un timp vederea. Își făcuse acum, spre seară, două ore libere să se poată pregăti în voie pentru seminarul cursului seral de partid, pe care-l urma la plasă. Totodată, trebuia să-și facă și un plan al conferinței, pe care la cererea lui Bădină, o va ține a doua zi, în fața adunării membrilor din birourile organizațiilor de partid și din comitetele provizorii din toată plasa.

Studia Istoria Partidului Bolșevic. De câteva lecții se opriseră la capitolul al patrulea. Mergea mai greu aici. Cu toate acestea, Andrei începuse să înțeleagă mai limpede și mai în adâncime necesitatea de neocolit a luptei. Că nu-i tot una să te avâți în ea numai după fiorul inimii; trebuie să-ți luminezi și să-ți îndrepti acest fior pe drumul arătat de gând, de forța legilor firii. Adică trebuie să cunoști aceste legi, să le stăpânești și să le folosești după dorința ta, pentru binele celor mulți, al poporului.

Stăruia de multă vreme asupra unor rânduri ce-și săpaseră înțelesul lor viu, în cel mai deschis ungher al minții. Cu litere de foc îi rămăseseră întipărite în minte și în inimă, cuvintele ce purtau acest înțeles. Le simțea și căldura, dar și îndemnul, puterea de neînvins.

Își lăsă capul între palmele ce-i sprijineau tâmplele, gândind pe deasupra rândurilor. Răsfire, degetele i se îngropară în mătasea părului blond, mișcându-se molatic, ca într'o mângâiere. Clipi. După limpezirea privirilor, reciti rar, urmărind șirul literelor cu vârful creionului...
Prin urmare, nu trebuie să ascundem contrazicerile orânduirii capitaliste,

ci trebuie să le scoatem la iveală și să le limpezim, să nu stingem lupta de clasă, ci s'o ducem până la capăt... Rămase cu degetul la sfârșitul celui din urmă rând și se aplecă asupra caietului, așezat în dreapta. Iși însemnă pagina și apoi adăugă: *...să nu stingem lupta de clasă, ci s'o ducem până la capăt.* Iși întoarse ochii iarăși asupra cărții. În sine, repetă ca pe un ecou al gândurilor esența acestui adevăr... *până la capăt.*

Trecu mai departe; nu se grăbea. Citea rar, cugtând asupra fiecărui cuvânt, legând înțelesul lor de al celorlalte din același rând, de ceea ce citise mai înainte, de ceea ce cunoștea, de ceea ce avea de acum încolo de făcut. După mai multe rânduri se oprea iar; gândea. Când ceva îi apărea neclar, când nu putea să pătrundă dintr'odată adevărul celor scrise, se întorcea înapoi; mai citea odată... și încă odată, până se dumirea. Apoi își nota pe caiet, pe scurt, ceea ce înțelesese.

Așezată pe pat cu fața spre fereastră, Ilenuța croșeta tăcută, parcă păzindu-i liniștea cititului. Din când în când, își salta ochii câprui, urmărindu-i aplecărilor peste carte sau caiet, încordarea lăuntrică simțită după svâcnitul frunții, mișcările mâinilor — în sus sau în jos. Rar de tot, se auzea foșnetul unei file, întoarsă în timp. Știindu-l așa de aproape, se bucura ca un copil de prezența lui. Dela începutul campaniei nu-l mai avusese niciodată atâta vreme lângă ea. Sarcina o obligase să stea mai mult acasă, îngrijind de rosturile gospodăriei. Rămânea singură, zile și nopți întregi; făcea orice, numai să nu simtă atât de greu trecerea timpului. Curăța, spăla, croșeta, pregătea pe îndelete prânzul sau cina. Citise tot ceea ce aveau ei pe mica etajeră, tot ce-i adusese Andrei dela stațiune și dela biblioteca comitetului de partid al plășii.

Intr'un timp însă, îl zări pe Andrei cu ochii pe fereastră. Nu mai citea; asculta încruntat murmurul ploii, care întoarsă de vânt — bătea acum în geam. Ii simți greutatea privirilor parcă pierdute în golul zărilor cenușii, acoperite de pânza apei spulberate. Din streășina căsuței, cădeau în jos — rânduite ca într'o perdea — picături mari și dese, care țuruiau la câteva palme de zid. Amărăciunea ce-l cuprinsese pe Andrei, se întindea acum și asupra gândurilor ei. Coborî, sprijinindu-se puternic pe mâinile prinse în marginea patului. Se apropie de scaunul lui Andrei încet, oprindu-se la spatele lui. Zămbind, își înlănțui brațele pe după gâtul lui și-și apropie gura de urechea lui.

Andrei tresări; grăbit, își întoarse capul către ea.

— Nu te simți bine?

Văzându-l și mai speriat ca de obicei, Ilenuța începu să-i rădă în ureche, șoptindu-i:

— Nu, Andreiaș. Te-am văzut întristat; la ce te gândești?

Andrei nu-i răspunse dintru început; îi apucă mâinile împreunate pe pieptul său, i le mângâie cu palmele asprite și pătate de motorină și i le apăsă încet, ca într'o îmbrățișare. Răspunse apoi, cu ochii pe fereastră:

— Plouă. O să putrezească grânele și semințele de-atâta apă. Toate tractoarele ne stau; am întrerupt peste tot semănatul; timpul trece, înaintează; sfârșitul campaniei se apropie.

Tăcură; cu capetele apropiate priviră amândoi afară la ploaia care de patru zile nu încetase decât pentru câteva ceasuri. Acum, spre seară, începuse și vântul. Valurile de apă erau purtate peste câmpia și așezările Bărăganului, într'o spulberare ușoară, plutitoare și rece.

— Poate stă, Andrei; o s'o gonească vântul — îi murmură Ilenuța la ureche.

Andrei se aplecă din nou asupra cărții; mâinile Ilenuței i se ridicară acum până sub bărbie; încercă să i le desfacă și să se libereze de strângerea lor.

— Așa, — se plânse Ilenuța îmbufnată, — de atâta timp, numai aceste câteva ceasuri ai putut sta acasă și încă și acum ești ursuz! Uf, n'am mai văzut așa...

— Bine, — o întrerupse Andrei, strângându-i în acelaș timp mâinile; — vrei să nu mai citesc, vrei să mă bălbăi la seminar?

— Vai de mine!... Citește, Andreiaș; am glumit numai.

Ilenuța plecă de lângă dânsul și se așeză din nou pe marginea patului. Iși luă iar andrelele în mâini, dar parcă nu-i venea să se apuce de lucru. Rămase pe mâinile în poală, întinse peste gheme. După ce-și purtase privirile pe carte un oarecare timp, Andrei se întoarse la ea:

— Te-ai plictisit, ai? — o întrebă el.

— M'am săturat de stat în casă, Andrei; vreau să mai fac și eu ceva. Secretarul căuta în minte o preocupare pe puterile ei.

— Nici cărți nu mi-ai mai adus; alea, — și-i arătă spre etajeră, — toate le-am citit.

— Da, că bine zici; uite, am să-ți aduc diseară o altă carte... un roman sovietic.

— Cum îi zice? — întrebă ea înveselită.

— Așa: *Cavalerul Stelei de Aur*... Nu-i frumos?

Ilenuța îl aprobă zâmbind. Când Andrei se întoarse iarăși asupra cărții, reveni, întrebându-l cu îndoială:

— Dar n'ai să uiți?

— Nu, — îi răspunse Andrei cu ochii pe carte.

— Să-ți fac un bilețel?

Secretarul își plecă mutește capul, fără să părăsească șirul cuvintelor. Bucuroasă, Ilenuța coborî și merse la etajeră după hârtie și creion. Se întoarse iar lângă el, se aplecă asupra mesei, și scrise pe o hârtiuță cât palma: *De luat romanul « Cavalerul Stelei de Aur » dela biblioteca comitetului de partid pentru Ilenuța*... Indoi hârtia de mai multe ori și i-o vârî în buzunarul de sus al salopetei. Totodată, zări pe pagina cărții semnul la care se sfârșea pasagiul pe care-l învăța Andrei. N'o răbdă inima și-l întrebă:

— Doar până aici mai ai?

— Până... — murmură sec Andrei.

— Și pe urmă?

— Îmi fac planul conferinței de mâine, — o lămurî el.

— Aha; — făcu Ilenuța, cu oarecare părere de rău.

Iși reluară apoi lucrul pe îndelete. Andrei citea mai departe, însemnându-și ultimele notițe, iar Ilenuța începu că croșeteze cu privirile îndreptate când spre andrele, când înspre el.

Afară, se simțea apropierea serii adusă de ploaie mai de vreme ca de obicei. Umbrele dinăuntru își îngroșeau încet suriul, lumina scădea. O atmosferă de pașnică și îmbietoare viețuire le păstra în taină liniștea muncii și a gândurilor ce-i cuprinseseră iar. Doar freamătul ploii murmură neîntrerupt și ritmic, ca un ceasornic uriaș și necunoscut al timpului care trecea.

Liniștea aceasta fu însă repede curmată de scârțâitul porțiței și apoi de sgomotul unor pași mărunți și repezi de om iuțit în mișcări. Andrei recunoscă în tânărul care intra grăbit la dânsii pe Ion Ciobanu, șeful brigăzii a cincea din Adâncata și secretarul organizației U.T.M. din stațiune. În ajun, biroul organizației de partid convocase o ședință cu biroul organizației U.T.M. pentru analizarea activității din ultimul timp a utemiștilor. Convocarea însă, făcută în pripă pentru a se folosi timpul de inactivitate al tractoarelor, nu putuse ajunge la toți oamenii; jumătate din cei ce trebuiau să fie prezenți, lipsiseră; de aceea se amânase ședința pentru o altă zi.

Când pașii lui Ciobanu se auziră pe prag, Andrei se ridică și deschise ușa. Brigadierul intră salutându-i pe rând, descoperindu-se.

—V'am adus noroi și apă în casă, —încercă el să se scuze față de Ilenuța.

—Ei, —dădu femeia să-i răspundă; dar Andrei interveni repede:

—Lasă, șezi, Ciobanule! —și-i împinse un scaun până lângă masă.

Tânărul se așeză și rămase cu șapca în mâini, atârându-i între genunchi. Iși aruncă în fugă privirile prin casă și stăruia apoi asupra cărții deschise.

—V'am întrerupt; citeați, nu?

—Da, învățam, —răspunse secretarul.

—Mai aveți timp și pentru asta?

—Cât de cât; aproape întotdeauna reușesc să mi-l fac.

Ion Ciobanu tăcu. Gândurile lui sburără dintr'o dată la activitatea secretarului. Iată, el își mai găsea timp să și studieze.

Andrei îl îmbie cu voce prietenească:

—Spune.

—Tovarășe Andrei, —începu Ciobanu dintr'odată, smulgându-se gândurilor; —am venit, în legătură cu ședința de astă seară. Noi am lipsit, pentru că am primit convocarea cu întârziere. Știu că ședința s'a amânat; părerea mea este, s'o facem astă seară. Noi socotim că activitatea organizației U.T.M. trebuie analizată acum, în răgazul acesta de lucru.

—Tocmai la asta s'a gândit și organizația de partid, —îl întrerupse Andrei. Ai în stație tot biroul organizației?

—Da.

—Da, dar lipsește Turcu. El a plecat din zori pe la brigăzi... Nu, fără el nu se poate! Trimitem mașina după dânsul.

—Parcă știi unde; el rătăcește acum dela o brigadă la alta, poate doarme pe-acolo. Vine după două-trei zile.

—O să-i luăm urma, îl găsim noi; lăsați-ne, să ne ocupăm noi de asta. La opt, va fi ședință.

—La opt jumătate; până la opt, eu am seminar la plasă.

Ciobanu își arăta focul sângelui dintr'însul și când vorbea. Pîrpiriu cum era, cu pieptul îngust și fața suptă părea și mai ager în mișcări și mai ascuțit la minte. Se și sculase, gata de plecare.

—Stai, —îl opri Andrei, —cum ai de gând să-ți expui raportul?

—Simplu, tovarășe Andrei. În linii mari, așa: dela începutul campaniei, organizația de U.T.M. a stațiunii nu și-a mai continuat activitatea în același ritm, cu aceeași tărie pe întreaga stațiune. Impărțirea utemiștilor în brigăzi și răspândirea acestora pe toată aria de lucru a stațiunii, nu a fost

însoțită de lupta noastră pentru menținerea unității organizației, pentru... pe scurt, pentru continuarea activității și susținerea campaniei!

Brigadierul vorbea repede, dintr'o singură răsuflare.

—Ați discutat și pregătit raportul împreună... vreau să spun, cu membrii biroului?

—Nu, —răspunse Ciobanu grăbit. Apoi adăugă: —Când să-i mai chem, tovarășe Andrei, fiecare trage acum mai mult la brigada lui... nici timp n'a fost!

—De pildă, —vorbi calm secretarul, —v'ați putea întâlni acum într'o ședință în care până la opt și jumătate să pregătiți temeinic acest raport.

—Da, se repezi Ciobanu. —Așa vom face, tovarășe Andrei... E drept, nu ne-am gândit la asta, —recunosc mai apoi și vru să se ridice iar.

—Stai, nu te grăbi, —îl opri secretarul, punându-i ușor mâna pe umăr. —Este adevărat ceea ce spui tu; cam astea-s lipsurile organizației. Dar nu-i suficient... vrei să-ți notezi?

Andrei Hurdea aștepta până ce brigadierul își scoase carnetul și creionul. Apoi începu să-i arate cum trebuie să-și organizeze raportul și ce alte probleme să mai ridice. Sfârși, vorbindu-i mai apăsător:

—...totul trebuie să fie centrat pe sarcina pe care o are U.T.M-ul în îndeplinirea la timp și în bune condițiuni a campaniei, pe unitatea în acțiune a întregii organizații...

Secretarul își întoarse ochii în uliță. În fața casei lor oprise mașinuta stațiunii. Din ea, coborâră pe rând, Bădină și cu Ștefan Turcu —îmbrăcați în mantăile lor de ploaie, lungi și scortoase. —Vin de la brigăzi, —cugetă Andrei. Apoi se întoarse spre nevastă-sa:

—Avem musafiri, Ilenuța.

Femeia le ieși întru întâmpinare și-i aștepta în prag. Cei doi întârziară un timp, scuturându-se de apă și glod. Ilenuța îi îndemnă, vorbind secretarului:

—Hai, tovarășe Bădină... lasă!

Bădină și cu Turcu își lăsară mantalele în tindă și intrară în casă după Ilenuța. Secretarul se bucură când îl găsi înăuntru și pe Ciobanu. După ce se descoperi, desvăluindu-și tâmplile-i încărunțite, trecu prin fața tuturor, strângându-le mâinile. Ochii săi, mari și liniștiți, se opriră un timp asupra utemistului:

—Ciobanule, utemeul nu se prea simte pe la brigăzi!

Iute cum era, Ciobanu răspunse repede, după ce-l privi o clipă pe Andrei:

—O să se simtă, tovarășe Bădină!

După aceasta, Bădină și cu Ștefan Turcu se așezară pe scaunele întinse de Ilenuța. Andrei îl însoți pe brigadier până afară și apoi se întoarse și-și trase și el un scaun între dâșii.

Bădină îl primi zâmbind, cu ochii la Ilenuța:

—Trebuie să ne pregătim de sărbătoare, nu?

—Da, în curând, tovarășe Bădină! —răspunse Andrei râzând.

—Aha, —începu Ilenuța, —am să mă plâng tovarășului Bădină, cum mă torturezi și nu mă lași nici să mă mișc!

Secretarul izbucni, prefăcut mirat:

—O adevărată nelegiuire... e, păi asta nu se poate!

Începură să râdă toți trei întorși spre Ilenuța care-și pregătea andrelele. Scaunele de sub Bădină și Turcu scârțâiau sub greutatea trupurilor clătinate. Când se liniștiră, Bădină începu:

— Uite, Andrei, noi ne-am întâlnit pe la brigăzi și-am văzut că situația lor s'a cam schimbat. Ploaia ne-a întârziat lucrările; semănatul, aratul, întreaga desfășurare a campaniei, suferă. La Podeni, la brigada a șaptea — unde situația e mai dificilă din cauza volumului sporit al contractărilor, băcții au și luat câteva măsuri... bune. Să cercetați și poate să generalizați inițiativa lor... e vorba mai ales de semănat.

Secretarul vorbea așezat, cu căldură și cu hotărîre. Peste privirile limpezi ale ochilor căprui, pleoapele-i băteau destul de rar, parcă obosite. Din când în când, își apăsa cu mâinile geanta de piele ridicată de pe șold, pe genunchi, și continua:

— În al doilea rând, este vorba de viața oamenilor, tovarăși... de traiul de fiecare zi al tractoriștilor. Condițiunile lor de viață și de muncă sunt destul de grele: pe vânt, prin ploi, pe soare și pe furtună, prin praf, și arșiță, din primăvară până toamna târziu, ei trăiesc și muncesc, mănâncă și dorm, luptă, acolo pe câmp, sub cerul Bărăganului... Uite, să luăm de pildă, problema plății salariilor... Ieri, oamenii trebuiau să-și primească drepturile pe ultima lună. Contabilitatea voastră a hotărît să facă acest lucru abia duminică, pentru că atunci pot veni tractoriștii la stațiune... nu-i just! În mod normal, contabilul ar trebui să se plimbe de la o brigadă la alta și'ntr'o zi, două, să achite toate salariile, la timp... La fel și cu cooperativa: cât timp sunt pe câmp, tractoriștii nu-și pot cumpăra ceea ce vor. Zilele astea tot nu se va putea lucra; adunați brigăzile pe rând, la stație. Oamenii să-și primească salariul și să poată trece și pe la cooperativă... Mai departe: multe din brigăzile noastre mai mănâncă încă mâncare rece. Ufedereul n'a generalizat inițiativa femeilor din Podeni, dar nici voi n'ați cerut... era prea departe de noi... Ilenuțo, nu?... — Și-așa și cu problema muncii culturale din brigăzi, a legăturilor pe această cale cu țăranii muncitori, a trimeriei regulate a ziarelor... și trebuie să mai fie! Poate-ați uitat *Hotărîrea* partidului de astă toamnă?! Cred, că nu!

Bădină tăcu un timp. Privirile sale se opriră asupra mâinii lui Andrei, încheștată pe marginea mesei. Turcu rămase gânditor, cu ochii îndreptați la secretar. În sinea lui, se întreba, cum de văzuse el toate acestea într'o singură zi, mai ales că pe la multe din brigăzi fuseseră împreună? Ilenuța își pusese lucrul în poală și aștepta. Bădină își ridică geanta de pe genunchi pe-o dungă și vorbi cu mâinile pe ea, parcă pe deasupra problemelor expuse de el:

— Pe voi, vă paște o primejdie apropiată. De multe ori, desfășurarea unei activități oarecare, o anumită situație în care acționezi, te fură... te duce pe drumul ei. Incepi să vezi și să lucrezi numai în limitele permise de această situație. Te obișnuiești, cum s'ar spune, cu vechiul; parcă te și complaci în această totală absorbire a muncii pe care o duci. Toate ți se par normale, obișnuite. Dar dacă vine unul din afară, vede dintr'odată că lucrurile pot fi împinse și mai departe, că mai sunt însemnate lipsuri, că se poate și trebuie să fie și mai bine.

Tăcu iar. Înăuntru pătrunsese inserarea. Lumina din fereastră era prea slabă ca să mai poată sta așa; dar nici Andrei, nici Ilenuța nu se miș-

cară să aprindă lampa. Parcă s'ar fi temut să nu stânjenească liniștita înțelegere a vorbelor secretarului.

— Dealtfel, — continuă Bădină, — cred, că tocmai aceasta și trebuie să fie calitatea unei conduceri: să se găsească în permanență în miezul lucrurilor, să fie motorul luptei pentru împingerea înainte a activității de care răspunde, să coordoneze această activitate pe linia dezvoltării sale, interne i-ași putea zice... Asta pe deoparte. Pe de altă parte însă, aceeași conducere trebuie să vadă *în același timp* și activitatea sa și a unităților de care răspunde, oarecum din afara lucrurilor... vreau să spun, să fie în permanență și un controlor mereu nou al activității sale, un ochiu strein care caută unde și cum s'ar mai împinge munca înainte, ce greutăți, ce lipsuri mai sunt.

— Păi, asta ar veni cam așa, — sări Turcu, — critică și autocritică...

— Parcă e mai aproape de dialectică... murmură gânditor Andrei.

— Exact, — confirmă Bădină, — este dialectica artei de a conduce. Apoi reveni: — Ei, măi Andrei, și tu, Ștefane, acest al doilea aspect, vouă v'a lipsit până acum. N'ați știut să vedeți lucrurile și din afara lor, adică nu v'ați controlat pe voi înșivă, mereu. Voi n'ați uitat problema voastră principală a producției, a campaniei, dar ați pierdut din vedere problemele oamenilor...

Bădină își duse mâna la buzunarul de la piept al bluzei, își scoase ceasul și-l privi încruntându-se. Apoi își ridică ochii spre dânsii:

— Mai avem o jumătate de ceas până la seminar. — Un timp își căută gândurile și reîncepu: — Ce e de făcut?... Trebuie să discuțăm și cu biroul organizației și în colectivul de conducere despre astea, cât de curând, chiar astăseară. Hotărâți repede, împărțiți sarcinile și treceți la treabă. Altfel, toate se vor reflecta mai încolo în mersul campaniei și atunci va fi prea târziu.

Se ridică. Geanta-i căzu pe șold, prinsă în curele. Prin semiîntunericul din casă, suriul părului parcă i se vedea și mai alb, ochii mai mari, adânciți de umbre. Se întoarse cercetător spre Andrei Hurdea, care rămase gânditor.

— Ce e, Andrei?

— S'au strâns cam multe pentru astăseară: și analiza situației actuale a campaniei, și discutarea activității organizației de U.T.M. și mai ales problemele astea legate de îmbunătățirea vieții oamenilor. De amânat, nu le putem amâna; dar nu văd cum am putea avea trei ședințe deodată...

— De ce trei? Faceți una singură, cu biroul organizației, cu colectivul de conducere și cu biroul U.T.M.-ului. La ordinea de zi un singur raport: Despre desfășurarea campaniei, cu referire specială asupra situației provocată de ploi... — îl va ține Turcu. Pe marginea lui, tu, Andrei, ai să ridici problemele pe care le-am discutat aici, iar Ciobanu — deasemenea, va lega activitatea organizației de U.T.M. de lupta pentru plan... e destul de clar!... Gata, mergem!

O salutară apoi pe Ilenuța și ieșiră, în frunte cu Bădină. Andrei își luase la subsuoară caetul cu notițe și Istoria Partidului Bolșevic. În timp ce ceilalți doi își îmbrăcau mantăile, Ilenuța îl întrebă:

— Andrei, când îți mai pregătești conferința de mâine?

— După ședința de la stațiune...

— Of, iar noaptea! — se întristă femeia.

Afară, seara era răcoroasă și umedă. Ploaia devenise și mai mărunță, ca un abur plutitor și rece. Dinspre miază-noapte, se pornise cu înverșurare un vânt tăios, care gonia spre sud ceața nourilor și tremura în unde subțirele fața apei în ochiuri mici și dese. Se simțea parcă o apropiată îmbunare a timpului. Cerul însă era tot întunecat, de nepătruns. Umbrele serii se lăsau la fel de groase. Pe sus, un stol de ciori se rotea deasupra Bădenilor, pornite parcă pe pradă.

9

A doua zi, spre seară, camionul stațiunii se opri în dreptul salcâmiilor dela Pănoiu și din el coborâră tractoriștii și ajutorii brigăzii lui Mihai. Fuseseră să-și încaseze salariul și să-și tânguiască dela cooperativă cele de care duceau lipsă. Fiecare avea în mâini câte un pachet înfășurat în hârtie groasă și aspră, bine legat. Năvăliră în vagon, plini de voie bună, gălăgioși, cumpănindu-se în greutatea pachetelor. În locul lor, plecară cu camionul brigadierul și Moise Coman.

Tractoriștii își desfăcură pachetele pe paturi și începură să-și aranjeze lucrurile cumpărate. Traian Buciu avea patul cel mai încărcat. De fapt, el și încasase cel mai mult dintre toți tractoriștii. La un capăt al patului își pusese pantofii maron cu talpă de crep, iar la celălalt, șapca nouă. Între ele, înșirase pe toate celelalte: ciorapii, schimburile de corp, pantalonii și haina.

— Tovarășe, — vorbise el la cooperativă, — iată, ai aici cartela; banii sunt colea, la mine; — și se bătuse cu palma peste buzunarul salopetei, zâmbind în același timp vânzătorului. — Imbracă-mă, din tălpi până'n creștet... așa... fă-mi mai întâi socoteala... cât?

— Aproape nouă mii! — răspunse vânzătorul.

— Se face, — grăi Buciu, mândrindu-se — are balta pește! — și răsă către ceilalți tractoriști, care-și așteptau nerăbdători rândul.

— Începem cu pantofii? — întrebă vânzătorul.

— Vrei de jos în sus?... Fie!

Vânzătorul îi scoase o pereche de pantofi negri, lucioși și moi, bine făcuți. Buciu le pipăi pielea, apăsă asupra bombeurilor tari și-i întorse cu fața'n sus, ciocănindu-i ca pe o oală. Îi întinse înapoi, întrebând:

— D'ăia cu talpă de șuncă, n'aveți?

Tractoriștii izbucniră în râs. Nelămurit, vânzătorul se uita la Buciu, așteptând.

— ... cu talpă de crep, vreau să spun.

— Avem, cum să n'avem; dar numai maron.

— Tii, păi așa spune, frate! ... Dă-i încoa!

Buciu îi primi mulțumit, îi încălță în grabă și făcu câțiva pași, încercându-i. Îi scoase și-i așeză pe tețghea, trăgându-i spre dânsul.

— P'ăștia... sunt buni. Mai departe.

Și-așa își cumpărase și hainele, și șapca și cămașa și toate celelalte. Acum le privea cu mulțumire, oprindu-se câte o clipă asupra fiecăruia. Începu apoi să se desbrace, aruncându-și salopeta și celelate haine spre peretele vagonului. Își încălță pantofii noi, își îmbracă hainele noi, își puse șapca nouă. Își netezi piepții, săltă umerii încordându-și spatele și-și trase cu câte două degete în sus dungile pantalonilor. După ce-și

potrivi șapca, luă din buzunarul salopetei svârlite, o țigară. Porni apoi să se plimbe prin vagon, dela un capăt la altul, tacticos, cu fruntea ridicată.

— Păi, să mai fim și noi domni ! Ai, ce zici, Pitcoace ?

— Ce să mai zic ? — răspunse tractoristul, arătându-și și el hainele de pe dânsul, pălăria și cravata.

Ii stătea bine lui Pitcoace, cu pălăria pusă ștregărește pe-o sprânceană, cu hainele noi, încheiate la doi nasturi; dar cravata era pusă tot la cămașa veche, iar în picioare avea tot bocancii cu care lucra pe tractor. Deaceea stătea mai mult între paturi cu picioarele ascunse, privind tăcut la pantofii lui Buciu.

— D'ăștia, am să-mi cumpăr și eu peste o lună, — vorbi el cu o siguranță lipsită de orice îndoială. — Am să ar și eu mai mult și-o să-mi pot lua și pantofi, și cămăși, și ciorapi, orice... Două norme am să fac !

— Luna viitoare am să-mi iau niște sandale pentru vară, un palton subțire și o cămașă de mătase, așa, ca să-mi mângâie pieptul, — se destăinui Buciu.

Pitcoace ieși dintre paturi și se apropie de Mircea Guju care-și răsfoia tăcut una dintre cărțile pe care le cumpăraseră.

— Unde ți-e paltonul ?

Guju i-l arătă cu mâna, cum sta întins pe pat, încheiat de sus până jos la toți nasturii. Pitcoace îi pipăi stofa groasă și pufoasă, moale, căptușeala satinată, nasturii. Se depărtă puțin de pat și-i privi croiala simplă, dreaptă și largă. Il ridică apoi și și-l apropie de piept, cu gulerul întins până sub bărbie. Paltonul îi cădea frumos, lung, până aproape de gleznă.

— De ce nu-l îmbraci, Gujule ?... Hai, să vedem și noi ! — se rugă Pitcoace.

Mircea Guju, îndoi colțul filei la care ajunsese cu cetitul, lăsă cartea pe pat, lângă celelalte și îmbracă paltonul ținut de Pitcoace. Impins de acesta, se roti de câteva ori în văzul tractoriștilor.

— Uitați-vă, își scăpă Pitcoace uimirea, — parcă-i turnat, nu alta !

— Dar de ce ți-ai luat palton, Gujule, ce, vine iarna ? — îl întrebă Buciu.

— Palton îmi lipsea, — răspunse Guju calm, desbrăcându-se în același timp. Din celelalte mai am; m'am asigurat, pentru la iarnă.

— Așa e ! — murmură de lângă patul său, Marin Oproiu. — Nu știți, că omul chibzuit își face iarna car și vara sanie ?

Unul din ajutori aprinse felinarul și-l agăță în mijlocul tavanului. Lumina lui surprinse zâmbetul întârziat al tractoriștilor; în timpul acesta, se auzi și glasul lui Iliuță, uitat până acum. Ucenicul stătea în patul lui de sus și privea tăcut la toată mișcarea celorlalți.

— Hai, Iliuță, — strigă Buciu, — păi, ți-am luat și ție ceva, mă !

Tractoristul se repezi la patul său și se întoarse cu un pachetel. Sfășie hârtia în lumina felinarului și rămase în mână cu o șapcă de elev, neagră și micuță, cu cozorocul tare și panglică roșie pe margine.

— Ia, încearc'o ! — îi ceru Buciu întinzându-i-o.

Ucenicul primi șapca cu ochii strălucind, plini de o bucurie copilărească, fericit. Și-o așează pe cap cu grijă, ca'n fața unei oglinzi. Numai tractoriștii observară, că-i era puțin cam mică, el însă, nu. Apoi se descoperi și-o îndepărtă în față, cât putu întinde mâna în care-o ținea. Aprinse, privirile lui se îndreptară dela ea spre tractorist.

— Ii tocmai cum îmi place mie, neică Buciule.

Un timp, și ucenicul și tractoriștii priviră la șapca ridicată în lumină. Dintre pături, ieși Mircea Guju cu o carte în mână.

— Ți-am luat și eu ceva, Iliuță ! O carte în care scrie despre tractoare. Ai să'nveți din ea, nu ?

Iliuță înaintă cu pașii nesiguri și primi din mâna lui Guju o carte mare și grea, pe care scria: *Tractorul*.

— Am să învăț, neică Gujule, — murmură el, cu obrajii învăpăiați de emoție.

În mijlocul vagonului, sub lumină, ucenicul privea pe rând și șapca și cartea pe care le primise în dar. Un val de căldură ușoară îi cuprinse pieptul și mâinile, picioarele. Parcă plutea, sau parcă se legăna aveau într-o luntre ce-l purta spre împărăția unui vis.

Intr'un colț al vagonului, ajutorii de tractoriști își arătau între ei lucrurile cumpărate, scăpând din când în când, pe deasupra șoaptelor, câte-un chiot reținut. Dintre dâșii, Costică Roibu se îmbrăcase la fel ca Buciul: dela pantofi până la șapcă. Ceilalți își luaseră numai o parte din cele ce-ar fi dorit, pe măsura succesorilor în producție ale fiecăruia. Din grupul lor, se desprinsese Costică Roibu; observă cu surprindere, că unul dintre buzunarele lui Pitcoace, cel din dreapta, era tare umflat și că din timp în timp, Pitcoace și-l pipăia cu mulțumire: — Ce dracu o fi având în el ? — gândi tractoristul. Și nici una, nici două, întinse pe nesimțite mâna, i-o vârî în buzunar, și... harșt ! — trase în sus o basma de toată frumusețea: roșie cu totu' soiul de flori răspândite pe câmpul ei.

— Aha ! — strigă Costică Roibu, fluturând-o.

— A cui e, mă ? — întrebă unul dintre ceilalți.

Tractoriștii se porniseră pe râsete, îngrămădindu-se în jurul lor.

— Dă-o'ncoace, mă ! E-a mea ! — zise Pitcoace înroșit până'n vârful urechilor.

— Dar ce faci cu ea, Pitcoace ? — sări altul. — Te legi noaptea la cap ?

— Uite na ! — vorbi Traian Buciul cu subînțeles — Se leagă Floarea, nu el !

Râsul tractoriștilor crescuse, în timp ce Pitcoace își înfunda basmaua la loc, în buzunar.

— Măi, ce oameni, — se plângea tractoristul, — până și-n măsele te caută ! Am luat-o pentru mama, mă !

— Ha-ha-ha ! — râdeau tractoriștii, să se prăpădească.

— Dar ce, maică-ta poartă băsmăluță roșie, Pitcoace ?

— Ei, și cu voi... e pentru *mama* Floricica din Podeni ! — zise altul.

— Cum se vede, tu ai două mame, Pitcoace — strigă printre hohote, Buciul.

Se zguduia vagonul de râsete și de tropăituri. Până la urmă, începu să rădă și Pitcoace, mai înveselit ca toți ceilalți.

Numai în fundul vagonului, așezat pe patul său, Marin Oproiu rămăsese tot timpul retras și mai tăcut ca de obicei. Gânditor, privea mulțumit, aproape neîncercător, la cele ce cumpărase pentru dânsul și ai săi. Cu mâinile roase și crăpate de muncă, pătate de ulei și motorină, pipăia pe rând, netezindu-l, fiecare lucrușor. Își luase pentru dânsul câteva schimburi și niște ciorapi, o rochie pentru soție — cum nu-i mai putuse lua în trecut și niște pantofiori și hăinuțe pentru copil. Pe sub mustața

retezată pieziș, un zâmbet îndepărtat îi încerca buzele; prinseseră culoare obrazii îmbătrâniți și încă și mai vii îi ardeau ochii în orbite. Marin Oproiu își retrăia tăcut, viața petrecută sub boeri.

Mircea Guju nu se înșelă, când i se păru că zărește în colțul pleoapelor lui, sclipiri de lacrimi.

— Ce-i, nea Marine? — îl întrebă tractoristul, cu vocea caldă, prietenoasă.

Tractoriștii se strânseseră liniștiți în jurul lui Marin Oproiu, mișcați de felul în care acesta încerca să le vorbească. Fiecare înțelese că nu mai era nimic de râs.

— De ce nu le-ai lăsat acasă, nea Marine? — îl întrebă Buciu, arătând spre rochie și spre hăinuțe.

— Am să le duc de paște; atuncia vreau să le fac această bucurie. Le-oi păstra acum aici, în dulapul nostru... — vorbi Marin Oproiu în timp ce mângâia hăinuțele. Apoi, ochii săi se ridicară către tractoriști, îi privi cu dragoste părintească și continuă cu glas înmuiat:

— ...viața noastră de acum, îi floare la ureche, mă... să știți, asta! Și-are să fie și mai bine! Eu altfel am trăit la Pănoiu, la Dodă și pe la toți ceilalți hapsâni. Eh, e pentru prima dată când am putut să-i iau copilului hăinuțe ca astea, pantofiori, rochie — nevesti-mi. Mai înainte, eu numai rupt și gol am umblat; ea și băiatul, deasemenea; flămânzi și cu trențele curgând după noi, în petice și flenduri am fost...

Și până noaptea târziu, Marin Oproiu povesti tractoriștilor despre viața pe care o dusesese el sub robia boerilor și fabricanților. În acelaș timp, mângâia cu calm și bucurie hăinuțele copilului, ca pe un lucru neasemuit de drag. În sufletul său, trecutul lăsase urme adânci, dure-roase, pe care numai mulțumirea vieții acesteia noui le tămăduia încet, încet.

10

Abia în a patra zi, spre seară, încetă ploaia. Vântul pornit din ajun, bătea acum cu o furie reînnoită. Cobora din nord, rece și tăios, aspru, suflând pe deasupra ogoarelor, uscând. În Podeni, năvălea furtunos pe câte o uliță, încrețind apa lăculețelor, svântând noroaiele și vechile cărări. Din streșinile umezite, scotea miros de stuf măcinat și putrezit de arșită și ploi, iar de prin grădini, aroma mugurilor umflați de apă, plesniți, înfloriți în frunzișoare mici, cât colțul ierbii numai. Se simțea gustul amărui-dulceag al scoarței de cireși și vișini, parfumul cu miros de crud al celorlalte soiuri de arbuști, de ierburi și de pomi. În urma lui, fața pământului rămânea sbicită, suptă de puterea apei. Pe cer însă, nourii stăteau în acelaș strat gros, apropiați pământului, vineți și scămoși, ca o pulbere de plumb. Văzduhul era închis și încă și mai întunecat îl făcea așezarea grăbită a umbrelor serii. Golași, salcâmii își loveau crengile neregulat și trist.

În drum către Filică, Lazăr Lungu se oprise pentru un timp în fața sediului organizației de partid. Înăuntru era lumină și adunarea de oameni se vedea prin geam. Cu privirile prinse în cadrele ferestrelor, se apropie încet de ulucă și rămase așa multă vreme. Parcă acum vedea întâiași dată casa partidului. O strălucire și o limpezire fără scamăn îi

adânciră ochii, un fior — ca de iubire — îi străpunse inima. Gânduri noi îi forfotiră în minte, iscate pe neașteptate de această vedenie și apoi dintr'odată se risipiră, dispărură, gonite de-un singur înțeles care creștea și-i cuprindea cugetul ca o lumină. În obraji, simți ușoara dar caldă bătaie a sângelui, un svâcnit deosebit în mâinile ce apucară strâns vârful ulucilor. Parcă așa, pe neașteptate, cineva sfâșiasse pânza ce o purtase până acum peste vederea ochilor. Largă și nesfârșită îi apăruse în față, aievea, o pârtie care urca până la lumina din fereastră, până la partid.

O clipă, privirile lui se opriră asupra lui Sandu Alexe care vorbea dela măsuță, stând în picioare, proptindu-se de marginea ei cu mâna în care avea un pteț de hârtie și ridicând către ceilalți, din când în când, pumnul celorlalte mâini. În dreapta și în stânga lui, erau Zăganu și Mătase. Secretarul se mai uita uneori pe hârtie și după mișcarea pumnului, se vedea că vorbește și mai aprins. Alteori, arăta cu mâna întinsă spre afară, dar mereu în aceeași parte. Mai apoi, lăsase și hârtia și coborî și pumnul ridicat; cu mișcări iuți, ca însăși firea lui, desfăcu o carte, o ridică în lumina lămpii și începu să citească, întărind fiecare cuvânt cu o clătinare hotărîtă a capului. Se opri. Strânse la piept cartea cu degetele prinse între filele ei și-și înălță privirile spre cei din sală. Vorbea cu degetul arătător împins în muchia groasă a cărții. Apoi o deschise și iarăși citi din ea.

Acum, oamenii așezați pe băncile și pe scaunele rânduite pe mijlocul și pe lângă pereții sălii, se aplecară și ei asupra hârtiuțelor lor, pe care-și notau încet cele auzite. Zări în această mișcare a capetelor și pe Voiculeasa. Și ea, ca toți ceilalți, scria.

— Ca la școală! — gândi Lazăr Lungu, cu o mulțumire și cu o uimire ce-i aduseră pe buze un zâmbet pornit din adâncul sufletului. — Aici se luminează oamenii, învață și se sfătuiesc, deprind meșteșugul luptei... gândesc la viața asta nouă!

Cât a rămas așa, agățat de uluci și cu privirile pironite la cei de dincolo de dânsul, nu mai ținuse seama. Vorbise și Zăganu, și Voiculeasa — amândoi vecinii lui — și se ridicau acum pe rând și alții, dintre cei din sală. Iși aminti în clipa asta de Sâmbotina, pe care o lăsase spre seară gemând. Se rupse cu greu din loc și porni cu pașii rari și înceti, mergând cu ochii întorși către lumini. Călca orbește prin glod și apă, cu-un umăr înainte, legat de fiorul și de înțelesul unei chemări de care nu se mai putea desprinde. Ceva încă nu îndeajuns de clar, îl trăgea înapoi, la casa partidului și la oamenii spre care urca pârtia aceea de lumină.

— Am să vorbesc cu Zăganu sau cu Alexe... să intru și eu! — hotărî el în gând. Apoi grăbi pașii, pe drumul către chiabur. Curând însă, căldura gândului acesta fu întreruptă de șoapta unei îndoieli... Dar dacă nu mă vor primi?

Abia acum simți apăsarea serii mohorîte, ascuțișul vântului uscat și rece, înfiorarea vremii. Iși strânse haina subțire la piept, își vârî pumnii ciolănoși în buzunare și o luă pe lângă garduri pe-o cărăruie bănuită numai, ascunsă de întunec.

La Filică, găsi poarta zăvorâtă. Ograda chiaburului părea mai de grabă un mormânt. Știa că oricât ar bate și oricât ar striga, nu-i va deschide și nici măcar nu-i va răspunde nimeni. De aceea, se cățără pe ea,

trecându-și picioarele dincolo. Liota câinilor se repezi mutește, ca o haită, înălțându-se pe uluci până sub dânsul. Când începură să măraie, le fluieră încet, domolindu-i. Sări apoi în mijlocul lor, ținându-i cu mâinile ridicate pe locurile în care încremeniseră așezați pe cozi, cu ochii scânteind la dânsul. Incet, își coborî mâinile; câțiva se și repeziră să i le lingă, mișcându-și cu bucurie cozile. Căduit de toți, porni către grajdul vitelor.

Înăuntru, era întunec. Intretăiate, rupte de o răsuflare deasă și scurtă, gemetele vitei se auzeau mai mult ca un muget adânc și dureros, puternic. Lazăr se apropie de ea, pipăind stănoagele și așternutul gros de paie și fân. Sâmbotina era tot culcată. Mâna îi alunecă pe gâtul ei cald și umed și se opri în vârtejul frunții, între cornițe, mângâind-o prietenos și blând.

— Ce-i, Sâmbotino, — vorbi el. — Ți-e greu, ai? Lasă, c'ai să faci tu acum un bouț și ai să te ușurezi... lasă!

Simțindu-i mângâierea și cunoscându-i glasul, Sâmbotina mugii într'un fel știut numai de dânsii, așa cum îl primea pe Lazăr în fiecare dimineață. Cu o mână, argatul îi saltă capul, iar cu alta îi vârî pe dedesubt o mână bună de fân moale. Apoi se ridică, scăpără un chibrit și porni la lumina flăcăruiei lui către fereștrua grajdului. Aprinse felinarul așezat pe lemnul ei și se întoarse cu el înapoi. Sâmbotina era lungită peste așternut, așa cum o lăsase dânsul la plecare. Umflată, burta i se ridica în sus ca o butie cu doagele mișcătoare. Unul dintre picioarele-i dinainte era încurcat în funia cu care era legată și atârna amortit în jos. Lazăr atârna felinarul aproape de marginea ieseii și se aplecă apoi de-i descurcă piciorul.

— Așa, Sâmbotino, te-au lăsat singură... — grăi el cu gândul la cei din casă. — Ce le pasă lor, că tu tremuri și te svârcolești?

Ochii vitei, mari și blânzi, liniștiți ca o apă în amurg — dar umbriți de durere și teamă, se întoarseră spre dânsul, recunoscători. Argatul îi desnodă de sub gât funia, i-o scoase și i-o aruncă în iesle. Sâmbotina își întinse capul liberă și mulțumită, innăbușindu-și geamătul. Sub nările ei, praful podinei se ridica în nurași din ce în ce mai mici. Lazăr ieși și se întoarse repede cu încă un braț de paie curate. O parte din ele le risipi pe lângă corpul vi ei, împingându-i-le mai ales sub șoldul pe care sta. Pe cealaltă parte se așeză dânsul, alături de botul ei, lângă felinar.

Intre timp, intrase și Mitu în grajd.

— Dă-o 'ncolo de boală, Lazăre! Las-o, că fată ea și singură. Ce, o să stai toată noaptea lângă ea?

Chiaburașul vorbise cu milă prefăcută pentru argat și ură pentru vită. Dar Lazăr Lungu clătină cu încăpățănare din cap, privindu-l totodată chiorăș și încruntat.

— Nu, n'o vezi cum se sbate?... Nu te doare s'o știi chinându-se fără niciun ajutor?

Mitu înțelese mai mult din căutătura lui că nu l-ar fi putut îndupleca să plece cu niciun chip. De aceea nu mai încercă să-l trimită acasă; cercetă însă grajdul dela un capăt la altul și urmări din spate mișcările argatului, cu gânduri ascunse. Când Lazăr își întoarse capul spre el, chiaburașul se grăbi să plece; trase ușa după dânsul și-o închise cu o grijă deosebită.

Argatul mai privi o clipă în urma lui, dar reveni repede, chemat de mugetul Sâmbotinei. Ii mângâie din nou părul răsucit în vârtejuirea frunții, gâtul și pieptul cald. Când vita se mai liniște, își scoase din buzunarul hainei o cărțuie pe care i-o dăduse Zăganu, o deschise la o filă cu colțul îndoit și-o ridică în fața ochilor. Felinarul arunca asupra cărțuiei o lumină slabă, îngălbenind-o. Încet, încet, se adânci în înțelesul viu al cuvintelor pe care le silabisea mai mult, cu ochii în carte, iar cu auzul ațintit asupra mișcărilor și gemetelor Sâmbotinei...

II

În casă, Filică sta lungit pe pat așa cum era, încălțat și îmbrăcat. Avea mâinile întoarse sub cap, înfundate în pernă. Dela marginea patului în jos, picioarele-i atârnav clăpăuge, cu bocancii gloduiți până peste șireturi. Cu feștila micșorată, lampa de pe masă dădea încăperii o lumină slabă, ca de lumânare. Tigva chiaburului părea gălbuie, învînețită numai pe urmele vinelor ce i se ridicau de pe tâmpile în sus, pe câmpul cheliei. Uscăciunea feței i se acoperise acuma în întregime de părul rar și sur al bărbii nerase. Doar ochii mici și cenușii, luceau în orbitele-i adâncite, într'o licărire ca de om bolnav.

Tăcut, chiaburul își depăna mai departe firul gândurilor... «S'au dus și oile! Le vândui pe lucru de nimic, împins de comuniști; ca pulberea s'or duce toate, dacă nu mai scapă nimeni din ghiara lor. Ce să mai fac cu cele patruzeci care-au mai rămas? Din turmă puteam trage mai ușor de-o parte și feră de colectare și lână, și miei, și lapte... dar așa, patruzeci, pe țanc... te execută la literă. Și cine le-a luat? Tocmai sărăcimea strânsă în colhoz, ăștia dela «Drum nou»!... Păi, să nu mori de necaz! De unde dracu au avut atâția bani? Dela stat, desigur. Lor le dă credite, să se căpătuiască așa, dintr'odată. Și încă n'ar fi fost nimic; dacă ar fi intrat banii în punga mea —treacă-meargă— dar nici nu i-am văzut. Dela stat au ieșit, la stat au intrat și-au acoperit amenda pentru sabotaj... sfântulețul lor de hoți! Statul a trecut banii numai dintr'o socoteală 'n alta, sărăntocii s'au făcut cu oi, așa pe negândite —ce n'au văzut ei în toată viața lor; doar eu am rămas cu buza umflată și cu saiaua goală!»

Dintr'o cămăruță de-alătura, se auzi sgomot de străchini și de oale, ciocănit de linguri. Ușa dintr'acolo se deschise ușor și femeia lui își vârî capul înăuntru, întrebând temătoare:

—Mănânci?

—Nu, —strigă infuriat Filică. —Nu ți-am spus, că nu? Ce mă mai întrebi?

Femeia închise ușa la fel de încet.

—Ca o vită, bre! —vorbea singur chiaburul. —Pe mine tremură carnea de necaz și ea bagă 'ntr'însa mereu... și dimineața, și la prânz, și seara. Mai mult mă sărăcește... dihanie, nu om! S'a prostit de tot acum la bătrânețe: arde uleiul în candelă, cumpără lumânări, plătește popii acatiste și s'a cocârjat de tot frângându-se sub icoane, bătând mătânii... Dracu' s'o ia de viață! Dacă ar fi un Dumnezeu, ar vedea cum își bat joc comuniștii de noi și nu i-ar ierta... dar așa, tot un drac!

Aicea, pe pământ sunt toate rosturile și astea, sunt în mâna comuniștilor acum...

Chiaburul își sfârși mormăitul întorcându-se pe o parte, cu o palmă întinsă sub obraz. Se gândea la ceilalți bani, scoși de-aici din casă, din tot ce pusesse de o parte ani întregi, gologan cu gologan. E drept, că scosese puțin și că plătise numai jumătate din suma hotărîtă la judecată — sărăntocilor intrați în cîrdășia dela Plopșor... dar, oricât! De ce să le dea? De ce să rupă el din alergătura lui? Lasă, o să aștepte ei cealaltă jumătate când și-or vedea ceafa... nu le mai dă! Ii va duce cu vorba până...

Ușa se deschise repezit și înăuntru pătrunse fecioru-său, Mitu.

— Aia e aicea... priveghează în grajd, cu lumină.

— Cine? — strigă speriat Filică, ridicându-se în același timp de pe pat.

— Lazăr.

— Ce caută, mă? — țipă Filică la chiaburaș. — Cine l-a trimis? Ce vrea, ai? Nici nu-i dădu răgaz să răspundă, că se porni iar: — Tii, să știi că ăsta ne vinde din nou. O fi prins mișcarea... io-te-al dracului! Măi, ce pacoste mi-am adus singur pe cap... singur... eu cu mâna mea l-am adus!

Și Filică se frământa, mergând grăbit prin casă, căutând în zadar o scăpare.

— Nu mai e timp să faci nimic, acumă pică și Leahu. O vrea să-l prindă aici p'ăsta din comitet... și gata, ocna ne mănâncă! Nu! Mă duc să-l alung! Să plece! Să plece! — țipa Filică spre Mitu parcă 'nebunit. Apoi se repezi la ușă, vînat de mînie și spaimă.

— Stai! — îl opri chiaburașul apucându-i mâna. — De ce ești prost? Vrei să priceapă? Nu știe nimic, el a venit pentru vacă, îi gata să fete... stai!

Mitu îl trase până la pat și-l împinse încet, să șadă.

— Fii fără grijă. Când vine Leahu, eu îl aștept între salcâmi și-l opresc acolo, mă 'ntorc, intru în grajd și-l țin pe Lazăr de vorbă până trece dănsul încoace, în casă. La ieșire la fel.

— Da' dacă știe și doar fluieră... se năpustesc comuniștii peste noi în casă! Ne pun cătușele! Ai, ce ne facem?

— Nu știe, n'are de unde, — se încăpățâna Mitu. — Leahu doar mie mi-a spus, că vrea să treacă pe-aici, să-ți șoptească ceva. Numai matale să nu fi vorbit cuiva!

— Cum, ce-ai zis? — și Filică se ridică în fața lui amenințător; când îl văzu că râde, adăugă: — Tot secătură ai rămas, mă, neghiobule! Ție-ți arde de glumă!

Mitu ieși și Filică făcu lampa și mai mică, de parcă astfel i-ar fi fost ograda și mîi păzită. Se așeză iar pe pat cu capul plecat între palme, zăpăcit parcă de gândurile ce-i forfoteau acum și mai buimace în mintea răvășită. — Dracu l-a pus și pe Leahu să vină chiar astă seară! — își zicea el. Apoi se răzgândi, muștrându-se: — Da, poate are ceva nou, care nu suferă amănare și cu care îi mai putem încurca pe comuniști, pe sărăntocii din cîrdășie sau p'ăia dela tractoare!

Tresări; Leahu intrase ca o furtună și se opri cu spatele lipit de ușă, gâfâind. Apucase cu mâinile întinse rama de lemn a tocului de parc'ar

fi oprit intrarea cuiva de dincolo. Ochii-i de viezure, cuprinși de spaimă, scânteiau aprins. Iși încruntă sprâncenile ca într'o luptă grea.

— Ce-i cu Lazăr? — scrâșni el.

Filică începu să râdă hâindu-și gura, parcă nepăsător de teama lui. Acesta însă, sări dela ușă și din doi pași fu lângă dânsul. Cu o mână îl apucă de piept, sucindu-i în pumn reverele hainei, iar pe cealaltă o ridică, să-l lovească numai.

— Vrei să mă vinzi comuniștilor? Spune!

Filică atârna la capătul brațului lui vânos, ca o cârpă. Dar tot râdea și parcă încă mai pornit. Cu mâinile-i sgârcite apucă mâna lui Leahu dela încheietură și-o strânse ca pe-o țepușă ce-o avea în piept.

— Nu fi prost, mă! — vorbi el liniștitor. — Ne fată vaca; o păzește, asta e!

Leahu își desfăcu degetele din haina lui și chiaburul căzu pe pat, nemîșcat. Iși ridică apoi pulpana surtucului și scoase dela brâu un cuțit lung și greu, ca de parlagiu.

— Ascultă, mă, — vorbi el chiaburului, în timp ce-i trecea încet cuțitul pe sub ochi și nas, — îl vezi? Dacă se întâmplă ceva, până 'n prășele ți-l împlânt în inimă și gata... am terminat-o amândoi cu viața! M'ai înțeles?

— Da' stai jos, odată! — se oțări Filică, luându-l în zeflemea. — Aici, faci pe viteazul, dar în fața comuniștilor... Tu nu 'nțelegi, singur ai spus-o mai de mult; de-acuma suntem tot una amândoi; cum o să te ia pe tine și-o să mă lase pe mine, ai? Prostule! Ce, o să-mi vâr singur capul în ștreang?

Ion Leahu își ascunse cuțitul în locul lui dela cingătoare și se așeză alături de chiabur. Ii trebui un timp să tacă și să se liniștească, să se obișnuiască cu gândul, că degeaba se speriasse. Filică se ridică și cercetă pe îndelete oblonirea ferestrelor, ascultă liniștea nopții; mări apoi lumina lămpii, încredințat că nu-i urmărește nimeni.

— Cum e pe-afară? — întrebă chiaburul, așezându-se.

— Vânt, — răspunse Leahu, — bate un vânt, de stinge; într'o zi două, pământu-i numai bun de plug... ieșit, ca de sub zăpadă. Au și noroc comuniștii!

— Au... avar'ar noroc de spânzurătoare! — vorbi Filică mânios, plin de ură.

Tăcură. Leahu se uita prin casă cu ochii vicleni, ca de vulpe. Pătrunsesse de puține ori aici. Până acum, chiaburul îl primise mai mult în cușmelie; acolo, și doi dintre comuniști i-ar putea înconjura. În casă, erau mai feriți și nici vorba nu se putea auzi prin zid sau prin ferestre. Într'adevăr, se înfricoșase degeaba.

— Hai, spune de ce-ai venit? — îl iscodi Filică.

— Știi, că ne-am înțeles atunci să-ți mut pământurile de pe registrul vechi, adică să le scriu la mine și la Nică. Am încercat într'un timp, dar numai o clipită le-ar mai fi trebuit ca să mă prindă. M'am gândit însă, cum să facem mai bine asta și-am găsit.

— Cum?

— Nu spun, asta mă privește pe mine. Chestia-i, că dacă vrei, mâine și fac... când vrei?

— Da' fă odată! Ce dracu', mai întrebi?

— Stai, că nu-i așa; cu asta se poate să mi se înfunde. De când cu bănuiala brigadierului, cu judecata, pericolul a crescut; parcă-i tot simt pe urma mea...

— Dacă n'ai schimbat tu atunci... — îl mustră Filică.

— Lasă, ascultă! Vrei să faci?... Fac! Dar mai pici cu ceva, am nevoie.

— Cum, cu ceva; nu iei și tu cinci pogoane, ce mai vrei?

— Bani, — ceru Leahu.

— Bani, bani, — sări supărat Filică. — De unde dracu' atâția bani? Fabrică să am și tot nu mi-ar ajunge să plătesc pe unde trebuie.

Leahu își lăsă capul în jos, gândindu-se: — Șarlatan și hoț; azi a încasat peste-o sută de mii de pe oi și uite, nu te poți atinge de el. Cam în acelaș fel însă, gândea și Filică despre dânsul: — Mă, al dracului, doar a simțit că pot să-i dau și-i gata!

— Ai luat azi ceva părăluțe, nu? căută Leahu să-i amintească.

— Nici nu le-am văzut, mă, auzi? D'aia fierb așa! Mi s'a dus turma de oi ca pe apă. Un ban n'am văzut... unul singur, m'auzi?!

— Nu-mi dai, nu fac, — hotărî Leahu. — Nu pot.

Filică însă gândea, că-i tot degeaba acum; e prea târziu. Chestia asta cu pământurile a trecut; au fost și la judecată, s'a uitat. Poate c'ar fi mai bine chiar, nici să nu se-atingă de registru. Ii vor rămâne astfel în plus, cele zece pogoane nedeclarate. Va scăpa mai ușor de colectare și când s'or schimba vremurile, poate nici nu le-ar mai putea lua înapoi dela Nică și Leahu... Nu! De asta nu mai are nevoie!

— Ei, dacă nu faci... nu faci! Ce pot eu să-ți pun mâna'n gât? Ducă-se, fie ce-o fi!

— Binee! — făcu Leahu, mugind mai mult. Apoi cugetă: — Dar nu-l las, nici mort, fără bani nu plec. Ia, să-l încerc cu cealaltă? — și se întoarce spre chiabur: — Vroiam să-ți mai spun ceva, dar văd că nu ne'nțelegem... Mă gândeam, că n'ar strica s'o știi și p'asta!

Ion Leahu se ridică și dădu să plece. Filică însă, nu-l mai opri cum făcea deobicei. Simțise că Leahu nu va pleca fără să-i ungă ochii cu ceva, nici în ruptul capului. Vorbi:

— Dece nu spui? Mai întâi spune și-om vedea noi...

Leahu se întoarce și se opri în fața lui, vorbindu-i înțepat, de parcă se târguiau pe ceva:

— Vrei ca mâine să se spargă toată cârdășia sărăntocilor, să plece tractoarele, să se ridice satul împotriva lor? Spune... vrei?

— Auzi, vorbă! — se minună Filică, — Parcă tu n'ai vrea?!

— Ei, dacă vrei, ne înțelegem întâi și-apoi îți spun.

— Cât? — îl întrebă chiaburul scurt, ridicându-se în fața lui.

— Zece hârtii.

— Cât... cât ai zis? — strigă Filică.

Ion Leahu nu mai repetă prețul vânzării. Știa el că chiaburul așa făcea mereu la început. Porni să se plimbe, așteptând.

— E mult, — grăi chiaburul; — și-apoi, nici nu știu pentru ce.

— Ți-am spus, — căută Leahu să-i amintească. — Asta e!

Ultimele cuvinte le rosti cu umerii ridicați, ca și când n'ar mai fi putut face nimic, ca și când n'ar mai fi depins de dânsul. Chiaburul își prinse bărbia în pumn și rămase gânditor. Leahu trebuie să știe el ceva, nici n'ar

fi cerut atât și nici n'ar fi venit nechemat, ca niciodată până acum. Se opri în fața lui cu fruntea ridicată.

— Fie, am să-ți plătesc. Spune !

Se așezară alături, pe marginea patului. Ion Leahu își plecă gura la urechea chiaburului și începu să-i șoptească repezit, apăsându-și din când în când cuvintele. În cameră, murmurul vorbeii lui stăruia ca un descântec spus de-o babă mincinoasă, în vârful limbei numai. Filică își pleca mutește capul, arătând mereu c'a înțeles. În ochii lui, o lumină drăcească începu să pâlpâie, crescând odată cu șirul vorbelor șoptite de Leahu.

Filică aflase astfel, că situația arăturilor și mai ales a semănăturilor contractate de tractoriști este în cumpănă; că tractoarele ar putea foarte greu să facă față în același timp și însămânțatului de la Plopșor și aratului de la Pănoiu; că cele patru zile de ploaie, și cu alte două necesare svântării pământurilor, îi țină'n loc pe tractoriști; că tractorul se afundă în ogor și nu poate intra ca plugul tras de cai sau vite la o zi după ploaie; că în sat, sărăcimea a început să se frământa de grija semănăturilor întârziate de ploaie, a ogoarelor nearate și câte altele.

— Asta e, — îi spuse spre sfârșit Leahu, — un singur cuvânt împrăștiat în sat, așa ca o dihanie intrată'n sărăcime, șapte duse printre oameni despre toate ce ți-am spus și gata... într'o zi, toți ies la semănatul din poală sau la arat cu plugulețul... toți se întorc de la tractoare... se rup de comuniști. Dar pentru asta trebuie iuteală, judecată și cap. Acuma, mâine dimineață trebuie s'o faci; altfel, vine vremea frumoasă și-or bate tractoarele și ziua și noaptea... gândește-te bine !

Chiaburul rămase cu privirile ațintite undeva, ca într'un gol de dincolo de pereții camerei, cu gura întredeschisă, cugetând. Ochii i se micșorau încet, ascunzându-i parcă gândurile și hotărîrea ce creștea în el cu fiecare clipă. Lumina aceea drăcească a ochilor îi apărui și în obraji învâpăiați. Pentru asta ar fi meritat Leahu și mai mult decât ceea ce ceruse.

Tăcerea lor fu întreruptă de apariția neașteptată a lui Mitu.

— Ce-i ? — sări Leahu îngrijorat.

Nu mai puțin înspăimântat se arătă și Filică.

— Nimic, — îi liniști chiaburașul, — dar trebuie să pleci acum.

— Dece ? — întrebă Ion Leahu.

— Vaca a început să se opintească... *ăla* nu se mai deslipește de lângă ea nici mort; pe urmă...

Leahu îl zori să iasă :

— Du-te și stai cu el, că terminăm repede.

— Ce, mai ai ceva ? — îl întrebă Filică.

— Nu, dar...

— Aha, — grăi chiaburul, suduindu-l totodată în gând. Apoi se întoarse spre Mitu care stătea pe prag : — După ce pleacă el, să vii încoace, că trebuie să treci pe la Nică și pe la Velicu.

— De ce ?

— Am să-ți spun eu; pleacă !

După ce Mitu dispăru, chiaburul intră în cealaltă cameră și se întoarse repede cu cele zece hârtii de câte-o mie cerute de Leahu. Î le numără acestuia în palmă, fără sgârcenie, ca niciodată altcândva. — Este însemnat ce mi-a spus ! — își motiva Filică sic-și această dărnicie. — Și-apoi, s'a

înfățișat singur, nechemat... merită! — În timp ce le primea în palmă însă, Ion Leahu se prostea singur: — I-am cerut puțin, prea puțin!

— Gata, — zise Filică, trezindu-l din socoteală.

— Ai scăpat cam efin...

Ion Leahu ieși pe tăcute, lăsându-l pe Filică în mijlocul odăii mai mulțumit ca niciodată. Afară, își ridică gulerul hainei, își trase căciula pe ochi și se pierdu în întunerecul și rariștea salcâmlor scuturați de vânt. Doar un dulău mârâi în somn din culcușul făcut în șira de fân. Între timp, ploaia reîncepuse să bată la fel de mărunț, înviorată parcă.

Sâmbotina se chinui toată noaptea. Abia spre ziuă se slobozi de greutate. Dar vițelușul era destul de mare, puternic și vioi. Se ținuse pe picioare din prima clipă. Era alb-roșiatic — ca și dânsa, ținut pe placa frunții c'o steluță albă. Lazăr îi suflă în nări, îi împinse botișorul până sub ugerul umflat și după ce îl lăsă să guste dulceața laptelui, îl aduse Sâmbotinei ca să-l lingă. Când începu să tremure de răcoarea apei și-a vântului de-afară, argatul își desbracă haina lui peticită dar caldă și-l acoperi ca pe-un copil.

Atunci veni și Filică.

— Ce e? — întrebă dânsul.

— Bouț.

— Tot bou, — se arătă chiaburul nemulțumit — Ce-o să-i fac, să-l pun în jug? Mie-mi trebuie cireadă de vaci acuma, are căutare laptele...

Argatul se apropie de vițeluș, trăgându-i haina mai spre gât, apărându-l parcă de mânia nedreaptă a chiaburului. Cu vârful degetelor îl scărpină în locul de unde-i vor înmuguri cornițele, îi mai mângâie gâtul svelt și piciorușele subțiri și-l împinse iar sub uger:

— Capătă putere, mă! Suge... așa!

Lazăr râdea, bucurându-se în același timp de bucuria de viață a bouțului.

— Știi, ce, mă, Lazăre, — zise Filică întorcându-se din ușa grajdului, — du-te de te odihnește, mă, c'ai pierdut toată noaptea lângă neisprăvita asta... — și arătă spre vită. — Lasă, c'am să mai văd eu de el...

12

În a șaptea zi, ploaia se abătu cu mai multă furie peste Bărăgan. Apa nu mai cădea în cernerea-i mărunță — ca de ceață plutitoare, ci în stropi adevărați, mari și grei, ca vara. Parcă mii și milioane de păianjeni argintii, coborau pe fire de mătase lucitoare din văzduh. Stătuse și vântul. Nourii se ghemuiră pe mijlocul bolții, bolovănindu-se, înegurându-se ca piatra de bazalt. Din inima lor se revărsau acum asupra pământului puhoai noi de apă. Parcă se deschisese cerul pentru todeauna; parcă se stricase rânduiala cumpenilor lui.

Pe acoperișul și'n pereții vagonului, ploaia ropotea puternic, dând încăperii un murmur înăbușit, de cântec sugrumat. Aerul pătrunse înăuntru mai răcoros, mai umed. Tractoriștii își încetară discuțiile, întorși spre ușă și către ferăstruici.

— ...steaua ei de ploaie... ca un potop, mă... nu se mai termină odată! — izbucni Buciu.

— Abia a început, nu vezi? — zise Pitcoace la fel de supărat. — De-acuma, să te ții!

— Nu...ăsta-i sfârșitul, — vorbi și Marin Oproiu, bătrânește. — Pentru asta a ținut atât; azi mai plouă. Pe urmă, iese soarele, bate vântul, în două-trei zile putem ara.

— Ehei, când o trece! Dar până atunci? — își arată nerăbdarea Buciu.

— Trece; o ploaie ca asta nu ține nici până'n seară, — răspunse cu siguranță Oproiu.

În aceeași clipă, văzduhul fu sguduit de un tunet lung, pierdut în timp peste nemărginirea stepei. Era primul din această primăvară. Îi urmară apoi și altele, înlănțuite într'o detunare uriașă și neregulată, ca o rostogolire de stânci sfărâmate, prăvălite în sălbăticia prăpăstiilor. Ropotul ploii se îndesi; nestăvilit, valul de apă crescău, înfiorând câmpia. Pe fețele tractoriștilor, tristețea și amărăciunea se întăriră, adâncindu-le îndoiala.

— Hai, trece, nea Marine?! — vorbi Pitcoace.

— Să știi că trece, mă! Ploaie de vară: fulgeră, tună, cade apa potop, dar trece.

Brigadierul care tăcuse și ascultase numai convorbirea lor, ciocăni cu creionul în scândura patului, chemându-i la ordine:

— Să continuăm, tovarăși, — grăi el; — spune mai departe Gujule!

— Eu zic, că a ne încăpățâna acum pe această poziție, este greșit. Buciu n'are dreptate. El spune, c'ar vrea să ne respectăm angajamentele până la sfârșitul campaniei... Dar ce, parcă noi n'am vrea?... că vom ara și o parte din noapte, că vom depăși și mai mult normele, cu toții o să facem asta! Ne suim în scaunul tractorului și nu mai coborâm decât la Întâi Mai! Dar tot nu-i de-ajuns! Eu socotesc, că n'avem ce face; înțelept este, să cerem ajutorul stațiunii. Noi nu ne putem juca nici cu holdele oamenilor, nici cu — aș putea spune, prestigiul politic — al semeteurilor. Semănatul trebuie făcut la timp și acest timp ne-a fost furat de ploaie. Cu aratul nu mai putem întârzia; o să smulgem tractoarelor toată puterea lor; mărim normele, dar tot nu putem termina la timp. Dece? Păi, ia să ne gândim puțin: astăzi se'mplinește săptămâna decând au început ploile... șapte zile. Și eu cred că până'n seară ploaia va sta. Mai adăugăm două-trei zile pentru svântarea pământului... sunt aproape zece zile; adică, peste *douăsutecincizeci* de hantri pierduți. Acest volum trebuie câștigat în maximum cinci-șase zile; deci, în timpul însămânțărilor din această perioadă... Mă îndoesc, că putem face asta! — Mircea Guju socoti în gând și apoi pe carnețel, mărimea ajutorului cerut: — Cred, că ne-ar trebui două tractoare în plus în prima săptămână și numai unul în a doua; vom reveni astfel la normal.

— Eu tot nu sunt de acord! — sări Buciu. — Socotesc asta ca o înfrângere; vreau să spun, că va fi o înfrângere a brigăzii orice cerere de ajutor. Dece să ne facem sirguri de răs? De ce să ne plecăm capul mai înainte de a ne măsura puterile? Mă, ce fel de oameni sunteți voi? Cum să acceptăm înfrângerea înainte de bătălie!? Nu, în nici un caz, nu!

Traian Buciu se sculă în picioare și aprins, începu să se plimbe nervos prin wagon. Se opri, se răsuci pe călcăile înfipite în podea și izbucni iar:

— Nu înțeleg și pace! Când am plecat în campanie, am bătut toba că facem o mie de hantri. Și-acum, cum o să ne ducem la stațiune și să

spunem: «Mă, tovarășilor, mă, suntem niște... niște târâie-brâu, dați-ne ajutor!» Se poate una ca asta?

— Stai jos, Buciule! — îi vorbi apăsător Mihai. N'a bătut nimeni toba și încă nu s'a hotărât nimic... Ce-ai de spus, nea Marine?

— Eu zic, că Buciule e cam smintit; c'apoi, nu așa se poate hotărî cu cap! Noi ne-am putea angaja și la toată partea asta de Bărăgan, chiar de-acum încolo, dacă vom ara și'n Mai, și'n Iunie, și toată vara. Povestea-i însă, că trebuie *acum*... înțelegi, Buciule? În câteva zile numai! Noi ne luptăm și'nainte să trecem peste cumpăna campaniei... tocmai ceea ce trebuia să facem săptămâna asta. Au venit ploile... situația-i alta; timpul ce-a trecut, nu-l mai putem întoarce... s'a dus! Ne prinde vara cu plugurile'n arătură...

Buciule bătut cu-o palmă într'un genunchi și-l întrerupse:

— Mai scurt, nea Marine! Ce propui... asta e!

— Sunt de acord cu Guju... na, dacă vrei să știi așa de repede! — răspunse înțepat Oproiu.

Ceilalți vorbiră mai înainte; își arătară îndoiala, fără să facă propuneri concrete. Situația devenise astfel destul de încurcată. Nici pentru Mihai Zaharia nu era încă limpede; cu greu ar fi putut lua o hătărîre ca asta.

Își amintea și de discuția pe care o avusese la începutul campaniei cu Ștefan Turcu și de argumentele luate. De fapt, între timp, contractările trecuseră cu aproape două sute de hantri peste mie. Totuși...

— Tu ce spui, Mihai? — îl iscodi Buciule nerăbdător. — Ce facem?

Pentru prima dată, Mihai se văzu în imposibilitatea de a hotărî ceva. Simți că asta sdruncină încrederea tractoriștilor în el, dar știa în același timp, că nu trebuia să se gândească.

— Trebuie să ne mai gândim, — răspunse el îndoielnic. — Noi am făcut numai socoteala noastră; dar ploaia a fost generală și dacă aceeași situație este peste tot? Cum va putea stațiunea să ne ajute?

— Atunci? — întreabă mirat Mircea Guju.

— Eu am să plec chiar acum, la stațiune, — hotărî Mihai. — Am să văd acolo.

Brigadierul se ridică, își încheie șalopeta până sus, își strânse cordonul pe mijloc și-și îmbracă pe deasupra o haină mai groasă. Porni apoi spre ușă urmat de ceilalți tractoriști. În prag se opriră cu frunțile în podea. Afară, ploaia se mai domolise, dar încă nu stătuse.

— Știi ce, Mihai, — vorbi Marin Oproiu grijuliu, — ce-ar fi să ceri tovarășilor de aici, dela «Frăția» un cal? Nu-l muncesc nici ei acum; va fi și odihnit de atâta stat în grajd. Altfel, prin ploaia și noroiul ăsta, ajungi tocmai la noapte.

— Du-te Mihai, — îl îndemnă ceilalți. — Vor înțelege, mă!

Brigadierul coborî scărița și se îndreptă spre «Frăția».

Peste câțva timp, trecu pe drumul din capătul salcâmlor călare, înălțându-se în șea. Tractoriștii săriră din vagon și ieșiră dincolo de salcâmi. Cu o mână întoarsă înapoi, brigadierul le făcu un semn trist, ca de despărțire. Ei rămaseră în ploaie închiși și amărâți, îndoșiți în suflete. Încrămeniră cu mâinile vârate în buzunarele adânci ale salopetelor, cu piepturile desgolite, biciuiți fără îndurare de apa care cădea mereu peste țarine. Privirile parcă le erau bolnave, încetoșate și reci. Și cu cât umbra călărețului se îndepărta și se micșora acoperită de pânza ploii, cu atât

inimile lor se făceau mai mici, tot mai mici. Parcă se topeau și ele în mlaștina slinoasă a neîncrederii cu care luptau. Mihai plecase cu toată nădejdea lor...

13

Mihai Zaharia ajunsese la Bădeni, odată cu căderea serii. Deși domolită, ploaia încă mai murmură. Subțiați, nourii alunecau acum către miază-zi. Începuse vântul; bătea însă molatec și umed, întărind răcoarea. Văzduhul răsufla greoiu, prins sub apăsarea ploii.

În poarta stațiunii îl întâmpină moș Fane, paznicul. Bătrânul începuse să rădă de cum îl zări călare:

— După cum se vede, tu ai schimbat tractorul c'un cal, Zaharie!

Brigadierul opri calul lângă dânsul și-l privi drept în creștetul capului, nesocotindu-i gluma.

— Lasă astea, — vorbi el mahnit, — spune-mi mai bine, cine-i pe aici?

— Toți, — răspunse grăbit moș Fane. Uite, tovarășul Andrei și cu tovarășul director, sunt acolo, sub remiză... Auzi, Zaharie, tovarășul Andrei îi pâinea lu'dumnezeu, așa e de bun. Vezi șuba asta? — și bătrânul își arată cu mândrie șuba, lungă până'n pământ. — El mi-a dat-o. Ajunsese ca plasa aia veche; intra și vântul și ploaia prin ea. Și asta încălzea rafturile magaziei. Doar i-am spus; știam eu că se prinde... și gata, a doua zi, a mers cu mine la magazinier.

Moș Fane se trezi că vorbește singur. Mihai Zaharia descălecăse, agățase frâul calului de încuietoarea unei remize și plecase spre birouri. Bătrânul mai bodogăni ceva, laudându-l pe Andrei; apoi luă calul și-l duse la adăpost, lângă fierărie.

Brigadierul găsi pe Andrei și pe Turcu în ușa remizei din fața birourilor. Stăteau amândoi sprijiniți de câte un stâlp, cu brațele încrucișate sub piept, privind mahniti cum plouă. Mihai se scutură pe cât putu de apă și intră și el în umbra și adăpostul acoperișului, între dâșii. Ceilalți doi îi răspunseră tăcuți la salut.

Andrei Hurdea continuă să vorbească nestingherit:

— ...dacă vom reuși să facem cunoscută această situație grea tuturor tractoriștilor și să-i mobilizăm pentru a o trece cu succes, nu mai devine o problemă. Din punct de vedere politic — în primul rând, este necesar să ne respectăm cu strictețe angajamentele, contractele cu țărani... și mai ales, să le îndeplinim la timp!

— În cazul acesta, — vorbi directorul mângâindu-și fruntea lată și colțuroasă, — ni se impune deocamdată, o primă soluție: mobilizarea tuturor brigăzilor pentru semănat. În cel mai scurt timp să sfârșim cu însemnăturile din această perioadă.

Secretarul își plecă fruntea, aprobându-l.

În clipa aceea, curtea întregii stațiuni se luminează dintr'odată. Din loc în loc, în vârful stâlpilor străluciră becuri puternice, tremurate de vânt. Toate își aruncau razele asupra pământului plin de apă și de glod. Se auzea destul de clar și uruitul motorului luat de la Centrul Mecanic.

Un timp, priviră toți trei ploaia din dreptul becurilor, tăcuți și îngândurați. Mihai aștepta. Secretarul se întoarse mai apoi către Turcu și-l întrebă:

— Cu cei care-au cerut ajutor, ce facem?

Brigadierul tresări.

— De unde să le dăm? — întrebă Ștefan Turcu; — jumătate din brigăzi cer tractoare... n'avem de unde; nu putem rupe niciun tractor de la nici o altă brigadă. Situația aceasta este generală. Trebuie să-și rezolve singuri greutățile, cu forțele proprii.

— Eu propun, să mai gândim o leacă, să vedem; — ceru secretarul.

— Să ne gândim, — acceptă Turcu; — patruzeci și patru de tractoare în unsprezece brigăzi, niciunul în afară. Toate brigăzile pe teren, cu plan precis de producție; orice desorganizare a acestei răspândiri, amenință planul în locul de unde vom încerca să scoatem un singur tractor. Nu se poate!

— Stai, nu te grăbi, Ștefane! — îl opri iar Andrei. — Când avem noi planificate tractoarele acelea pentru complectare?

— Hă-hăă! Abia în Iunie! — răspunse directorul.

— Da, târziu, — consimți secretarul. — Deaceea cred că va trebui să facem astfel: mâine ne împărțim toate brigăzile între noi, analizăm împreună cu tractoriștii la fața locului, pe concret, situația fiecărei brigăzi în parte; vedem de unde putem scoate vreun tractor și ce brigăzi au nevoie într'adevăr de-ajutor.

— Mie mi se pare, — vorbi directorul, — că putem face asta și acum, aici. Noi cunoaștem planul fiecărei brigăzi; știm și realizările lor, cercetăm pe rând cât le-a mai rămas...

— Da, ai dreptate, — recunosc Andrei. — Totuși, trebuie să trecem și pe la brigăzi, să vorbim cu oamenii, să-i ajutăm să-și organizeze mai bine munca.

În timp ce Turcu își scotea hârtii peste hârtii din buzunare, carnetul său de notițe cu situația fiecărei brigăzi, și le cerceta ridicându-le în lumina becurilor, Andrei se întoarse spre brigadier:

— Spune, Mihai!

— Ne-am gândit mult, până ce-am pornit încoace, — începu Mihai, dar n'am avut încotro... avem nevoie și noi de ajutor!

Ștefan Turcu se opri din cercetarea hârtiilor și-l ascultă și el pe Mihai. Brigadierul vorbea cu greutate, frământându-se. În puține cuvinte, el arată celorlalți că la Podeni situația era într'adevăr foarte serioasă. Cu forțele proprii ale brigăzii nu-i puteau face față la timp. Se impunea cu necesitate un ajutor din afară.

— ...dacă'n prima săptămână putem avea încă două tractoare, iar în a doua, numai unul, situația este salvată! — sfârși Mihai.

Nu trecu nici o clipită și Ștefan Turcu și izbucni:

— Păi, sigur, toate brigăzile țin după tractoare; dar vouă, vă trebuie două! E, ați venit la vorba mea? Iacă-tă! Exact precum am spus! Ce trebuia să vă rezeziți, mă, la o mie de hantri, la o depășire de plan de sută la sută? Ce, așa se lucrează cu cap, în mod planificat, nesocotind puterea motoarelor?... Nu! Dar voi ce, ați mai ținut seamă de ceva? Nicidecum! V-ați aruncat dintr'odată la o mie de hantri! Ce te faci acum?... Hai, spune!

Ștefan Turcu își strânse hârtiile în pumn și începu să se plimbe pe linia largă a pragului, așteptând. Secretarul îi urmărea tăcut mișcarea asta grăbită, de du-te-vino. Mihai Zaharia încercă să se opună:

— Tovarășe director, în socotelile noastre noi nu am prevăzut că nu vom lucra opt-zece zile din cauza ploilor!

— Că n'ați vrut să prevedeți, d'aia! — strigă Turcu.

— Fii calm, Ștefane! — îi ceru Andrei. — Cu cine te războiești, mă, cu Mihai? El a venit după ajutor!

— Sunt, — grăi directorul mai încet, dar apăsător și cu dinții strânși. Apoi se apropie de brigadier și-i șopti în față, răspicat: — Știi cum se numește asta?... *In-frân-ge-re*, așa se cheamă! Din punct de vedere politic, ați festelit renumele stațiunii. Păi, ce-o să zică țăranii, când or vedea că-i împirg-ți cu însămânțatul în Mai, că nu le arați la timp? Dacă or mai rămâne în întovărășire, să-mi... uite, aicea sunt! Și-apoi, chiaburii abia vor găsi pricină! Să vezi acuma fierbere, scandal, neînțelegeri. Uf, c'asa îmi trebuie! — se tângui Turcu.

Brigadierul nu mai îndrăzni să scoată niciun cuvânt. Tăcu. Înfrângerea de care vorbise Buciu și pe care i-o arătase și mai apăsător directorul, i se părea de neînălțurat. Parcă se găsea pe marginea unei prăpăstii, cu un picior întins în golul ei. Mâna pe care o întindea înapoi, după sprijin, dădea de alt gol. O clipă numai și s'ar fi prăbușit până la fund. Se gândea a elanul și dragostea cu care munciseră tractoriștii, la lupta lor pentru steag, la țăranimea săracă din Podeni — în fața căreia se angajaseră cu atâția hantri, la Filică și la Velicu... la râsul lor... la șoaptele ce-or porni din nou prin sat și-or întoarce poate mințile oamenilor... Nu! Ceva tot trebuie făcut! Dar ce?

— Degeaba te rățoești, Ștefane! — vorbi secretarul. — Problema care se pune este aceea a rezolvării urgente a situației dela Podeni. Despre celelalte, despre felul dacă am judecat sau nu greșit, vom discuta mai târziu.

— N'aș putea spune că nu ești și tu vinovat de această situație, Andrei! — se întoarce Turcu și spre secretar. — Iți amintești? Ce factor tehnic, ce siguranță tehnică? Asta-i atitudine mic-burgheză! Nimic, oameni și numai oameni! Iți amintești, nu? Iată, că tot eu am avut dreptate; faptele vorbesc!

— Nu! — îl întrerupse cu hotărâre, Andrei. — N'ai avut și nici acum nu ai dreptate! Tu tot nu înțelegi că lupta o decid oamenii!

— Ei, iacă-tă... dacă am avea acum câteva tractoare, ce bine ne-ar prinde. Trebuie să recunoaștem c'am greșit, avântându-ne așa, fără nicio bază reală! Am dat chix!

— Nu-i adevărat! — strigă secretarul apropiindu-se de el. — E o greutate a luptei, pe care o vom învinge... trebuie s'o învingem!

— *Trebuie*, sunt de acord! Dar cum? Iată, asta-i situația... arată, cum!

Ștefan Turcu rămase cu mâinile întinse în fața secretarului. Andrei nu-i răspunse dintr'odată. Se mai gândi un timp și-apoi vorbi mai domolit:

— Problema se pune simplu: brigada trebuie să câștige aceste opt-zece zile!

— Așa! — sări brigadierul de parc'ar fi întrezărit ieșirea din impas.

— Ba, încă-i și mai simplă, — arătă directorul, — pentru asta ne trebuie tractoare.

— Eu gândesc, — reveni Andrei, — să rămânem deocamdată tot la soluția mea. Mergem pe teren, cercetăm, analizăm și-om vedea; de undeva tot vom rupe un tractor... unul, cel puțin.

— Să dea Dumnezeu, — vorbi neîncrezător Turcu, — dar eu mă îndoiesc !

— Ai vre-o altă propunere ? — îl întrebă Andrei.

După ce mai făcu un rând de pași prin fața lor, directorul se îndreptă spre stâlpul lângă care stătuse și se sprijini iar de el. Incepu să-și strângă hârtiile, închise carnețelul și le vâri pe toate în buzunar. Apoi, rămase cu ochii pironiți în întunericul de dincolo de văpaia de lumini a stațiunii.

— Aș avea, — grăi el cu glasul stins. — Poate c'ar fi mai bine să lăsăm semănatul pe seama lor, a țăranilor întovărășiți. Noi să mergem mai departe numai cu aratul.

— Nu, — sări brigadierul. — Eu nu sunt de acord. Tovarășe director, situația din Podeni este de așa natură, încât nu putem face asta !

— Nici eu nu sunt de acord, — rosti Andrei. — Contractele, Ștefane... *contractele !*

— Dece ? — se împotrivi Turcu.

— Dar nu înțelegi, mă, Ștefane, că asta nu numai din punct de vedere agrotehnic, dar nici *politic* nu e potrivit ? Ce altă părere își vor face țăranii decât că i-am încurcat... Noi nu suntem un oficiu de închiriat tractoare și mașini, Ștefane ! Suntem *Stațiuni de Mașini și Tractoare*, create de partid și de guvern c'un anumit scop: socializarea agriculturii...

— Știu asta, — se scuză directorul. — Dar altceva, ce putem face ?

— Eu aș propune, — răspunse secretarul, — ca Mihai să se întoarcă la brigadă chiar acum; s'o țină strâns în jurul său, că'n fond nu e niciun motiv de îngrijorare. S'aviți ochii și urechile spre sat... cât mai mult între oameni. Când se va putea, începeți semănatul, așa cum v'ați propus. Va trebui, ca într'un fel să v'ajutăm. Și vom vedea cum; să nu te îndoiești de asta, Mihai !

Totuși, se despărțiră prea puțin încrezători în posibilitatea hotărîrii de a-i ajuta cumva.

Andrei Hurdea porni spre casă însoțit de brigadier. Mihai trăgea după sine calul care-i urma liniștit, căutând prin întuneric drumul. În același timp îi explică secretarului încă odată situația dela Podeni, arătându-i cu cifre, și date precise sarcinile ivite în urma ploilor și capacitatea de lucru redusă a brigăzii sale:

— ... trebuie să recunoaștem că situația e destul de grea, tovarășe Andrei ! Cele nouă sau zece zile pe care le-am pierdut însemnează peste douăsutecincizeci de hantri pentru noi. Ori, această suprafață trebuie câștigată *acum*, în cât mai puține zile ! Vine apoi semănatul; conform *hotărîrii*, perioada aceasta s'a încheiat astăzi... ceeace însemnează că în două zile trebuie să terminăm. Pământul e plin de apă, vor începe cu siguranță căldurile, vegetația va înainta ca'n baltă. Dacă nu semănăm acum, în cele mai prielnice condițiuni, s'a dus recolta.

— E vorba de o singură zi, Mihai. Măine, noi vom vedea pe teren situația fiecărei brigăzi; de undeva vom putea smulge un tractor... cel puțin unul. Intrați acum la semănat; timpul frumos trebuie să găsească sămânța în pământ.

În fața casei lui Andrei, se opriră față'n față. Secretarul își aprinse o țigară și trăgea îngândurat din ea, întrerupându-și vorba. Brigadierul asculta, iar calul bătea nerăbdător cu piciorul în noroi. Când licărea, jarul țigării arunca pe obrajii secretarului un cerc micuț de lumină purpurie.

— ... să ai grijă de brigadă, Mihai ! De fapt, această situație va încerca puterea ei, forța ei morală; va fi un examen pentru voi. Poate poți să treci în seara asta și pe la Alexe, să-l pui la curent cu toate... sfătuește-te și cu el !

Brigadierul însă, pierduse înțelesul vorbelor lui Andrei. Un sentiment de teamă, de neputință și de rușine parcă, îl încerca față de gândul ce stăruia tulburător în minte. Căuta în sine un sprijin mai puternic, cu ajutorul căruia să-l poată înfrunta, dar nu găsea. De-accea, când Andrei îi întinse mâna, el i-o reținu și-l întrebă:

— Tovarășe Andrei, dacă va fi așa cum spune tovarășul Turcu ?

— Cum, adică ?

— ... poate nu vom putea reuși să trecem peste asta; că de fapt, noi suntem în pragul unei înfrângeri pe care nu dorim s'o recunoaștem...

— Sunt prostii, Mihai ! Ce'nsemnează înfrângere ? Renunțare la luptă, capitulare în fața greutăților sau a dușmanului — asta însemnează. Ori, o întâmplare ca aceasta nu poate decât să vă amâne succesul... victoria... cel mult ! Dar nu se va întâmpla ! Ai să vezi, că nu ! Mergi liniștit, Mihai. Veți pierde întrecerea și lupta, numai dacă voi înși-vă veți capitula !

Tăcut, brigadierul încălecă și plecă. Se întorcea prea puțin convins de ajutorul stațiunii. Cu toate îndemnulurile lui Andrei, nu găsisese încă în inima sa tăria, și mai ales credința, că vor putea înfrânge greutățile. Se mustra în sine, că nu le putea aduce celor care-l așteptau cu înfrigurare la Pănoiu, nici o bucurie. Dar altă scăpare nu mai era...

Afară, în câmp, noaptea era și mai întunecată, tăcerile ei și mai adânci. Ploaia nu încetase; se îndesise și mai mult într'o spulberare mărunță, ca o cernere neîntreruptă purtată de vânt. Burnița. Zărilor Bărăganului erau astupate de zidul întunerecului și Mihai nu vedea mai departe de urechile calului. Valul ca de ceață al ploii reci și molcomite îi bătea fața, pieptul și genunchii, înțepându-l cu mii și mii de ace de ghiață. Simțea apăsarea joasă a norilor după văzduhul greu și mohorit, ca de plumb.

Calul mergea anevoios, înaintând cu greu prin noroiul drumului desfundat; se poticnea, aluneca într'o parte sau alta, călca icnind în golul plin de apă al șleaurilor spălate de ploi, se lupta cu întunerecul și ploaia ce-l așteptau în față. Brigadierul îl struni un timp cu pricepere, îndreptându-l când pe mijlocul mai ridicat al drumului — când pe-alături, pe lângă arături, căutând pământul tare, ras de fiarele plugului. După aceea însă, se lăsă în voia lui, călărind cu gândurile duse.

Când se trezi, Mihai nu mai putu recunoaște drumul; de jur împrejur, numai întunerec și apă, pustiu de nepătruns. Cercetă degeaba împrejurimile, fața ascunsă a pământului, depărtările înfundate. Nu găsi nimic care să-l orienteze iar pe drumurile Podenilor. Câmpia nu-și arăta decât nemărginirea-i neagră și oarbă. Smuci frâul și calul se opri. Cu mâna umezită își împinse șapca pe ceafă, oftând. Se ridică în scărițe, căutând să pătrundă cât de cât, ceva mai mult decât până la urechile animalului. Dar nu era cu putință ! Descălecă. Vârî dreapta printre curelele frâului,

și-l aruncă pe umăr, și o porni în fața calului, pe jos. Nu vedea decât la un pas înaintea sa. Bocancii îi înțepeneau în glod, cuprinși până la glesne. Ploaia-l bătea de sus și până jos la fel de mărunță și rece, umezindu-i și mai mult straietele lipite de corp. Iar vântul parcă se pornise și mai hain, și mai tăios.

Ajunse la tractoare târziu, în a doua jumătate a nopții. Felinarul de sub streășina vagonului era lovit de vânt, de parc'ar fi dorit să-l stingă. Tractoriștii îl întâmpinară nedesbrăcați, strânși în cerc lângă scăriță, așteptând în ploaie. Lumina galbenă și slabă le cădea peste obraji, ca un strat de ceară.

Mihai se opri în fața lor cu calul de căpăstru, plin de noroi și apă, cu privirile întunecate și reci, pierdute în gol. Pentru o clipă, se lăsă între dâșii o liniște, de se auzeau până și inimile celorlalți — bătând. Brigadierul zări dintr'odată ochii aprinși de nerăbdare ai lui Buciu, obrajii umeziți și supți ai lui Oproiu, fruntea încruntată a lui Guju, căutătura cuminte a lui Pitcoace... Pe fețele întunecate ale tuturor flutura tristețea.

Dintre ei, înaintă spre dânsul Iliuță, cu ochii de copil îngrijorați și stinși. Ucenicul îi prinse mâna strânsă pe frâu și-și săltă privirile din pământ.

— Nu se poate, — murmură Mihai, — n'au de unde...

(Continuare în Nr. viitor)

TEORIE ȘI CRITICĂ

DAN DEȘLIU

PERSPECTIVE DESCHISE LITERATURII NOASTRE DE ARTICOLELE ȘI CUVÂNTĂRILE TOVARĂȘULUI GH. GHEORGHIU-DEJ

Minunate vremuri trăim ! Pământul întreg, dintr'un capăt la altul, răsună de pașii hotărâți ai partizanilor vieții, care înaintază. Pe toate paralelele și meridianele, sute de milioane de oameni cinstiți au semnat și continuă să semneze Apelul pentru încheierea unui Pact al Păcii între cele cinci mari puteri. Toate încercările disperate ale imperialiștilor americani și englezi de a înăbuși această mișcare, se prăbușesc sub ofensiva forțelor progresiste, iubitoare de pace.

Cu o adâncă dragoste, cu voință crescândă de a străjui marile cuceriri ale omenirii, popoarele își îndreaptă privirea spre Moscova — inima lumii, spre Kremlin — inima Moscovei.

În recentul său răspuns la întrebările corespondentului ziarului « Pravda », tovarășul Stalin, cel mai iubit om al epocii noastre — a subliniat încă odată că pacea poate fi menținută, că există un mijloc sigur pentru a stăvili furia criminală a incendiatorilor unui nou război mondial.

« *Eu cred* — a spus tovarășul Stalin — *că adepții bombeii atomice pot consimți ca arma atomică să fie interzisă, numai dacă vor vedea că nu mai au monopolul ei* ».

Cuvintele genialului conducător au stârnit un val de încredere pe toată întinderea globului. Învățătura stalinistă este factorul de bază al succeselor noastre în lupta grea pentru menținerea și consolidarea păcii.

Cât despre adepții bombeii atomice, ei au primit o nouă și teribilă lovitură. Orice om cu bun simț își poate da astăzi seama că norii războiului vin dinspre Wall Street și Casa Albă, pe când soarele adevărului și al libertății strălucește dinspre Uniunea Sovietică. Lagărul imperialist pierde terenul de sub picioare zi de zi, oră de oră. Tocmai din această cauză, departe de a-și domoli manevrele agresive, discipolii lui Hitler devin tot mai înverșunați în isteria lor sângeroasă. Prin sabotarea sistematică și grosolană a tratativelor dela Kaisung, prin sălbatica prigoană împotriva frunțașilor Partidului Comunist din U. S. A. și din țările marșalizate, prin nenumăratele acte bestiale pe care le provoacă oriunde și-a întins tentaculele, monstruoasa caracatiță imperialistă caută să înfricoșeze și să slăbească invincibilul front al păcii. Se știe însă că, cine seamănă vânt, culege furtună. Fiecare bombă americană care explodează în Coreea, aprinde o nouă flacără de ură împotriva imperialismului agresiv. Fiecare luptător pentru pace, pe care servitorii dolarului îl aruncă în temniță, ridică sute de noi luptători pentru aceeași cauză nobilă.

În patria noastră, eliberată de sub jugul burghezo-moșieresc prin lupta eroică a ostașilor sovietici și a Partidului Comunist Român, milioanele de constructori ai socialismului, — muncitori, țărani și intelectuali — au luat în mâinile lor cauza păcii și sunt hotărâți să o apere până la capăt.

« Fiecare succes în întrecerea socialistă, fiecare tonă de oțel în plus, fiecare procent de depășire a planului în industrie și agricultură, fiecare școală nouă, fiecare spital, fiecare maternitate, fiecare măsură luată pentru îndrăgirea forțelor fizice și morale ale poporului, pentru îndrăgirea Republicii noastre, contribuie la îndrăgirea forțelor păcii și ale democrației, »¹⁾ arăta tov. Gh. Gheorghiu-Dej în expunerea făcută în fața activului de partid la 8 Decembrie 1949.

Principala sarcină a scriitorilor din Republica Populară Română este de a ajuta prin creația lor victoria socialismului, de a oglindi veridic eforturile, izbânzile și figurile constructorilor săi, pe baza minunatului material de fapte ce ni-l oferă viața.

Pentru buna îndeplinire a acestei sarcini, este necesar ca scriitorul să cunoască și să aprofundeze aspectele bogate, complexe ale realității, de pe poziția cea mai avansată a gândirii umane : învățătura marxist-leninistă. Noi știm că marxism-leninismul nu este o dogmă înțepenită, ci un îndrumar în activitatea practică, de zi cu zi. Toate problemele privind dezvoltarea eroilor vii ai literaturii noastre, dela cele mai mărunte până la cele mai de seamă, pot fi și trebuie să fie rezolvate în lumina acestei învățături. O altă cale justă nu există.

Volumul tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej, Secretar General al C. C. al P. M. R. « Articole și cuvântări », constituie un strălucit exemplu de aplicare creatoare a principiilor de bază marxist-leniniste la problemele practice ale mișcării revoluționare din țara noastră.

« De treizeci de ani — spune tov. Gh. Gheorghiu-Dej, — învățătura lui Marx, Engels, Lenin și Stalin servește avangărdiei proletare din România drept căldură în acțiune. »²⁾

¹⁾ Gh. Gheorghiu-Dej, *Lupta pentru pace, sarcină centrală a Partidului nostru*, « Articole și Cuvântări », Ed. P. M. R., 1951, p. 371.

²⁾ Gh. Gheorghiu-Dej, *Raportul politic al Comitetului Central la Congresul P. M. R.*, 21 Februarie 1948, vol. cit., p. 148.

Studiind lucrările secretarului general al Partidului, scriitorii din R. P. R. se înarmează cu știința de a desprinde esențialul vieții noastre de neesențial, de a-și îndrepta focul criticii artistice acolo unde este cel mai necesar, de a sprijini elementele concrete a ceea ce este nou și trebuie să se desvolte în patria noastră, împotriva a ceea ce este vechi și trebuie să moară.

În conferința rostită la adunarea solemnă comemorativă de la Ateneul R. P. R. (21 Ianuarie, 1949) despre « Lenin, geniu al omenirii muncitoare și marele învățător al proletariatului revoluționar », tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, insistând asupra importanței excepționale a îndrumărilor date de clasicul marxism-leninismului, spunea următoarele :

« Principala în leninism — ne învață tovarășul Stalin — este învățătura despre dictatura proletariatului.

Iar învățătura lui Lenin despre dictatura proletariatului ne arată că sâmburele acestei dictaturi este alianța dintre proletariat și țărănimea muncitoare și asigurarea rolului conducător al proletariatului în această alianță »³⁾.

Și aici, ca în fiecare din lucrările sale, tov. Gh. Gheorghiu-Dej subliniază cu deosebită tărie principiul leninist, că trecerea dela orânduirea burgheză la cea socialistă poate fi înfăptuită numai pe calea transformării revoluționare a societății, că ofensiva clasei muncitoare împotriva exploatatorilor însemnează, în mod necesar, ascuțirea luptei de clasă și că această ofensivă se desvoltă pe baza întăririi alianței între clasa muncitoare și țărănimea muncitoare.

Din cele de mai sus se desprinde o concluzie esențială pentru artistul militant, care înțelege să-și pună toată puterea creatoare în slujba poporului, în scopul marelui de a ajuta înflorirea patriei noastre : este de-a dreptul imposibil să crezi astăzi vreodată operă de valoare, ruptă din viață, cu eroi autentici

³⁾ Gh. Gheorghiu-Dej, *Lenin, geniu al omenirii muncitoare și marele învățător al proletariatului revoluționar*, vol. cit., p. 215.

care să învețe pe oameni cum să trăiască, dacă conflictul principal al acestei opere, motorul frământării sufletești a eroilor respectivi, va sta în afara luptei de clasă. O atare prezentare a realității noastre ar fi la fel de absurdă și falsă, ca încercarea de a expune sistemul solar făcând abstracție tocmai de axul acestui sistem — adică de soare.

Urmărind cu atenție dezvoltarea literaturii române după 23 August 1944, ne apare clar că succesele cele mai însemnate, atât în domeniul prozei cât și în poezie și dramaturgie, au fost dobândite tocmai de acele opere în care lupta de clasă ocupă o poziție centrală.

Romanul «Mitreă Cocor» al maestrului Mihail Sadoveanu, roman distins cu Medalia de aur a Păcii și cu Premiul de Stat al R.P.R. pe 1949 — cartea lui Astalcsz L. tvan «Vântul nu se stărnește din senin», nuvelele lui Petru Dumitriu «Vânătoare de lupi», «Bijuterii de familie» — dar mai ales «Noaptea din Iunie» — pentru a ne reaminti la exemple puține și exclusiv din domeniul prozei — iată câteva lucrări literare care au fost primite cu entuziasm de masele largi ale cetitorilor.

În fiecare dintre ele, deși meșteșugul și mijloacele artistice ale autorilor diferă, ideile călăuzitoare sunt aceleași; anume, înfățișarea trecutului de suferință și exploatare, lupta necruțătoare împotriva acestei exploatare, zugrăvirea brazului hidos al foștilor stăpâni, rolul conducător al partidului în acțiunea de eliberare a oamenilor muncii, însfârșit, realizarea unor figuri de luptători înaintați, însuflețiți de un înalt patriotism, care stau în centrul acțiunii.

Aceste trăsături — comune aproape tuturor operelor citate — sunt cauza dragostei și prețuirii de care se bucură ele în rândurile poporului.

O apreciere asemănătoare se poate face asupra succeselor poeziei și dramaturgiei noastre. Numai acei scriitori care se consideră agitarii de partid, așa cum au fost Gorchii și Maiacovschi, așa cum sunt majoritatea scriitorilor sovietici, me-

rită înaltul nume de «ingineri ai sufletelor omenestii».

Canibalii din Wall-Street și-au tocmnit o armată de lachei, care îndeplinesc în domeniul literaturii cam aceeași treabă pe care o fac achesonii, macarturii și diverșii Ridgway în domeniul politic și militar. Dar aceasta nu mai este artă, pentru că o literatură angajată în slujba crimei și a distrugerii își pierde valcarea etică și implicit pe cea estetică. «Arta morții» înseamnă moartea artei.

Literatura și arta trebuie să servească vieții, oamenilor, civilizației. Cea mi desăvârșită formă de organizare în scopul luptei pentru fericirea omenirii, este partidul clasei muncitoare. Partidul care se călăuzește în activitatea sa de concepția marxist-leninistă, de învățătura nepieritoare a genialilor dascăli ai proletariatului, partidul care conduce masele pe drumul ce ni-l arată Stalin, un astfel de partid reprezintă tot ce este mai bun, mai înaintat în sânul poporului său. El este legat pe veci cu viitorul, cu victoria. Noi putem fi mândri că avem în patria noastră un asemenea partid: Partidul Muncitoresc Român.

Pentru scriitorii noștri nu poate exista titlu mai prețios decât acela de activist al partidului pe tărâmul literaturii. De aceea, cuvintele tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej, au o semnificație excepțională pentru noi, scriitorii angajați în slujba păcii, în slujba construirii socialismului.

«*Propagandiștii și agitatorii de partid — și în special presa noastră de partid, au de îndeplinit un rol de o importanță deosebită. Ei trebuie să ducă o muncă neobosită pentru clarificarea tuturor membrilor de partid și a întregii clase muncitoare asupra sarcinilor puse de partid, să popularizeze aceste sarcini, făcând ca ele să devină bunul maselor*»¹⁾.

Realizările înfăptuite de poporul nostru sub conducerea strălucită a Partidului

¹⁾ Gh. Gheorghiu-Dej, *Sarcinile P.M.R. pentru transformarea socialistă a agriculturii*, vol. cit., p. 285.

Muncitoresc Român pe drumul construirii socialismului, constituie un nescut isvor de mândrie națională, un tezaur mereu îmbogățit din care se inspiră creația oricărui artist ce luptă pentru înflorirea și bunăstarea scumpei noastre patrii, Republica Populară Română.

Așa cum ne învață exemplul lucrărilor tovarășului Gheorghiu-Dej, acestei mândrii creatoare trebuie să-i dăm glas prin fiecare nouă operă literară, însuflețind astfel milioanele de cameni ai muncii la lupta victorioasă împotriva dușmanilor vieții, pentru socialism, pentru pace.

Paginile-călăuză, ale volumului «Articole și Cuvântări», sunt adânc pătrunse de focul veșnic viu al combativității bolșevice. Optimismul și încrederea care radiază din prezentarea succesorilor dobândite de poporul muncitor, se împletesc la tot pasul cu indicații precise de înțepire și desvoltare a ofensivei împotriva rămășițelor claselor exploatatoare, împotriva provocărilor imperialiste și a încercărilor de sabotaj pe plan intern, întreprinse de agenții imperialismului.

Arătând perspectivele largi ale planului de stat al R.P.R. pe anul 1949 și mijloacele concrete prin care îl putem realiza, tov. Gh. Gheorghiu-Dej spunea, în încheiere: *«Noi știm că acest plan va provoca rezistență, ură și dușmănie din partea aceloră căroră le stau ca un spin în ochi succesele, victoriile Republicii noastre Populare»*.

Ei vor căuta pe toate căile să saboteze realizarea acestui plan. Este de aceea datorită tuturor oamenilor muncii, a tuturor acelor care-și iubesc țara și vor să contribuie prin efortul lor la desvoltarea, la progresul ei, să fie vigilenți, să demaște oriunde și sub orice formă vor întâlni actele de sabotaj, piedicile de orice fel puse în calea realizării planului nostru.

În executarea acestui plan ne călăuzim de principiul luptei de clasă necruțătoare împotriva dușmanilor Republicii Populare Române și poporului muncitor».

Acele opere literare care au reflectat aplicarea în mod creator a principiilor

marxist-leniniste de către partidul clasei muncitoare din țara noastră, pe baza experienței sovietice, — opere concepute în spiritul îndrumărilor răspicite ale Comitetului Central al P.M.R., — au devenit într-adevăr un bun al maselor populare, arme de preț pentru lupta poporului.

Strădania necentenită de a găsi și aplica metode de muncă superioare, demascarea hotărâtă a dușmanului de clasă, care încearcă să frâneze meșul înainte al societății, invincibilitatea noului în această luptă, iată elementele care stau la baza succesului unor opere literare ca «Ziua cea mare» de Maria Banuș, «Drum fără pulbere» de Petru Dumitriu și altele.

Cauza literaturii noastre nu poate fi despășită nici cu o iotă de cauza poporului muncitor, de cauza Partidului clasei muncitoare.

Recetul principal al operei literare este să educe muncitorii entuziaști pentru marile șantiere ale vieții noi, fericite. Ea trebuie să fie un adevărat manual în mâna fiecărui om al muncii, învățându-l cum să trăiască și să creeze într-un stil superior: stilul partinic.

Astăzi, mai mult ca oricând, scriitorii au datorită să creeze chipuri de cameni înaintați, de «eroi ideali», în sensul unor modele vii, care să însuflețească pe constructorii Canalului, pe muncitorii și tehnicienii hidrocentralei electrice dela Bicăz, pe țărani muncitori care se unesc în noi gospodării agricole colective. Deschizând o revistă literară, un volum de poezii, privind piesele și filmele realizate în țara noastră, oțelarii, minierii, maeștrii vitezelor rapide, muncitorii cîrcarelor și intelectualii noștri, vor să găsească în toate acestea un sprijin puternic pentru ceea ce este înaintat și valabil în munca lor — o oglindă justă a succesorilor și o critică aspră, constructivă, la adresa slăbiciunilor și greșelilor lor.

Scriitorul care își propune un asemenea fel gloriol, trebuie să cunască temeinic mecanismul fin și precis al mișcării societății, pentru a putea pătrunde și adânci procesele sufletești și trans-

formarea eroilor săi, trebuie să-i fie niereu trează înaintea ochilor învățătura stalinistă, care ne arată că baza își generează suprastructura, adică orânduirea economică a societății generează concepțiile politice, juridice, religioase, artistice, filozofice ale societății și instituțiile politice, juridice, și celelalte, corespunzătoare lor.

Articolele și cuvântările tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej, înseamnă pentru scriitorii noștri un ajutor uriaș, atât în ceea ce privește înțelegerea clară a dezvoltării bazei noastre economice, cât și a suprastructurii corespunzătoare. Ele te învață unde și cum să lovești prin creația ta, ce să susții și să împingi înainte prin această creație.

În repetate rânduri tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej insistă asupra însemnătății vitale pe care o are întărirea și dezvoltarea industriei grele pentru statul nostru de democrație populară.

Încă din Octombrie 1945, în plină luptă pentru consolidarea puterii politice în mâinile clasei muncitoare, tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej spunea în Raportul Politic al Comitetului Central la Conferința Națională a Partidului Comunist Român:

« Aproape totalitatea problemelor economice care se ridică în fața noastră pentru viitor, se leagă de dezvoltarea industriei grele metalurgice »⁶⁾.

Cu privire departe văzătoare a conducătorului de tip stalinist, secretarul general al partidului preconiza, în același raport, grandiosul plan de electrificare a țării, plan care astăzi capătă viață sub ochii noștri:

« Prin crearea în țară a unei rețele de centrale hidroelectrice, se va putea purcede la electrificarea căilor ferate și întrebuințarea masivă a energiei electrice în dezvoltarea tuturor industriilor noastre. Deasemenea, prin extinderea rețelei de curent electric, se va putea introduce lumina și forța electrică până și în cel mai depărtat cătun al țării, ridicându-se astfel nivelul de viață și de cultură a plugarimii noastre.

⁶⁾ Idem, op. cit., p. 58.

Utilizând acest nesecat izvor de energie — cărbunele alb — vom putea face economii considerabile în rezervele noastre de petrol și cărbune »⁶⁾.

Trei ani mai târziu, când regimul de democrație populară fusese instalat la noi în țară, când datorită luptei consecutive dusă de partid, situația economică și politică a statului nostru se îmbunătățise considerabil, tov. Gh. Gheorghiu-Dej scrie în articolul « Exemplul măreț de construire a socialismului »:

« Pentru țara noastră, socialismul nu mai este astăzi un fel îndepărtat. Sarcina construirii socialismului este la ordinea de zi »⁷⁾.

După ce scoate în relief uriașul aport al experienței Partidului Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice și în special comoara de învățăminte practice și teoretice pe care o reprezintă « Cursul scurt de istorie » a P. C. (b) al U.R.R.S., geniala lucrare a tovarășului Stalin, — articolul arată în continuare că, în lumina acestei învățături, « crearea unei industrii socialiste dezvoltate este una din sarcinile esențiale ale construirii socialismului în țara noastră ... Imperialiștii englezi, francezi și americani, care porunceau în țara noastră încă din vremea primului război mondial, duceau o politică de urmărire menținerea artificială a României într-o stare de înapoierie și de completă dependență economică față de statele străine »⁸⁾.

Ce concluzii generale se deprind pentru scriitori din aceste scurte citate?

În primul rând, necesitatea evidentă de a sprijini neîntârziat și efectiv dezvoltarea industriei socialiste, de a reda cu o înaltă măiestrie artistică figurile minunate ale eroilor muncii din fabrici și uzine, din mine și de pe șantier. Poporul nostru se află în plină bătălie pentru realizarea primului Plan Cincinal în patru ani, iar « planul de producție — spune tovarășul Stalin — este

⁶⁾ Idem, op. cit., p. 61.

⁷⁾ Gh. Gheorghiu-Dej, *Exemplul măreț de construire a socialismului*, Vol. cit., p. 181.

⁸⁾ Idem, op. cit., p. 181.

activitatea vie practică a milioane de oameni. Realitatea planului nostru de producție sunt milioanele celor ce muncesc, care fduresc o viață nouă. Realitatea programului nostru o constituie oamenii vii, suntem noi împreună cu Dvs. Este voința noastră de a munci, hotărârea noastră de a munci într'un mod nou, hotărârea noastră de a îndeplini planul »⁹⁾.

Realitatea primului nostru Plan Cincinal, trăsăturile sale cele mai importante, sunt oameni ca Pop Ludovic, sau Kopetin Geza, mineri vestiți din Valea Jiului, strungari ca Emeric Caracioni, dela Uzinele « Sovrom-Tractor » sau Furtună Ion, dela « Steagul Roșu », din orașul Stalin, muncitoare înaintate ca Roman Eufrosina dela exploatarea Herja (Baia Mare), una din primele femei-miner din Republica noastră — astăzi șefă de echipă — sau Maria Simonova, zidă iță frunțașă pe șantierul Canalului Dunărea-Marea Neagră. Despre asemenea oameni trebuie să vorbească scriitorul care vrea să înfățișeze *realitatea* Planului nostru și să ajute dezvoltarea acestei realități. Avem datoria să popularizăm prin creațiile noastre experiența avansată a unor astfel de eroi, felul lor înaintat de a munci, stilul lor de viață superior.

În legătură cu aceasta, trebuie să biciuim cu ură încercările mârșave ale dușmanilor păcii, care caută pe toate căile să întoarcă poporul nostru la starea de exploatare și de mizerie de odinioară.

« Superioritatea forțelor noastre în țară și pe plan internațional, ca și succesele noastre, îndăjesc pe dușmani.

Pe măsură ce înaintează socialismul, dușmanul de clasă devine mai violent, mai turbat.

Clasele exploatare răsturnate dela putere, spionii și diversioniștii trimiși de imperialiștii americani și englezi și chiaburii recurg la cele mai josnice mijloace mergând până la asasinat și distrugeri, pentru a lovi în poporul muncitor. Este necesară o

ascuțire a vigilenței și mai mult spirit de prevenire față de uneltirile dușmănoase »¹⁰⁾, spune tov. Gh. Gheorghiu-Dej în raportul ținut cu prilejul adunării festive în cinstea zilei Eliberării Naționale a României (22 August 1949).

Cercetând cu atenție viața și activitatea rodnică a poporului nostru, scriitorii pot întâlni și desvălui cu putere, cu o forță artistică deosebită, care să sguide conștiințele, ticăloasele manevre ale dușmanului de clasă.

Ațățătorii la război imperialiști nu-și mai îndeamnă astăzi slugile plătite din țările de democrație populară, să uzeze de metode primitive în lupta împotriva construirii socialismului. Spionii, sabotorii, rămășițele moșierimii și ale marii burghezii, chiaburii și alte asemenea lepădături, nu mai ies îndeobște cu cio-magul la drumul mare. Ei au adoptat o tactică mult mai iscusită și mai primejdioasă, lovitură din întuneric, încercarea de a se strecura pe o cale sau alta în chiar rândurile noastre.

Experiența marelui Partid Comunist (b) al Uniunii Sovietice, ne învață că aceste metode devin tot mai rafinate, mai mârșave, pe măsură ce ofensiva forțelor constructive se întărește.

În « Articolele și Cuvântările » sale, tov. Gh. Gheorghiu-Dej, aplicând creator în învățătura marxist-leninistă, dezvoltată în condiții noi de marele Stalin, descoperă legile concrete în virtutea cărora progresează societatea noastră, precum și aspectele esențiale, tipice, pe care le îmbracă lupta pentru acest progres.

Zugrăvind cu măiestrie tabloul general al luptei de clasă în țara noastră, tov. Gh. Gheorghiu-Dej ne arată că sectorul ideologic, departe de a fi izolat de valul acestei lupte, este pătruns din plin — cum e și firesc — de patosul și de frământările luptei de clasă.

¹⁰⁾ Gh. Gheorghiu-Dej, *Raport cu prilejul Adunării festive în cinstea zilei Eliberării Naționale a României*, vol. cit. p. 319.

⁹⁾ I. V. Stalin, « *Problemele leninismului* », Ed. P.M.R., 1948, Ed. II, p. 563.

Pe tărâmul ideologiei și al culturii, se ascute, deasemenea, lupta de clasă în România. Ea se manifestă în deosebi în lupta împotriva cosmopolitismului, reversul naționalismului. În urma muncii desfășurate de partid, oamenii muncii, intelectualii patrioți și progresiști resping cu hotărâre cosmopolitismul, indiferent dacă el se manifestă sub chipul ploconirii în fața putredei culturi a canibalilor imperialiști, sub cel al formalismului în artă sau al morganismului în știință....Reeducarea vechii intelectualității, care are încă în mare măsură deprinderi burgheze, este deasemenea o formă auptei de clasă. Ea este indisolubil legată de ridicarea unor cadre noi de intelectuali din sânul clasei muncitoare și al țăranimii muncitoare».

De aici decurge pentru scriitorii noștri sarcina deosebit de importantă de a combate cu hotărâre orice manifestări străine de ideologia clasei muncitoare, atât prin cuvântul greu al operelor literare, cât și prin activitatea în sânul organizației lor, Uniunea Scriitorilor din R. P. R.

Dacă pentru fiecare poet, prozator, dramaturg, critic literar din țara noastră, este o îndatorire de căpetenie să lovească prin scrisul său încercările de subminare a muncii pașnice dusă de poporul nostru, nu mai puțin importantă este datoria de a veghea neconținut la păstrarea și consolidarea unității frontului nostru literar. În acest scop, va trebui în primul rând să dăm un avânt sporit criticii și autocriticii în rândurile noastre, să aplicăm din plin această armă admirabilă, cheazășie a tăriei și a mersului nostru înainte.

« Succesele repurtate de regimul nostru democratic — spune tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej în raportul politic al C.C. la Congresul P.M.R. — sunt mari și însemnate. Dar trebuie să îndepărtăm din noi orice sentiment de mulțumire de sine. Se întâmplă câteodată că tovarăși buni de ai noștri, îmbătați de succese, fac uz de o frazeologie ușuratică, declarând că « reacțiunea a fost complet lichidată », că « ultimele citadele ale reacțiunii s'au prăbușit » etc. O asemenea atitudine nu poate duce decât la demobilizare și

la pierderea vigilenței față de dușmanii democrației ».

Se întâmplă uneori ca scriitori talentați, dar cu o pregătire teoretică insuficientă, cu o superficială cunoaștere a realității, să se mărginească la gloriificarea eforturilor și a succeselor în diferite domenii de producție, fără a înfățișa îndeajuns de puternic activitatea dușmanului și lupta împotriva lui. De asemenea slăbiciuni suferă, de pildă, partea a II-a din poemul « În satul lui Sahia » de Eugen Jebeleanu sau « Minerii din Maramureș », de Dan Deșliu.

O misiune foarte importantă revine în această privință criticii noastre literare. Ea a rămas multă vreme în urma sarcinilor puse de dezvoltarea literaturii noastre. Ce rol însemnat are critica (și ajutată de critică — autocritica) ne spune nu odată, în lucrările sale, tov. Gh. Gheorghiu-Dej:

« *Întărirea unității clasei muncitoare este legată de dezvoltarea spiritului de critică și autocritică, de respectarea și cultivarea principiului democrației muncitorești în sânul organizațiilor sindicale și al altor organizații de masă ale oamenilor muncii. Trebuie să recunoaștem, tovarăși, că încă suntem departe de ceea ce înțelege prin dezvoltarea spiritului de critică și autocritică. Critica și autocritica are adeseori un caracter formal, declamativ. Sunt numeroase cazurile în organizațiile de partid și de masă, când critica este îndușită, iar autocritica aproape inexistentă. De unde vine aceasta, tovarăși? Părerea mea este că vine dela acei activiști de partid care suferă de îngâmfare, au o atitudine disprețuitoare față de muncitori, împiedică clasa muncitoare de a se folosi de dreptul la critică, și — ceea ce este mai important — nu înțeleg sau nu vor să înțeleagă ce forță extraordinară reprezintă pentru partidul nostru critica și autocritica când muncitorimea este preocupată de lipsurile muncii noastre, ne arată greșelile noastre și ajută partidul să le înlăture. Să nu ne fie frică să primim criticile muncitorului, ale membrului de partid de rând. Avem multe lucruri de învățat! Dacă vom munci bine în această privință, vom ajuta clasa munci-*

toare să se folosească de arma criticii și auto-criticii, care constituie o extraordinară forță mobilizatoare, un mijloc puternic de ridicare a conștiinței politice a clasei muncitoare, de întărire a legăturilor partidului cu clasa muncitoare și de rezolvare a sarcinilor de bază ale partidului nostru.

Nu are ce căuta în rândurile noastre, boala blestemată a înfumurării, a ameteții de pe urma succesorilor, auto-liniștirea și mulțumirea de sine. Așa cum grănicerul stă cu ochii în patru la hotarul cu dușmanii păcii, gata să-și dea viața pentru viața Patriei, tot astfel și luptătorul cu condeiul este dator să apere ca lumina ochilor prin cipialitatea partinică, înflorirea criticii și autocriticii, modestia și stăruința creatoare, la hotarul dintre arta realismului socialist și mlaștina decadentismului.

Este îmbucurător să constatăm că unii dintre cei mai buni scriitori ai noștri, urmând îndrumările date de partid și de conducătorii săi, au realizat creații valoroase pe teme din viața oamenilor industriei.

Piese de teatru ca « Minerii » și « Cetatea de foc » de Mihail Davidoglu, romanele « Oțel și pâine » de Ion Călugăru, « Drum fără pulbere » de Petru Dumitriu, « Cum pănă luminilor » de Nicolae Jianu, cartea de reportagii literare a lui N. Vălmăru: « Cresc oameni noi pe șantierul Canăului », poeme ca « Tovarășul Matei » a primit « Ordinul Muncii » de Veronica Porumbacu, « Baladă despre Bartha Iosif și ortacii săi » de A. Baconschi, « Minerii din Maramureș » de Dan Deșliu sau « Cântec despre Gabor cincisutistul » de Ion Brad — sunt tot atâția pași înainte făcuți de literatura noastră pe drumul ogîndirii aspectelor esențiale din construirea socialismului în R.P.R.

Totuși aceste succese sunt departe de a răspunde pe deantregul marilor sarcini pe care ni le pune Partidul, viața. Scriitorii noștri nu acordă încă importanța cuvenită problemelor dezvoltării industriei socialiste. La noi se scrie încă prea puțin despre aceste probleme. În masa scriitoricească mai stăruie preferința — de altfel foarte ex-

plicabilă — pentru așa numita « tematică țărănească ».

Este adevărat că în literatura română există o veche tradiție pe această linie. Orientarea celor mai mulți dintre clasicii literaturii noastre către viața satului a fost determinată de condițiile istorice ale dezvoltării politico-economice a României burghezo-moșierești. Astăzi însă, o asemenea orientare nu mai corespunde realității, ea reprezintă o rămânere în urmă.

Fără îndoială, transformarea socialistă a agriculturii este parte integrantă a construirii socialismului, dar această transformare se poate înlăptui numai pe baza unei industriei puternice.

« Industria socialistă este pârgăhă cu ajutorul căreia noi putem înlătura exploatarea capitalistă atât la orașe cât și la sate... O puternică industrie socialistă, care să pună la dispoziția agriculturii mașinile și uneltele cele mai bune, care să dea îngrășăminte chimice și toate mijloacele necesare unei agriculturi bazate pe cele mai perfecționate metode ale științei agronomice, aceasta este baza agriculturii socialiste »¹¹⁾.

Așa fiind, atenția scriitorilor trebuie să se îndrepte și ea spre această « pârgăhie » a înfloririi statului nostru, iar creația lor trebuie să aibă drept scop principal întărirea și dezvoltarea industriei grele, a mișcării stahanoviste, a metodelor de muncă celor mai avansate.

Înfățișarea fabricilor și uzinelor noastre, a șantierelor și a minelor, oferă astăzi scriitorului un material tematic de o excepțională bogăție.

« Niciodată în istoria țării noastre — spune tcv. Gh. Gheorghiu-Dej — n'au existat și nici n'ar fi putut exista atâția inovatori și inventatori dintre muncitori, pe care burghezia îi privea cu neîncredere și dispreț; niciodată inițiativa creatoare a maselor nu s'a putut manifesta așa cum se manifestă astăzi... »¹²⁾.

¹¹⁾ Gh. Gheorghiu-Dej, *Ienin, geniu al omenirii muncitoare*, vol. cit., p. 221

¹²⁾ Gh. Gheorghiu-Dej, *Republica Populară Română în plin avânt*, vol. cit., p. 331.

Desigur este mult mai greu să adâncești procesul de transformare, mișcarea sufletească a muncitorului industrial. Activitatea lui este mai complexă, deci și problemele sale sunt mai vaste și caracterul său mai profund și mai dificil de analizat. Este neîndoielnic mai trudnic să descrii munca și frământările unui frezor de precizie, care lucrează cu sutimi și chiar miimi de milimetri, decât de pildă pe cele ale unui cicban sau plugar.

Calea sigură pentru înfrângerea acestor greutăți este ridicarea nivelului ideologic al scriitorului, adică întărirea capacității de a îmbina cunoștințele teoretice cu munca practică. Pe măsură ce scriitorul va face din linia creației sale un tot indivizibil cu linia partidului, pe măsură ce își va însuși tot mai adânc învățătura marxist-leninistă, strategia și tactica mișcării revoluționare din țara noastră, el va da opere tot mai avansate, mai corespunzătoare mărețelor scopuri ale literaturii.

Nouă ne scapă adeseori acele « aspecte mărunte » ale realității, acele pietre scumpe, în care s'au îngemănat parcă focul soarelui și sbuciumul mării. Nefiind în-deajuns de înarmați cu știința legilor de dezvoltare a societății în general și a societății noastre în mod particular, noi trecem uneori cu ușurință peste faptul de viață, înlocuind mișcarea vie cu lozinci rimate sau nerimate.

... « *întărirea vigilenței* — ne atrage atenția tov. Gh. Gheorghiu-Dej — *nu trebuie să însemne simple declarații despre vigilență...* »¹³⁾.

Așa dar, nici spiritul patriotic nu poate fi exprimat prin declarații despre patriotism, nici oglindirea noului prin repetarea până la saturație a cuvântului « nou ».

Este neapărat necesar ca artistul să descopere, să detecteze în activitatea cotidiană a eroilor săi, acele grăunțe de aur,

acele fapte simple dar bogate în semnificații, care, înfățișate artistic, desvăluie sensuri adânci, împing înainte viața.

În articolele și cuvântările tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej vom întâlni în zeci de ocazii exemplul concret, care înviorază teoria, făcând-o să meargă la inima cetitorului sau a ascultătorului, punând în mișcare resoartele intime din sufletul fiecăruia.

Sunt unele pasagii în această carte, care pot servi ca model nu numai în privința înaltului lor nivel ideologic, dar și din punct de vedere al stilului, al expresiei literare:

« *Poftească oricine să privească în această incintă și să examineze concepția parlamentului nostru.*

Nu va găsi în această incintă, printre deputații Frontului Democrației Populare, nici un moșier, nici un bancher sau mare capitalist, în schimb, va găsi sute de muncitori și de țărani, va găsi numeroși reprezentanți străluciți ai culturii române, militari dela generali până la grade inferioare, zeci de femei, tineri, reprezentanți ai naționalităților conlocuitoare, meseriași, mici comercianți. Aceștia sunt reprezentanții autentici ai poporului, os din osul poporului, — și când arunci o privire în această sală, parcă vezi în spatele deputaților de azi milioanele de oameni, muncitori, țărani și intelectuali, care i-au trimis aci ca purtători ai voinței lor nestrămutate de a desvolta și întări patria noastră scumpă, Republica Populară Română. »¹⁴⁾

O înaltă principialitate bolșevică, legătura directă și permanentă cu poporul, avântul cutezător al visării pe baza faptelor reale, iată câteva trăsături care se desprind din lucrările tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej, și care trebuie să servească drept îndrumar în viață și în creație fiecărui om al artei din Republica noastră.

Grija față de oameni, față de cei ce muncesc, răzbate din fiecare pagină a volumului « Articole și cuvântări ».

¹³⁾ Gh. Gheorghiu-Dej, *Lupta pentru pace, sarcină centrală a partidului nostru*, Vol. cit., p. 373.

¹⁴⁾ Gh. Gheorghiu-Dej, *Raport asupra proiectului de Constituție*, Vol. cit., p. 1

Cu dragoste părintească, cu nobila mândrie izvorită din realizările partidului pentru tineret, vorbește tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej despre noua generație a țării noastre.

«*Printre deputații Marii Adunări Naționale avem numeroși reprezentanți ai tineretului. Tristă ar fi fost soarta acestor tineri sub regimurile de pseudodemocrație capitalistă, unde unei mari părți a tineretului muncitor i se refuză dreptul la carte, unde numai cei cu dare de mână pot spera într'un viitor mai bun și unde tineretul, din fragedă vârstă, este otrăvit cu propagandă șovină, răsboinică, fiind privit de către stăpânitorii imperialiști, în primul rând, drept carne de tun.*

La noi în țară, sub soarele regimului democratic, tineretul are puțină să-și dea energia și avântul pentru a construi o viață mai bună pentru el și întregul popor. În fiecare kilometru de șosea, în fiecare cărămidă pusă, tinerii noștri văd chezașia viitorului luminos care se deschide în fața țării noastre.

Noi nu ne educăm tineretul în spiritul huliganismului, în spiritul admirației față de gangsteri, noi nu propovăduim măciuca, stiletul și pistolul. Noi nu împingem tineretul pe calea distrugerii și a vandalismului așa cum îl împingea fascismul și cum îl împing astăzi imperialiștii de peste mări și oceane, ci noi îndrumăm tineretul pe calea muncii constructive. Noi construim nu numai o țară nouă ci și un tineret nou, un cetățean nou al țării noastre»¹⁾.

Trebue să recunoaștem că prea puțini dintre scriitorii noștri se preocupă în mod serios de problemele literaturii pentru tineret. Așa cum reiese clar din citatul de mai sus — dar mai cu seamă din mulțimea realizărilor pe tărâm economic, cultural, sanitar, etc.—în această direcție partidul nostru și conducătorii săi acordă o deosebită atenție educării tinerelor cadre, constructorii de mâine ai comunismului în Republica Populară Română. Grija

¹⁾ Gh. Gheorghiu-Dej, *Raportul asupra proiectului de Constituție*, Vol, cit. p. 168-169.

pentru bunul cel mai de preț al poporului trebue să-i însușească pe poezii și prozatorii noștri în crearea unor opere valoroase, bogate în fapte mărețe, care să îndrumeze pe tinerii cetățeni ai patriei, să ajute creșterea lor în spiritul dragostei față de partid, față de munca liberă, creatoare, față de cauza sfântă a păcii.

Din fiecare vers al poemelor noastre, din fiecare pagină a romanelor și nuvelor, a schițelor și povestirilor, din fiecare replică a pieselor de teatru și a scenariilor cinematografice pe care le scriem, să țâșnească dragostea fierbinte pentru patria socialistă, pentru oamenii ei minunați, care înalță prin eforturi eroice clădirea luminoasă a vieții noi.

Niciodată în trecut n'au avut poezii temeiuri atât de puternice să slăvească frumusețea și forța pământului nostru.

Niciodată n'au existat în istoria țării noastre, figuri mai luminoase de luptători pentru fericirea poporului, de patrioți mai înflăcărați decât comuniștii.

Ce situație a lăsat în urmă-i blestemata stăpânire burghezo-moșierească?

«*Ne-a fost lăsată o moștenire foarte grea. România burghezo-moșierească era o țară înapoiată, aservită capitalului internațional. Industria avea o capacitate redusă, utilajul era învechit și uzat. Pentru agricultură, unde predomina marea proprietate moșierească, erau tipice plugurile de lemn și alte unelte primitive de producție, un mod primitiv de a lucra pământul, o productivitate scăzută. Ca o încununare a tuturor acestor lucruri, România ocupa în Europa locul întâi în ceea ce privește numărul analfabeților și răspândirea bolilor sociale. Răsboiul și cei doi ani de secetă care i-au urmat au înrăutățit situația, iar capitaliștii, prin acțiunile lor de sabotaj, dărau peste noapte, după cum spune o veche legendă românească, ceea ce oamenii muncii clădeau ziua.*

Comuniștii din România nu au capitulat în fața acestor greutăți ci le-au întâmpinat cu curaj, așa cum ne învață bolșevicii. Partidul a mobilizat clasa muncitoare și masele largi, ducându-le înainte, pentru a înălțura din cale toate piedicile.

Am înfăptuit reforma agrară și am lichidat moșierimea ca clasă, am creiat republica populară, am naționalizat principalele mijloace de producție industrială, băncile, transportul și societățile de asigurare, am înnoit radical aparatul de stat și am prdat funcțiile administrative locale Comitetelor Provizorii ale Sfatului Popular, care sunt investite cu toate puterile unor organe locale ale puterii de stat. Comitetele Provizorii ale Sfatului Popular, adică ale bazei politice a regimului de democrație populară, constituie o pârghie puternică de mobilizare a maselor largi la lupta pentru socialism, de ridicare a oamenilor din popor în posturi de stat, de unire a maselor în jurul puterii de stat a proletariatului și a țărânimii muncitoare. Putem privi cu mândrie drumul străbătut și încheia bilanțul acestor cinci ani .⁶⁾

Zugrăvind în linii concise dar larg cuprinzătoare tabloul înfloritor al dezvoltării țării noastre în cei cinci ani care s'au scurs de la eliberarea ei, tov. Gh. Gheorghiu-Dej spune în continuare:

« Pot fi oare explicate toate aceste succese, obținute în condiții grele și complicate și într'un interval de timp atât de scurt, numai prin mobilizarea forțelor și posibilităților interne? Se înțelege că nu.

Nu pot fi apreciate just transformările revoluționare prin care au trecut țara noastră și celelalte țări de democrație populară, fără a ține seama de ajutorul imens pe care ni-l dă primul stat socialist din lume.

Existența Uniunii Sovietice și forța ei din ce în ce mai mare, adică factorii datorită cărora, după cel de al doilea război mondial, raportul de forțe dintre capitalism și socialism s'a schimbat în favoarea socialismului, au jucat un rol hotărâtor în apariția și dezvoltarea cu succes a statelor de democrație populară. Istoria războiului civil și a luptei revoluționare pe care a trebuit s'o ducă primul stat socialist din lume în condițiile încercuirii capitaliste, ne arată clar de ce su-

ferințe și jertfe ne-a scutit pe noi existența marii și invincibilei Uniunii Sovietice. Victoriile Uniunii Sovietice nu numai că au pus stavilă nerușinatelor tentative de intervenție ale imperialiștilor, dar au exercitat de asemenea o influență neîndoielnică asupra luptei de clasă duse cu succes de proletariatul din țările de democrație populară. Proletariatul și partidele revoluționare marxiste din aceste țări ou știut să-și concentreze forțele împotriva dușmanului dinlăuntru, care se bucură de sprijinul imperialiștilor anglo-americani și care opune o rezistență din ce în ce mai înverșunată pe mdsură ce socialismul înaintează victorios.

Ținând seama de starea de înapoiere a economiei naționale și de marile distrugerii pricinuite de război, ritmul rapid în care se reface economia și se pun bazele socialismului în țările de democrație populară se explică prin nemaivădzutul avânt al maselor muncitoare. Dar noi n'am fi putut atinge un asemenea ritm accelerat, dacă n'am fi avut ajutorul acordat de Uniunea Sovietică, sub cele mai variate forme: materii prime și mărfuri, experiență, ajutor tehnic nemijlocit etc. »¹⁷⁾

Dragostea vie și recunoștința față de marea Uniune Sovietică, față de gloriosul Partid Comunist (b) al Uniunii Sovietice, dragostea și recunoștința pentru cel mai bun prieten al poporului român, stegarul luptei pentru pace a tuturor oamenilor cinstiți, Iosif Visarionovici Stalin — străbat ca un fir reșu lucrările tov. Gh. Gheorghiu-Dej. Din învățătura mănoasă a acestor lucrări se desprinde pentru noi, scriitorii, o sarcină de cinste: aceea, de a exprima în opere avântate uriașul val de iubire care crește din inima maselor muncitoare ale țării noastre pentru invincibila Patrie a Socialismului, pentru oamenii sovietici, călăuziți de soarele gândirii staliniste.

În întreaga noastră creație, care tinde spre oglindirea realității cu ajutorul metodei realismului socialist, trebuie să se îmbine într'un singur tot patriotismul proletar, dragostea față de Uniunea Sovietică

⁶⁾ Gh. Gheorghiu-Dej, *Republica Populară Română în plin avânt*, vol. cit. p. 322—233.

¹⁷⁾ Idem, op. cit., p. 324 — 325.

și lupta fermă pentru menținerea păcii, așa cum se îmbină ele în munca și viața de fiecare zi a poporului nostru.

Mergând pe căile luminate de partid, de înțeleptele cuvinte ale tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej, avem datoria de a lovi năpraznic prin fiecare nouă lucrare, pe dușmanii poporului nostru, dușmanii ai păcii și ai fericirii întregii omeniri muncitoare.

Cu deosebită tărie trebuie să-și îndrepte scriitorii din R.P.R. tășul artei lor împotriva celui mai odios dintre agenții imperialismului american, împotriva călăului Tito și a bandei sale de spioni și asasini.

În raportul prezentat la Consfătuirea Biroului Informativ al Partidelor Comuniste, care a avut loc în a doua jumătate a lunii Noiembrie 1949, tovarășu Gh. Gheorghiu-Dej spunea:

« Trădătorii jugoslavi, executând voința imperialiștilor, și-au pus ca sarcină să crezeze în țările de democrație populară bande politice alcătuite din elemente reacționare, naționaliste, clericale și fasciste pentru ca, bazându-se pe ele, să înfăptuiască în aceste țări o lovitură de stat, să le despartă de Uniunea Sovietică și de întregul lagăr socialist și să le subordoneze forțelor dominante ale imperialismului. Clica lui Tito a transformat Belgradul într'un centru american de spionaj și de propagandă anticomunistă »¹⁸⁾.

Poziția geografică a țării noastre, faptul că ne aflăm în imediata vecinătate a unui focar de provocări imperialiste, pune în fața întregului nostru popor muncitor, sarcini deosebite:

« Banda Tito-Rankovici caută să infiltreze în rândurile acestei populații pe agenții ei plătiți. Noi trebuie să obținem ca poporul muncitor român și naționalitățile conlocuitoare, inclusiv populația muncitoare sârbă din R.P.R. să formeze un zid de nepătruns pentru agenții criminalei clici de spioni și asasini ai lui Tito »¹⁹⁾.

¹⁸⁾ Gh. Gheorghiu-Dej *Partidul Comunist din Jugoslavia în mâinile unor asasini și spioni*, vol. cit., p. 353.

¹⁹⁾ Gh. Gheorghiu-Dej, *Lupta pentru pace*.

Această luptă îmbracă în țara noastră forme tot mai concrete. În special în regiunea Banatului, țărani muncitori în frunte cu membri de partid, au demasca, cu vigoare, prin acțiuni curajoase, manevrele puse la cale de agenții lui Iuda-Tito. Aceștia sunt — în majoritatea cazurilor — chiaburi români și sârbi, care lucrează în bună cârdașie, sau rămășițe ale claselor exploataatoare.

Din faptele de viață — dovezi ale patriotismului crescând, ale atașamentului față de partid — care se desvoltă în rândurile maselor muncitoare din patria noastră, scriitorii pot și trebuie să extragă elementele unor noi și puternice opere literare.

Svârcolirilor turbate ale imperialismului muribund, noi trebuie să le opunem o vigoare de fier, un efort necurmat de înțărare a unității morale și politice a poporului nostru muncitor.

În acest scop, scriitorii din R.P.R. nu-și pot îngădui să slăbească nici o singură clipă lupta împotriva oricăror manifestări străine de ideologia clasei muncitoare, manifestări care, pe diferite căi, încearcă să pătrundă în rândurile lor.

Tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, ocupându-se îndeaproape și stăruitor de mersul înainte al culturii noastre naționale, ne-a dat în repetate rânduri îndrumări extrem de prețioase în această direcție:

« Influențele străine se refugiază cu deosebită ușurință în domeniul ideologiei, în literatură, artă, în știință. Deasemenea continuarea activă a luptei pe frontul ideologic împotriva influențelor imperialiste, împotriva atitudinii admirative în fața culturii în putrefacție din țările capitaliste, împotriva influențelor reformiste și revizioniste în teorie și politică — reprezintă o sarcină extrem de însemnată a partidului nostru »²⁰⁾.

Studiind temeinic, cu răvnă și cu dragoste, lucrările tov. Gh. Gheorghiu-Dej,

²⁰⁾ Gh. Gheorghiu-Dej, *Raportul politic al Comitetului Central la Congresul P.M.R.*, 21 Februarie 1948, vol., cit., p. 114.

scriitorii din R.P.R. capătă un ajutor esențial în înțelegerea problemelor de bază privind realitatea vie a statului nostru, precum și a căilor de rezolvare ale acestor probleme.

Articolele și cuvântările conducătorului Partidului Muncitoresc Român, sunt tot atât de necesare pentru scriitor ca ochii

sau inima. Ele te învață să vezi și să iubești ceea ce crește și triumfă zi de zi, ceas de ceas în țara noastră.

Inarmați cu aceste învățături, putem privi în viitor prin luminoasele ferestre ale zilei de astăzi, putem grăbi victoria socialismului și a păcii la noi și pretutindeni.

ZORII COMUNISMULUI

Trăiește viu în amintirea noastră chipul țaranului Ifrim Tulbure din povestirea maestrului Mihail Sadoveanu, « Pe drumuri încurcate. »

Gârbovit și cărunt ca un moșneag, la cei patruzeci și ceva de ani pe care-i număra, țăranul acesta nu stăpânea decât șase prăjini de pământ. Câte o prăjină pentru fiecare din cei șase copii dăruiti de nevasta sa. Omul lua pământ în parte, lucra cu brațele prin străini, dar foamea copiilor nu o putea astâmpăra. Puținul pe care-l câștiga i se ducea pe cereri, pe avocați, pe judecăți. Căci de doi ani încheiați, era hărțuit Tulbure pe la judecătorie.

Pe vremuri, cumpărase cu banii dobândiți din vânzarea unei vaci și din agonisela lui, un loc de vreo 40 de prăjini. De aici i se trăgea toată pricina. E drept, pământul îl târguise cu acte în regulă de la un consătean al său, nevoiaș și cinstit ca și dânsul. Omul moștenise ogorul dela părinți, iar buclucul venea de acolo, că un frate al lui, chiabur și crășmar, socotea moștenirea nelegiuită. Hapsân ca toți de o seamă cu el, crășmarul și-a dat fratele în judecată și, până când judecătorii aveau să hotărască de partea cui se afla dreptatea, s'a și făcut stăpân pe cele 40 de prăjini cumpărate de Tulbure.

Doi ani a ținut judecata și, în vremea asta, Tulbure a priceput atâtea încât nu mai putea avea încredere, nici în imparțialitatea judecătorilor și nici în cinstea avocatului pe care îl tocmise apărător.

Ca Ifrim Tulbure gândesc mulți din țaranii care populează povestirile maestrului

Sadoveanu. Ei nu au încredere în aparatul de stat burghezo-moșieresc, îi urăsc și îi disprețuiesc pe reprezentanții acestuia (« Neîncredere », « Șase sute de lei », « O cercetare », etc.).

De unde vine această neîncredere a țăranilor, decât din faptul că oamenii aceștia se simt singuri, izolați și slabi, într'o lume a cărei lege cere să lovești fără milă în cel exploatat, să-l strivești?

Și în romanul sovietic « Secerișul » de Galina Nicolaeva ni se vorbește despre niște țărani. Numai că acești țărani nu se simt nici neputincioși, nici slabi, nici lipsiți de apărare, pentru că în societatea în care trăiesc ei, puterea este a poporului. De aceea privesc cu alți ochi și oamenii, și lucrurile.

Semnificativ în acest sens e capitolul în care se descrie călătoria unei colhoznice. E vorba de îndurerata Avdotia Tiho-novna, care trebuie să urmeze un curs de specializare zootehnică. În sufletul acestei femei, care s'a hotărât în ajun să se despartă de soțul ei, Vasili Cuzmici Bortnicov, e un gol imens. Asprimea lui Vasili, bănuelile sale chinuitoare, desconsiderarea pentru tovarășa de viață, toate acestea au silit-o pe Avdotia să-și părăsească soțul. Avdotia și-a iubit mult bărbatul. Multă vreme după ce primise știrea morții lui pe front, ea l-a plâns amar. Dar viața și-a urmat cursul ei firesc. Incetul cu incetul, Avdotia s'a apropiat de tractoristul Stepan Nichitici, lângă care a cunoscut adevărata fericire. Amintirea dragostei lui Stiopa o făcea să sufere și mai greu com-

portarea brutală a soțului ei. Viața alături de acest om i se pare de nesuportat. Pe Avdotia o doare totuși cumplit această despărțire, căci în suflet nu i s'a stins încă toată dragostea pentru Vasia; ea nu reușește să găsească nici o soluție pentru a-și redobândi fericirea. Pe Vasia l-a părăsit și la Stiopa nu vrea să se reîntoarcă, deoarece este mama Catiușei și a Duneascăi, copilele lui Cuzmici. Femeia aceasta trăiește acum sentimentul că a pierdut pentru totdeauna dreptul la fericire. Se simte ca supraviețuitoarea unui naufragiu, viețuind singură pe o insulă pustie.

Avdotia, care a avut tăria să rupă legătura cu soțul ei, trece acum printr'un moment de depresiune sufletească. Nimeni nu-i cunoaște suferința, dar toți din jur o ajută să și-o înfrângă, s'o depășească. Andrei Petrovici, secretarul comitetului raional, îi scrie delegația și îi dă o însoțitoare care s'o ajute la scos biletul de tren. Trenul se pune în mișcare, când Avdotia se cațără pe scară. O mână prietenoasă îi ia bagajul și o ajută să se urce. Necunoscutul care i-a sărit în ajutor, o conduce apoi într'un compartiment, îi găsește un loc și se interesează ca toate să-i fie cât mai plăcute.

În tren, călătoresc tăietori de lemne și muzicanți, flăcăi voinici și fete sprintare, care vorbesc despre munca și succesele lor. Toți îi sunt necunoscuți, dar toți o primesc pe Avdotia cu simpatie, o înconjoară cu atenție și dragoste. Avdotia nu se mai simte singură, redobândește sentimentul că face parte dintr'un colectiv, care e societatea sovietică. Impresia aceasta i se întărește atunci când ajunge în oraș și află în căminul unde se va adăposti, camera curată care o așteaptă, cu patul îmbrăcat în așternut alb; când se întâlnește cu academicianul Petrov care se sfătușește totă vremea cu ea, el o ajută să-și limpezească anumite probleme, o tratează cu toată considerația.

Gândul Avdotiei zboară în aceste clipe cu ani în urmă, când, copilă de numai șapte ani, se afla într'un sat vecin la o

mătușă de-a ei. La marginea satului era un lac mare cu apă sărată. Fetița, care învăța să înoate, se temea să intre în apă, dar apa sărată o ținea la suprafață, n'o lăsa să se înece.

Tot astfel, dragostea oamenilor din jurul ei n'o lăsa acum să se înece, să se prăbușească.

« E sărat și greu lacul nostru cel cald... Valul lui nu te îneacă chiar dacă ți-ai lega pietre de picioare! Nu te lasă să te'neci, îndată te scoate deasupra apei ».

Pasagiul acesta din opera Galinei Nicolaeva ilustrează puternic măreția morală a oamenilor sovietici, solidaritatea, relațiile frățesti care domnesc în societatea socialistă în mers spre comunism.

Comparația cu povestirile maestrului Sadoveanu scoate și mai puternic în relief deosebirea isbitoare dintre morala de lup a burgheziei, și solidaritatea umană din societatea unde orice urmă a exploataării omului de către om e înlăturată.

« Aceasta este legea exploataților — scrie I. V. Stalin — să lovească în cei rămași în urmă și în cei slabi. Legea de fiară a capitalismului. Ai rămas în urmă, ești slab — înseamnă că nu ai dreptate, deci poți să fii lovit și înrob ».

Povestirile maestrului Sadoveanu ne dau o imagine veridică a lumii exploataților și a « moralei » care-și are rădăcinile în disprețul pentru om. Romanul Galinei Nicolaeva oglindește morala nouă a oamenilor sovietici.

Dacă am început analiza romanului « Secerișul » de Galina Nicolaeva tocmai cu capitolul « Valul care nu îneacă », aceasta se datorește faptului că în ansamblul acestei valoroase lucrări, distinse cu premiul Stalin de gradul întâi, capitolul respectiv este deosebit de semnificativ.

Într'adevăr, citind cartea Galinei Nicolaeva dobândești sentimentul că străbați o lume minunată, în care oameni plămădiți dintr'un alt aluat decât oamenii pe care-i cunoaștem noi, au stabilit relații noi între dânsii; dobândești sentimentu

că străbați o lume minunată în care viața se desfășoară după alte legi decât cele cunoscute nouă, și cu o repeziciune uimitoare. Iar ceea ce izbește în primul rând la oamenii care trăiesc în această lume minunată, e tocmai frăția lor, solidaritatea lor. Această frăție, această umanitate înaltă, spiritul acesta de solidaritate se manifestă în lucrurile mici, ca și în cele mari, în relațiile dela individ la individ, ca și în treburile obștești.

Când, lovit la cap de glonțul dușman, Vasili Cuzmici se svârcolește între viață și moarte pe zăpada ce acoperea câmpul de bătălie, gândul său sbura la Avdotia, și la dragălașele lui fetețe.

Reîntors peste doi ani în satul lui îndepărtat, el află însă în casa Avdotici, care-l socotise mort, pe tractoristul Stepan Nichitici, cu care între timp Avdotia se căsătorise. Pumnul lui se ridică amenințător și greu deasupra capului adversarului. Dar în aceeași clipă ochiul său ager zărește în penumbra odăii, cicatricea unei răni pe tâmpla lui Nichitici. Pumnul cade jos, neputincios. Ostașul sovietic nu-și poate lovi tovarășul care a luptat ca și el pentru fericirea amândorura. Stiopa, înainte de a fi rivalul său, e fratele său întru crez și luptă, e un om sovietic.

A doua zi, așezați la aceeași masă, Vasili și Stepan, comuniști amândoi, discută liniștiți treburile colhozului, ale S.M.T.-ului, problemele planului cincinal postbelic.

« De cum începuseră să vorbească despre treburile obștești, — notează scriitoarea — neînțelegerile lor personale li se păreau tot mai mărunte. Tot astfel, obiectele mari și grele din lumea cea mică a casei se micșorează dintr-o dată atunci când le scoți la larg ».

Și la despărțire, Vasili Cuzmici, după ce și-a împărțit cu tovarășul său tot avutul, îi întinde mâna și rostește:

« Ei, Stepan Nichitici... Eu nu-ți port dușmănie și nici tu să nu-mi porți. Pe același câmp am luptat amândoi, pe același câmp vom semăna pâinea... »

Unde a găsit oare Vasili Cuzmici, acest țăran impulsiv, puterea de a-și stăpâni

durerea și a se comporta omeneste cu rivalul său, dacă nu în acea solidaritate care-i face pe toți oamenii sovietici să se considere frați, fii ai aceleiași mari familii, Patria lor măreață, în care problemele personale se îmbină în chip armonios cu interesele obștești.

Solidaritatea aceasta se manifestă — am spus — nu numai între indivizi, ci și între colective, între grupuri sociale.

Colhozul al cărui președinte este Vasili Cuzmici e un colhoz codaș. În timpul războiului, mai toți colhoznicii au plecat să apere regimul sovietic și libertatea popoarelor, să sfărâme mașina de război a fascismului, să dobândească pentru toți cei ce muncesc dreptul la fericire.

În colhoz au rămas bătrâni, copii și femei. Vite și mașini erau puține. Președintele de atunci, un element înapoiat, nu s'a îngrijit să păstreze rodnicia pământului, prin rotația culturilor, n'a veghiat la respectarea statutului artelelor agricole.

Gospodăria mare a decăzut, deși cei mai buni dintre gospodari, ca apriga Liubov Bolșacova, văduva cu cinci copii care-și plânge soțul căzut pe câmpul de luptă, istețul Alioșa, fiul luptătorului comunist ce condusesese înainte de războiu colhozul, ca modesta bunicuță Vasilisa, Avdotia, bătrânul Pimen Iasnev, — lucraseră peste puterile lor.

După război, colhoznicii vor să-și refacă viața, să iasă din impas. De pretutindeni li se întinde o mână frățască de ajutor. Andrei Petrovici, secretarul comitetului raional de Partid le trimite în colhoz doi comuniști, pentru a înjgheba împreună cu Vasili un nucleu conducător. Mai mult încă, Valentina și Buianov, cei doi comuniști trimiși de Andrei, sunt tehnicieni pasionați pentru meseria lor. Valentina e o agronomă pricepută, Buianov, un electrician cu mari posibilități. Amândoi cunosc locurile, oamenii, amândoi aduc o contribuție deosebită la dezvoltarea colhozului. Statul acordă colhozului împrumuturi, îi dăruiește semințe selecționate, mașini. Toți caută să-i ajute pe colhoznici să iasă din impas, să se ridice.

Colhoznicii înșiși dobândesc sentimentul că nu sunt lăsați să lupte singuri, că eforturile lor sunt sprijinite de țara întreagă. Când colhoznicii tratează cu S.M.T.-ul din Ugreni problema însămânțării ogoarelor lor, Valentina, respingând propunerile directorului stațiunii și ale agronomului șef, spune răspicat că unui colhoz rămas în urmă trebuie să i se dea, fără nici o discuție, tot ce are nevoie.

Datorită acestui sprijin, colhozul reușește să se reorganizeze, să intre pe făgașul său firesc. Datorită acestei solidarități, colhoznicii își rezolvă și problemele lor personale.

Autoarea ne arată cum solidaritatea aceasta, frăția aceasta constituie tocmai un element motor care împinge viața înainte, care îi ajută pe oamenii sovietici să învingă timpul, să săvârșească adevărate minuni. Acestui spirit de ajutor reciproc se datorește în bună măsură ritmul rapid cu care înaintează viața sovietică.

Solidaritatea, caracteristică societății sovietice, străbate volumul scriitoarei Galina Nicolaeva, fiind un semn că în Uniunea Sovietică mlădițele comunismului au prins rădăcini adânci, că aceste mlădițe se dezvoltă neconținut.

Despre aceste mlădițe care vestesc realizarea visului de veacuri al oamenirii, vorbește fiecare pagină a romanului «Secerișul», pentru că în U.R.S.S. «zorii comunismului» au început să se ivească, problema construirii acestei ere luminoase fiind o problemă a practicii curente.

În «Secerișul» ni se înfățișează istoria unui colhoz codaș care, sub impulsul vieții nestăvilite de pe întreg cuprinsul Uniunii Sovietice, se transformă într'un colhoz fruntaș. În roman, ca și în viața sovietică, semnele acestea vestind «zorii comunismului» se întâlnesc la fiecare pas.

În felul acesta «Secerișul» nu constituie numai o minunată frescă a vieții sovietice, dar ne sugerează și înălțimile pe care se va ridica mâine umanitatea, ne întărește

convingerea în forțele și posibilitățile inepuizabile ale omului desrobite de orice exploatare.

Lupta pentru transformarea colhozului Pervomaisc n'a fost luptă ușoară. Au fost mai întâi treziți oamenii din amorțeala în care se aflau, a fost sădită încrederea în forțele lor proprii, convingerea că numai prin ei înșiși, prin eforturile lor unite se vor putea ridica pe o treaptă superioară, își vor putea îmbogăți, ușura și înfrumuseța viața.

Munca, deaceia, nu se mai prezintă colhoznicilor numai ca o datorie de onoare, ci ca o necesitate vitală, o bucurie. Însăși noțiunea de fericire se confundă cu aceea de muncă. Cea dintâi care sesizează această problemă este Valentina, agronomul colhozului. Ea luptă cu toate forțele, pentru a da muncii caracterul acesta sărbătoresc. Dar lupta ei este însăși lupta pentru comunism, lupta pentru o atitudine mai înaintată față de muncă decât aceea caracteristică societății socialiste. Cu timpul, Vasili Cuzmici se convinge de superioritatea acestei noi atitudini, află sensul ei major și devine el însuși un sprijinitor al Valiei.

Comunismul presupune o tehnică înaintată, transformarea muncii agricole într-o variantă a muncii industriale, ștergerea deosebiriilor dintre munca manuală și cea intelectuală.

În cartea Galinei Nicolaeva, lupta pentru transformarea colhozului începe cu restabilirea disciplinei colhoznice și cu lărgirea hidrocentralei electrice, cu construirea unei arii noi, electrificate, cu dobândirea de mașini perfecționate. Iar garanția dezvoltării ulterioare a colhozului într'un colhoz fruntaș o constituie tocmai crearea în raion a unui puternic S.M.T., înzestrat cu sute de mașini puternice. Acest S.M.T. este o uzină întreagă, iar tractoriștii din regiune se obișnuiesc a lucra pământul, a folosi mașinile ce le-au fost încredințate, rațional, cu minutul, cu secunda. Întreaga operație e coordonată de un centru care e la curent cu tot ceea ce întâmplă în fiecare minut, la orice depărtare în raza sa de acțiune.

Mănuirea acestor mașini, însușirea acestor metode înaintate de lucru, presupun însă ridicarea nivelului intelectual al muncitorilor. În « Secerișul » ne este puternic sugerată setea colhoznicilor sovietici de a învăța, de a dobândi mereu alte cunoștințe. Eroii cărții Galinei Nicolaeva nu sunt simpli țărani, ci oameni care caută să smulgă naturii toate secretele ei, pentru a o putea stăpâni.

Avdotia ascultă prelegerile savanților. În carnetul ei își notează ultimele cuceriri ale științei zootehnice, iar la fermă aplică sărguincioasă, metodele noi. Ingrijirea vitelor nu se mai face așa cum s'a apucat din moși strămoși, ci cu ceasul și cântarul.

Luminosul Alioșa mănue eprubetele cu aceeași abilitate cu care mănua sapa, cultivă soiuri noi de plante, iar seara, la cercul agrotehnic sătesc, ține prelegeri a căror claritate, precizie și sistematizare uimesc chiar pe Valentina, inginerul agronom.

Frosea, fetișcana svăpăiată și colțuroasă, deprinde mecanismele complicate ale combainelor, iar Piotr, soțul ei, nu se lasă nici el mai prejos:

— « *Dacă meseria de combainier este socotită o specialitate atât de cuprinzătoare, — îi spune el Froscăi, uimită de cunoștințele sale în materie de mașini agricole — apoi ce să mai zicem de agricultori? Brigadierul unei brigăzi agricole nu trebuie să cunoască numai tractorul și combaina, dar și orice altă mașină agricolă, precum și știința micurinistă și politică.* »

În felul acesta, scriitoarea oglindește prin imagini procesul de transformare a muncii agricole într-o variantă a muncii industriale. Ștergerea deosebirilor dintre munca manuală și cea intelectuală — o trăsătură a comunismului — este în chipul acesta exemplificată artistic.

Mașinile perfecționate, metodele avansate de lucru, înfrâng toate piedicile care se ridică înaintării agriculturii socialiste spre comunism. Și una din aceste piedici este tocmai existența colhozurilor mici.

Autoarea, care a arătat cu o deosebită artă cum se ivesc mlădițele comunismului

din însăși viața sovietică și nu din anumite teze teoretice, ilustrează cu o mare forță iterară cum se ivește în viața sovietică necesitatea comasării colhozurilor.

Colhozul din Pervomaisc se învecinează cu un mic colhoz, pe terenurile căruia nu pot lucra cu randament noile mașini agricole. Deaceea Efimchin, președintele micului colhoz, caută să-l înduplece pe Vasili Cuzmici să-i cedeze o bucată de pământ:

— « *Adică ce-ar fi dacă ne-ați da și nouă vreo jumate de ogor, ca să nu se mai supere tractoriștii pe noi.* »

Rugămintea n'are ecou la Cuzmici, Întrebarea nu rămâne însă fără răspuns. Căutând să-l convingă printr-o scurtă parabolă mai întâi, Cuzmici îl îndeamnă apoi să vadă soluția problemei acolo unde se află:

« *Norul mic vine lângă cel mare, nu cel mare lângă cel mic! Veniți la noi, că nu ne supărdm.* »

Efimchin e uluit de această propunere:

— « *Cum asta, veniți?* »

Cuzmici însă nu ține seama de mirarea vecinului. Problema comasării colhozurilor — proprie trecerii spre comunism — i se prezintă ca o problemă de neînălțurat. Iar pentru a-l determina pe vecin să-și dea seama de aceasta, Vasili folosește gluma prietenească menită să reliefeze și mai puternic situația nefirească a existenței unor colhozuri mici, în actualele condiții ale societății sovietice.

— « *Uite așa, luați-vă satul la subțioară, că la voi tot satul nu-i decât o uliță — și mutați-vă la noi, la Pervomaisc...* »

În roman nu este prezentată și urmarea acestei propuneri, dar cititorul dobândește certitudinea că nu va trece multă vreme și Efimchin va consimți să accepte propunerea lui Cuzmici, că în raionul acesta îndepărtat, colhoznicii sovietici vor mai face un pas pe drumul care duce la comunism.

Construirea comunismului presupune însă oameni noi, iubitori de muncă, ale căror interese și năzuințe să se contopească

întru totul cu interesele și năzuințele colectivității căreia îi aparțin.

Desvoltarea acestor oameni, creșterea lor continuă, o întâlnim cu măiestrie zugrăvită în romanul « Secerișul ». În opera Galinei Nicolaeva cresc în primul rând oamenii avansați care antrenează elementele înapoiate. Se schimbă în primul rând Vasili Cuzmici, care e unul din personagiile cele mai înaintate ale romanului. Vasili Cuzmici deprinde să prețuiască altfel oamenii, dobândește noi calități de conducător. Ceeace i s'a părut lui Cuzmici măreț ieri, îi pare astăzi un fapt obișnuit. Toate acestea arată clar în ce măsură s'a dezvoltat conștiința acestui om, cât de mult a crescut. Dar odată cu el se schimbă și Frosea; dintr'o fată zvăpăiată și răsfățată, se transformă într'o muncitoare conștientă, stăpână pe o tehnică avansată; se schimbă Piotr, care la sfârșitul cărții nu rămâne ușuraticul ce-și dă aere de independență și se teme să vadă viața planificată « *de azi și până într'o sută de ani* », ci tânărul studios care urmează cercurile de studii politice și-și alcătuește o bibliotecă tehnică. Dintr'o ființă timorată, neîncrezătoare în forțele ei, Avdotia se schimbă într'o conducătoare pricepută și capabilă; cu toții înaintează spre comunism.

Schimbările acestea nu sunt însă brusce. Ele nu marchează o ruptură totală cu trecutul. Artă scriitoarei constă mai ales în faptul că ea a știut să arate cum evoluția fiecărui personaj urmează linia propriei sale psihologii.

Să luăm cazul lui Vasili Cuzmici. Vasili Cuzmici e oarecum rezervat față de înoini, dar odată conștient de superioritatea noului, devine un înflăcărat propagandist al lui.

Vasili Cuzmici era la început sceptic cu privire la posibilitățile Valiei de a-i face pe oameni să muncească din dragoste și nu din obligație. Odată aceste posibilități dovedite, Cuzmici își părăsește vechile sale deprinderi. Prin aceasta, viziunea sa de conducător s'a lărgit. Dar Cuzmici a rămas mai departe omul care nu primește noul cu tot sufletul. Aceasta se vede atunci când Valia îi propune să reorganizeze

prașa, pentru a evita efectele secetei. Cuzmici se arată sceptic la început, și numai târziu, când vede rezultatele concrete ale prașei, ale acestei « *ploi fără apă* », îndeamnă colhoznicii pe calea aceasta. Când are loc ședința hotărâtoare la S.M.T., Cuzmici șovăie la început.

Toate acestea arată că, deși după fiecare etapă hotărâtoare Vasili are un orizont mai larg, o concepție mai solidă, această creștere nu anihilează complet șovăiala sa în fața noului. În felul acesta personajul nu se îndepărtează de el însuși, așa cum se întâmplă uneori în literatura noastră, unde, după fiecare episod, eroul s'a schimbat într'atât încât el nu mai poate fi recunoscut. De pildă în romanul « Grâu înfrățit » de Ion Istrati, Domnica, dintr'o femeie înapoiată, superstițioasă și tributară obscurantismului, devine — în chip miraculos (în câteva pagini) — un element de frunte, primar comunist în satul ei.

În conștiința cititorului nu rămân de aceea impresii vagi despre mai multe personaje cu acelaș nume, rânduite pe o anumită scară de valori, ci trăiește puternic un erou cu o personalitate proprie. Acest erou ni se impune din această pricină cu toată forța, constituie într'adevăr « un model de comportare ».

Scriitorii noștri găsesc astfel în modul de a-și construi personagiile al Galinei Nicolaeva, un izvor bogat de învățăminte pe care trebuie să le fructifice în propriile lor creații.

Creșterea oamenilor se datorește relațiilor principale ce domnesc în societatea sovietică, folosirii pe scară largă a criticii și autocriticii. Până și bătrânul Cuzma Bortnicov, tatăl lui Vasili, omul acesta cinstit și respectat de toți, începe a privi cu alți ochii viața, începe a privi cu alți ochi slăbiciunile soției sale Stepanida, după ce a fost criticat în fața adunării de fiul său. De aceea, pe patul morții se căește atât de amar:

— « *Nu mă roade moartea... Viața mă îndăbuse... N'am mers pe drum, am mers pe alături... Uite, Pașa Anghelina... nu-i decât o fată, nu-i un bărbat... Eh,*

dar și-a croit viața... Când i-or veni și ei bătrânețele, inima ei n'o să se sbuciume ca a mea!

Legătura de rudenie nu l-a făcut pe Vasili să treacă cu vederea furtisagurile dela moara condusă de tatăl său, după cum faptul că îi e soție n'o face pe Frosca să nu-i închee un proces verbal lui Piotr, din vina căruia tractorul nu a lucrat un sfert de ceas pe câmp. Oare în furtunoasa ședință dela S.M.T., inginerul șef Vășoțchi nu dobândește sentimentul că prin atitudinea sa servește o cauză care-i este potrivnică, atunci când vede că în jurul său se grupează numai elementele cele mai înapoiate?

Că în mentalitatea oamenilor sovietici prinde rădăcini o concepție nouă despre viață, o concepție care vestește apropierea comunismului, ne-o dovedește însă mai bine ca ori ce, atitudinea bătrânei Vasilisa, care nu poate accepta să primească ca răsplată a muncii ei, cea mai frumoasă oaie a colhozului:

« Deodată, privirea ei căzu pe mielușa pe care Avdotia o aducea dela fermă, trăgând-o de frânghiuță. Vasilisa se opri pe loc din plâns și pe fața ei se ivi ceva ca o neliniște și ca o nemulțumire:

— Unde o duci, Duneașă? Doar asta-i Beleanca noastră! Unde-o duci? Că singură te minunai cât e de frumoasă!

— Apoi, doar pe cele frumoase și le alegem și noi! — zâmbi Avdotia. N'o să te răsplătim pentru munca dumitale cu lucru prost! Beleanca, Beleanca, ce te îndărătnicești așa? Dobitoc fără minte!

Din toată inima Avdotia căuta s'o bucure cu ceva pe Vasilisa, și-i alegea mielușele cele mai de soi. Dar bătrâna nu numai că nu se bucura, ci dimpotrivă se supăra, de parcă lucrul acesta ar fi jignit-o.

— Ba, eu, pe Beleanca n'o dau! — strigă ea cu hotărâre, ca și cum oița nu era pentru ea, ci pentru altcineva. Eu de Beleanca nu mă despart. Auzi! Să mi se ia cea mai bună mieluță! Unde s'au pomenit asemenea rândueli?

Se uită cu dușmănie la Avdotia, care îndrăznise să se atingă de avutul ei, se apropie

de ea mânăsoasă, îi luă funia din mână și bârâi oița:

— Bârr, bâr acasă, dobitoc netrebnic!

Speriată de toată mulțimea aceea care se uita la ea, oița începu să alerge mărunțel spre țarc, behdind cât o ținea gura și târându-și frânghiuța după ea.

— Ia te uite ce modă au mai născocit! Să scoată din țarc cele mai bune vite! — bombănea Vasilisa. — Da 'ce, parcă le-o dau? Cum am să îngădui eu una ca asta?

Avdotia se tulbură.

— Bunicuță Vasilisa, doar n'o ducem cine știe unde! In curte la dumneata o ducem...

— Uite, asta-i curtea mea — făcu Vasilisa supărându-se deabinelea și arătând spre fermă.

Ca Vasilisa, ca oamenii demni care încep să pășească în era comunismului, să trăiască visul de veacuri al omenirii întregi, încep să gândească toți oamenii sovietici. Cu toții au în mintea lor perspectiva luminoasă a zilei de mâine.

Vasili Cuzmici se gândește la problemele ce vor exista în comunism și, zâmbind, își amintește de « contradicțiile » dintre Frosinca și Piotr care se ceartă când unuia dintre ei i se pare că celălalt n'a lucrat destul de bine.

Frosinca se gândește la comasarea colhozurilor și vede înălțându-se o așezare nouă, cu un club mare de piatră, având săli imense, bibliotecă bogată și televiziune.

Oamenii sovietici luptă pentru comunism și făuresc comunismul prin munca lor de fiecare zi—acesta este sentimentul pe care-l încerci atunci când închizi romanul « Secerișul ». Un sentiment de siguranță și de mândrie, care e întărit și de faptul că fiecare pagină a romanului îți arată cum iureșul năvalnic al vieții sovietice împinge ca pe o spumă ușoară, peste mal, oamenii meschini, putrezi, de teapa meschinului Travnițchi sau a Carpoșilor. Increderea și mândria aceasta și-o transmit însăși existența unor copii de felul Catiușei și al Duniașei, care construiesc machete de colhozuri, strâng spice de pe câmp și vorbesc despre Churchill

ca despre un « om rău »... Copiii aceștia, care nu se pot împăca deloc cu apucăturile precepușii Stepanida — dovedesc că în lupta pentru comunism vor intra în curând noi și pregătite contingente.

Toate schimbările produse în colhoz, schimbări care-l fac pe gospodarul Cuzmici să privească aria, mândria lui de altădată, ca un lucru obișnuit, toate înoirile care se produc în oameni, se datoresc activității neîntrerupte a comuniștilor. Autotarea scoate în relief cu o putere deosebită rolul de conducător și organizator al Partidului. Primul pas pentru reorganizarea vieții în colhoz l-a constituit înjghebarea organizației de partid, prima ședință a celor trei comuniști din Pervomaisc.

« Erau numai trei, trei comuniști și totii oameni simpli, cu multe lipsuri și slăbiciuni ; dar pentru că urmăreau aceeași țintă înaltă și păseau către ea fără șovăire, pe căile arătate de Partid, criticându-se cu asprime, îndreptându-se și întregindu-se unul pe altul, se simțeau ei înșiși o forță ».

Al doilea moment de cotitură în viața colhozului îl constituie ședința activului colhoznic, ședință la care a participat și secretarul comitetului raional, Andrei Petrovici. Cea de a treia cotitură e furtunoasa adunare dela S.M.T.-ul din Ugreni, adunare convocată din inițiativa și desfășurată sub conducerea comitetului raional al partidului. Partidul este motorul tuturor transformărilor; comuniștii prețuiți și iubiți de toți sunt luptători încercați care văd departe și duc după ei masele. Partidul dobândește aceste succese, tocmai datorită faptului că el arată oamenilor pe care-i conduce, scopul căreia îi este închinată strădania lor. Când Cuzmici se întoarce dela ședința comitetului raional la care s'a prelucrat un referat despre situația internațională, el are sentimentul că în mâinile sale se află întreaga răspundere a apărării păcii. El se străduiește să transmită tuturor colhoznicilor același sentiment. Avdotia, și înainte de a fi primită

în rândurile Partidului, simțea în Partid îndrumătorul ei. De câte ori întâlnea un om inteligent, cu suflet mare, demn de cinste, gândea că trebuie să fie neapărat comunist. Ideile Partidului devin însăși ideile maselor, iar chezașia progresului nestăvilit al societății socialiste îl constituie tocmai întărirea și lărgirea continuă a organizației de partid, a influenței sale, lupta comuniștilor pentru izbândă a tot ce e nou.

La începutul cărții, organizația numără doar trei membri. La sfârșitul cărții, organizația are un activ bogat, din care se recrutează mereu noi și noi candidați pentru titlul de cinste, de membru de Partid.

Când te gândești că una din slăbiciunile cele mai accentuate ale literaturii noastre constă tocmai în faptul că scriitorii noștri nu reușesc încă să înfățișeze în toată complexitatea și bogăția lui sufletească tipul comunistului, că ei nu știu să arate în mod concret cum Partidul conduce masa, îți dai seama că traducerea romanului « Secerișul » constituie un ajutor prețios pentru dezvoltarea prozei noastre.

În general, în literatura noastră rolul Partidului este palid înfățișat. În felul acesta, realitatea socială este sărăcită de elementul ei motor. De pildă în romanul « Temelia » de E. Camilar, procesul de lămurire a viitorilor colectivști se petrece fie în chip spontan, fie este atribuit unor personaje diferite, care în mod normal nu puteau îndeplini acest rol. Din această pricină, adevăratul organizator al Gospodăriei, Partidul, este înfățișat în chip schematic, iar atașamentul țăranilor muncitori pentru Partid reiese doar din declarațiile acestora.

De asemeni, Maftei din romanul « Drum fără pulbere » al scriitorului Petru Dumitriu, se estompează, iar organizația de Partid ocupă un loc periferic în activitatea de construire a Canalului.

Măestria artistică a Galinei Nicolaeva constă în puterea de a crea personaje cu o viață complexă, care, în lupta pentru

comunism, dobândesc o viziune nouă, înalte calități sufletești. Aceste personaje se întregesc unul pe altul. Pentru Vasili să-și înfrângă duritatea, trebuie cu necesitate să-l întâlnească, să-l cunoască pe Stepan Nichitici. Fără Stepan Nichitici nu putem înțelege cum timida Avdotia ar fi putut dobândi sentimentul demnității ei de femeie. Pentru înțelegerea lui Alioșa, trebuie să-l cunoaștem pe Piotr, care simbolizează dragostea, admirația și respectul întregului tineret din colhoz pentru conducătorul său.

Măestria autoarei se vede nu numai în puterea cu care descrie frământările personajilor ei (drama Avdotiei, a lui Cuzmici, dragostea lor, regretul lui Piotr după ce ucisese un elan, moartea lui Cuzma Bortnicov, etc), nu numai în finețea cu care pătrunde în cutele cele mai adânci ale sufletului uman, în talentul ei descriptiv, ci și în faptul că personagiile, chiar cele secundare, nu se pierd în cursul acțiunii, sunt mereu prezente în mintea cititorului.

Folosirea metodei realismului socialist presupune o măiestrie mai înaltă, tocmai datorită faptului că îndeobște se înfățișează lupta unui mare colectiv, ai cărui membri trebuiesc toți prezenți în toată complexitatea și bogăția lor sufletească. De multe ori însă, în literatura noastră îndeosebi, autorul își pierde eroii în cursul acțiunii. Exemplul romanului « Sfârșitul jalbelor » — o creație de altfel valoroasă — e concludent. Alex. Jar creiază în paginile romanului său o sumedenie de personaje, fiecare cu problemele sale. Dar, în cursul acțiunii, el și-a concentrat atenția numai asupra câtorva din aceste personaje, pe ceilalți, în special eroii reprezentând muncitorimea, nu i-a urmărit în creșterea lor. Or, Galina Nicolaeva, care și în această direcție oferă o lecție deosebit de folositoare scriitorilor noștri, a învins cu succes această dificultate. În « Secerișul » aproape că nu întâlnim personaje care să nu fie purtătorii unor anumite valori, care să nu ridice probleme. S'ar părea la început că apariția lui Piotr —

după cum am mai spus — n'ar avea alt rost decât acela de a scoate mai puternic în evidență personalitatea lui Alioșa, dar autoarea se preocupă îndeaproape de acest personaj, urmărește și explică evoluția lui. Coruptul Travnițchi, activistul care folosește inspecțiile prin colhozuri, nu pentru a da o mână de ajutor conducerii, ci pentru a ciupi câte un mieluşel sau o găscă grasă, părea necesar în roman doar pentru a se putea reliefa cinstea, intransigența lui Vasili Cuzmici. Autoarea nu-l uită însă, revine asupra lui pentru a demonstra că astfel de personaje nu se pot menține multă vreme la suprafața vieții sovietice. Și doar Travnițchi e un personaj cu totul secundar.

Măestria autoarei se vede și din compoziția romanului. Romanul Galinei Nicolaeva e astfel conceput încât cel mai înaintat erou al său, Alioșa, să moară și încă de o moarte banală, chiar în miezul acțiunii. Aceasta a permis însă scriitoarei să illustreze literar, cu o mare forță de convingere, faptul că dezvoltarea colhozului, care e o imagine a avântului societății sovietice spre comunism, nu e condiționată doar de existența unor conducători excepționali, ci de întreg colectivul, de viața însăși. Alioșa moare, dar tinerii comsomoliști continuă lupta sa. Din rândurile lor se ridică mereu noi și noi oameni al căror profil îl amintește pe cel al lui Alioșa.

Indrăzneala scriitoarei sovietice de a-și construi în felul acesta romanul i-a permis să arate că amintirea constructorilor comunismului nu se șterge odată cu moartea lor. Alioșa e mort, dar colina pe care Avdotia își are instalată ferma îi poartă numele. Piotr, care i-a luat locul în conducerea brigăzii, se gândește mereu la el și atunci când conduce lucrările, și în serile lungi de iarnă, când stă aplecat asupra cărților de tehnică agricolă, și la cursurile politice. Iar când se simte turburat, frământat, gândurile îi zboară la Alioșa. La Alioșa gândește toată brigada, la Alioșa gândește bunicuța Vasilisa atunci când lacrimează la sărbătoarea împărțirii roadelor.

După cum s'a mai arătat, marea artă și originalitatea scriitoarei stă și în puterea ei de a sugera o atmosferă, o stare sufletească, prin analogii largi. Povestea lacului sărat ne sugerează și ne caracterizează cu subtilitate starea sufletească a Avdotiei, într'un anumit moment al acțiunii. Sentimentul de adâncă tristețe pe care-l trăște Valentina atunci când își dă seama de sărăcia colhozului, e asociat melodiei sfâșietoare a «Jaleicii». Izolarea în care Stepanida se află printre colhoznici e comunicată prin însăși frica ei de a trăi sub acelaș acoperământ cu fiul ei, de dorința de a se refugia în casa ei pustie.

Dealtfel, în cartea Galinei Nicolaeva nu există un singur peisagiu prin care autoarea să nu caute și să nu reușească să transmită starea sufletească a personajilor în momentul respectiv al acțiunii. Galina Nicolaeva nu se mulțumește așa dar, să populeze doar peisagiile cu oameni. Ea folosește peisagiul ca un auxiliar pentru cunoașterea omului. Creatorii noștri pot învăța astfel din romanul «Secerișul», în ce constă adevărata umanizare a peisagiului, se pot debarasa de rămășițele formaliste care se manifestă prin prezentarea peisagiului pentru peisagiu. Un exemplu în acest sens îl constituie și modul în care N. Jianu se lasă antrenat — în romanul său «Cumpăna luminilor» — pe panta descripției sterpe, folosind la nesfârșit o imagistică întortochiată.

«Secerișul» oferă creatorilor noștri — așa cum au observat și unii dintre scriitorii frunțași, ca Petru Dumitriu, de pildă, — o lecție deosebit de bogată în rodnice învățăminte, o armă în lupta împotriva schematismului, pentru zugerăvirea complexă, veridică și nuanțată a vieții, pentru realizarea unor personaje care să se întipărească în conștiința cititorului și să fie un model de comportare pentru el.

Cât de complexe sunt personagiile cărții, problemele pe care ele le pun, ne putem da seama din însuși modul în care autoarea rezolvă drama Avdotiei. Cum ar fi procedat un scriitor cu mai puțină înțelegere psihologică — un scriitor care privește viața

și pe om în chip schematic, — nu e greu de ghicit. Un exemplu negativ l-a dat Aurel Baranga în piesa sa «Recolta de aur», în care conflictele personale ale oamenilor se rezolvă după rețete, într'un mod artificial, împus de autor și nu de desfășurarea normală a vieții. În romanul «Secerișul», soluția conflictului Avdotia—Vasili—Stepan era aparent conținută în logica lucrurilor și anume, părea inevitabil ca Avdotia, odată despărțită de Vasili Bortnicov, să se întoarcă la Stiopa, lângă care descoperise, pentru prima oară, sensul dragostei adevărate și care nu încetează s'o iubească. Pe de altă parte, se putea ca, odată despărțită de Stepan și întoarsă la soțul ei, femeia aceasta să uite complet dragostea pentru Stiopa.

Autoarea nu s'a oprit însă la nici una din aceste alternative, pentrucă viața nu e atât de simplă cum se prezintă unui ochi superficial, pentrucă ea a reușit să sesizeze nuanțele cele mai fine ale sufletului omenesc.

Avdotia nu încetează nici o clipă să-și iubească soțul, pe Vasili. Există un pasagiu foarte semnificativ în această direcție. Cei doi soți, despărțiți acum, se întâlnesc pentru a discuta problemele colhozului. La un moment dat, Avdotia observă că lui Vasia îi lipsește un nasture dela cămașă, și încearcă un sentiment de milă pentru soțul părăsit. Dragostea aceasta obscură, siguranța că Vasia o iubește, că nu-i este străin, faptul că el este tatăl fetițelor ei, o împiedecă să se reîntoarcă la Stiopa, o fac să socoată reluarea vechiei ei legături cu acesta ca un act imoral, ca o trădare față de copii și chiar față de dragostea ei pentru Vasili. Și Avdotia nu e o ființă capabilă de trădare. Dragostea aceasta obscură va deveni conștientă și-i va determina revenirea puternică lângă Vasia, atunci când acesta va fi amenințat de un pericol real. Avdotia a înțeles că în timpul cât au fost despărțiți, soțul ei a învățat s'o prețuiască, iar ceea ce i-a apropiat a fost munca laolaltă pentru prosperarea colhozului. Revenind la soțul pe care-l iubește, ea nu poate însă regreta legătura ei cu Stiopa, deoarece nu poți

regreta decât un păcat, un fapt imoral. Or, legătura ei cu Stiopa n'a avut un asemenea caracter. Când a acceptat dragostea lui Stiopa, Avdotia nu l-a trădat pe Vasia, căci ea îl considera mort de multă vreme. Pe de altă parte, Stiopa i-a lăsat o amintire frumoasă; el a făcut-o să înțeleagă adevărata dragoste. Deaceia, Avdotia nu numai că nu-și reproșează legătura ei cu Stiopa, dar nici nu-și propune măcar să încerce să șteargă din amintirea ei această prietenie.

« Nu te-am uitat. N'am să te uit. — Un om ca tine, nu se uită ».

Iată un singur exemplu care dovedește cât de mult au de învățat scriitorii noștri din această carte, pentru a lupta cu succes împotriva schematismului.

Sfârșitul romanului e ca o trecere în revistă a succeselor dobândite în colhoz. De pe colina lui Alioșa, Andrei și Valentina, Cuzmici și Avdotia privesc cirezile și turmele nesfârșite ale colhozului. Ei încearcă sentimentul unei fericiri imense, care e însăși răsplata muncii desfășurate în colectiv pentru belșugul tuturor, pentru pace.

— « De ce-i atât de bine? — făcu Valentina încet, ca și cum ar fi vorbit cu ea însăși. De ce-i atâtă pace și atâtă fericire împrejur? Poate pentru că aici e și pădurea, și cerul și cirezile? Sau pentru că tot ce e aici e făcut de noi? Nu... Nu numai de asta... Să ne închipuim de pildă, că toate câte sunt aici n'ar fi ale noastre, ale tuturor, ci ale mele, numai ale mele... Și numai gândul acesta, chiar pentru o singură clipă, ți-ar face silă. Dintr'odată s'ar risipi toată frumusețea. În locul ei ar apărea indignarea și mânia îndreptățită a unora, frica și lăcomia altora. Și n'ar mai fi în jurul nostru nici fericire, nici pace, nici înțelegere. Și toată splendoarea colinei lui Alioșa ar dispărea... »

Romanul « Secerișul », oglindind ivirea « zorilor comunismului », comunică cititorului același sentiment al fericirii totale. Fericirea vine din convingerea că în sușul său neîntrerupt, omul a mai urcat o treaptă. Fericirea aceasta, pentru cititorul român, vine și din siguranța că drumul pe care a pășit ferm poporul nostru muncitor este drumul care duce la înălțimile amănitoare unde se află eroii romanului Galinei Nicolaeva.

CU MII DE CAI PUTERE

Uneori, primăvara, bat vânturi reci.
Mugurii — înghețați — se sfarmă, se-
mănăturile se ofilesc. Recolta de fructe și
grâu e primejduită. Dar căldura sporește
și zăpezile târindu-se, se retrag spre
marile scorbururi de piatră ale munților.

Noul, oricât de plăpând, nu poate fi
strivit.

În opera lui Mihai Beniuc întâlnim
deseeori imaginea trecutului de suferință
și mânie; secole de exploatare și asu-
prire, sfârșind în prăpastia fascismului:

*Pe urma lor
Foc și pârjol
Pară și fum,
Sânge și scrum,
Pustiu și gol.*

(M. Beniuc — 23 Aug. 1944)

Dar iată:

*Cu mii de cai putere
Timpuri mari s'arată pentru noi*

(«Toboșarul timpurilor noi»)

Transformările revoluționare desfășu-
rate în țara noastră dela 23 August
1944 până astăzi, au o intensitate și o pro-
funzime neîntâlnite încă în trecutul po-
popului nostru. Aceste răsturnări nu
puteau să nu ducă la stabilirea unor noi
relații între oameni. Având probleme
și bucurii, altele, noi dorim o artă în
care să ne regăsim și care să ne ajute
în cunoașterea realității și în opera de
transformare a realității. Procesul creării

unei literaturi realist-socialiste a fost în-
greunat de rezistența ideologiei burgheze,
care a încercat să oprească dezvoltarea
acestui proces firesc, abătându-l dela
drumul trasat de Partid. Dar, tocmai în
lupta împotriva acestui efort ideologic
dușman, a crescut și s'a întărit literatura
noastră nouă. Ea este astăzi bogată în
realizări și, numai în domeniul poeziei,
în ultimele luni, s'au manifestat atâtea
minunate succese... Marele poem epic
se dezvoltă, dându-ne opere de preț ca
«În satul lui Sahia» (Eugen Jebeleanu),
«Minerii din Maramureș» (Dan Deșliu)
și «Cântec despre tovarășul Gheorghiu-
Dej» de Mihai Beniuc. Au apărut dea-
semeni numeroase alte poezii de valoare.

Aceste ultime succese au fost desigur
pregătite de o serie de acțiuni și succese
anterioare, dintre care trebuie amintită
Plenara Uniunii Scriitorilor din Februa-
rie 1951, în legătură cu problemele poeziei.

Faptul că a învățat din pregătirea ra-
portului și din discuțiile purtate, i-a
ajutat lui Mihai Beniuc la scrierea poe-
mului, care constituie una dintre cele
mai mari izbânzii ale poeziei noastre.
Pentru a înțelege succesele, trebuie să
căutăm rădăcinile acestor succese. Poezia
lui Mihai Beniuc nu este ruptă în două
de data 23 August 1944, ci constituie o
continuitate ascendentă. De aceea, în-
cercând o descriere sumară a operei sale,
am urmărit tocmai dezvoltarea acelor
forțe care aveau să se unească în marele
poem epic «Cântec despre tovarășul
Gheorghiu-Dej».

Când lupta se îndârjește pe plan politic, uităm, unii dintre noi, acest adevăr fundamental, că lupta și în domeniul ideologic, se îndârjește. În afara succeselor noastre — care reprezintă caracteristica dominantă — mai există și unele rămăneri în loc sau chiar dări înapoi. Manifestările intimiste, sesizate de « Scânteia », au fost prilejul unor discuții largi purtate în cadrul Uniunii Scriitorilor, discuții care au o mare importanță pentru dezvoltarea literaturii și pentru dezvoltarea noastră ca luptători ai acestui front. Poporul iubește literatura nouă pentru că este a sa, pentru că exprimă sentimentele și ideile sale. Când scriitorul se deslipește de realitate, acesta înseamnă că el nu mai crează o literatură nouă, ci dă expresie rămășițelor ideologiei burgheze; aceasta înseamnă că el nu mai ajută la mersul înaintea al societății ci dimpotrivă, devine — fără voia lui — o piedică, un exponent al vechiului.

Criticul, numai iubind cu toată ființa sa noul și urând vechiul, poate da un ajutor scriitorilor, poate contribui la dezvoltarea literaturii.

Desigur, el nu poate face aceasta decât dacă are un *singur* criteriu de apreciere al valorii operei de artă: principiile științifice ale esteticii marxist-leniniste. Criticul nu poate fi un cronicar înregistrând evenimentele și noul nu poate fi apreciat numai după data apariției unui volum în librărie.

Criticul nu poate fi un funcționar, ci un luptător. El iubește opera de artă după gradul în care această operă este expresia celor mai înaintate poziții în bătălia pentru construirea socialismului.

Poeziile Mariei Banuș, și unele poezii ale lui Mihai Dragomir, apărute în nr. 5 și 6 ale revistei « Viața Românească », au fost greșite, nu pentru că exprimau sentimente intime, dar pentru că aceste sentimente nu erau acelea ale oamenilor înaintați din țara noastră. Dimpotrivă, ele erau expresia individualismului, a rămășițelor ideologiei burgheze.

Critica a manifestat încetineală, atât în sublinierea unor succese evidente, cât și în relevarea și discutarea unor tendințe străine de ideologia noastră. Incetineala a dovedit faptul că noi nu participăm cu toată vigoarea la bătălia cea mare a veacului nostru și nu suntem în suficientă măsură angajați în focul luptei. Din lipsa acestui patos revoluționar decurge și toropeala provocată cititorilor de unele articole, firava pasiune care picură din ele.

Aceste forme ale ideologiei burgheze, care se manifestă acum cu fața smerită, erau — nu demult — aproape dominante în literatura română. Pentru discuția care se duce în momentul de față, în jurul unor probleme importante ca: manifestări și cauze ale intimismului, caracterul realist sau antirealist al lirismului etc., este important să subliniem că Mihai Beniuc, poet liric, a dat, în majoritatea poeziilor sale, o luptă susținută împotriva concepției intimiste, antirealiste, a lirismului. Este important de subliniat — deasemeni — că poezia sa a izbucnit și s'a dezvoltat în luptă pasionată împotriva literaturii putrede a burgheziei. Pentru a sugera violența antitezei, trebuie să începem prin a pune față în față cele două concepții despre liric, care s'au ciocnit (nu pentru prima dată) în preajma celui de-al doilea război mondial.

Pentru a vădi rădăcinile intimismului, nu-l vom analiza sub forma, de șapte ori voalată, în care se prezintă sfielnic, azi, ci sub vechea lui aroganță, pe când era în deplinătatea otrăvurilor sale. Lirismul intimist, « apolitic », cultivând demența și moartea, lua, în politică, aspectul fascismului îndemnând direct spre trimă și război. Acestea erau fețe ale aceluiaș fenomen: descompunerea burgheziei. Concepția pentru care luptă Beniuc este arta legată de popor, de viață. Ea a exprimat suferința și nădejdea poporului, bucuria eliberării.

Influența Partidului îi limpezește concepția, și în felul acesta poezia sa crește, dela protestul violent — dar anarhic — spre poezia cu adevărat revoluționară, spre poezia realismului socialist.

Vom încerca să subliniem ideea că poemul « Cântec despre tovarășul Gheorghiu-Dej », este o biruință care încunună un drum lung de lupte și realizări.

O veche legendă povestește despre un tânăr care, frumos și foarte bogat, era totuși nefericit. Și, ducându-se la un înțelept, i s'a plâns. Ce a spus tânărul, nu se mai știe. Se ține minte însă ce a răspuns înțeleptul. Luându-l de mână pe oaspe, l-a dus în fața ferestrei și arătându-i geamul, l-a întrebat: — Ce e asta? — Sticlă — a răspuns tânărul. — Și privind, ce vezi? — Văd oameni, a răspuns el, puțin plictisit. Apoi, înțeleptul l-a luat din nou de mână și l-a dus în fața unei oglinzi, întrebându-l: Aceasta tot sticlă este? — Firește, i-a răspuns vizitatorul. — Și ce vezi?, a întrebat celălalt din nou. — Mă văd pe mine, a răspuns tânărul, care luase hotărârea să nu mai discute niciodată cu un înțelept. — Vezi, i s'a răspuns, geamul e sticlă și oglinda tot sticlă este. Dar e deajuns un pumn de argint și nu mai vezi oameni, te vezi pe tine.

În poezia decadentă, simbolul oglinzii este atât de frecvent, încât gândul te duce la pilda amintită.

Noțiunii de liric i s'a dat — în această poezie decadentă — un conținut de autocontemplare atât de definitiv, încât mintea te duce din nou la o legendă — și mai veche încă — legenda lui Narcis. Mitul lui Narcis cuprinde trăsătura esențială a lirismului autocontemplativ, antirealist. Nu este vorba numai de degradarea lirismului, ci — în fond — de degradarea omului.

Narcis era desăvârșit de frumos. El disprețuia nimfele și respingea orice tentație, pentru că era îndrăgostit de sine

însuși. Aplecat deasupra apelor neînceta limpezi, își deslușea chipul, admirându-se. Asemenea lui, poetul, aplecat asupra « apelor de gală » ale oglinzii, îndrăgostit de propriile sale frământări, se contemplă.

Narcis s'a transformat într-o floare, adică a fost retrogradat în ierarhia biologică.

Putem privi acest mit milenar fără nicio rezervă critică? Nu este el născocit tocmai de poezii autocontemplativi? Cine ne încredințează că Narcis era perfect în frumusețea sa? Narcis însuși. Ce vede poetul în apele oglinzii, închis în singurătatea penumbrei? Noapte, hulă, mare. Barca pare un sicriu, timonierul e palid, iar gluga îi acoperă feasta. Marea e plină de cadavrele femeilor tinere. (Emil Botta: « Întunecatul April », « Vacanță »). Iluziile i-au furat echilibrul, iar pământul se clatină ca un trapez. Obiectele devin nesigure. « Luna e lună, sau vultur, sau rac? » (« Balançoire »). Această atmosferă ar putea fi rezumată în două cuvinte: nesiguranță, spaimă.

April nu vestește primăvara (simbolul clasic al redeșteptării naturii), ci dimpotrivă, este întunecat. El îl urmărește pe poet, târând lanțuri zornăitoare, căutând să-i înfigă în coaste un cuțit. Urcat pe cai verzi, care fug repede ca fulgerul (după modelul poeziei romantice) poetul fuge de harapnicul groazei, cu părul făcut măciucă, cu pielea udă de sânge. (« Ordin »). Umanistul Montaigne își arătase, acum 350 de ani, disprețul pentru tristețe, numind-o « monstruoasă podoabă a prostiei ».

Poetul este prin definiție îndrăgostit. Dar decadentul nu aspiră — prin dragoste — la fericire, la calm și împlinire, dragostea lui fiind damnată. Iubita a murit.

Locul de întâlnire: fundul lacului. Iubitei nu i se mai vorbește despre cadavre, — ca în poezia lui Baudelaire — ea însăși fiind un cadavru. Are buzele umflate, în păr i s'au cuibărit raci, iar un sân i-a fost mâncat (« Praznic »).

Iată un alt volum de poezii: « Marea vânătoare » de Virgil Gheorghiu (1935).

Și aici disperarea stăpânește sufletul poetului — « spectru pe ruini » — care, dezolat de « ascunsele dezastre », se tăvăleşte hipnotic « sub astre ».

Aici se expune concepția despre artă, comună întregii poezii decadente. Primul fapt pe care-l putem observa cu ușurință, este următorul: disperarea, spaima, suferința — nu au cauze exterioare. În al doilea rând, totul se destramă, se prăbușește. Aceasta este arta burgheză în descompunere, aceștia au fost propovăduitorii decadentei, pesimismului, reprezentanți ai unei societăți în agonie. Atras de descompunere, decadentul situează cadavrele în fundul apelor stătătoare, pentru a descompunerea să fie mai rapidă și mai hidoasă încă. De ce trebuie să fie iubita moartă? Dacă ar trăi, ea ar putea discuta, ar avea obiecții, ar reacționa imprevizibil. Iubita fiind moartă, discuția este comodă, — superioritatea poetului certă.

Disprețuind realitatea, decadentul se înalță în sfere superioare. Ce vede acolo?

Să deschidem spre exemplu, volumul « Memnon », (Horia Stamatu, 1934).

Firește, spațiul este gol, un gol uriaș, în care personalitatea poetului deabia începe. Obiectele lipsesc, fiindcă este greu să le descrii și apoi, spațiul fiind și așa prea strâmt pentru decadent, unde ar mai încapa planetele? (« Spații »). Timpul, desigur, se află într'un coșciug care nu poate fi decât de abanos. Timpul are articulațiile moarte (stagnare, oprirea procesului vieții prin violență).

Tot acolo, în sarcofag, se găsesc « îngerii morții presărați în jur ». Ei au mâini străvezii, formate din petale. Trecem peste greșala grosolană a poetului care nu știe că îngerii nu au numai mâini, ci și aripi (cu pene). Dar penele durează mult și decadentul dorește o descompunere grabnică, de aceea mâinile sunt formate din petale rupte, care se ofilesc repede: îngerii devin în curând o grămadă de gunoi. Aceasta ar vrea să însemne ofilirea idealurilor. Ca o dovadă a incertitudinii, spiritul poetului dansează pe o frânghie. În craniul decadentului nu se află creier, ci păsări

(nu se specifică numele lor) care zboară. Aripile lor sunt de sticlă — și pentru a se sublinia mai mult încă fragilitatea materialului — de « sticlă crăpată » (« Perpetuum mobile » — corect, perpetuum).

Poetul este construit din nisip, are genele de bumbac (material care se destramă ușor), iar în vinele sale curge cenușe. Se plimbă de mână prin pivnițele morții, cu îngeri în stare de ebrietate. Prin pivniță curg « îngerii ca lăcustele » și străjuiește acolo o bufniță care are penele de mărar.

Acești decadenți amintiți erau tineri. Și toți erau încoronati de « Comitetul pentru premiera scriitorilor tineri », patronat de al III-lea Hohenzollern. Intunecat April, întunecată tinerețe.

Să ne întoarcem acum la Narcis. Ce vedea el, aplecat deasupra apelor oglinzii? Se vedea pe sine. Și cum se poate spune că Narcis era frumos dacă, tot ceea ce ne comunică este îngrozitor? Narcis nici nu-și oglindea chipul în apele limpezi ale unui lac de munte, ci într'o mlaștină. (De altfel, decadentul nu poate trăi la munte. Reluând « Miorița », Dan Botta își situa ciobănelul în « paludate zone » (« Cantilena ») specifice regiunilor mlăștinoase). În ape tulburi, fără ieșire, în care doar broscuile țâșnesc printre vegetații vâscoase, acolo numai se putea privi Narcis. El nu s'a transformat într'o floare, ci într'o bufniță cu pene de mărar. Și mlaștina aceasta, în care poetul - Narcis se oglindea, are un nume pe care îl cunoaștem cu toții: cultura descompusă a unei clase muribunde.

Caracterizând concis acea lume, A. A. Jdanov scria despre o reprezentantă a ei: « Tonul sumbru al disperării în fața morții, misticismul îmbibat cu erotică — iată lumea sufletească a Ahmatovei — una din rămășițele vechii culturi a lumii feudale... » Și despre unii scriitori români se poate spune că au propovăduit teoria « artei pentru artă », « frumosul pentru frumos »,

A. A. Jdanov, Raport asupra revistelor « Zvezda » și « Leningrad », Ed. P.C.R., 1947, p. 14-15.

că n'au vrut să știe nimic de popor, de nevoile lui, de viața socială ». Dar frumosul lor era hidosul. Iar « apolitismul » lor cangrenat avea o culoare verde. Să amintim că cei mai mulți dintre decadenți au făcut politică și aume politică violent reacționară ?

Cântăreții mlaștinii au avut și un filosof, « camarad » de generație, premiant al aceleiași pepiniere a crimei — Emil Cioran, astăzi devenit naționalistul român « Sioran », filogerman adăpostit în Franța și care — ca orice fascist — este îngrijorat de soarta democrației din România. De fapt, nici Cioran, nici alți propagandiști ai nebuliei nu pot fi numiți filosofi: filosoful este iubitorul de înțelepciune. Așadar, Cioran a scris o carte ce luă — minte naș — premiul cel mare. Fiindcă suntem un popor eminent agricol (ar fi spus Topârceanu). « Pe culmile disperării », — acolo locuiește gânditorul, de două decenii, și nu coboară decât pentru a se aproviziona cu lei din buzunarul pantalonilor « marelui străjer », cu mărci dela Hitler, iar acum cu dolari.

Dar să nu anticipăm: suntem încă în epoca leilor lui Hohenzollern și epoca mărcilor se profilează, ca țară a făgăduințelor. Cioran teoretizează cultura decadentă ajunsă în faza fezandării.

« A fi liric », înseamnă — scrie el — « a fi plin de tine-însuși » (pag. 5). Ștefan Băciu, alt pesimist oficial își începe volumul cu un ciclu intitulat « Eu ». Sau, dacă îl parafrazăm pe înțeleptul din amintita poezie, putem spune: Vezi, și poezia realitășă și poezia decadentă, tot vers este. Dar e destul un pumn de arginți și nu mai vezi oameni, te vezi pe tine însuși ».

Liricul decadent este un egocentric consecvent. Privindu-se (decenii) hipnotic în oglindă, simte cum îi cresc pene de mărar, simte cum se transformă în bufniță. Deci, pentru ei poetul era liric și liricul era egocentric.

Starea normală a liricului — scrie tot « camaradul » — este inactivitatea, indolența. « Nu știu de loc pentru ce trebuie să facem ceva în lumea asta, pentru ce trebuie să

avem prieteni și aspirații, speranțe și visuri » (pag. 9).

Retras, el disprețuiește dialogul, disprețuiește realitatea, disprețuiește oamenii. Narcis nu contemplă decât propriul său chip: « Suntem toți atât de închiși unul altuia ! ». « Sunt: m atît de singuri în viață ! ». « Suntem atît de separați de toate ! » (pag. 10). « Moartea este preferabilă vieții ». (Moartea altuia, bineînțeles) « Nu există argumente pentru a trăi ». « În culmea disperării, pasiunea absurdului este singura care mai aruncă o lumină demonică în haos ». (pag. 12).

Asemenea maxime, traduse în englezește, ar putea servi drept bune reclame luminoase pentru fabricile americane de armament. Sau pentru prospecte comerciale adresate lui Tito, Franco sau guvernului fascist grec.

« Nu pot aduce nimic în lume, căci n'am decât o metodă: metoda agoniei, prin care veți scăpa temporar de toate aceste greutatea. Aplicați-o fiecărei generații și efectele vor fi imediat vizibile ». « Prin bici, prin foc sau injecții, aduceți pe fiecare om în agonie pentru ca într'un groaznic chin să încerce marea purificare din viziunea morții. Dați-i apoi drumul și lăsați-l să fugă de groază, până când epuizat, va cădea jos. Și vă garantez că efectul este incomparabil mai bun decât toate cele obținute prin căile normale. Dacă aș putea, aș aduce întreaga lume în agonie » (pag. 18). S'ar putea adăuga: « cumpărați armele noastre, sunt cele mai eficiente ».

« Nu există lirism autentic fără nebulie interioară. Este caracteristic faptul că începutul psihozelor se caracterizează printr'o fază lirică, în care toate barierele și limitele obișnuite dispar pentru a face loc unei beții interioare » (pag. 8). Este semnificativ faptul că începutul fascismului se caracterizează printr'o frază în care se propagă demența și beția interioară, pentru a face loc lagărelor, masacrelor, războiului.

... « lirismul este o expresie barbară. Aici stă de fapt valoarea lui, de a fi barbar, adică de a fi numai sânge și flăcări » (pag. 9).

Aici stă de fapt, pentru burghezie, «valoarea» fascismului, de a fi barbar, adică de a fi numai sânge și flăcări. Sânge și flăcări: Auschwitz și Maidanek, bombardamente și execuții masive în Coreea.

Acestea sunt argumente extraestetice. N'am încălcat cumva Principiul Autonomiei Esteticului?

Și pentru a fi mai clar, apologetul nebuniei spune: «Aș avea o mare voluptate să văd cum izbucnește un vulcan de sânge, țâsniri roșii ca focul și arzătoare ca desnădejdea, cum toate rănilile ființei noastre s'ar deschide iremediabil pentru a face din noi o erupție sângeroasă. Intr'o erupție sângeroasă, într'un vulcan al ființei noastre, întreg veninul supt din lucruri, nu ar fi suficient pentru a otrăvi această lume!» (pag. 15).

Unui profesor de istorie, aceste rânduri i-ar aminti demența lui Neron. Amintesc tot atât de bine și de discursurile lui Truman, Acheson, Churchill și toți ceilalți: «secerători de oameni, vechi plantatori de trestii de-oțel prin care moartea se plimbă fluierând». (E. Jebeleanu — «Scutul păcii»).

Ingerii beți ies din pivnițele morții și pun mâna pe satâr, păsările cu pene de sticlă decolează din craniul poetului decadent și aruncă bombe asupra satelor și orașelor coreene! Pe culmile disperării, capitalismul în agonie amenință lumea cu «izbucnirea unui vulcan de sânge». Intregul lor «venin» nu ar fi suficient pentru «a otrăvi această lume».

Această lume, în care un mare scriitor a spus: «*Omul, ce mândru sună acest cuvânt*». Această lume, al cărei îndrumător a spus: «*Omul cel mai de preț capital*».

Prin aceste holde de bălării, crescute strâmb, chircit, și în care se ascundeau arhangheli ce țineau satârul între aripi, a răzbit și a pătruns un cu totul altfel poet:

*Ca țăranul printre snopi de grâu
Voi intra masiv și greu în vreme,*

*Cu un car cât dealul de poem,
Murmurând o doină trist, molău.*

(«Versuri alese», 9.1)

Printre plante exotice otrăvitoare, rău crescute pe ogorul poeziei românești, aportul lui Beniuc era masiv, pentru că venea din țara lui Horia, grea de revolte, țara suferințelor încă nealinate ale poporului, aducând direct mesagiul masselor. Murmura o doină, desigur, și uneori o murmură trist, — dar molău, niciodată.

Dealtfel, poetul era totdeauna în drum: venea de undeva, și mergea statornic spre undeva. Unele poeme se numesc chiar «Drum în sus», «La drum», «Drumul meu». Dar și în celelalte, nu mai întâlnim balta care coclește și în care se autocontemplă Narcis, ci apă viguroasă care-și tae drumul prin munți. Râu energic câteodată, în fața unor prea mari stavile, clocotind rareori — după un prea mare efort — oprindu-se, dar numai atât cât să-și readune forța pentru a lovi din nou mai puternic.

Prima întrebare pe care o vom pune este: de unde venea acest poet urcat deasupra carului său de poeme? În al doilea rând unde se ducea, și care era forța care-l chema?

Și în sfârșit, să încercăm a stabili — în linii mari — itinerariul său poetic, «drumul» lui Mihai Beniuc.

Mihai Beniuc s'a născut în anul marilor războaie țărănești (1907), în apropiere de satul lui Crișan, la poalele frământaților Munți Apuseni (Sebiș, Jud. Arad). Tatăl său, țăran cu trei hectare, s'a luptat o viață întreagă cu apele Desnei, care-i furau din bucata de pământ și cu boerii, care-i furau din produsul muncii sale:

*Tata-i om sărac la noi în sat,
Mai sărac sunt eu ca toți poezii...*
(«Destin»)

El aducea prin urmare o tradiție de revolte, ură mocnită izbucnind în fulgere de mânia, tradiția populară revoluționară a Transilvaniei lui Doja și Horia, Petofi și Coșbuc. O dragoste nedesămințită

pentru acest Ardeal al răzcoalelor, străbate opera lui Mihai Beniuc:

*Aicea, printre ardeleni mă simt acasă,
In fiecare văd un nepot de-al lui Horia,
de-al lui Iancu.*

Referințele la conducătorii revoltei maselor, nu sunt de ordin istorico-pitoresc, ci o amenințare directă, grea:

*Ai! ce s'or mișca'ntr'o bună zi Munții
Apuseni,*

Ce s'or urni din loc ca urieșii!

(«Aicea, printre Ardeleni»)

Amintirea lui Horia revine deseori, totdeauna aducătoare de nori amenințatori pentru dușmanii poporului. Dealtfel, semnificația revoluționară a lui Horia nu se limitează la Transilvania numai, sau numai la moșierime, ci se extinde la exploatare în genere. În 1943, poetul se bucură de spaima fasciștilor, — loviți și risipiți de Armata Roșie, — le amintește ironic:

A fost odată unul Horea...

Vi se face pielea de găină?

*Dece? Doar nu el dobândi victoria!
Și la urma urmei, tot n'o să mai vină!*

Este aici un element care merită a fi reținut: bucuria poetului în fața spaimei boerilor, este aceea a poporului care aștepta armatele eliberatoare:

*Oare de când
vin așa tropotind?*

*Bogații i-așteaptă gemând,
săracii, cântând.*

(Magda Isanos: «Din orașe arzând»)

În multe dintre poeziile scrise de Mihai Beniuc, Maria Banuș, sau Magda Isanos, — și nu numai de aceștia — în vremea războiului, izbucnește ura norodului împotriva bogățiilor:

*Am văzut și eu oameni plecând
la război.*

*Erau tineri, țărani jumătate goi,
In vagoane de marfă cântând
cântece monotone și triste. Plecau.*

*Doamne, ochii lor unde sânt? Unde sânt
Brațele lor pline de forță și de supunere?
Oare maimarii lor s'au trudit să numere
crucile și schilozii?*

*Mie, când bate vântul, mi se pare
că aud cântece, mulțimi de picioare,
câlcând în cadență. Nerozii
care-au murit în Rusia, se'ntorc,
să te judece, râd de porc,
îmbogățitule de război!*

(Magda Isanos: «Am văzut și eu...»)

Felul în care Mihai Beniuc scrie despre Horia este semnificativ. Ura poporului se amplifică nu numai cu ceea ce a suferit de pe urma fasciștilor, sau a îmbogățitorilor de război, ci este o ură veche, densă, depusă în straturi în sufletul popular. Horia este viu în mintea poetului:

*Argintul, aurul, pietrele!
E pusă viza pe pașapoarte?
Slugilor, păziți-le vetrele,
Boerii pleacă departe!*

(«A fost odată unul Horea». 5 Dec. 1943)

Anunțarea Revoluției e legată de tradiția revoluționară a poporului:

*N'am cui vorbi, dar de vă spun de Iancu,
Vă pipăiți în buzunare teancul
Bancnotelor furate; vă gândiți:
Pe unde, cât mai iute s'o tuluți.*

*Ori nu-i așa? — Hei, nouă sute șapte...
Il știm, îl știm! Și-i drept, e încă
noapte.*

Dar s'a 'nroșit a ziu'd'n Răsărit.

Umblați ca furnicarul răscolit.

(Cu mii de cai putere 1939)

Amintind poporului de trecutul său de lupte, legând tot timpul acest trecut de Azi, el sporește încrederea în Măine. Acest procedeu ne ajută să deslușim și artera care alimentează tot timpul cu energie opera poetului. Băiat al unui țăran de lângă Apuseni, el a fost îmbibat de străvechea și dura ură a iobagilor împotriva domnilor și nemeșilor. Legende și basmele grele de revoltă, aduceau această ură din adâncul veacurilor, ținând

vii focurile aprinse de Horia pe crestele munților. De aici, puterea cu care trăește această figură, care nu este numai istorică, ci vie, actuală. De aici, forța masivă cu care pătrunde în poezia lășinată a timpului său, Mihai Beniuc.

El a străbătut prin liceu (Arad) și Universitate (Cluj) obstacolele puse în fața feciorilor de oameni săraci.

Odată facultatea de... științe naturale! isprăvită, tânărul poet (fiindcă scria poezii de pe atunci) a fost trimis ca bursier în Germania, pentru specializare. Acolo a văzut desfășurându-se o mare bătălie care, câțiva ani mai târziu, avea să înceapă cu intensitate și în țara noastră.

În 1931, pe pământul Germaniei, criza economică adusese șomajul și mizeria. Burghezia și iunkerii, speriați de dârzenia masselor conduse de comuniști, recuseseră mai întâi la diversiunea social-democrată, iar mai târziu, ajutați de capitalismul englez și american, recurgeau la fasciști. Pentru a bara drumul «pericolului comunist», social-democrația de dreapta se dedese atunci ca și acum, incapabilă. Deaceia, ea era înlocuită prin hitleriștii care aveau să incendieze lumea și care au transformat Germania și o bună parte din Europa, în ruine. După ce ceața brună s'a lăsat peste Germania, Mihai Beniuc a părăsit acel trist loc, reintorcându-se în țara sa, unde a fost numit asistent la Universitatea din Cluj. El aduce o experiență dramatică, sensibilizat astfel la primele simptome ale manifestării fascismului în România. În Germania a început Beniuc să-i urască pe fasciști —și să-i prețuiască, să-i iubească pe comuniști, singura forță din lume care putea lupta cu eficacitate împotriva fascismului.

Astăzi, privind ruinele Varșoviei, Londrei sau chiar ale Berlinului, gândindu-se la cele 40 de milioane de cadavre lăsate de fascism, este ușor pentru oricare om cinstit să constate că hitlerismul a constituit cea mai mare primejdie abătută asupra lumii moderne. Dar meritul poetului a fost acela de a fi sunat sirena de alarmă, încă delă început, și de a fi înțeles

că numai alături de comuniști un om poate avea curajul să se numească om.

Întâlnirea cu Partidul a fost hotărâtoare și pentru arta sa. Ea a limpezit revoltele, a îndreptat just forța explozivă a urii de clasă, amplificând la o înaltă semnificație, mesajul străncpotului lui Horia.

Despre întâlnirea lui Mihai Beniuc cu Partidul muncitorilor și țăranilor, se poate spune, ceea ce Eugen Jebeleanu spunea — într'un emoționant poem — despre întâlnirea cu Partidul a lui Alexandru Sahia:

*De-ai întâlnit Partidu'n cale,
Știi drumul, nu mai rătăcești:
În omul mistuit de jale,
Deschide aripi și ferești.*

*Și inima din pieptu-ți, bună,
Ce-o auzai doar tu alt'dată,
În mii de alte inimi sună,
Puternică și ne'nfricată.*

(E. Jebeleanu: «În satul lui Sahia»)

Mai înainte de a împlini douăzeci de ani, Mihai Beniuc scria versuri. La început, molipsit de «răul secolului», el mima la 19 ani tristețea decadențelor, publicând la «Bilete de papagal». Dar papagalul nu putea fi pasărea preferată a poetului care va scrie:

*Pe umeri simt crescând aripi
De vulturi, nu aripi de înger...*

(«Vulturul de foc» 1938)

Deaceia, după câteva astfel de încercări, el își dă seama că a pornit pe un drum care nu-i al său.

Urmează o pauză, în care Beniuc nu mai vrea să publice nimic: caută. Asistând la luptele care se dădeau în Germania și în lumea toată, el ajunge la aceea concluzie despre misiunea scriitorului pe care o va formula de atâtea ori mai târziu:

*Oceanul geme, urlă groaznic,
Insula se sgduie 'n temei:
Pot să stau neturburatul paznic
Lâng' un far ce nu mai dă scântei?*

(«Cele trei corăbii» — 1938)

Deabia mai târziu, prin preajma anului 1938, versul său va căpăta acel elan incandescent al poeziei directe, care-l va face să devină « cel mai viguros dintre tinerii poeți » (Acad. Gh. Călinescu — Istoria literaturii române, Compendiu, p. 434).

Fără întâlnirea cu Partidul, Beniuc ar fi rămas la acea poezie agrară ardelenască, în care vitalitatea populară se irosea inutil:

*Infig într'un snop galben secera.
Plesnit de soare 'n umere cu bice
Mă culc în ierbi de smălț sub cocostârcei de
spice*

Seninul fulguez pe pleoapa mea.

(Emil Giurgiuca)

Poezia directă, limpede, viguroasă din « Cântece de pierzanie » (1938), « Cântece noi » (1940), îi aduce — cum era și firesc — mari neplăceri de ordin polițienesc. Când facultatea sa se mută din Clujul părăsit, în Sibiu, poliția îi interzice lui Beniuc de a mai publica. Totuși, el continuă să publice, luându-și și unele măsuri de precauție. Conținutul rămâne neschimbat, dar îmbracă forma alegoriei populare: Ileana Cosânzeana îl așteaptă pe Făt-Frumos să o libereze. Haiducii și capii revoltelor anarhice populare, nu au reușit:

*Mari lotri cu nume temut
Cercat-au pe zând s'o fure —
Cadavrele lor putrezesc
In reavăn pământ de pădure.*

Numai un voinic din popor, ajutat de acesta și având și alte calități excepționale, revoluționare, o poate salva:

*Și zâna visează de veacuri
Un tândr născut în dumbravă
Să vindă să-i dea un sărut
Trezind-o din vraja bolnavă.*

(« Ileana », 1943)

De sigur, nu poate fi vorba aici de crmetism, ci de învestmântarea unei idei clare în straele basmului, pentru a o feri de privirile cenzurii militare fasciste. Alteori, poezia renunță la haina legendei populare,

pentru a se adresa revoluționarilor și a încuraja indirect — o poezie doar pentru cei ce știau să descifreze mesajul:

*Taci. O vorbă nu spune
Nu privi înapoi.
Cu pasul sigur treci printre strigoi
Și printre vrăjitoare nebune.*

*Aceasta e pădurea blestemată.
Nu te lăsa ispitit de năluci.
Nainte mereu să te duci
Și numai înaintea cată.*

*Auxi? Te strigă din urmă.
Te-au cunoscut.
Fă-te că n'auzi, fii mut.
Altfel te curmă.*

(« Prin pădurea blestemată », Dec. 1943)

Semnificația conspirativă a unui atare poem este evidentă astăzi. Va fi fost evidentă și atunci pentru acei care trebuiau să înțeleagă. Ne amintim cu toții atmosfera anilor de război blestemat, când primejdiile pândeau la tot pasul. Strigoii — morți istoricește — se mai încăpățâneau să dăinuie în ceața fascistă, în furtuna iscată de demenți cu tot atâta eficacitate ca și vrăjile babelor (de aici, « vrăjitoare nebune »). Agenții provocator se prefăceau a-ți fi prieteni, dar față de ei trebuia să « fii mut » pentru că « altfel te curmă ». Este ușor de remarcat că poetul care lega revoluția, socialistă de Horea și 1907, a legat și aici conspirativitatea comunistă în vremurile fascismului, de vechea baladă romantică a lui Alecsandr Bolintineanu, Eminescu. Continuatoarea celor mai bune tradiții ale poporului nostru, revoluția, nu putea fi cântată decât folosindu-se tradițiile poezilor progresiști, cei mai buni.

Ar fi greșit să împărțim școlărește poezia lui Beniuc de dinainte de 23 August, în: a) faza directă și b) faza indirectă (conspirativă). Deseori, poetul lasă orice precauție și strigă:

*Nu simțiți apropiatul freamăt
De furtună ce 'mpânzește țara?
In zadar vă opintiți cu geamăt,
Să legați în lanțuri primăvara.*

*In zadar vă sbateți și asudă
Fruntea voastră galbenă ca ceara,
Nu puteți, degeaba-i orice trudd
Să legați în lanțuri primăvara.*

(« Cântec de primăvară », 1943)

Sau, ca și când avertismentul nu ar fi
suficient de clar, vestește timpul:

*Când totul va fierbe, va arde,
Și fluturând din steaguri și placarde
Va lăvui biruitoarea masă!*

(« Drumuri », 1943)

În epocile de dictatură directă, versurile
revoluțiilor erau mai puțin directe atunci
când se publicau în reviste legale sau în
volume. Adevărul acesta îl cunoșteau
Esop, La Fontaine, Nastradin Hogeia al
lui Anton Pann, Grigore Alexandrescu și
mai ales scriitorii democrați ruși.

Îl observa, în 1774, abatele Galiani, care
dădea definiția « oratoriei sublime » astfel:
« Este arta de a spune totul, fără să nime-
rești la Bastilia ».

Mihai Beniuc a reușit să facă aceasta,
dar a reușit și mai mult: să publice poezii
în plină dictatură fascistă; iar în aceste
poezii să amenințe fâțiș, prevestind revo-
luția populară. Astăzi, când libertatea a
fost dobândită, este bine să ne reamintim
că ea nu a existat din totdeauna, că a fost
cucerită cu jertfe. Să o păstrăm și să o
iubim.

Se poate stabili că la 23 August a
început o nouă fază, atât în viața lui
Beniuc, cât și a întregului popor. Poemele
recente: « La Gori », și mai ales « Cântec
despre tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej »,
anunță deasemeni o fază nouă, superioară,
în creația lui poetică. o creație care în-
seamnă peste două decenii de poezie
combatantă. Poezia lui Mihai Beniuc a
lovit în ostenita lirică intimistă, cu vigoare
și energie. Poezia lui s'a dezvoltat în
lupta împotriva acestei concepții intimiste
despre lirică, a militat împotriva ei.

Ea este încă o demonstrație a faptului
că revoluția socialistă a fost nu numai
dorită de poporul român, dar că dorința
aceasta are rădăcini vechi, adânci, în

istoria de lupte revoluționare a poporului
nostru.

Bălcescu scria, cu un veac în urmă,
despre aceste rădăcini profunde, că « revo-
luția care se lucrează este de nebiruit »,
tocmai pentru că « uneltitorii ei sânt optspre-
zece veacuri de trude, suferințe și lucrare a
poporului român asupra lui însuși ». (« Mer-
sul revoluției în istoria Românilor »).

Poezia lui Mihai Beniuc a fost influen-
țată în primul rând de poezia populară,
mai exact și-a tras de-acolo vigoarea ver-
sului și limpezimea. Aceasta nu se vedește
într-o poezie anume, ci aproape în opera
întregă, o străbate dela un capăt la altul,
în cuvintele, imaginile și miturile folosite.

Influențele exercitate de poezii culte sunt
diverse, dar simptomatice: Eminescu,
Petofi, Coșbuc, Ady Endre, Esenin...
Nu are niciun rost să căutăm ce vers
anume sau ce imagine seamănă cu a lui
Coșbuc sau Pet fi. Pentru un talent vi-
guros, influențele sunt binefăcătoare, pen-
trucă sunt asimilate.

Este interesant însă că poezii care l-au
influențat au o serie de trăsături comune:
ei au asimilat poezia populară și au re-
dat-o poporului. Ei au clocotit de indig-
nare în fața guvernanților cruzi și nătărăi,
au fost revoltați chiar dacă nu au avut
totdeauna clarificate just idealurile visate
(cu excepția lui Petofi).

Merită să fie reținut faptul că poezia
populară nu e mimată, ci asimilată or-
ganic. (De altfel, decadenții foloseau
uneori strae ciobăncști, spre diversiune,
miorițe splinactice).

Beniuc a luat însă din poezia populară
vigoarea, revolta și atitudinea dărză în
fața greutăților vieții.

Influența folclorului se observă nu
numai în deasa folosire a legendelor po-
pulare, dar și în vocabularul poetic.
Beniuc intră în literatură cu un *car* de
poeme, murmurând o *doină*. Poezia lui
este *coasă*, *vijelie*. Dorul *usucă*. Fulgerul
este *bici* de lumină. Poetul *ară în coasta*

vremii. Poporul este o *pădure* care freamătă. Revolta se anunță ca un *șuer de piatră pe tăș de coasă*. Răsăritul sare în *așchii*. Octomvrie dă glas în *viile naturii*. Poetul este un copac cu *frunzișul treaz*.

Lucrul pe care îl spunem este prea cunoscut, pentru a mai insista cu exemple. Se poate desprinde ușor însă procedeul poetic: ca și Eminescu, Beniuc alătură o noțiune abstractă de o noțiune concretă luată din lumea rurală. În felul acesta ideile nu se usucă izolate, ci fac parte din trupul poemului. Așa proceda și Eminescu, unul dintre puținii poeți ai lumii care a reușit să descrie infinitul, sugestiv. El alătură o noțiune abstractă — haos — de țărănescul și concretul vale. Pentru a sugera sborul rapid, interspațial al luccăfărului, el spune «sboară fulger ne'ntrerupt» — dând violenței luminoase a fulgerului, scurtă ca durată, calificativul «ne'ntrerupt»:

*Un cer de stele dedesupt
Deasupra-i cer de stele —
Părea un fulger ne 'ntrerupt
Rătăcitor prin ele.*

A spune «Fulgerul este lumină» înseamnă a face o comparație banală. Dar Beniuc scrie, «bici de lumină», și prin acest element concret, neașteptat, metafora rămâne memorabilă. Copacul are frunziș: nimic deosebit! Dar frunzișul este *treaz* și această alăturare e sugestivă. Deci Beniuc compune o metaforă dintr'o noțiune abstractă și un termen concret, dând astfel ideii forța sugestivă.

Înrăurirea lui Eminescu merită a fi relevantă în mod deosebit. Fste o dragoste statornică. Atitudinea lui Beniuc față de marele nostru poet era justă. Astfel, în «Poeților tineri» (1938), admirația este nestăvilă:

*Pe Eminescu noi poeții tineri,
Zădarnic încercăm, nu-l vom ajunge.*

Dar admirația nu este totuși paralizantă, pentru că:

*Durerea românească-i mult mai mare
Și n'o cuprinde toată niciun cântec.*

Prin urmare, nici «Eminescu nu cuprinse tot în stihurile lui dumnezești».

De aceea, poetul tânăr este îndemnat să pună urechea pe inima țării și să asculte bătăile neregulate. De o mare vitalitate, Beniuc nu poate suporta «tânguirea aceasta», atâta lipsă de vlagă din partea poezilor prematur ofiliți și deprimați. Beniuc a preluat dela Eminescu vigoarea răsvrătirii, violența exprimării ei, găsindu-și însă tematică nouă și un nou mod de exprimare. Pentru aceasta nu a devenit un epigon eminescian, ci un autentic poet, care a preluat critic ceea ce era înaintat în versurile înaintașului său. Uneori, versurile sunt marcate chiar și în formă, mai ales versurile de dragoste și de tinerețe. Ne amintim de spiritul satiric al lui Eminescu:

*Un poet o să rezume
In cadențe 'ntreg Nimicul,
Că anume viața fum e,
Moartea-i marea, omul picul.*

(«Oseminte», 1938)

(«Scrisoarea I-a și «Cugetările sărmanului Dionis»). Alteori, de melancolia lui. (D'a capo — 1938).

Exemple evidente ale înrăuririi eminesciene întâlnim și în alte poezii de dragoste ca «Apus de poveste» (în deosebi strofa 7), sau în «Vino iarăși tu» (în deosebi strofa 3). Aici chiar titlul, amintește cunoscutul vers din «Oda în metru antic». Asemenea influențe se vădesc și mai târziu, ca în poezia «Drumuri» (1943):

*Răsune iar cornul de moarte
Străbătător al ritmurilor mele.*

Beniuc este Coșbuc din «Noi vrem pământ», dar un Coșbuc care a știut dintr'un început că:

*Muguri noi țâșnesc din putregai,
Infrunzește și 'nflorește țara,*

adică un Coșbuc așteptând să înflorească macii roșii. La lumina Revoluției din Octomvrie, mânia lui Eminescu sau a lui Coșbuc nu se mai ofilește!

Am căutat să arătăm, foarte pe scurt, de unde venea « cu un car cât dealul de poeme », Mihai Beniuc. Să deslușim acum, încotro vroia să se îndrepte, care era adică « arta poetică », concepția sa despre artă. Reamintim că poetul avea o atitudine dinamică: era neconținut în drum, în mișcare:

*Pe drumuri pietroase și rupte
Scârțâie căruța mea.
Mă 'ntorc din pierdutele lupte
Și mă duc iar undeva.*

(« Intoarcerea mea, — Căntece de pierzanie »)

Mijloacele de locomoție variază:

Cu un car, pe jos, cu sanie fără clopoței, cu rădvan de foc, ca un melc, iarăși pe jos, călare, etc.

Oriunde s'ar afla, poetul este chinuit de un « dor de ducă » (« La Sebiș »), visează mereu un « Măine ». Reîntors în satul copilăriei, se ridică din nou:

*Ci trebue să plec!
Sunt multe de făcut în țara noastră
(« Prietenii copilăriei »)*

Urcat în sanie, fuge cu repeziciune « urmărind o stea »:

*Tinerețea mea
Ah, tu sanie,
Pe cărări de nea
Și pierzanie.*

(« Sania »)

Prin urmare, putem ușor reconstitui: poetul consideră că are de îndeplinit o misiune, că fiind multe de făcut în țara asta, are mult de lucru și de aceea e mereu grăbit, alergând repede, în întâmpinarea lui « Măine ».

Prima trăsătură caracteristică a poeziei lui Beniuc este conștiința misiunii sociale a poetului, manifestată limpede în marea majoritate a poemelor sale:

*Da, șmecherii vor spune că-i imbecil să lupți
Adulmecând în vreme cu Idealu'n frunte,
Cu visuri svăpdiate și cu nădragii rupți,
Când s'ar putea să nască un șoarece din munte.*

*Ci eu cu pălăria trântită pe-o ureche
Trec fluerând un cântec pe drumul îndrăsneț
Privind cum după mine, bolnavd, lumea*

veche

*Se surpă din temeiuri într'un apus măreț
Tai brazdă prin desigurii de îndoieli și-arunc
Cu buzduganul vrierii hotar departe'n*

vreme,

Va merge neamul ăsta spre el din tată 'n prunc

*Și veșnic mai departe hotarul o să-i cheme.
(« Peste veacuri »)*

Prin urmare, nu numai că poetul are o misiune socială, dar această misiune primită de la popor este revoluționară. Poetul este un luptător, iar poezia este arma sa. Din aceste câteva rânduri se desprinde deosebirea fundamentală, opoziția dintre concepția lui Beniuc despre artă și concepția versificatorilor intimiști, decadenți, reacționari.

Poezia lui Beniuc se va desvolta de la început împotriva decadențismului, în luptă cu el. De aci necesitatea deseori simțită de poet de a-și afirma credința într-o artă populară, realistă, militantă. De aci numărul mare de poeme în care Beniuc își afirmă concepția despre artă.

Artă nu este contemplație, nici auto-contemplație. Creația este o acțiune violentă:

*Când voi izbi odată eu cu barda,
Această stâncă are să se crape
Și va țâșni din ea șuvoi de ape!
Băieți, aceasta este arta!*

(« Drum în sus » — 1938)

Poemele trebuiesc scrise nu cu penița, ci cu ascuțișul coasei; versurile sunt gloanțe de foc și plumb. Un poem este realizat atunci când reușește să-l emoționeze pe cititor, să-l sgudue:

*Să-i sângere de durerea neamului
Inima'mpietrită.*

Cu cât s'aud mai tare gemetele surde din pieptul mulțimilor, cu atât poezia trebuie să fie și mai mult un îndemn la Revoluție. Poetul introduce în viață

« febra mișcării ». (« Poeților tineri ») Prin urmare, poezia este mobilizatoare. Energia ei este suferința poporului, care captată de poet, se reîntoarce în masă, sub forma poeziei îndemnând la răscoală. Acest proces este evident. Versurile lui Beniuc sunt sguduite de o puternică mânie și această mânie este pricinuită de suferința maselor. Poetul este neîncetat conștient de această idee:

*ca fluxul mării
sfărâmând în drumul lor cotropitor
zăgazurile puse cu învâț.
Suferințele gloatei neștiutoare
clocotesc în mine ca vișorul.
Mă simt din nou țărâmul de pe Crișuri
Și-mi reînvie'n minte vremea Iancului
— Ah ! Domnii, domnii... »*

(Poeților tineri »)

Mai mult, poetul este purtătorul de cuvânt al maselor, exponentul suferințelor și revindcărilor ei.

Avem acum puse față'n față două concepții despre artă a unor scriitori care publică în același timp, dar care aparțin la două lumi dușmane una alteia: pentru poeții decadenți, a fi liric înseamnă a fi egocentric, antirealist, intimist. Reducând realitatea la un singur om și rupându-l de viață, omul acela pierde orice contact cu legile obiective, devine subiectiv. Alienându-se de realitate, el devine un alienat. Poezia intimistă, egocentrică, subiectivă și anti-realistă, cultivând individul, îl rățește în spațiile subiective ale demenției, deci îl pierde. Demența, cultul morții și al războiului răspunde — pe plan politic, fascismului. În felul acesta, o poziție fățarnic antipolitică, devine fățiș o poziție politică. Caracteristicile enunțate sunt legate prin relații dialectice: admitând una dintre ele, impliciți ești implicat în întregul complex decadent. Nu poți scrie (sau admira) poezia intimistă, fiind în același timp realist. Iar pe poarta pe care a ieșit realismul, pătrunde cultul descompunerii, demenții, al morții, al războiului. Nu poți fi decadent pe jumătate sau nici măcar pe

sfert; tendințele de luptă se exclud una pe alta.

Poezia lui Beniuc s'a dezvoltat în luptă împotriva concepției decadente. Trăsăturile amintite dovedesc suficient acest fapt.

Purtător de cuvânt al maselor, trebuia să se izbească de ideologia burgheză, să o respingă și să o combată. Chiar dacă unii poeți intimiști nu au fost conștienți — dela început — de faptul că vehiculează ideologia burgheziei, ei au ajuns, dacă nu s'au desprins la timp, și pe pozițiile politice ale burgheziei. În același timp, Beniuc s'a apropiat din ce în ce mai mult de Partidul clasei muncitoare, fapt hotărâtor și pentru creșterea talentului său. Politicul și artisticul odată mai mult, se împletesc într'un tot inseparabil.

Comparând poezia progresistă a lui Beniuc cu poezia decadentă, ne putem aduce aminte de o învățătură leninistă: conviețuirea dintre cele două ideologii este imposibilă, nu numai în societate, ci chiar în mentalitatea aceluiași individ. Una trebuie să facă loc celeilalte. Una dintre ele trebuie să dispară.

Drumul poeziei lui Beniuc este în general un drum în sus, în care influențele decadentismului sunt rând pe rând eliminate.

Decadenții au căutat să impună o definiție falsă a lirismului. Fără să intrăm într'o discuție amănunțită asupra relațiilor dintre epic și liric, reamintim câteva lucruri cunoscute, necesare precizării unei probleme actuale.

Toamna, frunzele cad și afară plouă. Poetul e trist și prin urmare scrie o poezie tristă. E primăvară, natura reînvie, păsărelele cântă. Poetul e optimist și prin urmare scrie o poezie optimistă. Așa înfățișau lucrurile ideologii decadenți. Liricul își cântă propriile sale stări sufletești; prin urmare a fi liric înseamnă a fi intimist.

Dar problema trebuie pusă altfel: E o zi de toamnă, afară plouă, frunzele cad;

dar în ziua aceea, popoarele libere sărbătorească ziua de 7 Noiembrie. Este poetul trist sau vesel în ziua aceea? Dacă e totuși trist, aceasta înseamnă că între el și poporul din care face parte e o prăpastie, poezia lui nu este expresia poporului, ci a celeilalte ideologii, ideologia burgheză.

Dar dacă poetul trăiește în același ritm cu masele, în mod spontan, sentimentele sale intime vor fi acele generale. Venim astfel la problema eroului liric.

Purtător de cuvânt al năzuințelor poporului său, Mihai Beniuc a exprimat tocmai această concepție despre lirism. Poetul vorbește la persoana întâia, dar în loc de *eu*, cel mai adesea trebuie citit *noi*.

*Pe unde n'a fost pândă acum nimic
O lume nouă Eu am să ridic*
(« Cu sanie fără clopoței »)

Poetul vorbește în numele poporului în care s'a topit. Între eu și noi nu mai sunt deosebiri:

*N'ajung nimic? — De mii de generații
Noi tot muncim, și au ajuns tot alții ...
Așa să fie, dacă-i dat așa.
Dar pân'la urmă tot se va vedea !*
(« Cu mii de cai putere » — 1939)

« Cu mii de cai putere » — începe printr-o problemă aparent personală. Dar, chiar la al patrulea vers al primei strofe, se afirmă legătura dintre poet și popor. Această latură se întărește treptat, pen-truca în final să izbucnească:

*Hei, nouă sute șapte ...
Îl știm, îl știm! Și-i drept, e încă noapte,
Dar s'a-nroșit a ziud'n rădărit.
Umblați ca furnicarul răscolit.*

Prin urmare, poemul este un dialog dramatic, mai bine zis o violentă amenințare a claselor dominante, un îndemn la revoluție. Cine vorbește aici? Mihai Beniuc în numele său personal, sau al poporului? Întrebarea aceasta e falsă. Aici, poetul nu « coboară în mase », ci se contopește cu ele. Glasul poetului

devine glasul masei. Cel care vorbește este eroul liric.

În alt poem, (« Drumuri » — 1943), eroul liric vestește:

*Înima-mi,
Clopot de nuntă,
Slăvește sărbătoarea Veacului
Când zorii desfășoară flamuri
De sânge și flăcări
Bogată urcă seva în tulpini
Vestind o primăvară fără seamn !*

Eroul liric este o sinteză între poet și popor. Din această legătură strânsă provine deosebita tărie a mesajului său poetic, ca și înflăcărea cu care anunță o lume nouă:

*Când totul va fierbe, va arde
Și fluturând din steaguri și placarde
Va lăvui biruitoarea masă ...*
(« Drumuri » — 1943)

Încrederea în viață, în Măine, în Revo-luție, apare într'un număr atât de mare de poeme, încât nu putem aminti decât o infimă parte din versurile care ar merita să fie amintite. Într-o poezie de început (« Drum în sus » — 1938), poetul slăvește viața și forța artei creatoare. Actul de creație al omului constă tocmai în entuziasmul, speranța și zbuciumul care însuflă vieții o nouă valoare, superioară:

*Pe veci de veci a devenit fecundă:
Va înflori viață din viață.*

Într'un poem scris mai târziu, (1940) ideea revine. Cauza dragostei de viață, a energiei, este indicată simbolic:

*Cu pasul liniștit, mergând mă legăn,
Îmi vine să mă culc pe lutul reavăn
Și să ascult cum lanurile cresc
Bogate, din ogorul românesc.*

(« În trupul livezii »)

Ideea este și mai explicată în poemul « Sunt copacul strajă » (1940). Poetul decadent este melancolic, fără vlagă. Simbolul lui este luna, « dorit paradis », îndepărtat *Olimp*. Lui i se opune poetul

plin de energie, poetul-cetățean, care-și trage forța tocmai din contactul cu poporul disprețuit de decadenți. De aceea, simbolul său nu poate fi luna palidă și ruptă de pământ, ci copacul cu rădăcini adânci, copacul care străjuiește, copacul care exprimă prin întreaga sa ființă — dragostea de viață...

*Ploi de lumină
Mi-a dat să sdrut
Cu mii de buze
Cu mii de frunze !*

Viața înfrânge moartea. Trăind singur, individualistul moare singur. Moartea îl distruge nu numai pe dânsul, ci lumea întreagă care nu este decât creația lui. Cu o asemenea mentalitate naivă, individualistul intră în panică, oridecâte ori se gândește la moarte. De aici, obsesia funerară a decadenților.

Poetul a cărui viață se contopește cu aceea a poporului, este nemuritor: viața (la care participă) continuă dincolo de sfârșitul unui om.

Mihai Beniuc a avut dela început această atitudine, care s'a clarificat în decursul luptei politice pe care a dus-o. Dar dela început, moartea a fost antipatizată. Viața o părăsește doar de nevoie, silit, ceea ce explică furia poetului:

*Când odată vei fi ars și când
Vei fi doar netrebnice ruine,
Să trănțești paharul de pământ
Și închide ușa după tine !*
(« Cântec de pierzanie »)

Legătura cu poporul, ca izvor de optimism vital, se desfășoară luminos:

*Iar eu, de mult sub țărână, în fiecare an
În primăvara blândă voi răsări în zori
Și bucuros de jocul vieții năzdrăvan
Le voi zămbi la toate sub chipul unei flori.*
(« Peste veacuri » — 1940)

Zămbetul înflorește din siguranța victoriei socialismului, dar iată și moartea eroică în plină bătălie. În luptă, un tovarăș a căzut. Dar altul va prelua comanda masselor revoluționare. Sentimentul pre-

dominant este acela de hotărâre revoluționară, de dărznice: vom învinge, vom înfige steagul roșu (« Steagul nostru ca o flacără ») pe cea mai înaltă culme. Moartea unui erou, ca și viața sa se deosebesc fundamental de modul în care un egocentric le descrie.

Beniuc încheie:

*Așa-i războiu: cu moarte și cu sânge.
Strigați pe cei ce au rămas.
Până la unul, nu cedăm un pas !
Nainte ! Nainte !*

Dacă trecem peste curajul deosebit de a publica un asemenea poem în plină dictatură fascistă (1940), trebuie să insistăm asupra caracterului său mobilizator. Versurile au lungime inegală, bătăi neregulate ale inimii manifestând o intensă emoție, o participare și un elan revoluționar nestăvilit. Nicio ezitare nu împiedecă avântul, nicio șovăială nu împleticește hotărârea de a izbândi. Este și mai greu de a deosebi aici sentimentele personale ale lui Mihai Beniuc de ale celorlalți tovarăși ai săi.

Este foarte greu în același timp să spunem că poemul « Coloana de atac » nu este un poem liric. Iată încă odată, a fost dovedită falsitatea teoriei burgheze după care liricul se confundă cu intimismul.

Speranța în Măine ajută scriitorului să depășească nu numai frica de moarte, dar și tristețea provocată de un amor rupt:

*... Afară
Începe altă primăvară.*

Credința în certitudinea acestei primăveri de mâine face ca șovăielile, oboselile și tristețea să fie depășite. Împletirea aceasta dintre sentimentele poetului și cele ale poporului este izvorul marilor izbânzii în poezie ale lui Mihai Beniuc. Și această identificare cu aspirațiile masei i-a fost mărturisită călăuză:

*Sunt copilul unui neam sdrac
Bieți români ce scormonesc pământul
Unde-și au părinții lor mormântul.
Tare-mi este neamul ăsta drag*

*Ei mi-au fost credință'n toi de luptă.
Fiul lor, azi poate le sunt tatăl.
Aurul vieții mele iată-l:
Carne sunt din carnea voastră ruptă!*
(* Intrare — 1938)

Se desprinde din citirea versurilor lui Mihai Beniuc o încredere incandescentă în venirea unor răsturnări revoluționare, care să sdrobească orânduirea cea crudă și nedreaptă pe care poetul o urăște.

Dar sudura de care aminteam — între poet și popor — nu este totdeauna realizată. Uneori, nu eroul liric este în centrul poemului, ci expresia unor sentimente individuale, izolate. Este interesant să subliniem însă dela început că în acele momente de descumpănire chiar, Beniuc nu se rupe de marile probleme ale colectivității. Și tocmai acest fapt îl ajută să iasă din încercări, mai întărit. Numărul poemelor în care, până la sfârșit, el nu reușește să se scuture de oboseală este infim. Aceste versuri nu sunt caracteristice pentru opera poetului.

Impresionant de urmărit este lupta patetică între avânt și îndoială.

Îndoiala apare când și când, foșnind mai încet sau mai tare. De ce se îndoiește poetul? Mai întâi, bine înțeles, de propria sa valoare:

*Oare port eu șapca năsdruvând
Care face omul nevăzută,
De-am rămas așa necunoscut
In națiunea mea daco-romană?*
(* Nu te-aude nime... *)

Dar pricina nemulțumirii se precizează altfel în decursul poemului:

*Crișul are apă turburată,
Dar mai turburat ău eu la suflet,
Că o zi ca lumea nu s'arată.*

Prin urmare, pe de o parte neîncrederea în propriile sale forțe, pe de alta, nerăbdarea de a vedea cât mai repede realizat visul vechi al lui Horia.

Aceste două idei pot fi urmărite în evoluția lor, dar ele nu trebuesc deloc asemănat, deoarece asemănarea aceasta este doar superficială.

Neîncrederea în forțele poetice proprii s'a manifestat la toți marii creatori care aveau o mare exigență față de creația lor. Ne amintim astfel de Eminescu, care adresându-se «neînduraților ochi de ghiață» ai criticii, explica marea greutate de a da forma corespunzătoare unor idei înalte. Sau, își manifesta nemulțumirea față de propria sa creație:

*Neavând învâț și normă.
Fantezia fără formă,
Rădăcită-era cu mersul,
Negru-i gândul, șchiop e versul.*
(* Cu gândiri și cu imagini *)

Beniuc exprimă și el o asemenea neîncredere față de propria sa creație:

*Îndoiala bate icuri
Grele'n mine: Sunt nimicuri
Toate visurile tale,
Toate versurile tale.*

Poetul are un moment de nesiguranță:

*Vei pieri'n a vieții ceață
Ca'n borcanul cu dulceță
Vespea galbenă sau musca,*

Dar Beniuc — ca și alți poeți legați de lupta clasei muncitoare — are nu numai propriul său mesagiu de purtat, ci este purtătorul mesagiului încredințat lui de popor. Aceasta îi dă încredere și forță d: a continua lupta. Că asemenea slăbiciuni pot fi înfrânte doar prin dragostea față de popor și credința în victoria socialismului, o spune și Beniuc. Iată-l cuprins de îndoieli, dar învingându-le,

*Căci mase viitoru-i cer
(* Cu fruntea... *)*

Oboseala este înfrântă prin credința în ziua de mâine, care trebuie sădită chiar azi; iar mâine, va apare un alt mâine; viața continuă, prin dezvoltarea neîncetată a noului și moartea iremediabilă a vechiului. (* Nu, timpule... *)

Această credință în Măine este cauza vitalității, care a înfrânt egocentrismul:

*Ci din cenușa voastră risipită
Pe câmpul de luptă al Veacului
Va înflori aievea pentru alții
Frumosul nostru vis de fericire.
Iar bucuria de a crede'n vis
E pentru noi răsplata cuvenită.*

(« Poeților tineri »)

Mesagiul poezilor este clar: să anunțe sfârșitul vremurilor de exploatare și

*A vesti mulțimilor flămânde
O Viață nouă.*

Mihai Beniuc a luptat împotriva momentelor de slăbiciune și oboesală și le-a învins. Am amintit și care erau acele forțe care l-au sprijinit: partidul, ura față de exploatare, dragostea pentru popor, încrederea în steaua răsărită în Octombrie.

Dar care erau cauzele acestor clipe de slăbire a tensiunii de luptă? Spuneam mai sus că nu în toate poemele sale întâlnim eroul liric. Uneori, sudura între poet și popor nu este realizată și tocmai acolo apare individualismul, atitudinea egocentrică, îndoiala, slăbiciunea lui Anteu. Poetul este conștient de originalitatea sa. Această originalitate constă însă tocmai în legătura sa cu poporul, iar nu în excentricul individualism al versificatorilor burgheziei. Și totuși în poemul « Drum în sus » (1938) întâlnim expusă — în două versuri — ideea greșită despre originalitate, care este combătută de întreaga operă a lui Beniuc în ceea ce are ea mai caracteristic:

*Din serie de vrei să te cunoști,
Fugi de cărări și nu intra în temple.*

Isbucniri individualiste mai apar în versurile sale, marcând tocmai acea rupere momentană dintre poet și popor. Cauza acestui individualism pare a sta în revolta « spontană » țărănească.

Este bine cunoscut faptul că țărănimea (muncitoare), deși urăște moșierimea și

pe exploatare, deși se răscoală uneori cu violență incendiind conacele, nu a putut face o revoluție organizată, decât în alianță și sub conducerea proletariatului. Țăranul muncitor avea o mentalitate individualistă, iar revolta lui « spontană » era neorganizată, necoordonată cu a celorlalți. Legat de petecul său de pământ, el se încadrează mai anevoe decât proletarul în mișcarea revoluționară, dată fiind situația sa de mic proprietar. Aceste mari tășniri de revoltă sunt desordonate și inegale. Uneori apar momente de descurajare, ca urmare tocmai a cheltuirii desordonate de energie.

Trăsăturile amintite le-am întâlnit și în versurile lui Beniuc. Ele explică accentele de individualism. Asupra acestui « anarhism țărănesc » se exercită ușor influențele burgheze sub forma egocentrismului, exaltarea eului, etc.

*Nu plătesc la nicio punte vamă,
Nu spun unde merg, nu spun cum mă cheamă,
Și de părerea lumii n'am habar
Mă laudă, mă'njură în zadar.*

(« Cu sania... »)

Alteori, Eul explodează:

*Iar când voi vrea mai mult să vreau,
M'oi rezezi nebun în soare
Și am s'aprim penetru meu
În flacăra-i strălucitoare.*

(« Vulturul de foc »)

Or, exaltarea eului duce la ruperea raportului normal dintre individ și societate, adică în cazul concret, la acea slăbire a legăturii cu poporul, marele rezervor care a constituit și constituie deosebita forță a lui Mihai Beniuc.

Cu rădăcinile smulse, « copacul strajă » s'ar usca.

Astfel se explică momentele de oboesală care pot fi observate, îndeosebi în versurile sale de început.

În acea perioadă întâlnim poeme de viguros protest, poeme de revoltă, dar nu o poezie revoluționară. Uneori, îndoiala devine o frână a elanului. Deși de cele mai multe ori îndoiala este înfrânt

poezia atinsă de acest microb bate pe loc
într'o sbatere chinuitoare și sterilizantă:

Mi-e teamă, bătrânule codru, mi-e groază

sau

Gemând mă proptesc de primul copac.

Sunt zale!

Alerg prin pădure buimac

Și-i miros de sânge pe vale.

(« Umbra lui Gelu »)

După cinci strofe, poetul se rostogolește în desnăd, jde:

Pe cine să chem?

Această sbatere sterilă se manifestă printr'o formă tulbure, care este străină clarității caracteristice versurilor lui Beniuc:

Copite rup stâncile'n trap.

Cine-și așează

Coiul de aur al lunii pe cap?

Prin urmare, sudura desăvârșită cu poporul nu poate fi realizată fără însușirea spiritului de partid. Spiritul de partid este acela care poate îndruma permanent just o mare energie umană, făcând-o să evite pierderile inutile de forțe și erorile.

Datorită spiritului de partid, poezia de protest a unui revoltat crește până la înălțimile versului revoluționar, așa cum — uneori încă în acea epocă — Beniuc a reușit.

N. Bălcescu scria: « *Tineți cu poporul ca să nu rădăciți!* » Legătura cu poporul explică așa dar vigoarea și claritatea poeziei lui Beniuc.

Creșterea spiritului de partid duce la eliminarea treptată a rămășițelor ideologiei burgheze (îndcosebi răbufnirile individualiste), la creșterea combativității.

Poezia lui Mihai Beniuc a înregistrat mari izbânzi, dela « Coloana de atac », « Melița » și « Cântec de primăvară », « La Gori » și — îndeosebi — « Cântec despre tovarășul Gh. Gheorghiu-D. j. ».

O nouă etapă în poezia sa începe odată cu 23 August 1944, cu acea zi a eliberării, a primăverii pe care o vestise:

Alte vânturi, proaspete, frământă

Codrii tineri, zilele-s ca para.

*Vouă nu știu ce sticleți vă cântă
Să legați cu lanțuri primăvara.*

(« Cântec de primăvară »)

Și n'au putut să lege cu niciun fel de lanțuri primăvara. Eliberarea a venit popoului nostru pe acea corabie roșie, pe care nici chiar marea, cât e ea de mare, n'o putea încape:

N'a fost vis mai larg de fericire

Să cuprindă fiecare rob,

De când biata omenire

Tot visează rădăcind pe glob.

An de an vas roșu'naintează

Pe talazuri clocotind potrivnic

Ochii mei nu au putut să-l vadă

Cât visam închis în mine schivnic.

(« Cele trei corăbii » — 1938)

Era o zi fierbinte de August. În tensiunea marilor așteptări,

« *pe-acoperișul cel mai 'nalt din oraș*

Poetul sta de veghe... »

Atunci a zărit

Venind din Răsărit

.....

Atunci a văzut

Pe tanc, în picioare,

Puternica, biruitoare,

Luminând cetatea,

Cu flămură roșie'n vânt,

Libertatea

Înaintând, înaintând!

(« 23 August 1944 »)

Această înaltă așteptare parcurge întreaga operă poetică a lui Beniuc. În lumina ei primește sens veșnica febră a mișcării, veșnica goană, urmărind o stea, deseale amenințări limpezi ale unei mari furtuni deslănțuindu-se împotriva asupritorilor lui Horia. În lumina acestei așteptări (deloc pasive) opera lui Beniuc are o unitate rar întâlnită în literatura română, prin problematica ei filosofică, exprimată în imagini puternice și dure.

Versul mi-i dur

Ca mâna pe coarnele plugului

Și știu să'njur

*Când floarea belșugului
Mi-o ia un câne!*

(« Ziua mea » — 5 Martie 1945)

Beniuc n'a fost niciodată un poet pesimist, după cum n'a cultivat salcia despletită a melancoliei.

*Idilic și elegiac
Nu pot fi eu, zădarnic*

(« Ziua mea »)

Câteodată apare totuși tristețea câmpului ofilit care așteaptă:

*un nor, un vifor
o furtună izbăvitoare
un vânt o ploaie, cu soare.*

Această imagine dintr'o poezie scrisă în 1945 este importantă pentru înțelegerea vitalității unui poet care trece aprins peste mlaștinile decadentismului, fără să se stingă; el este « copacul strajă » cu rădăcinile adâncite în « câmpul românesc », primind forță din nesecata energie a poporului. Această idee este deseori exprimată în imagini:

*Câmp românesc
Am venit la tine să vorbesc
Macii roșii încă nu'nfloresc...*

Din acest pământ se înalță potirul crinului roșu, aici coboară urmașii lui Horia, aici vine și poetul pentru a se întări în luptă. În acest fel se exprimă ideea de unitate dintre revoluția așteptată și vechile revolte populare. Strănepoții lui Horia sunt și « urmașii » lui pe calea răscoalei. Ei coboară din munți « cu coase drepte ». Așadar și în trecut arde puternică aceeași continuitate a revoltei populare. Ideea este nu numai frecventă dar toate celelalte idei se grupează în jurul ei și depind de intensitatea cu care este exprimată.

Este impresionată stringența cu care toate « stările » poetului sunt legate de ideea centrală a Revoluției pe care o așteaptă și o vestește:

*Să rostesc de-acum numele tău
În aceste crunte vremi buimace*

*Nu mă simt chemat și vrednic eu,
O, tu timp aducător de pace!*

*Dar în zori când va cânta cocoșul
Și vor curge noi lumini pe frunzi,
Stihul meu va fi păunul roșu
Beat de slavă dănuind pe munți.*

(« Destin »)

La lumina fulgerelor mâniei urmașii lui Horia « așteaptă Răsăritul ».

Ca în simfonia cu cor a lui Beethoven, după rostogolirea furtunii de suferință și nădejde, un glas anunță, înlăturând durerea:

*Prieteni, nu tonul acesta.
Haide să cântăm un cântec plin de
bucurie!*

Și urmează explozia bucuriei, umanizată de vocile care cântă poemul lui Schiller:

*Bucurie prea curată, Voie bună pe
pământ!..
Raza ta va duce iarăși pe popor lângă
popor!*

Poet al jalei și mâniei populare, Mihai Beniuc sparge « butoiul bucuriei » și pătrunzând în zona luminii anunță:

*Iată axi cu mii de cai putere,
Timpuri mari s'anunță pentru noi.
Eu voi fi — se cere nu se cere —
Toboșar al timpurilor noi.*

(« Toboșarul timpurilor noi » Sept. 1944)

Acest « se cere nu se cere » exprimă ideea necesității interioare a poetului revoluționar. Că se cerea însă vestită vremea nouă, o știa de sigur:

*Zăna mea deprinsă cu tristeți
Pune peste jale nou altoi:
Bucurii să cânti ai să te'nvești,
Toboșar al timpurilor noi!*

Toba era binevenită în simfonia revoluției. Dar ea trebuia numai să anunțe cântecul nou. În versurile pe care le scrie până în 1949 se împletesc două

teme: reluarea temei vechi (ura poporului împotriva e ploatorilor) și o puternică, limpede chemare la luptă.

Poetul își definește vechea poezie:

*Tristețele toate le știu!
Din bucurii — o parte.
Mult am vorbit despre pustiu
Și despre moarte.*

Dar o viață nouă înflorește și pentru a o exprima:

*Noi doine pe naiuri se cer,
Nou glas din cîmpoaie.
(«Vestește eroul»...)*

Aceeași idee se întâlnește des:

*Cucuvae fost-am pînd eri,
Iar de azi, iată-s ciocărlie.
(«Cucuvaie și ciocărlie»—Aprilie 1945)*

Vântul suflă peste ape îndepărtând valurile de neguri, trecutul e un butuc găunos, pe care-l topecsc flăcările, luna fuge ca un strigoi, iar cocoșul anunță răsăritul... Aceste imagini vin, revin, stăruie și revin iarăși. Poetul încă buimăcit de somnul cu vise rele, se freacă la ochi și nu-i vine să creadă: în sfârșit, țâșnește viața nouă.

*Și inima de-atunci mi-i plină
De visurile amețite de lumină
(«Visuri»)*

*Lumina'n valuri peste noi se lasă
Ca marea se deschide viața larg.
(«Luminiș»)*

Dar vechile instrumente nu sunt îndeslătore. Poetul vrea să cânte, dar doina de jale reappare:

*Graiul nostru deprins
Cu pumnul tău, suferință...
(«1 Mai 1945»)*

Atunci strigă: Tovarăși, nu tonul acesta....

*Și totuși vocile noastre
Obişnuite doar să geamă.....*

Poetul vrea să ardă «tristețe, vechi mucegaiuri» («Luminiș»), vrea să «pună la garaj tristețea carului cu boi», e nemulțumit că poezia nouă era încă prea mult legată de cea veche («Ah, poezia»...) pune pe goană tristețea cea veche («Meșteșug») se desparte de:

*cântece mici de tristețe
Dragoste moarte.*

(«Despărțire»)

și tot în aceeași poezie se mai desparte odată: «Adio cântece vechi, adio ruine!»

Iată că urmează acum un îndemn către poeți:

*Nu credeți c'o fi vremea de acum,
Să sune cântec nou în țară?*

Cu ironie aspră alungă «mici duiosii, tristeți de funigei» și cere «alte cântece!» Poetul sparge «butoiul bucuriei» și îndeamnă la pahar. Dar se întoarce cu fața întunecată spre trecut, îl repovestește cu glas scăzut. Inundația luminoasă a prezentului îl trezește însă din nou («Pahar de vin», «Visuri amețite de lumină»). Apoi, în alte două următoare poeme, iarăși își amintește de suferințele trecutului. Din aceste citate re putem da seama că poetul era conștient că viața nouă cerea o artă nouă și de-aceea privea la versurile vechi precum «*tanchis-tul la arc și săgeți*». Mai mult, știa și trăsătura dominantă a noiei poezii care creștea:

*Iar tu, amețite poet,
De noua beție cuprins
Vestește eroul în glorie boghet
Măreț, neînvin!*
(«Vestește eroul» — Aprilie 1945)

Această promisiune o va realiza în trei mari poeme: «Chivără roșie», «La Gori» și «Cântec despre tovarășul Gheorghiu-Doj».

În pocziile scrise după eliberare, admirăm acelaș patetism, aceeași înaltă gravitate pe care o aflasem și în vestirea eliberării poporului nostru.

Valoarea poemelor constă îndeosebi în aceea că se afirmă încrederea în construirea unei vieți noi, în victoria noului.

Hotărîrea de a înfrînge piedicile, de a găsi un nou mod de a exprima lucruri noi, trînta cu greutățile, siguranța că va izbândi, chemarea pasionată la viață și luptă, dau și acestor poeme o valoare combativă din care țâșnește poezia.

Trebue să ne gândim că, în această epocă, marea majoritate a poezilor noștri erau încă încurcați în încălceli ermetice. Puțini au fost aceia care s'au luptat cu atîta duritate împotriva drojdiei vechiului.

Mihai Beniuc rezumă astfel această luptă:

*Și eu am suferit la timpul sdu
Și am gemut cu țara de durere
Și-am opintit să dăm cu rău'n hău
Așa precum se cere!*

*Iar câte-odată poate să-mi aduc
De jalea veche'n cântece aminte
Și-mi vine greu și nu știu încotro s'apuc
Și mă întreb dacă mai pot'nainte.*

*Dar coruri noi răsund'n țară nouă,
Pădurea crește tîndră și deasă
Și din țărâna proaspătă și grasă
Se'nalță holde'n roud.*

(« Alte cântece »)

Din când în când, poetul se reîntoarce asupra vechilor sale teme: moartea lui Horia trebue răsbunată; dacă atunci domnii au învins, acum poporul va învinge (« Vulturul răzbunării »). Boerii sunt înspăimîntați, iar Gheorghe « dă cu cutea pe coasă » (« Boerul »). Poetul vorbește despre tradiția revoluționară pe care a moștenit-o și pe care o trece mai departe celor tineri. Patria e plină de semnele celor căzuți pentru libertate. Fiecare colț de stîncă, fiecare val al râurilor povestește despre cumplitele răsvrătiri « ale celor mulți, sătui de stăpîni ». Din țarină urcă — prin firele spicelor — o veche ură, nedomolită mînie. Această forță a urii de clasă acumulate de veacuri, este miezul versului, forță în luptă, forță poetică. (« Țara »)

În volumul « Steaguri » (1951) această temă a evocării trecutului re apare, dar

într'o mai mică măsură. Într'un concentrat și foarte frumos poem, Beniuc își sintetiza din nou creația sa printr'o retrospectivă artă poetică:

*N'am putut să cînt în cîntece
Nici porc negru, nici șerpoaică,
Nici popă cu brâu pe pîntec,
Nici fată de boeroaică.*

*Dragă mi-i însă pădurea
Cînd întinerește'n Mai,
Și din cînd în cînd securea,
Cînd isbește'n putregai. »*

Tot la îndăjirile din trecut se întoarce autorul și în poezia « 1920 ». Urmează o serie de versuri închinat construirii socialismului. În general, aceste poezii sunt construite pe antiteza trecut-prezent, cu preponderența cantitativă a trecutului. Astfel, poemul « Orezărie », nu conține o descriere a gospodăriei colective, ci insistă asupra « jalei » vechi anulată de prezentul viguros. Poem liric în care se vorbește despre suferință, indignare și bucurie: dar ele aparțin nu numai povestitorului (poetului), ci poporului care simte ca și dînsul. Poetul este prin urmare, un exponent, un purtător de cuvînt. El nu exprimă sentimentele altora ci sentimentele sale, dar acestea sunt și ale altora. Este interesant faptul că natura însăși se schimbă după conținutul său uman. Toamna era încheerea prematură și zadarnică a unui an de trudă. Tristețea dezolantă a miriștilor anunța amorfirea în frig și foame. Ideea de amorfire a câmpului, de trecere a lui dela viață (recoltă) la stare de inerție a obiectului care *ruginește* se împletește cu sentimentul de jale al oamenilor cu hambarele goale și nădejdea istovită:

*Eu sunt poetul câmpului ce vîxi
Cîntam pe timpuri jalea lui, rugina.*

Azi însă, bucuria muncii rodnice transformă culoarea toamnei într'un simbol al belșugului:

*Azi toamna-și tremură cu drag lumina
Pe roșcovane câmpuri de orez.*

Ideea muncii în colectiv, a organizării vieții, a muncii planificate apare în imaginea finală:

*Pe șesu-'mpătrărit ca un caet,
Cu'ntinderi și cu șanșuri deopotrivă,
Se leagănd de vânt și coace'ncet
Orezul în gospodăria colectivă.*

Imaginea robusteții unei naturi controlate de om a înlocuit pe aceea a unei naturi cu izbucniri oarbe, sălbatecă și agresivă. Orezul « coace'ncet » dar văzându-l « cum se leagănd'n vânt » simțim forța nebiruită a vieții.

În acest poem, peisagiul apare nu numai transformat de om, dar și văzut prin ochii-obosiți în trecut sau plini de încredere astăzi, — ai celor ce muncesc.

Beniuc a reușit astfel să redea prin imagini artistice, iar nu printr'un discurs, ideea transformărilor revoluționare din țara noastră, a schimbării atitudinii față de muncă, ne-a transmis sentimentul de bucurie și încredere în viață. Dar în unele dintre poeziile cuprinse în acest volum, viața nouă nu este redată cu întreaga forță de care dispune acest mare poet. Astfel, « Poetul și minerul » conține idei interesante, dar poezia în ansamblul său rămâne la generalități, nu reușește să ne sugereze nici frumusețea vieții de miner, nici chiar pe aceea a muncii de poet. Poemele « Letopiseț » sau « Întoarcere de 1 Mai » sunt puternice îndeosebi prin evocarea chinurilor trecut și prin încrederea în viitor. Prezentarea prezentului este uscată prin lipsa realității concrete. O serie de poeme festive (« Inflămurată'n roșu », « La sărbătoarea dela Budapesta », « Cu steaguri purpurii », « Imense Fluvii ») conțin versuri puternice, grele ca stofa purpurie a unui mare steag roșu. Această putere provine din conștiința forței noastre, a lagărului păcii. Combativitatea însă este exterioară, nu reiese din fapte de viață. Am putea rezuma scriind că poetul aduce în acest volum teme noi (construirea socialismului, lupta împotriva imperialismului), dar evocarea trecutului ocupă încă un loc de frunte. Aceasta înseamnă că Mihai Beniuc

nu cunoștea suficient viața nouă, atât de complexă și surprinzătoare. El introduce sentimente și idei juste, dar nefecundate de un bogat material concret. Deaceia și expresia artistică este de multe ori uscată prin abstractizare. Fapt ce nu se petrece (ne repetăm) în poemele evocării trecutului (« Venisem flăcău de pe Crișuri »). Trebuie subliniat totuși că acest « trecut » are fața spre viitor, iar poemele sunt camere întunecoase cu « fereastra deschisă către răsărit ». Și prin fereastra aceasta pătrunde lumina viitorului. Trecutul este nu numai suferință și luptă: poetul aduce ceva nou: nădejdea s'a transformat în certitudine.

Comparând poezia lui Beniuc dinainte și de după Eliberare se vedește o creștere calitativă remarcabilă. Mai întâi, a dispărut acea sbatere sterilă (nădejde — desnădejde) observată în unele din poeziile sale. Individualismul, « anarhismul țărănesc » a încetat să mai dețină un rol important. Perspectiva certă a viitorului a umplut poemele de lumină revoluționară, înlăturând pâcla amăruie care stăruia uneori în versurile vestitorului. Trecutul este văzut acum cu limpezime de pe treptele înalte ale « dimineții comuniste ». Iată, spre exemplu, frumosul poem « Venisem flăcău de pe Crișuri ». Beniuc a spus aici mai sugestiv și mai ales mai concentrat tot ce am încercat noi să spunem în acest articol. Poetul vine din popor, ca exponent al lui:

*Venisem flăcău de pe Crișuri,
Cu sufletu'n trei învelișuri:
De jale, de dor, de răscoale
A celor din munți și câi: vale.*

La cântecele de jale și dor, domnii aplaudă cu stânjeneală. Dar poetul mai avea ceva de spus și aceasta constituia partea cea mai adâncă a mesajului său: *Și cântec strunii a răscoală.* Domnii se succesc nemulțumiți în foteluri și grohăesc: nu ne place. Și sunt gata să'mbic pe artist cu o « dușcă de vin », pentru a-l transforma în lăutar care zice la ureche după placul domnilor aflați în petrecere. Dar

momentul revoltei, expus într-o strofă sugestivă, este depășit. Poetul trece la o nouă fază, superioară, devine poet revoluționar. Și această trecere se face prin legătura cu proletariatul și sub influența marii revoluții socialiste — « Octomvre, al clasei ce luptă ». Poemul se încheie, mai bine spus se deschide, prin bucuria care inundă sufletul luptătorului care, însfârșit, știe alături de cine trebuie să lupte. Această nouă fază, a transformării versului de jale și revoltă în poezie revoluționară, dinamizată și înflăcărată prin spiritul de partid, apare îndeosebi în poemele scrise după Eliberare. Comparația între nădăjde și realizarea ei, dă o mare încredere în faptul că și nădăjdile de *azi*, vor fi *măine* realizări. În felul acesta trecutul nu ne depărtează, ci ne apropie de viitor: în fruntea noastră stau aceiași oameni, biruitoarii de ieri, de azi și de *măine*: comuniștii.

Iar în fruntea tuturor forțelor păcii, « *an de an vas roșu înaintează* ». Prezența Uniunii Sovietice și a marelui Stalin crește încrederea noastră în viitor. Acest omagiu adus viitorului realizat apare într-o serie de poeme. Aici, ca exponent al dragostei poporului, Beniuc a vorbit « în cuvinte românești și bătrânești », a vorbit adică pe limba poporului. Astfel, în « *Moscovă, tu, luminoasă* » Beniuc folosește ritm și expresii populare fiindcă și de data aceasta — el este un exponent al sentimentelor poporului. Moscova e cetate luminoasă pentru că:

*De-că umbla'n op'nci de fier
Alta'n lume nici că e
Să i se asemene —
Alta n'are nici Cremlin
Nici stelele de rubin,
Nici nu șade'n ea Stalin.*

Poezia populară are capacitatea de a exprima clar și cu o mare concizie multe idei și sentimente. Versurile lui Beniuc sunt profund populare. Ce vede poporul în « *Moscova* »? Nu numai case, străzi, autobuze și metropolitan (adică nu numai un mare oraș), dar și simbolul viitorului,

al progresului și belșugului. Acestea au fost în toate vremurile reprezentate prin *lumind* (în opoziție cu suferința trecutului de jale, cu oprimarea, reprezentate prin *beznă*, noapte, întuneric). Moscova este farul întregii omeniri progresiste, răspândind adică lumina, călăuzind corăbiile care se sbat în întuneric și furtună. Ideea este exprimată în stilul poetului popular care personifică orașul. El se adresează prietenesc orașului, stând cu el de vorbă: *Moscovă, tu, (care ești...) luminoasă!* Dar prin ce este Moscova fără seamăn? Nu atât printr'un turn, sau castel cu vechime: poetul alege cele mai semnificative fapte. Uniunea Sovietică este primul stat din istorie condus de o gândire colectiv-organizată, prăvăzând viitorul, deci transformându-l. Centrul acestei gândiri este Kremlinul. Uniunea Sovietică este stegarul înfrățirii popoarelor, al internaționalismului proletar (steaua roșie). În Moscova stă învățătorul și îndrumătorul omenirii muncitoare: Stalin. Pentru a sugera faptul că un alt oraș ca acesta nu se mai află, poetul folosește imaginea din folclor a imposibilității găsirii unui lucru. Când cineva trebuie să caute — în basm — un loc absurd (alt tărâm, locuința zmeului) el încălță opinci de fier: până când nu le va toci, nu va găsi locul cu pricina! Dar nici încălțat cu opinci de fier n'ar mai putea cineva să afle un alt oraș asemenea Moscovei.

Am insistat asupra acestor fapte pentru a reliefa o idee importantă în desfășurarea ulterioară a creației lui Beniuc: vrând să prindă viața nouă și complexă, poetul a recurs la versul popular, cel mai concentrat și mai capabil de a exprima idei poetice numeroase și sentimente complexe. Beniuc a învățat utilizarea poeziei populare, în primul rând de la poeți ca Eminescu și Coșbuc care au lăsat literaturii noastre minunate exemple în acest gen.

Subliniem faptul că Beniuc « care știe șapte limbi și rusă », a învățat mult din poezia rusă și sovietică. Ni se pare greșit să spunem — așa cum s'a afirmat în cursul

universitar, ținut anul trecut la Iași — că Beniuc este un imitator smerit al lui Esenin. Aceasta înseamnă să trecem cu vederea profunda lui originalitate și mai ales faptul că a « învăța » nu înseamnă cătuși de puțin a « compila ». Mihai Beniuc poartă de mult o mare dragoste lui Pușkin și el admira îndeosebi mândra și muzicala învolburare a revoltei. În cântecele despre viață și moarte, despre lupta omului cu moartea, a învățat din multe opere poetice de mare valoare, cum ar fi îndeosebi poemul lui Gorki « Fata și moartea » sau « Vasili Terchin » al lui Tvardovski. Din poezia rusă și sovietică a învățat Beniuc concizia și limpezimea versului, ca și duritatea poemului în atac. Dealtfel, vorbind despre acest subiect, Mihai Beniuc scria că fără ajutorul lui Maiacovski, n'ar fi putut niciodată compune, în 1943, aceste minunate versuri de care am mai amintit:

*O veacuri voi, mormane de ruine,
Să mai aștept eu timpul, care vine,
In purpuriu păun suit pe casă,
Când totul va fierbe, va arde
Și fluturând din steaguri și placarde
Va lădvi biruitoarea masă?*
(« Drumuri »)

Desigur, fără acest ajutor n'ar fi putut scrie nici poemul « Coloana de atac » în care elanul revoluționar izbucnește în versuri tari, mobilizatoare.

Reținând ideea folosirii versului popular, vom insista acum asupra a trei poeme care exprimă maximum de realizare al creației lui Mihai Beniuc, dela Eliberare până astăzi. Ne referim la « Chivără roșie » (Decembrie 1948), « La Gori » (Septembrie 1950) și « Cântec despre tovarășul Gheorghiu-Dej » (Aprilie 1951).

« Chivără roșie » se află pe o linie caracteristică operei lui Mihai Beniuc. Ideea centrală este permanența luptei dintre asupritori și asupriți. Revoluția socialistă este continuarea calitativ superioară a unei

lupte vechi. Am încercat să arătăm că figura lui Horia nu este pentru poet un simplu portret istoric, ci un simbol cu valoare dinamică, folosit împotriva exploatareilor poporului nostru. Despre faptele lor îi vorbiseră țăranii care — din generație în generație — își transmiteau ura împotriva moșierimii. Încă de mic, ne spune Beniuc: « *Eu ascultam cu ochii aprinși istoria lui Cloșca, lui Crișan, lui Horia* » (1920, « Steaguri »). Copil, află dela părinți despre coroana de fier înroșită a lui Doja, despre roata lui Horia care « *a pornit flământă gloată / Să sloboadă omul de sub jug...* » (« Țara » — 1947).

În « Chivără roșie », numele lui Horia revine, îngreunat de noi sensuri. Horia este exponentul nemulțumirii, el e în fruntea răscoalei care a clătinat munții Apuseni:

*Vin oamenii păcură
Din codru, din vale, din măgură,
— Horea 'ncepu să le spună...*

Ura împotriva exploatareilor este exprimată în vers popular:

*Dormi tu grof, dormi tu grofiță
Dormi tu blestemată spiță,
Dormi tu viță de stăpâni,
De stăpâni inimi de câni.*

Folosirea cântecului de leagăn pentru blestem este unică în literatura noastră.

Ea sugerează taina poporului « deprins a chiui 'n căciulă » și a blestema tot în ascuns, care amănință folosind triplul sens al cuvântului a dormi: somnul obișnuit, moartea care-l pândeste pe grof și somnolența nepăsării lui în fața răscoalei care se pregătește în ascuns. Versul conține sentimente complexe: bucuria răzbunării apropiate, ura și ironia față de dușmanul care nu știe că este condamnat la moarte. Ironia cumpănit de amară reiese din contrast: « gingășia » moșierului care trebuie legănat ca un copil inocent, dar în leagăn descoperim un hidos monstru nesățul (apropierea grof — groh, diminutivul batjocoritor: grofiță).

Ironia este dinamizată de ură și dramatizată prin blestem.

Vremurile îndepărtate ale rășcoalei sunt pictate cu culori de legendă populară: apele se roșesc de sânge « *focuri ardeau noaptea pe vârfuri* », « *domnii se găseau în spaimă / Căci moartea sărea pe furie / Din tufiș* ». Români și unguri se 'nfrățesc în bucuria răzbunării « *o unguroaică jucăușă / A dănuțit prin sperlă și cenușă / Cu moțul...* »

Intreaga împărăție se clatină în vis de groază, « *cresc / Popoare ce se scoală, se rășcoală / Și cer o și mai bună rânduială* »... Răsculații vor « *să-l dumirească* » pe împărat « *din topor, din coasă / Ce rânduială trebuie aleasă* ».

Versurile se rostogolesc învolburate de rășcoală, aci lungi și solemne:

Să rupă'n roți pe cei ce nu s'apleacă,
aci iuți, tari:

Din tufiș.

Sau:

Venind pe cal.

Rima curge egal, dar câteodată trozește rebel:

*Nici asta nu,
Căci dintr'odată îi păru
Că sub căciula blestemată cresc
Popoare ce se scoală, se rășcoală
Și cer o nouă și mai bună rânduială...*

Dramatica prindere și executare a lui Horia este redată prin sobrul și îndureratul bocet popular. Durerea este atât de puternică încât nu se poate rosti un vers lung, declamator: se vorbește în șoaptă. Iată pustietatea dinaintea desnodământului tragediei:

*Dar în fundul codrului,
Numai urma lupului,
Numai drumul corbului
Sub streșina norului.*

În același ritm se povestește uciderea lui Horia:

*Judecără domnii judecără
Pe Horea, pe Cloșca mi-i tăiară*

*În cetate la Bălgrad
Și carnea le-au aruncat
Păsărilor cerului
Și fiarelor codrului
Viermilor pământului,
Și bădăii vântului,
.....
Biciuirii ploilor,
Sloatelor, noroaielor,
Doar le-o șterge urmele
Din toate inimile...*

Cel mai frumos cânt închinat în literatura noastră lui Horia, conține față de celelalte poeme cu aceeași temă, o dimensiune în plus: aceea a viitorului.

Horia a murit, dar poporul este nemuritor și setea sa de răzbunare nu se va potoli decât odată cu doborârea asupritorilor. Ideea aceasta este întruchipată în figura simbolică a lui Chivără Roșie, duh al rășcoalelor populare. El stârnește oamenii, le dă curaj în bătălie și la vreme de primejdie. Iar poemul se încheie cu certitudinea că neîntrerupta revoluție, după secole, izbândește:

*Și 'n zare
S'arată călare
Chivără Roșie!*

Acesta este primul mare poem epic din literatura noastră nouă.

Idei puternice apar direct legate într'un vers tare și transparent ca chihlimbarul. Apar numeroase personaje, dialoguri dramatice, o acțiune epică. Greutatea specifică o are totuși lirismul. Personagiile nu sunt conturate prin acțiune și poemul seamănă destul de mult cu o legendă. Cu aceste precizări credem că putem afirma că prin înălțimea perspectivei și forța expresiei ne aflăm în față unuia dintre cele mai puternice poeme istorice din literatura noastră.

Între poeziile despre viața nouă, cuprinse în volumul « *Steaguri* », — « *La Gori* » este cel mai realizat. Lirismul său este expresia iubirii poporului nostru față de Stalin. Din această adâncă iubire

a izvorît un larg poem în care povestirea se 'mpletește cu liricul. Eroul este:

*Stalin, gând mdr̃eș, ce 'n unde
De lumînă se desface
Și în inimă pătrunde
Azi, în lupta pentru pace.*

Intregul poem este luminos, plin de bucurie demnă. Rima curge regulat, ca apele unui mare canal construit în era stalinistă.

« La Gori » poate fi împărțit în mai multe părți.

În prima parte este invocată cea mai potrivită muză pentru cântarea eroului popoarelor. Doar doina, care a cunoscut suferința exploatării, poate cunoaște bucuria eliberării. Doina este expresia poporului și sentimentele acestuia, poetul le înalță către Stalin.

În partea a doua sunt descriși munții Georgiei, marea cetate de piatră a Caucasului, în lumină. Apoi istoria Georgiei și a poporului său iubitor de libertate este schițată în versuri care amintesc de Eminescu:

*Poate Șota Rustaveli
Cântând, Vephis Tkaosani
Știe tâlcul vremii-acelei,
Ce ni-l dau ceșos doar anii.*

Ca o încununare a luptei vechi, apare — în zilele noastre, în « comunista dimineață » —

*Stalin, mintea înțeleaptă
Ce arată omenirii
Cum se schimbă visul 'n faptă,
Pentru era fericirii.*

După ce, în câteva strofe, arată ce 'nseamnă Stalin pentru noi, poetul descrie — în cea de-a treia parte a poemului — orașul Gori și prinde câteva momente din viața celui mai strălucit fiu al lui.

În partea a patra este amintit marele război pentru apărarea Patriei, după care se arată marile transformări din țara noastră, recunoștința și dragostea pentru eliberatorul nostru. Poemul se încheie într-o formă care se apropie întrucâtva

de Glossă: strofele cheie sunt repetate într'un final calm de apoteoză a marelui apărător al păcii din lumea întreagă.

« La Gori » este un poem larg, luminos, de o înaltă frumusețe.

Am amintit de faptul că în poezia din ultimii ani a lui Mihai Beniuc observăm două mari teme: evocarea trecutului de suferință și luptă a poporului nostru și zugerirea construirii socialismului.

Cele mai de seamă realizări le obținuse poetul în valorificarea primei teme. Unele din versurile dedicate construirii socialismului au un caracter oarecum abstract, sunt mai sărace în imagini care să zugrăvească un conținut istoric concret. În poemul epic « Cântec despre tovarășul Gheorghiu-Dej », Mihai Beniuc sintetizează marile sale calități de evocator al trecutului de luptă și vestitor al « dimineții comuniste ». Înfrățind viața eroică a tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej, el înfrățisează în același timp drumul lung și glorios al partidului clasei muncitoare. Poemul constituie un post înaintat al poeziei noastre prin măreția construcției, prin realizarea eroului pozitiv ca figură centrală și prin caracterul ofensiv al personajilor. În marele său poem « Cântec despre tovarășul Gheorghiu-Dej », Mihai Beniuc reușește să sintetizeze trecutul, viitorul și într-o anumită măsură prezentul. Rădăcinile poemului sunt adâncite în opera poetului care slăvise amintirea lui Horia:

*S'aud chemările lui Doja
Lui Horia, Cloșca și Crișan,
De mult așteaptă-această vatră
Să vie-odată-un mare an.*

Beniuc pornește dela o idee veche, pe care am subliniat-o în cuprinsul acestui articol și pe care o reîntâlnim aici:

*Și-aici la noi e vatră bună,
E veche vatră de răscoale,
De mult străbat chemări la luptă
Prin ani de trudă și de jale.*

Această luptă veche a fost preluată de partidul clasei muncitoare și ridicată la cea mai înaltă treaptă a combativității și organizării. Poetul răscoalelor țărănești și al nădejdlor populare, își desăvârșește opera prin această cantată despre trecutul de luptă al Partidului. Așadar nu avem de-aface doar cu o nouă poezie ci cu o sinteză poetică a celor mai autentice forțe ale lui Beniuc: dragostea pentru popor, ura neclintită față de dușman, vigoarea sentimentelor exprimată într-o formă clară, folosirea unor imagini sugestive, puternice.

Așadar trecutul și viitorul sunt « a filei două fețe » cele două dimensiuni ale măreței construcții. Amintind despre Doja, Horia și Tudor Vladimirescu, poetul a coborât adânc în trecutul de luptă al poporului nostru, în veacurile grele de mânie și sânge. În felul acesta a subliniat și caracterul profund *patriotic* și *popular* al luptei duse de comuniști. Patriotismul reiese și dintr-o altă idee: comuniștilor le stau împotriva moșierimea și burghezia sprijinite de marea finanță din statele capitaliste:

... Așa vrea regele, guvernul
Așa vrea Anglia și Franța.
...
... Așa voiesc Americanii
Și fel și chip de olandezi...

Și când un nou negustor se arată, clasele exploatatoare vând fasciștilor țara. Comuniștii continuă lupta patriotică împotriva noilor ocupanți: nemții hitleriști. Tot din patriotism decurge și necesitatea luptei consecvente pentru pace:

Că domnii vor prăpăd s'aducă
Și pe meleagurile-aceste.

Patriotismul, trăsătură însemnată a întregii opere a lui Mihai Beniuc, s'a manifestat cu pasiune în acest mare poem al dragostei pentru fericirea poporului.

Viitorul este cea de-a doua dimensiune a cantatei despre încrederea în forțele vii ale poporului. La lumina viitorului apare întreaga măreață semnificație a faptelor

comuniștilor. Ei au tot timpul în față perspectiva viitorului. Și aceasta le dă certitudinea victoriei în cele mai grele clipe. Ultimele cuvinte rostite la proces de tovarășul Gheorghiu-Dej sunt pline de încrederea pe care puterea de prevedere științifică a viitorului o dă comunistului:

Dar, domnilor, așa să știți:
Din calea dreaptă apucată
Pe muncitori nu-i mai întoarce
Nici o sentișă, niciodată!

Pe aceste vaste dimensiuni — ale trecutului și viitorului — se ridică marea construcție a poemului. În centrul acestui poem despre lupta eroică a clasei muncitoare stă figura celui mai iubit fiu al poporului nostru, tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej. Eroul pozitiv al acestui mare poem epic este expresia gândurilor și năzuințelor clasei sale, îndrumătorul ei în același timp. El crește în luptă și lupta lui este a poporului, a Partidului.

Poezii noastre au multe de învățat — în această problemă atât de dificilă, a eroului pozitiv, — din felul în care Beniuc a rezolvat-o.

Subliniem în primul rând că viața eroului se împletește strâns cu lupta clasei muncitoare, că sentimentele și năzuințele sale sunt cele ale clasei. În felul acesta, vorbindu-ne despre un om, poetul ne-a vorbit despre țara întreagă. Dar — nu trebuie să uităm — el a ales cele mai semnificative momente ale acestei vieți — lupta. Eroul este fiu de muncitor: tatăl său l-a învățat să nu cunoască frica. Și această dârzenie o va păstra tot timpul în fața primejdiei. La vârsta la care mintea încearcă să cuprindă lumea cu înțelesurile ei multiple, el întâlnește singura forță care-l putea atrage până la identificare:

Partidul Comunist! Partidul!
Partidul! Focuri sus pe creste,
Ca'n vremi străbune de răscoală,
Erau aceste manifeste.

Prin « aceste manifeste » stătea de vorbă Partidul cu poporul, strângând spre el

ce era mai bun: luptătorii. Conducând Greva dela Grivița, acuzându-i pe falșii judecători, organizând lupta — din închisoare — acestea au fost etapele semnificative...

Și momentele biografiei lui Gheorghiu-Dej sunt momente importante ale luptei Partidului pentru eliberarea noastră. I-a trebuit poetului un mare curaj pentru a încerca să cuprindă o temă atât de vastă și de înaltă. Și Mihai Beniuc, în deplinătatea forțelor sale artistice, a putut să o realizeze. Din vastitatea temei decurg și dimensiunile construcției poetice.

Poemul este împărțit în trei părți: Grivița, Doftana, Evadarea; un prolog și un epilog. Fiecare parte e împletită din două fire inseparabile: lupta lui Gheorghiu-Dej și lupta Partidului. Împletindu-le, poetul a reușit să redea artistic ideea că viața eroului este indisolubil legată de a clasei sale.

Complexitatea vieții sale sufletești reșese din faptele povestite: înaintea deslănțuirii unei acțiuni, în timpul desfășurării ei, în beciurile « Siguranței », în temniță, evadând din lagăr... Adâncă umanitate a eroului este subliniată într-o imagine de neuitat. Aflând despre moartea lui Ilie Pintilie, tovarășul Gheorghiu își amintește de ultimele cuvinte pe care Pintilie le rostise la proces:

— *E mort Ilie Pintilie?*
Privește. S'a oprit de-odată.
Pleoapele-i se strâng și 'n gene
Se sparge-o lacrimă curată.
Tovarășii privesc la dânsul,
Dar el se uită înainte,
Departe, înainte 'n zare,
Și parcă și-ar aduce-aminte:
 — *« De-i comunist acel ce luptă*
 — *Grdi cu zâmbet chipu-i trist —*
Pentru popor, pâine și țară,
Atuncea, da, sunt comunist. »

Apare clar, din citirea acestui poem că greșeala intimismului nu este aceea de a conține gânduri « intime » — ci că aceste « intimități » vin dintr-o lume care nu e

a noastră, oglindesc o ideologie străină, ideologia burgheză. În poezia lui Beniuc, sentimentele intime ale eroului sunt cele ale luptătorului, sunt ecoul dragostei pentru patrie și popor.

Un erou nu poate fi comunist în gânduri și burghez în simțiri. Dacă ideile nu mai sunt provocate de sentimente de acelaș fel, unitatea lui de acțiune se sfarmă.

Meritul lui Beniuc este de a fi prins sentimentele complexe care agită sufletul unui erou, de a fi redat unitatea între acțiune și gândire. Dar nu putem uita și meritul de a fi arătat că această unitate este adâncă, cuprinzând și cele mai profunde sentimente.

Capacitatea de a suporta orice chin, tăria morală a eroului, exprimă tocmai unitatea caracterului, adică unitatea dintre sentimente și acțiune.

Pentru a reda o bătlie de asemenea amploare, Beniuc a folosit poemul epic, singurul capabil să cuprindă o frescă atât de larg desfășurată. Poet liric, el nu s'a mulțumit însă să descrie, ci a sărit în mijlocul luptei. Este evident că nu a redat faptele ca un observator cu « Ne'n-durații ochi de ghiață », ci ca un participant care luptă, suferă și învinge alături de eroii săi.

Regăsim astfel problema eroului liric într'un stadiu superior al dezvoltării poeziei lui Beniuc. Poetul își exprima sentimentele sale și acest fapt era valoros pentru că sentimentele sale erau ale poporului. Marele poem epic ne dă soluția îmbinării armonioase a epicului cu liricul. Comentariul liric al faptelor descrise dovedește participarea poetului, sentimentele sale și ale noastre, în fața acestor fapte.

Greviștii dela Grivița s'au baricadat. Noaptea se lasă peste oraș. La adăpostul întinericului, guvernării pregătesc crima. Poetul comentează:

Cu pași de plumb coboară seara,
E rece aerul ceșos;
Neliniște 'n văzduh, în inimi, —
Noroi, zăpădă e pe jos.

Oamenii sunt încordați în așteptare:

*Prin cartier e forfoteală,
Pe uliți, tot mai mult popor
Soldații 'n beznă 'ncarcă arma...
Ce vor?... să tragă vor?... ce vor?...*

Intrăm apoi în Ateliere, printre greviști. La ce gândesc ei? Ce simt în aceste momente?

*Și muncitorii stau mai dârji
Stau noaptea 'ntreagă până 'n zori,
Ne 'nduplecați de-amenințare,
Stau șapte mii de muncitori.*

Prin aceste comentarii lirice aflăm starea de spirit a celor ce au participat la luptele din Februarie 1933; dar ele sunt în același timp și sentimentele noastre, ale cititorilor și ale poetului. Noi, cititorii — și poetul — participăm cu încordare la acțiune, alături de greviști. Ne întrebăm plini de mânie:

*Soldații 'n beznă 'ncarcă arma...
Ce vor?... Să tragă vor?... ce vor?...*

Participarea poetului — cu toată ființa — la desfășurarea acțiunii este proprie poetului angajat, legat în mod deschis de cauza proletariului. Este o formă a manifestării spiritului de partid. O formă superioară a lirismului care exprimă cele mai înaintate sentimente ale poetului, eroilor și cititorilor săi.

Glasul poetului este glasul luptătorilor pentru fericirea poporului. Pasagiile lirice alternând cu cele epice, sporesc avântul povestirii. Sinceritatea cântărețului revoltelor populare ia forma superioară a poemei revoluționare străbătută de spirit de partid. Revolta se organizează cristalizat în spirit de partid, izbucnirea lirică umflă pânzele poemului epic.

Adeseori, poemele lui Beniuc aveau fereastra deschisă spre răsărit. Patosul revoluționar avântă întreg acest cântec spre viitor și, în perspectiva acestuia, faptele se luminează interior cu un sens adânc. « Privirea înainte » a dat comuniștilor tăria de a îndura și a învinge; și

este un mare merit al poemului de a fi redat această tărie. Și numai în lumina viitorului putea să apară sensul istoric al evenimentelor descrise. Bogatul material concret adunat primește înțeles și viață.

Dar într-o bătălie există întotdeauna dușman. Dușmanul de clasă este descris cu o ură care svâcnește cu intensitate în întreaga operă a poetului. Hotărîrea împede este caracteristică pentru comuniști:

*Și muncitorii stau mai dârji
Stau noaptea 'ntreagă până 'n zori,
Ne 'nduplecați de-amenințare,
Stau șapte mii de muncitori.*

Caracteristică pentru dușman este spaima și cruzimea. Însăpăimântând pe dușman chiar când acela pare mai tare, așa l-a înfățișat poetul pe Horia: așa l-a înfățișat pe Gheorghiu-Dej. Și fiindcă sunt însăpăimântați, ei îl arestează pe Gheorghiu-Dej, îl scot:

*Din mijlocul muncitorimii
Murdare labe, Siguranța.
Așa vrea regele, guvernul,
Așa vrea Anglia și Franța.
Așa voiesc Americanii
Și fel și chip de olandezi.
Că-i greu să faci afaceri bune,
Când luptători răsar ca Dej.*

Dușmanul se crede puternic și pare mulțumit, ca grofii din Chivără Roșie care nu știau că răscoala mocnește pe ascuns.

*L-au arestat, îl țin sub pază,
Crezând că totul sta pe pace,
Că 'n urmă totul se destramă —
Și totuși greva se va face!*

De câteva ori va avea loc acest dialog mut. Și în întâlnirea de forțe, burghezia aruncă agenți strămbi, polițai îmborțoși și buhăiți, jandarmi cu creierul într'un borcan de țuică, îngrămădesc puști, mitraliere, tunuri, social-democrați de dreapta, judecători împăiați, temnițe...

dar tot comuniștii se arată a fi mai puternici.

După arestarea lui Gheorghiu-Dej urmează represiunea grevei, procesul, temnița, prăbușirea Doftanei, atacul împotriva Uniunii Sovietice... Dușmanul crede, după fiecare lovitură, că a reușit — dar comuniștii se dovedesc a fi mai puternici. Lupta se dă în valuri succesive, care întrețin tensiunea dramatică. În lumina viitorului, aceste valuri au o direcție și un sens.

Procesul istoric constă în creșterea forțelor proletariatului și descompunerea capitalismului. Procesul general capătă viață prin înfățișarea condițiilor istorice concrete (șomaj, criză, greve, pregătiri războinice în lagărul dușman, pe de o parte, — și lămurirea maselor, organizarea proletariatului, pe de altă parte). Din aceste fapte reale se desprinde viitorul care este prezentul vremurilor noastre.

Spiritul de partid al poetului reiese din ura mobilizatoare cu care este înfățișat dușmanul; din dragostea cu care este înfățișată lupta eroului; din participarea poetului la bătălia descrisă.

Este de subliniat deasemeni *caracterul ofensiv* al personagiilor pozitive. Trebuie să subliniem o idee care a mai fost expusă și în alte articole: caracterul ofensiv reiese din *atitudinea de luptă* față de greutatea, încrederea că le va birui fiindcă știe: cauza lui este dreaptă.

Încrederea provine din faptul că eroul nu luptă singur (așa cum se întâmpla în poezia « Făt-Frumos »), el este exponentul poporului.

În acest caracter ofensiv credem că stă în primul rând, *actualitatea* poemului.

Pe pânza frescei marelui poem epic apar personaje secundare și mase de oameni bine grupate și dinamizate. Ele nu fac simplă figurație. Eroul este exponentul lor, care realizează viitorul « *căci mase viitoru-l cer.* » (« Cu fruntea... » — 1940).

Un merit deosebit al poetului constă și în certitudinea pe care o dă cititorului, « *un tândr soare munții grei vor naște.* » (« Răsărit » — 1940).

Încrederea în viitor nu poate fi desprinsă de faptul că acest viitor fusese realizat în Uniunea Sovietică:

*Rodește falcicul Octomvrie,
Aduce vântul desrobirii
Și-aici, și-aici unde de veacuri
Tiranii vermuesc și sbirii!*

Existența Uniunii Sovietice înseamnă că lupta noastră e dreaptă, că forța noastră e de neînvins:

*La Moscova, pe Don, pe Volga —
Câți sunt, e greu deodată a spune,
Căci sunt tovarăși milioane,
Și milioane în Uniune.*

Mihai Beniuc a compus o cantată despre Ieri, pentru Azi și Măine.

În ceea ce privește lipsurile, trebuie spus dela început că actuala construcție fiind bună, ea rămâne în picioare așa cum este. Poetul a și constatat însă că din pricina grabei, s'a mulțumit uneori să traseze numai conturul fără să pună culoare. Această culoare se numește — în cazul de față — viața, materialul concret. Prin lipsa acestui material — abundent în restul poemului — capitolul despre « Evadare » este lipsit de intensitatea la care ne obișnuise. Valabilitatea acestei părți constă în participarea lirică a poetului, dar țesătura epică e destrămată. De aici și platitudinea unor versuri. Deasemeni, s'a remarcat că valoarea episodului represiunii grevei constă tot în comentariul liric, care este superior redării realiste a faptelor. Pentru a o reînvia, Beniuc are exemplul bun alături: capitolul intitulat: *Procesul* redă cu intensitate dramatică cuvântul conducătorului nostru. Demnitățile și forța eroului dau episodului o mare solemnitate și vigoare artistică.

În 1938, poetul jalei românești și al răscoalelor, nu ar fi putut scrie un asemenea poem. Dacă nu-i lipsea intensitatea sentimentelor, îi lipseau în schimb viziunea limpede a prezentului și a viitorului, spiritul de Partid. Impleticit în îndoieli, el nu se contopise încă cu poporul în numele căruia vorbea. Dovada o constituie indi-

vidualismul care se manifesta din când în când. Revolta anarhică nu se ridicase la înțelegerea revoluționară a evenimentelor, nu cristalizase în spirit de Partid. Faptul că a putut scrie acest mare poem epic este dovada depășirii lipsurilor amintite și întărirea marilor sale calități poetice și cetățenești.

Măreția construirii socialismului se reflectă — indirect — în vastitatea solemnă a poemului.

Poemul e organizat în strofe de patru versuri, grupate, după cum am văzut, în mai multe episoade. Dacă firul principal al acțiunii se desfășoară cronologic, alte fire, secundare, imagini din trecut, (la Doftana, eroul se gândește uneori la viața sa trecută, își amintește întâmplări petrecute altădată, etc.). Dar aceste acțiuni secundare întăresc, sprijină acțiunea centrală.

Înainte de a vorbi despre imagini, să ne întoarcem pentru a răspunde la o întrebare. Unii critici estetizanți, recunoscând grandoarea construcției, obiectează lipsa metaforelor și neconsecvența rimelor.

Întrebarea pe care o punem este: strălucește poezia lui Beniuc — în general — prin metafore și strictetea versificației sau prin soliditatea construcției, incandescenta sentimentelor și duritatea cuvântului? Metafore există mai multe la Ionel Teodoreanu. Cum trebuie pusă problema? Ticăitul Aron Densușianu (« Istoria limbii și literaturii române », 1894) îl dăruiește pe Eminescu obiectând în genul acesta: « Având o limbă foarte săracă a alergat după neologismii neadmiși nici în proză, necum în poezie... intonarea cuvintelor adeseori stălciată când pentru rimă, când pentru ritm, afară de acestea foarte multe versuri, schioape... pe lângă aceasta întrebuințează foarte des versuri albe, neadmise în poezia română originală ». Frazе de acestea apar acum ridicole. Dar nu pentru că poezia nu are nevoie

și de reguli formale, ci pentru că regulile formale trebuie să se supună necesităților conținutului, să decurgă din conținut. Eminescu era preocupat să găsească mereu cuvântul ce exprimă adevărul, el avea de expus idei profunde și de aceea rima uneori « zbor — nori », « poet — revăd », « bată — sloată »... scandalizându-l pe repauzatul Aron.

*Ei cer să cânt... durerea mea adâncă
S'o lustruiesc în rime și 'n cadențe
Dulci ca lumina lunii primăvara
Intr'o grădind din Italia.*

răspundea Eminescu.

Și rima:

*« Unde-i vremea aurită
Oare când s'a fi întors
Când l'aceiași școală 'naltă
Vizitam acelaș curs. »*

Iar Beniuc:

*Iar tu, amețite poet,
De noua beție cuprins,
Vestește eroul în glorii boghet
Măreț, neînvinș !*

(« Vestește eroul »...).

Termenul « boghet » a mai fost folosit, (spre deosebire de întors), dar nu în acest sens. La Eminescu sau la Beniuc nu poate fi vorba de necunoașterea tehnicii (se știe cât își muncea autorul « Luceafărului » poeziile), ci de faptul că nu vroiau să sacrifice ideea.

Beniuc folosește fie versul alb, fie rima strânsă, fie cea încrucișată, după cum cere conținutul.

În acest mare poem epic, Beniuc rimează astfel:

*« Cu spaima 'n piept soldații umblă
Și ofiterii plini de spaimă
Ordonă moarte, moarte, moarte !
Și spumegă 'ngroziiți și 'ngaimă. »*

Rima se face după tipul a, b, b, a. Dar al treilea vers, rămâne alb și nici nu avea nevoie de rimă: « moarte », prin triplă repetiție, se 'ntipărește dela sine în minte. De ce rimează astfel poetul? Intr'un

poem de cincizeci de pagini, o rimare strictă a unor strofe cu acelaș ritm și cu acelaș număr de versuri ar fi dus, poate, la o cursivitate săltăreată. Și această monotonie săltăreată ar fi dat un ritm vioi, nepotrivit cu gravitatea poemului. Rima pe care a folosit-o, se aseamănă cu baterile rare din aripi care dau șoimului solemnitate și-l împiedecă să se prăbușească.

Uneori, totuși, rima e supărătoare și ține probabil de neglijența grabei: «Gheorghiu» rimează greu cu «scriu». Dar acestea sunt mărunțișuri care nu trebuie să ne rețină: ele pot fi ușor înlăturate.

În ceea ce privește metaforele, Beniuc își preciza de mult poziția față de floricelele stilistice:

*Poeților, voi fete bătrâne,
Unde vi-s rimele rare, imaginile?
Îngâlbenez, necitite, paginile
Și nu mai sperd niciun mână...
(«Cu pluguri»)*

Iar în versurile de tinerețe:

*Nu cu penița,
Cu ascuțișul coasei
Imi scriu poemele sălbătice!
(«Poeților tineri» — 1938)*

Prin urmare, Mihai Beniuc (creatorul unor minunate metafore) are și acum acelaș vechi dispreț față de «sulemeneala» poeziei. Dar noțiunea de imagine artistică nu trebuie restrânsă la comparații și metafore.

Iată o adevărată imagine. Vasile Roaită străpuns de baionete se prăbușește, dar sirena...

*...mai sună,
El stă cu pumnul pe manetă.
Pe ochi îi cade o șuviță,
Sub el genunchii se apleacă, —
Sirena sună înainte
Și niciodată n'o să tacă.*

Imaginea prăbușirii unui corp tânăr străpuns de baionetă este impresionantă

prin dramatismul ei concentrat. Corpul se destramă, părul cade acoperind ochii.

Dar în ultima clipă, voința de a fi util rămâne și corpul se surpă peste manetă, vestind prelung fărădelegea burgheziei.

Uneori, Beniuc folosește repetiția poetică subliniind ideea:

*Și sună, sună lung sirena,
O sună 'ntr'una 'ntruna Roaită.
De unde sună? Se întreabă
De sânge 'nebunită haită.*

Mihai Beniuc a cultivat totdeauna versul direct, nud, dur, ca o stâncă arsă de fulgerele mâniei.

Valoarea unor poeme este dificil de transcris într-o formulă. Dar câteva elemente se pot desprinde cu evidență. Poemele lui Mihai Beniuc transmit o mare emoție pentru că sunt scrise la incandescență. La o mare temperatură, ideea și sentimentele se sudează, cuvintele fac un bloc din care nu poate fi clintită nici o piatră. Versurile sale exprimă idei îndrăznețe și istoria literară a demonstrat că nu există poet mare cu idei mici. El a trăit cu intensitate suferința poporului nostru și tot cu intensitate a strigat o vreme nouă, vreme pe care azi o slăvește.

El urăște cu putere dușmanul și iubește poporul și Partidul. Mihai Beniuc trăiește viața cu putere și de-aici puterea versului său. Poet liric, el și-a exprimat sentimentele intime, dar aceste sentimente erau ale întregului popor muncitor.

Cu idei îndrăznețe și pasiuni fierbinți, el a fost și este purtător de cuvânt al celor mulți. Versurile în care legătura cu poporul, cu viața au fost mai slabe sunt și ele mai firave.

Uneori, influențat de literatura ego-centrică burgheză și împins de «anarhismul țărănesc», în versul lui Beniuc au răsunat note individualiste.

Acolo ideile sunt puține, sentimentele mici, poeziile mărunte.

Educat de Partid, poetul a urmat un drum ascendent, dela revolta anarhică spre marele cânt revoluționar.

Poezia lui Beniuc s'a dezvoltat și a crescut în lupta împotriva decadentismului burghez, a lirismului intimist, lipsit de idei, a pesimismului claselor în agonie. Este vers de luptă, plin de ură împotriva claselor exploatare, întărind speranța poporului în « Zorii Roșii », în izbânda Revoluției.

După 23 August, urmează o perioadă de creștere calitativă, deși unele versuri

în care se celebrează construirea socialismului, au un caracter oarecum abstract, sunt lipsite de bogăția faptelor.

Poeme ca « La Gori » și îndeosebi « Cântec despre tovarășul Gheorghiu-Dej », arată că marele său talent și-a luat din nou sborul, « drumul în sus ».

Aceste versuri ale lui Beniuc pot fi puse drept motto vieții noastre noi:

*Lumina 'n valuri peste noi se lasă
Ca marea se deschide viața larg.
In luptă 'naintează 'ntreaga clasă,
Ca vasul cu steag roșu la catarg.*

DIN PROBLEMELE MARELUI POEM EPIC

Intr'o țară în care se construiește socialismul, se petrec multe fapte însemnate, multe lucruri mărețe. Unul dintre cele mai minunate este ridicarea la nivelul unei noi conștiințe umane, sociale, politice, a unor oameni ținuți în trecut departe de cultură, de bucurie, de adevărata viață. La noi astăzi, aceștia — oamenii muncii — construiesc sub îndrumarea Partidului, o societate nouă din temelii. Ei luptă împotriva exploatare rilor răsturnați, care... se aruncă în luptă cu ... o patimă turbată *) luptă împotriva a ceea ce este vechi și înapoiat în ei înșiși și în tovarășii lor, ridică munca eliberată de exploatare la rangul celui mai înalt eroism, creiază valori noi, clădesc, înfruntă natura și opun, prin realizările lor, o stavilă de netrecut încercărilor demente ale capitalismului muribund, de a robi lumea întreagă capitalului, prin campanii de jaf și distrugere.

Fiecare dintre aceste realizări, fiecare biruință se obține prin luptă pe toate tărâmurile. Din fiecare luptă se nasc noi eroi. Transformările însă nu sunt spontane. Dușmanul există și stă la pândă. Cel dinăuntru, cel dinafară — de fapt unul singur — înverșunat, viclean, folosind cele mai cumplite și cele mai perfide mijloace pentru a recâștiga «paradisul pierdut». În lupta pentru zădărnicierea acțiunii lui nefaste, crește conștiința revoluționară și hotărârea oamenilor muncii. E o viață intensă, populată de conflicte

puternice. Mințile și brațele se încordează pentru a transforma materia brută, pentru a domina natura. Fiecare din aceste eforturi își câștigă întreaga semnificație numai prin scopul căruia îi slujește: construirea socialismului, apărarea păcii. Prin astfel de eforturi conștiente, muncitorii, țărani muncitori, intelectualii se ridică la nivelul unei noi conștiințe, se apropie de ceea ce s'a realizat în Marea Țară a Socialismului, și se numește omul sovietic.

Constructor al socialismului, nu devii peste noapte. E un lucru greu, care cere eforturi și jertfe. Atâtea veacuri de neștiință trebuie scuturate pentru ca un popor să cuprindă întreg orizontul pe care i-l deschide cuvântul Partidului. Asta înseamnă că oamenii mai trebuie să ducă o luptă — și nu dintre cele mai ușoare — lupta cu ceea ce-i trage îndărăt, cu vestigiile trecutului. Trebuie învinsă nehotărârea, inerția, egoismul. Trebuie să dobândești o nouă ierarhie de valori, să înveți, să crești, să devii om al socialismului.

Oamenii se întâlnesc, lucrează împreună. Uzina e un colectiv, gospodăria agricolă colectivă deasemenea, marile șantiere adună oameni din toate ungherele țării, oameni de diferite meserii și naționalități, oameni deosebiți unul de altul. Din oamenii aceștia trebuie să se nască un colectiv de muncă, un organism uriaș, cu o voință unitară, cu un singur puls, o unitate de muncă socialistă, care să contribuie la realizarea cincinalului, să împingă producția înainte. Și colectivul făurit de oameni, prin voința lor, dăruiește la rândul

*) Lenin: «Revoluția proletară și reneșterea Kautsky».

său acestora, o înțelegere mai cuprinzătoare a lucrurilor, o morală nouă, un fel de eroism. Acestea sunt doar câteva din datele vieții noi.

Se înțelege că bogăția de aspecte pe care o astfel de viață le implică, impune noi sarcini literaturii. Amploarea evenimentelor pe care le trăim zilnic și întreaga lor semnificație: lupta cu dușmanul, faptele eroilor muncii, jertfele și biruințele lor, tot ceea ce se subînțelege când citim despre o nouă construcție a socialismului începută sau sfârșită, când aflăm cifrele unui plan realizat și depășit, alcătuiesc un nou epos, care se cere cuprins în opere de largă răsuflare, care își așteaptă rapsozii. Poemele fluvii sunt cerute nu numai de bogăția întâmplărilor și de măreția lor, ci mai ales de faptul că astfel de întâmplări nu sunt expresia unui act de eroism sau abnegație izolat, individual, ci sunt rezultate ale strădaniei colective, rodul unei noi conștiințe a maselor, — de faptul că ele vorbesc despre mersul înainte al țării întregi pe drumul socialismului. Astfel de întâmplări, atât de bogate în conținut, o atare multiplicitate de aspecte, cu greu ar putea fi prinse în toată amploarea lor în cadrul micilor poezii. Acestea pot cu succes reda o latură, un aspect, o privilegiu a vieții noi, dar fizionomia epocii de azi în toată bogăția ei, poate fi redată doar în opere de largă răsuflare.

Folosind metoda realismului socialist, marele poem epic își propune să cânte în limbaj poetic biruințele clasei muncitoare conduse de partid pentru construirea unei lumi noi, să-și cânte pe eroii muncii socialiste și faptele lor, să transforme în materie epică momentele cele mai importante din lupta seculară a poporului pentru libertate, cât și din lupta eroică a partidului, fiecare faptă de astăzi, sau de ieri, fiecare episod din lupta prezentului sau a trecutului, deschizând perspective largi spre ceea ce va fi viitorul.

Vorbind despre realitatea prezentului în devenire, despre faptele și oamenii de azi, cât și despre trecutul de luptă, poetul se află în fața problemei proporțiilor pe care trebuie să le acorde faptelor reale. Pomenim dela bun început de această problemă, pentru că ea stabilește locul pe care și l-a câștigat marele poem epic de azi în configurația literaturii realismului socialist, deosebindu-se de poemele epice ale trecutului.

Realitatea socialismului în construcție conține în sine cea frumusețe a faptului constructiv, acel tumult înnoitor, cea grandioasă revoluționară care exclude nevoia și chiar posibilitatea unei înfrumusețări și amplificări din partea cântărețului. Există frumusețe în frământările eroilor construcției socialismului, există măreție în greutatea pe care le înfrâng ei rând pe rând, și cu atât mai mult în biruințele pe care le câștigă după grele strădanii. Poemele epice ale zilelor noastre vorbesc așadar despre faptele mari ale unor oameni simpli. Comentând poemul « Țărături natale » de Petrus Brorca, poetul sovietic Gribaciov, îl elogiază pe autor cu cuvintele: « Acesta este un poem al vieții, așa cum este ea, și nu un poem despre nu știu ce oameni excepționali; e un poem despre oameni simpli, muncitori » *) La eroismul unor astfel de oameni poate râvni orice om al muncii; el ține de însuși caracterul nou, creator al muncii eliberate de exploatare în societatea socialistă. Aceștia sunt eroi a căror nume le întâlnim în paginile gazetelor, eroi ale căror realizări devin exemple vrednice de a fi urmate. Suntem departe de miraculoasa măreție a eroilor homerici, descendenți ai zeilor, eroi ale căror vieți și fapte se desfășurau pe fundalul cosmosului întreg. Umani, și uneori mai puțin decât umani în sentimente și pasiuni, giganti în porții, aceștia erau plasați cu mult deasupra maselor pe care le conduceau. Realitatea socialistă nu oferă literaturii astfel

*) *In drum spre poemul epic*, Literaturnaia Gazeta, Nr. 10.

de eroi. Ieșiți din sânul maselor, eroii muncii socialiste nu se deosebesc de restul oamenilor decât prin puterea efortului și a sacrificiului pentru cauza căreia îi slujesc. Efortul lor e conștient, e luminat de conștiința revoluționară și tocmai de aceea devine imbold pentru toată masa. In aceasta constă valoarea educativă a eroului epic din poemele scrise astăzi la noi, valoare educativă la care din pricina însăși a structurii lor, eroii poemelor din trecut nu puteau răvni.

Mai mult decât atât. Chiar când eroii ai marilor poeme de astăzi devin figuri de luptători ai clasei muncitoare (Donca Simo, Alexandru Sahia), ei își câștigă întreaga măreție tocmai ca fii ai clasei muncitoare, cei mai buni ai clasei lor, nedesprinzându-se de frații lor și luptând cot la cot cu ei.

Înainte de a întreprinde discutarea câtorva probleme legate de poemele de largă respirație ce s'au scris la noi, trebuie să subliniem că în general poeții noștri, îndrumați de exemplul literaturii sovietice, s'au arătat conștienți atât de faptul că vremurile noastre cer folosirea speciei marelui poem epic cât și de faptul că poemul trebuie să capete acum un conținut nou, el fiind o formă literară calitativ deosebită și superioară față de tot ce a existat în trecut. Ce înseamnă aceasta? Înseamnă că poeții noștri au prins înțelesul adânc al atâtor fapte ce se desfășoară azi la noi zilnic pe frontul muncii, cât și potența lor epică. Din mulțimea acestor fapte ei l-au ales pe cel mai semnificativ, cel mai tipic pentru dragostea de patrie, devotamentul pentru partid, dorința de progres care i-au fost imbold. Un astfel de fapt a devenit apoi miezul poemelor lor. În poemul «Minerii din Maramureș» Dan Deșliu exprimă această nouă înțelegere a realității în limbaj poetic:

...Vei zice poate: — Ei și-apoi?
Un fapt cu multe alte geamăn...
Se'ntâmplă astăzi pe la noi
Atâtea fapte fără seamn!

— Dă-mi mâna să pășim ușor
Stâncoase praguri de poveste,
să coborîm sfredelitor
în miezul întâmplării-aceste,
cum se coboară zi de zi
minerii în adânc de mind
și tainicile bogății
le fac să iasă la lumină...

Ziua eliberării, 23 August 1944, a deschis orizonturi noi poeziilor noștri, a deschis — între altele — calea marelui poem epic. În lumina vieții noi, care — pe măsura democratizării țării, a alungării ultimilor reprezentanți ai claselor exploatare din guvern, în sfârșit a instaurării regimului de democrație populară — cuprindea sec-toare din ce în ce mai largi, poeții au simțit nevoia să valorifice literar trecutul eroic de luptă al clasei noastre muncitoare, să prindă în poemele lor crâmpene din desfășurarea revoluționară a evenimentelor contemporane. A apărut astfel în 1946 «Grivița Roșie» de Marcel Breslașu, poem amplu, scris cu combativitate și căldură, dar pe care cu greu l-am putea numi epic. Nota lirică predomină în strofele poemului, iar din înșiruirea momentelor celor mai dramatice ale luptelor Griviței, nu se desprinde nici un personaj de dimensiuni epice, nici un episod bine încheiat care să dea viață unui astfel de personaj. Poemul se încheie avântat, eroii Griviței și-ai luptei clasei noastre muncitoare fiind propuși ca înalte modele și înflăcărare îndemnuri muncitorimii noastre, care-și câștigase de curând libertatea:

Cine cade astăzi pradă desnădejzii
și lenii
Cine poate uita Grivița, Râbnîța
Lupeni,
Cine-ar face astăzi un pas înapoi, —
— șovăitorii, sfioșii, prea blânzii, —
Nu-i vrednic să calce pe urmele lor,
alături de noi pe drum,
pe drumul izbânzii.

*Cine-ar face astăzi un pas înapoi,
ar pângări mii și mii de morminte
ar călca'n picioare moaște de eroi
care ne sunt sfinte!
Înainte tovarăși,*

Înainte!

Prefacerile revoluționare s'au succedat în ritm rapid: instaurarea Republicii, naționalizarea, primul Plan de Stat, primele gospodării agricole colective, începutul Cincinalului. Faptele grăitoare pentru aceste prefaceri se îngrămădesc zilnic. Oamenii cresc pe măsura faptelor. Dincolo de informațiile și cifrele din ziare, — scriitorii, poeții — deslușesc o bogăție de întâmplări, capabile să dea densitate epică unor romane și poeme de largă răsuflare. Contactul cu viața face să se închege în mintea lor conflicte puternice și convingătoare. Din mulțimea faptelor, poetul îl desghioacă pe cel tipic, din mulțimea oamenilor care împing țara înainte, îi deslușește pe cei în care sămânța socialismului a rodit cel mai bine. Prin faptele lor, acești oameni au devenit eroi ai muncii. Talentul, avântul și spiritul partinic al poetului le va conferi pe cel de eroi epici.

În 1948, apare poemul Veronicăi Porumbacu: «Tovarășul Matei a primit Ordinul muncii». E un poem dintre cele pe care le-am numi: poem despre cum crește un om nou. Tovarășul Matei e un erou în muncă, un muncitor dintre cei pentru care munca devine creație, dintre cei care înfrâng rutina și nepăsarea din jur și dau imbold colectivului întreg de unde fac parte. E un inovator. Pentru el fabrica și mașina sunt elemente constitutive ale vieții, iar pentru Veronica Porumbacu, ele devin, în multe locuri ale poemului, material poetic capabil de a sugera imagini realizate:

Sfârâie, sfârâie iar în conducte...

Parcă-mi sar țândări și amiaza

mi-e grea.

Să știi, dacă pompele odată mi-s

rupte

îmi tace și inima.

*Dar ele vor merge, chiar de m'aș
frânge*

Pompele-s inimi, aburul sânge.

Leacul trebuie să-l aflu, acum,

de nu, la nimica nu-s bun.

Dar tovarășul Matei încă nu este pe deplin un erou epic. Poemul e mai mult static și frământările interioare ale lui Matei, — preocupat de rezolvarea greutății ce-i pune piedică în producție, — capătă o amploare exagerată în poem, spre paguba faptelor, a acțiunii.

Acestea au fost greutăți ale începutului. Apariția poemelor epice ale lui Gribaciov («Cântarea colhozului bolșevic», «Primăvara în colhozul Pobeda») în traducere românească, reprezintă un moment hotărâtor în evoluția poeziei noastre epice. Felul cum și-au însușit poeții noștri în chip creator experiența literaturii sovietice și în acest domeniu, a fost dovedit de mulțimea și valoarea marilor poeme ce s'au scris în urmă. Viața nouă a pătruns în poem cu tot clocotul ei. Construirea socialismului la țară, dârzenia țăranilor muncitori, porniți pe drumul colectivizării, lupta dramatică dintre colectivizării îndrumați de Partid și chiaburii care împing răsbunarea până la crimă, au alcătuit țesătura unora dintre poeme («La frasinii din răscruce», «Lazăr dela Rusca»). Drumul unui muncitor, întâlnirea cu partidul, ridicarea lui până la nivelul unui erou al muncii, au alcătuit țesătura altora («Iosif Barta și ortacii săi», «Gabor cincisutistul»). Eforturile muncitorilor din industrie și mine, atașamentul lor patriotic pentru bunul obștesc, elanul și jertfele lor, înțelesul nou pe care îl acordă muncii, au devenit subiecte pentru alte largi poeme. («Minerii din Maramureș») În sfârșit, momentele cele mai dramatice, cele mai sguđuitoare din trecutul de luptă al partidului, eroii clasei muncitoare, și-au găsit locul pe care-l merită în marele poem epic. Prin pana poezilor noștri, luptătorii comuniști, cei mai aleși fii ai poporului muncitor, au câștigat dreptul la o nouă viață: aceea pe care o

hărăzește poezia și cântecul celor mai iubiți eroi populari.

Urmărind marile poeme epice scrise dela eliberare și până astăzi, nu putem să nu surprindem o desvoltare a geniului epic. Schimbările calitative realizate dela poemele publicate îndată după 23 August, până la marile poeme de azi: « Cântec despre tovarășul Gheorghiu-Dej » de M. Beniuc și « Minerii din Maramureș » de Dan Deșliu sunt izbitoare. Dacă materia epică din poemele « Grivița Roșie » sau « Tovarășul Matei » a căpătat Orđinul Muncii este încă insuficient de densă și pe alocuri slab organizată, dacă în poemul lui Jebeleanu, figura lui Sahia, atât de emoționantă nu atinge încă dimensiunile unui erou epic, în urmă, în poemele de amplă răsufare ale lui Mihai Beniuc și Dan Deșliu caracterul epic a devenit predominant. În astfel de poeme, fluviul epic — eposul lumii noi — pare a aduna afluenți veniți din toate colțurile unde oameni ai muncii construiesc socialismul.

Pornind la analiza unora dintre problemele poemului epic, socotim că trebuie să începem prin a lămuri o confuzie întreținută în mod tendențios de critica, istoria, teoria literară burgheză.

Când poetul popular istorisește întâmplările lui Corbea, haiducul ce băga spaima în boeri și negustori, fiindcă, spuneau aceștia:

*Când era
Corbea prin țară
Ne făcea
Și de ocară
Că, dacă ne jefuia
Și, dacă ne înmuia
Când îi mai ziceam ceva
Măciuca că-mi scutura
Și de spete
ne 'ndoia*

sau ale lui Toma Alimoș, « haiduc în țara de jos » cel ucis mișelește de Manea:

*Stăpânul
moșilor*

*și domnul
câmpiilor
Manea slutul,
Manea grosul
ș'arțăgosul.*

el, poetul anonim, dă viață unor întâmplări cărora le-a fost martor sau despre care a auzit, dar își exprimă implicit ura față de asupritori, dorul de libertate și de un trai mai omenesc, dragostea pentru cei ce se răsvrătesc împotriva unei strâmbe legiuri. Eroii baladelor populare devin astfel întruchiparea năzuințelor spre o viață mai bună ale unui popor împilat.

Tot așa, când înfățișează în poemul său epic, « Țiganii », viața liberă, neîngrădită de absurdele legi ale unei societăți nedrepte, pe care o duc șatrele de țigani, și atracția pe care o astfel de viață o exercită asupra unui tânăr răsvrătit, Pușchin dă glas părerii lui — a poetului — cu privire la nedreptățile vremii cât și năzuințelor lui spre un alt ideal social. Se spulberă astfel cu ușurință definiția pe care criticii și teoreticienii literari burghezi o atribuiău genului epic, gen care, spun aceștia, conține opere și povestește anumite fapte în mod *obiectiv*, fără participarea sentimentală a autorului.

A povesti un fapt sau a da viață unui erou, însemnând așa dar a lua atitudine față de problemele vieții și ale societății, mitul unui epic pur, obiectiv, ne apare doar ca o încercare de a sărăci atâtea opere epice de întreaga lor semnificație. Fiecare operă epică — și poemul cu deosebire — e scrisă sub imboldul unei atitudini lirice. « Idealul » spre care râvnesc eroii atâtor poeme — populare sau culte — ale trecutului, ideal care justifică întreaga desfășurare a faptelor lor, este doar expresia unei astfel de atitudini. În legătură cu această problemă, criticul sovietic Z. Papernâi scrie în articolul său « Despre poem »: « *Literatura noastră clasică nu cunoaște nici un poem unde redarea lirică a eroicului, a ceea ce este ideal, să nu fie întunecată de chinuitoarea conștiință a nepotrivirii*

acestui ideal și eroic, cu multe aspecte și fapte ale realității imediate.»

Purtători ai unui protest, eroii cântecelor noastre bătrânești ca și eroii tuturor poemelor epice ce s'au scris în trecut, reprezintă într'adevăr caractere tipice pentru vremea când au fost concepute, dar, în același timp, dau glas unei game întregi de sentimente resimțite de o colectivitate sau de o individualitate în fața aspectelor supărătoare ale unei orânduiri bazate pe exploatare: regret, revoltă, ură, dorință de mai bine, hotărârea de a realiza acest bine, etc.

Se menține oare această atitudine «lirică» — cum am numit-o — în poemul epic scris într-o societate unde exploatarea se desființează și ce devine ea în astfel de împrejurări? Răspunzând la această întrebare, vom începe analiza unor probleme legate de marele poem epic, cu problema liricului în epic. Facem acest lucru, pentru că problema atitudinii lirice — legată în poemul de azi și de cea a spiritului de partid — definește dela început orientarea nouă a poemului epic al vremii noastre față de toate poemele epice ale tuturor veacurilor din trecut.

Desigur, poemul epic ce se scrie azi în Uniunea Sovietică, precum și în țările care construiesc socialismul, are la temelie o atitudine lirică a autorului, într'atât de accentuată, încât unii critici sovietici (Papernâi, de exemplu) vorbesc despre poemul lirico-epic; iar personalitatea poetului ce străbate prin urzeala poemului e atât de puternic resimțită și comentariul lui atât de explicit, încât s'a vorbit despre eroul liric al poemului (poetul prezent în fiecare rând) alături de eroul epic. Ori care poem epic de astăzi pe care-l cercetăm confirmă afirmația de mai sus.

La baza unora dintre poemele mari ce s'au scris în ultima vreme la noi, se află o emoție puternică a autorului. Astfel, întregul poem al lui Jebeleanu «In satul lui Sahia» crește dintr'un nucleu emotiv: e amintirea pe care o păstrează poetul despre persoana scriitorului luptător și dragostea pe care i-o poartă. Aceasta nu pri-

mejduiește desfășurării epice, imprimând în schimb episoadelor o căldură care le mărește puterea de convingere și intensitatea dramatică. Prin emoția pe care o resimte, prin firele puternice care-l leagă de persoana eroului său, poetul e mereu prezent în poem:

*Ajung la Mândstirea când încă n'a
'nserat.*

*Sat mare. Multă vreme-i decând nu
l-am văzut
și pasul mi se îndreaptă, c'un tremur,
ca și-atunci*

*Spre locul dinspre margini, acelaș loc
tăcut.*

Pe alocuri, această notă lirică, intensitatea sentimentului personal, imprimă versului o vibrație profund răscolitoare, care se repercutează în întreg poemul, legând personajul principal — atât de apropiat de autor și de cititor — parcă cu aceleleași fire.

*Luci o stea... Spre chipul din bronz
privesc tăcut.*

*Gândindu-mă la anii care-au trecut —
și număr.*

*Să-mi amintesc mai bine de viața
celui dus*

*Pun brașu'ncet pe piatră și parcă-l țin
de umăr.*

Desvăluind sentimentele intime ale poetului, astfel de versuri sunt însă ferite de intimism. Căci ele nu zăbovesc asupra unor trăiri minore, nu trădează atitudinea egocentrică a scriitorului desprins de realitate, care se cufundă în propriul său eu, nemajdeslușind marile înțelesuri ale vieții și luptei de azi. Cu fiecare simțire nouă ce o dăruiește cititorilor săi, autorul unui astfel de poem aruncă noi lumini asupra unor fapte și unor eroi, pe care primindu-le însoțite de prețuirea afectivă a poetului, cititorul le va înțelege și le va prețui tot mai bine. Astfel înțeles de către poezii marilor poeme, lirismul devine nu pretext de închistare, nu fugă de fapte «obiective», ci mijloc de a da mai multă putere gân-

durilor și imaginilor pe care le sugerează realitatea.

Pe ultima pagină a « Cântecului despre tovarășul Gheorghiu-Dej », poetul Beniuc așterne următoarea mărturisire:

*Dar nu încap în cântec toate
Și nu'ncap într'un singur cânt,
Eu din trecut am prins un murmur
Când râul era sub pământ.*

*Azi râul curge larg în soare
și râul e întreg poporul,
E viața rodnică'n victorii
Și soarele e viitorul.*

Aceste rânduri, exprimând sfiala și respectul poetului față de imensitatea sarcinei de a cânta lupta desfășurată pe o infinitate de planuri de către partid și de conducătorul lui, vădesc conținutul nou al atitudinii lirice în poemele de azi. Ea nu reprezintă doar prezența poetului și participarea lui afectivă la faptele cărora le dă viață, ci cuprinde o valorificare a acestor fapte, luminarea realității întregi dintr'un anumit punct de vedere. Dar despre aceasta vom mai vorbi.

Este « Cântecul de leagăn al Doncăi » de Marcel Breslașu un poem epic? Gingașul și atât de emoționantul cântec de leagăn pe care luptătoarea comunistă îl cântă copilului ei în seara arestării sale (persoana întâi a cântecului devine prielaj pentru poem de a desvălui acea minunată îmbinare de gingășie feminină și dărzenia revoluționară care au fost ale Doncăi), se întrețese cu episoade dintre cele mai dramatice ale luptei în ilegalitate a partidului, cu momentele cele mai sguuitoare din viața comunistei Donca Simo. Dar și aci, ca și în cazul poemului lui Mihai Beniuc, al lui Jebeleanu și ale altora, esența atitudinii lirice ține de un factor mult mai important și mai adânc decât de dorința autorului de a-și face prezența simțită și de a comunica personagiilor sale o vitalitate pe care doar apropierea lui — a poetului — o poate menține neîntrerupt. Acel impuls liric pe care-l simțim străbătând ca un șuvoi toate marile poeme, ridică un fapt divers

(de exemplu transportul unui compresor în vârful unui munte) la înălțimea unui act epopeic. El îi apropie pe luptătorii comuniști într'atâta de noi, încât participăm cu toate fibrele ființei noastre la lupta lor, înțelegem cu toată inima însemnătatea jertfei lor, îi simțim alături de noi ca pe niște frați, dar în același timp realizăm întreaga lor măreție. Acel impuls care ne face să participăm cu toată pasiunea la frământarea ce duce la transformarea socialistă a agriculturii noastre, însoțind cu toată dragostea pe un Lazăr dela Rusca și cu clocotul urii noastre pe ucigașii lui, acel impuls liric reprezintă una din multele și variatele expresii pe care le poate da un poet spiritului de partid de care este însuflețit. Spiritul de partid este imboldul atitudinii lirice pe care o vădesc creatorii marilor noastre poeme; el valorifică faptele povestite în poeme, le dă forță de convingere și dramatism. Fiindcă el reprezintă în cazul acesta unghiul de vedere sub care realitatea se înfățișează în ochii poezilor noștri.

Credem că privind astfel lucrurile, se înțelege de ce, când Jebeleanu scrie în poemul său:

*« Pun brațu'ncet pe piatră și parcă-l țin
de umăr »,*

cititorul nu simte numai dragostea poetului pentru cel pe care l-a cunoscut ca prieten și l-a prețuit ca luptător, ci și o nemăsurată dragoste a lui, — a cititorului, — un impuls nestăvilit de a iubi pe cel ce a fost jertfit de cruzimea claselor exploatare. Tot astfel, citind cuvintele cu care Donca-și adoarme copilul:

*Nani raza mea de soare...
pui născut la închisoare...
Mi-o zâmbi vreodată oare
iarăși gura zâmbitoare?
Mi-or zâmbi vreodată iar
ochii mari de chilimbar?
Nani raza mea de soare...
Doare despărțirea, doare!*

cititorul e răscolit de emoție la gândul tăriei care o însuflețea pe eroica Donca

Simo, devenită atât de umană prin dragostea ei față de copil, prin durerea sfâșietoare pe care o simte la gândul despărțirii, impunătoare însă prin hotărârea cu care se jertfește.

Evocarea copilăriei tovarășului Gheorghiu-Dej, a cărei amintire acesta o re-trăește între zidurile închisorii dela Dof-tana, aduce odată cu prospețimea lirică de care e însoțită descrierea acestei vârste, gândul luptătorului spre viitorul fericit pe care partidul îl pregătește — îl pre-gătea de-atunci — poporului din România:

*... Ori își aduce iar aminte
De visurile din pruncie
— La poala Măgurei un cablu
În aer firul și-l înscrie.*

*Munceau cântând electricieni
Cântau un cântec proletar
Era în Mai — ca prins de vrajd
Sta ucenicul de dogar.*

*Un vis s'a împletit în juru-i
Acestui cablu aerian:
Copilul s'a sbătut de-atuncea
S'ajungd electrician.*

*A cunoscut apoi și visul
Lui Lenin de'mpânzi Rusia
Cu fir electric. El visează
'n vâl electric România.*

Participarea poetului la viața eroilor săi, acea însoțire afectivă a personagiilor pozitive de către poet prin toate frământările și încercările pe care le presupune lupta lor, e recunoscută chiar de poet și privită ca un rezultat al credinței comune — a poetului și a eroului — în cauza socialismului. Așa își încheie Baconsky « Balada despre Barta Iosif și ortacii săi: »

*Acum noaptea mantia-și aruncă,
Luna se năzare ca un vis,
Barta Iosif iar pornește'n muncă,
Eu mă'ntorc la masa mea de scris.*

*Dar putere nu-i să ne despartă,
Nu cunoaștem porți ce ni se'nchid,
Căci, pe toți, pe acelaș drum ne poartă
Flacăra aprinsă de partid.*

Atitudinea lirică și participarea afectivă a autorului la viața și întâmplările eroilor săi, reprezintă numai una din căile prin care se manifestă spiritul de partid în poemul nostru epic. Dar problema spiritului de partid în literatură în general și în poemul epic în special, e mult mai vastă și legată de nenumărate alte probleme de tematică și măiestrie artistică. Este un lucru îndeobște cunoscut și care s'a repetat de nenumărate ori în critica noastră și în discuțiile purtate pe marginea unor lucrări literare, că un scriitor nu dovedește spirit de partid, atunci când își presară lucrarea cu ședințe de partid, când descrie cu lux de amănunte activitatea organizației de partid din locul respectiv. Ținând seama de aceste considerente, vom vedea în ce fel s'a manifestat spiritul de partid al poezilor noștri în marile poeme epice și când a fost el greșit înțeles.

Una din întrebările pe care și le pune un poet în legătură cu această problemă este desigur: cum realizează personagiile pozitive și pe oamenii de partid în primul rând, cum îi realizează ca personaje epice. În poemul lui Gribaciov « Primăvara în colhozul Pobeda », găsim un exemplu de rezolvare poetică a acestei probleme. Secretarul de partid, Partorgul, din acest poem, nu ne este prezentat ca ținând discursuri solemne, ci în momente dintre cele mai umane ale vieții lui. Partorgul e bolnav, Partorgul moare. Dar el nu încetează nicio clipă de a fi un bun bolșevic, prin grija pe care o poartă oamenilor până în ultima lui clipă, prin visurile pe care le țese în delirul agoniei lui, închipuindu-și satul transformat în oraș agricol, departe, în comunism. În acelaș timp, el nu încetează de a fi un erou epic prin intensitatea prezenței lui active în fiecare pagină a poemului.

În acelaș sens, deși realizând un personaj mai puțin complex și viu de cât Partorgul lui Gribaciov, a înțeles să privească lucrurile și Dan Deșliu în poemul său « Minerii din Maramureș ». Roman, secretarul de partid, își manifestă partinitatea în relațiile cu oamenii: e înțele-

gător, știe să și-i apropie, dar e ferm și hotărât. Problemele de producție îl preocupă:

*El s'a deprins a scrie zi de zi
câți metri s'au săpat prin galerii
la ceasul ăsta n'o să-l vezi semni;
îi pare totdeauna prea puțin.*

iar grija de om i se pare un principiu suprem de viață și de muncă.

Problema zugrăvirii juste a personajilor în vederea unei orientări partinice a poemului, nu se pune doar cu privire la activiști de partid. Și aci, putem spune fără rezerve, Dan Deșliu a știut să rezolve problema. Personajile lui pozitive sunt oameni de partid, prin toate faptele și gândurile lor. Remes, cu toată vorbirea-i stropșită și nepriceperea lui în discuțiile cu oamenii, Toader Doinitorul și alții sunt muncitori conștienți și hotărâți. Ei sunt motorii actului eroic de pe Toroioaga, iar pe ei îi îndeamnă spre astfel de acte tocmai devotamentul față de patrie și partid.

Mai grea e sarcina poetului atunci când dă viață poetică unui chip de conducător. Sub raportul spiritului de partid, el trebuie atunci să-l înfățișeze pe eroul său drept o întruchipare desăvârșită a năzuințelor celor mai înflăcărare ale poporului și, în același timp, trebuie să arate coincidența perfectă dintre drumul partidului și viața eroului. În poemul despre tovarășul Gheorghiu-Dej, Mihai Beniuc înfățișează evoluția eroului ca întru totul determinată de legătura cu partidul:

*Partidul își găsise omul
Și omul și-a găsit Partidul*

Și, în alt loc:

*Căci el e glasul vrerii noastre
E mintea clară și'nțeleaptă
Ce către țință, către viață
alege calea cea mai dreaptă.*

Nu totdeauna au înțeles poezii noștri faptul esențial pentru un poet și pentru un scriitor în general, că e greu să dai viață

unui personaj pozitiv, punându-i pe seamă lozinci și discursuri. Iată cum i vorbește secretarul de partid lui Iosif Barta, în poemul lui Baconsky:

*Vei hrăni furnale și uzine
Lucrul tău să urce, ca un sbor,
Căci partidul-i veșnic lângă tine,
Veșnic îți va sta în ajutor.*

Efectul acestor cuvinte abstracte asupra lui Barta pare disproporționat:

*Și aceste vorbe minunate
Cresc ca un îndemn îndălțător.*

Din astfel de versuri aflăm foarte puțin despre secretarul care a determinat o nouă orientare în viața lui Barta și tot atât de puțin despre Barta însuși.

Biruințele clasei muncitoare conduse de partid găsesc o elocventă expresie poetică, atunci când realizările zilei de azi sunt puse în opoziție cu aspectele jalnice ale regimurilor din trecut. Acest contrast bogat în posibilități poetice, stă la baza multor poeme epice. Poemul lui Jebeleanu « În satul lui Sahia » se dezvoltă tocmai dintr-o astfel de opoziție. În satul Mănăstirea, satul lui Sahia, fost domeniu regal, care de aceea a cunoscut cea mai crâncenă exploatare și miserie, înflorește astăzi o gospodărie agricolă de stat. Înfațișarea metamorfozei satului, dela mizeria cumplită în care l-a cunoscut Sahia, la starea înfloritoare pe care o cunoaște azi în regimul de democrație populară, e plină de forță mobilizatoare. Și poetul a știut să găsească imagini puternice; să redea episoade grăitoare pentru ambele etape. Iată un moment al trecutului, o imagine a mizeriei capitaliste:

*Când i-apucă frigurile
Tremură'n pumn lingurile
Clănțnesc mâselele.
Lacrimile, grelele.*

Cât de bogată în sugestii e această imagine a frigurilor, cât de grăitoare pentru bezna și starea de degradare în care erau

ținute satele noastre odinioară! Cântecul — în ritm popular:

*Inghețat e râul bocnă,
Taie viscolul zănatec.
Comuniștii stau la ocnă
Of, mi-e inima jăratec!*

întregește și el tabloul sumbru al trecutului.

În partea a doua a poemului, găsim tabloul luminos al satului astăzi. Tablourile se echilibrează. Pe cât de jalnic e primul, de desnădăjduit, pe atât e celălalt de tonic, de încurajator. Tonul grav, pe alocuri sarcastic din prima parte, e înlocuit de un humor sănătos:

*Uite-o fată
C'o găleată
Uite luna
Cât aluna
Și'n găleata asta grea
— Pot să beau o gură
..... Beă
Friguri mai aveți pe-aici?
Fata-i mică. Mă țintește. Parc'ar spune
..... Ce-ți veni
Friguri? Păi, au fost vreodată
Ca să fie și acum? »*

Contrastul inspiră cititorului ură față de asuprirea din trecut, dragoste pentru cele realizate astăzi sub îndrumarea Partidului. El inspiră prin urmare combativitate. Contrastul acesta l-au folosit aproape toți poeții noștri. În poemul lui Beniuc, el este sugerat poetului de vederea Doftanei, a cimitirului unde dorm atâtea eroi. Aceștia, dacă s'ar scula — își închi-pue poetul — ar vedea locurile schimbate la față, oamenii schimbați și ei:

*O, de-ar vedea că nu-i ce-a fost
Pe deal cumplita cetățuie
Că muncitori legați în lanțuri
Acuma drumul nu-l mai suie!
Ce'nserinați ar sta de vorbă
Cu paznicul dela intrare,
Văzând că-i om de-al lor, de-al nostru
Un om al clasei muncitoare.*

Aceeași funcție de evocare a trecutului hăd, în contrast cu prezentul limpede îl

are și frumosul cântec al lui Remeș din « Minerii din Maramureș », iar cântecul lui Toader Doinitorul, ca și întreg poemul dealtfel, opune acestor evocări ale trecutului imaginea noului. Pe deoparte, mina, vechi loc de exploatare și chin:

*Și lămpașu' meu
feștila cu seu,
vagoneta mea
spinarea mea...etc.*

pe de alta mina nouă, refăcută, spre care cu atâta elan cei nouă mineri duc compresorul automat, simbol al nouilor condiții de muncă.

Lupta dusă în ilegalitate de partidul clasei muncitoare, și cea dusă astăzi de poporul întreg călăuzit de partid, continuă tradițiile cele mai frumoase de luptă ale unui popor care a cunoscut veacuri lungi de împilare și nedreptate. A arăta această continuitate, a sugera tradiția veche de luptă a poporului, înseamnă a privi desfășurarea istoriei de pe poziția clasei muncitoare. Din multe poeme publicate în ultima vreme se desprinde această idee. Ea dă luptei de azi a poporului nostru o deosebită măreție, măreția biruinței câștigate și pe deplin meritate, după bătălii grele, seculare:

*Și-aici la noi e vatră bund
E veche vatră de răzcoaldă.
De mult străbat chemări la luptă
Prin ani de trudă și de jale.*

*S'aud chemările lui Doja
Lui Horia, Cloșca și Crișan
De mult așteaptă-această vatră
să-i vie-odată un mare an.*

Iar eroul pozitiv al poemului, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, este înfașșat în întreaga sa amploare, arătat ca cel ce realizează năzuințele unor Doja, Horia, Cloșca, Crișan.

Evocarea anilor de ilegalitate ai partidului, a acelei mărețe epopei ce s'a desfășurat în umbră, a prilejuit poeților noștri epici versuri dintre cele mai fru-

moase. Ei au prins «murmurul râului de sub pământ» (Mihai Beniuc) și, dând expresie literară acelor momente patetice din istoria mișcării noastre muncitorești, au dat pagini de autentică poezie și mare valoare educativă. Iată strada cu tipografia unde va fi arestată Donca Simo:

...Undeva prin Basarab
o străduță cât un jghiab
între două bulevarde.
Din trei becuri, unul arde
și-acela foarte slab...

Donca vede ca prin ceață...
Casa cât o mogâldeță.
Jos — dughiana lunguiață
Cu un singur ochi la față...
Treci printr'un geamlăc rotund
curtea strâmbă, și prin fund
urcă-o scară'n podul scund!

În descrierea străduții întunecate și a tipografiei pitită într'un pod, re trăiește întreaga teroare pe care au cunoscut-o oamenii partidului în anii dictaturii fasciste.

Tabloul îl regăsim și în poemul lui Jebeleanu:

Beznă. Negru, vântul bate.
Bucureștii negrii parcă-s morți.
Strada-i păcurd.
Trece-un om adus puțin de spate.

Ochi îl urmăresc sub porți,
— Vei acum să nu ne scape.

Iși strecoară sub cămașă-o mând,
Scoate-un teanc. Îl dă unui tovarăș.
Se privesc — și ochiul le zâmbește:
Pași îl urmăresc aproape.
Noaptea va albi de manifeste.

Se țese astfel, dacă urmărim poemele epice ce s'au scris dela 23 August încoace, un epos al luptei pentru libertate dusă de poporul nostru. Momentele mai îndepărtate, eroii din timpuri mai vechi (Doja, Horia, Tudor), sunt doar pomeniți ici, colo. Se vor scrie desigur și poemele care să dea viață acelor pagini din istoria luptei poporului nostru pentru libertate.

Trăiește însă cu putere în paginile poemelor de care vorbim lupta partidului în ilegalitate, se închiagă figurile frumoase și curate, pline de spirit de abnegație și devotament pentru popor, ale comuniștilor. Trăiește apoi istoria minunată pe care o clădim astăzi. Și aceasta, pentru că poezii noștri privesc trecutul, prezentul și viitorul din unghiul larg pe care-l deschide învățătura partidului.

Problema spiritului de partid nu se leagă numai de aspecte tematice, ci și de cele de realizare artistică, lucru care a reeșit de altfel din sublinierea ce am făcut-o cu privire la puterea combativă pe care o realizează unele contraste, ca cele pomenite mai sus. Există imagini folosite de poezii epice, care dovedesc din partea autorilor priceperea de a traduce concepția lor partinică în imagini artistice. O astfel de imagine socotim că este clănțanitul dinților la copiii măcinați de friguri, pe care atât de bine o folosește Jebeleanu ca simbol al mizeriei și degradării fizice cunoscute de țărânimca noastră în trecut.

O altă imagine, vorbind de data asta despre schimbarea revoluționară ce se săvârșește sub ochii noștri în rândurile țăranilor muncitori, este cea folosită de Dan Deșliu în «Lazăr dela Rusca». Ne referim la imaginea cărții — Istoria Partidului — rămasă în căsuța lui Lazăr și găsită, după uciderea lui, deschisă larg la:

Locul unde scrie
Cu slove de hărnicie
cum cresc ogorul mare
din măruntele ogoare...

Imaginea aceasta — de altfel sugerată poetului de o întâmplare reală — cuprinde în sine mai multă forță exemplară, un îndemn mai cald decât orice 'discurs, orice descriere a devotamentului lui Lazăr pentru Partid și a dorinței lui de a învăța. Este una dintre acele imagini, care folosesc în gradul cel mai înalt luptei noastre și dovedesc o înțelegere desăvârșită a ceea ce înseamnă spirit de partid, în artă, în poezie.

Făcând aceste considerații, am încercat să arătăm conținutul nou al poemului epic ce se scrie astăzi, spre deosebire de epica trecutului, conținutul nou al atitudinii lirice a poetului epic de azi, față de cel de ieri. Și pentru că aci ni se pare că sălășluște deosebirea esențială între epica trecutului și cea de azi, am pus problema liricului în capul unui studiu despre poemul epic.

Pentru poemul epic, ca și pentru orice operă epică, și în general pentru orice operă literară scrisă sub semnul realismului socialist, se pune problema redării realității. Firește, felul în care redă scriitorul realitatea și mijloacele folosite pentru acest scop nu sunt aceleași pentru toate genurile și formele literare. Așa încât, discutând redarea artistică a realității, specifică poemului epic, discutăm însăși problema epicului în marele poem.

Dacă romanul presupune din partea romancierului o selecție riguroasă din noianul de fapte și întâmplări pe care realitatea le pun la îndemână, o alegere a faptului esențial, tipic, semnificativ, această alegere este și mai severă în cazul poemului epic. Prin însăși structura sa, poemul epic presupune o concentrare extremă, convergența tuturor forțelor spre miezul reprezentat de câteva momente esențiale (să le spunem momente de înaltă tensiune), spre personagiile principale ale poemului. Desfășurarea amplă în timp pe care o îngăduie arhitectura romanului nu este a poemului epic. Vorbind despre poemul «Tara Muravia» de A. Tvardovski, criticul sovietic Păpernăi, scrie: «*Autorul... nu arată succesiv copilăria, adolescența, tinerețea și toată viața lui Nichita Morgunoc, cum ar fi putut s'o facă un romancier; el ia viața eroului în momentele ei mai hotărâtoare și în fața noastră apare imaginea lui Morgunoc în întreaga lui viață*». Și conchide: «*Autorul poemului trebuie să-și aleagă asemenea momente înalte, centrale*

din viața eroului, încât prin ele să ne desodluie principalul din caracterul și soarta lui». Așa dar, momente hotărâtoare pentru un anumit erou, pentru un anumit fapt social. Acest lucru a fost în general înțeles de către poeții noștri. În poemul «Cântec despre tovarășul Gheorghiu-Dej», M. Beniuc nu întreprinde istorisirea vieții întregi a eroului său. Rezultatul unei astfel de încercări ar fi fost o biografie sau un roman. Poetul alege momente de mare intensitate din viața personagiului său pozitiv (procesul, evadarea) și acordă acestora valoare tipică și exemplară pentru viața întreagă și lupta tovară ului Gheorghiu-Dej. Poeții noștri au înțeles în general acest lucru. Din viața eroului său Iosif Barta, Baconsky alege întâlnirea cu ostașul sovietic, contactul cu partidul, prima coborâre în mină, biruința. Nu tot așa procedează însă poetul Ion Brad în poemul său «Cântec despre Gabor cincisutistul». Despre personagiul principal al acestui poem, aflăm tot ceeace se poate cere unei autobiografii și ceva în plus. Aflăm despre copilăria lui, despre dragostea lui timpurie pentru tren și locomotivă, despre emigrarea în America și alte lucruri care pot fi esențiale pentru evoluția unui erou. Dar mai aflăm că a zăcut bolnav în spital, aflăm *in extenso* ce s'a discutat la o anumită ședință, etc.

Dacă aglomerarea de fapte nu totdeauna esențiale și semnificative diluează substanța unui poem, trecerea grăbită asupra altor fapte — de data aceasta esențiale — îl sărăcește, îl lipsește de acea densitate epică fără de care ne aflăm în fața unui soi de stenografiere a realității, și nu în fața redării artistice a tipicului. Așa procedează, de pildă, poetul A. Baconsky în poemul său «Lă frasinii dela răscruce». Subiectul acestui poem se referă la lupta ce se dă într'un sat, între membrii gospodăriei colective și chiaburi. Colectivizarea ar trebui deci să stea în miezul poemului prin fapte grăitoare. Ar mai trebui să mai simțim mersul înainte, pulsul gospodăriei colective de curând întemeiate. Poetul însă

procedează altfel. Desfășurarea procesului de colectivizare cu greutate și biruințele lui, este un fond vag deasupra căruia se mișcă personagiile principale. La colectivizare se face din când în când aluzie prin astfel de cuvinte:

*Satul nostru își încordează munca;
Crește mândrul nostru colectiv.*

sau

Colectivul urcă mai departe

sau

*Și 'n ciuda celor bogdăni
crește, luminoasă, noua viață.*

Toate acestea ne informează că în sat există o gospodărie colectivă. Ele ar fi putut să fie note în carnetul poetului, care ar fi știut astfel că în locul respectiv din poem, trebuie să aducă un fapt, un episod, o întâmplare, care să convingă cititorul că «mândrul colectiv crește» și că «noua viață crește și ea luminoasă».

În legătură cu aceasta, se pun două dintre problemele care ni se par probleme-cheie, atunci când cercetăm un poem epic: problema episoadelor și ceea ce am numi problema momentelor de înaltă tensiune.

În poemele sale «Cântarea colhozului bolșevic» și «Primăvara în colhozul Pobeda», poetul Gribaciov dă viață unui număr mare de personaje care împânzesc poemele cu episoade: unele vesele, tratate cu humor (pețitul fetei din «Cântarea Colhozului», lecția de botanică a copiilor); altele grave (ultimele clipe ale secretarului de partid din «Primăvara în colhozul Pobeda»). Toate aceste episoade dau mișcare poemelor și încheagă împreună un tablou viu și convingător al vieții din colhozurile sovietice, dând în același timp densitate epică lucrării. Valoarea lor de convingere e mult mai mare decât orice relatare a poetului, care de altfel, — folosită în mod prea stăruitor — ar fi subțiat materia epică a poemului. De bogăția și semnificația episoadelor atărnă așa dar în mare parte reușita epică a unui poem. Fiindcă, în

ultima instanță, într'un poem epic trebuie să se întâmple ceva și acel lucru e bine să se întâmple în fața ochilor noștri și nu să fie doar sugerat de poet. Nu e vorba aici de o problemă «formală». De reușita episoadelor depinde în mare măsură redarea realității în toată bogăția ei, depinde forța dinamizatoare a celor povestite în poem.

În poemul lui Dan Deșliu — «Minerii din Maramureș», acțiunea toată se desfășoară în fața ochilor cititorului. Cititorul îi însoțește pas cu pas pe cei nouă mineri și simte odată cu autorul și alături de eroi, greutatea efortului lor ca și măreția acestui act. Mai mult decât atât: alte episoade vin să întregească imaginea despre cele mai importante personaje ale poemului (episodul atât de cuceritor prin humorul care-l străbate, al hârjoanei dintre Remeș și nevasta lui, celălalt — hazliu și el — al veghei lui Axinte, fuga lui Neculai smuls colectivului de dorul după iubita lui și multe altele).

Poemul lui Mihai Beniuc «Cântec despre tovarășul Gheorghiu-Dej» ar fi câștigat desigur în forță, dacă unele momente din viața eroului și unele întâmplări ar fi fost redade sub formă de acțiune epică și nu comunicate prin comentariul autorului sub formă de cronică. Un singur exemplu: Doftana și teroarea cunoscută aci de conducătorii partidului, ar fi devenit imagine vie în mintea cititorului, și deci puterea de convingere a pasagiului ar fi fost sporită, dacă în loc de a scrie:

*Ce gânduri n'au rodit aicea
Crescându-și floarea printre gratii!
Scrâșneau de ură păzitorii
Doftanei sure, blestemații! etc.,*

poetul ne-ar fi înfățișat un episod amplu și dramatic petrecut între zidurile Doftanei.

Al doilea aspect al problemei este cel al momentelor «de înaltă tensiune». Analizând poemul unui tânăr poet, Pachirev, «Țineretea noastră», în care autorul povestește faptele eroice întreprinse de un

grup de exploratori în regiunea Arctică, Papernăi remarcă faptul că momentul cel mai bogat în potențe epice a fost eludat: « În momentul cel mai important pentru eroi, autorul trece la un rezumat fugitiv ». Acest cusur se observă și la unele din poemele scrise la noi. Un exemplu ni-l oferă poemul lui Dan Deșliu « Minerii din Maramureș ». Poemul, vorbește despre minunatul efort al unor mineri care transportă un compresor pe un vârf stâncos de munte; momentul culminant al isbânzii, când compresorul e săltat pe stâncă, ar fi trebuit deci să încunune în poem eforturile personajilor. Dar tocmai de acest moment suntem lipsiți. După accidentul lui Toader, auzim cuvintele lui Remeș care spune:

*Astăseară, cum am spus,
compresorul fi-va sus!*

Și aici, poetul întrerupe firul povestirii.

Această eludare a momentului culminant se leagă de o deficiență mai adâncă a unora dintre poemele noastre epice. E vorba de o anumită neputință de a realiza un conflict puternic, prezentat într-o tensiune crescândă în etapele lui principale și mai ales în momentul lui culminant. Poemele epice ce s'au scris la noi sunt, în general, lipsite de astfel de conflicte. Când există, conflictele sunt mai mult interioare și duc la ridicarea unui muncitor sau țăran la înțelegerea noului ce se realizează într-o țară unde se construiește socialismul, la antrenarea lui în efortul creator. Așa se întâmplă cu tov. Matei, cu Iosif Barta și cu alții. Alteori — destul de des — intervine dușmanul. Atunci lupta se dă pe alt plan, așa cum se întâmplă în « Lazăr dela Rusca ». Lazăr, deși omorât, câștigă lupta prin tovarășii lui care descoperă crima chiaburilor, prin poporul muncitor care cere pedepsirea criminalilor. Aci avem de-a face cu o ciocnire puternică, dar nu încă cu un conflict cu tensiunea crescândă. Alteori nu găsim nici atât. Dușmanul în poemul lui Jebeleanu face funcția de figurant. Pentru ca poemul epic să redea tipicul epocii pe care o trăim acum în țara noastră, el

trebuie să dea suflare unor conflicte puternice, așa cum se iscă între oameni dârji, hotărâți să măture resturile vechilor așezări și niște dușmani care pun în unelțirile și crimele lor toată furia și desna-dejdea sfârșitului. Și, în privința elaborării conflictului, poezii noastre mai au de învățat din literatura sovietică, dela marii noștri clasici și dela poezia populară. În cântecele bătrânești, lupta dintre eroul pozitiv și dușmani este pregătită de un șir de întâmplări premergătoare și privită ca un moment culminant al unei serii de momente cu intensitate dramatică inferioară. Acelaș lucru observăm când parcurgem unele din baladele lui Alecsandri sau Coșbuc.

Poemului epic de astăzi, care-și alege substanța și episoadele din lupta pentru construirea socialismului, i-a revenit sarcina de a da o nouă accepțiune faptului eroic. Faptelor de armă, episoadelor din bătălii, le iau locul faptele — nu mai puțin vitejești — ale unui alt tip de oaste: oastea masselor muncitoare care clădesc, oastea păcii. Ostașii noi nu sunt războinici încoifați, nu poartă zale, sulii, lăncii, scuturi și alte ustensile războinice. Dărzănia în luptă au moștenit-o dela atâtea generații de înaintași care, ca Doja și Horia au aprins focul răscoalelor, sau care au luptat pentru independența națională a țării. Dintre acești eroi ai trecutului, unii și-au găsit oglindirea în poemele clasicele noastre.

Peneș Curcanul și Sergentul lui Alecsandri, ca și Ostașul din scrisoarea către Muselim Selo de Coșbuc, sunt vrednici înaintași ai eroilor poemelor de azi. Ei au luptat cu arma în mână. Eroii construcției socialismului au alte arme. Ei luptă cu ciocanul pneumatic, strungul sau combaina. Pentru aceasta trebuie dărzănie, voință, conștiinciozitate și încă ceva. Acel ceva este devotamentul pentru cauza socialismului, conștiința că ești ostaș pe un nou fel de front, că munca e spre folosul

tău și al poporului întreg, că muncind, netezești drumul spre o viață fericită și spulberi speranțele ucigașe ale celor ce urăse libertatea. Eroii poemelor epice de care vorbim știu lucrul acesta. Il știe și Lazăr dela Rusca, îl știe Barta Iosif, Niculae Nemeș, Toader Doinitorul, Re-meș și ceilalți. De aci noul sens al faptelor, de aci noua accepțiune a faptului eroic. Un exemplu ne va lămurii. În Balada populară « Băcul Haiducul, » eroul prins de împărat e pus la diverse încercări din ce în ce mai grele, pentru a-l distra pe acesta, care-i făgăduiește în schimb libertatea:

*Împăratul de-l vedea
Semn ceaușului făcea,
Jos cu toții se dedea
Și pe Băcul mi-l lega
D'un copac cu foia lată, cu tulpina
vârtoșată
Și cu umbra resfirată.*

*Mi-l lega totul cu mătase
Impletit în câte șase
Mi-l lega totul cu-arnici
Impletit în câte cinci.
Și, când bine mi-l lega
Și, când bine mi-l strângea
Lui Ceaușu-i tot striga
— Haide, bre, rupe frânghia,
ca să-ți arăți bărbăția
Să-ți cunoaștem vitejia!
Băcul măre
de vedea
cu zâmbire
răspundea
numai odată se smucea
odată se opintea
și frânghia când rupea
copacul din pământ scotea
la pământ îl doboră. . . .*

Urmenză și alte probe din ce în ce mai anevoioase, cărora haiducul le face față cu aceeași nepăsătoare ușurință. Să comparăm efortul, eroismul din poemul popular cu cel al minerilor din Maramureș. Deosebirea dintre sensul acelor eforturi izbește din prima clipă. Pe deoparte haiducul disprețuitor, silit de împrejurări să facă dovada

forții lui, spre divertismentul unui monarh capricios, în vederea unei ipotetice eliberări. Pe de altă parte niște muncitori conștienți, luminați de cuvântul Partidului, care înțelegând rostul efortului lor își spun:

*Și-om duce compresoru' sus,
din trup de-ar fi să-i facem punte.*

Jertfa lui Toader, care-și pierde un picior, în această acțiune nu pare de aceea disproporționată nici cititorului care cuprinde înțelesul adânc și nou al unui astfel de act de bravură. E între cele două episoade — cel din poemul popular și cel din poemul lui Deșliu, — întreaga deosebire între un act silit și un act liber consimțit. Este una din biruințele poemului epic de azi, de a fi ridicat efortul în producție, faptul creator și liber, la rangul unui eroism de dimensiuni epice.

Marelui poem epic îi revine menirea să cânte cu deosebire faptele mari ale vremii. Acest lucru, marele poem îl face cu vibrația și amplexarea pe care i le îngăduie suflul său larg. El devine așa dar fresca poetică a veacurilor de răspântie și noi trăim un astfel de veac. Dela înălțimea faptelor pe care le cântă, poetul epic dă oamenilor vremii și țării lui o pildă de eroism și de jertfă în folosul colectivității. El cuprinde în țesătura poemului cât mai mult din istoria bogată în întâmplări însemnate cărora le este martor. Pentru ca fresca să cuprindă cât mai mult, sunt necesare dimensiunile marelui poem, și pentru ca faptele să emane acea putere exemplară de care vorbeam, este necesar pasul măreț și impunător cu care înaintază poemul epic. Greșesc acei cari cred că marile poeme nu sunt cu necesitate cerute de proporțiile întâmplărilor pe care le trăim. Greșesc acei care cred că se scriu azi la noi poeme de largă răsuflare fiindcă poemele « se poartă lungi » și nu văd că, dacă faptele de vitejie ale strămoșilor au cerut romanele ample și stufoase ale lui Sadoveanu, realizările oamenilor muncii de azi și luptele comunistilor cer alte mari romane și multe

larga poeme. Iarăși greșesc acei poeți care cred că poemul epic de largă respirație ce se scrie azi, calitativ deosebit de cel din trecut, poate folosi utilajul poetic al poeziei decadente. Așa crede de pildă poetul Nicolae Tațomir, care a scris « un poem al omului nou », folosind toată recuzita poeziei formaliste. Personagiile poemului, lipsite de orice consistență fizică sau psihică se numesc: muncitorul, țăranul, agitatorul, boerul, burghezul, etc. Par niște personaje de alegorie medievală, dintre acelea care în vechile producții scolastice purtau pe piept câte o tăbliță unde scria: viciul, fătărnicia, virtutea, etc., personaje abstracte, menite să ducă interminabile controverse. Astfel de personaje desigur nu pot încheia o acțiune epică sau un conflict. Ajunge să spunem că în poemul lui Tațomir, Partidul e înfățișat cu cuvintele:

*Partidul care-i și cuvânt
Și faptă, nu uită să fie
Și faptă și cuvânt.*

Iar dușmanul:

*Deasupra'n soare, burghezia
Sunându-și trist vremelnicia
Avea în sufletu-i lignit.*

Asesorul — personajul și el — poartă Adevărul să intre în sala de judecată, iar filosofului aservit burgheziei « natura-i stătea felină în brațe ». Nu lipsesc nici expresiile « tari », atât de dragi naturaliştilor: cuvintele constituției vechi « puteau ca un gunoi în ladă ». Se mai vorbește despre « miazme de putred sgârce, toarse de năpârce pe ale nasurilor fusuri », etc. etc. Ulterior, prin alte producții poetice, poetul ieșan a dovedit că știe să scrie și versuri rezultate din cunoașterea realității noastre de azi, dar în acest poem, el vădește neînțelegerea față de mijloacele artistice noi, pe care le cere noul poem epic.

Problemele epicului de care am pomenit până acum țin de una dintre sarcinile majore ale literaturii de astăzi: redarea rea-

lității în neîntrerupta ei desfășurare spre socialism, redarea intensității vieții în țările unde se construiește socialismul, sublinierea înțelesului adânc conținut în faptele de muncă, în eroismul zilelor noastre, înțeles pe care doar țelul tuturor eforturilor ce se depun azi în țara noastră, îl hărăzește fiecărei întâmplări. Pentru ca frumusețea scopului să fie conținută în fiecare întâmplare povestită într'un poem, scriitorul trebuie să concentreze ca într'un focar, în faptele tipice cărora se hotărăște să le dea expresia poetică, raze multe și luminoase venind din toate sectoarele vieții de astăzi. Această condiție se realizează printr'o cunoaștere adâncă a realității, printr'o participare totală la opera ce se săvârșește azi în țara noastră. Faptele sunt grăitoare. Ele știu să vorbească. Autorul trebuie să le aleagă. Alegerea lui ne vorbește despre unghiul sub care le privește. Dar atât nu ajunge. Alături de personajele cărora le dă suflare, autorul este el însuși erou. Glasul lui alături de cel al faptelor, trebuie să alcătuiască acea polifonie amplă, capabilă să redea încrederea, elanul, bucuria vieții noi. Adevărat rapsod al măreției faptelor de azi, poetul intervine ades, prezentând, comentând, imprimând suflarea lirismului, întâmplărilor pe care le povestește. El e conștient de însemnătatea misiunii de a povesti astfel de fapte și socotește cântarea lor drept o datorie față de popor. Așa grăiesc cuvintele de închinare ale poemului lui M. Beniuc:

*Nu caut vorbe iscusite,
Nevoie nu e să vă laud
Cuvinte pe măsura luptei
Ce-ați dus-o voi, zadarnic caut.*

*Din ea crâmpene doar voi prinde
Și le-o cuprinde în cuvânt
In fața jertfei voastre însă,
Eu mă aplec până 'n pământ.*

E un nou fel de închinare, ce nu se mai adresează « zeiței » pe care o invocau rapsodii din vechime.

Asemenea poetului popular, poetul epic de astăzi își dăruiește versurile poporului, care așteaptă cuvântul lui.

*... Dar vă prinde parc' o nerbdare
Stați, încet, că facem lucru bun
Dați-mi numai, dați-mi ascultare
Că, pe rând, pe toate vi le spun.*

(« La frasinii dela Răscruce »)

Refrenuri din acestea revin mereu. Ele stabilesc o comunicație de tip oral între poet și cititor. Uneori poetul se confundă cu masele din care-și ia eroii. Vorbind despre instructorul de partid din satul lui Nemeș, Baconsky scrie:

*Și de-aceea îl iubeam cu toții,
Ca pe-un frate'n inimă-îl aveam.*

« îl iubeam » nu « îl iubeau ». Poetul se alătură colectivului de care vorbește. O astfel de perspectivă a faptelor — am spune perspectiva interioară a celui care participă — amintește de unghiul de vedere sub care relatează de obicei întâmplările poetul popular. Și asta nu numai pentru că refrene de felul celui citat mai sus: « *Da-ți-mi numai, dați-mi ascultare Că pe rând pe toate vi le spun* », seamănă cu refrenul ce-l aflăm în multe din basmele noastre: « *Căci cuvântul din poveste înainte mult mai este,* » ci fiindcă există la baza unor astfel de versuri ideea datoriei poetului, a rapsodului întâmplărilor de azi, — de a transmite mai departe gândurile pe care experiența lui și realitatea vremii i le-au sugerat.

Înrudirea poemului epic ce se scrie azi la noi cu poezia populară este însă mai adâncă. Ea este un exemplu minunat de felul cum trebuie să folosească literatura cultă tradițiile literare ale poporului, preluându-le în chip creator.

În multe din poemele de largă răsunare scrise în ultimii ani la noi, găsim fragmente scrise în ritm și în spirit popular. Un astfel de fragment este doina intercalată în prima parte a poemului lui Jebeleanu, « În satul lui Sahia »:

*Neagră-i viața omului
Sub sprânceana domnului,
Sub pușca jandarilor...*

Prezența acestui fragment în interiorul poemului, e pe deplin justificată. Ea nu ține doar de dorința autorului de a varia ritmul, numărul versurilor, spre a oferi o mai bogată melodie urechilor cititorilor. Rostite de un glas din popor, cele conținute în poem au o cu totul altă tărie decât comentate de glasul autorului. Și cuvintele cu care se încheie cântecul, purtând sunet de răzbunare și nădejde în același timp:

*Dar răbojul de pe spete
Ține minte, cin' ți-l deto!
Ține minte șanțurile
Biciul și cu lanțurile!
C'o veni și vremea ta!
O veni și vremea ta!*

au altă forță grăite fiind de obiditul de atunci, decât preluate astăzi de glasul poetului.

Aceeași forță — de data asta vorbind despre drumul de azi al țăranului muncitor din Mănăstirea, are poezia în ritm popular intercalată în partea a doua a poemului:

*Nu sta, mă, pe ardtură
C'o să-ți pice luna'n gurd...*

Ritmul e popular, ghidușia versului, humorul jucăuș sunt ale poetului Jebeleanu, dar în altoirea aceasta constă tocmai preluarea creatoare a tradiției populare. Și apoi, nici un vers n'ar fi putut mai bine decât versul popular, să exprime toată fericirea țăranului tânăr, privind viitorul și amintindu-și de coșmarul trecutului:

*C'am fost liber ieri să mor .
După placul domnilor,
Și-acu-s liber să trăiesc,
Să trăiesc și să muncesc.*

Presărat cu astfel de intermedii populare e poemul lui Dan Deșliu, « Minerii din Maramureș ». Pe lângă rolul

pe care li l-a atribuit Jebeleanu acestor fragmente, Dan Deșliu le mai acordă și pe cel de a întregi portretul unui personaj. Muncitorul Toader Doinitorul devine în poemul lui Deșliu, o figură de mari dimensiuni epice nu numai prin frumusețea jertfei lui dela sfârșit, dar și pentru că aduce în poem toată prospețimea, tot freamătul poetic care străbate baladele populare. El este unul dintre cele mai frumoase produse ale țărănimii de unde-și trage seva și a devenit în urmă una din figurile eroice ale muncitorimii. Este, din acest punct de vedere, un personaj cu valoare de simbol. Iată-l doinind:

*Multu-i dulce viața mea
când s'a desprindovăra.
că mă'mdeamnă inima
să mă sui la munte, sui,
la verdeața bradului
la gura șipotului!
Să mă duc mai repejor,
sub zalele codrilor
în năcazul domnilor...*

Aceeași valoare de întregire a unui portret o are povestea lui Remeș. Și Dan Deșliu a înțeles puterea de convingere pe care o capătă evocarea trecutului dureros de exploatare, atunci când cuvintele sunt spuse la persoana întâia și când durerea se deapănă în firul amintirii:

Intervențiile de tip popular ca:

*Flăcăruie, flăcăruie,
Zi-i lui Remeș să mai spuie
Că mânia răscolită
Face inima călită!*

dau vioiciune povestirii și sugerează participarea afectivă a ascultătorilor la cele povestite.

Dar rodul cel mai de seamă al acestei absorbiri de sevă populară, pe care a întreprins-o poezia noastră epică, îl aflăm când cercetăm figura eroului pozitiv din marile noastre poeme.

Cercetând marile lucrări epice — romane, poeme — critica noastră a semnalat

succese reale în realizarea noului tip de erou pozitiv, omul ce crește odată cu marile realizări ale socialismului. Personajii pozitive bine conturate: muncitori, țărani muncitori, activiști de partid, intelectuali de tip nou, populează lumea romanelor, nuvelor, poemelor ce se scriu la noi, concentrând conflicte în jurul lor, devenind elementele dinamice care împing acțiunea înainte. Dacă încercăm însă să stabilim o comparație între felul cum a fost realizat acest erou, — personajul în cel mai înalt grad tipic pentru prefacerile ce se înfăptuiesc astăzi în țara noastră, — suntem numaidecât izbiți de constatarea că eroul poemelor epice realizează în măsură mai mare decât eroii romanelor și nuvelor acele însușiri care-l fac să fie recunoscut drept prototipul constructorului socialismului. Din această pricină, eroul poemelor și-a câștigat o popularitate, o putere de circulație, pe care nu au câștigat-o încă eroii romanelor. Lazăr dela Rusca, de pildă, a devenit un erou cu mare popularitate literară nu numai pentru că puterea de difuzare și forța mobiliza-toare a poeziei e mai mare decât cea a prozei. Socotim că altul e motivul pentru care poezii noastre au obținut în zugrăvirea eroului pozitiv succese, pe care proza încă nu le-a realizat. Aceste succese noi le atribuim faptului că poezii noastre au urmat drumul poeziei populare. Pe acest drum ei i-au întâlnit pe eroii cântecelor noastre bătrânești, eroii baladelor haiducești, pe Toma Alimoș, pe Gruia, pe Corbea, pe Pinte, pe Mihai Copilul și pe alții.

Dacă-i privim cu luare aminte pe eroii marilor poeme, pe Lazăr dela Rusca sau pe Toader Doinitorul, îi recunoaștem ca pe niște frați buni ai lui Corbea sau Toma Alimoș, frați care au apucat alte vremuri — fericite — și a căror luptă are alt înțeles decât cea a haiducilor din baladele populare. Puterea legendară a personajului popular despre care am mai vorbit, s'a transmis eroului pozitiv din marele poem, dar temeiul acestei puteri este acum altul. Incolțit de chiaburii care-l vor ră-

pune, Lazăr se arată conștient de izvorul forței ce sălășlucește în el și în frații lui:

*Alei, rădilor, alei,
strigă Lazăr spre mișei,
slabă vi-i tăria, slabă,
nici cât jumătate boabă,
nici cât fir, nici cât grăunte,
dar a noastră-i cât un munte.
Noi cu țara, cu norodul,
voi cu pulberea și glodul!
Noi cu oamenii cei buni,
voi cu lupii'n văgăduni!*

La fel ar putea grăi oricare din eroii poemelor de azi: Remes, Toader, Tovarășul Matei și alții. La fel scrie M. Beniuc despre eroul poemului său, subliniind legătura, trainică, indestructibilă ce există între eroul său și poporul întreg:

*Lovind în el, loviți în noi,
loviți în drepturile noastre
Loviți în pruncul care sughe
În viața nouă ce se naște!*

Ca și eroul popular, eroul poemelor noastre de azi e luminos, vesel, iubește viața, iubește cântecul. Așa e Lazăr dela Rusca:

*Struna lui mlădie cânt
Și de iarba din pământ
și de foșnetul din pom
și de dragostea din om
și de rouă și de zloată
de lumina vieții toată...*

Așa e și Toader Doinitorul. Așa era și Mihai Copilul:

*Iar, în urma lui,
frunza codrului
dulce-mi răsună
d'un dulce cântic
cântic de voinic
din cobuz de soc*

*mult zice cu foc
din cobuz de os
mult zice duios,
din cobuz cu fire
mult zice subțire.*

Eroul acesta al marilor poeme, spunem că are toată vigoarea, elanul și vitalitatea eroului din baladele populare. Noua conștiință care-l însuflețește dă un conținut nou actelor lui, iar căldura cu care-l zugrăvește creatorul lui — poetul — îi dă putere de convingere, îl duc în raza afectivității cititorului.

Dacă, mergând pe drumul poeziei populare, poezii noștri l-au întâlnit pe eroul popular, — luptător pentru libertatea celor asupriți, tânăr, puternic, avântat, — ei nu au știut întotdeauna să se ferească de o primejdie ce se află și ea pe acest drum: aceea de a da eroilor lor proporții de basm și un aer legendar. Scoborite până la noi din trecutul îndepărtat, baladele populare ne aduc eroi, care poartă pecetea trecutului în vorbe și purtări, cărora imaginația poporului le-a dăruit proporții gigantice pentru a le spori forța dinamizatoare. Spunem însă că alții sunt eroii pe care îi presupune metoda realismului socialist. Aceștia sunt alături de noi. Măreția lor constă în fapte accesibile celor ce înțeleg sensul bătăliei noastre. Și tocmai acest lucru trebuie subliniat. Dimensiunile epice le capătă astfel de personaje, tocmai prin înțelesul adânc, nou, pe care-l acordă poetul fiecăreia din faptele lor. Că realitatea zilei de azi nu trebuie înfrumusețată și amplificată e doar un lucru știut de scriitorii noștri. Și totuși unele personaje din poemele de azi, mai par, în unele momente ale acțiunii, a coborî din legendă.

Întâmplarea lui Lazăr dela Rusca — ilustrând lupta crâncenă în prezența căreia se desfășoară construirea socialismului la țară — e ruptă din realitatea vremii noastre. Poetul, adoptând tonul rapsodului popular, o povestește în limba acestuia. Lazăr se întoarce acasă. Intr-o pădure, e atacat. Dușmanii — nediferențiați de poet

— au în ei ceva din grozăvia apocaliptică a balaurilor din poveste:

*Colo'n cumpăna de cale
Sade cu mâinile goale,
Cu flinte proptite'n poale.
Sase împrejur rotesc*

*Il lovesc, îl suduiesc
Sase vipere de stei
Cu ochi de cucută grei,
Sase rânjete nătânge
Îmbăloșate de sânge.*

Lazăr se află parcă în ghiarele unei fiare cu multe capete, ale unui dragon din poveste. Din această tragică întâmplare petrecută « *sus la munte, hăt în sus, la loc negru și ascuns* », Lazăr, care opune haitei de fiare cuvintele lui de blestem, se desprinde uneori cu proporții legendare. Dacă episodul cărții (Istoria Partidului) lăsată deschisă pe masă ni-l apropie pe Lazăr și face din el un erou de operă literară realistă, împrejurările morții sale îl îndepărtează de privirile noastre, proiectându-l pe un fond nebulos de mit, transformându-l parcă în personajul de basm. Ajutați în general de exemplul creației populare, poeții noștri au căzut însă uneori în această greșală. N'au fost uneori feriți de ea nici prozatorii. Unele personaje din romanele lui E. Camilar stau mărturie.

Uneori, poemul epic ni-l arată pe erou în desfășurare, în devenire; sunt poeme pe care le-am numit « poeme despre cum crește un om nou ». Dintre acestea fac parte « *Tovarășul Matei a primit Ordinul Muncii* », de Veronica Porumbacu, « *La frasinii dela răscruce* », de Baconsky, « *Iosif Barta și ortacii lui* », etc. Ele îngăduie poetului să dea personajului principal mai multă

adâncime, să-i acorde o gamă mai bogată de însușiri, să evite prin urmare schematismul. În sensul acesta și-au conceput poemele Veronica Porumbacu și Baconsky, în « *Iosif Barta și ortacii lui* ». Dacă însă creșterea eroului se săvârșește prin nenumărate oscilații, unitatea personajului e îmbucătățită, contururile își pierd preciziunea, acesta încetează de a fi un erou pozitiv epic. E ceeace se întâmplă cu Niculae Nemeș, eroul poemului « *La frasinii dela răscruce* ». Slugă la chiabur, acesta parcurge poemul, oscilând între fidelitatea față de stăpânul lui și dorința de a păși alături de țaranii care se adună în colectiv. Momentul final îi precizează hotărîrea, hotărîre care însă nu se dovedește rezultatul unei creșteri progresive. Mijlocul de a evita schematismul nu constă în a arăta prin astfel de balansări că personajul nu se conving delă început și că parcurg un îndelungat proces sufletesc pentru a ajunge pe drumul cel bun. În orice caz, astfel de procedee nu sunt ale poemului epic. Și dacă un erou nehotărît, care până la urmă își învinge nehotărîrea, poate găsi loc în roman, el nu se află în elementul său în poemul epic. Există însă altfel de frământări ale personajilor, pe care dacă poetul le redă dramatic, eroul câștigă în adâncime și putere și încetează de a fi un personaj schematic. Ne gândim de pildă la Remeș din « *Minerii din Mara-mureș* ». El este un muncitor conștient, un comunist convins, un patriot. Remeș însă nu știe să vorbească cu oamenii, e un impulsiv, un om care se aprinde ușor. Acest cusur pe care dealtfel se ostenește să-l îndrepte, îi dă de gândit, lucru ce reese din toate faptele și vorbele sale. Așa încât, după parcurgerea poemului noi știm nu numai că Remeș e un bun comunist, ceeace e și Roman secretarul, și Toșder, ci și un om cu anumite calități și cusururi, om frământat de anumite probleme, deosebindu-se astfel de celelalte personaje.

În poemul lui Mihai Beniuc *Cântec despre tovarășul Gheorghiu-Dej*, există un episod care arată adâncă umanitate, puterea atașamentului acestui luptător cura-

gios față de cei pe care-i iubește. E scena cutremurului la Doftana, când tovarășul Gheorghiu-Dej află despre moartea lui Ilie Pintilie. E unul din acele momente care ni-l apropie pe erou prin ceea ce este mai adânc omenesc în el. Este un moment care întregeste portretul eroului printr'o trăsură nouă, a lui și numai a lui.

Acestea sunt mijloace potrivite îndrumării care trebuie dată poemului epic pentru evitarea schematismului personajilor. Din teama de a cădea în schematism, poeții noștri comit însă greșeli ca cele pomenite în legătură cu poemul lui Baconsky, uitând că a umaniza un personaj nu poate să însemne a-i frînge evoluția prin oscilări care să-i dea «adâncime». Acestea sunt resturi de psihologism. Eroi marilor poeme de azi nu sunt giganți cu purtări și reacțiuni supraomenești. Deaceia îi simțim nespuse de apropiați nouă când aflăm că între genele lor s'a spart o lacrimă la știrea morții unui bun tovarăș. Deaceia ne mișcă tabloul Doncăi Simo, care-și adoarme copilul cu un cântec de leagăn. Inspire astfel de amănunte, care-i apropie pe eroii poemelor de restul oamenilor, prin ceea ce e frumos și cald și vibrant în ei, trebuie să se îndrepte poeții când încercă să-și umanizeze personajele.

Un poem epic trebuie să aibă un erou. În jurul acestuia se țese acțiunea, el o împinge înainte. Dar iată că ne aflăm în fața unui poem cu un nou fel de erou: colectivul. Cine este eroul din «Minerii din Maramureș»? Personajii bine conturate sunt câteva, dar este limpede că autorul a vrut să accentueze puterea nestăvilă, unitatea morală perfectă a unui colectiv de nouă oameni, hotărâți să ducă la bun sfârșit o întreprindere grea, îndemnați să facă acest lucru de înțelegerea partinică și patriotică a faptei lor. Acesta este de altfel și rostul refrenului, care — cu mici variante — revine periodic:

Urcă laolaltă

Pe-o cale 'naltă.

La Toroiaș, nouă mineri.

sau

Crește, furtuna,

urcă într'una

la Toroiaș, nouă mineri...

Legătura indisolubilă dintre acești oameni, unitatea desăvârșită a voinței și mișcărilor lor, se explică prin devotamentul lor față de cauza socialismului, iar colectivul ca erou nu putea apare decât într'un poem scris într'o țară unde se clădește socialismul.

Eroul pozitiv, personajele pozitive își justifică existența în poem, prin luptă. Luptă pe tărâmurile deosebite. Dar prima luptă și cea mai înverșunată este cea pe care o duc împotriva dușmanului de clasă. Dacă poeții noștri au realizat figuri frumoase de personajii pozitive, ei au obținut succese mai puțin categorice în descrierea dușmanului de clasă. În general, figurile negative din poemele epice sunt șterse și vag conturate. Unui personaj pozitiv puternic și viu zugrăvit poți și trebuie să-i opui un dușman pe măsura lui. Cu atât mai mult cu cât nu poți prinde fizionomia întreagă a construirii socialismului, dacă nu-l arăți pe dușmanul de clasă în toată urâciunea, dar și în toată înverșunarea lui.

În poemul lui Jebeleanu, cei doi chiaburi care apar la sfârșit sunt nediferențiați între ei. Ei se bucură la gândul că americanii trimit avioane cu gândaci de Colorado, ca să distrugă recolta, și se întristează când văd că avioanele sunt ale noastre și vin să deparaziteze. Alte manifestări nu au. În «Lazăr dela Rusca», dușmanul — cum spuneam și mai sus — prezentat sub formă de haită, îmbracă aspectele unei hidre apocaliptice. Figuri conturate de chiaburi nu deslușim aci. Grupul dușmanilor e mereu învăluit în ceață. Mai bine conturată ni se pare figura chiaburului Mureșan, din «Frasinii dela răscruce», uneori chiar mai cu atenție desenată decât personajele principale. În

poemul lui Dan Deşliu « Minerii din Maramureş », duşmanul lipseşte cu desăvârşire. Problema duşmanului, a potrivnicului eroului epic, trebuie neapărat luată cu seriozitate în considerare de poetul epic, pentru ca figura eroului pozitiv să crească în putere de convingere şi tabloul luptei de clasă să fie întreg. E şi acesta un aspect legat de necesitatea creerii unor conflicte mai puternice în poemul epic.

Pentru a reda bogăţia vieţii, pentru a da desime poemului, poetul îşi populează opera cu o seamă de personaje, colorate sumbru sau luminos, tratate cu gravitatea ironie, humor. Acestea îngăduie poetului să redca aspecte dintre cele mai variate ale vieţii şi în acelaş timp să înmulţească episoadele atât de însemnate pentru substanţa însăşi a poemului.

Cele două poeme ale lui Gribaciov forfotesc de personaje. Acestea — de diverse dimensiuni, profesii — redate în nuanţe afective diferite, reconstitue atmosfera unui colhoz din ţara Socialismului, cu tot freamătul vieţii care-l însufleţeşte, cu problemele ce-i agită pe colhoznici. Sunt foarte populate aceste poeme: un preşedinte de colhoz care are grijă să-şi mărite fetele colhozului, un copil plin de curiozităţi, care vrea să călătorească singur cu trenul, doi tineri însurăţei care se ceartă şi se împacă, un chiulanguu pripăşit printre colhoznici, un învăţător care dă copiilor lecţii de miciurism şi mulţi alţii.

Deşi unele din acest personaje reprezintă doar călători pe drumul larg al poemului epic (altele fiind însă figuri zugrăvite cu mare minuţie de scriitor), ele ne apar totuşi ca oameni vii, trăind printr'o trăsură de caracter bine prinsă, printr'o mişcare sau un gest. Această mulţime — bine diferenţiată — de personaje, dau acel sentiment al intensităţii vieţii care străbate poezia sovietică şi schimbă raportul de forţe existent în literatura dinainte: câteva personaje principale mereu în raza vizuală a poetului, deci şi a cititorului şi mai în fund, în chip de element de decor, umbre palide — figuranţi. În

poemele sovietice nu există figuranţi. Pe rând personagiile apar în obiectivul poetului ca oameni vii, cu reacţii particulare şi tipice, redând tumultul întreg al vieţii. Aceasta ţine de mult mai mult decât de o « manieră » artistică. E concepţia poetului, pentru care viaţa de azi nu prezintă o deosebire fundamentală între « protagonişti » şi « figuranţi ». Fiindcă există în fiecare personagiu numit episodic putinţa de a deveni erou epic, şi în fiecare om al muncii putinţa de a deveni erou al muncii. Este încă un aspect care vorbeşte despre puterea de emulaţie şi valoarea educativă a poemului epic.

Poemele noastre sunt mai sărace în personaje episodice. Exemplul poetului sovietic, l-au urmat totuşi cu succes unii dintre poeţii dela noi. În poemul « În satul lui Sahia », freamătul vieţii noi care a cuprins satul, e realizat tocmai prin perindarea în faţa ochilor noştri a unui număr mare de personaje episodice: fata cu găleata, directorul gospodăriei, tovarăşul Chereşteş, care a luptat la Griviţa în '33, etc. La fel de populat este şi poemul lui Deşliu « Minerii din Maramureş ». Aci, poetul stăruie mai mult asupra personajilor, care încetează de a fi siluete fugare ca la Jebeleanu şi devin cunoştinţe bune ale cititorului: moş Axinte păzitorul, când somnoros, când vigilent, preocupat de felul cum îşi va face autocritica în chip cât mai puţin compromiţător pentru el; nevasta lui Remeş, repezită şi guralivă, dar devotată şi înţelegând rostul strădaniilor lui Remeş; Neculai cel slab de înger, ros de dor şi-apoi de remuşcări, şi alţii. Privite cu humor şi însoţite de căldură şi dragoste din partea autorului, aceste personaje episodice dau vioiciune şi o notă de minunată autenticitate acţiunii. Aceasta, pe lângă rostul lor în arhitectura poemului epic, despre care am vorbit. Tot un personagiu episodic, conceput cu aceeaşi căldură, dar de astă dată la tonul grav, e băcanul din « Cântecul de leagăn al Doncăi ». Tejghetar de circumstanţă,

luptător în ilegalitate, iubitor al fraților săi
muncitori care:

*La dughiana fumurie
capătă « pe datorie »
noi puteri în bătalie
cât să'nduri — și când să'nfrunți...*

aceasta e tipic pentru mijloacele atât
de multe și de neștiute atunci, folosite în
lupta ilegală a partidului, cât și pentru de-
votamentul fără seamăn al comuniș-
tilor.

Dar în afara acestor personaje episodice
— apariții mai fugare sau mai stăruitoare
care dau viață și mișcare poemului — po-
eții noștri au știut adesea să facă auzit în
opera lor glasul maselor. Chiar când ele
nu apar, prezența lor în orice poem e sub-
înțeleasă. Masele sunt țăranii săraci care
robesc pe moșia regală din satul Mânăs-
tirea, sunt țăranii muncitori care pun teme-
lia unei vieții noi, în « Lazăr dela
Rusca ».

Uneori, masele vorbesc, capătă cuvânt
în poemul epic. Ele nu mai sunt grămada
celor mulți care-și urmau în vechile epo-
uri conducătorii la războaie, ci mulțimea
oamenilor conștienți de scopul luptei lor.
Evocarea evenimentelor dela Grivița în
poemul lui Beniuc, dă viață și mișcare unor
astfel de mase:

*Prin cartier e forfoteală.
Pe uliți tot mai mult popor,
Soldații'n beznă'ncarcă arma...
Ce vor?... Să tragă vor?...
Ce vor?...*

*Femei cu pruncii după ele
Răslesc tipând pân'la uluci.
— Bărbatului să-i spun o vorbă!...
— Cătea! oprește! Un'te duci?!*

*Șed muncitorii lângă focuri,
Stătură toată noaptea treji —
O clipă nu s'a stins într'ânșii
Indemnul ce-l trimise Dej.*

Poporul care n'avea drept să spună
« o vorbă » în 33, vorbește răspicat în anii
de după eliberare, cerând pedepsirea celor
care pun stavilă mersului spre socialism:

*Vestea bine nu răsbea
că din vale din Rusca,
norodul se ridica
cu furcoale, cu topoare
cu coase sticlind în soare,
cu bâte și cu securi
și pornea peste păduri
după haita de chiaburi
după fiarele turbate
prigonite de dreptate.*

Iată deci, că alături de eroii pozitivi
și de personagiile episodice, masa apare
și ea în chip de personaj grăitor în poe-
mul nostru epic.

Eroii pozitivi ai poemelor noastre epice
— luptători din trecut sau de astăzi — își
privesc faptele, viața, lupta, proiectate în
viitorul care le justifică strădaniile și jert-
fele. Prin însăși structura lor, ei sunt
niște visători — visători de un fel deo-
sebit, dar totuși visători. Astfel, structura
psihică a eroilor îngăduie pe deplin poeziilor
realizarea de săvârșită a metodei realismului
socialist, după care faptele prezentului își
câștigă înțelesul întreg doar prin proec-
tarea în viitor. Această condiție de viață
a luptătorului revoluționar de ieri și de
azi — visul — pare să fi fost înțeleasă de
aproape toți autorii de mari poeme epice.
Credința în viitor a personajilor pozi-
tive, cuprinderea de către ele a viitorului
în toată frumusețea lui, este de altfel unul
din mijloacele de realizare a patosului re-
voluționar. Ideia utilității jertfei lui La-
zăr e sugerată într-o imagine dintre cele
mai reușite și mai pătrunse de spirit de
partid: în istoria pe care o scrie poporul
azi, prin fapte și realizări, sacrificiul lui
Lazăr va ocupa și el un loc:

*va fi, Lazăre, va fi!
Iar în cartea care-acum
își plinește asprul drum,*

*cartea noastră, cartea vie,
ce poporul nost' o scrie
Ai să fii și tu un rând
cu lumind sângerând
și ntr'o slovă dintre toate
inima mereu ți-a bate!*

Viziunea lui Sahia despre viitorul țării, — viziune alimentată de cunoașterea realității sovietice — crește în tot cursul poemului ca un șuvoi din ce în ce mai bogat și mai năvalnic, căpătând dimensiuni epice în partea a doua a poemului, care nu e în definitiv decât realizarea visului. La fel visul tovarășului Gheorghiu-Dej — copil — despre țara electrificată, vis a cărui împlinire o trăim azi în R.P.R. În poemul « Cântecul de leagăn al Doncăi », visul capătă o întrupare vie în copilul eroinei:

*... Când vei fi mai mărișor
buna bund o să-ți spună
pentru ce-am luptat și noi!
Cine-a vrut să mă răpund
cine moartea mi-o răsbund,
care glas de foc răsbund
care pumn de fier ne-adund
Și vei fi un luptător.*

Trecerea timpului, care e de obicei sugerată de poeți prin succesiunea anotimpurilor, e legată aci de înaintarea prin viață și ridicarea la conștiința de om și revoluționar a copilului Doncăi. Vis și testament de luptător în același timp, finalul poemului închide în sine unul dintre cele mai patetice mesagii cuprinse în poezia noastră epică.

Spuneam că înclinarea spre visare constructivă cuprinsă în ființa psihică a fiecărui erou pozitiv, îngăduie realizarea unuia din elementele metodei realismului socialist. E locul aci să adăugăm că, dacă prezentul se judecă prin prisma realizărilor viitoare, trecutul e valorificat prin prisma realizărilor prezentului și cu conștiința la care s'a ridicat omul constructor al socialismului. Lupta ilegală a Partidului din

anii teroarei își câștigă întreaga ei semnificație astăzi, când « răul curge larg în soare și răul e întreg poporul » (Mihai Beniuc). La fel, poeții ce vor cânta odată luptele lui Doja, Horia sau Tudor îi vor privi pe aceștia așa cum privești pe primii înaintași, luptători pentru o libertate astăzi câștigată. Dând viață trecutului de luptă și subliniind frumusețea realității prezentului, câștigându-și elanul și valoarea combativă din perspectiva ce o aruncă asupra viitorului, poemul epic e apt să realizeze în chipul cel mai strălucit cerințele realismului socialist.

Poemul epic pe care-l scriu poeții noștri astăzi, lansează mesagii, face să vibreze sufletele cititorilor prin patetismul autentic revoluționar de care e pătruns. Acest patos nu se realizează prin discursuri și șabloane. El cere drept condiție esențială participarea afectivă și activă a poetului la toate actele constructive ale zilei de azi. Numai atunci el — poetul — își va exprima patriotismul prin imagini vădind o cunoaștere temeinică a datelor realității și dragoste pentru tot ceea ce e nou și poartă în sine sâmburele măreției de mâine. De această sinceritate depinde crearea a ceea ce numim patosul revoluționar. Pentru realizarea acestei vibrații, a celui suflu înviorător, nu se pot folosi rețete. Imagini noi și puternice se ivesc mereu în mintea poetului care tălmăcește în grai poetic ideea măreției transformărilor ce duc la socialism, la comunism. O astfel de imagine de mare vibrație revoluționară este cea folosită de Beniuc pentru a sugera participarea țării întregi — a oamenilor și a naturii, — la soarta tovarășului Gheorghiu-Dej:

*Șoptiră frunzele 'ntr'olaltă,
Șoptiră undele pe ape,
Șopti pădurea, iarba, vântul:
« De sub escortă vor să-l scape! »*

*Vor să-l omoare, să-l omoare !
Grădă holdele cu freamdt.
Vor să-l ucidă, să-l ucidă !
Zvoni 'n uzine ca un geamdt.*

*Șt s'a pornit din gurd'n gurd
Din om în om, cu glas mai tare,
Cu glas mai tare, tot mai tare:
« Vor să-l omoare, vor să-l omoare ! »*

Se realizează astfel forța dinamizatoare, patosul revoluționar dintr'o înmănunchere de elemente la fel de importante toate pentru realizarea unei opere de o înaltă valoare educativă și exemplară, cum trebuie să fie poemul epic: orientarea partinică a poetului, sinceritatea atașamentului său pentru cauza socialismului, priceperea de a alege faptele înzestrate cu cea mai mare potență epică, puterea de-ai însuși pe eroi și de a-i ridica până la dimensiunile unor personaje epice; în sfârșit, talentul de a exprima ideile, pe care le sugerează faptele de azi, în imagini puternice, de neuitat. Fiindcă, fie că poetul își încordează struna spre a cânta cântec de glorie clipelor celor mai dramatice din trecutul revoluționar, fie că dă viață unor întâmplări din istoria pe care o trăim azi, cântecul lui trebuie să aibă grandoarea și limpezimea pe care o cer astfel de fapte. Pe drumul acesta, poezii noastre au depășit de mult începuturile. Specificul realității noastre de acum și exemplul literaturii sovietice i-au îndrumat spre cultivarea marelui poem, cea mai potrivită expresie poetică, cea mai bogată și mai corespunzătoare epocii revoluționare pe care o trăim. Studiarea marilor poeme ale clasicilor a netezit drumul spre îmbrățișarea unei opere de largă respirație, iar din poezia populară poezii noastre au extras acea sevă vitală, fără de care sentimentul

vieții bogate și puternice e greu de redat. Tot din poezia noastră populară, însușită de duhul răscoalelor, au deprins puterea de a reda elanul celor mai cutezători fii ai poporului, luptători pentru fericirea celor mulți.

Dar poemul epic al zilelor noastre — continuator al celor mai frumoase tradiții epice ale literaturii noastre culte și populare — le depășește pe amândouă, atingând o treaptă calitativ deosebită, tocmai prin ceea ce găsește poetul de azi — luptător el însuși — în timpurile pe care le trăim, timpuri străbătute de avântul constructiv al unei lupte deosebite de cea dusă de eroii vechilor poeme: lupta pentru durarea unei lumi noi și pentru pace. Superioritatea poemului epic de azi, prin tot ceea ce aduce el nou, e oglindirea pe plan literar a superiorității unei orânduiri în care omul și-a recâștigat demnitatea și libertatea, față de oricare orânduire bazată pe asuprire și nedreptate. De aci conținutul și implicit forma nouă a poemului epic de azi, care, bazându-se pe metoda realismului socialist, realizează o sinteză superioară între romantism și realism și între liric și epic. De aci figura — nouă și ea — a eroului pozitiv, care crește în dârzenie și avânt revoluționar cu fiecare faptă nouă săvârșită pe frontul socialismului. De aci și noua semnificație a faptei, a efortului constructiv. Din toate aceste elemente — din îmbinarea necunoscută de poemele trecutului — a lirismului isvorât din cea mai sinceră atitudine partinică cu suflarea epică de mare amploare, din redarea realității în devenire prin unghiul poetului militant, din unghiul luptătorului creator de valori noi, dar neîncetând de a fi un făuritor de vise în același timp — se naște patosul revoluționar, element nou și el ce deosebește poemele scrise în socialism de orice poem al trecutului.

Noui și deosebite de poemele scrise înainte de socialism, marile poeme reprezintă azi cea mai cuprinzătoare specie poetică, aceea care poate și trebuie — în chip de săvârșit — să redea în limbaj poetic complexitatea realității, dar și să imprime acestei oglindiri freamătul liric revoluționar. Astfel, luminate de lirismul poetului, faptele capătă puterea de convingere și valoarea exemplară pe care literatura realismului socialist o acordă celor mai tipice aspecte ale realității noi. Trăgându-și sub-

stanța din realitatea socialistă — creatoare a unui nou tip de erou — marele poem epic devine prin însăși structura și conținutul lui o înaltă școală, pentru că sădește în inimile oamenilor muncii elanul creator, sămânța eroismului. El mai păstrează și valoarea unui document — unul dintre cele mai convingătoare și mai cuprinzătoare — despre vremurile pe care le trăim. Generațiilor viitoare le va vorbi despre cei cari au desțelenit pământul în țara noastră și au tras primele brazde ale socialismului.

CARAGIALE ȘI EDITORII SĂI

Genialele lucrări ale lui I. V. Stalin cu privire la marxism în lingvistică au constituit un puternic avânt pentru aprofundarea problemelor legate de cunoașterea celui mai important mijloc de comunicare între oameni: limba.

Ședințele Academiei Republicii Populare Române, aplicând genialele învățături conținute în lucrările lui I. V. Stalin au lămurit multe confuzii care stăruiau în acest domeniu, au limpezit lungi discuții și au creat premisele unor fructuoase cercetări viitoare. Studiul limbii a intrat astfel pe un făgaș sănătos, care-l va scoate în viitor din domeniul diletantismului și al fanteziei.

Studierea aprofundată a formelor vii ale limbii; dezvoltarea ei în timp; îmbogățirea neconținută a bagajului lexic, oglindind schimbările relațiilor dintre oameni; ivirea termenilor noi și tocirea până la dispariție a altora; aportul oamenilor de cultură și al literelor la cristalizarea unor expresii; contribuția, în general, a scriitorului la cunoașterea și formarea limbii; modul cum unii scriitori, legați de popor, s'au străduit să-i cunoască limba, ca și felul cum au disprețuit-o alți scriitori rupți de sufletul poporului, — iată o mică parte a problemelor ce vor constitui tot atâtea preocupări pentru cercetătorii domeniului lingvistic.

Prin opera scriitorului, noi luăm cunoștință de întrebările care l-au frământat, de felul cum a încercat să le rezolve. Și nu este de loc întâmplător faptul că acei scriitori, care au fost preocupați de năzuințele

poporului, au știut să se exprime într-o limbă bogată, variată, plină de plasticitate, tot așa precum nu este de mirare că ceilalți, care au scris pentru o mână de privilegiați, au folosit o limbă seacă, săracă, bună numai de schimbat impresii în vagoanele de dormit ale trenurilor internaționale.

Caragiale, unul dintre scriitorii noștri cei mai legați de popor, scrie — ca și Eminescu — într-o limbă vie, colorată, tot atât de actuală azi ca și acum 70 de ani, în timp ce limba altor scriitori, aserviți culturilor apusului, se învechește, se usucă în cincisprezece ani.

Disprețul culturalilor burghezi pentru limbă este îndeobște cunoscut. Nu tot atât de cunoscută este lupta neobosită pe care a dus-o Caragiale pentru respectul scrisului său, pentru respectarea limbii sale literare.

Ne apropiem de sărbătorirea a o sută de ani dela nașterea marelui meșter dramaturg. Vor veni desigur, noi, prețioase și mult așteptate studii care să sublinieze valoarea nepieritoare a moștenirii literare lăsate de Caragiale.

Ca o contribuție modestă la opera de reconsiderare, dăm paginile ce urmează, și în care vom căuta să arătăm un aspect al strădaniei lui Caragiale pentru apărarea scrisului său: lupta sa cu editorii, pentru respectarea integrală a textului, a ortografiei și a punctuației sale. Acestea nu erau considerate de scriitor ca simple « forme exterioare », nu se lupta pentru ele doar de dragul lor, — Caragiale ținea la aceste forme nu ca la un simplu înveliș a

unui prețios conținut, de exemplu cum nu se hotărăște copilul să arunce poleiala în care găsește bucățica de ciocolată. Nu l Caragiale își dădea seama, mai mult decât oricine, că în particularitățile de text, în ortografie își punctuație el pusese o mică parte din substanța însăși a operei sale.

Vom căuta să arătăm aceasta.

Vom încerca să aruncăm o privire asupra felului cum a fost maltratată în trecut limba celui mai strălucit satiric al nostru, de către bonzii culturii burgheze. Și ne vom sili ca cele ce urmează, să fie o pledoarie pentru reeditarea lui Caragiale într-o tipăritură supravegheată cu grijă mare, o ediție a centenarului, o ediție definitivă. Cu atât mai mult, cu cât nici ediția Editurii de Stat apărută în 1950 nu a izbutit să se ferească de păcatele săvârșite de editorii burghezi.

În tinerețe, Caragiale a fost, printre altele, sufleur și corector tipografic. Sufleurul Caragiale a ajutat autorului dramatic de mai târziu să stăpânească meșteșugul construcției dramatice, iar corectorul i-a dăruit groaza de «greșala de tipar», pe pe care a păstrat-o toată viața.

În corespondența sa, mai cu seamă din epoca refugului la Berlin, Caragiale pomenește neîncetat de corecturi. În scrisorile către prieteni, în corespondența sa, în contracte, el luptă neconștient cu greșelile de tipar; folosește orice prilej pentru a-și apăra scrisul de ușurința zețarului, de intervențiile corectorului, de vinovăția editorilor.

Încă din 1881 — cu mult înainte de apariția volumelor de teatru — scrie lui Iacob Negruzzi, secretarul «Convorbirilor literare», la Iași:

... « pentru ce nu mi-ai trimis a doua corectură, și mi-ai lăsat opera plină de greșeli, greșeli compromițătoare?... răspunde, pentru ce? Eram hotărât să nu-ți mai trimit urmarea... »

Îți trimit pe a doua, am onoarea însă să-mi formulez niște condiții, fără de care

nu voi să mai apară ceva de mine în «Convorbiri». Iată condițiile:

Să-mi trimiți două corecturi și să mi se execute toate însemnările făcute de mine ... »

Iată-l deci, la începutul activității sale literare, gata să rupă relațiile cu acea foaie literară, din pricina greșelilor de tipar. Pentru că în 1909, spre sfârșitul vieții deci, să-și înceteze colaborarea plătită, la «Universul», din același motiv. La 9 Aprilie 1909 adresează lui Dumitrescu-Câmpina, directorul ziarului, următoarea scrisoare:

« Stimate amice, am primit scrisoarea d-tale din 19 Martie, care desigur e o păcăleală nostimă de 1 Aprilie nemțesc, căci odată cu scrisoarea am primit și numărul 77 al «Universului», cu articolul meu «Greu, de azi pe mâine», în care am găsit mult respect pentru manuscriptul meu, adică nu mai multe greșeli decât următoarele:

Coloana I	7 greșeli
» II	16 »
» III	51 »
» IV	18 »
» V	34 »
» VI	30 »

Total. . . 156 (adică Una sută cincizeci și șase)

Dacă ți se pare că exagerez, de curiozitate păstrează manuscriptul, și dacă vrei, ai să ne prindem: pentru fiecare exagerație, eu să-ți dau 50 de franci, iar d-ta să-mi dai pentru fiecare greșală 50 de bani.— Dar ce să fac? am hotărât să tac și să'nghit;... »

Totuși, n'a «înghițit», pentru că, scurt timp după aceasta, și-a încetat colaborarea la «Universul».

Unui alt editor — librarul Filip — îi precizează la 4 Sept. 1909:

« Condițiile mele sunt:

Do. vă obligați a face pentru publicație absolut strictă corectură, și eventual, a-mi plăti câte zece (10) lei pentru fiecare infidelitate, fie câtuș de minimă, a tiparului do. față cu originalul meu de mână, — asta indiferent de orice Errata ați adăuga la publicațiune ». (Subliniat de Caragiale).

Cu ziarul «Opinia» din Iași, căruia îi păstra o simpatie deosebită, — este tot

atât de exigent, deși pe un ton amical. La 9 Noembrie 1907, scrie lui Steuerman-Rodion, redactorul aceluia ziar:

«... atunci și mai stăruitor vă rog, luați cu dinadinsul aminte la punctuația mea, păstrați-o cu toată scumpdătatea.

Dragii mei! să nu uităm niciodată că semnele scrisului sunt roadele gândirii noastre, cu multă răbdare și necazuri cucerite de străvechii noștri părinți. Să fim cu ele părinți severi, dar și cuminiți și omenoși. Să nu le cruțăm, când trebuie anume să ne slujească, dar nici să le punem cu d'a sila la slujbe nepotrivite cu puterea lor — căci în amândouă cazurile trădăm egal interesul nostru propriu, păgubind intenției gândirii noastre.»

Tot lui Steuerman, în altă împrejurare:

«Mă rog vouă, găsiți-i un locșor în «Opinia», îngrijind, dacă aveți vreme, să nu iasă cu greșeli.»

Și altădată, iar lui Steuerman:

«... atunci vă rog, ... ghiciți ce?... adică ce nu?... nu greșeli de tipar și de punctuație.»

Aceeași dorință apare neconținut: cere, se roagă, pretinde tuturor să-i respecte textul:

Doctorului Urechie:

«Ce pomand ți-ai face să revezi și tu corectura! Incai să iasă convenabil tipărită.»

Unui redactor al ziarului «Epoca»:

«Rogu-vă, păstrați-i cu scumpdăte ortografia originală.»

Lui Horia Petra Petrescu:

«Rog a se păstra punctuația și, de posibil, și ortografia.»

Lui Mihail Dragomirescu:

«Redacția este rugată a păstra, la caz de publicare, punctuația originală.»

Lui V. Mestugean, dela «Universul»:

«... să îngrijești cât se poate să apar convenabil, fără greșeli, mai ales de punctuație.»

Iar într-o zi când primește «Opinia», în care îi apăruse un articol cu o singură greșeală, fericit, ia condeiul și anunță evenimentul, prietenului Zarifopol, la Lipsca:

«Una singură greșeală de tipar (mică) s'a strecurat în Cronică» (subliniat de Caragiale).

Tot lui Zarifopol îi scrie, când primește primul exemplar din celebra broșură «1907»:

«... am găsit acasă o plăcută surpriză daco-română: primul exemplar din broșura mea, plin de greșeli, nu de ortografie, sau de punctuație, acelea sunt numai sosul; plin de enorme greșeli de text! în 32 de pagini 43 de greșeli, dintre cari 12 fundamentale.»

Lui Vasile Goldiș, redactorul ziarului «Românul» din Arad, cerându-și scuze pentru o altă scrisoare — cât de drastică trebuie să fi fost aceea! — în urma unui articol apărut plin de greșeli, îi scrie:

«Frate Goldiș, mă iartă, rogu-te, dacă ți-am scris aseară prea nepoliticos, într'un moment de necaz. Am fost în adevăr furios de atâtea greșeli și mai ales de a eea de neiertat: politica scoțiană, în loc de politeță scoțiană, — de care cu drept cuvânt ne pot lua la refec adversarii. Ce dumnezeu! Un ziar așa de serios și cu atâtea răspundere, și politică și culturală, să nu se învrednicească a apărea într-o formă convenabilă! Să apară fușer, ca toate fițuicile de provincie din fericitul regat al României! Asta este un testimoniu de lipsă de cultură națională. Văzut-ai ziar european în așa hal de înfățișare rurală? Rogu-te, în interesul demnității naționale, ia măsuri...»

Rugăminți, sfaturi, amenințări, glume, pariuri, amenzi, îngrădiri contractuale, — totul folosește Caragiale în lupta pentru ortografia lui, pentru punctuația lui.

Degeaba.

După 70 de ani dela primele imprimări ale pieselor sale, nu avem încă un text definitiv, un text fără greșeală, un text pe care să-l poată întrebuința cu folos școala, textul ce ar trebui să formeze baza muncii de interpretare în teatrele noastre. Un text din care să lipsească atât «enorme greșeli de tipar», inclusiv cele «fundamentale», cât și «sosul greșelilor de ortografie și de punctuație».

Firește se naște întrebarea dacă, luptând pentru apărarea formelor exterioare ale

scrisului său, Caragiale nu lua o poziție de belfer tipicar. Dacă « Moș Virgulă » — așa cum îi plăcea lui Caragiale să se ironizeze singur — nu cădea, vorba lui Farfuridi, în « exagerațiuni », nu era « ori prea prea, ori foarte foarte ». Nu! Caragiale, căutând să înlăture greșelile de tipar, enorme sau mai puțin enorme, apărându-și ortografia și punctuația, își apăra un element important care ține de *substanța* operei sale.

Și pentru a arăta ce importanță pot avea — cu deosebire în lucrările de teatru și în « Momente » — greșelile de imprimare, cele mai mărunte, cele mai neînsemnate la prima vedere, vom lua două exemple, unul din « Scrisoarea pierdută » și altul din « Noaptea furtunoasă ».

În actul IV al « Scrisorii pierdute », după ce istorisește cum și-a impus candidatura « la centru », Dandanache întreabă pe Tipătescu și pe coana Joițica:

— « *Asa e, puicisorule, c'am întors'o cu politică?* »

În unele ediții, și deci în gura interpretelor ce le-au folosit, această replică apare alterată de o mărunț, de o neînsemnată modificare, și anume:

— « *Asa e, puicisorule, c'am întors'o cu politica?* »

Care e diferența? Poate că unii cititori nici n'au băgat-o în seamă. Din a doua formă — cea greșită — nu lipsește decât căciula pe litera *a* din cuvântul *politică*. Pentru atâta lucru nu se face gaură'n cer!, — vor zice unii. Să faci caz de o greșeală ca asta, înseamnă să cauți nod în papură, — vor gândi alții.

Să vedem însă unde poate duce această greșeală, una din cele mai mici ce se pot săvârși.

— « *Asa e, puicisorule, c'am întors'o cu politică?* »

(fără căciulă pe *d*) ar însemna:

— Așa e, puicisorule, că mi-am aranjat bine treburile politice?

Dar asta a vrut să spună autorul? Nu! Caragiale a vrut să spună, adică a spus — cu totul altceva, și mult mai mult. Replica de mai sus, scrisă și rostită, așa cum a

dorit-o, așa cum ne sfătuește, cum ne roagă să o tipărim minuțiosul ei părinte:

— « *Asa e, puicisorule, c'am întors'o cu politică?* » (cu căciulă pe *d*), înseamnă:

« — Așa e c'am știut să-l strâng bine pe frunzașul politic dela centru, să-l șantajez și să-l silesc ca să-mi pună candidatura, printr'un mijloc cum nu se poate mai josnic? »

În adevăr, Dandanache, comițând un șantaj de cea mai clasică speță, pentru a-și atinge scopurile de « rumân imparțial », nu numește fapta sa șantaj, înșelăciune, abuz, incorectitudine sau faptă murdară, ci — pur și simplu — *politică*. Pentru că, în acea epocă, pe veci dispărută, în epoca burgheziei, *politică* era sinonim cu isprăvile de categoria celei comise de Dandanache, *politică* însemna tocmai abuz, incorectitudine, șantaj, înșelăciune, fapte murdare.

Iată cât de grăitoare sunt, sub pana lui Caragiale « *semnele scrisului* », cum le numește el, și cum, pe drept cuvânt, « *dacă le cruțăm, păgubim intenției gândirii noastre* ». Iată ce nuanță semnificativă ne poate da marele maestru al satirei, printr'o simplă căciulă pe *d*. Dar dacă, dela Caragiale până la cititorii lui de azi și de mâine, trecând prin birourile editorilor, *d* își pierde pe drum căciula, mica întâmplare poate întuneca nu numai strălucirea stilistică a unei expresii, dar o poate altera în însăși substanța ei, îi poate toci ascuțimea satirică.

Al doilea exemplu, acesta de punctuație, îl vom lua din « Noaptea furtunoasă ».

În prima scenă a piesei, Jupân Dumitrache, povestind amicului său Ipingescu pășania dela « Iunion », spune la un moment dat:

« *Mă'ntorc eu iar la loc și mă fac că mă uit la comedii, se'ntoarcе și bagabontul iar cu ochii la cocoane!... mă uit iar la el, iar se'ntoarcе'ncolo; ... mă'ntorc iar la comedii, iar se uită la cocoane;... mă uit iar la el, iar se'ntoarcе'ncolo; mă'ntorc iar la comedii...* »

Și acum îl completează Ipingescu exasperat:

« ... iar se uită la cocoane! »

Prin urmare o repetiție. O frază repetată aidoma de mai multe ori. Acesta e mijlocul literar pe care l-a pus Caragiale la dispoziția lui jupân Dumitrache ca să arate « cum l-a fiert fără apă, bagabontul, toată seara ». Și mijlocul e bun. Ca dovadă că-l scoate din pepeni și pe Ipingscu.

În scrisul său, Caragiale a ocolit întotdeauna cu multă grijă repetițiile. Chiar când pune în gura personajilor sale expresii devenite ticuri verbale, cum ar fi:

« Știi cum e Veta mea? Rușinoasă! » sau:

« Țiu, când e vorba la o adică, la onoarea mea de familist » — nu le folosește de mai multe ori exact în aceeași formă. Inegalabilul șlefuitor al cuvântului, știe să găsească de fiecare dată micile modificări, cari, evitând monotonia, să nu micșoreze cu nimic calitatea de ticuri verbale, ba chiar să le adauge o savoare deosebită. În exemplul nostru însă, Caragiale repetă de câteva ori, ferindu-se de cea mai mică schimbare, aceeași frază, a cărei intonație, sporindu-i valoarea, e indicată de scriitor printr-o savantă punctuație. În loc să folosească semne de punctuație din ce în ce mai viguroase, indicând o progresie normală în accentuarea frazelor, cum ar fi:

, (virgulă) — ; (punct și virgulă) — ; ... (punct și virgulă cu puncte) — ! (semn de exclamare) — !... (semn de exclamare cu puncte) Caragiale întrebuințează semnul de punctuație cel mai puternic — ! ... (semn de exclamare cu puncte) — după prima rostire a frazei; apoi, după a doua și a treia rostire, folosește semnul — ; ... (punct și virgulă cu puncte) — după a patra pune numai — ; (punct și virgulă) — după care urmează exasperata întrerupere a lui Ipingscu.

Folosirea în chip atât de personal a semnelor de punctuație, trebuie descifrată cu grijă, cu grijă multă, mai ales de oamenii de teatru. Ne aflăm aci în fața efortului permanent al autorului de a transmite viitorilor interpreți, intențiile lui bogate în semnificații și uneori pline de adâncimi. Alteori vom descoperi dorințele lui cu privire la ritmul frazelor, la intonații, la

valoarea cuvintelor și a expresiilor. Studiat cu atenție, modul de punctuație al lui Caragiale, ne va ajuta să descoperim un adevărat caiet de regie pentru teatrul său.

Prin punctuația lui, Caragiale s'a străduit să descopere un sistem de notație al indicațiilor profesionale, a căutat un mijloc de a vorbi direct actorilor și regizorilor.

Prin punctuația periodului citat din « Noaptea furtunoasă », Caragiale par'că încearcă să spuie interpretului lui jupân Dumitrache:

— Mă băiețe, sau nene Cutare, frazele astea care se repetă, nu trebuie spuse din ce în ce mai precipitat, și din ce în ce mai apăsător, ca o flașnetă a cărei manivelă o învârtești din ce în ce mai repede. Eu am fost sufleur. Știu că prin asta s'ar obține un efect scenic, folosit destul de des de actorii, mai mult cabotini decât artiști. E tocmai efectul de care am vrut să mă feresc. Ia seama la punctuație. Primă dată, fraza trebuie spusă clar, apăsător, categoric, ca un soi de titlu al întregului period. De aceea am pus la sfârșitul ei un punct de exclamare, urmat de puncte. Ca să te oprești, să respiri, să-ți întrerupi câteva clipe debitul verbal. Astfel va reieși mirarea, indignarea, încremenirea lui jupân Dumitrache față de îndrăzneala bagabontului. Repetiția începe numai cu a doua rostire a frazei, după care am pus ; ... (punct și virgulă urmat de puncte); ea trebuie să fie spusă, încă odată numai, pe același ton și în același ritm, ca dovadă că folosesc din nou același semn de punctuație — ; ... (punct și virgulă cu puncte); după care, jupân Dumitrache — adică d-ta — voind par'că să întărească nerăbdarea lui Ipingscu, care a început să se facă simțită, accelerează puțin ritmul. Pentru asta, după a patra rostire a frazei, am pus numai — ; (punct și virgulă), suprimând punctele. Ipingscu, nu mai suportă, și-și întrerupe amicul, spunând el cuvintele pe care le simte venind, pentru că le învățase pe de rost și el și publicul. Dar jupân Dumitrache și-a atins ținta, l-a scos din răbdări pe nenea Nae, și trage foloasele acestui moment, spunând satisfăcut:

« Ei, iac' așa m'a fiert fără apă toată seara. »

Intenția autorului de a da lămuriri profesionale actorilor, prin intermediul punctuației, este evidentă în acest paragraf. Din nefericire, punctuația aceasta prețioasă, pe care Caragiale a stabilit-o desigur cu multă migală, nu a fost respectată în nicio ediție, cu excepția edițiilor « Socec » și « Șaraga », pentru că imprimarea acestora a fost supravegheată personal de scriitor.

Sunt mai ușor de înțeles acum stăruitoarele apeluri ale lui Caragiale de a i se respecta punctuația, *punctuația lui*, care, după cum se vede, face parte intrinsecă din opera de creație.

În ultimul contract de reprezentare pe care l-a semnat, încheiat doar cu câteva luni înainte de a muri — Septembrie 1911 —, Caragiale reduce înțelegerea dintre el și Teatrul Național din Craiova numai la două clauze, dintre care prima este:

« Să respecte integritatea materială a textului respectiv, edițiile anterioare ediției « Minerva ».

Ce a vrut Caragiale să înțeleagă prin această formulare: « integritatea materială a textului »? E limpede că nu a cerut numai respectarea textului în sine, ci a textului completat prin punctuația specifică teatrului caragialesc.

Ediția « Minerva », a cărei folosire Caragiale o interzice teatrului din Craiova prin contract, a apărut în 1908. E ultima tipăritură a pieselor lui, din timpul vieții autorului. Caragiale o repudiază. De ce? Comparându-i textul cu cel al edițiilor anterioare, nu poți descoperi motivul care l-a supărat atât de tare, încât să nu uite să o respingă, în cadrul unui contract atât de lapidar. Sunt în ediția « Minerva » greșeli de text — slavă domnului — dar nu mai multe și nici mai grave decât în celelalte ediții. Mai cu seamă ediția din Iași a fraților Șaraga e net inferioară. Greșelile — greșeli de tipar evidente — nu lipsesc nici din ediția « Socec ». Chiar și în această ediție tipărită foarte îngrijit se pot număra vreo sută cincizeci de greșeli. Dar greșeli, ca să zic așa, nevinovate,

simple greșeli de cules, care nu pot induce în eroare, care nu pot face prea mare rău. Ediția « Șaraga » are mai multe și mai importante greșeli. Mai multe decât ediția « Minerva ». Atunci? Ce justifică poziția atât de categorică a lui Caragiale împotriva acestei ediții? Răspunsul îl găsim numai dacă cercetăm cu atenție punctuația. « Minerva » păcătuțește grav prin neglijarea punctuației, atât de scumpă autorului. În prima ediție « Minerva » din 1908, punctuația e total neglijată. Și va continua să fie tot mai neglijent supravegheată în celelalte două ediții ale aceleiași edituri — 1913 și 1918 — precum și în nenumăratele ediții « Cartea Românească », moștenitoarea *liberală* a institutului « Minerva ». Ce s'a întâmplat însă? Ediția « Șaraga » a fost întotdeauna desconsiderată, ca o ediție populară ce era. Exemplarele din « Socec » au devenit din ce în ce mai rare. Așa încât, ediția « Minerva » socotită « text definitiv », a servit de bază tuturor tipăriturilor din epoca burgheză. Chiar dacă unii editori mai scrupuloși (« Scrisul Românesc » de la Craiova sau « Eminescu ») foloseau pentru restabilirea textului, și ediția « Socec » — imprimarea căreia fusese personal supravegheată de Caragiale — de punctuație nu se ocupa nimeni. Astfel, această *lectură* a operei lui Caragiale, atât de elocventă, atât de prețuită de autor, n'a mai fost niciodată reasezată așa cum a stabilit-o Caragiale, cu minuțiozitatea lui caracteristică. Dimpotrivă. Ușurința zețarilor și fantezia corectorilor contribuind din an în an, s'a ajuns la o adevărată masacrare a acestei părți a creației marelui dramaturg.

Cât a trăit, Caragiale și-a apărut din răsuputeri punctuația. Ne-o dovedește corespondența lui. Și nu trebuie să trecem cu vederea faptul că protestele sau recomandările lui, găsite în scrisori, se referă doar la tipărituri efemere de ziar. În ce termeni se va fi răfuit Caragiale cu institutul « Minerva », după ce și-a văzut Teatrul tipărit acolo, nu știm. Interesele de clasă ale « Cărții Românești » — moștenitoarea « Minervei » — au fost de sigur mai bine servite prin ascunderea protestului lui

Caragiale, decât prin scoaterea lui la lumină. Așa se explică de ce, la strângerea corespondenței marelui scriitor, patronii « Cărții Românești » nu și-au adus contribuția lor.

Am stăruit destul asupra greșelilor tipografice. Dar alături de greșelile de cules sau de punctuație, mai sunt și abaterile dela text. Acestea nu mai pot fi trecute pe seama zețarului, nici lăsate în răspunderea corectorului. Abateri dela textul original, adică vorbe sau fraze întregi omise, cuvinte scâlciate, etc. nu se pot admite în niciun fel de tipăritură, e dela sine înțeles. Dar în Caragiale, asemenea abateri, fie cât de mici, capătă — aproape întotdeauna — o importanță ce nu poate fi îndeajuns subliniată. Să exemplificăm din nou, cu o « mică » abatere.

Pe adversarul lui Cațavencu îl chiamă *Farfuridi*. Cu *i* la sfârșit. Dar în piesă, numele acesta mai apare și în forma *Farfuride*, cu *e* la urmă. În unele ediții, forma cu *e* a fost înlăturată, fiind socotită probabil o eroare. În alte ediții sunt folosite ambele forme, la întâmplare. Să vedem, cum a întrebuițat Caragiale cele două aspecte ale acestui nume? La noroc, sau cu vreun rost oarecare?

Forma « *Farfuride* » apare în piesă numai de două ori. Odată în gura lui Trahanache:

« *Deseard e întrunire. S'a hotărât? Punem candidatura lui Farfuride?* » (act I, scena IV).

A doua oară, Tipătescu, adresându-se lui Farfuridi direct, îi spune în față:

« *Amice, d-le Farfuride, nu ți se pare d-tale că te faci mai catolic decât Papa?* » (act I, scena VI).

Cu aceste două excepții, în piesă nu mai întâlnim decât forma *Farfuridi*. Să căutăm rostul excepțiilor.

Farfuride e un nume de sonoritate străină. Cu atât mai prețuit de posesorul lui, cu cât moda timpului cerea ca numele prea românești să-și caute aspecte cât mai exotice. E epoca în care se dublau consoanele

— Poppescu — se înlocuia *i* cu *y*, sau *c* cu *k*; este epoca în care pe Rică îl chema *Venturiano*, nu *Ventureanu*; pe Lupu Costache — Lupu Kostaki, iar pe Cănanău, *Canano*. În această epocă, firesc este ca *Farfuridi*, meticolosul *Farfuridi*, membru al partidului boeresc, să fie mândru de sonoritatea străină a numelui său, când țara era plină de « prinți », urmași ai domnilor fanarioți. Ar fi fost o lipsă de considerație să nu știi cum îl cheamă pe dl. avocat. Și desigur, *Farfuridi* strâmbă din nas când vreun cetățean mai necioplit îi zice « *Farfuride* ». Este tocmai motivul pentru care Tipătescu, într'un moment când nu e deloc dispus să-l menajeze, îl plesnește cu un usturător și apăsător *d-le Farfuride*.

Forma aceasta, oarecum autohtonizată, are ceva familiar, se potrivește mai bine pe limba nedată la subțirimi și nuanțe a provincialilor din capitala județului de munte. De exemplu Trahanache, căruia îi vine mai la îndemână să spuie *Farfuride*, în loc de *Farfuridi*, după cum îi e mai comod să zică *document*, în loc de *document*. Iată pentru ce Trahanache folosește forma comodă *Farfuride*, când preopinentul nu e de față; dar în cadrul solemn al întrunirii, în fața concetățenilor, face efortul de a rosti corect: « *respectabilul nostru concetățean și avocat, d. Farfuridi* ».

Deci Caragiale nu întâmplător folosește când pe unul, când pe celălalt aspect al numelui. Nu e vorba aci de o modificare din acelea pe care Caragiale le-ar fi categorisit « *greșeli fundamentale* ». Sunt totuși greșeli. Greșeli de neîngăduit, pentru că ele sărăcesc peisagiul, construit cu trudă de artist, realizat cu minuțioasă măiestrie — peisagiul mediului caragialesc.

Să trecem la un alt exemplu. Tot din acelea a căror însemnătate nu sare în ochi dela prima vedere:

În textul « *răvășelului* » primit de Trahanache din partea lui Cațavencu, și pe care-l citește prefectul, (act I, scena VI) întâlnim de trei ori cuvântul « *d-voastră* », scris de fiecare dată prescurtat. E de remarcă o mică diferență în scrierea cu-

vântului, diferență neluată în seamă în cele mai multe ediții. Formula de politeță e scrisă când: *d-voastră* (cu *d*) când: *d-voastre* (cu *e*).

Deosebirea aceasta, ce trece neobservată în scris, capătă cu totul altă importanță în vorbire, și, prin urmare în piesele de teatru, cari sunt făcute pentru a fi vorbite.

Să precizăm.

Când cuvântul este scris cu *e* la sfârșit — *d-voastre* — este o indicație că el trebuie pronunțat: «*domnieivoastre*», de pildă: «*în interesul onoarei domnieivoastre*» adăugându-se, prin rostirea exagerat de atentă a formulei de politeță, un dram de batjocură în plus. Puțin mai departe, în acelaș «*răvășel*», cuvântul e scris cu *d* la urmă: *d-voastră*, indicând prin aceasta că acum el trebuie pronunțat, așa cum se aude de obicei, tocit de uzul cotidian: *dumneavoastră*, pentru a reveni imediat la cealaltă formă — pretențioasă și batjocoritoare în acelaș timp — scrisă cu *e* la urmă:

«*Un document de cea mai mare importanță pentru d-voastră* (dumneavoastră). *Al d-voastre* (domnieivoastre) *devotat*...

De altfel, Caragiale, care drămuște cu atâta «*scumpătate*» fiecare cuvânt, s'ar fi ferit să întrebuințeze de trei ori aceeași expresie, în cele câteva rânduri ale unui bilețel, dacă n'ar fi găsit tocmai prin aceasta, mijlocul de a-i adăuga o nuanță în plus.

Acelaș cuvânt e folosit încă odată, în acelaș chip. În întâlnirea cu prefectul (din actul II), Cațavencu îi spune:

«*Stimabile domn, scuzați-mă dacă v'ar părea că mă prezint la d-voastră* (dumneavoastră) *astfel, într'un mod neregulat*... *Trebuie să vă spun că am fost adus aici din arest de polițaiul d-voastre* (domnieivoastre)

Intenția aici e și mai clară. Iar formula pe care o găsește Cațavencu: «*polițaiul domnieivoastre*», nu e numai o ironie, ea cuprinde un mare și trist adevăr al epocii. Polițaiul era în adevăr *al domnieisale domnului prefect*.

De remarcat că și acum, ca și prima oară, în *răvășel*, procedeul e folosit tot de Cațavencu. E una din armele pe care

Caragiale le-a pus în arsenalul de polemici al directorului «*Răcnetului Carpaților*».

Să urmărim pe aceeași linie felul cum e scris în textul pieselor cuvântul «*domnul*». Il vom găsi când redus la o singură literă: «*d. Farfuridi*» — când prescurtat: «*d-le Nae*» — când scris în întregime: «*domnule prezident*».

Acestea nu sunt jocuri ale întâmplării sau ale lenevirii condeiului. În opera lui Caragiale, *domnule* e un cuvânt, *d-le* e altul, și *d.* e alt cuvânt.

d. Cațavencu se va citi întotdeauna *dom'Cațavencu*.

d-le Cațavencu se va citi *dom'le Cațavencu*.

iar *domnule Cațavencu* se va citi clar, apăsător, silabisit aproape: *domnule Cațavencu*.

Toț așa precum, în scena întrunirii, Farfuridi, cerând protecția prezidentului, i se adresează răspicat: «*domnule prezident*», cuvântul «*domnule*», este rostit plin, protestatar, cu indignare în glas, parcă ar voi prin asta să trezească autoritatea prezidențială, a cărei nevoie o simte. Trebuie să observăm că, în această scenă, autorul, deși a fost nevoit să pună în gura lui Farfuridi, și apoi a lui Cațavencu, de nenumărate ori apelul «*domnule prezident*», nu l-a scris nicio singură dată prescurtat, din întâmplare sau din grabă, așa cum fac, cu o vinovată neglijență, editorii de mai târziu.

Ca să terminăm cu exemplificările din domeniul greșelilor «*minore*», să ne întoarcem la punctuația atât de scumpă lui Caragiale.

Adeseori, relatând întâmplări trecute, personagiile caragialești folosesc stilul dialogat, atât de propriu autorului. Povestind, oamenii citează spusele lor sau ale altora. Punctuația, în aceste împrejurări, e de mare valoare.

Trahanache povestește vizita la Cațavencu:

«*Zic iar: «Stimabile, ai puținică răbdare, documentul... Eliar... că dă, damele... Să vezi unde vrea să m'aduc o mișelul!*...»

Trahanache citează întâi propriile lui cuvinte. Apoi o intervenție a lui Cațavencu

Ambele citate se termină cu « *ghilimete de închidere* » (* și *puncte* (... Cu deosebirea că, prima dată, ghilimetele sunt puse înaintea punctelor, iar a doua oară, punctele precedează ghilimetele. Are vreo însemnătate această ordine? Editorii au răspuns cu toții, nu. Ca dovadă că n'au respectat-o, n'au ținut seamă de ea. Dar lucrurile nu erau așa. Prima dată, Trahanache citează cuvintele pe care i le-a adresat el lui Cațavencu, dorind să arate cât a fost de distant, de tăios. Repetând acum, ce a spus atunci, folosește același ton, retezat, categoric, pe care-l încheie în ghilimete, odată cu ultima silabă a ultimului cuvânt citat. După care face o suspensie, tradusă în scris prin cele trei puncte ce urmează ghilimetelor. A doua oară, citează intervenția lui Cațavencu, căutând să o redea așa cum s'a produs, nehotărâtă, ezitantă, cu subînțelesuri perfide. De astădată, suspensia fiind a lui Cațavencu, nu a celui ce povestește acum, e cuprinsă și ea în citat. De aceea, ghilimetele sunt puse unde trebuiau să fie, unde le e locul, *după* cele trei puncte.

Cel mai concludent exemplu însă, de felul cum s'a străduit Caragiale să vorbească actorilor prin respectarea punctuației riguroase, îl găsim în actul final din « *Scrisoarea pierdută* ».

Pristanda năvălește în scenă:

« *Coand Joițico, coand Joițico!* »

voină să mijlocească întrevederea cu Cațavencu. Zoe, crezând că a și apărut în gazetă « *scrisoarea* », se repede la el:

« *Spune, nu mă ch nui! Ce e? A publicat-o? dă-mi-o s'o vdz! dă-mi-o, s'o vdz!* »

Vasăzică, replica lui Zoe se termină cu vorbele: « *dă-mi-o s'o vdz!* » pe care le repetă. Prima dată fraza e scrisă ca mai sus. Iar a doua oară, cele două mici propozițiuni sunt despărțite printr'o virgulă: « *dă-mi-o, s'o vdz!* »

Virgula aceasta nu este altceva decât o indicație foarte precisă pentru interpretă care, silindu-se să transpuie în ton viu dorința autorului, va rosti scurta frază, prima oară dintr'un suflu, iar a doua oară va separa cele două propoziții, stăruiind asupra

fiecăreia în parte, pentru a exterioriza surescitarea, tensiunea în care se află, justificând astfel intervenția lui Tipătescu:

« *Zoe! ești nebună!* »

Să ne oprim aci cu exemplele. Sunt destule și suficient de elocvente, pentru că să ne facă să înțelegem rugăminta lui Caragiale:

« *... și mai străduitor vă rog, luați cu dinadinsul aminte la punctuația mea, pds-trați-o cu toată scumpătatea* ».

Să socotim aceasta ca o dispoziție testamentară.

Toate bune și frumoase. Dar ce rost are să puricăm astăzi, greșelile făcute în trecut, în tipărirea operelor lui Caragiale? Marele scriitor satiric a fost reconsiderat. În lumina învățaturii marxist-leniniste, poziția lui apare așa cum a fost în realitate, de o ascuțită critică față de oligarhia epocii, față de coaliția burghezo-moșierească.

Lumea muncitoare a înțeles, știe azi de ce Caragiale a fost jucat atunci așa cum a fost jucat: pentru a se escamota puternica sa critică, pentru a o reduce la simple efecte comice. Nimeni nu mai poate fi surprins că editurile burgheze l-au tipărit așa cum l-au tipărit, și cum reiese din cele arătate aici. Cine nu-și dă seama că « *neglijența* » « *Cărții Românești* » — de pildă — era o neglijență « *liberală* » și deci își avea rostul ei?

Da, desigur, « *neglijența* » « *Cărții Românești* » era intenționată și cu tâlc.

Cu atât mai mult nu poate avea astăzi nicio scuză neglijența « *Editurii de Stat* », care ne dă în 1951 ediție a operelor lui Caragiale, ediție care este o colecție complexă, și adăugită chiar, a greșelilor ce le putem descoperi în diversele ediții burgheze.

Da. Nedreptățiul Caragiale, minimalizat de critica regimului răposat, respins de Academia lui Dimitrie Sturza, denaturat pe scenele oficiale, a fost arătat într'o lumină justă celor mulți și muncitori, din țara noastră. S'a dus o muncă de lămurire

aşa cum ne-o oferă ediția Editurii de Stat, lipsită și de haz și de înțeles:

« A! a! a! Măsea nevinovată, domnule! » (vol. I, pag. 153).

E cu neputință să înșirăm aci toate denaturările pe care le cuprinde ediția Editurii de Stat. Sunt multe, prea multe. Putem descoperi pe fiecare pagină. Aproape toate mostrele de greșeli pomenite aci, și care au fost găsite în edițiile vechi, le regăsim în cea nouă din 1950. La care se adaugă altele, din toate categoriile: greșeli de punctuație, de ortografie, cuvinte stălcite, expresii « corectate », replici șarite, etc. etc.

Nu cerem să fim crezuți pe cuvânt. Vom indica deci, din fiecare sort, câte una, două, de probă.

Ca model de respectarea punctuației originale, iată, de pildă, rândul 25 din pag. 140 a Editurii de Stat:

« Mi-a trecut Ai văzut vorba mea... știu eu... Al dracului, italianul!... »

Scriș corect, acest rând trebuie să se prezinte astfel:

« Mi-a trecut. (punct). Ai văzut? (semn de întrebare) vorba mea... știu eu... Al dracului italianul!... (fără virgulă după dracului). »

Intr'un singur rând, lipsește un punct și un semn de întrebare; dar în schimb, s'a pus o virgulă unde nu-și are locul.

Cuvinte lipsă, câte vrei. Să arătăm câteva din aceste lipsuri:

Pag. 12, rândul 21: « nu-l prea are ea la ochi buni pe Chiriac. » Lipsește cuvântul *ea*.

Pag. 22, rândul 4: « Bonsoar-bonsoar. » a fost redus la un singur: « Bonsoar ».

Pag. 26, rândul 16: « Să mă mai jur eu? », a fost omis cuvântul *mai*.

Pag. 30, lipsește complect indicația decorului actului III: « Aceeași odaie. — O lampă cu gaz arde pe masă. »

Pag. 78, rândul 2: « ori o mie de poli » — lipsește cuvântul *ori*.

Aceeași pagină, rândul 20, lipsește indicația jocului lui Tipătescu: (bătând în palmele Zoii)

Pag. 90, rândul 3, din replica lui Cațavencu, au fost înlăturate cuvintele: « nu văd pe coana Joița... »

Pag. 97, rândul 35 lipsește cuvântul *fugi* din replica: « fugi că amețesc! »

Pag. 117, rândul 26, indicația jocului de scenă nu cuprinde cuvintele « venind din fund ».

Pag. 122, rândul 20, replica « d. Agamiță, care reușește, care triumfează », nu cuprinde cuvintele « care reușește ».

Pag. 123, rândul 4, din replica « Nu, coandă Joița, nu e nimica, nu e nimica publicat. » lipsește cuvintele « nu e nimica ».

Pag. 135, rândul 23, au fost omise cuvintele « ori că ne-a luat bilete » din fraza « ori că ne-a luat bilete, ori că ne-a furat pecetia, ori că și-a făcut el alta pe model... »

Pag. 146, rândul 23, replica lui Iordache: « Eu trebuie să'nchiz prăvdliă, am treabă să mă duc în târg. » a fost redusă numai la: « Eu trebuie să'nchiz prăvdliă. »

Pag. 148, rândul 25, replica Miții: « Vezi tu sticlăța asta? » a fost omisă în întregime.

La fel a pățit și replica lui Nae: « Haide! » — pag. 150, rândul 30.

Pag. 159, rândul 22, lipsește cuvintele: « ia mai poftim, de! » din replica: « Poftim, de! ia mai poftim, de! »

Pag. 167, rândul 13, cuvântul « plecași » din « Plecași, plecași de grabă », a fost omis.

Pag. 168, rândul 5, replica lui Iordache: « Să mai rămânem... » lipsește cu totul.

Și așa mai departe.

Să trecem acum la capitolul cuvintelor « corectate », adică sterilizate de specificul caragialesc.

În « D'ale Carnavalului », personagiile au fost dăruite de autor cu un limbaj specific mahalalei bucureștene de atunci. Ce mai rămâne însă din acest limbaj — a cărui perfecțiune artistică n'a putut s'o atingă niciunul din numeroșii imitatori de mai târziu — dacă în loc să lăsăm pe Pampon, pe Mița Baston, pe Nae Girimea să spună:

muștirii	spițarie
az noapte	particular
baltonul	pandoliile
frizărie	intrigatoriu
asentie	dominul

revoluție valț
dumneatale

li vom îndemna să spună, ca în volumul
Editurii de Stat:

mușteriu (pag. 141, rândul 17)
azi noapte (pag. 149, rândul 12)
paltonul (pag. 143, rândul 6)
frizerie (pag. 143, rândul 6)
esenție (pag. 143, rândul 14)
revoluție (pag. 10, rândul 4)
dumneata (pag. 149, rândul 7)
spîșerie (pag. 136, rândul 7)
particular (pag. 160, rândurile 37, 38, 39)
pandaliiile (pag. 12, ultimul rând)
interogatoriu (pag. 161, rândul 16)
dominoul (pag. 19, rândul 23)
vals (pag. 153, rândul 17)

Un alt personaj înzestrat cu un fel
special de a se exprima este Dandanache,
șășăitul, pelticul Dandanache, despre care
Caragiale scrie în 1912:

« *acea meschind bucățică de concerto ob-
bligato, pentru care aștept de atîta vac un
virtuos.* » (subliniat de Caragiale).

Pentru a feri această bucățică de *con-
certo obligato* de fantezia actricească — pe
care o știa adesea înclinată spre exagerări —
Caragiale fixează, cu minuțiozitate ab-
solută, defectele de vorbire ale persona-
giului. Astfel, Dandanache spune:

« *știi, m'a combătut opoziția si colo si
dincolo, si dincolo.* » (de patru ori ș fără
sedilă).

Precauțiuni inutile, pentru că, în Editura
de Stat, găsim fraza imprimată astfel:

« *știi, m'a combătut opoziția și colo și
dincolo, și dincolo...* » (pag. 118, rândul 23)

Iar, mai departe, tot Dandanache:

« *Eu, familia mea, dela patuzsopt... luptă,
luptă si dă-i, si dă-i si luptă... si eu mă'n-
țeledzi tocmai acuma să rămâi pe din afa-
ră... fără coledzi!* »

Elocvența lui Agamiță e ilustrată aci pr'n
pelticeala — fizică și morală — cu care își
revendică el calitatea de revoluționar prin
moștenire « *dela patuzsopt* » ca și prin
amuzantul distih « *si eu, mă'nțeledzi* », « *să
rămâi fără coledzi!* », ajuns proverbial.

Iată însă ce oferă Editura de Stat viitori-
lor Dandanache:

« *Eu, familia mea, dela patusopt... luptă,
luptă si dă-i, si dă-i si luptă... si eu
mă'nțelegi tocmai acuma să rămâi, pe dina-
fără... fără coledzi!* » (subliniat de noi, S.
A.).

În « *Noaptea furtunoasă* », jupân Dumit-
trache, ca și amicul său Nae Ipingscu,
numește așezăminte militare pe lângă care
trece în drum spre casă (Arsenalul Ar-
matei) « *Stabilament* » (pag. 11, rândul 18
și 19).

Rică Venturiano însă, situat de autor pe
altă treaptă a spoielii de cultură, pomenind
de aceeași clădire, spune corect « *Stabi-
liment* ».

Editura de Stat corectează și punându-i
în aceeași oală, silește pe Rică Venturiano
să folosească același « *Stabilament* » (pag.
32, rândul 27).

Și ca să ne arate că nu e vorba de o
întâmplare nefericită, o scăpare, ci de o
opinie fermă, pune încă odată pe Rică să
repete același « *stabilament* » (pag. 41,
rândul 25).

Să trecem la alt gen de denaturări.

Pampon zice:

— « *Spîșerul mișel! l'am prins mai rdu
decât d. Nae. O să-i dau o curățenie...
să-i rup șalele!* »

Făcând astfel un joc între cuvintele
« *spîșer* » și « *curățenie* » (purgativ) și ter-
minând cu făgăduiala că-i va trage o
sfântă de bătaie.

Cum apare replica în Editura de Stat?
*Spîșerul mișel! l'am prins mai rdu decât
d. Nae: o să-i dau o curățenie... să-i rupă
șalele.* (pag. 143 rândurile 20 și 21).

Adică o curățenie care să rupă șalele
celui ce o va lua?

Nu se mai înțelege nimic. Amenințarea
cu bătaia nu mai reiese.

Se crează în schimb o imagine de o vul-
garitate cu totul necaragialescă.

Tot așa, Farfuridi, silit să « *treacă la
ceștiune* », spune resignat:

« *Ajungem dar la cheștiunea Reviziunii
Constituției și Legii Electorale...* »

Izbind cu maiul ncînțelgerii în muzi-
calitatea plină de umor a expresiei, editorul
nostru scrie:

« *Ajurgem dar la chestiunea Revizuirii Constituţiunii şi Legii Electorale...* » (subliniat de noi, S. A.).

În afară de greşelile de tot soiul aflate în cele trei volume, Editura de Stat a dat dovadă de inconsecvenţă, de lipsa unui criteriu, acolo unde a vrut să adapteze ortografia lui Caragiale regulilor actuale—. Evident, acolo unde acest lucru nu contrazicea intenţiile lui Caragiale, nu-i ascundea şi nu-i falsifica ideea, cţiunea era îndreptăţită şi putea da roade. Dar Editura nu şi-a propus niciun criteriu, pe care să-l fi urmat cu stricteţe. Astfel că efortul editorului ne apare pe cât de nefolositor, pe atât de dificil şi chiar foarte periculos.

Să ne explicăm.

Caragiale scrie, de pildă, uneori: *de grabă*, alteori *degrabă*, alteori: *degrab* şi câte odată: *de grab*.

De ce? Nu ştim. Dar răspunsul nu ni se pare esenţial pentru opera scriitorului.

Caragiale scrie, de obicei: *pentru că*, *pentru ce*, *pentru ca* tot aşa cum scrie: *cu minte* deşi aceste două vorbe s'au unit de mult într'un singur cuvânt: *cuminte*.

Cum a procedat Editura de Stat propunându-şi să repare aceste inconsecvenţe mărunte ale scrisului lui Caragiale, adaptându-le noii ortografii?

Iată ce constatăm, punându-ne această întrebare:

Editorul scrie: *cuminte* într'un singur cuvânt (pag. 30, rândul 4; la pag. 90, rândul 31; la pag. 107, rândul 3); dar păstrează, din când în când şi forma demodată: *cu minte* (pag. 62, rândul 4; pag. 89 ultimul rând, etc.).

Acum 70 de ani, Caragiale a scris pe: *cumcă* într'un singur cuvânt: «... vine şipând la mine, pe *cumcă*: « Nene, moartă, tdiată, nu mai stau cu mitocanul... » Regulile mai noi de scriere indică aceeaşi formă; editorul însă desparte cuvântul în două: *cum că* (pag. 14, rândul 1) păstrând însă, pentru orice eventualitate, şi

forma agreată de Caragiale: *cumcă* (pag. 74, rândul 5).

Fantezii din această categorie mai putem găsi destule. Astfel, la pag. 87, rândul 6, citim: « *Ori ce s'ar întâmpla* », pentru ca în aceeaşi pagină, penultimul rând, să dăm peste: *poate să se 'ntâmple orice*.

Cu deosebire amuzantă este însă păţania expresiei adverbiale: *de grabă* de care am amintit mai înainte.

Academia ne cere să o scriem în două cuvinte, ca mai sus. Caragiale după cum am arătat, o foloseşte când aşa, când altminteri. Uneori o scrie: *de grabă*, alteori se răsgândeşte şi scrie: *degrabă*.

Editura urmează aceiaşi cale incertă. Ezitând între cele două forme, le păstrează când pe una, când pe cealaltă. Se pare că n'a avut decât o singură grijă: să fie întotdeauna în contratimp cu Caragiale.

Astfel, la pag. 42, rândul 11, editorul scrie:

«... spune-mi iute, *că mi-e degrabă*... » în loc de: «... spune-mi iute *că mi-e de grabă*... » cum scrisese autorul. Iar la pag. 170, în ultimul rând, unde Caragiale pusese: « *Aide degrabă; e minunat!* » — edit 1 corectează: « *Aide de grabă; e minunat!* ». Inconsecvenţa se repetă şi în alte locuri cu acelaş cuvânt.

Acelaş lucru se întâmplă cu cuvintele parcă (par'că), astăseară (astă seară), suie (sue), duminică (Duminică), pentrucă (pentru că), etc., etc.

Dar să terminăm. Socotim că exemplele date vorbesc îndeajuns despre lipsurile — în această direcţie — ale ediţiei pe care o discutăm.

Caragiale a spus cândva, vorbind de munca lui:

« *Ce să mai vorbesc de melodia franei, de ferecătură, de ritmul vorbeii... Iaca, numai interpunctia... Câţi nu înţeleg, că interpunctia e gesticularea gândirii. Vezi, pe mine mă frământă astea, mă rod... Nu se poate artă fără migăleală... Dacă o fi să îmbătrânesc, ştii cum să-mi xicefi? Să-mi xicefi, Moş Virgulă!.. »*

Din dragoste, din respect pentru strădania plină de roade aurite a lui « Moş

Virgulă », ediția Clasicii României, I. L. Caragiale, Editura de Stat 1950, trebuie retrasă din librărie și înlocuită cu o nouă ediție, care să nu repete greșelile atât de dăunătoare și atât de condamnabile pe care aceasta le conține. Vechea ediție ar putea fi folosită eventual numai la Institutul de Teatru care poartă numele lui Moș Virgulă. Studenții Institutului ar face cu ea un prețios exercițiu de aprofundare a stilului caragialesc, căutând greșelile de tot felul care sunt presărate din plin pe toate paginile !

În acelaș timp, este momentul să se înceapă pregătirea unei adevărate imprimări științifice a operei lui Caragiale al nostru

— a întregii sale opere. La baza acestei tipărituri trebuie să stea un text confruntat științific cu edițiile « Socce » și « Șaraga » cu manuscrisele lui Caragiale, un text în care ortografia și punctuația marelui scriitor să fie repuse în drepturi, ținându-se seamă în mod riguros, consecvent dar cu mult discernământ, de ultimile reguli academice stabilite. Corectarea textului original atunci când nu se adoptă un criteriu, este — așa precum am spus — deopotrivă de primejdioasă, de nefolositoare și de dificilă.

Să dăruim lui Caragiale — odată cu centenarul nașterii sale — 30 Ianuarie 1952 — un text curățit de toate greșelile cu care s'a luptat, fără succes, în viață.

DRUMUL VICTORIOS AL LITERATURII CHINEZE

Republica Populară Chineză și-a cucerit în focul unor lupte îndârjite, dreptul la libertate și independență, zădărniciind unul după altul toate planurile și toate atacurile imperialiste, făcând să se prăbușească rând pe rând proiectele și manevrele perfide ale «neguțătorilor de sânge, moarte și durere» cum îi numește într'unul din poemele sale scriitorul Li-Jan pe toți «corbii prădalnici, în ochii cărora lucesc flăcările sumbre ale poștei de măcel».

Poporul chinez pășește avântat pe drumul eforturilor pașnice și creatoare, spre dezvoltarea economiei sale, pe calea socialismului, luptând sub conducerea Partidului său Comunist, pentru dezvoltarea și consolidarea succeselor obținute, pentru o viață de bună stare și lumină, pentru vindecarea rănilor lăsate de războiul sângeros și pustiitor.

Proclamarea — la 1 Octombrie 1949 — a tinerei Republici Populare, este rezultatul istoricei victorii a mișcării de eliberare a poporului chinez, victorie care a constituit «o nouă și nimicitoare lovitură dată sistemului imperialist mondial... a semănat spaimă în inimile imperialiștilor și a adus bucuria oamenilor muncii și popoarelor asuprite» ea însemnând totodată «cel mai mare eveniment din istoria mondială dela Marea Revoluție din Octombrie și dela victoria forțelor antifasciste — în cel de al doilea război mondial» — a spus Pân Cijen, membru în Biroul Politic al C.C. al Partidului Comunist Chinez.

« Republica noastră — stă scris în Programul Adunării Consultative a Republicii Populare Chineze — este un stat al democrației de tip nou, al democrației populare, în fruntea căruia se află clasa muncitoare, dictatura bazată pe alianța dintre muncitorime și țărănimea muncitoare reunind în sânul ei toate păturile democratice și toate naționalitățile conlocuitoare ».

Toate aceste victorii, rezultat al realizărilor politice și economice ale Republicii, creează noi condiții pentru dezvoltarea artei și a literaturii chineze, pentru înfăptuirea unei arte noi, a unei literaturi noi, a unei culturi puse în slujba maselor de sute de milioane de oameni. Încă din 1940, Mao Tse-dun, încercatul conducător al Partidului Comunist Chinez, a arătat în lucrarea sa istorică « Despre noua democrație » căile pe care trebuie să se desvolte această cultură nouă.

« Noi comuniștii — scria Mao Tse-dun luptăm de ani de zile nu numai pentru revoluția politică și economică a Chinei, ci și pentru revoluția culturală. Noi vrem să transformăm China oprimată politiceste și exploatată economiceste într-o țară liberă din punct de vedere politic și înfloritoare din punct de vedere economic, să o transformăm dintr'o țară cu o cultură învechită, înapoiată și ignorantă, într'o țară înaintată și civilizată ».

Analizând istoria culturii chineze cu ajutorul învățaturii marxist-leniniste, vajnicul conducător al poporului chinez de-

finca astfel noua cultură progresistă a Chinei libere: *« Ea luptă împotriva asupririi imperialiste, sprijind demnitatea și independența poporului chinez... luptă împotriva superstițiilor, acceptă numai adevărul obiectiv și e pentru unitatea dintre teorie și practică; ea trebuie să servească interesele muncitorilor și țăranilor muncitori, care formează mai mult de 90% din întreaga populație a țării, pentru a deveni cultura lor ».*

Intellectualitatea progresistă, adevărații oameni de știință, cultură și artă, au înțeles să meargă întotdeauna alături de popor. Ei au fost și se găsesc în primele rânduri ale luptătorilor pentru o Chină nouă, liberă și democratică, pentru o literatură și o artă care să oglindească eforturile pașnice, convingerile și năzuințele milioanele de muncitori din industrie, de pe ogoare ori din lăcașurile de cultură.

Noua literatură chineză e pătrunsă de cele mai frumoase tradiții revoluționare ale poporului chinez. Drumul pe care l-a străbătut timp de treizeci și mai bine de ani este drumul luptei de eliberare a poporului, pentru independența Chinei, pentru o democrație adevărată.

La 4 Ma 1919, a avut loc la Peking o demonstrație a studențimii progresiste, manifestare patriotică îndreptată împotriva mizeriei și suferinței seculare a poporului, încătușat în lanțurile stăpânirii feudale a aristocrației latifundiare care jefuia și exploata în cârdășie cu marea burghezie, pentru a-și satisface propriile ei interese și pe acele ale imperialismului anglo-american. Această demonstrație, care a rămas în istoria Chinei sub denumirea de « Mișcarea dela 4 Mai » a avut un răsunet adânc în masele populare. « Mișcarea dela 4 Mai » — spunea Mao Tse-dun — s'a născut ca răspuns la chemarea Revoluției din Octombrie, la chemarea Partidului Comunist (Bolșevic) al lui Lenin și Stalin ».

Marea Revoluție Socialistă din Octombrie a determinat un nou avânt de luptă al maselor populare din Orient. Proletariatul chinez a pășit ferm în fruntea poporului, sub conducerea Partidului său Comunist.

Ideile lui Lenin și Stalin au dat viață și au inspirat literatura și arta creatorilor revoluționari. Indrumați și însuflețiți de ideile marxist-leniniste, scriitorii, artiștii și savanții legați de revendicările și aspirațiile păturilor populare au luat atitudine împotriva culturii reacționare, ruptă de popor, care slujea interesele aristocrației feudale, ale burgheziei și ale concernelor anglo-americane care înstăpâniseră peste această țară uriașă cel mai neomenos regim colonialist.

Miscarea anti-imperialistă din 1919, s'a reflectat și în literatură, creând condiții prielnice mișcării numite « Revoluția literară » care își propunea drept unul din țelurile sale principale să lupte pentru o limbă literară, pentru o limbă vie, legată de viață, accesibilă întregului popor. Această limbă bogată, expresivă, plastică, numită « baihua », s'a impus în perioada « Revoluției literare » și stă de atunci la baza noii literaturi democratice chineze. Ea este limba întrebuițată astăzi de literatura artistică, științifică și politico-socială contemporană chineză. Literatura clasică a Chinei — prețuită pentru combativitatea ei, pentru vigoarea sa epică și lirică deosebită — și care s'a păstrat până în zilele noastre în opere de însemnătate « Cărții Cântecelor », a « Versurilor din Cinsk » sau a « Notelor istorice », era scrisă pe înțelesul tuturor. S'au scurs, însă, peste două mii de ani de când această arhaică limbă literară a fost despărțită de limba vorbită, s'a osificat.

Necesitatea unor reforme serioase, a unor transformări structurale, creștea de-a lungul secolelor și în acest domeniu, împletindu-se cu lupta pentru libertate a poporului chinez. Ca o consecință directă a « revoluției literare », « baihua » a fost decretată, în anul 1920, limbă oficială de stat, înlocuind astfel « ben-yanul », vechea formă de expresie, greoaie, folosită de literatura sectară a claselor exploatoare.

« Revoluția literară » a situat problema culturii și artei de masă în centrul atenției opiniei publice progresiste chineze. La baza literaturii celei noi, la baza artei — armă

de luptă, au fost puse principiile slujirii poporului, fermitatea și adâncimea critică în zugrăvirea celor mai acute și mai semnificative teme ale vieții, desvoltarea și popularizarea obiectivelor strâns legate de lupta, de idealurile și izbânzile maselor populare. În perioada « revoluției literare », pătrunde în China — fiind difuzată și popularizată în rândurile unor pături mereu mai largi de muncitori — literatura politică marxist-leninistă. Traducerile operelor lui Marx și Engels, Lenin și Stalin, au ajutat celor mai buni scriitori ai Chinei să intre cu hotărâre în rândurile luptătorilor pentru libertate, să caute căile juste pentru explicarea științifică a fenomenelor vieții sociale, să pornească la înfăptuirea unor opere combative și mobilizatoare.

« Revoluția literară » desfășurată în China ca o urmare a « mișcării dela 4 Mai » constituie încă o mărturie — și încă una dintre cele mai vii — a verdictului aspru și drept dat de istorie împotriva unei literaturi bazată pe o concepție socială intrată în putrefacție, pe o cultură feudală retrogradă, anti-democratică și anti-populară, care devenise expresia intereselor de clasă ale unui grup restrâns de mari latifundiari. Perioada de peste treizeci de ani care s'a scurs dela începutul « Revoluției literare » a fost pentru scriitorii progresiști chinezi o epocă de luptă împotriva curentelor decadente, formaliste, anti-populare, curente susținute de o pleoră a scriitorilor gomindaniști, trădători ai intereselor naționale ale patriei lor, trădători ai celor mai legitime revendicări populare.

Dacă în prima perioadă de după mișcarea din 1919 scriitorii chinezi progresiști dibuiau încă în căutarea unui drum nou în literatură — în anii 1925—1927, atunci când, așa cum era de așteptat, burghezia a trădat interesele mișcării de eliberare națională — în fața literaților s'a pus în mod hotărât problema: să meargă alături de burghezie, sau să treacă de partea clasei muncitoare și a țărănimii muncitoare, să se identifice cu cauza proletarietului, care era cauza patriotică a eliberării Chinei de sub jugul aristocrației feudale și a burghe-

ziei compradore exploataatoare. Necesitatea situării pe una din cele două poziții: pentru sau împotriva burgheziei și a castelor latifundiare — a determinat delimitarea atitudinii fiecărui scriitor înăuntrul curentului literar din care făcea parte. Această perioadă se încheie odată cu unirea scriitorilor progresiști în « Blocul de stânga al scriitorilor revoluționari ». Blocul își definește și își precizează programul de acțiune sub lozinca « Dela revoluția literară spre literatura revoluționară ».

Reacțiunea gomindanistă urmărește — stabilind condiții de cruntă teroare — atât pe luptătorii pentru cauza clasei muncitoare, activiștii de partid, activiștii sindicali, cât și pe scriitorii revoluționari pe care îi arestează, îi schingiește sau îi deportează în ținuturile cele mai îndepărtate ale țării. În aceste condiții de adâncă ilegalitate, este creată în anul 1930 « Liga Scriitorilor revoluționari », condusă de cei doi fondatori ai noii literaturi chineze, scriitorii luptători Lu Sin și Mao Dun.

Factor activ în desfășurarea « revoluției literare », conducător intransigent al « Ligii scriitorilor revoluționari », Lu Sin (născut în 1881 — mort în 1936) este primul clasic al realismului chinez. Rupând cu vechile tradiții și deschizând epoca artei și culturii realiste, Lu Sin este primul scriitor care introduce în operele sale un erou nou — țărâniea chineză — arătând în trăsăturile celui mai necruțător adevăr, viața plină de tristețe și întuneric, existența umilită și obidită a țăranului chinez. Prieten sincer și devotat al Uniunii Sovietice, pe deplin conștient de însemnătatea uriașă a Marei Revoluții din Octombrie, de bogăția și ajutorul tezaurului gândirii marxist-leninist-staliniste, Lu-Sin luptă în rândurile eroice ale proletarietului, în rândul maselor muncitorești, îndrumând și îndemnând pe scriitorii chinezi care militau în numele acelorași convingeri și idealuri, să învețe din literatura clasică rusă și din literatura sovietică, din pilda scriitorilor Uniunii Sovietice, principiile de bază care să-i călăuzească în realizarea operelor lor. « *Patriotismul fierbinte* — scrie

Lu Sin — *crența nestrămutată în triumful cauzei muncitoare, intransigența revoluționară, ura împotriva moșierului exploatator, trebuie să fie granitul pe care se sprijină opera noastră*. Lu Sin n'a fost numai un mare scriitor ci și un eminent critic și istoric literar, autor al unei serii de cercetări și studii în domeniul prozei chineze. Fiind unul dintre cei mai buni traducători ai clasicilor ruși, și ai literaturii sovietice, lui Lu Sin îi aparțin nenumărate tălmăciri din Cehov, Gorki, Fadееv, etc. Publicist curajos și pasionat, Lu Sin îndemna — prin articolele sale — poporul chinez să lupte împotriva agresorilor japonezi, pentru apărarea patriei, pentru eliberarea ei de sub robia bandelor gomindan s.e. Numit pe drept cuvânt « un Gorki al Chinei », Lu Sin a înțeles să ilustreze în cărțile sale « inevitabila pieire a lumii vechi și nașterea unui « măine » luminos, în care doar poporul muncitor va fi stăpân » (Zvezda Nr. 2/50). Prețuind și iubind opera lui Lu Sin, Mao Tse-dun îl socotește « cel mai drept, cel mai hotărât, cel mai devotat, cel mai înflăcărat erou național care, călduzindu-se după luminoasele învățături ale Partidului Comunist (bolșevic) al U.R.S.S. a început pe frontul culturii ofensiva împotriva dușmanului ».

Tradițiile populare revoluționare ale operelor lui Lu Sin, strâns legate de realitate, au fost însușite de scriitorii cei mai reprezentativi ai Chinei și au avut o mare influență asupra întregii literaturi progresiste chineze. Școala realistă, având în fruntea ei pe Lu Sin și pe Mao Dun, a luat o atitudine fermă, de adâncă principialitate, împotriva scriitorilor ce se ploveau în fața literaturii burgheze decadente. În perioada dintre anii 1930—1935, scriitorii revoluționari au publicat povești și articole demascând și satirizând politica tâlhărească dusă de guvernul gomindanului, în legătură cu agresiunea japoneză și în urma ocupării Manciuriei (1931). Desvăluind substratul politicii gomindaniste, esența ei trădătoare, demascând interesele clicilor capitaliste care se ascundeau și pactizau în spatele guvernului lui

Ciang Kai Șek, scriitorii revoluționari chinezi arătau urmările distrugătoare anti-patriotice și anti-populare ale secțiunilor pe care le inițiau — la ordinele Wall-Streetului, — jacheii imperialiștilor americani cocoșați în fruntea guvernului reacționar din China încătușată. Ei înfățișau în mod critic viața societății chineze și demonstau pieirea inevitabilă a lumii feudale, cu întregul ei cortegiu de samavolnicii și nedreptăți.

Războiul deslănțuit de Japonia militaristă, război de jaf și cotropire, i-a găsit pe scriitorii revoluționari chinezi în primele rânduri ale luptătorilor pentru apărarea patriei. Dealungul întregului război, scriitorii și poeții revoluționari, ascultând îndemnul lui Mao Tse-dun, luptau urmând pilda eroică a scriitorilor sovietici, atât pe front cât și în spatele frontului. Bătălia plină de abnegație și sacrificii a poporului chinez, lupta sa pentru libertatea și independența patriei, devine tema principală a literaturii din acea vreme. La consfătuirea ce s'a ținut la Yen-an în Mai 1942, în legătură cu diferitele probleme care priveau literatura chineză, Mao Tse-dun, trasând drumul viitoare dezvoltări a creației artistice literare a spus: « Scopul esențial al literaturii trebuie să fie slujirea cauzei poporului. Noi trebuie să cântăm și să slăvim masele populare, munca și lupta poporului, armata poporului, Partidul poporului . . . Tot ceea ce scriu trebuie să contribuie la unirea noastră, la mersul nostru înainte, la creșterea avântului de luptă, la nimicirea a tot ce este înapoiat, la ridicarea a tot ce este revoluționar ».

Consfătuirea care s'a ținut la Yen-an s'a dovedit a fi extrem de folositoare pentru precizarea directivelor noi literaturi, deoarece unii dintre scriitorii veniți de pe teritoriile încă ocupate de armatele imperialiste ale gomindanului se dovedeau adeseori tributari ai mentalității mic-burgheze, nu țineau o legătură strânsă cu viața poporului, nu pricepeau ce și pe cine trebuie să servească literatura, nu distingeau problemele noi pe care le ridica năvalnicul mers înainte al evenimentelor istorice,

pe care le punea viața însăși, viața cea nouă și clocotitoare, cu eforturile, luptele și izbânzile ei.

Luând cuvântul la această consfătuire, Mao Tse-dun a arătat și analizat greșelile unor literați, indicând totodată și calea cea mai justă pentru îndepărtarea lor.

Așa cum arată criticul sovietic V. Petrov, în articolul său intitulat « Etapa nouă » (Zvezda nr. 9 din 1950) « El (Mao Tse-dun) a demască fără cruțare fondul reacționar al literaturii burgheze, care servește interesele exploataților. » El a chemat pe scriitorii revoluționari la luptă împotriva otrăvii ideologice burgheze și feudalo-moșierești. El a subliniat că pătrunderea în popor a literaturii și artei cere în mod imperios ridicarea nivelului ideologic și artistic al operelor create.

Cuvântarea lui Mao Tse-dun la consfătuirea scriitorilor din Yenan a trasat o direcție nouă pentru literatura revoluționară. Ea este un substanțial și valoros document literar, care are însemnătatea unei cotituri în istoria literaturii și ideologiei revoluționare, fiind cea mai edificatoare expunere principală a sarcinilor culturii chineze și a întregii teorii a istoriei literaturii alcătuite pe baza principiilor marxist-leniniste precum și a politicii duse în domeniul literar, de Partidul Comunist Chinez și pe care a adoptat-o apoi guvernul popular central al Chinei libere.

Problema răspândirii literaturii în mase cât mai largi de cititori a fost de asemenea ridicată în conferință. Și în această privință, Mao Tse-dun a formulat cu precizie sarcinile importante de mare actualitate ale mișcării pentru răspândirea literaturii în mase. Așa după cum spunea Mao Tse-dun, această răspândire « poate avea loc numai atunci când gândurile și sentimentele scriitorilor noștri se vor contopi cu sentimentele și gândurile muncitorilor, țăranelor și soldaților; ori pentru aceasta e nevoie ca scriitorii să înceapă prin a studia limba populară deoarece necunoscând limba maselor, ei nu pot crea opere pentru mase ».

Cuvintele de mai sus scot în evidență faptul că nouile cerințe cărora trebuie să le răspundă producțiile literare și artistice se referă nu numai la noul conținut ci și la limbă.

Ideile iubitelor și încercatului conducător al poporului chinez s'au întipărit adânc în inimile scriitorilor din întreaga Chină liberă. Istoria războiului purtat eroic împotriva imperialismului japonez este plină de pildele abnegației, de exemplele muncii fără preget a scriitorilor revoluționari. Atunci când armatele populare chineze au eliberat Mukdenul, scriitoarea Djao Min a pătruns cea dintâi în fabrica de locomotive a orașului. Se mai purtau lupte pe străzi când Djao Min a propus muncitorilor, adunați într'un meeting fulger, alcătuirea unei gazete de perete, invitându-i să aducă fiecare, în termen de trei zile, articole, poezii și schițe. Cu toate că articolele și poeziile muncitorilor din fabrica de locomotive de la Mukden, erau primele manifestări de acest fel dealungul întregii lor vieți, bucățile aduse vibrau totuși de voința unei vieți libere, vedeau recunoștința pentru Partidul Comunist Chinez și pentru Armata Populară eliberatoare mărturiseau grija pentru fabrică, pentru mașinile și pentru uneltele care intrau în stăpânirea poporului. Astăzi, această uzină de locomotive își are foaia sa cu o apariție zilnică, o orchestră simfonică, un colectiv teatral, iar pe lângă secțiile cele mai importante au fost organizate cercuri literare.

Pretutindeni, dealungul Chinei eliberate, forțele uriașe ale poporului chinez, acțiunile pline de curaj ale oamenilor muncii, lupta lor înverșunată pentru reorganizarea producției, pentru demascarea sabotajelor, pentru apărarea și consolidarea noului regim, aduceau un material bogat de viață și confirmau cuvintele lui Ciu En Lai, care le spunea creatorilor de artă și literatură: « Epoca noastră este epoca eroilor populari. Iată, despre acești oameni, despre acele schimbări pe care le înfăptuiesc ei în viață, despre schimbările care se petrec în sufletele lor trebuie să vorbiți în poezii și romanele voastre ».

În August 1945, după ce armatele sovietice au eliberat Manciuria din ghiarele cotropitorilor japonezi, centrul de activitate al scriitorilor progresiști s'a stabilit în Nord-Estul țării, unde au început să apară numeroase reviste literare. («Literatura Nord-Estică», «Știința», Cunoașterea», etc.). Scurtele nuvele, poeziile, schițele, povestirile, care apăreau în paginile acestor publicații, începeau să zugrăvească trăsăturile morale ale unor oameni, noi, descriau acțiunile vitejești ale soldaților în timpul războiului cu Japonia, sesizau transformările democratice adânci, care se petreceau pe teritoriile regiunilor eliberate. Chiar în aceste prime publicații literare, scriitorii progresiști chinezi înțeleg că pentru a reflecta în chip veridic actualitatea, pentru a oglindi realitățile care-i înconjoară, munca plină de avânt, eforturile dârze, greutățile înlăturate, succesele câștigate pe drumul luminat de Partid, ei trebuie în primul rând să arate rolul fruntașilor clasei muncitoare, rolul comuniștilor care în fabrici, în uzine, în ateliere, pe ogoare, în armată, în școli, își îmbunătățesc activitatea, se întăresc și se desăvârșesc în chiar procesul luptei lor pentru consolidarea dictaturii democrației populare, pentru pregătirea bazelor socialismului. Activitatea neobosită a partidului, care conduce și îndrumă lupta și victoriile comuniștilor încercați — iată materialul fierbinte vulcanic, pe care scriitorii și poeții se străduiesc să-l toarne în tiparele operelor lor literare. «Conducătorul și organizatorul muncitorilor, al țăranilor muncitori, al ostașilor, în înfăptuirea acestei epoci mărețe, este Partidul, spunea într-o cuvântare ținută în vremea aceea marele scriitor Mao Dun. *Dacă în operele voastre îi zugrăviți pe muncitori, pe țărani și pe soldați, iar cititorul nu reușește să înțeleagă că acești muncitori, țărani și soldați sunt conduși de Partidul Comunist Chinez, atunci aceasta înseamnă că opera voastră este într-o gravă contrazicere cu realitatea*».

Realizate în condițiile mișcării revoluționare, operele scriitorilor progresiști chinezi sunt străbătute de patosul efor-

tului creator al sutelor de milioane de muncitori și țărani muncitori, de energia lor clocotitoare pusă în slujba ridicării neconținute a nivelului de viață. Aceste eforturi se îndreaptă nu numai spre ridicarea producției industriale și agricole ci și spre însușirea unei etici noi, a unei atitudini noi față de toate problemele reconstrucției naționale. Confruntarea acestor manifestări înnoitoare cu reminiscențele unei servituți sociale seculare, conflictul care ia naștere pe marginea schimbărilor revoluționare petrecute în viața orașelor și a satelor — între ceea ce înmugurește, între ceea ce este nou, puternic, avântat și optimist și între elementul vechi, intrat în descompunere, alimentează conținutul creațiilor epice sau lirice ale celor mai reprezentativi scriitori ai Chinei libere. Romancieri, poeți, dramaturgi, nuveliști, toți acești lucrători ai șantierelor noii culturii naționale chineze, se străduiesc să zugrăvească în modul cel mai veridic și avântat fenomenele bogate în sensuri, aspectele caracteristice marilor prefaceri sociale care stau la baza propășirii poporului chinez. Fie că este vorba de entuziasmul și înalta conștiință cu care muncitorii din industrie, din fabrici și ateliere realizează victorii în îndeplinirea sarcinilor lor, fie că înțeleg să oglindească eliberarea — prin reforma agrară — a țăranimii muncitoare din cătușele robiei și exploatării feudalo-moșierești, fie că se opresc să zugrăvească apariția formelor colective de muncă în satele atât de urgite odinioară — operele scriitorilor și poeților vibrează de o încredere nesdruncinată în cauza păcii, în triumful clasei muncitoare, condusă de partidul ei, în solidaritatea oamenilor muncii din lumea întreagă, în mărețele strădanii ale poporului. Literatura chineză contemporană descrie cu mândrie și însuflețire figurile centrale ale luptătorilor pentru pace și democrație, comuniștii, care, în fruntea tuturor celor ce muncesc, sunt pilde de curaj, spirit de inițiativă, putere de muncă, disciplină și abnegație.

«Figura comunistului» — scrie publicistul sovietic N. Fedorenco în articolul «Creații

noui în literatura chineză » (Pravda Nr. 258/1951) — devine sufletul viu al noii literaturi chineze indiscutabil legate de popor, de interesele acestuia, de lupta și speranțele lui. Scriitorii progresiști chinezi își dau seama că fără a zugrăvi în întreaga lor varietate și strălucire figurile de comuniști, fără a arăta procesul de transformare a unor simpli oameni ai muncii din industria și agricultura națională în adevărați oameni de stat, conducători ai mișcării populare, nu este posibil să fie zugrăvită veridic și într-o formă cu adevărat artistică, viața de astăzi a Republicii Populare Chineză ».

Când, încă înainte de Legea Mării Reforme Agrare din 1947, brigăzile de țărani muncitori conduse de comuniști treceau la confiscarea și împărțirea pământurilor moșierești, ale criminalilor de război, ale trădătorilor patriei, — eliberând țăranimea săracă, de sub jugul cămătarilor și arendașilor, participau la această acțiune și scriitorii progresiști ai Chinei libere. Ei au scris, apoi, câteva romane consacrate transformărilor săvârșite în viața satului chinez. Astfel, a apărut spre sfârșitul anului 1947, prima parte a romanului lui Cio Li Bo intitulat « Uraganul ». Pe prima pagină a cărții, se găseau următoarele cuvinte ale lui Mao Tse-dun: « *Va trece foarte puțin timp și sute de milioane de țărani se vor ridica din toate provinciile Chinei Centrale, de Sud și de Nord. Vije-lioși și de nebiruit, ei vor înainta întocmai ca uraganul și nici o putere din lume nu va fi în stare să li se împotrivescă* ». Acțiunea romanului « Uraganul » se desfășoară în vara anului 1946. Paginile cărții descriu procesul de trezire la o viață nouă a țăranimii sărace și mijloace, lupta îndârjită între o lume nouă, viguroasă, optimistă, care a rupt cătușele exploatareii și una veche, putredă și înrăită, alcătuită din arendași, cămătari și moșieri. Acolo, într'unul din satele Mancuriei, unde se frământă conflictul cărții, țăranii muncitori, îndrumați și ajutați de partid, de muncitorii comuniști și de ostașii armatei populare, se trezesc, din amorțirea lor seculară, din întunericul și mizeria în care au fost

ținuți de către stăpânirea coruptă a moșierimii feudale. Descrisă în trăsături luminoase, zugrăvită în chip realist, brigada comunistului Sian vine în sprijinul țăranimii muncitoare, nu numai pe ogoarele care nu mai sunt ale exploatatorului, ci aparțin plugarilor muncitori, dar și în viața cea de toate zilele a acestora, în casa lor unde « *niciodată, decenii de-a rândul nu pătrunsese nici cartea, nici lumina, nici doctorul* ».

Cunoscuta luptătoare și scriitoare Din Lin, supranumită de popor « fiica revoluției chineze », a făcut deasemeni parte dintr-o brigadă care înfăptuia reforma agrară. În 1946 ea și-a publicat romanul despre noul sat chinez: « Răsare soarele deasupra râului Sangan ». Cronică a înflăcăratelor lupte duse de comuniști pentru îndeplinirea reformei agrare, romanul își desfășoară acțiunea înăuntrul satului « Ape calde » din China de Nord, în toiul bătăliilor date de armatele populare de eliberare împotriva trupelor gomindaniste sprijinite de americani.

O brigadă de ostași comuniști, făcând parte din forțele Armatei a 8-a populare, primește sarcina de a ajuta pe locuitorii satului mai sus arătat în înfăptuirea reformei agrare. Îndrumând și sprijinind țăranimea săracă, în lupta grea pe care o duce împotriva stăpânirii feudale și chiaburești.

Eroii pozitivi ai cărții: Cijan Piu, Cijan Iuimiu, Cen, Li Cen, membrii de partid, țărani muncitori, ostași ai armatei populare de eliberare, înfăptuiesc reforma agrară cu înțelepciune, cu discernământ, purtând în rândul populației sătești spiritul luptei de clasă. Dar adevăratul erou, eroul pozitiv central al romanului este însăși țăranimea muncitoare, care asistă la început nedumerită, uneori înfricoșată, alteori aproape nepăsătoare la pregătirea însemnatei reforme, pentru ca, în strâns contact cu brigada comunistă, să se trezească și să înceapă a înțelege cine i-au fost dușmanii, care-i sunt prietenii, aliații, apărătorii.

Arestarea chiaburului Tian Vengui pricinuește uimire printre țăranii săraci și

mijlocași. Un om bogat, un stăpân de furia căruia tremurau odinioară, unul dintre «mai marii satului» este arestat, legat. El trebuie să dea socoteală pentru faptele sale înaintea justiției poporului. Așa ceva încă nu s'a mai întâmplat, nu numai la «Apele Calde», ci în întreaga Chină. Abia după arestarea chiaburului, după demascarea dușmanului de clasă, după înfăptuirea reformei agrare, răsare soarele și deasupra Apele Calde, deasupra râului Sangan, așa după cum răsare deasupra întregii Chine libere și democratice. Această puternică operă realistă, plină de patos revoluționar și de o mare vigoare epică, a fost tradusă în limba rusă, fiind tipărită de asemenea în țara noastră cât și în alte țări de democrație populară.

Nuvela unuia dintre cei mai populari scriitori, Ciao Șu Li intitulată «Schimbări în Litzian Juan», este de asemenea consacrată transformărilor structurale ale satului chinez. Ciao Șu Li a devenit cunoscut cititorilor chinezi datorită nuvelor sale «Căsătoria micului Er Hei», «Cântecele lui Li Iu Tsai», «Fericirea și bogăția lui Vansian», «Vizitiul Si-bu-lan», «Podeaua de lemn», «A doua viață a lui Men Sian Iu», toate zugrăvind cu o excepțională forță artistică și o mare sinceritate, aspectele cele mai semnificative ale prefacerilor revoluționare petrecute în viața satelor Chinei eliberate. În «Cântecele lui Li Iu Tsai», Ciao Șu Li descrie lupta țăranimii muncitoare împotriva moșierilor, a arendașilor și cămătarilor. Această luptă e descrisă și mai viu în «Schimbările din Litsian Juan», unde, prin fața ochilor cititorului se perindă momentele cele mai caracteristice ale luptei de clasă într'un sat, de-a-lungul unei perioade de peste zece ani. Acțiunea nuvelei se termină odată cu capitularea Japoniei militariste, autorul zugrăvind într'un mod amplu, dar cu metode simple și extrem de sugestive, ura poporului chinez, iubitor de pace și libertate, împotriva dușmanului său, împotriva cotropitorului japonez și a uneltelor sale.

O altă trăsătură remarcabilă a nuvelei constă în felul cum sunt prezentați mun-

citorii comuniști care, luptând în strânsă alianță cu țăranimea muncitoare, biruesc greutățile și deschid cu brațele lor vâncioase, cu nestrămutata lor credință în partid, noi perspective ale unei vieți luminoase.

Intr'un studiu critic, apărut în «Literatura Gazeta» (Octombrie 1949) publicistul sovietic Eidlin constată că, deși în lupta pentru înfăptuirea unei Chine noi rolul hotărîtor aparține clasei muncitoare, totuși muncitorul este mai puțin prezent decât țăranul în povestirile, romanele și nuvelele epocii respective.

Aceeași afirmație o întâlnim de altfel și într'unul din articolele criticului chinez Tsin Er Fu, care scria — și pe bună dreptate — în anul 1948, următoarele: «Dacă ținem seama de nevoia, pe care o resimt masele muncitoare, de romane consacrate vieții și eforturilor depuse de muncitori, atunci trebuie să recunoaștem că astfel de cărți ne lipsesc foarte mult». Aceste constatări au fost valabile până în 1949. După primul Congres al literaților și artiștilor din întreaga Chină, congres ținut în Pekingul liber la 30 Iunie al aceluiași an, temele tratând viața și lupta muncitorilor din fabrici și uzine încep să fie abordate din ce în ce mai mult de literatura epică chineză. Incep să apară romane a căror acțiune ilustrează participarea activă a muncitorimii la edificarea Chinei noi. Înainte de a cerceta câteva din romanele cele mai importante legate de problemele vieții muncitorești, este indicat să subliniem — deși în linii sumare — deosebita însemnătate pentru întreaga cultură democratică chineză, pentru avântul literaturii și artei chineze, pentru sarcinile de cîntece ce stau înaintea scriitorilor progresiști chinezi, linia acestui congres care a analizat bilanțul celor trei decenii de luptă pentru o artă și o cultură populară, definind și precizând problemele care stau în fața literaturii și artei chineze în viitor. Fiind cea dintâi întâlnire a muncitorilor de pe frontul culturii, congresul a reunit un număr de 644 delegați — scriitori și artiști veniți din toate regiunile țării. La

lucrări au luat parte scriitorii cei mai reprezentativi ai Republicii, luptători și oameni de cultură ca Mao Dun, Go Mo Jo, ales președinte al Prezidiului Congresului, Cjou Jan, Din Lin, Ciau Șu Li, Tjao Min, Ciau Li Bo, poeții Tsian-Tsian, Ai I sin, Siao-San, Hu Fan dramaturgii Tian Han, Cen Bai Cen, Ma Tsian Lin, Jan Han Sen, etc.

Pe ordinea de zi au figurat raportul scriitorului Go Mo Jo tratând despre « Lupta pentru crearea literaturii și artei populare în China nouă », raportul criticului Cjan Ian tratând despre « Noua literatură și artă populară » și comunicarea scriitorului Mao Dun asupra « Muncii scriitorilor progresiști pe teritoriul ocupat de clica reacționară a gomindanului ». În discursul său inaugural, scriitorul Go Mo Jo a chemat pe toți muncitorii pe tărâm cultural să se unească în lupta lor pentru o Chină nouă și liberă. « *Uniți-vă toți, militanți progresiști ai literaturii și artei!* — a spus Go Mo Jo. *Urmând indicațiile date de președintele Mao, creați o literatură și o artă puse în slujba poporului. Loviți, distrugeți, în vederea realizării construcției democratice pe dușmanii vizibili și pe cei ascunși.* »

Congresul a hotărât înființarea « Asociației Scriitorilor și Artiștilor din întreaga Chină » sub presidenția renumitului scriitor, savant și militant socialist Go Mo Jo, alegându-se ca locțiitor Mao Dun (care, după proclamarea Republicii, a fost numit ministrul culturii în Guvernul Central Popular) și scriitorul Cjou Ian.

« *Congresul a demonstrat în mod vădit unitatea intelectualilor progresiști ai Chinei și devotamentul lor față de popor, față de cauza păcii* » (V. Petrov. Zvezda Nr. 9 din 1950) « *Congresul — stă scris în statut — a demonstrat unitatea indestructibilă și victoriile noi ale poporului chinez. Dacă n'ar fi existat marea victorie a poporului chinez sub îndrumarea Partidului Comunist Chinez, un asemenea congres nu ar fi fost posibil* ». Analizând în mod just cauzele care au determinat victoria poporului în lupta sa cu reacțiunea internă și externă, rezoluția

Congresului cheamă pe scriitorii la lupta pentru pace și democrație, luptă în fruntea căreia stă Uniunea Sovietică. « *Victoria din Orient a Chinei nu ar fi fost posibilă — declară rezoluția — dacă Uniunea Sovietică și țările de democrație populară din Europa nu ar fi constrâns forțele imperialiștilor americani în Apus. Noi stăm pe poziții puternice în lagărul păcii și democrației, lagăr condus de Uniunea Sovietică, ca să dezvoltăm forțele patriotismului și internaționalismului proletar în lupta pentru democrație și pace trainică* ».

Trecând în revistă realizările literaturii și artei chineze Congresul scriitorilor și artiștilor din întreaga Chină a analizat succesele și greșelile muncii artistice și literare, a trasat un vast program de realizări în domeniul culturii democratice noi, pe baza indicațiilor îndrumătoare ale lui Mao Tse-dun.

Congresul a dovedit încă odată justețea politicii Partidului Comunist chinez în domeniul culturii. De asemenea, el a mai arătat că directivele desprinse din cuvântarea lui Mao Tse dun, ținută la Yen-an în 1942, au jucat un rol însemnat în istoria literaturii chineze contemporane și și-au păstrat actualitatea, obiectivele Partidului și eforturile scriitorilor progresiști ținând ca « *valorile culturii să se prefacă din avutul unui cerc restrâns de intelectuali, într'un bun al maselor populare* ».

Interesante și edificatoare au fost și informațiile care se desprindeau din raportul ținut la congres de scriitorul Cjou Ian. Pentru a scoate în evidență amploarea acțiunii de popularizare a cărții în rândul maselor populare, raportul arată că, numai în cinstea congresului, editura « China Nouă » a publicat în « Biblioteca literaturii populare » 177 de opere cuprinzând diferite genuri literare ca: drama, drama muzicală, romanul, nuvela, schița, poezia, cântecul, etc. În raportul său, Cjou Ian a clasificat astfel tematica acestor opere: 101 opere tratează despre războiul anti-japonez și despre războiul de eliberare a poporului chinez, despre activitatea armatei populare, de eliberare și a partizanilor;

41 opere tratează despre lupta pentru reforma agrară la sate și pentru îndepărtarea rămășițelor feudale; 16 opere tratează problemele producției industriale și agricole; 7 opere tratează teme istorice; 12 opere tratează activitatea cadrelor de partid.

In concluziile raportului său, Cjou Ian arată că « din acest bilanț se pot vedea schimbările care au apărut în literatura regiunilor eliberate, precum și marile prefaceri ce s'au produs în viața poporului ca rezultat al luptei de eliberare a poporului chinez. Lupta națională și munca au devenit temele principale care se impun față de toate celelalte în operele literare. In aceste opere, la fel ca în societate, masele de muncitori, țăranii, ostașii, ocupă poziții de adevărați conducători ».

Bilanțului făcut de Cjou Ian la Congresul din Peking i se pot adăuga date și cifre mai recente, deosebit de edificatoare. Astfel, numai în primele patru luni ale anului 1950, au apărut în editura « Sinhua » lucrări într'un tiraj total de 3.400.000 exemplare, cuprinzând lucrări literare și artistice, opere clasice ale marxism-leninismului și scrieri ale lui Mao Tse-dun. In aceeași perioadă au fost răspândite în țară 1.600.000 exemplare din diferite reviste literare.

În limba chineză au apărut în tiraje masive aproape toate operele lui Marx, Engels și Lenin, precum și ale lui I. V. Stalin. Mao Tse-dun arată că marxism-leninismul este știința pe care trebuie s'o studieze toți revoluționarii și evident că nici scriitorii nu pot lipsi dela această muncă de mare însemnătate. Iar în articolul său intitulat « Ingerul inginerilor sufletelor omenești » apărut în cinstea aniversării de 70 de ani a lui I. V. Stalin, scriitorul Go Mo Jo, sublinia în chip deosebit însemnătatea studierii clasicii marxisti-leninisti pentru dezvoltarea literaturii și artei. « Lucrările acestea — scria Go Mo Jo — au fost hrana sufletească a scriitorilor progresiști și fundamentul teoriei literaturii progresiste ». In discursul ținut la congres, scriitoarea Din Lin a prezentat lozinka studierii marxism-leni-

nismului ca una din cele mai importante lozinci care stă la baza victoriilor noii literaturi chineze.

Călită din punct de vedere ideologic în lupta cu dușmanii patriei — agenții japonezi și americani — iar pe tărâmul creației literare în luptă cu teoriile reacționare, noua literatură chineză nu ar fi putut izbândi fără să se plaseze pe pozițiile unei înalte principialități partinice, scriitorii revoluționari nu ar fi putut sdrobi toate atacurile otrăvite ale pseudo-teoriilor literare burgheze, fără ajutorul de neprețuit al ideologiei marxist-leniniste, fără însușirea principiilor fundamentale ale învățaturii lui Lenin și Stalin

În cei doi ani care s'au scurs dela primul congres al scriitorilor și artiștilor din China, în special genul epic a repurtat succese considerabile. Munca politico-culturală pe care o desfășoară scriitorii în uzine, în întreprinderile industriale, în fabrici, în armată, participarea lor la activitatea brigăzilor, le-au creat condițiile cele mai prielnice pentru a menține un strâns contact cu poporul, i-au ajutat și-i ajută mereu să cunoască mai bine masele populare și să oglindească în operele lor imagini vii, reale, substanțiale de muncitori, țărani și soldați.

În articolul său intitulat « Etapa nouă » scriitorul sovietic V. Petrov scria: « Povestind despre viața și lupta maselor muncitoare, scriitorii chinezi caută să arate în operele lor rolul comuniștilor care conduc aceste mase. Comuniștii, cei mai buni fii ai poporului, sunt eroii principali ai multor romane, piese sau schițe, apărute în ultima vreme.

Comuniștii și muncitorii fruntași sunt de pildă eroii minunați ai romanului « Forța Motrică » al scriitorului Djao Ming. Urmând tradiția ce s'a împământenit în ultimul timp printre scriitorii chinezi, Djao Ming și-a petrecut câteva luni în mijlocul muncitorilor Centralei Hidroelectrice de pe marginea lacului Tin Pohân. Acolo și-a găsit romancierul subiectul cărții sale, acolo și-a întâlnit majoritatea personajilor ». « Numai acolo — scrie Djao Ming — am resimțit din

plin bucuria de a trăi și de a munci împreună cu unii dintre cei mai admirabili muncitori ai patriei mele, cu muncitorii electricieni... Să recunoaștem cât de adevărate au fost cuvintele lui Mao Tse-dun, care ne-a îndrumat să învățăm la școala muncitorilor, țăranilor și soldaților... Intemeindu-mă pe experiența mea personală, eu sunt astăzi din ce în ce mai convins de utilitatea acestei învățături și aș vrea să repet fără încetare, tuturor prietenilor mei: pentru noi cel mai bun educator este poporul». Djao Ming a știut să vadă, să înțeleagă și să zugrăvească în chip realist noile trăsături morale ale oamenilor, noile condiții de viață pe care le-a adus revoluția, noua concepție despre muncă și noua atitudine față de problemele cele mai diferite ale reconstrucției. El a sesizat și a redat în paginile cărții sale această nouă morală și atitudine pe care oamenii muncii din marile întreprinderi industriale le vădese, ca un rezultat al noii lor conștiințe, educată și îndrumată de partid. «Forța Motrică» este un roman al muncii libere devenită o chestiune de onoare, un roman al celor mai demni reprezentanți ai poporului — comuniștii — al identității de convingeri și obiective care i unesc laolaltă pe muncitori și pe soldați. Este romanul acțiunilor eroice de pe front și în spatele frontului, în condițiile războiului de eliberare, este romanul perspectivelor luminoase ce se deschid în fața poporului.

Acțiunea romanului «Forța motrică» începe prin prezentarea unei centrale hidro-electrice, prefăcută de război în ruine. Mașinile stricate zac înfundate sub zăpadă. Otgoane răsucite, bucăți de oșel aruncate deavalma, piese distruse, zac pretutindeni în desordine. În tot locul se văd urmele «activității cotropitorilor japonezi și ale bandelor gomindaniste. Acolo unde odinioară cântecul mașinilor se auzea noapte și zi, acum stăpânește tăcerea». Cu această imagine sumbră își începe Djao Ming romanul. Iată însă că sosesc muncitorii, noii, adevărații stăpâni ai hidrocentralei. Sub conducerea comuniștilor, ei reclădesc uzina. Din nou se învârtesc roțile

mașinilor, aceleași mașini despre distrugerea cărora cetitorul aflase în primele pagini ale cărții. Dar alții sunt cei ce străjuiesc acum în jurul motoarelor producătoare de lumină. Altfel sunt oamenii care muncesc în hidrocentrală, altele sunt preocupările lor. Acesta este în linii mari subiectul cărții.

Unul din eroii centrali ai romanului este bătrânul lucrător Sun, devotat cu trup și suflet cauzei poporului. Mizeria l-a izgonit din satul său natal. Ajuns în Mancuriia, Sun este luat prizonier împreună cu soția și fiul său de japonezi, care îl obligă să muncească alături de alți douăzeci de mii de lucrători, la construirea centralei. Toți acești oameni se istovesc muncind din greu zi și noapte, în cele mai neomenoase condiții, hărțuiți și înjurați, loviți de supravegheatori. În cursul anilor, peste cincisprezece mii de muncitori epuizați de foamete, extenuați de munca peste puterile lor, cad din picioare și mor sub loviturile primite. Fiul lui Sun își găsește și el moartea într'un accident de muncă. În cinci ani — cu jertfa a mii și mii de lucrători — centrala e construită. «Când muncă de rob, cât sânge chinez, câte vieți omenești n'au fost sacrificate pentru acești trei mii de metri de canal. Zi de zi torente nestăviri te își vor svârli pe aici apele lor, dar niciodată ele nu vor izbuti să necoe ura din inimile noastre» — spune bătrânul Sun, vorbind muncitorilor adunați în jurul său în fața mașinilor nemișcate. După eliberarea pământului natal de sub japonezi, care dinamitaseră hidrocentrala în timpul retragerii lor, Sun este primul muncitor care propune tovarășilor lui să desfășoare un efort comun pentru a reclădi uzina, «devenită de acum înainte un bun al poporului, un bun al nostru al tuturor».

Sunt încă multe lucruri despre care muncitorul Sun nu-și dă prea bine seama; un singur lucru însă îl știe și îl simte cu toată inima și cu toată mintea lui: epoca patronului japonez și a sclavului chinez a trecut pentru totdeauna.

În cel de al zecelea capitol al romanului, capitol intitulat «Eroii își primesc răsplata»,

Sun ajunge director adjunct al hidrocentralei. Câțiva oameni străini au venit să viziteze uzina. Unul dintre ei remarcă: « *aici forța motrică principală este apa și uleiul* » — « *nu*, — răspunde bătrânul și încercatul director Sun — *nu, te înșeli tovarășe, forța motrică principală sunt aici tovarășii mei, muncitorii !* ». Și apoi adaugă: « *numai că fără conducerea Partidului și a guvernului nostru, nici această forță nu și-ar fi putut arăta energia* ». Criticii literari chinezi dintre care nu cităm decât pe Mao Dun, Tsian Iang și Ciu En Fu, sunt toți de acord în a recunoaște excepționalele calități literare ale romanului « *Forța motrică* ». Având și unele scăderi — unele personaje ne sunt mai curând prezentate prin comentariile autorului decât trăind prin propriile lor fapte, altele sunt insuficient conturate, iar anumite pasagii nu sunt cu totul desbărate de naturalism — totuși opera talentatei scriitoare Djao Ming ne prezintă cu o rară forță evocatoare oameni vii, muncitori de frunte, care au simțit după eliberarea țării lor că ei sunt de-acum încolo adevărații stăpâni ai producției.

Alături de « *Forța Motrică* » trebuie menționată cartea scriitorului Mei I, « *Oțelul* », în care eroii principali ai narațiunii sunt muncitorii combinatului metalurgic din Ansan, una dintre cele mai importante baze ale industriei grele chineze. Acțiunea volumului tratează problema ridicării producției. Primele planuri și primele sarcini pentru asigurarea unei producții și a unei productivități mărite, au fost alcătuite de un grup de « *specialiști* », oameni ai vremurilor de odinioară și care s'au condus în elaborarea proiectelor după vechile lor concepții asupra capacității de muncă a oamenilor în timpurile burgheziei. « *Până s'ajungă bieții ingineri să studieze planurile* — ne spune autorul — *muncitorii îl depășiseră de mult* ». Atunci « *specialiștii* » fostelor regimuri au întocmit un plan nou, dar n'au trecut mai mult de două luni și acesta a fost depășit. Uimiți, neînțelegând unde se ascunde « *misterul* » viziunilor depășiri de normă, « *prăfuiții proiectelor făcute doar în birou* » au alcătuit un al

treilea plan pe care l-au considerat irealizabil pentru că, așa după cum declara unul din vechii ingineri, « *normele stabilite erau deadreptul nebunești* ». Energia și entuziasmul colectivului de muncitori din Ansan, au înlăturat însă toate dificultățile, au zdrobit toate piedicile, au sărit peste calculele înfăptuite « *cu grijă și cu minuțiozitate* ». Acest al treilea plan a fost la rândul său depășit. În cartea sa, Mei I vorbește cu o dragoste și prețuire nețărnută despre acești metalurgiști, spărgători neînfricați ai celor mai ridicate norme, oameni care, îndrumați și însuflețiți de Partidul Comunist Chinez, construiesc o altă morală, o altă concepție despre muncă și viață. Asemenea muncitorilor din Ansan sunt de fapt toți muncitorii Republicii Populare Chineze, iar succesele lor demonstrează uriașele rezerve de forță, de entuziasm și noile victorii pe care scriitorii Chinei libere le realizează zi de zi pe toate șantierele patriei lor, a căror viață o oglindesc în paginile operelor lor.

Tot atât de prețuite pentru calitățile lor literare sunt și « *Gao Tsian Da* » romanul lui Uan Șan; « *Viața noilor eroi* » de Yan Tsing și Kung Tsin; « *Intrecerea scriitorilor* », « *În munții Lui Lean* » de Ai Min Gi, « *În mince de cărbuni din Hei Sipo* » de Yan Djo; romanul « *Locomotiva* » de Sao Min, romanul « *Istoria eliberării unei femei* » de Tsiu Kun, carte consacrată eliberării femeii chineze, care secole întregi a fost lipsită de drepturi și de cea mai elementară libertate nu numai în viața socială, ci și în cea de familie. Toate aceste cărți sunt cunoscute de oamenii muncii din China, sunt citite și prețuite pentru sinceritatea, profunzimea și realismul lor. O altă povestire asupra căreia s'a oprit atenția cititorilor a fost « *Cărbuncle* » lucrarea scriitorului Li No care prezintă viața și activitatea muncitorilor din minele de cărbuni ale Chinei. Sunt bine realizate în această lucrare portretele expresive ale câtorva muncitori fruntași, dar îndeosebi cartea impresionează prin freamătul, devotamentul, bucuria și încrederea în viitor a celor care, scoțând

cât mai mult cărbune « ascultă cum bate inima țării ». Scriitorii Suas Șani și Liu Bai Iui, se bucură de o largă popularitate în rândurile soldaților armatei populare. Cele mai izbutite povestiri ale lor sunt « Glorie eroului », « Comisarul », « Trei ostași ». Aceste lucrări sunt realizări de săvârșite ale genului de povestire-schiță (« Tun Sun-Bagua ») care a luat naștere în timpul războiului, zugrăvind fapte concrete și întâmplări reale. Pentru soldații din armata populară de eliberare, povestirile celor doi scriitori au o înaltă valoare educativă; în imaginile cărților lor, ostașii se regăsesc pe ei înșiși și se întâlnesc adeșori cu propriile lor fapte de arme.

Poezia chineză trece și ea astăzi printr-o perioadă de avânt și dezvoltare. Și în poezie, ca și în proză, a apărut un erou nou: poporul. « Realizarea cea mai concretă și cea mai importantă a noii poezii o constituie conținutul ei: munca plină de avânt a muncitorilor și țăranilor, apărarea păcii, lupta împotriva trădătorilor gomindaniști, eroismul soldaților din armata de eliberare ». (« Zvezda » Februarie 1950)

Unul din poezii comuniste de mare valoare este Ai Tsin. În timpul războiului, el a luptat în armată colaborând la revista de front « Cijiși » (Știința). Poeziile sale au ca temă eroismul ostașilor chinezi. Unele dintre ele (« Un strigăt de bucurie », « Intoarcerea », « Dușmanul »), sunt extrem de prețuite și se bucură de o largă răspândire în mase. Versurile lui Ai Tsin se remarcă prin forma lor limpede, prin bogăția și profunzimea imaginilor. În ultima vreme poeziile sale cele mai înflăcărâte sunt consacrate luptei pentru apărarea păcii. Astfel, în poezia « Eu semnez apelul păcii » Ai Tsin vorbește despre cele patrusuteșaptezecișicinci milioane de locuitori care, cuprinși de ură împotriva ațâțătorilor la un nou război mondial, își pun cu cinste semnăturile pe acest apel, întărindu-le cu izânzi importante în producție. În poezia intitulată « Călătoria rușinoasă » Ai Tsin descrie călătoria lui Acheson în Anglia și Franța, călătorie care stârnește o furtună de proteste din

partea milioanele de europeni. În ultimele versuri autorul arată cum, fiind disprețuit de o lume întreagă, « ambasadorul morții, ambasadorul domnului Truman » se ascunde prin hoteluri, neîndrăznind să se arate pe străzile orașelor. Tot lui Ai Tsin îi aparțin versurile avântate și combative scrise în apărarea păcii și intitulate « Ridicați-vă, oameni din Asia ».

Tian Tsian este un alt poet revoluționar, care se bucură de o popularitate tot atât de largă în rândurile poporului chinez. Autor al unui apel înflăcărat adresat poporului coreean, el își mărturisește în poezia sa intitulată « Scriu pentru Apelul Păcii » convingerea că nu există om cinstit care să nu se fi ridicat, să nu fie gata de luptă în numele apărării libertății și păcii.

Maeștrii lirice chineze actuale ca Dian Bion, Cji Lin, Fen Cji, Tsan Ke Tia, Li Yan, Yan Cen, Sui Ci și alții, — inspirați de avântul clocotitor al poporului liber, de hotărîrea lui dărză de a-și apăra pacea — au creat versuri zguduitoare, pline de forță, de avânt înflăcărat pentru apărarea activă și organizată a păcii. Într'un poem consacrat luptei pentru pace, poetul Ma Fan Toie întrebuințează în formă satirică și cu mult succes, forma cântecelor populare. Mai trebuie menționate pentru conținutul lor revoluționar, pentru inspirația lor înflăcărată, poezia lui Van Siul Bo, « Fără comunisti China n'ar exista », precum și creațiile populare « Orientul s'a împurpurat », și « Dacă-l vei întâlni pe președintele Mao Tse-Dun să-i transmiți un salut » și altele.

Nici poezii tineri nu rămân mai prejos în această luptă avântată a poporului. În poezia « Semnătura pentru pace » Li Yan exprimă într-o puternică evocare suferințele pe care războiul le-a provocat milioanele de oameni ai muncii din China, hotărîrea dărză a acestora de a împiedeca declanșarea unui nou război mondial. Tânărul poet In Tjian a scris de asemenea câteva poeme foarte populare ca « În apărarea păcii în toată lumea », « Marșul popoarelor din Asia », etc.

Cântând pacea în versuri înflăcărâte, poeții ca și prozatorii Chinei își înalță privirile lor recunoscătoare spre cel mai puternic apărător al ei, spre dascălul și conducătorul omenirii muncitoare, spre cel mai bun și mai drag prieten al poporului chinez. Nenumărate sunt poeziile închinatate tovarășului Stalin, versuri prin care sutele de milioane de muncitori și țărani muncitori își exprimă dragostea lor fierbinte pentru acela care, cu geniala sa înțelepciune, a deschis drumul spre victoria revoluției populare, spre înfăptuirea unei țări libere, din care sunt alungate pentru totdeauna suferința, întunericul și mizeria. Sunt bine cunoscute în toată Republica Populară Chineză inspiratele versuri ale poezilor Go Mo Jo — « Trăiască Stalin », Ai Tsin « Dedicție lui Stalin », Ian Ceni — « Tovarășului nostru cel mai scump », Liu Tsin — « Inimile se îndreaptă spre Stalin! » precum și oda poetului Siao San — « Lui Stalin ».

Reviste literare ca « Dunbei Veni », sau « Canțian Veni », publică în fiecare număr opere închinatate păcii, scrise de poeți și scriitorii cunoscuți. Versurile care apar în presă exprimă dârzenia și convingerea luptătorilor și conducătorilor forțelor armate populare, conștiința și avântul muncitorilor și țăranilor muncitori. În poezia « Semnătura cu sânge », poetul Cjan Fan Cji, scrie că soldații armatei populare au scris cu sângele lor dorința ce-i înflăcărează de a înfrânge neîntârziat bandele lui Ciang Kai Șek. Și tot cu sângele lor au semnat acești ostași ai Chinei libere și apelul păcii.

« *Cu toate că trupul meu e mutilat — scrie într-o poezie publicată în ziarul Tindajbao, invalidul de război Li En Huan — totuși hoardele lui Ciang Kai Șek nu vor reuși să-mi nimicească voința de luptă* ».

În ziarul « Helejibao », poetul Bi Jor Tai prezintă într-o formă impresionantă și atrăgătoare momentul străngerii semnăturilor pe Apelul dela Stockholm, în satul Cjan Juan.

Toate aceste versuri sunt bine cunoscute de popor, care le cântă sau le recită cu

acompaniament de tobă. În școli, uzine, fabrici, cluburi muncitorești, la concerte, pretutindeni se aud aceste cântece care chiamă poporul la lupta pentru pace și tocmai în această minunată acțiune populară găsesc sprijinul, munca, eforturile creatoare ale artiștilor, compozitorilor și creatorilor de opere literare.

Poeții Emi Cia și Ai Tsin au întreprins o călătorie prin orașele mari ale Chinei, spre a citi poporului poeziile lor pentru pace. Ei au găsit pretutindeni o primire caldă și prietenoasă, iar versurile pe care le-au rostit au impresionat atât de puternic pe muncitori, încât aceștia le-au copiat și au început să le recite. Pe lângă versurile care apar într-un număr tot mai mare, trebuesc remarcate și pamfletele scriitorilor mai vârstnici, ca de pildă acelea ale lui Go Mo Jo, Mao Dun, E. Sentao, Cjon Cjon Do și alții, prozatorii Hu Fen, Huan Jo Mian, Lao Șe, Cio Șu Li, Tao Tsin Lau, Li Tsi O, Tai Lin Sen și alții care au adus în nenumărate producții lirice înflăcărâte, un aport prețios la cauza apărării active a păcii.

În ultimul an au fost scrise în China peste 40 de piese cu tema luptei pentru pace. Aceste lucrări dramatice, mai scurte, puse în scenă în diferite orașe și sate, se bucură de o primire caldă din partea spectatorilor. Ele întâlnesc un răsunet adânc în inimile milioaneilor de muncitori chinezi. Piese sunt pătrunse de un sentiment fierbinte de dragoste pentru pace, sporind și mai mult ura oamenilor muncii față de agresorii imperialiști. Dramaturgia chineză progresistă cunoaște câteva piese de proporții mai ample, reprezentate pe câteva din scenele teatrelor centrale și care au cunoscut în fața unui public format din muncitori și ostași, o bine meritată prețuire. Dintre aceste opere dramatice, cele mai realizate sunt: « Cântecul despre drapelul roșu » de Lin Mei și Cen Miao, « Eroina Lin Hulan », drama scriitorului Ma Tsian Lin « Pentru sânge și lacrimi », drama « Cum se făuresc obuzele » (din viața muncitorilor unui arsenal) etc. În afară de lucrările dramatice mai sus

arătate, dramaturgul Ma Tsian Lin a realizat importante succese cu lucrările dramatice « In apărarea păcii » și « Bucuria tuturor ».

Toate aceste opere dramatice oglindesc aspectele semnificative ale luptei poporului pentru consolidarea victoriei. Ele dovedesc că dramaturgia chineză a pășit deasemeni pe un drum nou. Prin influența uriașă pe care noua dramaturgie populară o exercită asupra maselor, ea poate rivaliza cu cântecul. Prin îmbinarea cântecului cu declamația și cu dialogul se realizează în Republica Populară Chineză un nou gen de dramaturgie numit « Yanghe » și care reprezintă o nouă etapă în evoluția cântecelor de masă ale țărânilor. Pe scenele celor mai îndepărtate regiuni se joacă numeroase piese scurte, mobilizatoare, educative, care îndeamnă poporul chinez la luptă împotriva arendașilor, a cămătarilor și exploataților, piese care surprind și exprimă transformările revoluționare ce se petrec în viața poporului.

Congresul autorilor dramatici, care a avut loc în Iulie 1949, a recomandat scriitorilor să creeze cât mai multe piese despre viața muncitorilor și țăranilor, despre eroismul soldatului popular. Ci Ju Ian, renumitul critic chinez, scria cu privire la îndrumările congresului : « *Drama este arta de masă cea mai populară, una dintre armele cele mai folosite care mobilizează și învață poporul* ».

Pe tot cuprinsul Republicii Populare Chineze apar numeroase publicații literare (reviste, ziare, buletine). Cele mai importante sunt următoarele : « Revista literară » (Veni Bao), « Literatura Populară » (Jen Min Veniuse), « Literatura și arta din Nord-Est » (Dunkei Veni), « Literatura și arta maselor » (Tim Ciun Veni) etc.

Atât revista « Literatura populară », organul Asociației scriitorilor chinezi, cât și « Literatura și arta », organul Asociației naționale a oamenilor de literă și artă din China, se tipăresc la Peking cunoscând tiraje în permanentă creștere. Cercetând aceste două reviste ai posibilitatea să judeci

profundele transformări care se petrec actualmente în China liberă. În coloanele revistelor colaborează cele mai remarcabile personalități politice și culturale ale Republicii, muncitori și țărani muncitori frunțași, care comentează în articole sobre și documentate, cele mai importante probleme despre dezvoltarea actuală a literelor și artelor chineze, precum și despre problemele cele mai actuale ale efortului poporului pentru ridicarea neîncetată a producției.

Articolul program scris de Mao Dun, ministrul culturii în guvernul Central Popular al Republicii Populare Chineze, prezintă un interes excepțional pentru înțelegerea perspectivelor ce se deschid literaturii chineze. Mao Dun arată că sarcinile principale care se pun astăzi în fața scriitorilor și oamenilor de artă, constau în zgrăvirea procesului de formare a oamenilor noii Republici. « *Să vezi și să oglindești înfăptuirile poporului, înfăptuiri obținute în lupta sa revoluționară și în consolidarea sa economică, să creezi opere de artă conforme cu principiile estetice ale maselor largi populare, să educi aceste mase în spiritul devotamentului fără limită față de patrie, iată sarcinile de cinste ce stau în fața fiecărui creator* ». Mao Dun îi cheamă pe scriitorii și artiștii Chinei Libere să combată influențele ideologiei reacționare ce se pot ivi în domeniul literaturii și artei. El subliniază cât este de important să dăruiești maselor de cititori cărți care să le fie accesibile, care să cuprindă în conținutul lor idei folosite, care să înlocuiască vechea literatură a cărei singură tendință era de a adormi conștiința celor ce muncesc. O altă sarcină primordială este însușirea într'un spirit critic dezvoltat a patrimoniului literaturii progresiste chineze, a literaturii mondiale progresiste și cu deosebire a experienței literaturii sovietice.

Mao Dun subliniază că scriitorii trebuie să-și întrebuințeze calitățile și să-și folosească forțele promovând noile talente literare ieșite din adâncul maselor populare să orienteze inspirația scriitorilor tineri.

către viața oamenilor din uzine, fabrici, sate și din armata populară de eliberare. Mao Dun afirmă de asemeni necesitatea făuririi unei critici literare științifice. « *Trebue* — scrie Mao Dun — *să strângem și să întărim legăturile literare ale Chinei cu popoarele celorlalte țări din lume, să dezvoltăm spiritul patriotismului revoluționar și al internaționalismului proletar, să ne identificăm cu lupta popoarelor în fruntea cărora stă Uniunea Sovietică, pentru o pace trainică, pentru democrație populară* ».

Desvoltând tezele lui Mao Dun, revista « *Literatura populară* » se ocupă de anumite lucrări ale scriitorilor chinezi, dela care cere o mai adâncă identificare cu viața. « *Trebuesc scrise* — menționează « *Literatura Populară* » — *și mai multe versuri și cântece, și mai multe povestiri, piese, reportagii și articole, care să oglindească în chip veridic lupta și viața poporului eliberat, din rândurile armatei, pe ogoare, în orașe, uzine și fabrici* ». Revista acordă o importanță deosebită popularizării studiilor teoretice asupra problemelor de literatură și artă din Uniunea Sovietică și din țările democrațiilor populare, studiului etapelor luptei pentru crearea unei literaturi și a unei arte realiste-socialiste.

În discursul său din 18 Mai 1925, despre « *Sarcinile politice ale Universității Popoarelor din Orient* », I. V. Stalin trasa linia generală a dezvoltării culturii sovietice multinaționale: « *Proletară în conținut, națională în formă — iată cultura universală spre care merge socialismul* » — spunea I. V. Stalin. *Cultura proletară nu desființează cultura națională, ci îi dă conținut. Și invers, cultura națională nu desființează cultura proletară ci îi dă formă* » (I. V. Stalin, Opere, vol. 7, pag. 144, Ed. P.M.R.).

Experiența de peste treizeci de ani a dezvoltării culturii popoarelor din U.R.S.S., cultură socialistă în conținut și națională în formă, confirmă justetea genialei teorii staliniste.

Scriitorul Go Mo Jo, citind această parte din declarațiile lui I. V. Stalin, scrie în articolul său intitulat « *Inginerul inginerilor*

sufletelor omenești »: *Această învățătură clasică dialectică și unică a rezolvat nu numai problemele de cultură, dar și pe cele naționale. Sub această lozincă a apărut în Uniunea Sovietică, asemenea unui ogor însemănat sub căldura soarelui și a adierii vântului de primăvară, o literatură nouă atât de adevărată, bogată și variată* ».

Mao Tse-dun a aplicat învățătura lui I. V. Stalin la viața oamenilor din China, subliniind că noua cultură a Chinei trebuie să fie populară în conținut și națională în formă. La conferința dela Yenan el i-a îndemnat pe scriitori « *să studieze genurile populare și formele populare, pentru ca pe baza lor să creeze o formă națională nouă, unită în mod organic cu noul conținut popular și să întrebuințeze în creația lor moștenirea vechii culturi naționale a Chinei, lăsând la o parte învelișul feudal și folosindu-i numai « nucleul » democratic* » (V. Petrov, « *Zvezda* », Nr. 9/950).

Scriitorii Republicii Populare Chineze studiază cu atenție rezoluțiile Partidului Comunist (b) al U.R.S.S. asupra problemelor literaturii și artei, rezoluții ample popularizate printre oamenii de cultură. Ei își însușesc învățăturile geniale marxist-leninist-staliniste, ei studiază literatura sovietică, însușindu-și în chip creator experiența și succesele ei. În articolul său « *Salutăm pe fratele mai mare* », Mao Dun scria: « *Literatura sovietică ne-a deschis ochii, ea a educat pe literații și artiștii noștri progresiști și revoluționari. Ea a luminat și a învățat mii și zeci de mii de tineri intelectuali din patria noastră... Literatura sovietică este fratele nostru mai mare, dela care avem totdeauna de învățat... Ea ne îndărește curajul și ne însuflă încredere, ajutându-ne să ne îndeplinim sarcinile ce stau în fața noastră. Să urmărim exemplul literaturii și artei sovietice* ».

Prozatorii, poezii și dramaturgii Republicii Populare Chineze desfășoară toate eforturile lor pentru înflorirea patriei, pentru dezvoltarea și consolidarea victoriilor obținute de întregul popor muncitor, con-

dus de Partidul Comunist Chinez în frunte cu Mao Țse-dun. Scriitorii progresiști, oamenii artei și ai culturii legați de popor din toate țările lumii, privesc și urmăresc cu dragoste și cu frățescă prețuire aceste strădanii pe care literații și oamenii de cultură chinezi le desfășoară pentru apă-

rarea cauzei sfinte a păcii, pentru consolidarea democrației populare.

Pe drumul luminat de geniul învățăturilor lui Marx-Engels-Lenin-Stalin și al prețiosului ajutor stalinist, prozatorii, poeții, dramaturgii Chinei Libere, pășesc încrezători spre noi și însemnate succ e

TAINA VICTORIEI *)

Impresionanta piesă simfonică « Prietenia popoarelor », pe care compozitorul sovietic R. Glier a dedicat-o unității de neînvins a popoarelor Uniunii Sovietice, isbutește să traducă în limba minunată a muzicii peisajul uriașelor întinderi ale Patriei Socialismului, dela țărmurile înalte, acoperite de freamătul neconținut al talarurilor Pacificului și până la malurile domoale, nisipoase ale Balticei; din miazănoaptea zăpezilor veșnice, până în stepele Asiei Centrale, popoarele își unesc glasurile ca să-și cânte bucuria de a trăi libere, de a crea construcțiile mărețe ale erei staliniste.

Această temă se reflectă și în nenumăratele opere ale literaturii sovietice. Ea mărturisește larga dezvoltare pe care regimul sovietic a asigurat-o culturilor naționale ale unor popoare pentru care țarismul făcuse otul ca să le mențină în întuneric și în crâncenă mizerie. Scriitorii de mare talent din toate republicile sovietice frățești și-au pus întreaga lor putere de luptă în slujba bătăliei pentru comunism, pentru pace.

În limbi deosebite, sprijiniți pe tradiții culturale diferite, acești scriitori ridică același glas al luptei pentru libertatea și fericirea oamenilor muncii, pentru a cânta unitatea popoarelor sovietice.

Romancierul chirghiz Tugelbai Sădăbecov este unul dintre acești scriitori. Romanele sale « Chen-Su » și « Temir » înfățișau înflorirea vieții colhoznice a țărănimii chirghize, în perioada construcției pașnice dinaintea anilor grei, dar eroici, ai Războiului pentru Apărarea Patriei. Volumul « Oameni de azi » vine să întregască

imaginea aceasta, zugrăvind — de data aceasta în perioada războiului — viața celorlalte eroi, colhoznicii « câștăcurilor » din preajma marelui lac Isăc-Cul, dela poalele semețului Tian-San.

Rodnică era munca oamenilor din acest îndepărtat colț al țării Sovietelor. Holdele bogate se aplecau în valuri largi, herghelii de cai aprigi pășteau pe tăpșanele munților. Sub conducerea energicului lor președinte Șambet, colhoznicii au început munca pentru construirea unei hidrocentrale.

Dar această viață, în care zilele de muncă și de construcție se împletesc cu zilele de sărbătoare, pline de cântecele, jocurile și basmele tradiționale ale poporului chirghiz, e întreruptă de agresiunea hitleristă deslănțuită împotriva Uniunii Sovietice. Deși aflați la o depărtare de mii de kilometri de front, colhoznicii din câștacul chirghiz participă activ la lupta împotriva agresorului. Plecarea la luptă a celor mai destoinici colhoznici nu va însemna întreruperea muncii. Cei rămași se străduiesc să înlocuiască lipsa celor plecați la bătălie. Tânărul djighit Ciargân ia locul președintelui Șambet. Dorul lui năpraznic de a se răfui cu năvălitorii, se transformă într-o sete fierbinte de muncă, atunci când instructorul de Partid Nurcasâm îi deslușește, că eforturile înțefite din spatele frontului sunt o contribuție tot atât de puternică la înfrângerea dușmanului. Sub conducerea lui Ciargân, colhozul isbutește să facă față cu cinstite cerințelor frontului. Femeile și bătrânii, plini de ură crâncenă împotriva cotoșitorilor, își dau seamă că munca lor grăbește întoarcerea acasă a celor dragi. Durerile cele mai mari nu-i doboară. Chiar după ce află de moartea soțului său, tânărul Achia muncește cu aceeași încordare, conștientă că nu are dreptul să dezarmeze. Moartea cum-

*) T. Sădăbecov, Oameni de azi, Ed. Cartea Rusă, 1951.

plită a celui pe care-l iubise cu toată pasiunea tinereții, o îndârjește împotriva ucigașilor și îi îndrește hotărârea ca munca ei să se prefacă într'un adevărat scut împotriva celor care ar încerca să mai deslănțue vreodată nenorociri asemănătoare asupra semenilor ei.

Intr-o dimineață de primăvară, coboară dintr'un camion o ucraineană, Liuba. Satul ei fusese distrus de ocupanți iar ea, salvată de ostașii sovietici, a trebuit să pribegască până în această regiune îndepărtată a patriei sale. Pentru colhoznicii chirghizi, Liuba repezintă un mareș popor prieten, și de aceea, nu numai cu tradiționala ospitalitate, dar și cu o dragoste fierbinte, ea este înconjurată de toți colhoznicii câștacului.

Zilele aspre ale războiului se sfârșesc. Luptătorii se întorc la munca lor, continuând-o astfel, încât să o prefacă într'un zid, de care să se sdrobească orice alte încercări nesăfioase ale vreunui dușman.

Acțiunea reușește să îmbrățișeze câteva aspecte tipice ale realității sovietice. Cel mai pregnant dintre aceste aspecte este unitatea vie, nezdrușcinată a oamenilor sovietici. Când tândra rusoică Marusia cântă cu o deosebită căldură o melodie chirghiză, prietena sa, Măscal, gândește « Ce viață unită, frățescă duc popoarele în țara Socialismului! » Acest aspect stăruie și se desvoltă în cuprinsul romanului. Războiul pentru Apărarea Patriei este elementul care verifică și întărește această trainică prietenie.

Bătrânul Acman, îngrijitorul hergheliilor colhozului, simte mijindu-i un sentiment de mândrie gândindu-se că, în rijiți de el, caii vor putea deveni luptători strașnici, indiferent dacă în șeaua lor va călări un brav ofițer rus sau chirghiz. Acest sentiment crește în sufletele tuturor și face ca victoria finală să fie simțită pe deantregul drept victoria tuturor.

O calitate prețioasă a romanului este prezentarea personagiilor ca oameni vii, frământați de o intensă viață interioară.

Calitatea de portretist a autorului se vădește în individualizarea eroilor cărții. În deosebi, personagiile feminine, acelea care în timpul războiului am dus întreaga muncă

a colhozului, sunt înfățișate cu măiestrie personalitatea fiecăreia profilându-se deosebit. Dela visătoarea și liniștita Zarâl, până la gureșă și neastâmpărată Gulnar, delă Achia pururi veselă, care știe să-și înfrângă durerea pierderii soțului ei, și până la tăcuta Batiș — cartea cunoaște o galerie largă de figuri pline de viață, încordate în același efort, purtându-și gândurile cu aceeași neînfrântă speranță, spre cei plecați de-acasă, spre apă rătorii fericirii lor.

Desvoltarea personajelor se poate urmări pagină cu pagină. Urmele vechilor superstiții alimentate de țarism dispar treptat și cresc mlădișele puternice ale conștiinței noi. Chiar și vitejia capătă în perspectiva aceasta noul, un sens mai deplin. Ea nu mai constă (ca în povestea pe care Elebes o istorisea la una din petrecerile colhoznice) în destoinicia cu care vestitul Taidai-Cara a înghițit, în admirația djighiților, câteva stacane cu băutură. « Ea stă în muncă, în hărnicia cu care vom ridica mărețele construcții pentru care vom fi pomeniți de urmașii noștri » după cum sună cuvintele înflăcărate ale lui Șambet. Această accepție nouă, înaltă a noțiunii de vitejie este o ilustrare a schimbării structurale a concepțiilor acestui popor. De fapt evoluția lui Ciargân, a bătrânelor care, încetul cu încetul, leapădă multe din vechile superstiții răspândite în aceste ținuturi îndepărtate și sfârșesc prin a deveni neobosite muncitoare pentru front, pentru victorie, semnifică revoluția înfăptuită în viața întregului popor chirghiz, sub regimul sovietic. Înalta civilizație, « lumina care nu se stinge », « caii care gonesc singuri », cele mai mari cuceriri ale agrotehnicii sovietice, alungă tot mai departe șaitanii, duhurile rele ale ținutului. Când colhoznicii, disprețuind răsbunarea diavolilor, de care vorbeau înainte legende, ies în zi de sărbătoare să muncească la canalul viitoare hidrocentrale, aceasta constituie o reală izbândă a noii lor conștiințe.

Sădăbecov reușește să sugereze cu ajutorul oamenilor cărții sale întreaga această transformare a poporului chirghiz. Faptul că fetele se întorc dela serbare cu mâinile în buxunarele paltoanelor, sau că își răs-

cesc numai odată basmaua, împotriva sușotelilor bătrânelor căștacului acestea devin în ansamblul narațiunii, dovezi vii ale orientării masselor către un fel nou de viață. Fetele acestea, care au avut curajul să nesocotească dogmele învechite, aparțin unei generații noi, puternice, dusmand oricdror piedici în calea fericirii ei.

Un merit al romanului îl constituie stilul colorat propriu orientalilor. Trebuie să subliniem aici faptul, că traducătorul a reușit să redea în limba română bogăția de sensuri a acestui stil. Fiului nou născut al lui Șambet, o bătrând îi sopteste, ungându-i, după ritual, buzele cu unt:

«Gustă pentru întâia oară din hrana pământului. Fie-ți viața curată ca untul acesta și dulce ca laptele! Cucerească-și fiul tău cheia înțelepciunii și să cunoască culmile fericirii!.. Fii norocos și plin de izbânzi!..

Iar Ciargân, prietenul din copilărie al tatălui, adaugă, ca și cum s'ar adresa lui Șambet, care e departe, pe front:

«Ei, președinte Șambet Auzi vocea mea, prietene? Iată trupul și sângele tău, tânărul stăpân al casei tale! Fii tare, dragul meu, fii tare în război! Ocrotește viața copilului tău!»

Scrisorile pe care le primesc luptătorii dela cei de-acasă sunt adevărate poeme în proză, pline de o rară vigoare stilistică:

«...luptați cu moartea, care a ridicat o secure însângerată împotriva vieții atât de prețioase a omului... Dorim ca ascuțișul securii însângerate ridicată de moartea cea haină, să se izbească de o cremene și să se sfarme în bucăți! Dorim ca mâna vrăjmasă, care a ridicat securea, de secure să fie retezată!»

Deasemeni și versurile pe care cei rămași departe de neînfricații apărători ai patriei, le alcătuiesc amintindu-și de cei plecați, sunt pline de căldură și lirism. Ele însă capătă adesea un caracter cu totul nou. Improvizările cântăreților populari poartă în ele mesajul unei încredere nesdrungete în viitorul poporului, dragostea pentru regimul sovietic. Casim cântă «Hitler a vrut să ne ia libertatea și să ne dea în loc niște lan-

țuri ruginite. Am apărut însă libertatea cu piepturile noastre, ne-am luptat pe front fără să ne cruțăm...

Ziua victoriei va veni! Avem un mare părinte, conducător de oaste, care nu cunoaște frica! Glorie țării mele! Glorie poporului biruitor!»

Pentru a-și apăra cuceririle, popoarele de neînvins ale Uniunii Sovietice s'au strâns sub steagul Partidului. Oșelul pe care l-au ținut în mâinile lor a fost mai dur decât al dușmanului, decât al oricărui dușman, fiindcă el a fost făurit în libertate, în deplină frăție, cu dragoste nemdsurată pentru Patria cea mare, pentru oamenii săi.

Această frăție a popoarelor libere face și astăzi din Țara Sovietelor cea mai puternică cetate a păcii și a libertății oamenilor. Lupta popoarelor pentru o viață luminoasă își află în oamenii sovietici, strâns uniți în jurul Marelui Stalin, pe cei mai dârzi combatanți pentru victoria ei. Zădărnice vor fi încercările imperialismului americano-englez de a pricinui un nou măcel, ele se vor lovi neconținut de solidaritatea în luptă a popoarelor, pentru care unitatea minunată a oamenilor sovietici este un nepieritor exemplu. Aceasta este taina victoriei...

Dan Grigorescu

CHEZĂȘIA PĂCII

Scritorul sovietic Mirzo-Tursun Zade povestește că, privind o bogată bibliotecă aparținând unui muncitor din republica socialistă sovietică tadjică, a făcut constatarea că majoritatea cărților tratează despre pace. Și muncitorul a răspuns: «La noi, cele mai multe cărți se scriu despre pace».

Aceste cuvinte simple conțin un adevăr adânc, o caracterizare cuprinzătoare și justă a literaturii sovietice. Purtătoare a idealului de pace chiar dela începuturile ei, ea este astăzi, mai mult ca oricând, activă luptă-

*) V. Sobco, *Chezășia păcii*, Ed. Cartea Rusă, 1951.

toare pentru apărarea păcii. Tematica luptei pentru pace, atât de actuală, preocupând toți oamenii cinstiți din lumea întreagă, îmbrățișează în literatura sovietică din zilele noastre aspecte variate. Ea se întâlnește deopotrivă în zugrăvirea elanului de muncă al oamenilor sovietici, făuritori ai comunismului, ca și în demascarea planurilor criminale ale ațâțătorilor la un nou război, în oglindirea luptei curajoase a popoarelor cotochite de imperialiști, ca și în înfățișarea mișcării partizanilor păcii din țările capitaliste.

Atenția multor scriitori sovietici s'a îndreptat către una din problemele esențiale ale cheazășiei unei păci trainice și anume problema germană.

« Nu poate fi îndoială că existența unei Germanii iubitoare de pace și democrație, alături de existența Uniunii Sovietice iubitoare de pace, exclude posibilitatea unor noi răboaie în Europa, pune capăt vărsării de sânge în Europa și face imposibilă înrobirea țărilor europene de către imperialiștii mondiali » — spune I. V Stalin în mesajul său istoric adresat poporului german cu ocazia constituirii Republicii Democrate Germane.

Uniunea Sovietică a susținut și susține crearea unei Germanii democrate și unite. Îndeplinind Hotărârile Conferinței dela Potsdam, Uniunea Sovietică sprijină lupta poporului german pentru o viață liberă, fericită, împotriva ațâțătorilor la un nou război.

Tematica deosebit de actuală a transformării Germaniei răsdritene într-o țară democratică și pașnică a inspirat una dintre cele mai de seamă creații ale prozei sovietice din ultimii ani și anume romanul lui Vadim Sobco, « Cheazășia Păcii ». Romanul a fost distins cu premiul Stalin pe 1950.

Titlul romanului este plin de o semnificație adâncă.

Formularea laconică a titlului se desvâlue amplu și viguros din acțiunile eroilor romanului. Aceștia, fie oameni sovietici sau germani cinstiți, urmăresc unul și același scop, exprimat atât de sugestiv de colonelul sovietic Ceaica: « Înainte, Germania a fost

o sperietoare pentru lumea întreagă. Dar astăzi, sub înrăurirea binefăcătoare a Uniunii Sovietice, a devenit cheazășia păcii în Europa, întrucât este o țară cu adevărat iubitoare de pace ».

Romanul lui Vadim Sobco zugrăvește viața oamenilor din ordșelul german Dornau și din împrejurimi, dela 9 Mai 1945 — ziua Victoriei asupra fascismului — și până în Octombrie 1949 — data formării Republicii Democrate Germane. De fapt, imaginea vieții din Dornau este o imagine tipică a procesului de transformare ce s'a petrecut în acest interval în toată regiunea Germaniei răsdritene. Tocmai de aceea evenimentele și personagiile înfățișate în roman sunt semnificative, pentru că sunt imagini tipice ale întregii vieți ce s'a desfășurat în această perioadă în întreaga Germanie post-belică.

Scriitorul a înfățișat în romanul său procesele principale, specifice desvoltării Germaniei răsdritene. Doi sunt factorii de bază ce au determinat democratizarea acesteia. Pe de o parte, politica de sinceră prietenie și ajutorul tovrădșesc al Uniunii Sovietice, iar pe de alta, năzuința fierbinte spre muncă pașnică, creatoare, a poporului german condus de clasa muncitoare, de luptătorii de avantgardă, din rândurile Partidului Socialist Unit din Germania.

Apare sugestiv, în roman, ajutorul dat de ofițerii și ostașii sovietici în vederea demilitarizării, denazificării și democratizării Germaniei. Fiecare dintre ei ne este zugrăvit cu individualitatea sa bine precizată: colonelul Ceaica este cumpănit, cu un vast orizont politic și o bogată experiență de revoluționar, căpitanul Socolov — energic și dărz, maiorul Savcenko — blând și glumeț. Pe toți îi unesc trăsăturile care fac din omul sovietic purtătorul celor mai înaintate idealuri ale epocii noastre. Ei apar în cursul acțiunii ca adevărați prieteni și tovarăși ai tuturor oamenilor cinstiți din Germania, ca niște sfătuitori și modele demne de urmat. Și tocmai pentru a apăra poporul, ei lovesc fără cruțare în dușmanul care încearcă să lovească deschis sau pe ascuns.

Conducându-se după principiul stalinist că « hitlerii vin și pleacă, dar poporul

german rămâne », oamenii sovietici antrenează toate elementele cinstite în lupta pentru construirea unei Germanii noi.

Autorul a subliniat foarte sugestiv simpatia pe care oamenii sovietici o au față de poporul german, bucuria cu care ei înregistrează fiecare succes al lui, răspunderea pe care o simt pentru soarta lui.

Câtă dragoste sinceră pentru poporul german răsund în aceste cuvinte ale colonelului Cecaica, care admirând mozaicul dintr'un palat german, opera unor maeștri anonimi din popor, spune:

« Dacă ne gândim bine, acesta nu este un monument al regilor Saxoniei, ci al poporului simplu care a reușit să ajungă la o asemenea măiestrie. Da, simplii muncitori nemți... Inchipue-ți numai ce vor crea, când li se va da posibilitatea să muncească liberi... ».

Această simpatie străbate și din portretizarea reprezentanților poporului german. Urmărind să dea un tablou cât mai complet al procesului de descătușare și de desvoltare liberă a forțelor și talentelor poporului, Vadim Sobco și-a ales eroii din cele mai felurite pături sociale. Este reprezentată clasa muncitoare (prin Lex Michaelis, Berthold, Renicke) țărăimea săracă (prin Erik Leschner) intelectualitatea (prin Edith Hartmann, Bohler). Scriitorul a urmărit în chip gradat transformările diferitelor personaje, transformări determinate de schimbările ce se desfășoară în viața țării. În centrul atenției romancierului se situează elementul nou în desvoltare.

Romanul înfățișează vechi comuniști, luptători activi în ilegalitate, ca Lex Michaelis, ca și muncitori ostili fascismului, dar insuficient de lămurii, în ce privește noile sarcini care se pun în fața poporului german odată cu eliberarea sa de către Armata Sovietică. E cazul lui Berthold și Renicke.

Sub îndrumarea oamenilor sovietici, odată cu realizarea primelor reforme democratice, ei își dau din ce în ce mai bine seama de puterea și de rolul clasei muncitoare, de propria lor putere, de forțele ce sădășlesc în ei. În special preluarea de către popor a fabricilor care aparținuseră criminalilor de război,

are un rol hotărâtor în evoluția lor. Berthold, la început neîncrezător în capacitatea sa, ajunge să conducă foarte bine uzina al cărei director devine și, ajutat de tovarășii săi, lichidează încercările de sabotaj ale fasciștilor.

Idealurile democratice stimulează și puterea de muncă a minerului Alfred Renicke. Când mina sa devine un bun al poporului, Renicke, urmând exemplul muncitorilor sovietici, ajunge să stabilească depășiri de normă nemaicunoscute încă în Germania.

Drumul lui Erick Leschner este drumul caracteristic al țăranului sărac german. Reîntors invalid de pe front, plin de ură împotriva războiului și a celor ce-l stărniseră, Erik « era definitiv convins că nu se mai putea trăi ca înainte ». Maiorul Savcenco îl lămurește temeinic pe Leschner, acesta înțelege drumul pe care trebuie să-l urmeze. El ia parte activă la împărțirea pământului și devine unul din conducătorii satului său eliberat de moșieri și arendași. Erik devine un apărător hotărât al libertăților democratice cucerite de popor: pământul nu-i va mai putea fi smuls decât « numai odată cu inima ».

Scriitorul a știut să analizeze cu foarte multă perspicacitate drumul spinos al intelectualității germane. Dacă pentru Max Dalgow, vechiu comunist, luptător în Spania, om care a trăit mulți ani în Uniunea Sovietică, problemele sunt de mult limpezite — marea majoritate a intelectualilor germani se găsesc desorientați în fața noii vieți. « Calvarul » artistei Edith Hartmann, — ca și al bătrânului scriitor Bohler — este tipic.

Amândoi sunt în fond oameni cinstiți, care n'au aderat nicio clipă la regimul fascist, și care — în felul lor — au manifestat o anumită opoziție acestui regim. Edith Hartmann a refuzat să joace în piese fasciste, din care cauză a fost prigonită de hitleriști. Pentru scriitorul Bohler, care urse toată viața războiului, care cunoscuse suferințele oamenilor simpli, înțelegând cum se îmbogățeau prin războaie proprietarii concernelor, miniștrii, guvernele capitaliste — ura față de război « devenise însuși miezul creației sale ».

Neîncredători și temători încă, acești doi oameni cinstiți rămân la început în așteptare, îndată după capitularea Germaniei fasciste. Această atitudine de «independență», de rezervă, li se pare a fi cheazăia adevăratei lor libertăți. Viața clocotitoare din jur bate însă tot mai insistent la ușa turnului de fildeş în care ei s'au închis, cerându-le să-și precizeze poziția. Cuvintele adresate Edithe Hartmann de către căpitanul Socolov o s'gduie puternic pe artistă: « Poporul german începe să-și construiască o viață nouă și liberă... Dar vreau să vă spun că atunci când... veți dori să apăreți din nou pe scenă în rolurile dvs. favorite, lumea se va întreba desigur: dar ce a făcut în toată vremea asta celebra artistă de teatru Edith Hartmann? » Ea își face un sever examen de conștiință. Arta sovietică, plină de eroism și umanism determină definitiv cotitura din viața artistei. Rolul femeii-comisar politic — primul rol pe care Edith Hartmann îl interpretează într-o piesă sovietică — deschide o epocă nouă în viața și creația artistei.

Mult mai plin de frământări, de căutări, îndelungate și spinoase, este drumul scriitorului Bohler. Spirit fin de observație, talent de seamă, el nu poate ignora sensul pozitiv al fenomenelor din jurul său. Dar Bohler stă încă de o parte, nu se angajează, crezând că numai astfel talentul său va rămâne nealterat. Viața nouă îl atrage însă. El scrie o carte « In zona sovietică » — în care își propune să fie adânc obiectiv, să descrie totul așa cum se prezintă în realitate, fără nicio înfrumusețare. Iluziile pe care le mai nutrește cu privire la « obiectivitatea » democrației anglo-americane îl fac să trimită manuscrisul unei edituri din zona apuseană. Dar imperialiștilor nu le poate fi pe plac adevărul despre zona sovietică. Ei propun scriitorului publicarea unei cărți calomniind Uniunea Sovietică. Scriitorul își dă seama de adevărata față a « democrației » imperialiștilor. Cartea îi este editată în Germania răsăriteană. Și când « primi dela Berlin cartea gata tipărită, el se uită lung la ea și se gândește că pentru orice neam cinstit, astăzi, este o singură cale: lupta pentru

o Germanie nouă, democratică și unită, lupta pentru pace ».

Dar viața nouă nu se dezvoltă fără o opoziție aprigă din partea rămășițelor vechiului regim. Vadim Sobco a înfățișat amplu lupta aprigă de clasă din Germania răsăriteană. El a oglindit-o, demascând figurile hidoase ale naziștilor camuflați (Sander, Siegfried Horn), ale industriașilor și moșierilor deposedați de avere (Bastert, Hilda Fuchs). Subvenționați de imperialiștii americani și englezi, aceste resturi ale hitlerismului caută să submineze munca poporului, recurgând la scrisori de amenințare, la acte de sabotaj și chiar la crime.

Imaginea luminoasă a unei țări pașnice, prinsă în ritmul muncii creatoare pentru construirea unei vieți noi, domină paginile romanului scris de Vadim Sobco. Si această imagine și-a găsit recent o strălucită confirmare cu ocazia Festivalului mondial al tineretului și studenților dela Berlin, subliniind încă odată că Germania este într'adevăr o « cheazăie a păcii »... « Prietenia credincioasă, îndrăzneată și nobilă — își povestește impresiile ziaristul sovietic V. Ardamatschi — și-a desfășurat aripile-i deasupra Festivalului. Am văzut negri mergând îmbrățișați cu tineri germani. Era prietenia însăși care pășea pe străzile Berlinului. Am văzut o nemțoaică în vârstă care vorbea cu două franțuzoaice și plângea. Apoi le-a sărutat și le-a cerut iertare pentru 1940.. Asta-i deasemenea prietenie. Am văzut uriașa piață Marx-Engels din Berlin plină dela un capăt la altul de tineret german care cânta împreună cu un cor de copii greci... Era însăși prietenia care cânta în piață... »

Imaginea cărții ar fi însă incompletă dacă nu ne-am opri măcar pe scurt și asupra traducerii. La recenta sesiune a Uniunii Scriitorilor consacrată problemelor traducerilor, s'a subliniat necesitatea de a da operelor din literatura rusă și sovietică o finută artistică cât mai înaltă. Nu s'ar putea spune însă că traducerea în limba

romând a romanului lui Vadim Sobco este impecabilă. Alături de expresii traduse greșit (« cu înțeles » în loc de « cu înțelegere », pg. 95, « trebuie să apărăm și să menținem în zona noastră tot ce este tânăr » în loc... « să apărăm și să susținem... », pg. 41), de folosirea greșită a timpurilor (confuzii între mai mult ca perfect și alte forme de trecut) găsim neglijențe stilistice supărătoare. Iată numai două exemple: « Prin perete răsbătea, din camera lui Max Dalgov emisiunea postului de radio Moscova » (pg. 130) « Ca la un semnal se încinse o bătaie generală, că nu se mai putea ști cine cu cine » (pg. 133)

În general limba traducerii este plată, greoaie, lipsită de dinamismul agitatoric, de nuanțele artistice ale stilului original. Traducătorii ar trebui să-și revadă lucrarea în lumina sarcinilor trasate în acest domeniu de plenara Uniunii Scriitorilor, punând astfel în întregime în valoare bogăția artistică a romanului lui Vadim Sobco.

Ana Gâtlan

OAMENII SOVIETICI TRANSFORMĂ NATURA *)

Hacassia este o regiune siberiană pe fluviul Ienisei, țara iernii și a vântului. Urmele arheologice vorbesc de o civilizație puternică a vechilor locuitori, cunoscători ai irigației. Migrațiile popoarelor au distrus, în urmă cu trei mii de ani, înfloritoarea regiune. Peste canale și ecluze, vântul a pustit pământul. Populația formată din crescători de vite și agricultori a scăzut treptat din cauza vieții neomenoase.

Abia după Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, această populație a ieșit la lumină de sub exploatarea țaristă și a pornit pe drumul unei mari înfloriri.

Transformarea naturii aspre a Hacassiei, fertilizarea sgârcitului ei pământ, edu-

care omului, au fost problemele esențiale care s'au impus poporului hacas. Ele formează tema romanului lui A. Cojevnicov, « Apa vie ».

Eroul principal al cărții, Stepan Procofievici Lutonin, om activ și priceput, care lucrase mult timp în administrație, este numit director al crescătoriei de cai dela Lacul alb. Fostului director Zastreha, îi pare inaplicabilă în acea regiune, Hotărîrea Comitetului Central al Partidului cu privire la promovarea agriculturii, întrucât pădurile nu prind, arăturile sunt spulberate de vânt, seceta usucă și închircește până și ciurlanii. Fânul adunat de pe 20.000 hectare, abia ajunge pentru caii crescătoriei. Iernatul se face prin migrație în regiuni mai mănoase, prin căldătorii de sute de kilometri, care distrug animalele. Astfel că soluția cea mai bună i se pare pasivului Zastreha renunțarea la agricultură și întoarcerea la păstorit.

Dar Lutonin, ajutat de oamenii noi, care stau ca un zid în jurul său, reușește să antreneze întregul colectiv dela Lacul Alb în munca de construire a unor canale de irigație și de plantare a unor perdele de protecție pentru zece mii de hectare.

În această acțiune, oamenii dela Lacul Alb au fost călăuziți și ajutați, zi de zi, ceas de ceas, de Partid, ajutați de tehnicienii stațiunii experimentale. Măiestria autorului se vedește deplin în redarea artistică a acestei lumi plină de frământări și elan creator.

Muncitorul hacas a răspuns cu însuflețire la chemare. Bătrânii și nevestele, herghelii și păstorii intră în brigăzile de săpători, pentruca mînjii și vitele lor să nu mai facă sute de kilometri prin locuri străine, pentruca viața oamenilor să intre pe un făgaș normal.

Dar, la un moment dat, Rubțevici, reprezentant al unui for administrativ superior, reușește să întoarcă lucrurile pe dos. Acuzând pe Lutonin de grave abateri disciplinare, îl îndepărtează din serviciu. Scurta șovăire care-i cuprinde pe oameni este repede înlăturată de intervenția energică a comuniștilor și a lui Lutonin, care în-

*) A. Cojevnicov, *Apa vie*, Ed. Cartea Rusă, 1951.

trase la crescătorie ca simplu săpător. În cele din urmă Lutonin este reintegrat, iar vinovații sunt demascați. Atitudini, cum e aceea a lui Lutonin, de a nu părăsi lupta chiar atunci când e nedreptățit, ci de a porni cu și mai multă convingere la muncă, pentru restabilirea adevărului și curmarea nedreptății, contribuie la educarea în spirit nou a hacașilor ținuți în întuneric de vechiul regim. Relațiile dintre Lutonin și tânărul Epcelei dau cititorului o imagine vie a desvoltării și rezolvării unui asemenea proces de educare a hacașilor. Crescătorul de cai Epcelei trecea nepăsător peste arături și culturi cu herghelia, necunoscând și neprețuind munca; jupuia mielul de viu, omora lupul cu nagaica în chinuri groasnice. Pe logodnica lui, Annăceah, o considera un simplu obiect casnic, încât ea trebuia să asculte supusă și să rabde toate capriciile bărbatului. El disprețuia omul și viața în colectiv, disprețuia civilizația și omenia. Din această pricină este îndepărtat din slujba de herghelie, logodnica Annăceah îl refuză ca soț, oamenii se depărtează de el. În sufletul lui începe o sfâșietoare transformare. El se simte într-o singurătate ucigătoare și autorul reușește să ne facă să simțim cauza mare și adevărată a sbuciumului, care-l sfâșie: îndepărtarea dela munca socială, dela munca de construire a lumii noi, care se desăvârșea cu pași gigantici sub ochii lui. De aceea, revenirea în societate începe cu reintrarea lui în procesul muncii ca om educat. Și oamenii îl ajută să reintre. Ursanah, șeful hergheliilor, și Lutonin opresc în herghelie pe Harat, armăsarul pe care-l călărise Epcelei și pe care îl iubea ca pe ochii din cap. Ei fac aceasta tocmai pentru a-l împiedica pe Epcelei să se depărteze de crescătorie. Când tânărul, care se luase după hergheliile predate, numai ca să rămână alături de armăsarul iubit — află că Harat a rămas la Lacul Alb, sufletul său se umple de bucurie și nădejde. Revenirea lui în preajma oamenilor, prima lui faptă — primejdioasă acțiune de a împiedeca lupta sângeroasă între doi armăsari — sunt semnele concrete, care dovedesc începutul de transformare a caracterului lui Epcelei. Lutonin veghează la transformarea lui și-l

îndeamnă prietenește și hotărât să reintre în viața dela Lacul Alb:

« Epcelei se dădu la o parte. Pentru un moment se simțea acolo ca un om de pri-sos.

— Dar tu ce stai și te uiți? îi strigă Stepan Procofievic; hai cu noi!

Herghelegiul tresări de bucurie, făcu un pas, dar deodată se opri:

— N'am cal.

Stepan Procofievic se gândi o clipă, apoi descălecă:

— Doar n'o să stai cu mâinile în sân când e de făcut o treabă ca asta... Ia-l pe Condor!»

Apoi celelalte bucurii vin dela sine. Tânărul hacas are prilejul să oprească o herghelie înebunită de ger să calce plantația, el se întâlnește cu duioasa Annăceah, care își dă seama de noua atitudine față de muncă a hergheliei, îi simte iubirea lui dezinteresată și-i zâmbește.

O transformare suferă și Zastreha, renunțând la planul păstoritului și al vieții nomade și urmând cu curaj exemplul lui Lutonin. Autorul reușește să ne prezinte aceste personaje, care șovăie sau alunecă pe o linie greșită, ca pe niște oameni care luptă împotriva mentalității lor înapoiate, care se străduiesc să devină oameni noi.

Lutonin este un adevărat conducător de masse. Personalitatea lui ne impresionează în primul rând printr'un superior stil de muncă, stilul de muncă bolșevic.

Insuși planul irigației dela Lacul Alb e dovada unei îndrăznețe priviri în viitor. Lutonin schimbă planul de însămânțări, utilizează înaintea termenului obișnuit pășunile pregătite pentru iarnă, imprimă un nou ritm vieții dela Lacul Alb tocmai pentru a deschide acestei vieți zorii unui viitor fericit. Lutonin întrebuițează toate mijloacele pentru a educa și antrena masele în scopul desăvârșirii unei mărețe acțiuni sociale. El închină toate eforturile pentru a face pe oameni să înțeleagă importanța sarcinilor care li se pun în față.

Toate faptele și gândurile oamenilor dela Lacul Alb sunt pline de năzuința către o viață mai bună, năzuință pe care munca ti-

tanică dela stăvilare a născut-o în sufletele acestor oameni, cărora le-a dat în același timp siguranța realizării ei. Efortul creator conștient al colectivului de oameni devine astfel subiectul adevărat al cărții lui Cojevnicov.

În lupta înverșunată pentru o viață din ce în ce mai frumoasă crește figura puternicei personalități a lui Lutonin, care a învățat să-și organizeze în mod precis munca, să găsească rezolvarea frământărilor personale în legătura nemijlocită cu oamenii și cu problemele lor, în lupta pentru rezolvarea problemelor lor, pentru construirea comunismului.

Atunci când țărani participă la construcția canalului de pe Bije, ei o fac cu conștiința că săvârșesc o lucrare de interes colectiv, dar și cu convingerea că prin aceasta se integrează în ritmul general al construirii comunismului, pentru care luptă astăzi întreg poporul sovietic. Conștiința superioară asupra importanței muncii lor se relevă în entuziasmul cu care depășesc normele, în ritmul mereu mai viu al muncii pline de veselie și tinerețe.

Dragostea de natură se manifestă la oamenii sovietici nu prin contemplație pasivă și nici prin dușmănie în acțiunea de transformare a ei. Dragostea lor e activă, caldă și se manifestă concret prin îmbogățirea naturii: Nina Grigorievna vrea să sădească plop la Lacul Alb în amintirea plopului care i-a străjuit dragostea cu Lutonin, iar pueți ai brazilor din Șusenskoe, sub care se adăpostise Lenin, sunt plantați la crescătorie și răs-pândiți în toată Uniunea Sovietică « ca peste tot să crească brazii lui Lenin ». Oamenii din cartea lui Cojevnicov traduc în viață preocuparea tuturor oamenilor sovietici, pe care o formula atât de cuprinzător un erou din romanul « Furtuna » al lui Ehrenburg: « Ah, va veni, vom clădi noi o vreme în care oamenii să sădească trandafiri în loc să se omoare unii pe alții ».

Un mare merit al romanului Apă vie constă în prezentarea specificului hacas, a

pitorescului vieții și naturii hacase și a procesului de transformare a acestei naturi.

Stepa e dinamizată în cartea lui Cojevnicov de cuvântul care sugerează mișcarea, desfășurarea forțelor naturii sau ale oamenilor. « Aici totul e plin de o putere nemaipomenită. Când începe să ardă soarele, să bată vântul sau când începe gerul, apoi să te ții. Iar când începe ceva să crească și să înflorească, apoi devine de nerecunoscut dela o zi la alta. Și pe urmă, această stepă nemărginită. ... Aicea nu se poate simți stingerit niciun uriaș! ».

Scritorul prezintă sălbăticia omului de stepă ca o consecință naturală a vieții de exploatare și mizerie trădită în trecut, dar care dispăre odată cu viața nouă și noile condiții economice, în orânduirea socialistă.

A. Cojevnicov descrie cele mai alese calități ale omului localnic, păstrător al unor tradiții pe care abia sub regimul sovietic are puțința să le continue și să le desvolte. Irigațiile înfăptuite de omul preistoric de pe aceste tărâmurii, legăturile lui cu popoarele învecinate, experiența vechilor crescători de cai, sunt folosite ca izvoare de învățăminte pentru a crea noua irigație, pentru îmbunătățirea noilor rase de cai.

După ce citești romanul, te întrebi la un moment dat, furat de imaginea clară a lui Lutonin, dacă n'ai putea sta de vorbă cu el în realitate, atât de veridică e oglindirea lumii dela Lacul Alb. Se poate ca în realitate să nu fi existat niciunul din eroii romanului. Dar vajnicul Lutonin, care se coboară ca simplu săpător la canalul de pe Bija, atunci când e îndepărtat dela direcție, care știe să-i adreseze lui Rubșevici cuvinte hotărâte și bazate pe un studiu științific al realității, Lutonin pe care-l vezi oriunde este nevoie de o idee nouă și constructivă, acest om rămâne un tip de comunist viu și activ, pentru care nu există piedici nici în lupta pentru educarea oamenilor, nici în lupta pentru transformarea naturii. La fel Oreșcov care o duce greu, cu inima slăbită de o viață grea, dusă sub regimul de exploatare, dar care știe să se alăture elementului înaintat în fiecare acțiune a colectivului; — la fel alte

tipuri vii, caractere care se definesc mai ales în atitudinea față de colectiv, față de muncă.

Alexei Cojevnîcov reușește să ne introducă astfel într-o lume în care educația noastră comunistă se întărește în sensuri multiple.

Scrititorului român, cartea lui Cojevnîcov îi arată în primul rând, că marile construcții ale socialismului și comunismului pun probleme de viață pe care nu le-a mai cunoscut omul.

Aceste transformări ale naturii și omului nu sunt simple acțiuni de ridicare a unor regiuni înapoiate, nu constituie o simplă îmbunătățire a standardului de viață, ci alcătuiesc procesul de formare a unei noi conștiințe umane, a oamenilor care se pregătesc să trăiască în comunism.

Cititorul din țara noastră înțelege astfel cum lumina comunismului ridică la o culme de uriașă înălțime conștiința umană, cum transformă regiuni întregi în minunate zone ale unei vieți fericite.

Ștefan Cristea

« MAREA ȘCOALĂ » *)

O mamă cu trei copii sunt aruncați într-o celulă de închisoare. Pe cei mai mici — unul de doi și altul de patru ani — poliția îngăduie să-i ia o soră a arestatei. Maricica, pentru că e mai mășoară — are șase-șapte ani — nu poate fi eliberată: « Am ordin numai pentru plozii mici! mărâie dușmănos gardianul. Fata rămâne. N'a fost încă cercetată ».

Și Maricica e cercetată. Comisarul șef caută s'o înșele cu bomboane: « Na, fetițo, papă bomboane. Urît la închisoare, nu-i așa? Vrei să mergi acasă? Da? Cu mămica vrei să mergi? » Dar fetița s'a închis în ea cu îndrăgălnicie și nicio promisiune, nicio vorbă mieroasă n'ar putea-o face să trădeze

ceea ce știe. Sbirii siguranței și-au greșit încăodată socotelile. Oricât s'ar năpusti ei cu pumnii asupra Maricicăi, nu pot scoate o vorbă dela dânsa, căci fetița aceasta de șapte ani a străbătut o « școală », ei i-au vorbit comuniștii, au făcut-o să întrezească zorii unei vieți în care nu numai fetița cărcimarului să aibă păpuși, și în care tăticul ei să nu se întoarcă rupt de osteneala muncii, necăjit pentru că fabricantul îi plătește prea puțin. Fetița aceasta, care dela șapte ani a cunoscut umezeala și asprimile închisorii, nu poate să nu devină o luptătoare atunci când anii îi vor îngădui să pătrundă și alte înțelesuri, îi vor permite să vadă și alte căi de luptă.

Ea va învăța fără îndoială să păsească mai departe, dela îndrăgălnicie până la eroism.

Sentimentul acestei siguranțe, că fetița va parcurge drumul greu către eroism — i-l transmite cititorului lectura schițe « Mica luptătoare », ultima din volumul de schițe « Marea Școală » de Elisabeta Luca; celelalte schițe cuprinse în volum — « Persida », « Maria », și « Primul examen » — sunt imagini ale acestui drum posibil, pe care-l străbat fetițe ca Maricica, la alte vârste și în alte împrejurări. Cele patru schițe încheagă astfel — dintr'un punct de vedere — un tablou unitar de viață: ele urmăresc formarea conștiinței femeii luptătoare, dela primele licăriri ale înțelegerii vieții și până la înalta conștiință a comunistilor. Nasta (« Primul examen ») reprezintă tocmai această înaltă treaptă. Ea face parte dintr-o organizație ilegală, știe să scape de urmăririle agenților siguranței și să-și îndeplinească muncile care i se dau. Îndoielile și cădăturile ei nu sunt de ordin ideologic, ci se manifestă într-o singură direcție: cum să acționeze mai bine, cum să se poarte, pentru a fi o adevărată comunistă. « Oare o comunistă are voie să strige? » îi fulgeră pringând Nastei în timp ce sbirii siguranței o chinuiesc îngrozitor. Ea nu știe dacă are sau nu voie, dar știe altceva: că trebuie să fie mai tare decât căldii ei, să-i înfrunte, să-i domine, să nu le spund un singur cuvânt. Tăcerea ei devine

*) Elisabeta Luca, *Marea Școală*, E.S.P.L.A., 1951.

pentru cititor siguranța victoriei ei. Cauza pentru care luptă și suferă Nasta va birui, oricare ar fi chinurile pe care le-ar mai înventa poliția regimului.

Celelalte două schițe vorbesc despre două femei simple, născute și crescute în suferință, necazuri și lipsuri, și ajungând treptat la conștiința necesității luptei. Nenorociri peste nenorociri o lovesc pe Persida, fata care-și trăiește anii copilăriei și ai primei tinereți ca slugă, care își pierde logodnicul pe front în 1916. Toate acestea o descumpănesc, dar o și frământă, o fac să-și pună întrebări și să caute răspunsuri. Iar răspunsul nu poate fi decât unul singur: ucela de a se alătura lui Vasile, muncitorul brutar, pe care-l iubește și pe care-l simte tovarăș în lupta către care pornesc împreună. În linii mari, același este drumul Mariei Micloș, care, ajunsă soră de caritate într'un spital de pe frontul Stalingradului, găsește răspunsul la întrebările pe care i le-a pus mereu viața. Ea trece alături de partizani pentru a contribui, după puterile ei, la nimicirea fascismului și la grăbirea zilei victoriei.

Toate aceste patru eroine din schițele volumului « Marea Școală » sunt caracterizate prin aceea că ele învață să înțeleagă ce se petrece în jurul lor, învață să afle care le este drumul, învață să lupte. Titlul volumului este astfel semnificativ pentru conținutul celor patru schițe. Nasta, Maricica, Persida și Maria străbat o școală — aceea a înțelegerii faptului că într'un regim bazat pe exploatare, nu există decât un singur drum pentru orice om cinstit — drumul luptei alături de forțele de avangardă, alături de Partid. Marea Școală este marea învățătură asupra luptei, învățătură pe care comuniștii o sădesc în conștiința celor oprimați. Și nu poate să fie altfel. Viața de luptă alături de comuniști transformă pe cele patru fete sau femei în eroine, în adevărate luptătoare. Tocmai de aceea apare firească și convingătoare atitudinea Maricicăi: ea a stat mult de vorbă cu « nenea Chiriașul », — comunistul care știa să găsească exemplele și cuvintele cele mai potrivite pentru a lămuri fetei, dar și mamei și tatălui ei, calea care duce

la lichidarea exploatareii. Tot către comuniști se îndreaptă gândul Nastei în momentele grele dela siguranță; convingerea fetei că tovarășii Virgil sau Mișu ar aproba-o, îi dă tăria să înfrângă torturile, să fie sigură că lupta continuă și că victoria va veni. « Urma să fie și ea în echipă. (în echipa care împrăstie manifestele pentru 1 Mai). Păcat că nu poate să le vadă. . . Nu-i nimic. . . Se gândește și el la dansa. De-ar ști ce greu a fost. . . Și mai ales de-ar ști ce mândră e că n'a vorbit! . . » La fel, drumurile Persidei și Mariei sunt călduzite de comuniști, marii dascăli în « marea școală » a luptei pentru fericirea oamenilor.

Iar această luptă are adesea clipe dramatice, împrejurări de ascuțită încordare, care călesc conștiințele sau le zdrobesc. Volumul « Marea Școală » conține numeroase asemenea momente dramatice, pe care adevărații oameni le străbat cu eroism. Cât de josnic apare Sergiu, activistul care, căzând în mâinile siguranței, n'a rezistat chinurilor și a trădat, a destăinuit numele și sarcinile tovarășilor. Nasta îl vede pe Sergiu: e și el bătut, schilodit; căldii nu l-au cruțat, pentru a-i stoarce cât mai multe mărturisiri. Dar nicio clipă cititorul nu poate simți milă pentru acest trădător. Cititorul simte, odată cu Nasta, nu numai dispreț, scârbă, ci ura pentru ce care a trădat. Și aceasta cu atât mai mult, cu cât Maricica deși numai de șapte ani, a fost mai tare; deși Nasta, chinuită tot atât de sălbatec, a fost mai tare. « Marea Școală » a luptei scoate la suprafața vieții pe eroi, pe conducătorii maselor, exemple și călduze pentru ceilalți oameni. Tăria Nastei și a Maricicăi, alăturarea Persidei și a Mariei la cauza comuniștilor, forța lor morală impresionantă, constituie izvorul perspectivei care se deschide cititorului asupra celor ce aveau să urmeze: victoria nu putea să nu vindă, când pentru ea luptau astfel de oameni.

Trebue să subliniem faptul că cele patru schițe se caracterizează printr'o notație scurtă, precisă, a oamenilor și întâmplărilor. Acțiunile se desfășoară cu repeziciune și

aceasta sporește dramatismul multor situații. Astfel, cititorul nu simte în cazul Persidei și al Mariei necesitatea unei prezentări mai largi a vieții lor. Elementele biografice, atâtea câte sunt date, dau o imagine în general încheșată a personajilor și mai ales justifică orientarea lor. Viața Nastei rămâne însă necunoscută cititorului, care nu înțelege în mod clar ce anume a adus-o pe fată alături de Partid. Ni se spune în treacăt că Nasta e muncitoare, tot în treacăt aflăm că are o soră. Accentul povestirii cade pe scenele dela siguranță. Dar fără îndoială că aceste scene ar fi conturat și mai puternic caracterul Nastei, dacă am vedea — în cadrul permis de proporțiile unei schițe — cum se leagă înverșunarea de acum a fetei, de întreaga ei viață, mai exact, de momentele cele mai semnificative ale vieții ei.

Tot din acest punct de vedere suferă într-o oarecare măsură și profilul Mariei, a cărei viață nu este prezentată, ci povestită. Faptele se estompează astfel, nu mai impresionează tot atât de puternic, întrucât ele în loc să emoționeze pe cititor, îl informează doar.

Tot aici trebuie să adăugăm că unele personaje, atunci când gândesc, formulează uneori un fel de lozinci, despre exploatare în general. Aceasta cu deosebire în cazul Nastei. Și nici nu putea să fie altfel, de vreme ce elementele concrete ale vieții sunt sau prea sumare, sau ele apar ca simple informații despre viață, nu ca imagini artistice ale vieții. Tocmai aceste formulări, destul de abstracte uneori și puțin legate de viața personajilor, dau schițelor pe alocuri acel caracter de retorism (pe care-l semnală cu justețe o scurtă recenzie apărută în « Contemporanul »).

În afara acestor elemente mai puțin realizate și care știrbesc într-o măsură contururile imaginilor prezentate, cele patru personaje principale din volumul « Marea Școală » au o puternică influență educativă asupra cititorilor. Maricica, Persida, Maria și mai ales Nasta, ne relevă — alături de alți eroi ai literaturii noastre care oglindește lupta comuniștilor în ilegalitate, — pilde îndrăgitoare, care îndeamnă la luptă. Auzim

și azi despre surori de ale Nastei din alte țări, femei care suferă și adesea mor. Este zguduitoare imaginea copilului care, asemenea Maricicăi, ne privește din afișele pe care Comitetele de luptă pentru pace le-au lansat în Germania: « Vati, Mutti — spune acest copil — schütz mich vor der Atombombe » (« Tăticule, mămică, apărăți-mă împotriva bombei atomice »). În țara noastră suferința Maricicăi s'a sfârșit. Azi, Maricica e mare, utemistă poate, fruntașă în producție poate. Ea privește către copilul din Germania, care-și cheamă părinții la luptă și-și aduce aminte de propriile ei chinuri. Aceste chinuri trebuiesc stărpite, trebuiesc opriți cei care încearcă să le permanentizeze în țările din apus și ținesc să le readucă la noi și în toate țările care construiesc socialismul.

Sensul adânc al celor patru schițe deșteaptă revoltă și cheamă la luptă. Ele devin argumente pentru oricare cititor, de a veni din toată inima alături de « marea școală » a luptei, în fruntea căreia sunt comuniștii.

M. Vlad

ULTIMELE NUVELE ALE LUI ALEX. JAR *)

Sunt evenimente care îți întipăresc în inimă amintiri ce nu se șterg ușor. Dacă cel care a participat la aceste evenimente are o sensibilitate mai accentuată, atunci el simte nevoia să le scoată din tainițile sufletului și să le dea viață, să le zugrăvească.

« Am luat condeiul, supunându-mă unei îndatoriri civice » spune Ignatov în « Insemnările unui partizan ».

Printre acei scriitori care s'au simțit obligați să consemneze măreția evenimentelor la care au participat, printre acei scriitori

* Alex. Jar: *Tehnicul și-a făcut datoria și « Văcsuitorul de ghete », E.S.P.L.A. 1951.*

are au pășit în literatură, tocmai pentru că simțeau că trebuie să povestească și altora faptele la care fuseseră martori, se numără și Al. Jar. Lupta înverșunată a proletariatului din țara noastră, în frunte cu comuniștii, împotriva guvernului fascist, actele pline de eroism săvârșite de partizani pe teritoriul Franței, toate acestea i-au întipărit lui Alexandru Jar amintiri pe care el simțea că trebuie să le comunice, ca o mărturie emoționantă a acelor timpuri.

Dobroliubov spunea: «Aici arta concordă cu știința, istoricul devine artist și artistul istoric. Asta înseamnă că valoarea unei mărturii nu se poate reduce numai la exactitatea istorică, dramatismul ei neputând să fie transmis decât prin intermediul imaginilor artistice, imagini care să se ridice la înălțimea faptelor relatate.

Creațiile lui Alexandru Jar au trecut dela forme lirice («Fragment de veac») la forme epice din ce în ce mai ample (volumul de nuvele «Interogatoriul», romanul «Evadarea» și prima parte a trilogiei despre Grivița, intitulată «Sfârșitul jalelor»). Confruntarea lor cu realitatea a demonstrat că autorul a reușit în bună parte să realizeze imagini artistice apropiate de dramatismul faptelor trăite. În același timp, a reușit evident că valoarea mărturiei lui Jar este pusă serios în pericol de influențele ideologiei burgheze.

Analizând ultimele două nuvele ale lui Al. Jar: «Văcsuitorul de ghetete» și «Tehnicul și-a făcut datoria», ne propunem să arătăm că acolo unde el s'a îndepărtat dela datoria sa de scriitor-cetățean, părțile negative din creațiile anterioare, manifestările ideologice burgheze s'au întărit, primindu-le adesea în mod grav valcarea de oglindire a realității. Dimpotrivă, acolo unde Jar n'a uitat că trebuie să redea și imagini cât mai veridice faptele dramatice, esențiale, la care a participat, el a creat o lucrare care dezvoltă elementele cele mai valoroase din creațiile sale anterioare.

În nuvela «Văcsuitorul de ghetete», autorul urmărește să înfățișeze transformarea

unui tândr șomer, dela o mentalitate mic burgheză, la o atitudine revoluționară, de adevărat muncitor. Toma nu suferise exploatarea ea în formele ei cele mai aspre. La Iași, de unde venise, putea dormi la un unchiu, putea să mai mănânce din când în când, să se mai împrumute, să mai găsească de lucru. Așa se explică faptul că se lasă încă îmbătat de visuri idilice. Negăsind de lucru la Botoșani și fiind deci nevoit să rezolve problema foamei, se face văcsuitor de ghetete. «Taci! Ideea e strașnică. Bine că în astă lume nu e criză de noroi. E o toamnă minunată», spune Toma. Plăcerea deosebită cu care el își cumpără periile: două mici (pentru uns) și una mare (pentru lustruit), borcanele cu cremă (unul negru, altul marron și alte două cu roșu sângeriu și galben); plăcerea cu care o noapte întreagă lucrează la confecționarea «atelierului» — o simplă lădiță din candelurile unei lăzi de zahăr — arată că începe să se complacă în situația creată. Intocmai ca un mic burghez, el începe să nutrească speranța de a-și crea o «situație». Iată cum reddă autorul năzuințele eroului său: «Peria de lustruit era o desfătare. Avea părul lung, subțire și albicios, de-ți făcea plăcere s'o treci peste vârful nasului.

Gândurile ei își stârneau visuri molcume, o pernă moale sub cap, un miros, aroma de mâncare și câte altele». Probabil că aceleași viziuni îl făceau în noaptea aceea «să-și sugă cu poftă buzele de parcă ar fi mâncat ceva bun, să zâmbească fericit», și «să rădă câteodată în hohote». Este evident că autorul vrea să ne prezinte tipul șomerului cu o mentalitate mic burgheză, care este gata să steargă ghetetele îmbuibăților. Meritul autorului stă în mijlocul concret pe care l-a găsit pentru a sublinia prin imagini artistice totală lipsă de perspectivă a drumului pe care a pornit Toma, ridicolul tendinței de îmburghezire. Jar înfățișează pe eroul nuvelei venind cu «atelierul» său în piață, lângă burghezii care, asemeni lui, dar în condiții și proporții diferite, căutau să parvină folosind orice mijloace.

Muncitorul cu care face cunoștință Toma se străduiește să demaște putreziciunea orânduirii burgheze, josnicia ei. Comentând cele ce se petrec în fața ochilor lor, el încearcă astfel să-i ridice demnitatea de om, să-l facă să nu mai șteargă praful de pe picioarele unor trântori și jăcmăntori. Ii arată că, dacă vrea să mănânce mai mult decât « o pâine și o ceapă », dacă vrea să-și îndeplinească visurile — irealizabile în regimul burghez — trebuie să lupte pentru o nouă orânduire.

Pentru a demasca orânduirea burgheză, autorul folosește un procedeu interesant: împletirea pamfletului cu povestirea. El face ca prin fața cititorului să se perinde o serie de scene creionate de condeiul unui caricaturist.

Câtă vreme Jar a folosit acest procedeu pentru a strâni ura împotriva orânduirii burgheze, el a reușit în parte să realizeze imagini valabile. Din nefericire, el alunecă însă deseori pe panta unei caricaturizări de dragul caricaturii, ceea ce duce la utilizarea vechilor procedee nerealiste din creațiile sale anterioare.

Pentru ca într'adevăr orânduirea burgheză să se reliefeze în fața văcsuitorului în ceea ce are ea mai esențial, trebuia ca personagiile ei să devină adevărate tipuri. Lenin îl îndemna astfel pe Lunacearski: « Faceți din ei « un tip ».

Un mijloc (și de fapt cel mai principal) pentru realizarea acestui scop, în condițiile specifice ale procedurii alese, era caracterizarea personagiilor prin redarea unui fapt concret, esențial în viața lor. Ilya Ehrenburg este printre cei mai buni pamfletari ai vremii noastre, tocmai pentru că nu impune artificial și neconvingător anumite caracterizări, ci acestea reies singure din faptele pe care le săvârșesc personagiile sale. Comentariul autorului apare ca o consecință necesară și de aceea e firesc.

Alexandru Jar a reușit să caracterizeze unele personaje, redând fapte semnificative din viața lor. Sergentul de pildă, face uz de autoritatea pe care o reprezintă în regimul burghezo-moșieresc, pentru a-și satisface interesele lui personale; el caută

să-l intimideze pe văcsuitor, pentru că acesta să-i văcsuiască fără plată cizmele. Un asemenea fapt concret reușește să convingă pe cititor.

Dar, în general, prins de dorința de a-și manifesta cu orice preț talentul de caricaturist, Alexandru Jar uită scopul pentru care face caricatura. Iată de exemplu cum este înfățișată o cucoandă, care își aduce cartofii într'o căruță trasă de un om, și care izbucnește în țipete isterice când i se calcă din greșeală un cartof. « Fragmente de picioare vizibile erau groase, străbătute și încolăcite de varice ». Sau, « Își trase pardesiul și fusta până sub genunchi, descoperind niște picioare cât niște bușteni de groase. Ii mângâie ca pe niște făpturi monstruoase pitice » etc. Această scenă nu-i redată de autor cu intenția de a provoca ură prin înfățișarea exploatării nerușinate la care este supus muncitorul, ci e redată ca un prilej de divagație caricaturală. La fel, scena în care este caricaturizat preotul care dă binecuvântări în loc de bani și fuge fără a plăti, aruncând anateme asupra văcsuitorului care îndrăznește să ceară ce i se cuvenea. O atare faptă nu este caracteristică preoșimii corupte. Preotul înfățișat de Jar apare caraghios, inofensiv și nu binecredinciosul serv al burgheziei care cădelnița supunerea și resemnarea în fața « soartei ».

Tendința autorului de a caricaturiza nu atât pentru a strâni ura, ci ca motiv de evidențiere a « virtuozității sale », apare mai clar în redarea unor oameni dezechilibrați, prilej pentru a etala la nesfârșit divagațiile sale de caricaturist. Ne referim la primul cetățean care se oprește în fața lădiței văcsuitorului, și la cântărețul ce pleacă numai cu o jumătate de pantof văcsuit.

Această ocolire a esențialului care, duce aci la denaturarea imaginii dușmanului de clasă, este o manifestare a naturalismului existent și în creațiile anterioare. Naturalismul este cauza vechiului obicei al lui Jar, desvoltat în această năvală, de a încerca să portretizeze personagiile printr'o îngrămădire de amănunte voit originale, ne semnificative. Iată cum este

redat portretul proprietarului fabricii de lumândri, Ciuraru, și al nevastei lui. « Fața ei moale, înfrângând legile gravitației, se scurgea în sus, în ceaul galben al pălăriei, fața lui nu desmînea legile firești ale naturii și se scurgea din joben, în colțurile gulerului ».

Arătând netrebnicia lumii burgheze, autorul trebuia să înfățișeze în același timp și forța care dărmă această lume. Dar lupta clasei muncitoare apare insuficient zugrăvită, mai mult chiar: falsificată. Aceeași ocolire a esențialului de esență naturalistă de care vorbeam mai sus, duce, în această privință, la o involuntară ponegrire a muncitorimii. Muncitorii din « Văcsuitorul de ghetete » nu sunt adevărați muncitori, ci declarși. Așa cum apar în nuvelă — unul înjurând pe un cetățean care nu i-a spus cât este ora, ceilalți scuipând coji de semințe în fața prăvăliilor — sau săvârșind alte asemenea acte de « vitejie » pentru a înfrunta pe burghezi și a-i sili să plătească munca văcsuitorului — ei sunt de fapt reprezentanți ai lumpenproletariatului și nu ai acelei clase care-și jertfea pe cei mai buni fii ai săi în lupta pentru eliberarea omenirii de exploatare.

Naturalismul se manifestă și în compoziție: o serie de episoade n'au nici o legătură cu firul acțiunii (scena dricului care transportă în loc de morți. . . zarzavat, etc.). Dar el se manifestă mai ales în limbă.

Este îndeobște cunoscut faptul că aceasta constituie pentru creația lui Jar o adevărată problemă. În nuvela de față, ia proporții îngrijorătoare. Nu poate fi vorba numai de simple greșeli de expresie, ci de greșeli în însuși modul de construire a imaginilor. Tocmai în faptul că autorul nu a avut clar imaginea celor ce voia să zugrăvească, în faptul că imaginile erau ceva nebuloș, diform, constă explicația unor expresii ca: « Privirile oamenilor de jos, viermuiau în noroiul pieții ». Sau: « Intre ochii lor se preumblau întrebări », « Petele proaspete de noroi îi storceau din pieptul încălzit de fugă un șuierat răsunător ».

O vind mare o are în această privință și E.S.P.L.A., care nu a știut să găsească

mijloacele potrivite pentru evitarea unor asemenea greșeli inadmisibile.

În concluzie: autorul a vrut să aducă în literatură noastră un lucru « nou ». Într'adevăr, utilizarea procedeului caricaturii în cuprinsul unei povestiri este puțin obișnuită în momentul de față în literatură noastră. Dar felul în care Jar utilizează caricatura nu constituie întru nimic ceva nou. Din contra. Alunecând pe panta naturalismului, procedeele caricaturale din nuvela « Văcsuitorul de ghetete » reprezintă tocmai vechiul, ecoul ideologic al unei clase în descompunere.

Poate din aceeași dorință de a aduce ceva nou, neobișnuit în peisagiul literar al prozei noastre de azi, a ajuns scriitorul să săvârșească greșeala de bază a nuvelei « Văcsuitorul de ghetete »: orientarea spre probleme de interes minor, nesesizarea esențialului. Din mdrăța luptă de ieri și de azi a poporului, atât de bogată în fapte semnificative și impresionante, asta a socotit Jar demn de a fi consemnat ca mărturie a unor vremuri eroice? Talentatul autor al trilogiei despre Grivița — rămasă încă neterminată — nu a găsit nimic mai demn de atenția sa decât povestea mărunță a văcsuitorului de ghetete?

Alegerea temei nu este nici odată un fapt întâmplător. Orientarea spre anumite teme reprezintă a atitudine a scriitorului, o situație pe anumite poziții ideologice. Îndreptarea lui Jar spre o atare temă de interes minor este semnul unei periculoase tendințe ce se manifestă în creația sa: aceea de a ocoli esențialul, de a ocoli marile probleme ale vremurilor noastre, în fond de a se îndepărta de viață. Dacă intenția lui Jar de a îmbogăți literatura noastră cu aspecte noi a dus la un eșec, aceasta se explică prin abaterea dela principiul spiritului de Partid în literatură. Îndepărtându-se de adevăratul țel al creației sale: participarea la lupta înverșunată de astăzi a poporului; nemai ținând suficient seama de marea sa răspundere ca inginer al sufletelor omenesti, Jar a ajuns să-și caute satisfacții « estetice » noi în tratarea unor teme pitorești de interes minor, a ajuns să

caricaturizeze de dragul de a caricaturiza, să prezinte pe muncitori ca pe niște lumpenproletari, creînd astfel o lucrare neîndrăgită de spirit partinic.

Drumul pe care trebuie să meargă Alex. Jar, drumul spre o adevărată originalitate ni-l arată chiar el în « Tehnicul și-a făcut datoria ». Aici el a avut permanent obiectivul de a creea o armă de luptă. Conștiința lui de luptător, dragostea lui față de proletariat, i-au dat aici posibilitatea să înfățișeze verdic pe cei mai tipici reprezentanți ai clasei muncitoare — cu trăsăturile cele mai înalte, cele mai omenești, dezvoltând astfel elementele valoroase din creațiile sale anterioare.

Era o pivniță întunecoasă. Bolți cenușii, Ziduri groase și umede. Sub pământ, de parte de viața de afară, în întunericul unei asemenea hrube, mâini sprintene țifăreau cuvântul Partidului. Responsabili tehnici ai unor asemenea posturi de luptă erau unii dintre cei mai devotați membri ai Partidului Comunist. A descrie chipul unui asemenea luptător, a zugrăvi faptele lui, iată sarcina minunată ce-i sta lui Alexandru Jar în față. Trebuie spus că în mare parte el a reușit să-și îndeplinească această sarcină. Ce strident contrast între pretenții eroi pozitivi, lumpenproletarii din « Văcsuitorul de ghete și chipul comunistului din « Tehnicul și-a făcut datoria ». Mai mult încă: în această novellă, autorul a reușit să facă un pas înainte chiar față de opere anterioare valoroase. În « Interogatoriul », « Evadare », « Sfârșitul jalbelor eroii pozitivi acționau în același fel, părăd lipsiți de o viață proprie și constituind în fond reflectarea la nesfârșit a unui personaj unic: autorul însuși. În « Tehnicul și-a făcut datoria », Jar creează un personaj care trăiește și acționează potrivit biografiei lui. Una din deficiențele semnalate de critica noastră literară era faptul că prezentându-și personajele, autorul nu reușea să le redea viața interioară proprie, ci încerca să scape de dificultăți prin

marcarea exclusivă și exagerată a gesturilor violente. În « Tehnicul și-a făcut datoria », fără a se desbăra totuși complet de acest obicei, scriitorul reușește să zugrăvească bogata viață interioară a eroului principal, Filip. Chiar atunci când boala pusese amprenta morții pe chipul istovit al acestuia, chiar atunci, în pieptul lui continuă să svâcnească cu putere setea-i arzătoare de viață. « Tusea îl înecă iarăși. Se lasă pe spate și rămase un timp cu ochii închiși. Părea că doarme adânc. Intredeschise ochii. Privea numai la fereastră, cercetător. Murmură: — Flori de ghiață, e iarnă. Deasupra pivniței e iarnă. Cât mai e până la primăvară? O aștept. Și tu aștepti. Mulți o așteaptă, mulți... Și ea... » Viața aceasta interioară, autorul nu o izolează însă de activitatea de luptă a eroului. Din fapte concrete, din acțiunile de luptă povestite dealungul întregii nuvele, se reliefează cu putere chipul lui Filip. Acesta este unicul mijloc prin care autorul poate să evidențieze trăsăturile personajului, să facă din personajele sole oameni vii. Înțelegem de ce muncitorul din « Văcsuitorul de ghete » nu trăiește, deși este prezentat cu simpatie de către autor. Simpatia nu apare justificată prin faptele eroului. Filip însă trăiește, tocmai pentru că își arată calitățile în procesul activității sale, în lupta pe care o duce. Iată o scenă care ilustrează îndăjirea, puternica pătrundere a lucrurilor, inițiativa eroului. Proprietarul pivniței îi aduce vestea că un agent le spionează casa. El își dă seama că fusese urmărit și că tipografia este în pericol. Dar el nu-și pierde sângele rece nici o clipă. Scurt, hotărât, el rezolvă problema: « Judecă: fusese urmărit. Se întoarce cu fața la tovarășul său, întrebându-l din priviri ce-i de făcut. Hotărî: — « Ne mutăm! »

Cu adâncă pricepere, Al. Jar arată și motivele pentru care comuniștii sacrificau totul — pentru interesele Partidului. Filip a rupt de mult orice legătură cu părănii pentru a-i feri de persecuțiile sbirilor dela Siguranță. Nu știe dacă au murit sau nu. Pe nevasta lui, activistă pe linie sindicală, n'o

vede săptămâni întregi. Dar toate aceste sacrificii sunt făcute în numele unui ideal care însuflețește fiecare acțiune a eroului: «Cuvintele tovarășilor îl încălziseră inima, îi purtau gândurile deasupra pivniței, peste toată țara. Ochii îi căpătară o strălucire subțire, visătoare. Își vedea țara întinsă în jurul căsuței lui moș Costache, fără umbre polițieneste, numai în culori plăcute. Se va putea plimba liber pe toate drumurile, pe toate...»

Și în operele anterioare, Jar sublinia uneori această trăsătură caracteristică a comuniștilor: îndreptarea gândului spre viitor. Dar în nuvela de față, perspectiva largă spre acel mâine ce va fi sădit prin luptă străbate ca un fir conducător în întreaga desfășurare a acțiunii. Înțelegem acum și cauza acelei atmosfere cenușii ce se desprinde din nuvela: «Văcsuitorul de ghetete» și care se explică tocmai prin marcarea insuficientă a acestei perspective.

În «Tehnicul și-a făcut datoria», autorul izbutește să arate că luptătorul comunist se contopește până într'atâta cu țelurile partidului, încât nu poate concepe fericirea lui, despărțită de victoria clasei muncitoare, nu poate sta o clipă la îndoială—oricât de greu ar fi sacrificiul—atunci când e vorba să-și ducă până la capăt misiunea.

După ce mută tipografia, Filip pornește din nou la drum, ca să anunțe Partidul, deși e bolnav și abia se mai ține pe picioare. Scena în care el vrea să plece din casa ceferistului pe care-l anunțase de noua mutare, arată cum într'atâta se contopise cu lupta partidului, încât pur și simplu uitase de propria-i ființă. Rugămințile nevestii ceferistului rămân fără rezultat. El este neînduplecat. O amețelă îl cuprinde. Cu greu se stăpânește să nu se prăvălească. Pentru prima dată el își dă seama de greutatea bolii. Mirarea lui este perfect justificată. Fusese până într'atâta absorbit de muncă, încât nici nu observase cât de bolnav era.

Tocmai pentru că Filip se identifică deplin cu lupta Partidului, nici moartea nu-l sperie. Ultimele clipe pe care le mai are de trăit, el le închină luptei. Știrile

vechiului său tovarăș, Anton, îi dau parca viață; îl fac să uite boala groaznică de care-i cuprins; îl fac să trăiască, alături de tovarășii săi care continuă lupta. «Filip sorbea fiece cuvânt. Se găsea cu toată ființa sa în afara acestui spital, urmărind, nevăzut de nimeni, sborul Scânteii... Își stăpânea tusea cu toată puterea voinței sale. Se simțea sănătos, gata să părăsească patul. Zâmbea.»

Din păcate, în nuvela de față unele din scenele mai impresionante sunt întunecate prin accentuarea exclusivă a trăsăturilor fizice, a gesturilor. Lovitura cu pumnul constituie o adevărată obsesie pentru Jar. Filip «strânge pumnii și-i ține o clipă în aer.—Pumnul cade greu»; cu el lovește în saltea, în masa dealături.

Dacă în creațiile anterioare Alexandru Jar nu a reușit să contureze personagiile secundare, în «Tehnicul și-a făcut datoria» el izbutește să îndeparte această slăbiciune. Iată-l pe moș Costache, fost tâmplar, proprietarul pivniței unde era adăpostită tipografia ilegală. El are două patimi. Una specifică bătrânilor: plăcerea de a povesti, ori de câte ori are ocazia, despre lupta tâmplarilor din București. A doua, specifică celui care în tinerețea lui «a luat de piept pe cei mari»: dragostea lui duioasă față de comuniștii care, în întunericul pivniței lui, plămădeau cele mai minunate visuri. «Atâta am putut face pentru voi. V'am dat pivnița pentru revoluție... Așa-s tâmplarii, așa-s.»

Un alt personaj bine conturat este nevasta ceferistului. O femeie cu dragoste caldă, emoționantă față de lupta comuniștilor, față de îndărjirea lor, care înfruntă chiar boala. Dragostea aceasta se evidențiază în ultima scenă în care, văzând lupta îndăjrită a lui Filip împotriva bolii, izbucnește în hohote de plâns.

Trebue să spunem că, dacă în «Văcsuitorul de ghetete» compoziția era deslănțată tocmai din cauza manifestării naturalismului, aici compoziția crește firesc, potrivit necesității de a desfășura în acțiune, caracterelor personajilor. În ceea ce privește problema limbii, Alexandru Jar a reușit

să facă un pas înainte în rezolvarea ei. Personagiile sunt caracterizate și prin limbajul pe care-l folosesc.

Bătrânul Costache vorbește molcom, cu ochuri bătrânești și chiar cu anumite ticuri verbale:

« Duse degetul la gură, apoi îl mișcă a mustrare. Murmură: te caut, am ceva să-ți spun, unele. . . »

Degeaba îl îndeamnă Filip să renunțe la « unele » și să spună direct ce se întâmplase. În timp ce Filip vorbește scurt, energic (« Repede, moș Costache! Ce-ai văzut? »), bătrânul nu-și iese din ale sale și povestește pe îndelete, punându-și întrebări și răspunzând tot el, așa cum obișnuiesc bătrânii sfârtoși:

« O fi un agent. Am ieșit adineauri din casă să închid porțița dela gard . . . O deschisese vântul. Se uita la casa mea. Ce căuta un om să stea singur în uliță pe gerul ăsta? ».

Nuvela nu e lipsită totuși de unele slăbiciuni. Dintre personagiile care apar episodic, tocmai acelea care ar trebui să fie mai puternic conturate pentru că întruchipează pe comuniști, sunt mai șterse, mai puțin individualizate. O altă deficiență constă în neredarea unei figuri concrete, reale, a dușmanului de clasă. Acesta este prezentat vag, cu trăsături general valabile, neindividualizat.

O reminiscență naturalistă este redarea frământărilor interne prin aceleași gesturi stereotipe, despre care am vorbit mai sus.

Vedem deci că atunci când Alexandru Jar, animat de o dragoste profundă pentru lupta proletariatului pe care o zugrăvea, a luptat împotriva procedeelor naturaliste din operele anterioare, el a putut da creații valoroase. Însă când, fie chiar numai pentru un moment, conștiința datoriei sale față de lupta clasei muncitoare slăbește, atunci vechile manifestări ale ideologiei burgheze din creațiile anterioare răbufnesc cu tărie, punând în pericol

valoarea operei sale ca oglindire veridică, artistică a realității.

Alexandru Jar poate și trebuie să creadă lucrări valoroase, care să ajute lupta poporului nostru muncitor. Pentru asta se cere ca Alexandru Jar să aibă permanent conștiința că în calitatea sa de scriitor, el este — așa cum spunea A. A. Jdanov — un luptător în prima linie. Dela-autorul care a putut da « Tehnicul » si-a făcut « datoria », noi așteptăm, nu povestea văcsuitorului de ghete, ci opere care să înfățișeze în toată amplitudinea ei lupta mareață de ieri și de azi a poporului nostru. Evitând împrăștierea eforturilor sale în preocupări lăturălnice, el ar trebui să treacă neîntârziat și cu curaj la continuarea triologiei sale despre Grivița.

Al. Oprea

PUTEREA EXEMPLULUI *)

În era în care munca se transformă din pedeapsă biblică într'un câmp de afirmare a eroismului cotidian, omul ajunge să crească în acest proces, care-l antrenează cu înțelegere sa ființă. Munca nu mai este o frână în dezvoltarea omului, nu mai este un element care să menție într-o « veșnică » înapoiere pe cei care, lipsiți de mijloacele de existență, sunt nevoiți să-și vândă puterea lor de a munci.

Acesta constituie un aspect esențial al vieții din patria noastră, aspect care se reflectă din plin în nuvela Tăria firului.

Unii oameni — dintre cei care au apucat să trăiască la discreția exploatatorilor, sau sub influența lor ideologică — mai privesc munca fie drept un simplu mijloc de asigurare a existenței personale, fie drept un mijloc de parvenire. Orizontul strâmt, mic-burghez, îi împiedică pe unii să-și dea seama că procesul muncii reprezintă o adevărată școală, pe care o urmează uneori chiar fără

*) Maria Rovin, Tăria Firului Ed. Tineretului, 1951.

„Să știe. Este cazul Mărucăi sau Anetei, din nuvela Mariei Rovan. O calitate esențială a nuvelei constă în faptul că transformarea eroilor are loc pe baza unor împrejurări de viață concrete. Diferitele situații în care personajele sunt puse și pe care le rezolvă singure, aruncă o puternică lumină asupra caracterului lor.

Ceeace contribuie la aceasta este faptul că transformarea eroilor are loc în procesul muncii, activitate esențială a omului de tip nou. Ar fi însă greșit să credem că oamenii din nuvela Mariei Rovan apar numai în fața mașinii și numai în fața problemelor pe care ea i le pune. Dimpotrivă, autoarea caută să ni-i prezinte cu o viață proprie, determinată și ea de relațiile cu ceilalți oameni, relații care se stabilesc pe baza unei munci, a unor interese și feluri comune. În felul acesta, viața personală a individului este indisolubil legată de viața colectivului.

Această metodă justă e utilizată în prezentarea Mărucăi. Ea fuge dela mătușa ei a care muncește pe degeaba, în schimbul mâncării. În izolarea în care mătușa o ține, ea ignoră aproape toate transformările care au loc în juru-i. Orizontul ei este limitat la ogradă; peste gard, ea privește cu ochii mătușii. Secretarul organizației de partid, Isaia, este pentru ea omul pe care popa îl afurisește în biserică.

Cu toate acestea, un conflict în aparență de dimensiuni strict personale o apropie de Isaia. Mătușa Catrina vrea să o mărite cu Stănică al Chirei, cel cu „dinții stricați și ochii urduroși” și cu 17 falcii de pământ „negru, gras, untos”.

În fața unei astfel de perspective, Măruca vine cu o rezistență tăcută, întunecată, crâncenă.

În momentul în care Catrina își simte stîrbită autoritatea și puterea de dominație prin rezistența îndârjită a Mărucăi, mânia se revarsă în exclamații și interogații care se succed gâfâit, fără a aștepta replica: „Șerpoaică... îndrăznești să te pui împotriva mea și să mă înfrunți de față cu o femeie străină? Ți-a venit și ție acum să faci pe revoltașă, să te pui împotriva orân-

duirilor și a datinilor, ca Sava Isaia? Nu-ți mai trebuie cununie cu cine-ți aleg eu, hai? Ai uitat pe cum că te țin ca pe-o doamnă, cu mâncare caldă și culcuș moale? Fată-mi ești? Noră mi-ești? Sau ce-mi ești? Când te-oi apuca de coade și te-oi învârti odată, nu te mai vezi! N'o să te urnesc eu, piatră din casă? Dacă te cere Stănică al Chirei să zici bogdaproste, așa să zici, auzi tu, fa?”

Răspunsul Mărucăi scurt calm și distant vine să ducă la paroxism mânia mătușii care rămâne un moment deconcertată: „E slut, vorbi fata ca dintr'o depărtare. I se scurge ochiul drept de parcă-i o bubă. Are'n el sânge stricat, așa a spus sanitarul.

— Sânge stricat? Care sânge? Cine-a mai auzit să trăiască omul, dacă are'n el sânge stricat?”

În fața neclintirii Catrinei, Măruca se hotărăște să plece cu Aneta la oraș, la fabrică.

Din acest moment începe procesul de transformare a Mărucăi. Oamenii noi, realitățile noi cu care ea vine în contact, creează în ea premisele dezvoltării unui om nou. Bine înțeles că spiritul de răsvărire, repulsia pe care i-a trezit-o în suflet traiul în casa Catrinei o împinge pe Măruca alături de cei care o reintegrează în drepturile ei de om.

Faptul iese în evidență încă dela prima întâlnire pe care Măruca o are cu un om de tip nou, cu un comunist. În momentul în care Isaia îi arată că este bine că se duce în fabrică spunându-i: „ai să te'nveți acolo ca muncitoare ce-i aia să fii om”, ea are un moment de nedumerire: fusese învățată să nu se considere „om”. Cu toate acestea, ieșită de sub influența imediată a mătușii, ea poate să întrevadă posibilitatea ca și o femeie să fie considerat om.

Intrată în fabrică, viața de acolo îi întărește această convingere. Muncitoare fruntașă ca Angela Vornea, Natalița, sau foste muncitoare, care s'au ridicat în muncă de răspundere, ca Lelița Dinciu, constituie pentru ea elementele concrete pe care-și bazează convingerea.

Venită dintr'un mediu cu totul diferit, izolat de noua realitate care începe să se desvolte în jur, Măruca are atenția încordată și fină a noului venit.

Privind la «tovarășii dela secție», observă că Bucur — șeful secției «nu părea nici sfios, nici slugarnic, cum spunea Catrina că trebuie să te porți cu cei mari».

În timp ce Natalița caută să-i arate că Aneta greșește, lăsându-se dominată de tendința mic-burgeză de a «strânge» bani, Măruca face din nou o asociație:

«Își amintea cum arată Catrina Păiș când încasase banii pe grâu, ori vânduse un porc. Purta atunci sub fustă o pungă de pânză și mereu se pipăia lângă șold, de teamă că o pierde. Și dacă te uitai cumva la ea, se stropșea la om, învinșându-se de mânie. Parcă niciodată acasă, nu-și dăduse seamă ce caraghioasă era mătușa».

Dar înafara noilor condiții în care ea trăiește, stă și sub influența directă și activă a unor tovarășe de frunte ca Natalița, Lelița, sau ca Bucur.

Deși Aneta, încă din prima zi îi recomandase cu autoritatea unui mentor să nu se împrietenească cu Natalița, cu toate acestea prin caracterul ei deschis, prietenos, vesel, Natalița reușește să o atragă pe Măruca.

Așa se explică faptul că Lelița Dinciu, din momentul în care n-o mai poate influența direct — Măruca avea impresia că o persecută — o crește cu ajutorul Nataliței, și continuă să se îngrijească de ea. Că Măruca a depășit cu mult stadiul în care se afla la venirea în fabrică, ne-o demonstrează conflictul care se naște între ea și Aneta. Ea dezaprobă mentalitatea parvenitistă a Anetei și pentru un timp, se îndepărtează de ea. Cu toate acestea, când atragerea Anetei în munca politică devine o problemă de bază a tovarășilor ei, Măruca este aceea care încearcă să o atragă.

Dar drumul pe care merge Măruca nu este fără greutăți. Ea se îndrăgostește, fără a fi pe deplin conștientă, de Bucur. În momentul

în care simte că și pentru Lelița, Bucur seamănă ceva mai mult decât un tovarăș de muncă, ea începe să resimtă aversiune pentru «tovarășa Dinciu», aversiune alimentată de elementele înapoiate cu care Măruca vine în contact. Ea ajunge astfel să interpreteze interesul pe care Lelița i-l poartă, drept o cîcăleală, o persecuție, de aici aceea rezistență încăpățânată pe care Lelița nu o mai poate birui singură, fără ajutorul Nataliței și al lui Bucur.

Deși Măruca ridică în felul acesta o problemă mai complexă, în sensul că scriitoarea a căutat să-și prezinte personagiul principal sub diversele aspecte ale existenței lui, faptul nu contribuie însă suficient la conturarea mai distinctă a personagiului; prin prezentarea problemelor particulare ale personagiului, acesta nu reușește să devie mult mai convergător. Și aceasta se datorește în primul rând faptului că Maria Rovin privește viața personală a eroinei numai la suprafața ei.

Autoarea a vrut să ne sugereze atașamentul profund dintre Măruca și Natalița. Cititorul nu simte aceasta. Numai faptul că ele apar mai des împreună e singurul indiciu.

Măruca îl iubește pe Bucur. Noi nu simțim aceasta până în momentul în care Bucur nu-i vorbește deschis. Aluziile unora dintre tovarășele Mărucăi nu sunt suficiente.

Aneta urmează un alt drum. Plecată și ea dela țară, ea rămâne dominată de tendința de a acumula bani, cu care să-și cumpere pământ. Munca este privită de ea drept un mijloc de realizare a acestui scop. Cu toate acestea, nu se poate spune că ea nu-și iubește meseria, ea detestă pe muncitoarele care lucrează prost. Faptul însă că ea a rămas pe o poziție înapoiată, că-și iubește munca la modul individualist, au rezultate grave. Separându-și viața personală de viața fabricii, izolându-se, ea se situează în mod obiectiv pe pozițiile dușmanului de clasă. Intrată sub influența sabotorului Gorovei — cu care vrea să se mărite — ea devine o unealtă în mâna acestuia. Ea este

șefa unei brigăzi care câștigă întrecerile printr-o excrocherie. Faptul era un mijloc de a sabota întrecerile socialiste.

De greșala săvârșită ea își dă seama în momentul în care sabotorii sunt demascați cu ajutorul Mărucii. Dragostea ei cinstită pentru muncă o desolidarizează de aceștia.

Faptul că ea nu este arestată împreună cu adevărații sabotori este merit să-i câștige încrederea față de colectivul din care face parte, și care a știut că ea n'a fost decât inconștient o unealtă în mâna dușmanului.

Aneta este o motivare în plus a transformării Mărucii. Deși la intrarea Mărucii în fabrică Aneta reprezintă pentru ea singura autoritate și singurul exemplu imediat accesibil, în momentul în care Măruca este atrasă în sfera de influență a unor oameni mai avansați decât Aneta, ca Natalița, Lelița, Bucur, ea începe să-și privească tovarășii cu alți ochi. Ea își dă seama de lipsurile Anetei și va fi ferită de a greși în acest sens.

În felul acesta, fiecare dintre cele două personaje contribuie la motivarea celuilalt, ele nu rămân doi oameni care se transformă urmând două drumuri izolate, ele sunt două personaje care contribuie reciproc la realizarea celuilalt.

Cu toate acestea, Aneta lasă pe cititor uneori nedumerit. Când se află la țară și o sfătuiește pe Măruca să meargă cu ea la fabrică, manifestă un autentic atașament și o autentică încredere în Partid și în reprezentantul partidului, Isaia. În fabrică ea apare complet indiferentă față de muncitorii înaintași. Despre Natalița crede că face teatru; pe Lelița n-o apreciază decât ca pe o bună muncitoare.

Deasemeni nu știm dacă ea îl iubește pe Gorovei, de care, pare că se apropie numai întâmplător. Cititorul nu vede motivele concrete pentru care ea se apropie de Gorovei și se izolează de colectiv.

Faptul se datorește parcă unei temeri, a autoarei de a merge în adâncimea unor fenomene de viață personală. Aneta nu discută cu Gorovei decât chestiuni de producție.

Un fapt asemănător se petrece și cu Lelița și cu Bucur.

Lelița îl iubește pe Bucur și avem la un moment dat impresia că sentimentul este reciproc. Dintr'odată însă, îl vedem pe Bucur alături de Măruca, împărtășindu-i sentimentele de iubire. Ce face Lelița? Se resemnează fără exagerare, stoic: Am primit destule lovituri până acum și își încheie ea socotelile și nu m'au doborât. Una mai mult ori mai puțin nu înseamnă nimic pentru cine are'n viață un scop înalt pentru care să trăiască.

Deși nuvela are toate elementele spre a sugera cititorului complexitatea oamenilor și a vieții, cu toate acestea superficialitatea cu care personajele sunt privite, diminuează cu mult puterea lor de convingere. În felul acesta viața personală a fiecărui erou nu contribuie în măsura în care ar fi putut contribui, la redarea complexității vieții.

Faptul apare și mai puternic în neglijarea unui aspect esențial al realității, cum este acela al luptei împotriva dușmanului de clasă. Oamenii de partid trăiesc. Pe lângă puternica acțiune de educare pe care o exercită asupra elementelor tinere, pe lângă rolul conducător pe care-l au în toate acțiunile, pe lângă faptul că au reușit să creeze un tîndr de tip nou, ca Natalița, se încearcă chiar și o prezentare a lor și sub aspectul vieții personale. Cu toate acestea un aspect esențial al existenței lor, lupta continuă împotriva dușmanilor de clasă, lipsește până către sfârșitul nuvelei, când începe acțiunea de sabotaj a lui Gorovei.

Până în acest moment, Partidul nu luptă decât cu elementele înapoiate din mentalitatea oamenilor.

Faptul are consecințe pentru întreaga nuvelă. Gorovei apare doar spectral, pentru a declanșa acțiunea de sabotaj, sau spre a discuta chestiuni de producție cu Aneta.

Cu toate că problema pe care această situație o poate ridica este dintre cele mai interesante — Aneta fiind un element cinstit, iar Gorovei un dușman de clasă — cu toate că această situație ar fi putut lumina puternic atât caracterul Anetei cât și pe al lui Gorovei, faptul că Gorovei nu apare decât către sfârșitul nuvelei, mai mult spre a satisface formal necesitatea prezentei unui dușman de clasă,

face ca cele câteva momente în care el apare împreună cu Aneta să fie insuficiente pentru a-l caracteriza. În aceste condiții, el nu poate desigur constitui un prilej de a da o mai mare complexitate figurii Anetei

Tot așa, omul nou, care crește sub ochii noștri, nu este privit și sub aspectul luptei împotriva dușmanului de clasă. În con-

secință omul nu apare în complexitatea relațiilor sale.

O adâncire a personalității eroilor prin prezentarea vieții în complexitatea ei, va putea reda întreaga măreție a prefacerii omului în cadrul activității lui de fiecare zi.

Em. Vasiliu

CĂRȚI NOUI

SEPTEMBRIE — OCTOMRIE 1951

EDITURA P.M.R.

- *** Hotărîrea Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român și a Consiliului de Miniștri al R.P.R. privind pregătirea și executarea la timp și în bune condiții a însămânțărilor și arăturilor de toamnă (32 pag., 4 lei).
- *** Hotărîrea Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român asupra muncii pe câmpul construirii gospodăriilor agricole colective și al întovăririlor agricole. (64 pag., 5 lei).

GH. GHEORGHIU-DEJ: Vigilența revoluționară a popoarelor în lupta pentru socialism (16 pag., 5 lei).

VASILE LUCA: Cuvântarea rostită la adunarea festivă în cinstea celei de a 7-a aniversări a eliberării României. (32 pag., 8 lei).

I. CHIȘINEVSCHI: Corespondenții muncitori și țărani, sprijin al Partidului și Guvernului în lupta pentru pace și socialism (40 pag., 8 lei).

MAO TZE-DUN: Articole și cuvântări alese (224 pag., 70 lei).

OTTO GROTEWOHL: Lupta poporului german pentru pace și pentru unitatea Germaniei (20 pag., 5 lei).

VLADIMIR POPTOMOV: Șapte ani de putere democrat-populară în Bulgaria (16 pag., 5 lei).

*** Teohari Georgescu (biografie) (48 pag., 20 lei).

STELA TEODORU și PAVEL OREST: Agitatorii din Chirnogi răspândesc cuvântul Partidului în rândurile țărănimii muncitoare (40 pag., 8 lei).

*** Procesul Rakoși (cartonat 500 pag. 180 lei), (broșat 500 pag., 155 lei).

*** Republica Populară Chineză luptătoare de frunte în frontul păcii, democrației și socialismului (56 pag., 10 lei).

*** Materiale pentru cursurile serale de partid dela orașe, vol. II (212 pag., 40 lei).

E.S.P.L.A.

PETRU DUMITRIU, Nuvele (292 pag., 148 lei).

ZAHARIA STANCU, Călătorind prin U.R.S.S. (292 pag., 136 lei).

DAN DEȘLIU, Minerii din Maramureș (74 pag., 42 lei).

ALBERT MALTZ, Curentul subteran (288 pag., 140 lei)

LUI BAI-LUI, Trei ostași (112 pag., 33 lei).

A. G. VAIDA, Soarele din anii grei (60 pag., 30 lei).

SHAKESPEARE, Antoniu și Cleopatra (240 pag., 64 lei).

ALEX. JAR, Văcsuitorul de ghetă (132 pag., 41 lei).

I. LUDO, Frații din vile și frații din corturi (52 pag., 15 lei).

*** Cântece alese (152 pag., 370 lei).

- IRACHE MOISEEV, Toidze (64 pag., 140 lei).
- MAXIM GORKI, Clim Samghin Vol I (556 pag., 283 lei).
- MARIA ROVAN, Din cremene nouă (220 pag., 103 lei).
- D. NICOLICIOIU, Șerpi veninoși (8 pag., 24 lei).
- G. SIDOROVICI: Invățătoarea (16 pag., 10 lei).
- VAS ZOLTAN, 16 ani de închisoare (304 pag., 136 lei).
- *** Cucrânciș (64 pag., 140 lei).
- *** Imagini din lupta poporului (96 pag., 500 lei).
- *** Tigru de hârtie (album de caricaturi (88 pag., 150 lei).

CARTEA RUSĂ

- S. A. GLADCOV, Televiziunea (80 pag., 24 lei).
- *** Dicționar ruso-român
- *** Minerul sovietic (64 pag., 20 lei)
- T. SADĂCBEV, Oameni de azi (376 pag., 180 lei).
- E. DOROȘ, Noul Secretar (80 pag., 25 lei).
- G. NICOLAEVA, Secerișul (524 pag., 273 lei).
- *** Probleme de literatură și artă Nr. 4 (160 pag., 60 lei).
- V. MODORAN: Imprumuturile de Stat în U.R.S.S. (56 pag., 17 lei).
- N. S. LESCOV Stângaciul (64 pag., 25 lei).
- N. DINESCU: Creșterea nivelului de trai al oamenilor muncii în U.R.S.S. (80 pag., 24 lei).
- *** Din viața și munca femeii sovietice (36 pag., 5 lei).
- *** Cântec despre oastea lui Igor (62 pag., 100 lei).
- N. G. CERNĂȘEVSKI: Ce-i de făcut? (480 pag., 262 lei).
- T. JURAVLIOV: Ostașul Antipov (132 pag., 63 lei).
- *** Scrisori din colhoz. Budionâi (88 pag., 23 lei).
- *** Frăția de arme Româno-Sovietică (48 pag., 14 lei).
- A. G. ORDIN: Puternica aviație stalinistă (144 pag., 62 lei).
- C. FINOGHENOV: În China nouă (180 pag., 100 lei).
- N. TIHONOV: Povestiri despre Pakistan (80 pag., 25 lei).
- L. RAHMONOV: Iablocicov (104 pag., 29 lei).
- I. COROLCOV: În Germania nouă (88 pag., 40 lei).
- *** Antologia poezilor decembriști (212 pag., 200 lei).
- V. ERMILOV: Literatura sovietică în luptă pentru pace (128 pag., 61 lei).
- N. GRIBACIOV: Primăvara în colhozul «Pobeda» (80 pag., 90 lei).
- V. BERTE: Primii unsprezece (176 pag., 88 lei).
- V. SMIRNOV: Fiii, Ed. II (320 pag., 153 lei).
- A. PERVENȚEV: Cociubei (304 pag., 148 lei).
- *** Teatrul sovietic 1925—1932 (424 pag., 295 lei).
- AL. IACOB: Rolul și importanța societăților sovieto-române (144 pag., 60 lei).
- M. T. VLAD: Impresii din Moscova (48 pag., 14 lei).
- N. NICHITIN: Aurora boreală (452 pag., 233 lei).
- V. GALACTIONOV și A. AGRANOV-SCHI: Zorile unei construcții mărețe (208 pag., 95 lei).
- C. COZINȚEV și L. TRAUBERG: Scenarii. — Tinerețea lui Maxim. — Intoarcerea lui Maxim. — Cartierul Văborg —. (212 pag., 150 lei).

EDITURA C.G.M.

- *** Tot mai mult și mai bun utilaj pentru victoria planului de electrificare (64 pag., 14 lei).
- M. FROLOV: Oșelul nostru (53 pag., 13 lei).
- P. PODJAROV: Metoda de înaintare prin scobitură adâncă (64 pag., 30 lei).

*** Iluminatul, ventilația și instalațiile igienico-sanitare în întreprindere (151 pag., 72 lei).

H. VOICU: Gazeta de perete, agitator și organizator colectiv la uzina «Laminorul» (77 pag., 26 lei).

*** Despre protecția muncii în R.P.R. (52 pag., 15 lei).

E. I. LUHANIN: Un sfert de veac la haveză (167 pag., 40 lei).

COSTIN ȘTEFĂNESCU: Așa a fost făurită — K.V.R.-1 prima combină românească (76 pag., 28 lei).

LIDONIA TIRSIN, VASILE RUSU, JUCIN DRĂGAN, MATEI STUBINA, ANTON PURDICĂ și AUREL SIMION: Cum am îmbunătățit calitatea produselor noastre (84 pag., 27 lei).

*** Instalațiile electrice de lumină și forță (92 pag., 77 lei).

*** Acuzăm! (64 pag., 25 lei).

AL. DRĂGULEI: Sindicatele din America Latină în luptă pentru pace și apărarea drepturilor oamenilor muncii (88 pag., 33 lei).

PAUL FAYON: Mereu mai sus steagul luptei pentru economii (128 pag., 36 lei).

*** Din viața combinatului Trichgor-naia Manufactura (96 pag., 25 lei).

I. NEIGHER: Să ridicăm neconținut nivelul muncii organizatorice în activitatea sindicală (52 pag., 17 lei).

*** Să se însușim metoda maistrului cărămidar Duvanov (52 pag., 26 lei).

V. MACARȚEV: Colectivul sportiv în întreprindere, Ed. II (168 pag., 110 lei).

GH. BALABAN: Mașini de curent continuu (100 pag., 112 lei).

E. CAMILAR: Pe drumul belșugului (70 pag., 40 lei).

I. CIANGLI: Organizarea întrecerii socialiste în întreprinderi (80 pag., 72 lei).

BĂRJOVEANU GH, ST. TARISNYAS, ANICA BĂRBULESCU și ELENA LEOVEANU: Pentru hâna poporului muncitor (68 pag., 15 lei).

*** Pentru introducerea metodei Covaliov în industria de tricotaie (64 pag., 63 lei).

I. BULBOACĂ: Metode noi de lucru în exploatarea de păduri (76 pag., 80 lei).

M. GRINDEA, C. ADRIAN, C. FRIEDLÖNDER și G. GOLDSTEIN: Din experiența sovietică în finisarea țesăturilor de bumbac (72 pag., 75 lei).

*** Pentru introducerea metodei Covaliov în industria mătăsii (95 pag., 64 lei).

*** Pentru introducerea metodei Covaliov în industria bumbacului (80 pag., 64 lei).

ION PETCU și TRAIAN URSACHE: Pregătim recolta anului 1952 (72 pag., 12 lei).

EDITURA TINERETULUI POLITICE

*** Statutul U.T.M. (32 pag., 3 lei).
MOSCU IANCU: Tineretul progresist din lumea întreagă încadrat în F.M.T.D. și U.I.S., luptă pentru pace împotriva imperialismului (84 pag., 24 lei).

HORIA VOICU: Crește un tineret nou în R. D. Germană (64 pag., 23 lei).

*** Mândria de a fi ostaș al Republicii Populare Române (48 pag., 17 lei).

*** Suntem utemiști (80 pag., 40 lei).

*** Să fii miner este o cinste (56 pag., 16 lei).

*** Din experiența propagandiștilor cercurilor politice U.T.M. (40 pag., 15 lei).

*** Materiale pentru cercurile care studiază statutul U.T.M. (128 pag., 35 lei).

LITERATURĂ PENTRU TINERET

GH. FLORESCU: Ucenicie (56 pag., 22 lei).

*** Colecția Tineretului Sătesc — August (Bism să fie; Pionierul viteaz; Să vii să-ți dau pâine) (56 pag., 25 lei).

*** Tineretul patriei noastre luptă pentru pace și socialism (64 pag., 200 lei).

A. GAIDAR: Școala (244 pag., 85 lei).

O. CECIOTCHINA: China eliberată (120 pag., 46 lei).

A. VLADIMIROV: Piatra care arde (40 pag., 13 lei).

- I. SERBU: Poveste de dragoste (112 pag., 50 lei).
 B. VRONSKI: Tinerețe încătușată (160 pag., 80 lei).
 LU SIN: Satul natal (64 pag., 30 lei).
 M. ILIN: Cucerirea naturii (164 pag., 85 lei).

LITERATURĂ PENTRU COPII

- ST. TITA: Jucăriile noastre (20 pag., 30 lei).
 V. MEREUȚĂ: Ce-a pățit iepurică (20 pag., 70 lei).
 E. MĂTASĂ: Zile de vară (48 pag., 12 lei).
 *** Lui 23 August (52 pag., 30).
 A. SAHIGHIAN: Lacul cu rațe (52 pag., 45 lei).
 IRINA VOLC: Coreea luptă (64 pag., 30 lei).
 M. GORCHI: Pepe (20 pag., 15 lei).
 A. L. CEHOV: Povestiri (72 pag., 35 lei).
 I. GHERMAN: Povestiri despre Dzerjinski (64 pag., 35 lei).
 S. ROZANOV: Peripețiile lui Travca (160 pag., 70 lei).

- N. MINEI: Prietenul nostru Allan (100 pag., 50 lei).
 L. VORONCOVA: Satul Gorodișce (108 pag., 50 lei).

IN LIMBA MAGHIARĂ

- I. EFREMOV: Fehér agyar (Cornul alb) (120 ald., 60 lej)
 A. GAIDAR: Timur és csapata (Timur și băștii lui) (96 odl., 50 lej)
 *** Az ifjúmunkás szervezeti szabályzata (Statutul U.T.M.) (32 odl., 5 lej).
 I. IOLAN: A vörös peremén (La periferia orașului) (232 pag., 140 lei).

LUCRĂRI IN LIMBA SÂRBĂ

- A. VASILENCO: ЗВЕЗДИЦА (Steluța) (88 pag. 30 lej)

IN LIMBA GERMANĂ

- E. IUNGA: Das unsterbliche Schiff (Corabia nemuritoare) (122 pag. 50 lei).

Rugăm stăruitor pe cititorii și colaboratorii noștri să ne comunice observațiile lor critice privitoare la materialul publicat de noi și să ne facă sugestii și propuneri referitoare la cele ce doresc să găsească în cuprinsul revistei.

Ne vom strădui să răspundem tuturor corespondențelor noștri în cel mai scurt timp.

R E D A C Ț I A: B-dul Ana Ipătescu, 36, Raion
I. V. Stalin, București.
Telefon: 2.29.82 și 2.14.91.

ADMINISTRAȚIA: Str. Brezoianu 27, Raion Gh.
Gheorghiu-Dej. București.
Telefon 4.66.76.

ABONAMENTE ANUALE: lei 1200

Abonamentele se primesc numai prin **CENTRUL DE DIFUZARE A PRESEI**, București, str. C. Mille Nr. 14, tel. 5.28.90, iar în provincie, direct la Centrul de Difuzare a Presei din raionul d-voastră.